

T.C.
AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KISSA-İ ANTER 5. Cilt (Metin-İnceleme-Sözlük)

Hazırlayan
Çiğdem DAMAR

DOKTORA TEZİ

KIRŞEHİR, 2023

©2023- Çiğdem DAMAR

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KISSA-İ ANTER 5. Cilt (Metin, İnceleme, Sözlük)

KISSA-I ANTER Volume 5 (Text-Review-Dictionary)

Hazırlayan
Çiğdem DAMAR

DOKTORA TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Nadir İLHAN

KIRŞEHİR, 2023

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana bilim Dalı Doktora öğrencisi Çiğdem DAMAR tarafından hazırlanan Kıssa-i Anter 5.Cilt (Metin-İnceleme-Sözlük) adlı tez çalışması 01.02.2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından oy çokluğu ile **DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

.....

Prof. Dr. Nadir İLHAN

.....

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

.....

Prof. Dr. Serdar YAVUZ

.....

Doç. Dr. Şaziye DİNÇER BAHADIR

.....

Dr. Öğretim Üyesi Songül ERDOĞAN

.....

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../.....

PROF. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

İmza:

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin .....yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2023

Çiğdem DAMAR

İmza

ÖZET

KISSA-İ ANTER 5. CİLT (Metin-İnceleme-Sözlük)

Doktora Tezi

Çiğdem DAMAR

Danışman: Prof. Dr. Nadir İHAN

2023/ XIV+524

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Nadir İLHAN

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

Prof. Dr. Serdar YAVUZ

Doç. Dr. Şaziye DİNÇER BAHADIR

Dr. Öğr. Üyesi Songül ERDOĞAN

Çalıştığımız metin, 16. yüzyılda yazılmıştır. Metinde, Arap toplumu içinde meşhur olan Anter bin Şeddad'ın başından geçen hikâyeler anlatılmaktadır. Metin, Anter kıssalarının anlatıldığı ciltlerden 5. cilt olup 336 varaktan oluşmaktadır. Mütercimi belli olmayan Anter kıssaları, 1477'de Fatih Sultan Mehmet'in isteğiyle Türkçeye çevrilmeye başlanmıştır. Çalıştığımız metin Anter kıssalarının 5. cildir. Bu metnin 1568 yılında tamamlanmıştır. Bu bilgi, metnin sonunda yer alan Arapça bilgilere dayanılarak tespit edilmiştir.

Metnin bilinen 35 yazması bulunmaktadır. Türkiye'de, Fransa'da, Mısır'da nüshaları bulunan metnin Türkiye'deki nüshalarının Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde, Ankara Üniversitesi Kütüphanesinde bulunduğu tespit edilmiştir.

Kıssa-i Anter'in 5. cildi olan çalışmamız, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde bulunmaktadır. K. 890 arşiv numarası ile kayıtlı olan metinde, Anter'in kahramanlıkları anlatılmaktadır.

Metinde, hikâyeler birbirinden bağımsız olmamakla birlikte tamamen bağlı bir nitelik de taşımamaktadır. Hikâyelerde Anter'in bir kahramanlıktan başka bir kahramanlığa koştuğu anlar anlatılmakta olup anlatıcının zengin anlatım gücü sayesinde hikâyeler okunulurken sürükleyici, heyecan verici bir anlatım tarzıyla karşılaşılmaktadır. Hikâyeleri şu başlıklar altında toplamak mümkündür: Anter, Zü'l-Himar ve Gamra Hikâyeleri; Anter ve Cömert Hatem'in Hikâyesi; Mecid, Esmâ ve Meysere'nin Hikâyesi; Anter, Melik Numan, Hani bin Mes'ud ve Kiseri'nin Hikâyesi, Meysere'nin Esmâ'yı Kaçırması Hikâyesi.

Çalışmamız, dört ana bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde Anter bin Şeddad'ın hayatı, yazar hakkında bilgiler; ikinci bölümde metnin incelemesi; üçüncü bölümde 5. cildin transkripsiyonlu metni; dördüncü bölümde sözlük çalışması yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anter bin Şeddad, kahraman, 5. cilt, hikâyeler.

ABSTRACT

KISSA-İ ANTER 5. CİLT (Metin-İnceleme-Sözlük)

DOKTORA TEZİ

Çiğdem DAMAR

Prof. Dr. Nadir İLHAN

2023/ XIV+524

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of SocialSciences

Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Jury

Prof. Dr. Nadir İLHAN

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

Prof. Dr. Serdar YAVUZ

Doç. Dr. Şaziye DİNÇER BAHADIR

Dr. Öğr. Üyesi Songül ERDOĞAN

The work I have been working on was written in the 16th century and it tells the stories of Anter bin Şeddad, who is famous in the Arab community. This work is the 5th volume of the volumes in which Anter stories are told, and the work consists of 336 leaves. The work, whose translator is unknown, was translated into Turkish in 1477 at the request of Fatih Sultan Mehmet. The work we studied was completed in 1568.

The work has 35 known manuscripts. The copies of the work, which have copies in Turkey, France and Egypt, are in the Topkapı Place Museum Library and Ankara University Library.

Our work, which is the 5th volume of Kısisa-i Anter, is in the Topkapı Palace Museum Library. In the work, which is registered with the archive number K. 890, different stories are told and information about Arab culture and civilization is obtained in these stories, and we learn about Anter's heroism with excitement.

In the text, the stories are not independent from each other, but they do not have a completely connected nature. In the stories, the moments when Anter rushes from one hero to another heroism are told, and thanks to the rich narrative power of the narrator, an immersive and exciting narrative style is encountered while the stories are being read. It is possible to collect the stories under the following headings: Stories of Anter, Zü'l-Himar and Gamra; The Story of Anter and the Generous Hatem; The Story Mecid, Esmâ and Meysere; The Story of Anter, Melik Numan, Hani bin Kidnapping of Esmâ.

Our study consists of 4 main parts: In the first part, Anter bin Şeddad's life, information about the author of the text; In the second part, the analysis of the text of volume 5 in the third part. In the fourth part, there is a dictionary study.

The work, which belongs to the Old Anatolian Turkish period and has a rich vocabulary, is a cultural asset and a language treasure with its volume and expression. We are happy to bring this treasure to the world of science.

Keywords: Anter bin Şeddad, volume 5, stories, spelling, cultural property.

ÖN SÖZ

Çalışmamızda 1586 yılında tamamlanmış olan Anter'in Arap harfli 5. cildi, transkribe edilerek Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Eski Anadolu Türkçesi dönemi özellikleri gösteren metnin Türkçeye aktararak bilim dünyasına kazandırılması amaçlanmaktadır. Zengin bir içeriğe sahip olan hikâyelerin anlatıldığı metinde, hikâyeler akıcı bir üslupla anlatılmakta, okuyanda heyecan ve merak uyandırmaktadır.

Çalışmamız metnin tanıtımı, inceleme, metin, sözlük olmak üzere 4 ana bölümden oluşmaktadır. İnceleme bölümünde metnin dilbilgisi incelenmiş; metin bölümünde metnin Türkiye Türkçesine transkripsyonu yapılmış, sözlük bölümünde ise metinde geçen anlaşılmayan, farklı anlamlara gelen ve yabancı asıllı olan Arapça ve Farsça kelimelere yer verilmiştir.

Uzun bir süredir ciddi bir emek ve özveri ile hazırladığım Kıssa-i Anter 5. Cilt (Metin-İnceleme-Sözlük) isimli çalışmamı tamamlamanın mutluluğunu ve gururunu yaşıyorum. Bu bölümde benim için yardımlarını esirgemeyen yakınlarıma ve beni teşvik edenlere teşekkürlerimi iletiyorum.

Danışmanlığımı üstlenen, konu seçiminden araştırmanın yürütülmesine kadar her aşamada beni yönlendiren ve yanımda olup çalışmanın ilerlemesine yardımcı olan kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Nadir İLHAN'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Doktora çalışmam süresince beni destekleyip, çalışmalarına yön veren Prof. Dr. Serdar YAVUZ hocama teşekkür ederim. Görüşlerinden ve değerlendirmelerinden faydalandığım kıymetli hocam Prof. Dr. Nevzat Özkan'a teşekkür ederim.

Çalışmamın ilerlemesinde farklı aşamalarda bana yardımcı olan Doç. Dr. Mahmut SARIKAYA, Doç. Dr. Şaziye DİNÇER BAHADIR ve Dr. Öğr. Üyesi Songül ERDOĞAN hocalarıma teşekkür ederim.

Tez çalışmamı hazırlarken beni cesaretlendiren ve yardımını esirgemeyen sevgili eşim Ersin DAMAR'a gözbebeğim oğlum Görkem Alp'e ve bana psikolojik olarak destek olan canım anneme, aileme sonsuz teşekkür ederim.

Çiğdem DAMAR

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	I
BİLDİRİM.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT.....	V
ÖN SÖZ	VII
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ.....	XIII
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	XV
GİRİŞ.....	1
2.1. ARAŞTIRMA DESENİ/MODELİ.....	2
2.2. ARAŞTIRMA KONUSU ve PROBLEMİ	3
BÖLÜM I.....	6
1. KAHRAMANIN HAYATI.....	6
2. ESERİN YAZARI.....	7
3. METNİN ÖZETİ	8
3.1. ANTER, GAMRA VE ZÜL HİMAR'IN HİKÂYESİ	8
3.2. ANTER VE KABİLESİ BENİ ABS'IN MÜCADELESİ	11
3.3. HATEM'İN HİKÂYESİ.....	15
3.4. MECİD VE ESMA'NIN HİKÂYESİ	20
3.5. SATIĞ EL-KAHİN VE HANİ BİN MESUD'UN HİKÂYESİ.....	24
3.6. ANTER VE KABİLESİNİN ESİR OLMASI HİKÂYESİ	26
BÖLÜM II	30
1. İMLA ÖZELLİKLERİ	30
1.1. UYGUR İMLASINA UYGUN ÖRNEKLER	30
1.1.1. Ünlülerin Gösterilmesi	30
1.1.2. Kalın Sıradan Kelimelerde س ve ت Harflerinin kullanılması.....	30
1.2. ARAP İMLASINA UYGUN ÖRNEKLER.....	30
1.2.1. Ünlülerin Yazılmaması.....	30
1.2.2. Nazal Nun için ک Kullanılması	31
1.2.3. Kalın Sıradan Kelimelerde ص, ince Sıradan Kelimelerde س Kullanılması	31
1.2.4. Çim چ ve پ p' nin Kullanılması.....	31
1.2.5. Eklerin Kelime Tabanından Ayrılmadan Kullanılmaması.....	31
1.2. ÜNLÜLERİN YAZILIŞI.....	32

1.2.1. a'nın yazılışı.....	32
1.2.2. e'nin yazılışı.....	33
1.2.3. ı'nın Yazılışı.....	34
1.2.4. i'nin yazılışı	34
1.2.5. o'nun yazılışı.....	35
1.2.6. ö'nün yazılışı.....	35
1.2.7. u'nun yazılışı.....	36
1.2.8. ü'nün yazılışı.....	37
1.3. ÜNSÜZLERİN YAZILIŞI.....	37
1.3.1. b ve p'nin yazılışı	37
1.3.2. c-ç'nin yazılışı.....	38
1.3.3. d - t'nin yazılışı	39
1.3.4. f'nin yazılışı	40
1.3.5. g-k / ğ-ğ 'nin yazılışı	40
1.3.6. l'nin yazılışı	40
1.3.7. m'nin yazılışı	41
1.3.8. n'nin yazılışı.....	41
1.3.9. r'nin yazılışı	41
1.3.10. s'nin yazılışı.....	41
1.3.11. ş'nin yazılışı.....	42
1.3.12. v'nin yazılışı.....	42
1.3.13. y'nin yazılışı.....	42
1.3.14. z'nin yazılışı.....	42
1.4. EKLERİN YAZILIŞI	43
1.5. BİTİŞİK YAZILAN KELİMELER.....	43
1.6. TAMLAMALARIN YAZILIŞI.....	44
2. SES BİLGİSİ	46
2.1. ÜNLÜLER	46
a. Uzun Ünlüler.....	47
a.1. a ünlüsü	47
a.2. i ünlüsü.....	49
a.3.o/u ünlüleri	49
a.4. ö/ü ünlüleri	50
2.1.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ.....	51

2.1.1.1. Daralma.....	51
2.1.1.2. Düzleşme	51
2.1.1.3. Yuvarlaklaşma.....	51
2.1.1.4. Kalınlaşma	52
2.1.2. ÜNLÜ DÜŞMESİ.....	52
2.1.3. ÜNLÜ TÜREMESİ.....	54
2.1.4. ÜNLÜ BİRLEŞMESİ	54
2.1.5. ÜNLÜ UYUMU.....	54
2.1.5.1. Kalınlık İncelik Uyumu (Dil Uyumu)	54
2.1.5.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu.....	55
2.2.ÜNSÜZLER	61
2.2.1. Ünsüz Değişmeleri	61
2.2.1.1. Tonlulaşma.....	61
2.2.1.2. Tonsuzlaşma.....	64
2.2.1.3. Süreklileşme	64
2.2.1.4. Sızıcılaşma	65
2.2.2. Ünsüz Uyumu	65
2.2.3. Ünsüz Türemesi	65
2.2.4. Ünsüz Düşmesi	66
2.2.5. Ünsüz Benzeşmesi.....	66
2.2.6. Ünsüz İkizleşmesi	67
2.2.7. Hece Düşmesi	67
3. ŞEKİL BİLGİSİ.....	68
3.1. İSİM ÇEKİMİ	68
3.1.1. Çokluk Eki.....	68
3.1.2. Hâl Ekleri.....	68
3.1.2.1. Yalın hâl (Nominative)	68
3.1.2.2. İlgi hâli (Genetive).....	69
3.1.2.3. Belirtme hâli (Accuzative):	70
3.1.2.4. Yönelme hâli (Dative):	71
3.1.2.5. Bulunma hâli eki (Lokative):	71
3.1.2.6. Çıkma hâli eki (Ablative):.....	72
3.1.2.7. Eşitlik hâli eki (Ekvative):	73
3.1.2.8. Yön gösterme hâli eki (Direktive):	73

3.1.2.9. Vasıta hâli eki (Enstrümental):	74
3.1.3. İyelik Ekleri	74
3.2. YAPIM EKLERİ	75
3.2.1. İsimden İsim Yapım Ekleri	75
3.2.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri	77
3.2.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri	77
3.2.4. Fiilden Fiil Yapım Ekleri	78
3.3. FİİLİMSİLER	80
3.3.1. İsim fiiller	80
3.3.2. Sıfat fiiller	80
3.3.3. Zarf fiil	81
3.4. ZAMİRLER	84
3.4.2. İşaret Zamirleri	84
3.4.3. Dönüştürme Zamirleri	85
3.4.4. Belirsizlik Zamirleri	85
3.4.5. Soru Zamirleri	86
3.4.6. Bağlama Zamirleri	86
3.5. SIFATLAR	86
3.5.1. Niteleme Sıfatları	86
3.5.2. Sıfatlarda karşılaştırma küçültme	89
3.5.3. Belirtme Sıfatları	87
3.6. ZARFLAR	89
3.7. EDATLAR	91
3.7.1. Çekim Edatları	91
3.7.2. Bağlama Edatları	92
3.7.3. Kuvvetlendirme Edatları	93
3.7.4. Soru Edatları	94
3.7.5. Çağırma ve Ünlem Edatları	94
3.7.6. Gösterme Edatları	94
3.7.7. Karşılaştırma Edatları	94
3.8. FİİLLER	94
3.8.1. Şahıs Ekleri	94
3.8.2. Fiil Çekimi	96
3.8.2.1. Haber (Bildirme) Kipleri	96

3. 8.2.2. Dilek Kipleri.....	98
3.8.3. Fiillerin Birleşik Çekimi	100
3.8.3.1. Hikâye birleşik çekimi	100
3.8.3. 2. Rivayet birleşik çekimi	100
3.8.3.3. Şart çekimi	100
3.8.3. Birleşik Fiiller	101
3.8.3.1. Birinci unsuru isim olan birleşik fiiller	101
3.8.3.2. Birinci unsuru fiil olan birleşik fiiller	103
BÖLÜM III.....	105
TRANSKRİPSİYONLU METİN.....	105
BÖLÜM IV	455
SÖZLÜK.....	455
SONUÇ	508
KAYNAKÇA.....	513
ÖZGEÇMİŞ.....	517

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

a,ā	آ ا
b	ب
c	ع
ç	ع
d	د
e	آ ا
f	ف
g	ك
g̃	ع
h	ح
h̃	ح
h	ه
ı	ا ا ی ی
i	ا ا ی ی
ķ	ق
k	ك
l	ل
m	م
n	ن
ñ	ك
o	او ا
ö	او ا
p	پ
r	ر
s	س
ş	ص
s̃	س
ş̃	ش
t	ت
ţ	ط
u	و او
ü	و او

v
y
z
z̄
ż
z̈
ç
ç̇
ç̈

و
ي
ز
ز̄
ز̇
ز̈
ع
ع̇
ع̈

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

Açıklamalar

Ar.	Arapça
age	adı geçen eser
bkz.	bakınız
c.	cilt
çev.	çeviren
EAT	Eski Anadolu Türkçesi
EUTS	Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü
EUTSV	Eski Uygur Türkçesi Söz Varlığı
Fars.	Farsça
Fran.	Fransızca
İtal.	İtalyanca
Moğ.	Moğolca
S.	sayı
s.	sayfa
sf.	sıfat
st.	satır
Türk.	Türkçe
TDK	Türk Dil Kurumu
TS	Tarama Sözlüğü
TSY	Topkapı Sarayı Yazmaları
TSMK	Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
TTK	Türk Tarih Kurumu
vb.	ve benzeri
Yun.	Yunanca
yy.	yüzyıl
zf.	zarf

GİRİŞ

Kıssa-i Anter, Arap edebiyatına ait ünlü bir anlatıdır. Eser, Fatih Sultan Mehmet zamanından başlayarak XIX. yüzyıla kadar Türkçeye tercüme edilmiştir. Eserde, Anter'in başından geçen olaylar anlatılmaktadır. Arap edebiyatından Türkçeye tercüme edilen eserin pek çok nüshası, Türkiye başta olmak üzere dünyanın çeşitli yerlerinde bulunmaktadır. Bu yönüyle, geçmişte önemli bir yere sahip olduğu görülen Kıssa-i Anter'in bilim dünyasına kazandırılması amaçlanmaktadır.

İslamiyet öncesi Arap kültürünün önemli sembollerinden olan kahraman Anter, bir şair olarak bilinmektedir. Anter, kahramanlığı, cesareti ile kıssalara konu olmuştur. Kahraman Anter, Abs adı verilen bir kabileye mensuptur. Bir cariyenin oğlu olarak doğmuş, zamanın anlayışına göre özgürlüğünü kazanamamıştır ve köle muamelesi görmüştür. Kahramanın amcasının kızına olan aşkı ve hürriyetini kazanma isteği, onun çeşitli mücadelelerin içinde yer almasını sağlamıştır. Anter, iyi bir savaşçı olarak hem kendi kabilesini hem de sevdiğini koruyarak pek çok maceraya atılmış, diyar diyar gezerek kahramanlığı Arap toplumu içinde ün salmıştır.

Eser, Arap edebiyatında ciltler hâlinde pek çok kez çoğaltılmış olup eserin Türk edebiyatına da tercümesi gerçekleştirilmiştir.

1477'de kıssa, Fatih Sultan Mehmet'in emri ile Türkçeye tercüme edilmiştir. Sonrasında eser, XIX. yüzyıla kadar Türkçeye tercüme edilmeye devam etmiştir. Çalışmış olduğumuz Kıssa-i Anter'in Türkiye'de ve dünyada, Türkçe olarak pek çok nüshası bulunmaktadır. Bu bakımdan eserin bilim dünyasına kazandırılmasının önem arz ettiğini düşünmekteyiz.

Çalışmamız, Anter'in XVI. yüzyıla ait olan 5. cildir. Bu cildin Kıssa -i Anter'in 7 ciltlik takımının istinsah nüshası olduğu düşünülmektedir. Eser, 310/210 mm. ölçülerine sahip olup 336 varaktan oluşmakta, her sayfada 13 satır vardır. Aharlı kalın kağıt üzerine nesih ile yazılmıştır. Metnin kimi yerleri harekeli kimi yerleri harekesiz olarak yazılmıştır. Cildi, vişne çürüğü ve deridendir. Cildin başında 2, arkasında 3 adet vikaye varağı bulunmaktadır. Önde bulunan birinci varakta, mürekkeple yazılı bir kısım ile bu kısmın altında cildin 5. cilt olduğunu anlatan cild-i hâmis yazmaktadır. Bu yazının altında Arapça ve Türkçe karışık metinden bağımsız bir metin yer almakta, metnin altında 236/23648 sayıları ve bu sayıların altında Topkapı Sarayının damgası vardır. Bu kısmın sağ tarafında 890 sayısı yazılı olarak yer almaktadır. 1a numaralı sayfada eserin künye bilgisi ve bir de mühür yer almaktadır.

Yapılan araştırmalara bakıldığında, TSMK'nde 1477'de Fatih Sultan Mehmet'in emriyle yaptırılan metnin 3 ciltlik bir tercümesi ve 7 ciltlik bir başka tercümesi daha

bulunduğu görölmektedir. Toplam dokuz ciltten oluşan bu tercümeleredeki K.890 numaralı metnin 5. cildin istinsah nüshası olduğu düşünölmektedir.¹

5. cilt, metnin sonunda yer alan bilgiye dayalı olarak 1568 yılında tamamlanmıştır. Çalışmamızda, Kıssa-i Anter'in 5. cildi transkribe edilmiş, eserin dil hususiyetleri incelenmiş, sözlüğü hazırlanmıştır.

2.1. ARAşTIRMA DESENİ/MODELİ

Yapılan çalışmada tarama ve deneme modeli kullanılmıştır. Tarama modeli geçmişte veya bugün var olan bir durumu açıklamayı amaçlar. Varolan durum değiştirilemez, tarama modelinde. Deneme modelinde ise neden sonuç ilişkilerini belirlenerek verilerin üretildiği, ortaya konulduğu bölümdür. Dolayısı ile yapılan çalışmada tarama ve deneme modeli kullanılacak olup bu modeller karma yöntemle başlığı altında incelenmiştir. Bu noktada eseri incelemeyen evvel yapılmış olan çeşitli çalışmalar kitap, tez, dergi, makale vb taranarak eser incelemesine örnek teşkil edebilecek çalışmalar gözden geçirilmiştir. Çalışmada kullanılabilir kaynaklar tespit edilmiştir.

Türk Dil Kurumu'nun Yeni Tarama Sözlüğü, Mehmet Kanar Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü; Ferit Devellioğlu Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat ; şemseddin Sami Kamus-ı Türkî; İsmail Doğan, Zerrin Usta Eski Uygur Türkçesi Söz Varlığı; Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük vs.

Bunun dışında, çeşitli kaynaklardan faydalanılmıştır. Burada öncelikle Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait metinler göz önünde bulundurulmuştur. Aşık Paşa'nın Garip-Name'si, Yunus Emre'nin Divanı gibi.

Aynı doğrultuda Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerini ve metin örneklerinin içinde bulunduğu Mustafa Özkan'ın Türk Dilinin Gelişme alanları ve Eski Anadolu Türkçesi adlı eserinden faydalanılmıştır. Bunlar dışında Eski Anadolu Türkçesi dönemine yönelik hazırlanmış olan Gürer Gürsevin'in Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, Gürer Gülsevin ve Erdoğan Boz'un Eski Anadolu Türkçesi, Hatice şahin'in Eski Anadolu Türkçesi, Faruk Kadri Timurtaş'ın Eski Türkiye Türkçesi, A.von. Gabain'in Eski Türkçenin Grameri, Vahit Türk, şaban Doğan, Yasin şerifoğlu'nun Eski Anadolu Türkçesi Dersleri adlı çalışması ve genel bir kaynak niteliği teşkil eden Serdar Yavuz, M. Dursun Erdem'in Eski Anadolu Türkçesi Bibliyografyası da taranan çalışmalar arasında yer almaktadır.

---

¹ Muhammed İkal Güler Kıssa-i Anter: Topkapı Sarayı Kütüphanesindeki El yazması Nüshaların Tanıtımı ve Değerlendirilmesi, Uluslar arası Türkçe, Edebiyat, Kültür, Eğitim Dergisi, 2020, s. 48-79.

Eserin dilbilgisi bölümünün incelenmesi sırasında, Türkiye Türkçesi dilbilgisi kaynaklarından istifade edilerek eserin belirli bir düzen çerçevesinde incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Bu noktada Muharrem Ergin'in Türk Dil Bilgisi, Mustafa Özkan'ın Türkiye Türkçesi Ses ve Yazım Bilgisi, Hanifi Vural ve Tuncay Böler'in Ses ve Şekil Bilgisi adlı çalışması, Zeynep Korkmaz'ın Türkiye Türkçesi Grameri Ses ve Şekil Bilgisi adlı çalışması incelenmiş olup çeşitli Söz Dizimi başlıklı çalışmalardan da istifade edilmiştir. Bu noktada İbrahim Delice Türkçe Sözdizimi, Leyla Karahan Türkçede Söz Dizimi, Günay Karaağaç Türkçenin Söz Dizimi gibi kaynaklardan faydalanılmıştır. Bunun dışında yardımcı olabileceği düşüncesiyle araştırmacıların Gramer Terimleri Sözlükleri de diğer kaynaklardandır. Zeynep Korkmaz ve Günay Karaağaç'ın sözlükleri araştırmada kullanılmıştır.

Metnin incelenmesinde, Nadir İlhan'ın Eşref b. Muhammed Hazā'inu's-Sa'ādāt (İnceleme-Metin-Dizin-Sözlük) adlı çalışması örnek alınmıştır. Çalışmamızda metnin gramerinin incelemesinin ardından transkripsiyonlu metin ve sözlük kısımları hazırlanmıştır.

2.2. ARAŞTIRMA KONUSU ve PROBLEMİ

Kıssa-i Anter Eski Anadolu Türkçesi dönemi özelliklerini taşıyan, XIX. yüzyıla kadar tercüme edilerek gelen geçmiş dönemin önemli eserlerinden biridir.

Kıssa-i Anter hikâyesinin ilk olarak ne zaman ve kim tarafından ortaya konulduğu bilinmemektedir. Hikâyede eseri derleyen Anter'den iki yüzyıl sonra yaşamış olan Asmai adlı anlatıcıdan bahsedilmektedir. Ancak hikâyeye, derleyen ölümünden sonra da son bulmayarak on ikinci yüzyıla kadar hikâyeye çeşitli eklemeler yapılarak hikâyenin devam ettiği belirtilmektedir. Başka bir rivayete göre ise Fatimi halifelerinden Aziz Billah'ın Mısır'daki hilafeti sırasında sarayla ilgili bazı dedikoduların yayılması üzerine, bu söylentileri örtbas etmek amacıyla halifenin Yusuf bin İsmail'den halkın ilgisini çekecek sürükleyici hikâyeler yazmasını istemesiyle ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine Ebu Ubeyde İbn Hişam ve Asmai gibi birçok edibin rivayet ettiği hikâyeleri ezbere bilen Yusuf bin İsmail, tamamı 72 kitaptan oluşan ve her kitabın sonundaki hikâyeye ile bir sonrakiler arasında ustaca bağlantılar kurulmuş bulunan bir seri kıssa yazmaya başlamıştır. Sonuç olarak, Antere kıssası denilen eser meydana gelmiştir.

Başka bir bilgiye göre Tabib Ebu'l-Müeyyed Muhammed El-Cezeri, XII. yüzyılda bu hikâyeleri toplayanlardandır. Busebeple de El-Cezeri El-Anteri olarak tanınmıştır.

Anter kıssasının başlangıcı, cengaver Arap ruhunu aksettirmek maksadıyla Cahiliye devrinin önemli olaylarını ve şahsiyetlerini kapsayacak şekilde eski tarihlere kadar gider.

Eserde Sudan melikinin kızı olduğu sonradan anlaşılacak olan Anter'in annesi Zebibe'nin bir savaş sırasında babası Şeddat tarafından esir alınışı ve onunla evlenmesinden söz edildikten sonra Anter'in tanıtımı yapılmıştır.

Burada verilen bilgilere göre, Anter'in henüz bebekken çok güçlü olduğu anlatılmaktadır. Anter'in annesi bir cariye olduğu için kendisi de bir köle sayılan bu yiğidin hürriyetini elde etmesi, amcasının kızı Able'ye olan aşkı ve ona kavuşma arzusu ile ona şart koşulan başarması zor ve tehlikeli birçok maceraya girişmesi kıssada yer almaktadır.

Anter'in meşhur Arap cengaver ve şairleriyle ilgili olarak başından geçenlerden söz edilirken onun şiirdeki üstünlüğü belirtilmektedir. Esere göre Hayber Yahudilerini perişan eden kahraman, Arap yarımadasının dışına çıkarak Irak, Suriye, İran, Kuzey Afrika ve İspanya vezir ve krallarıyla tanışmıştır. Bu kahraman ruhlu insan daima dostlarının yanında olmuş ve onların düşmanlarıyla mücadele etmiştir. Bu arada Hz. İbrahim, Hz. Peygamber ve Hz. Ali'ye dair bazı rivayetlerin de yer aldığı eserde Cahiliye döneminden İslami döneme geçilmek üzere olan bir devirde sergilediği erdemli yaşayışla Anter, İslamiyet'in gelişini hazırlayan bir kahraman hüviyetine büründürülmüştür. Özellikle belirtilen ülkelerde İslam fetihlerinin sembolü haline getirilmiştir. Eser, Anter'in İran'daki maceralarını anlatırken tarihiyle, savaşlarıyla, kral saraylarındaki ananeleriyle dönemin İran hayatı hakkında da bilgiler vermektedir.

Anter kıssasında kahramanın Bizans, Fransa ve Roma saraylarının ileri gelenleriyle ilgili anlatılan maceraları onu hikâyede Mısır, Sudan ve Hindistan'a kadar götürür. Bu sebeple Suriye ve Bizanstaki Hristiyanlar ile Haçlıların durumları, kilise âdetleri hakkında bilgiler verilmektedir.

Anter kıssası, söz konusu ettiği ülkelerin o devirdeki kültürünü büyük ölçüde yansıtmaması, Anter'in şahsında yiğitlik, mertlik, cömertlik, dürüstlük gibi meziyetleri telkin etmesi bakımından önemlidir. Anter kıssası ile kahraman Anter, İslam dünyasının beş yüzyıl boyunca düşmanları karşısında kazandığı zaferlerin bir sembolü haline gelmiştir.

Kıssa, hicaz metni esas alınarak Kahire'de 1306-1311 yıllarında 32 cüz halinde, Beyrut'ta 1869-71'de 154 cüz olarak yayınlanmıştır. Eser, Fransızca ve İngilizceye de tercüme edilmiş olup Avrupa'da da ilgi görmüştür. Ayrıca müzisyenlerin de çeşitli dönemlerde ilgisini çekmiştir.²

---

² <https://islamansiklopedisi.org.tr/antere-kissasi>, 21 Şubat, 20.46.

Yapılmış olan tez çalışmasında, metnin transkripsiyonu yapılarak Latin harfleri ile karşılığı verilmiştir. Çalışmamızda çeşitli sözlüklerden faydalanılarak yapılan incelemenin ardından, metnin dil hususiyetleri ortaya konulmuştur. Metnin ses bilgisi ve şekil bilgisi özellikleri incelenmiştir.

KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

EAT döneminde yapılmış olan çalışmalardan bazıları incelenerek, çalışmalarda nasıl bir yöntem izlendiği incelenmiş ve bu dönemle ilgili çeşitli kaynaklar aşağıda verilmiştir.

Dönemle ilgili önemli kaynaklardan biri Muharrem Ergin'in Dede Korkut Kitabı 1-2'dir. Eserde Dede Korkut'un adı, Dede Korkut Hikâyeleri, Hikâyelerin niteliği, sayısı, yaşayan Dede Korkut Hikâyeleri, Dede Korkut üzerine yapılan çalışmalar, nüshaların karşılaştırılması bölümleri yer almaktadır. Eserde transkripsiyonlu metin, indeks bölümü yer almakta, gramer bölümü bulunmaktadır.

Leyla Karahan'ın Yusuf u Züleyha adlı çalışmasında metnin gramer incelemesi yapılmış, transkripsiyonu verilerek dizini hazırlanmıştır. Eserin İran ve Arap edebiyatında yazılmış örneklerinden bahs olunmuş, Erzurumlu Darîr'in hayatı hakkında bilgiler verilerek, eserin nüshası, dili ve konusundan bahsedilmiştir.

Nadir İlhan'ın Hazâ'înu's- Sa'âdat adlı çalışması inceleme, metin, dizin ve sözlük bölümlerinden oluşmaktadır. Eserde, EAT döneminde hazırlanmış olan tıp metinleri hakkında ve eserin yazarı olan Eşref b. Muhammed'in hayatı ve eserleri hakkında bilgiler verilerek, eserin özelliklerinden bahs olunmuştur.

Serdar Yavuz'un Cerrâh-Nâme adlı çalışması da EAT dönemine ait bir tıp metnidir. İnceleme, metin, dizin ve tıpkıbasım bölümlerinden oluşmaktadır. Eserde, Anadolu'da yazılmış ilk tıp metinleri hakkında bilgi verilmiş, eserin nüshalarından bahsedilmiştir.

M. Fatih Alkayış'ın Hâverân-Nâme adlı çalışması inceleme, metin, sözlük bölümlerinden oluşmaktadır. Eserde Hazreti Ali'nin hikâyeleri anlatılmaktadır, öncesinde Hz. Ali ve cenkleri hakkında bilgi verilmekte ve Hâverân-Nâme hakkında yapılmış olan çalışmalardan kısaca bahsedilmektedir.

BÖLÜM I

1. KAHRAMANIN HAYATI

Anter'in babası, Necid denilen bir yerde oturan Abs kabilesi ileri gelenlerinden Şeddad'dır. Annesi ise Zebîbe adlı Habeşli bir cariye'dir. Şeddad'ın aynı zamanda Anter'in dedesi veya amcası olduğu da söylenmektedir. Annesi cariye olduğu için, o zamanda köle sayılmakta, bu sebeple de küçük yaştan beri sevdiği amcasının kızı Able ile evlenmesi uygun görülmemektedir. Bundan dolayı Anter kölelikten kurtulup sevgilisine kavuşmak için mücadeleler vermiştir. Aynı zamanda sanatta da maharet göstermek Arap toplumunda üstünlük kabul edilmekte, Anter bu anlamda da oldukça yetenekli olduğunu göstermektedir. Zaman içinde güzel şiirler söylemeye ve ata çok iyi binmeye başlamıştır. Anter'e, Abs kabilesinin bazı Arap kabilelerinin hücumuna uğrayıp yağmalanması ve sevgilisi Able'nin da kaçırılması, cesaretini ispat etmek için iyi bir vesile olmuştur. Anter, düşmanın üzerine atılıp kahramanca çarpışmış ve çalınan her şeyi geri almıştır. Bütün bu başarılarından dolayı kabilesi tarafından hürriyetine kavuşturulmuştur.³ Gösterdiği kahramanlıklara rağmen yine de ona sevgilisini vermedikleri ve Able için pek çok güçlüğü katlandıktan sonra onunla evlendiği incelenmiş olduğumuz metinden de anlaşılmaktadır .

Anter, Cahiliye döneminde yaşamıştır. Anterin ünlü bir Arap kahramanı olması, onun Able'ye olan aşkı ve kölelikten çıkmak için elde ettiği başarılarla dayanmaktadır. Melez bir şair olan Anter, Arap halkı içinde zulme boyun eğmeyen, hoşgörülü, cesur, atılgan, güzel huylu bir savaşçı olarak bilinmektedir. Câhiliye devrinde melez olmaları sebebiyle kendilerine "Ağribetü'l-Arab" (Arap kargaları) denilen ve kahramanlıklarıyla ün salan üç siyah köleden biri olan Anter, Abs kabilesinin vazgeçilmez kahramanlarından biri olarak tanınmıştır. Benî Abs ile Benî Züpyân arasında cereyan eden Dâhis ve Gabrâ Savaşı'nda büyük kahramanlıklar göstermiş, meşhur muallakasını da bu savaştan sonra söylemiştir. Muallakasını, annesinin siyahlığı ile alay eden ve kendisinin şiir söylemeyi bilmediğini iddia eden birine karşı şairliğini ispat etmek amacıyla inşad ettiği de rivayet edilmektedir. Hikâyelere göre Anter'in ilerlemiş yaşına rağmen kendi kabilesi ile Tayy kabilesi arasında çıkan bir savaşa katıldığı ve bu savaş sırasında öldürüldüğü anlatılmaktadır⁴

Metnimizden elde ettiğimiz bilgilere dayanarak Anter'in ömrünün uzun bir bölümü, Able'ye olan aşkı sebebiyle savaşlarda mücadele etmekle geçmiştir. Ancak 5. ciltte onun olgunluk dönemine dayanan kıssalar bulunmaktadır. Bu kıssalarda Anter, kabilesi ve

³ <https://islamansiklopedisi.org.tr/antere>, 10 Ocak: 08.00.

⁴ <https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/3/C03001166.pdf>, 30 Haziran: 00. 57.

yoldaşları için mücadele etmekte, Able'den olmayan çocuklarını bularak onlarla da kahramanlıklar göstermektedir.

Metnimizde de Anter'in yer yer duygulanarak şiirler okuduğu görülmekte olup Anter'in sadece yaşadığı Cahiliye döneminde değil tüm zamanlarda Arap şiirinde hamaset temalı şiirlerin öncü şahsiyetlerinden birisi olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Anter'in Habeşli siyahi bir cariye'nin oğlu ve babasının kabilesi olan Abs oğullarının köle çobanı olarak başlamış olduğu hayat macerası, özgür bir komutan olarak 90'lı yaşlarda savaş meydanında son bulmuştur.⁵

2. ESERİN YAZARI

Anter hikâyelerinin ilk kez kim tarafından ortaya konulduğu bilinmemektedir. Ancak bu hikâyeleri derleyen kişinin Anter'den iki yüz yıl sonra yaşayan Asmai olduğu söylenmektedir. Asmai'nin ölümünden sonra da hikâyelere eklemeler yapıldığı bilinmektedir.⁶

Başka bir rivayete göre ise Fâtımî halifelerinden Aziz-Billâh'ın (975-996) Mısır'daki hilâfeti sırasında sarayla ilgili bazı dedikoduların yayılması üzerine, halkın dikkatini başka tarafa yönelterek bu söylentileri örtbas etmek isteyen halife, dönemin tanınmış edibi Yûsuf bin İsmâil'den halkın ilgisini çekecek sürükleyici hikâyeler yazmasını istemiş bunun üzerine, Ebû Ubeyde, İbn Hişâm ve Asmaî gibi birçok edibin rivayet ettiği hikâyeleri ezbere bilen Yûsuf b. İsmâil, tamamı yetmiş iki kitaptan oluşan ve her kitabın sonundaki hikâye ile bir sonraki arasında ustaca bağlantılar kurulmuş bulunan bir seri kıssa yazmaya başlamış, böylece Anter kıssası denilen eser meydana gelmiştir. Ayrıca tabib Ebû'l-Müeyyed Muhammed el-Cezerî de (milâdî XII. yüzyıl) bu hikâyeleri toplayanlardandır ve bu sebeple el-Anterî diye tanınmıştır.⁷

⁵ Yakup Göçemen, Antere b. Şaddâd'ın Hayatı ve Şiirlerinde Hamâset Teması, Sosyal Bilimler Dergisi, 2015, s. 47.

⁶ <https://islamansiklopedisi.org.tr/antere-kissasi>, 30 Haziran, 01. 48.

⁷ <https://islamansiklopedisi.org.tr/antere-kissasi>, 30 Haziran, 02. 00.

3. METNİN ÖZETİ

Metinde, farklı hikâyeler anlatılmaktadır. Aynı kahramanları, farklı olayların içinde görebilmek mümkündür. Anter, hikâyelerde olayların içinde doğrudan yer aldığı gibi olaylara dolaylı olarak da etki edebilmektedir. Metin okunarak transkripsyonu yapılmış ve metnin özeti hazırlanmıştır. Metinde anlatılan hikayeler bir başlık altında veya belirli bir sıraya göre yer almamaktadır. Hikayeleri başlıklandırarak ve bir düzen içinde özet halinde oluşturduk.

Metinde anlatılan hikâyeleri, şöyle başlıklandırabiliriz:

1. **Anter, Gamra ve Zü'l Himar'ın Hikâyesi**
2. **Anter ve Kabilesi Benî Abs'ın Mücadelesi**
3. **Hatem'in Hikâyesi**
4. **Mecid ve Esmâ'nın Hikâyesi**
5. **Satîh El-Kahin ve Hani bin Mesud'un Hikâyesi**
6. **Anter ve Kabilesinin Esir Olması Hikâyesi**

3.1. ANTER, GAMRA VE ZÜL HİMAR'IN HİKÂYESİ

Araplar içinde, Necm adlı bir adam bulunur. Bu adamın bir kızı vardır. Necm'in başka bir Arap topluluğundan Müteacciz denilen bir bahadıra düşmanlığı bulunmaktadır. Bu düşmanlığı sebebiyle Necm, Müteacciz'in başını kim getirirse kızını o bahadıra vermeyi amaçlamaktadır.

Hikâye de tam bu noktada başlar. Arap bahadırları arasında kura bırakılır (çekilir). Abbas ve Hifaf arasında bırakılan kurada, kura tam üç kez Abbas'a çıkar. Hifaf ise çok sinirlenmiştir. Abbas da Müteacciz'i öldürerek Necm'in kızını almak istemektedir. Abbas, yoldaşı olan Zü'l-Himar ve 40 adamı ile Müteacciz'i bulmak üzere yola koyulurlar. Servet beriyyesi denilen ıssız, susuz bir yere ardından suyu bol bir yere vararak dinlenirler. Burada bir grup adamla karşılaşırlar. Bu adamların öncüsü ise Müteacciz'dir. Aslında tam da istedikleri noktaya gelmişlerdir. Adamlar, Abbas, Zül-Himar ve adamlarını alarak Müteacciz'in katına getirirler.

Müteacciz, Fayiz'in oğlu, Gamra'nın da erkek kardeşidir. Gamra, Fayiz'in bir cariyeden olma kızıdır ve babası Fayiz'in gönlünü Arap yiğitleri arasındaki üstün cengaverliği ile kazanmıştır. Bu sebeple Fayiz, kızı Gamra'ya çok değer vermekte neredeyse oğlu Müteacciz'den üstün dahi tutmaktadır.

Gamra'nın katına getirilen Abbas, Zül-Himar ve adamları Gamra ve Müteacciz'den canlarını bağışlamalarını ve onları serbest bırakmalarını ister. Gamra ise Arap adeti gereğince adam başı bir deve getirmeleri karşılığında onları serbest bırakacaklarını aksi durumda boyunlarını vuracaklarını bildirir.

Abbas'ın yoldaşlarından bir kısım adam, bu adeti yerine getirmek şartıyla serbest bırakılır ve Dureyd'den deve istemek üzere gönderilir. Bu arada Abbas ve adamlarının ele girdiğinden Gamra'nın babası Fayiz'in de haberi olur. Faiz, bu durumdan hiç hoşnut olmaz. Çünkü Abbas ve adamlarının Araplar arasında güçlü bir yerinin olduğu bilinmektedir ve bu güç Faiz'i korkutmaktadır. Kızı Gamra'yı bu konuda uyarır. Ancak Gamra bu güçten korkmadığını ve gelecek olan Arap yiğitleriyle savaşabileceğini babasına anlatır. Çünkü Gamra savaş aşkı içinde olan ve daima erlik alametleri göstererek Arap içinde pek çok Arap yiğidini karşılaşmalarda mağlup etmiş bir genç savaşçıdır.

Durum böyle iken esir olan Abbas, Zül-Himar ve adamları kaçmayı başarmış ve Gamra da ardlarına düşmüştür. Büyük bir savaş olmuştur. Bu savaşta Gamra, Zül-Himar ile karşılaşmış ancak Zül-Himar'ı yenmeyi başaramamış, karşılaşma iki tarafın da lehine sonuçlanmamıştır. Gamra, Zül-Himar ile tekrar karşılaşmayı çok istemektedir. Bu yüzden adamlarına emirler vererek Zül-Himar'a çok iyi bakmalarını ve onunla tekrar savaş meydanında karşılaşmayı umut etmektedir. Faiz de Abbas ve adamlarına yardım geleceğini düşünerek oğlu Müteacciz'i yol tutması için adamları ile göndermiştir.

Diğer yandan deve almak üzere Beni Hevazin'e gönderilen adamlar, olayları Dureyd'e anlatırlar. Dureyd de Anter'e ve Hifaf'a haber verir. 200 adam ile yola çıkan Anter ve yandaşları yedi gün sonra Beni Hevazin'den yola çıkar ve Anter'in kardeşleri olan Şeybup ve Cerir ile buluşurlar. Onlar da adamlarını toplayıp yola koyulurlar. Faiz ise onları 5 bin adam ile yollarda beklemektedir ki onları gâfil avlayabilsin.

Beni Hevazin, Beni Abs'tan Anter ve adamları Beni Kaza'dan Müteacciz ve adamları ile karşılaşılır. Anter ve adamları üstün gelerek Müteacciz'i esir ederler. Müteacciz, Faiz yollarda onları beklediğini ve yandaşları Abbas, Zül-Himar ve adamlarının esir olduğunu Anter'e anlatmıştır. Anter zaten Hifaf'ın istiyor olduğu Müteacciz'i, Hifaf'a teslim edip yola devam eder.

Canların pahasız satıldığı bir savaşta Anter, Mukri'l-Vahş ve adamları Fayiz'in adamları ile mücadele ederler. Fayiz buldukları alanda suyun bulunduğu yerlere adamlar yerleştirmiştir. Ancak Anter ve adamları, Beni Kaza adamlarını mağlup ederek suyu da ele geçirirler. Beni Abs, Beni Kaza'yı ele geçirmiştir. Fayiz kaçmıştır. 200 adamdan müteşekkil Beni Abs, 5000 adamdan oluşan orduyu kırmıştır.

Abbas ve Zül-Himar'ın akıbeti ise Beni Abs içinde merak konusudur. Şeybup, kılık değiştirerek Beni Kaza'ya karışmak ve onların ölü mü diri mi olduklarını öğrenmek istemektedir.

Faiz ise Beni Kinde halkından yardım istemeyi düşünmektedir. Gamra da olanları öğrenmiştir ve kardeşi Müteacciz'i kurtarmaya niyet etmiştir. Bu nedenle Anter'e kinlenmiş, onu öldürmeye niyet etmiştir. Zül-Himar'dan Anter'in nasıl bir savaşçı olduğunu, Zül-Himar ile olan karşılaşmaları ve sohbetleri sırasında öğrenmiştir. Hatta fazlasını öğrenmiştir. Zül-Himar'ın Anter'den çok da haz etmediğini, onu Beni Amir'de esir ederek ona düşman haline geldiğini de öğrenmiştir.

Zül-Himar ve Gamra'nın ilerleyen zamanlarda sohbetleri de artmış, Gamra Zül-Himar'ın neden Beni Kaza kabilesinin alanına girdiklerini de öğrenmiştir. Bu sohbet zamanları arttıkça, Zül-Himar'ın Gamra'ya olan ilgisi de artmış ona hayranlık beslemeye, onu sevmeye başlamıştır. Sonrasında Zül-Himar Gamra'ya olan ilgisi nedeniyle bir teklifte bulunmuştur. Buna göre savaş esnasında eğer Gamra Anter'i yenerse Zül-Himar, Gamra'nın esiri olarak kalacaktır. Ancak Gamra, Anter'e yenilirse o zaman Zül-Himar Gamra'ya yardım edecek ve onu kurtaracaktır. Tabii ki bu anlaşma Gamra'nın hoşuna gitmiş ve kabul etmiştir.

Bu arada savaş hâlâ devam etmektedir. Anter savaş zamanında bir gece nöbet tutarken Beni Kaza'ya doğru ilerler ve gezinmekte olan Gamra ile tesadüfen karşılaşır. Gamra'nın bir kadın olduğunu anlamayan Anter, Gamra ile buldukları alanda döğüşmeye başlarlar. İki taraf da birbirine üstün gelemeyen. Arap adeti gereğince birbirine üstün gelemeyen hasımlar maksat hasıl oluncaya kadar mücadeleye devam ederler. Yani döğüş, tamamlanmak zorundadır. Gamra ve Anter uzun bir zaman döğüşükten sonra yorulurlar ve bir süre ayrılmaya karar verirler. Bu dinlenme sırasında üzerini değiştiren Gamra'nın kadın olduğunu gören Anter, Gamra'yla tekrar döğüşür ve ona orada sahip olur. Gamra bu süreçten evvel Anter'den yemin alır ki bu durum aralarında bir sır olarak kalmalıdır. Araplar arasında bu durum mihr istemek olarak da adlandırılmaktadır. Yoksa Araplar arasına çıkamaz, yaşayamaz hale gelecektir. Anter de onun bu sözünü kabul edecek, bu gece savaştıkları gizli kalacaktır. Arap adeti gereğince cengaverlerin yağma yapmaları ve bu yağma esnasında Arap kızlarına sahip olmaları olağan bir durum olarak karşılanmaktadır. İşte bu anda da Gamra bu durumla karşı karşıya kalmıştır. Anlatıcının ifadesiyle Yaratan Anter'in Gamra'dan doğacak olan erkek çocuğuna bu anda ömür biçmiştir. Halbuki Anter'in ölümüne sevdiği kadın Able vardır ama Gamra ile bu karşılaşma Anter'in Able'ye olan aşkını bir an olsun unutturarak Gamra'ya sahip olmasını sağlamıştır.

Bir yandan Faiz kızını aramakta diğer yandan Anter de Beni Abs içinde merak edilmektedir. Uzunca bir süredir ikisi de meydanlarda görülmemiştir. Gamra çıkıp babasının yanına gelmiştir ve Anter'e kin beslemektedir. Bu kin günden güne artacak ve Anter'i ele geçirmek isteyecektir. Gamra bu durumda iken yardıma gelen adamlar ile Anter'i tuzağa

düşürüp esir etmeyi başarırlar. Faiz, Anter'i öldürmek istese de Gamra, Müteacciz esir olduğundan dolayı Anter'in ölmesine izin vermez ve onu tutsak tutmaya karar verirler.

Durum böyle iken iki taraf tekrar savaş meydanında karşılaşırlar. Mukri'l-Vahş ve Gamra meydana döğüşürler. Bu arada Anter'i esirlikten Şeybup kurtarır ve Anter meydana girerek Beni Kaza'yı bozguna uğratırlar. Zül-Himar, Anter'i öldürmek ister ancak Anter Şeybup'un akrabası olduğu için Zül-Himar 'a kıyamaz. Faiz kaçmayı başarır. Esirler kurtulur, esirler arasında bulunan Able'nin kardaşı Amr da kurtarılır.

Şeybup, olaylar sonrasında Anter'e Zül-Himar'ın Gamra safına geçtiğini ve onu koruduğunu anlatır. Şeybup kılık değiştirerek Beni Kaza halkı arasına karıştığında bu durumu öğrenmiştir. Zül-Himar ve Gamra'nın peşine düşerler ve her ikisini de esir ederler.

Sonrasında Dureyd, Anter'den Zül-Himar'ı bağışlamasını istemiştir. Çünkü Zül-Himar, Dureyd'den af dileyerek ona yalvarmış, bağışlanmak istemiştir. Anter de Dureyd'in sözüne karşılık Zül-Himar'ı bağışlamıştır. Aslında Zül-Himar'ın amacı Gamra'ya verdiği sözü tutarak Gamra'yı esirlikten kurtarmaktır ve bu sözü Zül-Himar tutar ve Gamra'yı kurtarır.

Gamra ve yoldaşları kaçarlar. Ancak Müteacciz'i kurtaramazlar. Bu durum karşısında çok kahırlanan Dureyd, ne yapacağını bilemez. Hifaf ise Müteacciz'in başını bedeninden ayırarak yaşamına son verir.

3.2. ANTER VE KABİLESİ BENİ ABS'IN MÜCADELESİ

Gamra'nın ardına düşüp ondan intikam almak isteyen Anter, başka bir vakanın içinde kendini bulacaktır. Çünkü Beni İtfan'dan 20 bin adam gelerek kabileleri üzerine saldırır ve her yeri talan ederler.

Anter'in dostu Malik bin Karim, Hısn bin Huzeyfe tarafından esir alınmıştır. Yine Anter'den intikam almak isteyen Melik Kays da oğlu Züheyr'i onun üzerine gönderir. Bir tarafta yine Arap beylerinden Sinan da Anter'e kin beslemektedir. Ayrıca onun Urva ve Mukri'l-Vahş'a da düşmanlığı vardır. Amacı oğlu Bedir Nasrani'nin intikamını almak, Anter'i ve kabilesi Beni Abs'ı yeryüzünden silmektir. Bu sebeple Sinan, Ebi Haris'e mektup yazarak yardım ister. Sonrasında Müdayene yerlerini harap ederler, Arap reisi Kiseri'nin od evlerini yıkarlar. Amaçları bu inancı yıkarak dünyayı Mesihe inandırmaktır. Beni Abs'a da saldırırlar.

Anter'in gözünden sakındığı Able ve Mukri'l-Vahş'ın karısı Müseyyeke ve oğlu Sebi'ü'l-Emir'in de içinde olduğu pek çok kişi esir edilir. Bu esirler, Melik Kays'ın bulunduğu İlm-i Sa'da'ya götürülür. Anter, Mukri'l-Vahş ve Dureyd olanları öğrenince askerlerini toplayıp Melik Kays'ın ardına Beni Fazara'ya doğru yola düşerler.

Sinan, Anter'in kendilerine doğru geldiğini öğrenince durumu Beni Fazara Uluları ile istişare ederek onlara danışır. Sinan onlara şunu önerir: Anter ve yoldaşlarının çok güçlü olduğunu bildiğinden bu gücü savmak için onları bir süreliğine oyalamak gerektiğini belirtir. Anter'e şöyle diyeceklerdir: Benî Abs'a Anter'le görüşmek için geldiklerini Anter'i bulamayınca birkaç Abs kadını ve kişisini alarak yola koyduklarını, Anter Beni Fazara'ya geldiğinde onunla barışacaklarını, ayrıca Abs'ın da sonuç itibarıyla kendilerinden adam öldürdüklerini söyleyeceklerdir. Böylece zaman kazanacak ve Anter ile yoldaşlarını bir gece ansızın kılıçtan geçireceklerdir.

Bu barış teklifi Anter'e iletildiğinde Anter Melik Kays'ın babasından aslında çok nimet gördüklerini belirtir ve barış teklifini geri çevirmez. Ardından Abs esirleri serbest bırakılır, malları teslim edilir ve Anter ve Beni Abs yola koyulurlar.

Diğer taraftan Sinan, Melik Esved'e gider. Bunların içinde Hüsn adlı bir adam vardır. Hüsn'ün babasının kardeşi Melik Esved'in karısıdır. Bunlar hep birlikte Melik Numan'a giderler ve ona Hüsn'ün babasını Anter'in öldürdüğünü söylerler.

Büyük bir Arap Beyi olan Numan, çok yalancı olan yardımcısı Rebi' bin Ziyad'a olanları sorar. Bunlar, Numan'a pek çok yalan söylerler. Hatta bu yalanlar arasında Anter'in Numan'ın yerine geçmek istemesi de bulunmaktadır. Ayrıca Dureyd'in Beni Ceşm ve Beni Hevazin'in yerlerini fethetmek istediğinden ve bu yerlerin padişahı olma isteğinden bahsederek Numan'ın hiddetini daha da alevlendirirler.

Numan bütün bunları duyunca Sinan'a 40 bin asker verir. Bunun yanında kardeşi Melik Esved'i (Numan'ın kardeşi) ve Amr bin Hindi'yi de Sinan'ın emrine vererek gücüne güç katar. Dureyd, Melik Esved'in adamından Numan'a adam gönderilip hasetlik yapıldığını öğrenir. Anter, 1000 adam toplayarak Beni Fazara tarafına giderek Melik Esved'le savaşır. Melik Esved, Absların kuvvetine çok şaşırmıştır.

Bu arada Dımişk Beyi de Sinan bin Eb'i Haris'e adam göndermiştir ki oğlu Bedir Nasreddin'in intikamını alsın. Haris de ilerlemeye başlar. Haris'in adamı olan Dabık da geçtikleri yerlerden helak olanları sorarlar ve böylece buldukları yerde beklemeye karar verirler. Dabık, öncülüğünü Beni Gussan'ın yaptığı 30 bin Rum ve Frenk askerini seçerek Beni İtfana gönderir.

Bunların elinden kaçan Beni Abs kabilesinden Selamet bin Naci, Melik Kays'a olanları anlatır. Kays, olanların Anter açısından çok iyi olduğunu ve ehl ü ıyallerinin Şam askerinden kurtulması gerektiğini düşünmektedir. Sonrasında Melik Kays, Melik Numan'dan adam göndermesini istemiştir.

Haris'in amacı Numan'ın kardeşi Esved'in askerlerini kılıçtan geçirmektir. Asıl amaç ise Anter'i öldürmektir. Bu yüzden geçtiği yollarda Anter'e yardım edecek halkı kılıçtan geçirmek istemektedir ki bunlardan biri de Beni Amine'dir. Buradan sonra Beni Hevazin'e gidecektir.

Bir yandan Gıyas bin Nadir de Beni İtfan'ın üzerine giderek orayı ele geçirir. Haris, bu durumdan çok mutlu olmuştur.

O zamanın meşhur iki padişahı vardır: Birisi Kayser, diğeri Kiseri'dir. Aralarında Fırat suyu sınırdır. Kayser'den Haris'e bir mektup gelir. Mektupta İsa'ya tapanların oda tapanları dünyadan sileceği bilgileri verilmiştir. Onlar, Numan'ın diyarını ortadan kaldırmak istemektedirler.

Haris, Beni Amir halkını esir ederek onları Şam'a göndermeyi, Beni İtfan ve Abs kabilelerinin başlarına da Gıyas bin Nadir'i koymayı planlar. Sonrasında yola çıkar ve Beni Amir'i ele geçirip esirleri Gıyas bin Nadir'e gönderir. Kendisi ve askerleri de bu diyarda kalırlar. Haris, Numan gelmeden Anter'i yakalayarak öldürmek istemektedir. Çünkü Numan gelirse onlara yardım edebilecektir.

Bir yandan Dureyd saldırıya uğrarlarsa ehl ü iyallerini Beni Aziyye dağlarına yerleştirerek güven altında tutmayı planlar. Olanları ise Anter öğrenir, Beni Amir ele geçirilmiş ve Numan ise yolda geliyordur.

Anter, sekiz bin adam seçerek Şam askerine doğru yola çıkar. 3 günde Beni Kazıyye dağlarına ulaşırlar. Üçüncü gün Melik Kays ile karşılaşılır. Kays, Anter'den özür dileyerek başlarına ne belalar geldiğini anlatır. Kayser, Nasranilerin Frenk askerlerinin toplanarak diyarlarına geleceklerini ve oda tapanların yok edileceğini söyler. Anter de Kays da Şam'a giderek esirleri kurtarmak istemektedirler.

Bir taraftan Melik Numan da Hira'ya ulaşır. Ancak Şam askerinin üzerlerine gelmelerinden korkmaktadır. Bu nedenle Müdayen'e sığınır. Kiseri'den yardım istese de Kiseri Frenk ve Rum askerlerinin üzerlerine geldiğini, yardım etmelerinin mümkün olmadığını söyler. Melik Numan ise bu durum nedeniyle yerinde durmak zorundadır.

Sonrasında Frenk leşkeri, öncüleri Hilcan'dır, Kiseri üzerine hamle yapar. Büyük bir savaş meydana gelir, Kiseri ve ordusu mağlup edilir. Onların tek ümidi ise Horasan'dan yardım gelmesidir. Sonrasında Zü'l-Himar ve Anter, Kiseri'nin yardımına koşarlar.

Diğeri yandan Gamra hamiledir ve karnı büyümüştür. Olanları öğrenen Gamra'nın babası Faiz, Gamra'yı dayısının yanına gönderir. Zü'l-Himar da Gamra ile evlenmek istemektedir. Bir yandan da yaptıklarından pişmanlık duyup Dureyd ve Anter ile barışmak istemektedir. Bunun için Numan'a giderek ondan yardım isteyecektir. Bu fikirle Zü'l-Himar

Numan'a doğru yola koyulur. Yolda bin adamı olan Amir bin Ma'ada ile karşılaşır, olayları öğrenir ve Numan'a doğru yola koyulurlar.

Zü'l-Himar, Şam askeri yok edilmeden onlara ulaşmayı istemektedir. Müdayin üzerinde Kiseri'ye savaş esnasında ulaşırlar.

Numan, Amir bin Melik'e kardeşlerinin esir olduğunu anlatır ve onlar da Numan'a yardım ederler. Numan onlara çok dua eder.

Karşı tarafta Hilcan, Sinan, Frenk ve Rum askerleri ile savaşılmaktadır. Hilcan'ın iki kardeşi vardır: Supret ve Nupret. Savaş esnasında Hilcan ile karşı karşıya gelen Zü'l-Himar, bu kardeşler tarafından hile ile esir düşürülür. Zü'l-Himar'ı öldürmeyi reva görmeyen Hilcan ise amaçlarının insan öldürmek olmayıp bu halkı İsa dinine davet etmek olduğunu atırlatır.

O sırada Kiseri, Numan'a Rum Beyi Kayser'e bir şey önermelerini teklif eder. Buna göre savaşı kendileri kazanırsa onlar bu diyardan gitmelidir, yok savaşı onlar kazanırsa mal ve rızklarını kesip onlara verecek ve ateşe tapmaktan vazgeçeceklerdir. Sonrasında Rum padişahı Kayser'den haber gelir, sulh istemektedirler. Kayser'in elçisi Cebir bin Rahim, Kayserin bu diyara Frenk çerisinin sözüyle geldiğini, Rum diyarına zarar gelir diye burada bulduklarını, aksi durumda Kiseri ile barışı bozmayacağını, gitmek istediklerini, kardeşlerini bırakacaklarını söyler. Ayrıca Beni Abs, İtfan ve Amir esirlerinin bir ay boyunca zindanda yatmadan bırakılmayacağını bildirir.

Kiseri, bu duruma çok sevinerek elçiye armağanlar verir ve gönderir. Barış yaparlar, Kayser kendi yoluna gider. Rum çerisinden casuslar haber getirir: Anter, Dımışk ilini viran etmiş, esirleri almışlardır. Bu esnada Melik Haris'e de haber gelir ki Şam diyarı harab olmuştur, Dımışk alınmış ve kardeşi Bestam ve halkı esir olmuştur. Bu yüzden Haris, Anter'e barış talep eder, onun gazabından korkmaktadır. Bunlar olurken Beni Abs esirleri de Nadir bin Gıyas ile Şam'a gitmektedir, diğer yandan Zü'l-Himar ve yoldaşları esir olmuşlardır ve kurtulurlar. Kayser yola devam edecekken karşılarında bir toz belirir ki gelen Anter'dir.

Sonrasında Rum leşkeri bozguna uğrar, Beni Amir Uluları helak olur. Dureyd'den yardım gelir, esirler ve Amr kurtulur. Beni Abs halkı hala esirdir. Anter, Dureyd ve Melik Esved savaş yolunu tutarlar. Frenk ve Rum askeriyle savaşırlar, Frenk beyi savaşmak istemez ve Rum tayfasından ayrılır. İsa dinini yaymak isteyen Rum tayfası, savaşa devam eder. Savaş meydanında Hican ile karşılaşılır, Şeybup Hilcan'ı öldürür.

Arap tarafı zafer kazanır, Frenkler yenilmiştir, Rum tarafı barış ister. Anter, Rum Kayser'inden 5 bin adam ister, Kayser kabul ederek kendi diyarına döner, gider. Numan olanları öğrenir ve Kiseri'ye haber verir. Kiseri, Anter'e hediyeler bağışlar.

Anter Kiserinin yanındayken Zü'l-Himar da buradadır. Anter'e verilen hediyeler, gösterilen saygı Zü'l-Himar'ı çileden çıkarır ve bu nedenle meydanda erlik gösterir, amacı Anter'i meydana getirtmektir. Sonunda meydanda karşılaşılır ve Anter tarafından mağlup edilir. Ancak Anter, Zü'l-Himar'ı öldürmez. Çünkü Dureyd'in akrabasıdır. Ardından barıştırılırlar.

Anter'in ehl ü ıyalleri hālā esirdir. Anter Kayser ile onları Haris'in elinden kurtarması hususunda anlaşmıştır, bunun karşılığında ise yukarıda belirtildiği üzere elinde 5 bin adam esirdir. Kiseri'ye de Horasan'dan bir mektup gelir. Buna göre Hicaz tarafından bin kadar adam geldiği ve Dımışk beyinin ellerindeki esirlerin alındığı belirtilmektedir. Bu durum karşısında Anter Kiseri'ye endişelenmemesi gerektiğini ve Kayser'in halklarını kurtaracağını söyler. Halk, Dureyd ve ehli sayesinde kurtulmuştur.

3.3. HATEM'İN HİKĀYESİ

Kiseri, Numan, Anter bir mecliste Anter'in bahadırılığı ve cesareti üzerine söyleşirken Kiseri Numan'a, Hatem'in hikāyesini işitip işitmediğini sorar ve başlar onun hikāyesini en başından anlatmaya. Hatem'in annesi Ganiyye, dedesi Afik adlı oldukça zengin bir adam imiş. Dedesi Afik ölünce annesi Ganiyye dedesinden kalan malını, ne var ne yoksa etrafındaki halka dağıtmaya başlamış. Hak eden etmeyen kim varsa mallarını herkese verince Ganiyye'nin kardeşleri onu Said adlı zengin bir adamla evlendirmiş ve Ganiyye'nin Said'den oğlu Hatem dünyaya gelmiş.

Hatem de annesi Ganiyye gibi cömertlik ehli bir insanmış. Elinde ne varsa kaftandan yemeğe etrafındaki oğlancıklara bağışlar, onları mutlu edermiş, tabii bu durum ona annesi tarafından öğretilirmiş. Bir gün babası Said eve geldiğinde Ganiyye bütün oğlancıkları toplamış ne var ne yoksa yedirip içirmiş. Said bunu görünce bir tepeye çıkarak koşun gelin, düşman geldi, bütün rızkımı bitirdi diye bağırmaya başlamış. Hızlıca silah kuşanarak gelen halk geldiklerinde bir bakmışlar ki etrafta yabancı kimse, düşman yok. Said'in neden bağırıldığını sorduklarında Said Ganiyye'yi göstererek: “ Bundan iyi düşman mı olur?” diye söylemiş. Bunu duyan ahali gülüşürken, Ganiyye de kendi kendine: “Beni bunun gibi nakes kişiye verdiler.” diye kardeşlerine söylenirmiş.

Sonrasında aradan zaman geçmiş ve Hatem büyümüş. Hatem de annesi gibi elinde ne var ne yok ise fakirlere, yolculara, ihtiyacı olan olmayan herkese dağıtırmış. Bunu gören Said, oğluna engel olmak için Hatem'e üç bin deve, cariye ve atlar vermiş ve Hatem ile mallarını otlatması için kimsenin olmadığı bir yere göndermiş. Maksudı bu şekilde mallarını güven içinde bulundurmakmış.

Hatem, bir süre bu halde olmuş ama bu durumdan oldukça incinmiştir. Çünkü yemek yedirecek insan, iyilik yapacak kimse bulamamıştır. Daha sonra bir gün otlak yere üç tane şair gelmiştir: Ubeyde, Hazim ve Nabiğa. O zamanlar Arap âdetince şairlere hürmet etmek önemli imiş. Hatem de bu şairleri kim olduklarını bilmeden ağırlamış, onlara yemek ikram etmiş. Şairler, bu güzel hürmet karşısında memnuniyetlerini dile getirerek, Arap adetince Hatem'i gittikleri diyarda anlatacaklarını belirterek Hatem'e kendisinden daha cömert bir yiğit görmediklerini ifade etmişler ve o mecliste güzel şiirler okumuşlardır. Hatem, onların şair olduğunu anladığında gözleri dolmuş ve bütün mal varlığını bu şairlere armağan etmiş, eğer almazlarsa bütün develerini keserek köpeklere yedireceğini söylemiştir. Hal böyle olunca şairler, hediyeleri kabul etmişler.

Böylelikle Hatem'in şöhreti diyardan diyara yayılmış. Tabii bu şöhret Numan, Kiseri ve Anter'in sofrasına da bu şekilde konu olmuş.

Sonrasında bütün malını Hatem'in verdiğini öğrenen Said, Hatem ve annesini terk etmiştir. Annesi de Hatem'e elindeki malları bağışlamıştır ve Hatem'i tembih etmiştir. Ona, bu adetinden vazgeçmeyerek insanlara yardım etmesini, konuklara hizmet etmesini ve iyilikler yapmasını söylemiştir.

Hatem de annesini dinleyerek ne var ne yok bağışlamış. Sonunda elinde yine malı mülkü kalmamış. Bir gün birkaç atlı ziyarete gelmiş. Ancak Hatem'in elinde onlara verecek, ikram edecek bir şeyi kalmamış. Annesi Hatem'e, kendisini birine köle olarak satmasını, bu vesileyle konuklarını ağırlamasını istemiş. Ancak Hatem annesinden kendisini satmasını istemiş, annesi de istemeyerek razı olmuş ve Hatem'i iki deveye satmış.

Hatem'i satın alan kişi ondan o kadar memnun kalmış ki artık onu bin deveye bile satmak istemezmiş. Bir gün Hatem'i satın alan kişinin sofrasına Layem adlı bir adam konuk olmuş. Layem, Hatem'i görünce adını öğrenmiş ve sahibine Hatem'in kim olduğunu bilip bilmediğini sormuş. Ev sahibi bilmediğini deyince Layem, Hatem'in halk içinde meşhur bir kişi olduğunu, bunu bilseydi ev sahibinin Hatem'e hizmet edeceğini söylemiş. Ev sahibi Hatem'in adını duyunca Hatem'e üç bin deve, cariye ve kısrak bağışlayarak ona bu durumdan kimseye bahsetmemesini söylemiş ve Hatem'i özgür bırakmış.

Hatem develerle anasının yanına, evine gelmiş. Evlerinde yüz deve boğazlayarak halkı eve davet etmişler ve onlara ikramlarda bulunmuşlar.

Hatem'in cömertlik hikâyesini işiten Anter, mecliste adeta sarhoş olmuştur. Kiseri de Numan'a, Hatem'i bularak ondan bin deve isteyerek aslında bin deveyi ona bağışlamasını söylemiştir.

Numan, develerle Hatem'in katına varmış ve Melik Kiseri'nin kendisinden bin deve istediğini Hatem'in sofrasında ona bildirmiştir. Hatem de Numan'dan üç gün konuk olmasını, böylece Kiseri'ye verecek deveyi bulacağını söylemiştir. Numan, oyalanamayacağını bildirince Hatem ona deveyi bularak göndereceğini söylemiştir.

Ertesi gün Hatem, bir tepeye çıkarak kendi kabilesi Tayy'a seslenmiştir, Kiserinin kendisinden on bin deve talep ettiğini ve ona yardım etmelerini istemiştir. Kabile halkı, Hatem'e yardım ederek bin deveyi ona getirmişler ve Hatem de bu develeri Numan'ın adamı Adil'e vermiştir. Develer, Kiseri'ye iletilmiş ve Kiseri develeri görünce Hatem'in ne tür bir insan olduğunu tahayyül ederek kereminin büyüklüğüne hayret etmiştir.

Kiseri bu develere hediyeler koyarak, altın ve gümüş yığmış, Numan altınlı dülbent ve kaftan göndermiştir. Anter de şayet bir düşmanlıkla karşılaşırsa Hatem'in kendisinden yardım dileyebileceğini söylemiştir. Adil, malları alarak yola koyulmuştur ve malları Hatem'e teslim etmiştir. Hatem bu develeri ve develerin üzerindeki malları tekrar halka vermiştir. Halk çok sevinmiştir. Kendisine ise sadece bir deve kalmıştır, onu fakirler istemiş, Hatem ise o deveyi fakirlere vermiş, devenin üstündeki hediyeyi de cariyesine vermiştir.

Cariyesi Hatem'e durumun ne kadar tuhaf olduğunu, hanelerinde deve barınmadığını, altın akçe durmadığını söylemiş, Hatem de bunlara itibar etmeyeceğini söylemiştir. Hatem için gerçekten dünyanın hiçbir itibarı bulunmamaktadır.

Maviye bint Dahhak adlı bir kız varmış, Hira tarafında Beni Fehm kabilesine mensupmuş ve babasından kalma çok mala sahipmiş. Atası ona Arap edebiyatından hikâyeler, şiirler öğretmiş, bilgi sahibi birisi haline getirmiştir. Ayrıca çok da güzelmış. Çok dileyeni olmasına rağmen kimseyle evlenmemiş. Ancak Maviye, kendi hoşuna giden, huyunu beğendiği biriyle evlenmek istemiş.

Bir gün Hatem bunun evine konmuş, Arap toplumu içinde gezmek adeti varolduğundan aynı zamanda üç tane şair de Dahhak'ın evine konuk olmuş. Bu şairler: Züheyr bin Ebi Talib, Nabiğa Züpyani ve Beşir imiş. Bunlar Dahhak'ı duyulan çeşitli meziyetlerinden ötürü dilemeye gelmişler ve onu görmeyi talep ediyorlarmış. Cariyesi ile haber gönderen Dahhak onlarla ertesi gün perde arkasından haberleşeceğini söylemiş. Maviye bint Dahhak, bunların her birini ayrı odalara yerleştirerek her birisine bir deve göndermiş ve bu develeri diledikleri gibi yiyebileceklerini söylemiş. Dahhak'ın amacı bu şairleri ve Hatem'i sınamakmış.

Ertesi gün Maviye bint Dahhak dilenci kılığında girerek bu adamları ziyaret etmiş ve onlardan yiyecek vs. talep etmiş. Üç şair de ona devenin kötü, iyi olmayan kısımlarından

vermişler. Ancak Hatem ona ikramlarda bulunmuş ve etin iyi yerinden vermiş ve kendisini her gün ziyaret ederek açlığını vs. giderebileceğini söylemiş.

Maviye bint Dahhak, Metta adlı cariyesine ertesi gün konukları kendi katında ağırlayacağını söyleyerek onları davet ettirmiş. Konukların önüne birer tabak yemek koydurmuş ve anberler göndererek onları test atmış. Bu durumu tek kabul etmeyen Hatem olmuş. Çünkü ashabından habersiz bunu kabul edemeyeceğini bildirerek bu anberleri üçü arasında pay etmiş. Aynı şekilde Maviye'nin hiç birine haber vermeden göndermiş olduğu hurma tabağını da sadece Hatem diğerleriyle paylaşmış ve yine Maviye'nin gönlünü kazanmıştır.

Maviye, konuğu olan bu dört adamla perde arkasından sohbet ederek onları biraz daha tanımak istemiş ve Hatem'in anlatmış olduğu hikâyeden gerçekten etkilenmiştir. Buna göre Hatem bir gün sahrada yolculuğu esnasında İtaf adlı birisiyle karşılaşmıştır. Bu yolculuk sırasında bir de köpek onlara eşlik etmiştir. Köpek, aç kaldıklarında onlara yiyecekler bulmuş ve onlara yardım etmiştir. Aynı şekilde güçlü bir yiğit olan İtaf da onu ölümden kurtarmış ve sahrada ele geçirdikleri malları cömertçe Hatem'le paylaşmıştır. Sonrasında birbirlerinin kim olduklarını öğrendiklerinde İtaf, Hatem'e olan saygısını dile getirmiş ve bütün malı Hatem'e bırakmıştır.

Hatem'in başından geçen bu hikâyeyi dinleyen Maviye'nin ise Hatem'e olan hayranlığı bir kez daha artmıştır. Maviye, çeşitli testlerden geçirdiği bu adamlar arasından gönlünün arzu etmiş olduğu kişiyi bulduğunu düşünerek çok mutlu olmuş ve perdeyi aralayarak yüzünü Hatem'e göstermiştir. Diğer yandan bu üç şair ise haset içinde kendi yollarına gitmişler.

Hatem, Maviye ile evlenerek onun yurdunda bir süre kalmıştır. Ancak sonra kendi yurdunu ve yurdunda yer alan konuk evini ve bu evin bir süredir başsız kaldığını düşünerek üzülmüştür. Durumu Maviye'ye anlatarak diyarına gitmediği takdirde bu evlerin yıkılacağını, adetlerin bozulacağını ve kendi adının unutulacağını söylemiştir. Bunun üzerine bütün malı alıp yola koyulmuşlardır. Ancak yolda yetmiş kişinin saldırısına uğramışlar. Bu yetmiş kişinin içinde hasetlik yapan şairler de varmış.

Üç şair, intikam isteğiyle bir Arap yiğidi olan Abis'in yanına giderek onları anlatmışlardır. Meğer ki Abis de Maviye tarafından reddedilmiş ve ondan intikam almak istemekteymiş. Bu yüzden yolda bunları sıkıştırıp hem intikam alacaklardır hem de mal ve rızklarına el koymuşlardır. Bir taraftan da Hatem'in hikâyesini Maviyeye anlattığı yoldaşı İtaf da Hatem'in evlendiğini öğrenince onu tebrik etmek amacı ile yola koyulmuştur.

Hatem ve Maviye, Abis'in saldırısına karşı koyamayarak onun esiri olmuşlardır. Ancak İtaf imdatlarına yetişerek onları bu zalimin elinden kurtarmıştır. Ancak yola koyulduklarında bu defa da Atebe bin Şahab adlı zalim bir Arap haramisi ile karşılaşmışlardır. Bu Arap belasını, halk içinde mağlup edebilen kimse olmadığı gibi aynı zamanda ondan çok korkarlarmış. Atebe Hatem'i tekrar esir etmiş ve Maviye'nin devesinin yularını eline alıp esirler ve mallarla yürümeye başlamıştır.

Maviye, feryat figan Atebe'nin elinde esir bir şekilde giderlerken dualar etmiş, yardımlar istemiş. Birden bire sahradan bir toz belirmiş ve içinden Anter, Şeybup, Urva ve yoldaşları çıkagelmişler.

Bu sırada Anter ve yoldaşları esirlikten kurtulan Able ve halkının yanına gitmekteymiş. Yolculuk esnasında Hatem'in başına bir şey gelebileceği endişesiyle ona yardım etmek için hareket etmişlerdir. Savaş meydanında Anter ile karşı karşıya gelen Atebe, karşısındaki yiğidin Anter olduğunu öğrenince babası ile arasında geçen konuşmaları hatırlamıştır. Babası Atebe'ye Anterle karşılaşırsa onun Anter'in bir benzeri daha olmadığını ve ona saygıda kusur etmemesi gerektiğini söylemiştir. Atebe bu sırada bu sözleri hatırlamış ve Anter'in önünde diz çökmüştür. Anter ona neden Arap yoldaşlarına eziyet ettiğini sorduğunda Atebe, onların kim olduğunu bilmediğini söylemiş ve Hatem'den af dilemiştir. Anter Atebe'ye usulünce davranmış, ona yolculuk için gerekli şeyleri verip göndermiştir.

Sonrasında Anter, Hatem'in kız kardeşini İtaf'a dilemiştir. Hatem kabul etmiştir. Anter Hatem'e ve İtaf'a hediyeler, atlar bağışlamış ve artık kendi yoluna koyulması gerektiğini düşünmüştür. Ancak Hatem, Anter'in gitmesini istemez ve düğünde bulunmasını dilemektedir. Ancak Anter, Beni Tayy kabilesi ile arasındaki düşmanlığı Hatem'e hatırlatınca Hatem Anter'e onun kendi konuğu olduğunu ve halkın da kendi konuğuna hürmette kusur etmeyeceğini bildirmiştir. Sonuçta Anter, düğüne katılmayı kabul etmiştir.

Sonrasında, her şeyin Anter'in düşündüğü gibi olduğu görülmüştür. Anter'in düşmanı olan halk, fesatlıklar düşünmeye başlamışlar ve Hatem'i de tasalandırmadan Anter'i nasıl öldüreceklerini düşünmeye başlamışlardır. İtaf'ın düğün gecesinde herkesin sarhoş olduğu ve kendilerinden geçtiği sırada Anter'i çadırında kıştırarak öldürmeye karar vermişlerdir.

Ancak Anter ve yoldaşları, olabilecekleri önceden düşündüklerinden düğün gecesini sarhoş olmadan bir tepe başında gizlenerek düşmanları olan Beni Ma'n halkını beklemeye başlamışlardır. Nitekim bu halk, gecenin bir anında ansızın saldırmak üzere harekete geçmiş ancak Anter ve yoldaşları tarafından elleri ve kolları bağlanarak etkisiz hale getirilmişlerdir. Bu durum karşısında Hatem çok utanmış, bu adamların reisleri çağrılarak, bu adamlar reisleri

Zamile'nin önüne atılmışlardır. Şeybup, bu adamları tam kılıçtan geçirecekken Anter engel olmuştur. Zamile, Anter'in şefaati görünce şaşırmıştır. Bu adamları ise ışığa doğru ipte sallandırarak cezalandırmışlardır.

Artık Anter'in gitme vakti gelmiştir, Able'ye olan hasreti daha da artmıştır. Hatem için Anter'den ayrılmak zor olsa da onlar vatanlarına doğru yola koyulmuşlardır.

3.4. MECİD VE ESMA'NIN HİKAYESİ

Bir zaman Melik Kays ve ashabı toplanmış, yemek yerlerken yoldan bir Arap gelmiş ve Melik Kays ile görüşme talep etmiştir. Bu adam Kays'a kendinin bir at hırsızı olduğunu ve Beni Kelb'de bir atı çalmaya gittiğini anlatmıştır. Bir gece bu atı alıp üstüne binmiş ve kaçırmaya çalışmıştır. Ancak at, bu adamı alıp yere çalmıştır. Adamın o kadar ağrısı, yarası olmuş ki buna o esnada bir kadın yardım etmiştir. O da iyileşene kadar kocası ve oğulları o zamanda iş vesilesiyle yanında olmayan o kadınla kalmıştır. Bir gün bu adam yattığı yerden dışarı hava almaya çıkmış ve bir ağaç dibine oturmuştur. Ağacın dibinde otururken bir kadının oğluyla koyun otlattığını görmüştür. Çocuğun da kadının da oldukça virane, düşkün bir halleri vardır. Bir ara kadının çocuğu, koyunun ardından giderken düşmüştür ve annesi üzülen bir şekilde senin de bir atan olsaydı diyerek söylenmiştir ve ağlamaya başlamıştır. O esnada orada bulunan bir cariye de kadının bu halini görünce ona neden ağladığını sormuştur. Kadın anlatmak istemese de başından geçenleri cariyeye üzüntü içinde anlatmıştır. Bu sırada bu at hırsızı da bu sohbete kulak misafiri olmuştur.

Meğer ki bu kadın, Beni Abs'ın başı Melik Kaysın kardeşi Malik bin Züheyr'in helaliymiş, bu çocuk da onun oğluymuş. Aynı zamanda Anter bin Şeddad için onun kölelikten kurtulmasına yardım eden ve çok değer verdiği kişi imiş. Ancak Malik bin Züheyr, düğün günü saldırıya uğramış, evi talan edilmiş. O sırada Züheyr, karısını bir yere gizlemiş, fakat kendisi ölümden kurtulamamış. Bunu yapan ise Beni Fazara Reisi Huzeyfe bin Beder imiş.

Bütün bunları bir yemek sırasında bu at hırsızından öğrenen Melik Kays, üzüntüden kendini tutamayıp ağlamış, gözleri yaşlar ile dolmuş. Bu adamı ödüllendirmiş ve savaşa hazırlık yapmış. Bu oğlanı ve kardeşinin karısını kurtarmak üzere Beni Abs'tan dört bin adam, Beni İtfan'dan iki bin adam toplamış ve savaş için yola koyulmuş. Kadın ve oğlancıkları beklemesi için de Beni Abs'ın başına Mukri'l-Vahş'ı bırakmış.

Anter, Beni Abs'a gelip olanları öğrenince üzüntü duymuş, bir süre dinlenip Able ile muhabbetinden sonra o da Şeybup ve Mukri'l-Vahş ile Melik Kays'ın ardı sıra gitmiş, kalanları, Beni Abs ile bırakmış. Şayet bir saldırı olursa göçüp gitmelerini, çevre kabilelerden yardım istemelerini öğütlemiş.

Anter, Şeybup ve Mukri'l-Vahş yanlarına yedi günlük azık almışlar. Yolculuklarının yedinci gününde ilerledikleri yolda, ne su varmış ne de ot. Yolu bilen Şeybup'a söylenmişler. Diğer yandan Mukri'l-Vahş'ın atı da ölünce yayan olarak devam etmek zorunda kalmışlar. Artık zor bir hal alan yolda ilerlemekte zorlanan Mukri'l-Vahş için Şeybup, at aramak zorunda kalmış. Anter ve Mukri'l-Vahş bir yerde Şeybup'u bekleyecekler, Şeybup da Mukri'l-Vahş için at getirmek üzere yakın sayılabilecek bir kabileden at çalacaktı.

Şeybup kabilenin içine girmiş, at çalmak için uygun bir vakit beklerken bir karıcık ile kocasının sohbetine şahit olmuş. Karıcık kocasına oğlu Mazin'in babasının Şeddat bin Kırad olduğunu anlatmış. Neye döndüğünü bilemeyen adam, Mazin geldiğinde onunla aynı sofrada yemek yiyemeyeceğini, onun bir zina çocuğu olduğunu söylemiş. Annesinden haber soran Mazin, neredeyse onun canını oracıkta alacaktı. Annesi ise kendini dinledikten sonra karar vermesini ondan dilemiş.

Buna göre Arap adetince Arap kızlarının eski zamanlarda başına gelen şey, Mazin'in annesi Saniye'nin de başına gelmiş. Saniye evlenmek üzereyken bir Arap yiğidine kendi istemi dışında ait olmuş. Bu Arap yiğidinin adını, Saniye'nin annesi öğrenmiş. Yiğidin adı Şeddat bin Kırad imiş. Anter'in kardeşi, aynı zamanda Şeybup'un da kardeşiymiş.

Bütün bunları bir anda öğrenen Şeybup, bu cesur yiğidi de yanlarına almaya karar vermiş ve hayatın ise ne kadar tuhaf olduğuna hüküm getirmiş.

Annesinden bunları duyan Mazin, tam annesine kıyacakken Şeybup bulunduğu yerden çıkarak ona engel olmuş ve kendisinin kardeşi olduğunu, Beni Abs'ın kendisine de ihtiyacı olduğunu ve yardım etmesi gerektiğini ona anlatmış. Mazin, Şeybup'un dediklerini kabul etmiş, annesiyle Beni Abs'da yaşamaya karar vermişler. Sonrasında hep birlikte yola koyulmuşlar.

Onlar yolda, karşılarından bir takım kişilerin geldiklerini fark etmişler. Şeybup bakmış ki Anter ve Mukri'l-Vahş esir olmuş, onları esir edense Zü'l-Himar'mış.

Zü'l-Himar, Anter'e olan fesadından bir türlü sıyrılamamış, bu azaptan kurtulmak için Mekke'ye giderek secdeye kapanmış, oruç tutmuş ve rüyaya yatmıştır. Dokuz günden sonra bir rüya görmüştür. Buna göre Anter'i bulacak, öldürmeden Hazar Mut beriyyesinde onu Berehüt kuyusundan aşağı atacaktır. Böylece hem yüreği soğuyacak hem de Anter'den intikamını alacaktır.

Zü'l-Himar, Anter'in nerede olduğunu öğrenmiş ve onun peşinden yola koyulmuştur. Fırsat anında onu uykudayken esir almış ve kuyudan atmak üzere yola koyulmuştur. Ancak Şeybup ve Mazin'le karşılaşmışlar ve onlar da Anter ve Mukri'l-Vahş'ı kurtarmak için harekete geçmiştir.

Şeybup ve Mazin, Anter'i esaretten kurtarmışlardır. Ancak Zü'l-Himar kaçmış, gitmiştir. Anter, onun ardına düşmek istese de Melik Kays'a yardıma gitmesi gerektiğinden yoldaşlarıyla kendi yoluna devam etmiştir. Şeybup ise Mazin'in annesi ile onları güvende olacakları Beni Ziyad'a götürmek için yola koyulmuştur ve tekrar Mekke'ye doğru yoldaşlarının yanına dönmek üzere onlara yardıma gitmeyi düşünmüştür.

Kays'ın kardeşinin oğlu Mecid ve kardeşinin karısı yıllarca sefillik içinde yaşamışlar. Ta ki bir at hırsızının tesadüfen olanları öğrenmesine kadar. Olanlar öğrenilince Kays yola koyulmuş, Anter de yoldaşlarıyla onların ardına düşmüştür. Bu arada olanlar kabile içinde öğrenilmiş, Mecid ve anası oldukça değerli hale gelmiştir. Ancak onların buldukları kabile içinde ve çevresinde Beni Abs'a ve Anter'e olan düşmanlıkları bulunmakta ve intikam almak istemektedirler.

Mecid'in annesi içinde yaşamış olduğu kabileden yani Beni Kelb içinde yıllardır onu dileyen Bedir İbn Seken ile anlaşarak habersizce buldukları kabileden ayrılmışlar. Bedir İbn Seken, Mecid'in annesine onları kendi kabilelerine götüreceğine dair söz vermiş, sonrasında da Mecid'in annesiyle evlenmek istemektedir. Ertesi gün Mecid ve annesinin kaçtıkları öğrenilmiş, bunu öğrenen kabile reisi Talayi'nin içine azap dolmuştur. Çünkü bir taraftan Beni Abs lideri Melik Kays bunlara doğru gelmektedir.

Beni Abs ve Beni Kelb karşı karşıya gelir ve savaşmaya başlarlar. Melik Kays'a Mecid ve annesinin kabileden kaçtıkları haberi verilse de Beni Kelb'in Beni Abs'a olan düşmanlığı nedeniyle savaşmaya başlamışlardır.

Mecid ve annesinin Beni Kelb'den ayrılıp ayrılmadığından emin olamayan Melik Kays endişelenir. Sonrasında Beni Kelb içine bir casus gönderirler ve bu şekilde durumun gerçekliğinden emin olmak isterler. Ancak Beni Kelb lideri Talayi de Beni Abs'ın gücü karşısında ne yapacaklarını düşünmektedir ve kabilelerinde Adva adlı hin fikirli bir kadının yardımını alarak Beni Abs'ı tuzağa düşürmeye karar verirler.

Talayi önce Beni Abs'tan gelen casusun tuzağa düşürülmesini sağlar, ardından Adva'yı Melik Kays'a gönderir. Adva, Melik Kays'ı ikna ederek Beni Abs adamlarıyla Beni Kelb'e gider ve bu adamları orada esir alırlar. Diğer yandan Şeybup, Melik Kays'ın yanına gelmiş, Mecid ve annesi ile yolda tesadüfen karşılaştığını, onlar için savaştığını, onları güvenli bir yerde gizlediğini anlatmıştır. Zor durumda olduklarını anlatan Melik Kays'a Şeybup, buldukları yere yakın bir dağa arkalarını vermelerini, bu şekilde güvende kalacaklarını, Anter ve yoldaşlarının kısa sürede yetişeceklerini, kendinin de onları bulmaya gideceğini söylemiştir.

Beni Kelb bu sürede Beni Abs'a saldırır ve Beni Abs zor durumda kalır. Ancak o esnada Anter, kendinin de düşmanı olan Hasan bin Mesud'un başını almış, korku salarak savaş alanında görünmüştür. Korku dolu savaş alanından kaçan Yemen Kelbleri, canlarını zor kurtarmıştır.

Savaş, Beni Kelb'in esirleri Beni Abs'a vermeleri karşılığında son bulmuştur. Sonrasında Anter ve yoldaşları Mecid ve annesini Şeybup'un gizlemiş olduğu yerden almışlar ve Melik Kays'a getirmişlerdir. Kays, Anter'e ve Mecid'e armağanlar vermiştir. Anter, Mecid'in çadırının kendi çadırının yanında kurulmasını Melik Kays'tan isteyerek Mecid'in ona yakın bir yere yerleşmesini istemiştir.

Anter ona savaşçılığı öğretmiş, malını mülkünü de bağışlamıştır. Zaman içinde Mecid savaşçılıkta ustalaşmış, Mecid'in zamanın adeti olan ve Araplar içinde büyük bir hüner kabul edilen şiir okumada da oldukça usta olduğu görülmüştür. Özellikle de kadın meclislerinde şiir okuma ustalığıyla kadınlar arasında konuşulur olmuş, onun bu ustalığı gelen misafirlere de anlatılır olmuştur.

Beni Abs içinde kabilesiyle yerleşmiş olan Esmâ da Mecid'in hünerlerini işitmiş, onunla bir mecliste biraraya gelmeyi başarmış ve tıpkı Mecid gibi şiir okumada hüner sahibi olan Esmâ da Mecid ile çok iyi anlaşmış, sevgileri günden güne artmıştır. Zamanla muhabbetleri büyüyen Esmâ ve Mecid, birbirine aşık olmuşlardır.

Günlerden bir gün Esmâ'nın canı kebab yemek istemiş, Mecid de Esmâ için bir deve kesmeye karar vermiştir. Develerin konduğu alana giderek, en iyi bulduğu deveyi gözüne kestirerek boğazlamıştır. Esmâ'nın aşkından hiç düşünmeden boğazlamış olduğu bu deve, Melik Kays'ın canı kadar sevdiği devesi Ashab'dır. Bu devenin kesildiğini duyan Melik Kays gazaplanmış, Kays'ın gözü dönmüştür. Bu işi kimin yaptığını sorduğunda öncesinde canını almak istese de bunu yapanın Mecid olduğunu öğrenince onu cezalandırmaya karar vermiştir.

Bütün bu olaylar Araplar içinde duyulmuş, yayılmıştır. Esmâ'nın atası da artık onun meclislere gitmesini yasaklamış, gizlice Mecid ile görüştüğünü öğrendiğinde de Esmâ'ya yasaklar getirmiştir.

Artık Esmâ kara sevdaya düşmüş, Mecid ile görüşmesi yasaklanmış, hatta kabile olarak Beni Abs'tan göçmeye karar vermişlerdir. Ancak aşkı günden güne alevlenen Mecid, her ne kadar cezalı olmuş olsa da bir yolunu bulup Esmâ ile gizlice görüşmeye başlamıştır. Bunu farkedenden Esmâ'nın atası ona eziyetler etse de bu duruma engel olamamıştır. Sonunda Melik Kays'a şikayete giden Esmâ'nın atası ne yapacağını bilememektedir.

Melik Kays artık çaresiz, Mecid bir daha Esmâ'yı görmeye kalkarsa öldürülmesi emrini vermiştir. Mecid o kadar çaresizdir ki ne yapacağını bilememektedir. Olaylar Anter'e kadar gitmiş, Anter de Mecid'e yardım etmiştir. Çünkü Mecid, onun oğlu gibidir.

Esmâ'nın atasıyla görüşen Anter, Mecid ile Esmâ'yı evlendirmek istemiştir. Esmâ'nın atası bunca olayın olduğunu ancak Mecid'in hiçbir zaman Esmâ ile evlenme talebi bulunmadığını dile getirmiş, sonrasında Esmâ ile Mecid'in evlenmesine karar verilmiştir.

Ardından Melik Kays'ın da haberi ile kızı almaya Mecid, Mukri'l-Vahş ve amcası Nevfel gitmişlerdir. Ancak kabile yerinden ayrılıp gitmiştir. Büyük bir üzüntü içinde Beni Abs'a gelen Mecid ve Anter, Esmâ'nın kabilesinin onu isteyen birine vermek istemediklerinden ve korktuklarından Mekke'ye doğru gidebileceklerini öğrenmişlerdir. Anter, hazırlık görüp onların arkalarından gideceğini, Esmâ'yı getirmeden ölmeyeceğini dile getiren yeminler vermiştir.

Anter, Şeybup, Mukri'l-Vahş Esmâ'yı getirmek üzere yola koyulurlar. Esmâ ve kabilesinin kendi diyarlarını terketmesine sebep aslında Meysere adlı bir yiğitten kaçmalarıdır. Bu yiğit, fakir bir aileden gelmekte, deve gütmekle meşgul olmaktadır. Zamanla yiğitlik göstermiş, hiç kimsede olmayan meziyetleriyle kendini kabileye kabul ettirmiş ve bir mertebe sahibi olmuştur. Esmâ'yı da babası Hidaş'tan istemiş, Hidaş ise kabile reisinin ısrarlarına dayanamayarak yüklü mihr karşılığında kızı Esmâ'yı Meysere'ye vermeyi kabul etmiştir. Ancak onları evlendirmeye yakın, kızı Esmâ'yı alıp diyarlarından kaçıp gitmiştir. Sonrasında Beni Abs'a gelmişler ve Mecid hikâyesi vuku bulmuştur. Bu süreç zarfında Meysere, Esmâ'dan hiç vazgeçmemiş sonrasında Beni Abs'tan ayrıldıklarında onların peşine düşerek mücadele sonrasında zorla da olsa Esmâ'yı almaya hak kazanmıştır.

Tam da bu sırada Esmâ'nın ardından giden Anter ve yoldaşları, Meysere ile karşı karşıya gelmişlerdir. Meysere, Anter'in yoldaşlarını tek tek mağlup etmiştir. Sonrasında Anter ile karşı karşıya gelmişlerdir. Bir türlü üstünlük sağlayamayan Anter, bunun dışında ne zaman Meysere'yi öldürecek olsa kendisine ilahi bir gücün engel olduğunu kanaat etmiştir. Bu yüzden Anter, Meysere'yi öldürmemiştir. Onu esir alarak Beni Abs'a göndermiştir. Esmâ da Mecid'in yanına gönderilmiştir. Mecid ve Esmâ evlenmişlerdir ama Meysere'nin acısı dinmemiştir.

3.5. SATIḤ EL-KAHİN VE HANİ BİN MESUD'UN HİKÂYESİ

Esmâ, Mecid'in yanına gönderildikten sonra Melik Numan'ın tozu sahrada savrulmuştur. Numan, Arap kabilesinin reisidir. Meğer ki Numan bir rüya görmüştür. Rüya yorumları ise Arap âdetlerince önemli bir yere sahip olup onların hayatlarını şekillendiren bir unsurdur. Numan da rüyasını çevresindeki bilgi sahibi kişilere yorumlatmaya çalışmış ancak

yeterli bir cevap alamamıştır. Bu yüzden o zamanlar Araplar içinde meşhur olan bir rüya yorumcusu olan ve gelecekte, bilinmezlerden haber verebilen Mekke'deki Satih El-Kahin'in yanına gitmeye karar vermiştir.

Melik Numan şöyle bir rüya görmüştür: Kendini büyük bir dağın üzerinde görür ve önünde bir fil durur ve filin hortumundan ateşler saçılmaktadır. Numan fili kovalamakta, fil kaçmaktadır. Ancak halk onu bir türlü gönderememektedir. Sonra at üzerinde bir yiğit gelir, Numan'a korkmamasını, geldiğini söyler. Ardından Numan ona adını sorar, o da Beni Şiban kabilesinden Hani bin Mesud olduğunu söyler. Sonra bu yiğit, geldiği yere döner, gider. Bu rüyayı Numan, tekrar tekrar görür.

Bu rüyanın üzerine Numan, Mekke'ye doğru yola koyulur. Yolda Anter'e rastlar ve o da Numan'a katılır.

Numan ve Anter, Mekke'de Abdül Muttalib'in makamına varırlar, meclis toplanır ve Satih El-Kahin rüya yorumlamak üzere getirilir. Satih El-Kahin, bir insandır ama gövdesinden başka bir uzva sahip değildir, yani elleri, ayakları yoktur. Gözleri görmez ancak Allah tarafından ona bahşedilen bilinmezi bilme özelliği onu diğer bütün canlılardan ayırt eden bir özelliktir.

Satihü El-Kahin, meclise getirilir ve mecliste onlar rüyalarını anlatmadan tek tek yorumlar. Melik Numan'ın rüyasını yorumlamış, ona Acem dilli bir padişahla savaş olacağını, alem içinde bu savaşı herkesin duyacağını, askerine itimat etmemesi gerektiğini, rüyasında gördüğü yiğidi buldurması gerektiğini, yardımın ondan geleceğini bildirmiştir.

Sonra Kahin, Anter'in de rüyasını yorumlamıştır. Buna göre Anter'in kendi bildiğinin aksine iki oğlu olduğunu, birinin elinde esir olduğunu ve bu oğlanlarla alemde ün salacağını söylemiştir. Anter, herkesin aksine bu yorumdan çok memnun kalmıştır. Bu yorumdan sonra Meysere'nin kendi oğlu olduğundan emin olmuştur. Satih El-Kahin ayrıca son peygamberin geleceğinin müjdesini de bu mecliste vermiştir.

Sonra Numan, Kahin'in yorumundan endişelenerek Hani bin Mesud'u aramaya başlamıştır, dört yana adamlar salmıştır ama bulamamıştır. Mekke'den çıkarak yola koyulmuştur. Yolda yakın bir adamıyla karşılaşır. Bu adam ona Arap Padişahı Melik Kiseri'nin vefat ettiğini yerine oğlu Hüdavend'in geçtiğini söylemiştir. Tabii Numan'a düşen de Hüdavend'in tahtını tebrik etmek, kutlamaktır.

Numan da diğer beyler gibi tahtı ziyarete gider. Uzun günler devam eden meclislerde mahbupelerle hoş vakit geçiren padişaha bir gün seraskeri Ayas bin Kabiza, Numan'ın kızı ve kızkardeşinin eşi benzeri olmayan bir güzelliğe sahip olduklarını söyleyerek adam gönderip şayet Numan kabul etmezse kızları zorla alması gerektiğini, padişaha boyun eğmek

gerektiğinin doğruluğunu anlatmıştır. Ayas bin Kabiza'nın aklına uyan Hüdavend, Numan'a adam yollayıp dileğini bildirmiştir.

Meğer Numan'a giden adamların ona düşmanlığı varmış. Numan'ın söylediklerini ve mesajları yalan yanlış iletmiş ve elbette ortaya bir husumet çıkmış.

Hüdavend, asker toplatıp Numan'ın üzerine göndermiştir. Numan ise karısını, kızını alarak diyar değiştirmiştir. Satıh El-Kahin'in yorumu doğrulanmaktadır. Bu arada Anter de yiğidi aramaya koyulmuştur. Yiğidi, rüyada Numan'a söylenildiği gibi Beni Şiban kabilesinde aramaya başlamışlardır.

Diğer yandan Hüdavend, askerlerini toplatıp Numan'ın üzerine göndermiştir. Mağlup olmalarına yakın Anter ve Hani savaş alanına girmişlerdir. Hüdavend'in askerlerini savurmuşlardır ama onlar tekrar karşılıklarına çıkacaklardır.

Sonrasında Hani, Zikar'a doğru yola koyulur. Anter ise oğlu Meysere'ye kavuşma arzusundadır. Şeybup Anter'e Beni Darem vilayetinde Lekit bin Zerare katındaki Mihriye ile olan hikâyeyi anlatır. Meysere da bu kadından olan oğludur. Anter, Meysere'nin annesi Mihriye'ye gereken makamın verilmesini sağlamıştır.

Kiseri'nin oğlu Şiristan da Numan'a karşı savaşaacağını bildirmiştir. Kiseri, Şiristan, Hüdavend, Melik Numan'a karşı birlik sağlarlar. Hani'ye bu birliğin haberi verilmiş ve asker yola çıkmıştır. Hani'nin dayısı Zil Cedin, Hani'ye destek olmuş ve Acem leşkerine karşı Numan ile birlikte hareket etmiştir.

Numan'ın bir veziri vardır ve ona Mekke'den Satıh El-Kahin'den haber getirmiştir: Buna göre Araplar ile puta tapanlar arasında bir savaş olacaktır ve savaşı puta tapanlar kaybedecektir. Bunun sebebinin ise gelecek yıl Muhammed adlı bir peygamberin doğacağı ve bu doğumun mucizelere sebep olacağını, Arapların savaşlarda kaybetmeyeceğini söyler. Ancak savaş esnasında Arapların “Ya El Muhammed!” diyerek savaşmaları gerektiğini, bu sözlerin onlara yardım edeceğini ve savaşı kaybettirmeyeceğini söyler. Bu haberi işiten Numan, şayet bu şekilde olursa her yıl hacca gideceğini söyler.

Arap ve Acem askerleri, savaş meydanında karşılaşırlar. Araplar, sayıca Acemlerden çok daha az olmalarına rağmen “Ya El Muhammed!” diyerek Acem askerlerini savuşturmuşlar, onları mağlup etmişlerdir.

Kiseri'nin oğlu Şiristan, savaş meydanında Hani tarafından öldürülmüş, Ayas bin Kabiza da meydandan kaçarak uzaklaşmıştır.

3.6. ANTER VE KABİLESİNİN ESİR OLMASI HİKÂYESİ

Arapların Acemlere karşı göstermiş olduğu başarı, Şiristan'ın ölümü husumeti ve kini daha da arttırmış, Kiseri'nin daha da tehlikeli hale gelmesine sebep olmuştur. Kiseri ile

Anter arasında meydana gelen husumet, başka bir olayla da alevlenmiştir. Kiseri katında çalışmakta olan bir kölesi yanlış bir davranışından dolayı Kays tarafından öldürülmek istenir ve bu köle kaçarak Anter'e sığınır, ondan yardım talep eder, af dileyenin korunması gerekliliğine inanan Anter de hayatta yaşama sebebini buna bağladığından, acizlere yardım etmenin onun daimi görevi olduğuna inandığından bu köleyi koruması altına alır. Tabii bu durum karşısında Kays'ın gazabı artar ve Anter'den bu kulu, adam göndererek defalarca ister. Ancak Anter bu kulu vermemekte ısrar eder. Sonrasında Anter, halkına zarar gelebileceği sebebiyle halkını Şam'a doğru götürür. Issız bir yerde konaklamak durumunda kalır.

Bu sırada başka bir olay vuku bulur ki Meysere bir gün gece nöbetindeyken Esmâ'yı kaçırmaya karar verir. Meysere'ye amcası Mazin de yardım eder. Meysere Esmâ'yı da alarak yola koyulur, Şam'a doğru ilerler. Anter ve yoldaşları da bunlara zarar gelmesin diye peşlerine düşerler. Vasfû'l-Rammal'da Frenklerden oluşan bin kişinin saldırısına uğrarlar ve esir olurlar. Onları esir alan kişi Sinan bin Ebi Haris'tir. Haris bir yandan da Esmâyı kaçıran Meysere ve Mazin'i de esir almış, Esmâ'ya da onu eriyle kavuşturacağına dair söz vermiştir.

Anter yoldaşları ve halkı ile esir olmuş, bu durum Beni Abs'a haber verilmiştir. Melik Kays bu haberciden Hani bin Mesud'un ölüp ölmediğini, Anter'in nasıl esir düştüğünü sormuştur.

Kiseri ise bir yandan oğlu Şiristan'ın öldüğünü öğrendiğinden aklı başından gitmiş ve yardımcısı Hayyan bin Mabed tarafından sakinleştirilmeye çalışılmıştır. Ancak gazabı bir türlü sönmemektedir. Kiseri, Numan'dan, Arap halkından, Hani'den intikam almak istemektedir. Bu esnada Hani'nin kendilerine doğru geldiğini öğrenmiş ve onu hemen öldürmek istemektedir. Ancak Hayyan bin Mabed, Hani'yi öldürmenin doğru olmayacağını, bunun yerine onu Numan'ı öldürmek için kullanmaları gerektiğini söyler. Kiseri de Hayyan'ın sözlerine kulak vererek Hani'yi öldürmekten vazgeçmiştir.

Hani'nin ele geçirilmesi Zü'l-Himar sayesinde olmuştur. Zü'l-Himar, Hani'nin savaş meydanındaki yiğitliğini öğrenince onunla karşılaşmayı aklına koyarak, dünyada kendinden daha iyi bir savaşçı olmadığını herkese kanıtlamak istemiş ve Kiseri'ye de yardım etmek amacı ile Hani'yi öldürmeye kastetmiştir. Nitekim Hani ile yolda karşılaşmışlar ve döğüşmüşlerdir. Hani, savaş kıyafetleri üzerinde olmadığından yara almış ve Zü'l-Himar'ın adamları tarafından yakalanmıştır. Zü'l-Himar ise derin yaralar içinde Kiseri'ye ulaştırılmıştır.

Hani, Kiseri önüne getirilerek, planlandığı üzere ona iyi davranılmış, hediyeler ile donatılmıştır. Hani, bir şekilde ikna edilerek inandırılmaya çalışılmış böylece Melik Numan'a ulaşmanın kolay yolları hesap edilmiştir. Bu arada günden güne iyileşen Hani, Kiseri önünde

yiğitlerle karşılaşarak, cengaverliğini göstermekte, Kiseri'nin de hayranlığını kazanmaktadır. Bir gün sohbet esnasında Kiseri Hani'den askerlerinin başına geçmesini, kendine itaat etmeyen Rum başına karşı savaşmasını istemiştir. Hani de iyice düşünüp şayet Kiseri isterse Numan'ın ona bağlı kalarak Arap ve Acem diyarında üstünlük sağlayabileceklerini Kiseri'ye söylemiştir. Bu konuşma karşısında Kiseri oldukça memnun kalsa da Numan'a defalarca adam gönderdiğini ancak Numan'ın onun isteklerini karşılıksız bıraktığını, artık istekte bulunmanın ona doğru gelmediğini anlatmıştır.

Bir taraftan Numan, Hani'ye olanları öğrenmiş, onun diri mi ölü mü olduğunu etrafa casuslar göndererek öğrenmeye çalışmıştır. Hani bir zaman sonra Kiseri katından ayrılarak Numan'a gelmiştir. Akıllarındaki şüphe, Kiseri için neredeyse yok olmuştur. Kiseri de bu noktada oyunu çok iyi oynamış ve Numan, Kiseri'nin yanına çağrıldığında şüphe etmeden gitmiştir. Ancak Kiseri tarafından öldürülmüştür.

Diğer yandan hala esir olan Anter'i Hani düşünmekte ve onu kurtarmak istemektedir. Şam diyarında esir olan Anter ile Frenk beyinin gönderdiği elçi görüşmüş ve Şam diyarını İsa'nın inancına tabi kılmak istemekte ve Anter'i de bu inanca davet etmektedir. Diğer yandan Kiseri ile Frenk Beyinin görüşleri zıt bir taraf oluşturmakta ve bu problemi Frenk beyinin çözmek için harekete geçtiği ve Anter ile sonrasında ilgilenecekleri görülmektedir.

Kiseri'nin askeri Şam üzerine yürümüş, Rum ve Acem askeri karşı karşıya gelmiştir. Acemlerin başında Kiseri'nin veziri bulunmaktadır. Savaş devam ederken ortaya bir yiğit çıkar, oldukça iyi savaşmaktadır. Bu yiğidin adı Ebu'd-Düvveh'tir. Ebu'd-Düvveh Haris'in kardeşinin oğlu, yeğenidir. Haris'in Halime adlı bir kızı vardır. Ebu'd-Düvveh ve Halime birlikte büyümüşler, buluş çağına gelindiğinde ise Haris tarafından birbirlerini görmeye izin verilmemiştir. Ancak Ebu'd-Düvveh, Halime'ye aşık olmuş onu görmek için pek çok tehlikeye atılmıştır. Sonunda Haris tarafından zindana atılmış ve belli bir süre sonra zindandan çıkmış ve Rum'dan uzaklaşmıştır. Bu savaş ortaya çıkınca Kiseri'nin vezirine bir teklifte bulunarak onlara savaşı kazandırmayı, kendisi de Haris'i öldürüp Halime'yi elde etmeyi amaçlamıştır.

Ebu'd-Düvveh sayesinde Haris öldürülmüş, Halime'nin de içinde yer aldığı saray ve etrafını ele geçirmek için planlar yapılmıştır. Rum'dan içeri girmeyi başaran Ebu'd-Düvveh ve Acem askerleri sarayın içine girmeyi ve Halimeyi de Ebu'd-Düvveh'e getirmeyi planlamaktadırlar. Bir taraftan Halime, annesi ve diğer kadınlar ağlayıp sızlamaktadır. Rum ulularını öldürmüşler, korksunlar diye halk içinden de bazı insanları katletmişlerdir.

Bu sırada Halime'nin annesi ona, zindanda Anter ve onun gibi yiğit kahramanların bulunduğunu ve onlardan yardım istemelerinin belki fayda sağlayacağını söylemiştir. Şayet

onlar yardım taleplerini kabul etmezlerse de kadınların ellerindeki bıçaklarla vb. kendi canlarına kıyarak kurtulmaları gerektiğini önermiş ve bu düşüncelerle Anter ve yoldaşlarını kurtarmak üzere Anter ve yoldaşlarının buldukları zindana doğru gitmişlerdir. Beşinci cilt, bu şekilde sonlandırılmıştır.

BÖLÜM II

1. İMLA ÖZELLİKLERİ

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde Uygur Türkçesi imlası ve Arap-Fars imlası olmak üzere iki türlü imla geleneğinin görülmekte olduğu ve sağlam bir imla geleneğinin bulunmadığı, ünlülerin yazılışında farklılıklar bulunduğu belirtilmektedir.⁸ İncelemiş olduğumuz metinde de Uygur imla geleneğine ve Arap-Fars imla geleneğine uygun örnekler tespit edilmiştir. Bu tespitlerimiz aşağıda verilmektedir.

1.1. UYGUR İMLASINA UYGUN ÖRNEKLER

1.1.1. Ünlülerin Gösterilmesi

Uygur yazı geleneğinde ünlüler yazıda gösterilmektedir.

idelüm	336a.9	ایدهلوم	yoldaşları	13b.11	یولداشلاری
olup	3b.2	اولوب	üzerine	234b.13	اوزینه
yola	3b.13	یوله	ağlayup	237b.7	اغلایوب
olduğın	164a.8	اولدوغن	yarın	237b.3	یارین
adlu	330a.12	آدلو	sözleri	239a.10	سوزلری

1.1.2. Kalın Sıradan Kelimelerde س ve ت Harflerinin kullanılması

ıssılara	4b.11	استلره	atın	7b.8	اتن
sakla	7b.9	سقاھ	yatdukları	9b.10	یاتدقلاری
sağın	12a.13	ساقین	altı	14a.13	آلت
susuz	23a.8	سؤیز	muştuladı	27a.1	مؤشؤلادی
sancağ	11b.1	سنجاق	ata	28a.2	آتا

1.2. ARAP İMLASINA UYGUN ÖRNEKLER

1.2.1. Ünlülerin Yazılmaması

Arapça ve Farsça'nın etkisiyle ünlüler kimi zaman hareke ile gösterilmektedir kimi zaman da ünlüler için hiçbir işaret kullanılmamaktadır.

begenüp	97b.5	بکب	girdiler	166a.12	کندلر
kırdurmaz	98b.12	قردرمز	geyikler	166b.11	کیکلر
leşkerlerini	99b.13	لشکرلرینی	kılmağ	318b.7	قلمق
hünerlerinden	163b.8-9	هنرلرندن	inanmaya	179b.1	انیمیه

⁸ Güner Gülsevin, Erdoğan Boz, Eski Anadolu Türkçesi, Gazi Kitabevi, 2013, s.23.

1.2.2. Nazal Nun İçin کف Kullandırılması

diñlendi	12b.1	دکندی	yalñuz	19b.2	يالکوز
yaña	12b.1	يكا	bunuñ	19b.1	بنوك
qarañusunda	13b.11	فراکوسنده	bunlaruñ	22a.1	بونلرؤك
tiz oluñ	14a.7	تيز اولك	qatuñuzda	32a.12	قاتكوزده
geñez	14b.2	ككز	varuñ	32b.12	واروك

1.2.3. Kalın Sıradan Kelimelerde sad ص, ince Sıradan Kelimelerde س Kullandırılması

şormağa	33b.11	صورمغه	şaklamağa	40b.5	صقلمغه
şovuq	41b.3	صوق	şoñı	67a.2	صوكي
şoñra	46b.4	صكره	şaq	53b.13	صاغ
şataşmadı	62b.6	صاتشمدي	şorarsañ	257b.6	صوررسك
ışmarladı	324b.8	اصمرلدي	başılıp	16a.12	باشلوب
gidersem	9a.12	كيدرسم	size	14b.12	سيزه
sebebden	21a.10	سببندن	kimse	28a.3	كيسنه

1.2.4. Çim چ ve پ p' nin Kullandırılması

Arap alfabesinde ç ve p harfleri kullandırılmadığında kelimelerin c ج ve b ب harfleri ile yazıldığı örnekler de bulunmaktadır.

cādıra	19a.7	چادره	qılıcları	32a.1	قيلچلري
geç (geç)	41b.10	كچ	şarb	35a.9	صرب
geldükce	51b.3	كلدوكچه			

Fars dilinden ç ve p'nin eklenmesi ile Türkçe kelimelerde ç چ ve پ p harfleri kullandırılmaktadır. Metnimizdeki örnekleri aşağıdaki gibidir.

şapavuz	36b.1	صاپاوز	çağırdılar	50b.13	چاغردلر
parmağuş	38b.1	پرمغون	suçlaruñı	50a.1	سؤچلرؤكي
arpa	39b.4	ارپه	üç	39b.4	اوچ
tapıcıları	77a.13	طاپچيلري	çeküp	39a.8	چكؤب

1.2.5. Eklerin Kelime Tabanından Ayrılmadan Kullandırılmaması

bağışladuq	51b.1	بغشلاؤوق	haqqküçün	52a.8	حقيچؤن
geldükce	51b.3	كلدوكچه	azgunlık	100b.12	ازغونلق
giyimlü	50b.7	كيملو	gördiki	2a.3	كؤردики
diyüp dururlar	251b.5	ديؤيدررلر	itmesünler	77a.9	اتمسونلر

Türkçe bazı kelimelerin farklı yazımlarına rastlanmıştır.

ğardaşı	3b.5	قرداشه	ğarındaşı	4b.12	قرداشی
yardım	77a.3	یاردم	yardum	73a.11	یاردوم
diyüp	222b.10	دیوب	diyüpdurdılar	251b.5	دیوپردلر
kimesneye	328a.4	کسینیه	kimse	2a.9	کسه
niçe	140a.5	نیچه	nice	146b.6	نیجه
nitekim	95a.7	نتکم	niteki	71b.12	نتکه
şusız	23a.8	سؤسز	şusız	23a.11	صؤسز
şusuz	26a.12	صؤسؤز			
şakla	12a.12	صقاه	sakla	7b.9	سقاہ
şalvırüñ	277b.1	صالیویڑک	şalvirdiler	277a.4	صالیوردلر
azukları	3a.3	ازقلى	azuk	3a.8	ازوق
gice	158a.12	کیجه	gicenüñ	157b.8	کجنوک
virmediler	188a.11	ورمدلر	virem	184a.2	ویرم
yarusı	3a.7	یاروسی	yarı	7b.12	یاری
kılavuzlık	10b.7	قلاوزلیق	kılağuzları	3b.8	قلاغوزلری
birbirine	242a.3	بیرینه	biri birinden	242a.8	بری برندن
diyü verdi	248a.8	دیو وردی	virdigi	276a.7	ویردکی

1.2. ÜNLÜLERİN YAZILIŞI

Metnin yazılışında, Türkçenin bütün ünlü harfleri (a,e,i,ı,o,ö,u,ü) kullanılmıştır. Metnimizde Türkçe kelimelerde uzun ünlüler gösterilmemiştir. Asli uzun ünlüler ile ilgili araştırmacıların farklı görüşleri bulunmuş olsa da Eski Anadolu Türkçesi döneminde asli ünlülerin varlığı kabul edilmekte ve de Eski Anadolu Türkçesi döneminde asli uzun ünlülerin yer aldığı belirtilmektedir.⁹ Buna göre Korkmaz tarafından Batı Anadolu Ağızlarında tespit edilen asli uzun ünlülü kelimelerin sayısının artarak on yediye çıkabileceğini bildiren Tekin, diğer Türk lehçelerindeki ünlü uzunluklarını göstermiştir.¹⁰ Metnimizde konuyla ilgili detaylı bilgi ses bilgisi bölümünde verilmiştir.

Metnimizde yer alan ünlülerin yazılışları aşağıda yer almaktadır.

1.2.1. a'nın yazılışı

Kelime başında a harfi elif ʾ, üstünlü elif ʾ̇ ve medli elif ʾ̈ ile yazılmıştır.

⁹ Zeynep Korkmaz, Eski Anadolu Türkçesinde Asli Ünlü (vokal) Uzunlukları, DTCF Dergisi, 1971, s.49-66.

¹⁰ Talat Tekin, Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler, Kültür Bakanlığı Simurg Yayınları, 1995, s.61.

andan	72b.12	اندىن	aç	15b.10	آچ
adam	113a.1	ادم	ardında	122b.2	اردنده
aduñ	113a.10	ادك	and	128b.13	آند
atası	114a.6	آتسى	alkış	132a.12	آلكش
eytdi	115b.6	ايتدى	altunlu	136b.4	آلتونلو
atıldı	13b.4	آتلدى	avurd	16a.2	آوردۇ

Kelime ortasında a harfi üstün̄, elif ۱, üstünlü elif̄ ile gösterilmiştir veya a harfi için herhangi bir işaret kullanılmamıştır.

yarağın	132b.12	يراغن	taşlu	127a.12	طاشلو
şağ	132a.10	صاغ	uğramağla	127a.3	اوغراماغله
tağlar	131b.12	طاغلر	tavarları	125a.7	طوارلری
bağlayup	128b.11	بغلیوب	kulağına	125a.9	قلاغنه
yañların	128b.11	يگنلر	baş şalup	122b.3	باش صلوب
ayağa	7a.8	اياغه	atlarını	7a.11	اتلرنی

Kelime sonunda a harfinin yazımı için elif ۱, üstünlü elif ۱ ve he ۰ harfleri kullanılmıştır.

kim ola	118b.12	کیم اولآ	oldıysa	116b.11	اولدیسسه
bu aña	118b.1	بو آکا	buyruğına	113a.1	بیررغنه
bunlara	118a.2	بۇنلره	saña	113a.9	سکا
yola	118a.12	یولآه	koça koça	105a.2	قوجه قوجه
ardınca	3a.6	اردنجه	qanda	166b.1	قنده

1.2.2. e'nin yazılışı

Kelime başında e harfinin yazımında elif ۱, üstünlü elif ۱ kullanılmıştır.

eyledi	2b.5	ایلیدی	eyü	150a.6	ایو
evine	2a.10	أوینه	ele	316b.11	اله
eşkün	2b.12	اشکون	eger	3b.1	اکر
eline	7a.8	آلنه			

Kelime ortasında e harfinin yazımında üstün̄, elif ۱ kullanılmış veya hiçbir işaret kullanılmadan yazılmıştır.

edeydüm	79b.11	اددم	geldükce	78b.3	کلدوکجه
etmedük	77a.9	اتمدوک	deve	3a.6	دۆه
depeyin	77a.13	دپان	gençisi	73b.12	کنچسی

geçgün	73a.9	كچگون	görecek	73a.3-4	كوريجك
dimeyeler	2a.9	ديييلر	gideydük	5a.5	كيدهيديك

Kelime sonunda e harfi, elif ۱ ve he ۰ ile yazılmıştır.

gice	3a.5	كيجه	elinde	167a.10	النده
içinde	6a.4	اچينده	bize	167b.11	بزه
bile	10b.5	بيله	göçmege	81a.9	كوجمكا

1.2.3. ı'nın Yazılışı

Kelime başında ı harfi, elif ۱ ve elif ile birlikte kesreli elif ۱ ile yazılmıştır.

ırak	41a.10	اراق	ışmarladı	60b.2	اصمارلادی
ıssıları	41b.4	اىلىرى	ıssuzluk	3a.1	استوزلق
ırmağ	4a.13	ارماق	ıssı	4a.13	اىسى

Kelime ortasında ı harfi, bazen kesre ۰ bazen ى ile yazılırken bazen de işaretsiz olarak yazılmıştır.

oldıysa	102b.7	اولديسه	kırk	2a.10	فرق
yarısı	295a.5	يارىسى	ardınca	3a.6	اردنجه
ulusı	107b.13	اولوسى	varmış	3a.6	وارمش
kılıçlar	82b.10	قلىچلر	kıldılar	83a.10	قألدر
atıldı	13b.4	آتالدى	kırarlar	14b.13	قأررلر

Kelime sonunda ı harfi için bazen kesre ۰ bazen ye ى bazen dekesre ve ى birlikte kullanılmıştır.

oldı	15a.5	اولدى	şandı	15a.12	صاندى
yoldaşları	15a.6	يولداشلىرى	uranı	9b.13	اورانى
kanı	212a.7	قانى	dağı	213b.3	دخى
gözinüñ yaşı	214a.13	كوزونوك ناشى	ğardaşı	215b.5	قرداشى

1.2.4. i'nin yazılışı

Kelime başında i harfi elif ۱ veya ى ۱ ile yazılmıştır.

ikisi	22a.12	اكسى	idicek	220b.5	ايديجك
işidicek	256b.1	اشديجك	istediler	221a.5	استديلر
içi	222b.1	اچى	ile	222b.8	ايله
iş	1b.5	ايش	ilikleri	4a.6	الكلىرى

Kelime ortasında i harfi için kesre kullanılmıştır, ي kullanılmıştır veya hiçbir işaret kullanılmamıştır.

biribiriyle	22a.12	بیریکله	şimdiki	256a.9	شیمدکی
biñ	25a.2	بیک	bir	256a.11	بر
kişiye	252a.7	کشییه	yigit	256b.7	یکیت
gördükleyin	256b.8	کوردکلین	düşini	257b.5	دوشینی
güneşisin	257b.13	کنشیسین	deñiz	259a.1	دکز
kişi	6a.12	کشی	nice	7a.11	نیجه

Kelime sonunda i yazımı için bazen ye bazen kesre ى kullanılmıştır.

elli	252a.8	اللی	yedi	1b.12	یدی
diri	1b.12	دری	gördiki	2a.3	کوردیکی
idi	4b.7	ایدی	yüzüni	5a.4	یوزینی
gibi	334a.1	کی	İki	28b.12	اکی

1.2.5. o'nun yazılışı

O harfi Türkçe kelimelerde kelime başında ve kelimenin ilk hecesinde kullanılmıştır. Kelime başında o harfi, elif vav ile yazılmıştır ve ötreli olarak da kullanılmıştır.

ortasında	28b.	اوزتاسینده	ol	28b.13	اول
otura	39b.4	اوتوره	oğlı	51b.10	اوغلی
od	55a.12	اود	on	57a.9	اون
oқudılar	77a.3	اوقودلر	oldı	10b.4	اولدی

Kelime içinde hem vav و kullanılmıştır hem de ötre ile vav و harfi birlikte kullanılmıştır. Hiçbir işaretin kullanılmadığı da görülmektedir.

çok	32a.7	چوق	yoldaşları	38a.5	یولداşلاری
toқındı	32a.10	طوقیندی	boynuñ	38a.12	بؤینؤڭ
қорur	38b.10	قورۇر	bozular	39b.8	بوزلور
şol	39b.10	شول	şoñra	50b.1	صکره
қoyıvirüp	39b.13	قوی ویروب	қoyunlar	50b.4	قیونلر
yolda	9b.8	یولده	қondı	2b.5	قوندی
od	3a.13	اود			

1.2.6. ö'nün yazılışı

Kelime başında ö harfı, elif vav او ve ötreli olarak yazılmıştır.

ölüp	52a.1	اولوب	öğrenmişlerdür	101b.9	اوگرنمشلردر
öñürdi	92a.10	اوکردی	öpdi	39b.13	اوپدی
öñünde	219b.9	اوکنده	ögüt	222a.9	اوکت
özi	222b.1	اوزی	öte	227a.1	اوته
öyle	3a.11	أوبله	öldüreler	6b.12	أولدوزه لر
ölüme	11a.12	أولومه	öylelik	22b.8	أويلهليك

Kelime içinde ö harfi, vav و ile ötreli yazılmıştır veya hiçbir işaret kullanılmamıştır.

göñliñde	39a.8	كلكده	dönmege	52b.7	دونمگه
gögsin	39b.13	كوكسين	döküldi	76a.12	دوكلدى
göçmege	81a.9	كوچمكا	gördük	52b.6	كوردوك
söylediñ	80a.10	سييلدوك	sökdiler	81b.2	سكدلر
sözüne	81b.13	سوزنه	böyle	82b.2	بويله
böligi	98b.2	بولكى	yöñeltmişken	99a.3	بوگنتمشكن
göñül	7b.8	كوكل	görüp	2b.10	كوزب

1.2.7. u'nun yazılışı

Kelime başında u harfi, elif vav او ve ötreli elif ile yazılmıştır.

uğraşıcaq	19b.12	اوغراشيقي	unutdılar	20a.2	اوتندلر
ulu	26a.1	اولو	uşurdılar	26b.6	اوشوردلر
ulaşduralar	27a.7	اولاشدورلر	uş	28a.3	اوش
uzun	53b.9	اوزون	uğraşdılar	1b.7	أوغراشيلر
ucina	80b.5	اوجنه	utandugumdan	104a.3	اوتاندوغمدن
uyanux	178a.6	اويابق	uzanup	6b.9	اوزانوب

Kelime içinde u harfinin yazımı için vav و harfi, ötre kullanılmıştır veya hiçbir işaret kullanılmamıştır.

aydur	1b.1	آيدر	olup	6b.5	اولوب
bıraqavuz	1b.3	براقاوز	qaraltusin	19b.9	قارلتوسين
buraya	20a.9	بورته	bulmadı	20a.12	بولمادی
yardum	22a.2	ياردم	turur	22a.6	طورر
panbuq	24b.2	پنبوق	aldum	24b.6	آلدم
tuymadın	2a.9	طيبادين	olup	2b.10	اولوب

bunlaruñla 2b.11 بونلرگه şusuzlıqdan4a.11 ضوسئرلقدن

Kelime sonunda u harfinin yazımı için و harfi ve ötre kullanılmıştır.

bu 6b.1 بو қараñu 37a.8 قَراکو

qarşu 21a.11 قَرشو ulu 88a.5 اولو

1.2.8. ü'nün yazılışı

Kelime başında ü harfi, elif vav و ا şeklinde veya ötreli olarak yazılmıştır.

üzerine 64b.1 اوزرینه üç 112b اوج

üşenür 217b.8 اوشنور üstüne 218a.12 اوستنه

Kelime içinde ü harfinin yazımı için vav و harfi ve ötre kullanılmıştır veya hiçbir işaret kullanılmamıştır.

süñusin 42a.4 سکوسین eşkün 2b.12 اشکون

süre 65a.10 سوره inüp 3b.3 اينوب

gelürdi 42a.7 گلوردی yükrim 67a.7 يکرم

yiryüzinde 65b.1 يير يوزنده iki yüz biñ 76a.8 ايکی يوز بيک

gün 113a.2 گون sürüp 14b.7 سُروب

idüñüzi 113a.12 ادوکوزی düşürüp 7b.8 دؤشرب

Kelime sonunda ü harfinin yazımı için vav و harfi kullanılmıştır.

süñü 42a.3 سکو kendü 217a.8 کندو

ötürü 43a.7 اوتورو diyü 217a.13 ديو

girü 218a.3 گرو neseblü 220a.5 نسبلو

ilerü 220b.6 ايلرو eyü 222b.4 ايو

1.3. ÜNSÜZLERİN YAZILIŞI

Metinde günümüz Türk alfabesinde kullanılan b (ب), c (ج), ç (چ), d (د), f (ف), g (گ), h (ح), k (ك), l (ل), m (م), n (ن), p (پ), r (ر), s (س), ş (ش), t (ت), v (و), y (ى), z (ز) ünsüzlerinin yanında Türkçeye has olan ŋ (ك), Arap ve Fars alfabelerinde bulunan ğ (غ), ‘ (ع), ħ (ه), ħ (خ), q (ق), s (ث), ş (ص), t (ط), z (ض), z (ذ), z (ظ) ünsüzleri kullanılmıştır.

1.3.1. b ve p'nin yazılışı

Türkçe kelimelerin yazımında b ve p harfleri kullanılmış olup b harfi ب ile p harfi پ ile gösterilmiştir.

Metnimizdeki Türkçe kelimelerde genelde ön seste b tonlusu kullanılmıştır.

barışdılar 233b.7 بارشدلر barmağunuñ 276a.1 برماغنونك

büyüdüm	120b.4	بودم	bozayın	184a.11	بوژان
boğazından	187b.6	بغازندن	beñzüm	187b.	بکزیم
boynuma	187b.6	بونوممه	bağlanmış	194a.6	بغلنمش

Aşağıdaki kelimelerde ön seste b'nin tonsuzlaşmış şekli p yer almaktadır.

panbuğ	24b.2	پنلق	pişmişinden	119a.10	پشمشندن
parmağın	38b.1	پرمغاك			

Kelime içinde b ve p yazımında her iki harfin de kullanıldığı görülmektedir.

b'li kelimeler:

berikin	52b.9	بركن	berk	102b.5	برك
berkitdiler	167b.6	بركتدلر	ķorkup	1b.9	قورقوب
biribiriyle	3b.7	برلهپرى	gibi	4a.4	كچى
şarb	6a.6	صرب	beginden	6a.8	بكدن

-p sesi Türkçe kelimelerde genellikle iç ve son seste kullanılmaktadır.

deprendi	161b.11	دپرندى	ipüñ	282b.11	اوپنك
öpüp	317a.8	اوپب	toprağa	324a.13	طپراغه
ķapusına	320b.11	قپوسنه	depelemek	324b.4	دپلمك
yapışdı	3a.12	ياپشدى	yap yap	4a.3	ياپ ياپ

1.3.2. c-ç'nin yazılışı

Metinde, Türkçe kelimelerde c harfi ج ile gösterilmiştir. Bu harfle başlayan Türkçe kelime metinde yer almamıştır.

güçücük iken	228b.11	كوجوككن	güciyle	232b.7	كوجيل
nice	232b.11	نجه	işidicek	233a.6	اشديك
incindüğinden	233b.3	انجندوكندن	gice	233b.7	كچه

ç harfi kelimelerde hece başı, hece sonu ve ünlüler arasında چ ile gösterilmiştir.

içinde	233b.13	اچنده	kaçup	234a.8	قچوب
çekdüdüñ	234a.7	چكدردك	ķılıçdan	234b.1	قلچدن
çıkā geleler	301b.7	چقه كله لر	şuçın	303b.10	سوچن
geçmedin	304a.1	كچمدن	çok	304a.6	چوق
açdılar	304b.7	اچدلر	üç	316a.1	اوچ

Kelime sonlarında ç için چ harfi kullanılmıştır.

güç	8a.2	كچ	üç	316a.1	اوچ
-----	------	----	----	--------	-----

kıılıç	26b.6	قِلِج	birkaç	10a.13	بر قاج
aç	12a5	اچ	giç	28b.4	کچ
suç	292b.7	سُج	göç	318a.10	کوج

Kelime sonlarında چ için ج harfi kullanılmıştır.

sucumuzu	52a.2	سوجمزی
güc	62b.13	کوج
örgüc	212a.11	اورکچ
üc	248b.1	اوج
kaç	284a.4	قاج
ağacla	293a.1	انجلاه

1.3.3. d - t'nin yazılışı

Türkçe kelimelerin yazılışında d ve t harfleri kullanılmış olup kelimelerin yazımında d ve t harfleri birbirinin yerine kullanılmıştır.

d harfi د ile gösterilmiştir.

dört	4a.6	دُرت	odasına	9b.2	اودهسنه
gövdelerine	4b.2	کوده لرینه	dağı	11b.8	دخی
döndü	245a.3	دؤندی	dürülür	245b.4	دورلور
degül	245b.13	دکل	dürlü	249a.12	درلو

t harfi, ت ve ط ile gösterilmiştir. Kelimelerde genellikle kalın sıradan kelimelerde ط, ince sıradan kelimelerde t ت kullanılmıştır.

toyunca	4b.1	طونجه	tepelere	164b.5	تپله
tuypup	12a.7	طوبوب	Türkî	250b.6	ترکی
tağıtdılar	11b.11	طاغیتدیلر	Teñri	251a.4	تکری
tołdurdı	253a.6	طولدوردی	terk	251a.6	ترك
tırur	12a.8	طورر			
toynağı	257b.10	طینی			

Kalın ünlülü bazı kelimelerde t ت harfi kullanılmıştır.

ata biner	60b.6	آته بئر	tā ki	60a.12	تاکه
tozından	253a.7	توزندن	şataşmadı	62b.6	صاتاشمدی
katında	64a.2	قَاتِنْدَه	artar	64a.2	آرتار

Kelime içinde ve sonunda t'nin yazımı için ت kullanılmıştır.

segretti	255a.11	سكترتدى	oturdu	249b.4	اوتوردى
katına	251b.6	قتنه	yigit	255b.4	يكت
yetiše	252b.5	تشه	atlu	252b.9	اتلو

t, ı ve d'nin karışık kullanıldığı kelimeler de vardır.

dutar	156b.1	دوتر	tuğduğın	231b.4	طوتدوغن
duydı	291b.12	دودى	tuyup	193a.11	تيوب
durur	4b.10	درر	tırur	12a.8	طورر
doldurdılar	184b.11	دولدردلر	ıoldurdu	253a.6	طولدوردى
dağıtdı	198b.11	داغيتدي	ıağıtdılar	11b.11	طاغيتدلر
depeler	203b.11	دپلر	tepelere	164b.5	تپلره

1.3.4. f'nin yazılışı

Metinde f harfi için ف kullanılmıştır. Türkçe kelimelerde f harfine az rastlanmıştır.

çiftlendüresin 228a.8 چفتلندوره سن

1.3.5. g-k / ğ-ķ 'nın yazılışı

Türkçe ince sıradan ünlülü kelimelerde g-k yazımında ك گ kullanılmaktadır. Kalın ünlülü kelimelerde ise kelimenin ünsüzü kalın olduğu için ğ ق.ق ķ harfleri kullanılmaktadır.

uđraša	29a.12	اوغراشا	geregi	36a.1	كركى
çağırup	32a.4	چاغرۇب	kimseye	38b.6	كمنسيه
katında	32b.5	قائنده	gecenün	158b.8	كجنونك
kıardaşı	33b.11	قرداشى	gölgeľü	151a.11	كلكلو
ķamçı	35a.11	قمچى	küķecek	152a.2	كوچوجك

1.3.6. l'nin yazılışı

Metnimizde l harfi için ل kullanılmıştır. Türkçe kelimeler l sesi ile başlamadığından kelime başlarında bulunmamaktadır. Ancak kelime köklerinde, gövdelerinde ve eklerde l harfi kullanılmaktadır. Metnimizde yer alan örnekleri aşağıdaki gibidir.

eglür	164b.10	اگلور	istemelü	248b.8	استملو
itgil	247b.4	ايتكل	uluları	249a.11	اولولرى
diledügince	248b.4	دلدوكنجه	alaylar	253a.4	الايلى
elümüze	248b.6	الومزه	yaraladılar	253b.8	يرلدىلر

Arapça ve Farsça kelimelerden örnekler:

muḳābil	163b.11	مقابل	naql	163b.7	نقل
ḡalebe	147b.2	غلبه	mālīñı	149a.6	مالکی
melül	124a.11	ملول	lāf	305a.9	لاف
leşkerüñ	305b.6	لشكر	libāslar	205b.1	لباسلر

1.3.7. m'nin yazılışı

Metnimizde m harfi için م kullanılmıştır. M harfi ile başlayan Türkçe kelimeye rastlanmamıştır.

gelmesine	254a.6	كلمسته	gemrendi	159a.10	گرندى
degirmen	255b.11	دگرمن	yetmiş	129b.7	تتمش
üzerime	262a.6	اوزرمه	armağanlarla	207a.12	ارمغانلرله
adamlar	154a.5	ادماه	yağmur	165a.11	يغمور

1.3.8. n'nin yazılışı

Metnimizde n harfi için nun ن ve nazal nun ñ harfleri kullanılmıştır. Metinde nun harfi, kelime başında, ortasında ve sonunda kullanılmıştır. Kef ile gösterilen nazal nun ise kelime başında yer almaz. Kef ile gösterilen nazal nun, kelime içinde ve sonunda kullanılmıştır.

beñzer	165b.5	بکز	şunuñ	4a.2	شنونک
öñünde	165b.4	اوکنده	biñe yaqım	4b.3	بکه قن
kılıçların kıñına	4b.6	قلچلرن قینه	Teñri	5b.10	تکری
nitekim	33b.6	نتهکیم	nesneden	51b.12	نسنهدن
neden	102a.3	ندن	gönderüñ	102a.9	کندرک

1.3.9. r'nin yazılışı

Mertnimizde r harfi için ر kullanılmıştır.

barışdılar	102a.12	بارشدلر	artup	103b.12	ارتوب
var	201a.13	وار	turdılar	202b.13	طوردلر
avurd	211b.4	أورد	şıçradı	212a.6	صچردی
bırakmaz	215b.2	برقز	ötürü	215b.3	اوتوری

1.3.10. s'nin yazılışı

Metnimizde s harfi için س, ص, ث harfleri kullanılmıştır. Türkçe kelimelerin yazımında س ve ص harfleri kullanılırken peltek s Türkçe kelimelerde kullanılmamıştır, sadece Arapça kelimelerde kullanılmıştır. İnce sıradan kelimelerde س, kalın sıradan

kelimelerde ص işaretleri kullanılırken bazen kalın sıradan kelimelerde de س işaretinin kullanıldığı görülmektedir.

esirgedi	217a.8	اسرکدی	şığınacağum	304a.9	صغنجفوم
kimse	218b.9	کسه	sığırçık	309b.11	صغیرچق
saña	254b.4	سکا	varsalar	254b.11	وارسهلر
saçın ve sakalın	282b.9	ساجن و سقالن	şaklayasın	293b.9	صقلیاسن
ıssı	300a.11	اشی	şusuz	26a.12	صؤسؤز
sözin	220b.4	سوزن	şakla	12a.12	صقله
nesneleri	218b.6	نسنهلری	sağ	304b.3	ساع
başş	243b.9	بجث			

1.3.11. ş'nin yazılışı

ş harfi, metnimizde ش ile gösterilmiş olup kelime başında, ortasında kullanılmıştır.

şöyle	216b.1	شله	yoldaşları	216b.6	بولداشلىرى
başuñdan	218b.3	باشوكن	aşağadan	283a.10	اشغهئان
işidicek	310a.3	اشدجك	kişi	312a.8	كىشى
başı	312a.11	باشى	işlese	314b.3	اشلسه

1.3.12. v'nin yazılışı

Metnimizde v'nin yazılışı için و harfi kullanılmıştır.

vardı	2b.7	واردى	avurd	16a.2	أورد
ķavuşasın	25b.1	قأوشاسین	ķıravuz	27a.4	قراؤز
ğavğa	32a.9	عؤغا	şavdı	42a.4	صودى
ķaravaşları	46a.1	قرا وشلرى	ava	157a.8	اوه

1.3.13. y'nin yazılışı

Metnimizde y harfi için ى kullanılmıştır.

yalancı	172a.7	يالنجى	yürütüñ,	173b.12	يورتوك
yıldan	170b.1	يلدن	eyledi	180b.8	ايلدى
yüregümüze	181a.11	يوركومزه	yayakdan	81b.8	بياقدن
yaña	111a.8	يكا	yaķılmaķdur	111b.2	ياقلمقذر

1.3.14. z'nin yazılışı

Metnimizde z harfini yazmak için Arap alfabesinde yer alan harfler kullanılmıştır. Arap alfabesinde yer alan işaretler z ز , ذ z , ض z , ظ z işaretleridir. Bu işaretlerden yalnızca

z ز işareti Türkçe kelimelerin yazımında kullanılmış olup diğer işaretler Arapça ve Farsça kelimelerde kullanılmıştır.

kıızı	111b.13	قزی	yüzi	112a.5	یوزی
azuk	112b.3	ازق	yüz	116a.1	یوز
sözi	117a.3	سوزی	yazmak	118b.1	یوزق
üzerine	118b.3	اوزنه	ağzına	285a.9	اغزینه

Arapça kelimelerde z ,ż , z harflerinin yer aldığı örnekler şöyledir:

za' if	8a.1	ضعیف	‘azīm	80b.7	عظیم
rāzı	8b.13	راضی	ta‘zīm	87b.9	تعظیم
zāyi‘	97a.13	ضایع	bī-naẓīr	207b.13	بی نظیر
naẓar	251a.8	نظر	ẓāhirdür	228b.8	ظاهر در
ma‘zūr	242a.12	معذور	ẓelīl	247a.6	ذلیل

1.4. EKLERİN YAZILIŞI

Arap ve Fars geleneğindeki özelliklere uygun olarak Eski Anadolu Türkçesi imlasında ekler, kelime tabanlarıyla birlikte yazılmıştır. Metnimizde de eklerin kelime tabanları ile birlikte yazıldığı görülmektedir.

gelmişdür	272b.8	کلمشُدُر	olmağdan	273b.3	اولمقَدَن
kırtulmazsız	277b.5	قورتلمزسنز	bizden	278b.4	بزدن
sözleri	279b.5	سوزلری	etdiler	282b.8	اتدیلر
başlamadın	31a.2	بشلامدین	bileklerine	31b.4	بیلکزنه
altıncı	66b.7	التننجی	geñezlikle	67b.4	ککزلکه

1.5. BİTİŞİK YAZILAN KELİMELER

Metnimizde için, iken, ile edatları genellikle kendisinden önceki kelimeler ile bitişik yazılmıştır.

anıñiçün	77a.6	انکیچون	virmemekiçün	80a.2	ویرمکیچون
olduğičün	80a.8	اولدوغیچون	üzerindeyken	131a.10	اوزرنده یکن
yürürken	134b.3	یوررکن	hâlde iken	140a.8	حالدده یکن
eyleyken	141b.3	ایله یکن	Māviyeyle	141b.5	ماوییه یله

i- yardımcı fiilinin birleşik çekimlerinde de i- fiili bazen -i şekli ile bazen de -i sesinin düşürülmesi şekli ile yazılmıştır.

gibi ise	155b.9	کی اسیه	duyarlarise	156b.1	دورلر یسه
----------	--------	---------	-------------	--------	-----------

varise	158b.11	واريسه	varursañ	162b.9	واززسك
uyarsañ	164a.3	اورسك	olmazsa	166a.5	اولمزه
toğarsa	177a.11	طغارسه	uzadursañuz	180a.5	اوزادرسكز
duyulursa	181b.10	دويلورسه	gelürse	186a.11	كلورسه

Metnimizde bazı kelimeler günümüzde olduğu gibi bitişik yazılırken bazı kelimeler de hece düşmesine, ses düşmesine bağlı olarak kaynaşmış ve bitişik yazılmıştır.

yoħsa (yok ise)	138a.5	يخسه
böyle (bu+eyle)	2a.10	بويه
nolduğın (ne+ ol-)	28b.10	نولدوغین
niçün (ne+içün)	33a.5	نيچون
şöyle (şu+eyle)	36b.8	شويه
şol (şu+ol)	32b.1	شول
öyle (o+eyle)	38b.8	اويه
nesne (ne ise ne>nesene>nesne)	3b.11	نسنه

1.6. TAMLAMALARIN YAZILIŞI

Arapça ve Farsça tamlamaların yazılışında aşağıdaki özellikler görülmüştür.

1. Arapça tamlamaların yazılışında Arapçanın yazım kurallarına uyulmuştur.

fi'l-ħāl	285a.9	فيالحال
el-ħāşıl	3b.7	الخاص
v' Allāh ü'l- ^ç aẓīm	4a.6-7	والله العظيم
‘ala't-ta ^ç cīl	6b.9	على التعجيل
‘ale't-ta ^ç fīl	28a.7	على التفصيل
fārisü'n- nāḫ	2a.8	فارس الناق
‘ale'l- ħuṣūş	50a.12	على الخصوص
aynü'l-laħnā	52b.2	ابن اللحنا
ba ^ç de's-selām	65b.5	بعد السلام
melikü'l- ^ç Arab	54a.11	ملك العرب

2. Farsça vasıf terkiplerinde izafet kesresi kullanılmamaktadır.

ħöd-bīn	30b.10	خود بين
hüner-mend	329a.8	هنرمند

3. Bazı Farsça tamlamalarda, tamlanan sonundaki harf ünsüz olduğundan izafet kesresi gösterilmemiştir.

eṭrāf-ı ‘ālemden	1b.7	اطراف عالمدين
cūş-ı ‘ayşla	41a.3	جوش عشاہ
ḥaber-i esin	5a.13	خبر اسين
rāst-ı tebdīr	11a.1	زاست تدبير
şavāb-ı tebdīr	12b.11	صواب تدبير
çarḥ-ı ğaddar	45a.6	چرخ غدار
ehl ü ‘ıyāl	45a.12	اهل عيال
ḥarāret-i şems	328a.13	حرارت شمس

4. Bazı Farsça izafet tamlamalarında muzafın sonundaki harf ünsüz olmasına rağmen izafet kesresi kullanılmıştır.

veled-i zinā	21a.1	وليد زنا
dem-i nefes	240b.11	دم نفس
dād-ı dünyā	324b.12	داد دنياه
ḥarāret-i ḥarb	328a.13	حرارت حرب

5. Farsça tamlamalarda birinci kelime sonunda ā sesi veren elif ا veya u sesi veren vav و bulunan kelimelerin sonuna izafet kesresini karşılamak üzere ى izafet kesresi getirilmektedir.

belā-yı nāgehānī	11a.12	بلا ي ناکهانی
ḫazā ³ -yı āsmānī	180b.5	قضاء اسمانی

2. SES BİLGİSİ

2.1. ÜNLÜLER

Metnimizde a, e, ı, i, o, ö, u, ü ünlüleri yer almaktadır. Yanı sıra metnimizde kapalı e (è) sesinin belirtilerinin olduğu kanısındayız. Arap alfabesinin Türkçe için yeterli olmayan bir ünlü sistemine sahip olmasından ve yazıda bu sesi gösteren herhangi bir işaret bulunmamasından kaynaklı bu durum, kapalı e'yi tespit etmekte güçlük oluşturmaktadır. Kapalı e, i-e değişikliğinin bir safhası olarak e ile i arasında bir ses olup bu sesin Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde esreli, üstünlü, bazen esreli ye bazen üstünlü ye ile gösterildiği düşünülmektedir.¹¹

Metnimizde kelimelerin yazımında farklı yazılışlar ile karşılaştık. Kelimeleri e'li veya i'li okuma hususunda bazı kelimelerin esreli bazılarının üstünlü bazılarının ise hiçbir işaret kullanılmadan yazıldığını gördük. Bu sebeple metne bağlı kalarak metni görülen şekliyle okumaya çalıştık. Tespit etmiş olduğumuz kelimeler, Anadolu ağızlarında kapalı e sesinin yer aldığı kelimelere dayanılarak gösterilmiştir.

Metnimizde, kapalı e olabileceğini düşündüğümüz kelimeleri incelediğimizde kelimelerin farklı yazılışları ile ilgili şu örnekleri verebiliriz:

ver-fiili incelendiğinde fiilin farklı yazımları ile karşılaşılmıştır. Örneklerde -i sesini veren ye ve sesli harflerin bulunmadığı örnekler metnimizde yer almaktadır.

koşuverdi	34a.4	فِيُو وَرْدِي	vire vire	114b.10	ويره ويره
verdi	64a.11	وردی	virmedüñ	216a.12	ويهدوك
viresin	216b.1	ويره سن	virdigi	276a.7	ويردكي
diyü verdi	248a.8	ديو وردی			

yetiş- fiili, sesli harf kullanılmadan metnimizde yazılmıştır.

yetişdi	305b.10	يتشد
---------	---------	------

yet- fiilinin yazılış biçimlerinde fiilin soldan birinci örnekte esreli, ikinci örnekte esresiz kullanıldığı görülmektedir.

yitüreyin	25a.12	يتوزاين	yitüreyin	67a.5	يتورين
-----------	--------	---------	-----------	-------	--------

yer kelimesi üstünlü, esreli kullanılarak ye yazılarak ve Arap alfabesinde i okutacak herhangi bir işaret kullanılmadan yazılmıştır.

yerine	25a.12	يرينه	yirlerde	12b.9	يرلرده
yerinde	1b.4	يرنده	yire	24b.5	يره

¹¹ Mehmet dursun Erdem, Münteha Gül, Kapalı e (è) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi, Karadeniz Araştırmaları-11, 2006, s.114-115.

ye 24a.8 يە yirüñüze 53b.13 يىرۈنۈزە

yemek isminin iki yazılışına rastlanmıştır: (ى) ye ünsüzünden sonra ikinci bir ye harfinin kullanıldığı yazımın yanında işaret kullanılmadan yazıldığı görülmektedir.

yimek 112a.11 يىمەك yemek 119b.4 يەمەك

ye- fiili, ünlü harfi gösteren hiçbir işaret kullanılmadanveya yi- şeklindeki örnekte ى (i-sesi) ile yazılmıştır.

yerler 112a.11 يەرلەر yemekdür 132a.8 يەمەكدۈر

yyüüp 211a.13 يىۈۈپ

gece kelimesi sadece 157b.8'deki örnekte ى kullanılmadan yazılmıştır, diğer örnekler gice şeklinde i sesini veren ye işareti ile gösterilerek yazılmıştır.

gecenüñ 157b.8 گەجنۈك gice 158a.12 گىجە

gice 159a.5 گىجە

a. Uzun Ünlüler

Metnimizde Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzunluklar, gösterilen ünlü işaretlerinden kolayca anlaşılacaktır. Ancak Türkçe kelimelerin yazımında, böyle bir imla sistemi bulunmamaktadır. Yapılmış olan çalışmalarda, Türkçede de uzun ünlülerin bulunduğu ve tespit edildiği görülmektedir. Türkçenin Türkmence, Çuvaşça gibi lehçelerinde uzun ünlülerin yer aldığı Uygur Türkçesinde bulunan ikiz ünlülerin uzun ünlü olduğu uzun ünlülerin varlığını bugün Anadolu ağızlarında da sürdürdüğü görülmektedir. Ayrıca Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde, uzun ünlünün izlerine rastlamanın mümkün olduğu anlaşılmaktadır.¹²

Türkçe kelimelerin yazımında iki farklı imla geleneği bulunmakta ve bu sebepten Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserlerinde belirli bir imlanın tespitinin mümkün olmadığı ifade edilmektedir.¹³ Korkmaz'ın tespitlerine dayanarak metnimizde uzun ünlü olduğunu düşündüğümüz örnekler, aşağıda verilmiştir.¹⁴ Metnimizde, Türkçe kelimelerin yazımı için uzun ünlüler kullanılmamıştır.

a.1. a ünlüsü

Metnimizde, ön ses durumunda bulunan a sesi elif ile gösterilmiştir. Bazı kelimelerde, a sesini veren elifin üzerinde harfi bir elif boyu kadar uzatan dik çizgi bulunmaktadır. Ayrıca medli elif kullanımı da bulunmaktadır.

¹² Mehmet Dursun Erdem, Birincil Ünlü Uzunlukları ve İmâle, Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 2008, s. 236-261.

¹³ Nadir İlhan, Eşref b. Muhammed Hazâ'înu's-Sa'ôâdât (İnceleme-Metin-Dizin-Sözlük), Öz Serhat Yayıncılık, 2009, s. 43.

¹⁴ Korkmaz, age., 1971, s.49-66.

aç: acıkmış.

Açlık, şusuzluk çok çekmişdüm. 7b.13

Sizüñ halkuñuz aç ve şusuz, za'if, zelil olup geldiler. 12a.5

Ṭa' n eyledi ki biz aç ve şusuz ve yorgun idük. 15b.10

Aç helāk dağı olursavuz. 23a.11

anla-: Bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavrama.

Anları dağı bunda getirüp anlaya idük. 51b.9

Melik Hārīşüñ bunda anlatdıgun işitdiyse tağılup tağlara kaçdılar. 68a.4

ara: Mesafe, ara.

Ol aradan 'Anter, Muḳri'l-Vaḫşuñ üzerine geldi. 242b.6

Bu araya neden ötürü geldüklerin bi'l-külliyeye şordı.244a.6-7

ard: Geri.

Nāgāh Āyās girdi, kendü leşkeri ardlarına bakup kaçarlar. 259a.5

Bi'l-külliyeye ardlarına hamle idüp tārūmār idelüm. 260a.11-12

az: Gerekenden eksik.

Azık az. 4a.9

Bizüm çerimüz anlardan az degül. 6a.8

at-: Bir şeyi yere doğru bırakmak, fırlatmak.

Başlar, bedenler bir cāndan aşığa atıldı. 13b.4

Sünüsünüñ demürin çıkarup yābāna atdı. 105a.7

av: Hayvanları vurma, yakalama işi veya yakalanan hayvan.

Bu itcügüz bize av bulıvirirdi. 125a.6

Ava gitmişdür. 157a.8

İttifāk ol gün avdan eve geldi. 158b.13

avla-: Yakalamak.

'Anter ḳalḳup odasına gidicek yolda avlayavuz. 145a.13

ay: Bir ay, zaman.

İki ay ile oldum, hīç yakınlık idmedi. 161a.6

bak-: Bakmak.

Şağına şolına bakup tururdu. 19b.8

baş: Kafa.

Başuña bunuñ gibi iş geldi. 24b.8

Bu rüsvāylığı kimse benüm başuma kaçmaya.25a.10

Bu şeytānuñ başın göricek ol kişileri hep depelerler. 27b.5-6

çağır-: Herhangi birinin bir yere gelmesini istemek, birinin gelmesini yüksek sesle söylemek.

kan: Kan, vücutta bulunan kırmızı renkli hayati sıvı.

Gözleri kan ile tıldı.58a.10

Geldüğümüze sebep dağı bu oldu ki diyārumuz kanluğ oldu. 208a.6

yaş: Göz yaşı.

Gözleri yaşlu ve cigerleri başlu giderlerdi. 49a.3

Gözlerinden yaş ağıdup bundan yardım istedi. 86b.7

yarın: Yarın, ertesi gün.

Yarın varup düşmān ile uğraşsun.184a.9

a.2. i ünlüsü

iç: İç.

Bir kavmüñ içinde qodı. 265b.1

Anuñ içinden başumuza çoğ hāller geldi. 267a.1

it: Köpek.

Nāgāh gördük ki bir itcügüz gāyet de şusamış. 124b.5-6

İtcügüz bizi qoyup yoldan şapdı. 125a.2-3

gice: Gece.

rengi gice qarañulığından qara. 158a.12

Erte gice içinden hālī olmaz. 159a.5

vir-: Vermek.

Baña mühlet vir. 160b.7

Baña haber vir? 161a.

Bugün yarın gelür haber iderdim. 154a.10

yan: Yan, taraf.

İlerü yanumuzda hiç şuaile girer mi? 155b.5-6

Dört yanında tavlayla atlar durur. 156b.9-10

ye-: Yemek yemek.

Yemek yiyüp şu içmediler. 211a.13

Mecidüñ sevgisi seni yemekden içmekden kesdi. 218b.2

a.3.o/u ünlüleri

su: Su.

Şusuzlıqdan dişleri qarardı. 4a.11-12

Aç ve şusuz olup gideydik. 5a.5

yok: Bulunmayan, mevcut olmayan.

hiç şüphe yokdur. 3b.3

Dureydüñ bu bābda suçı yokdur. 5b.4

ur-: Vurmak.

Avurd urup sergüzeşlerinden hikāyet idüverürdi. 16a.2

Dureyd bu haberi işidincek iki ayasın birbirine urdı. 22a.9

yurd: Yurt.

Çayşerüñ yurdına vardular. 88a.3

Nevfeli Esmānuñ yurdına oturtdı. 218b.8

yol: Yol.

Libāsın giydi, yola revān oldu. 218b.8

Ol kul bunlara yolda şataşdı. 222b.5

a.4. ö/ü ünlüleri

Bu yine degen iki bölüp yine döndi. 283a.12-13

İki bölüp her bölüğüne Çaysuñ cemā' atinden on kişi kulavuz koşdılar. 284a.10-11

dön-: Dönmek, geri gelmek.

Gözleri od gözine dönüp vezir destürsüz meydāna girdi. 286a.8

Yine döndiler. 288a.3

dört: Dört.

Dört biñ miqdārı leşkeri vardı. 307b.3-4

Üç dört biñ kişiyle yüz biñ kişi şaya. 313a.9

gök: Gök yüzü.

Gökleri direksüz turgurdı. 25a.4

Gök gürleri gibi na' ralar urdılar. 81b.1

Bu söze uymayan ' ağılsuzdur. 82a.13

Kimse sözine uyup memleketümüze ħurūc itmeye. 86b.5

üç: Üç.

Bu zamānda üç kişi vardur. 110b.9

Bir lañif t̄ay ve üç biñ dişi deve virdi. 112b.11

gün: Gün.

Birinci gün bu develeri dedüğü yerde gözetdi. 113a.2

Günden güne vire vire nesneleri kalmadı. 114b.10

yüz: Yüz, çehre.

Yüzine bir pāre bez örtdi. 119a.6

Buluşup müpârek yüzüni görmek isterdim. 126a.12

yüz: Yüz sayısı.

İçinden yüz adam çıkageldi. 134b.8

Yüze yakın adam bile karşı çıktılar. 148b.7

2.1.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

2.1.1.1. Daralma

e>i: e>i veya i>e değişimi Eski Türkçe döneminden bu yana görülmekte olup Göktürk ve Uygur dönemi metinlerinde e ve i'nin karışık olarak birlikte kullanıldığı görülmektedir. biş/beş, bir- /ber- vs.¹⁵

Metnimizde e ve i'nin karışık olarak kullanıldığı örnekler şunlardır:

beş 192b.10 / biş 14a.13, gice 82a.11 / gece 157b.8, itdür- 14b.12 / etdür- 80b.9, yig 25b.6 / yegrek 73b.7

Metinde –i'li biçimde kullanılan örnekler şunlardır:

bil (bel) 79b.7, di- 221b.11, id- 10b.12, ir- 222b.6, iriş- 11a.7, irişdür- 21b.3, nice 23b.1, nitekim 33b.6, vir- 222b.6, yi- 74a.3, yil 257b.9, yir 57b.12 yitür- (getir-) 67a.5.

o-ö geniş ünlüleri ve u-ü dar ünlüleri aynı işaretler ile gösterildiğinden metnimizde bu sesli harfler ile ilgili daralmadan bahsetmek mümkün görülmemektedir. Kelime başında yer alan o-ö ve u-ü ünlüleri için elif, vav işaretleri kullanılmış, kelime içinde bu işaretler için ötre veya vav işareti, kelime sonundaki u-ü işareti için de vav kullanılmıştır. (Ünlülerin yazılışına bk.)

2.1.1.2. Düzleşme

Yuvarlak sıradan bir ünlünün düz sıradan bir ünlüye dönüşmesi durumuna düzleşme denmektedir. Metnimizde, bazı eklerin düz bazı eklerin yuvarlak ünlülü kullanıldığı görülmekte olup kelime kök ve gövdelerinde düzleşme görülmektedir.

-u>-ı: yorıl- 11b.9, kavış- 25b.2, arkurı 42a.3, bulış- 310b.5, kılavuzlık 2b.13, susuzluk 2b.13, koyıvire 18a.3,

-ü>-i: yüri-(yürivirdi) 255b.1, günlük 5b.13, üçünci 327b.10, ötüri 226a.10, gözik- 233b.13

2.1.1.3. Yuvarlaklaşma

Düz bir ünlünün yuvarlak ünlüye dönüşmesi olayıdır. Metnimizde bazı kelimelerde yuvarlak ünlüler, Eski Türkçede olduğu gibi devam etmiştir.

¹⁵ İkili kullanımlar için aşağıda yer alan eserlere bkz.:

Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, 1983.

Talat Tekin, Orhun Yazıtları, XI. Yüzyıl Türk Şiiri, TDK Yayınları, 1998.

ağū 218b.12, artuğ 222 a.4, altun 205b.3, azuğ 9b.9, berū 205b.11, degūl 237a.10, eyū 237a.8, getir- 58b.6, gūyegū 6a.4, řayur- 12b.10, girū 13b.9, demūr 31a.10, karañuluk 68a.5, řarşu 310b.8, řarşula- 19a.3, kendū 310b.12, řorķu 219a.1, eksūk 124a.12, yılduz 78b.5, yuřaru 259a.3, incū 205b.3, sūrū 200b.7<sūrūg.

Eski Türkçede birden fazla heceli kelimelerin sonunda yer alan g-ğ ünsüzü Batı Türkçesine geçerken düşmüştür.¹⁶ Metnimizde bu duruma örnek olan kelimeler aşağıda verilmektedir.

ayru 17b.8<adriğ, çapu 334a.2< kapıg, dün yarusı 3a.7<yarığ

Yuvarlak ünlülü kullanılan bazı kelimeler aşağıda verilmiştir.

eşkün 2b.12, yalñuz 256a.12, üzerüne 331b.11, yalñuz 19a.9, yardım 335b.1, ilerū 3a.5, uyanuğ 10a.8.

Yapım eklerinde kimi örneklerde Eski Türkçe döneminde var olan yuvarlaklığın korunduğı görülmektedir.

ağdur- 213b.11, batur- 91a.4, bildür- 249b.11, bitür- 25a.5, çiftlendür- 228a.8, geçür- 219a.1, gezdür- 324b.2, giyimli 18a.7, giydür- 318b.4,- 214b.13, itdür- 228a.10, atlu 256a.13, şaldur- 245a.5, şamaşdur- 230b.9, şarışdur- 126b.1, keskün 240a.5, kesdür- 238a.4, şatlu 213b.11, sevgülü 214a.6, sindür- 231b.8, issuz 3a.1, indür- 266b.10, irişdür- 332a.13, sevindür- 170b.2, öngü 219b.10, getir- 331a.11, yidür- 212b.6, ayruğ 213b.9, ulaşdur- 227b.13, ündür- 20a.5, yaralu 235a.6, yetür- 126b.5, yetişdür- 215a.3, yitür- 67a.5.

Bazı kelimelerde m dudak ünsüzünün etkisi ile yuvarlaklaşma meydana gelmiştir:

demūr 105a.7, semüz 211b.11.

2.1.1.4. Kalınlaşma

İnce ünlülerin kalın sıraya geçmesi olayına kalınlaşma denmekte olup metnimizde Arapça ve Farsça kelimelerin kimileri ünlü uyumuna girerek kalınlaşmıştır.

e>a; i>ı

zamān 79a.4 (zemān)

Bazı Arapça ve Farsça kelimelerde, ince ünlülü olan kelimelerde kalın ünlülü eklerin geldiğı görülmektedir.

‘ācizlik 168a.6, ādemilik 68a.7.

2.1.2. ÜNLÜ DÜŞMESİ

Ünlü düşmesi ikiden fazla heceli kelimelerin vurgusuz olan orta hece ünlüsünün düşmesi durumudur.¹⁷ Kelimenin hecelerinden biri ortadan kalkar ve o hecenin ünsüzleri

¹⁶ İlhan, age., 2009, s.46.

¹⁷ Leyla Karahan, Kıssa-i Yusuf (Metin-İnceleme-Sözlük), TDK Yayınları, 1994, s.53.

diğer heceye mal olur, kelime kısalmaya uğrar. Bazen kelime beraberindeki ünsüzlerden bir kısmını alarak kaynaşmaya da uğrayabilir. Ünlü düşmesinin meydana geldiği sırada vurgusuzorta hece ünlüsünde bulunan dar ünlü kelime ek aldığında düşmektedir.¹⁸Metnimizde deTürkçe bazı kelimelerde ünlü düşmesi görülmektedir.

-ı>,boynın 5b.9<boyun

-u>, oğlı 188b.13< oğul, omzu 310b.10< omuz, yalñuz 7b.2<yaluñuz

-ü>, böğri 219a.9<bögür, göğsin 39b.13< göğüs

Türkçede kelime birleşmeleri ve eklerde meydana gelen ünlü düşmeleri aşağıdaki gibidir.

için edatı: için edatı hem i sesi düşerek yazılmış hem de i sesi düşmeden yazılmıştır. Edatın yazılışı karışık bir biçimde görülmektedir.

itmekçün 4a.1,olmağçün 10a.13, olmağçün 12a.1,anıñçün 259b.6, çıkarmağçün 286b.5, buluşmağ için 210a.12, dinlendirmek için 4b.9, itmek için 8b.2, adamlar için 12a.9, oğlı için 254b.9, almağ için 267b.1.

ile edatı: ile edatının farklı yazılışları mevcuttur. Metnimizde -i sesinin düştüğü ve düşmediği örnekler aşağıdaki gibidir.

virdigiyle 286b.11, kişiyle 287b.2, tağdîriyle 288b.2, odıyla 232b.4, sebeble 287a.7, bizümle 288b.6, senüñle 289b.6, vechle 288a.13, zemzemle 308a.8, pehlüvânlarla 234a.11, Meysere ile 236a.2, şimşek ile 243a.3, vech ile 243b.6 (-i sesi hareke ile gösterilmiştir.).

ken: i- fiilinin zarf fiil eki olan iken hem kendinden önceki kelimeye bitişik yazılmış hem de ayrı olarak yazılmış, karışık olarak kullanılmıştır. Bitişik yazılma durumunda -i sesinin düştüğü görülmektedir.

varken 3b.1, yaturken 6b.6, otururken 8b.3, yorulmuşken 11a.9, yürürken 21b.12, iderken 22b.3.

var iken 4a.10, gâfil iken 10b.12, tağılmış iken 16a. 4-5, başmış iken 17a.8.

i- yardımcı fiili: Birleşik çekimlerde birleşik çekimi sağlayan ekten önce -i kök sesi düşmektedir.

olurdı 252a.7, şorarlardı 254b.12, vermişdi 282a.10, dirse 285a.9, degilmişse 229a.3.

Arapça ve Farsça'dan Türkçeye giren bazı kelimeler içinde bir ünlü türemesi meydana gelmektedir. Bu kelimeler, ünlü ile başlayan bir ek aldığında kelimenin son hecesinde bulunan ünlü düşerek kelime eski hâline gelmektedir. Metnimizde de bu örnekler bulunmaktadır.

akıl   ʿaklıñı   129a.5   kasıd   kaçdla   129b.11

¹⁸ Hanifi Vural, Tuncay Böler, Ses ve Şekil Bilgisi, Kesit Yayınları, 2011, s. 108-109.

fikir	fikri	27a.2	fetih	feth	idüp	88a.13
hüküm	hükm	298a.4	şehir	şehri		86b.9
ilim	‘ilmlü	51a.9-10	kavim	kavmine		40b.1
sabır	şabr	80b.3	nesil	nesli		110a.12
şekil	şeklinden	124a.3	nefis	nefsiñi		80a.2
rızık	rızıkñı	111b.4	özür	‘özüümüzi		161a.3

2.1.3. ÜNLÜ TÜREMESİ

Türkçe kelimelerde kelimenin aslında bulunmayan bir ünlünün kelimedede ön, iç ve son seste belirmesi olayı ünlü türemesidir.¹⁹ Metnimizde Arapça ve Farsça kelimelerde örneklerine sıklıkla rastlamaktayız.

-a-: vaḳ^ç a 43a.13 < vaḳ

-ı-: ğayrı 75a.1 < ğayr, ḫayırludur 102a.5 < ḫayr

-i-: emīr 173a.8 < emr

-ü-: ‘özür 39b.13 < ‘özü

2.1.4. ÜNLÜ BİRLEŞMESİ

Türkçede kelime köklerinde yan yana iki ünlünün bulunması mümkün olmadığından, ünlü ile biten bir kelimeye ünlü ile başlayan bir kelime veya ek geldiği zaman ünlülerden biri düşerek bir birleşme meydana gelmektedir. Bu birleşme kalıcı olabildiği gibi geçici de olabilmektedir.²⁰ Metnimizde yer alan ünlü birleşmesi örnekleri aşağıdaki gibidir.

böyle 2a.10 < bu+ eyle, kendüzi 324b.12 < kendü+ özin, kimesneye 328a.4 < kim+ ise+ ne, neylersiz 4b.3 < ne+eyle-, niçün 240a.6 < ne+içün, nitelüm 276b.6 < ne+it-, nesne 3b.11 < ne+ise+ne, nolduñuz 287a.5 < ne ol-, nice 330b.13 < ne+çe, şol 324a.4 < şu+ol, şöyle 306a.7 < şu+ eyle, öyle 319a.9 < o+eyle.

u-: Muktedir olmak fiilinin ekleşmesinde de ünlü birleşmesi meydana gelmektedir. çıkaramazuz 80a.9 (< çıkara umazuz), kırtaramazum 264a.1 (< kurtara umazum), kaçamazdı 22b.10 (< kaça umazdı), idemezdi 102b.12 (< ide umazdı), geçemezüz 213b.12 (< geçe umazuz)

2.1.5. ÜNLÜ UYUMU

2.1.5.1. Kalınlık İncelik Uyumu (Dil Uyumu)

Kelimelerdeki ünlü düzenini kalınlık incelik açısından düzenleyen dil benzeşmesi metnimizde de bulunmaktadır. Türkçe kelime kök, gövde ve ekleri uyuma uygun olarak kullanılmaktadır.

¹⁹ Mustafa Özkan, Türkiye Türkçesi Ses ve Yazım Bilgisi, Filiz Kitabevi, 2021, s.175.

²⁰ Mustafa Özkan, Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi, Filiz Kitabevi, 2017, s.106.

gönlünde 103b.8, söyledi 104a.11, bildürdi 176b.9, gitdigin 183b.3, dirlikden 190b.9, erlik 274b.2, etmeklik 161a.9, geñezlikle 31a.11, gicelik 3a.9, iyilik 143a.9, öylelik 22b.8, yigitlik 298a.11.

uğrasalar 183b.7, uluları 200a.3, bunları 201b.11, başuma 210a.7, ardınca 281b.4.

2.1.5. 1.1. Kelime kök ve gövdelerinde dil uyumu

eyerlü 103b.5, şusuz 282a.12, öldürmek 286b.9, bağlamış 282b.12, yaramazlık 291b.11, yıkılmalı 293b.6, güldürmeyesin 295b.9

2.1.5.1.2. Eklerde dil uyumu

-ki aitlik eki: Ekin Metnimizde uyuma girdiği görülmektedir. yanıdağı 197b.1.

İle edatı kalın sıradan kelimelerde uyuma girmiştir: tanıdılarla 17b.10, adamlar 19a.4, şavaşıla 19b.13, bunuñla 21a.7.

İken zarf fiil eki: İken zarf fiil eki ince ünlü olarak bulunmaktadır, yori- yardımcı fiili de daima kalın ünlüdür.

geliyorurken 288a.7, yürüyorurlar 296a.10, geliyorur 304b.1, uyuyorurum 170b.3, giderken 172a.13, gezerken 177a.5, uyurken 191b.13, tururken 212b.13.

-lık/-lik isimden isim yapım eki: -lık/-lik isimden isim yapım ekinin bazı Arapça ve Farsça kelimelerde uyuma girdiği görülmektedir: ‘aceblik 43a.8, ‘acebşikestlik 191a.12, dilāverlik 140a.11, düşmenlik 39a.7, esirlikden 27b.11, harāmlikdan 174b.2, harāmlik 133a.13, miskīnlikle 50a.12, pīrlık 6a.7, zārılık 177a.4.

Arapça ve Farsça bazı kelimelerde ekin uyum dışı kaldığı durumlar: feraħlık 204a.9, ‘ācizlik 168a.6, ādemīlik 68a.7.

2.1.5.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Düzlük yuvarlaklık uyumu Türkçede kelimelerde düz ünlülerden sonra düz ünlülerin gelmesi, yuvarlak ünlülerden sonra düz geniş veya dar yuvarlak ünlülerin gelmesi şeklindedir. Ancak düzlük yuvarlaklık uyumu metnimizde sağlam değildir. Uyumsuzluk kelime köklerinde, gövdelerinde ve eklerde kendini göstermektedir.

2.1.5.2.1. Kelime kök ve gövelerinde uyumsuzluk 21

Metnimizde düzlük yuvarlaklık uyumunun çeşitli sebeplere bağlı olarak bozulduğu görülmektedir. Bu sebepleri şöyle sıralayabiliriz.

1. Türkçe kelimelerde meydana gelen uyumsuzluk, köklerde ve eklerde olmak üzere iki biçimde meydana gelmektedir.²² Metnimizde de kelime kökünde düz ünlüden sonra yuvarlak

²¹ bkz., Özkan, age. 2017, s.101.

²² Özkan, age., 2017, s.101.

bir ünlünün gelerek uyumun dışına çıkıldığı görülmektedir. Tespit edilen bazı örnekler şunlardır:

altun 205b.3, azuğ 3a.3, berü 13a.5, gerü 86a.4, incü 205b.3, karşı 43a.10, kendü 43b.9.

2. Bazı kelimelerde dudak ünsüzlerinin (b,m,p,v) etkisiyle yuvarlaklaşma meydana gelmiş ve uyumun dışına çıkıldığı tespit edilmiştir.

demür 105a.7, semüz 127a.11, sovuğ 315b.9, panbuğ 24b.2.

3. Eski Türkçede var olan -ğ/-g ünsüzleri düşerken kendinden önceki ünlüyü yuvarlaklaştırmaktadır.

ayru 17b.8<adıg, çapu 334a.2< kapıg, dün yarusı 3a.7<yarıg.

2.1.5.2.2. Eklerde uyumsuzluk

Eski Anadolu Türkçesinde düzlük yuvarlaklık uyumuna aykırı birçok ek bulunmaktadır. Bu eklerin bazıları Eski Türkçe döneminden gelmekte iken bazıları ise Eski Anadolu Türkçesi döneminde yuvarlaklaşmıştır.²³

Metnimizde, düzlük yuvarlaklık uyumunu bozan ekleri düz ünlülü ve yuvarlak ünlülü olmak üzere ikiye ayırarak incelemek mümkündür.

a. Yuvarlak ünlü taşıyan ekler

Düz ünlü bulunan kelime tabanlarına yuvarlak ünlü taşıyan ekler gelmektedir. Bu eklerden bazıları eski Türkçe döneminden beri yuvarlak ünlülüdür, bazıları ise Eski Anadolu Türkçesi döneminde yuvarlaklaşmıştır.

Eski Türkçeden beri yuvarlak ünlülü ekler aşağıdaki gibidir.

-ArU<gArU yön gösterme eki: içeri 226a.7, ilerü 235b.1, yukaru 196b.11.

-sUn emir eki: alsun 1b.6, aşsun 63b.7, barışsun 58b.2, bilsünler 280a.6, dirilsün 278b.2, gelsün 272a.8, getürsünler 279a.6, girsünler 281b.11, gitsün 231b.5, istesün 225a.1, itsünler 261a.11, kalmasun 8a.4, kavuşsun 177b.12, kılsun 14b.4, kırsunlar 27b.9, kuşansun 188a.6, tepsün 274b.2, uğratsun 42b.13, olmasun 51a.7, oynamasunlar 112b.4, şanmasun 101a.6, uğraşsun 184a.9, virsün 284b.1, yesün 8a.4.

-dUr bildirme eki: atasıdur 28b.2, aydur 11a.1, degüldür 58b.2, gelmemişdür 56b.7, itmişlerdür 58a.2, kandadur 21b.4, karşılayacakdur 19a.3, nedür 55b.8, nicedür 67b.4, olmağdur 40a.1, olmışdur 24b.9, şabırdur 9a.13, şöñindadur 27b.13, tutşakdur 14b.11, vardur 9b9, varmışdur 55a.1, yokdur 20a.6.

-kU isimden isim yapım eki: uykuyu 19b.5, yanşulanurdı 194b.11.

-uğ, -ük fiilden isim yapım eki: artuğ 222a.4, ayruğ 51b.1, eksük 124a.12, uyanuğ 157a.1.

²³ Özkan,age., 2017,s.102.

-Up / -Up zarf fiil eki: başup 194b.12, begenüp 320b.5, birağup 150b.9, binüp 207a.1, cenk idüp 181b.3, çeküp 182b.6, gelüp 203a.2, gönderüp 194a.2, idüp 321b.2, işidüp 321b.9, kesüp 190a.7, korçup 200b.8, kurup 180b.11, şapup 146a.7.

-dUr fiilden fiil yapım eki: bildürdi 5b.7, di 334b.11, irişdürüp 7b.7, kaldurup 322a.4, kondurdi 323a.9, koşdurdi 11b.6, öldüre 2b.6, yapdurasın 324a.5, yedürdiler 6a.10, yetişdüreyin 8b.11.

-Ur fiilden fiil yapım eki: arturdi 65b.7, doyurdi 124b.8, pişürüp 119b.1, yaturdi 25b.9.

b. Ünlüsü Eski Anadolu Türkçesi döneminde yuvarlaklaşan ekler

-(U)m; (U)muz iyelik eki: başum 40a.3, düşümde 239a.3, gönlüm 236b.10, kızumuñ 32a.4, kulağuma 36a.12, kırtulduğum 33a.8, adamumuz 34b.13, develerümüzi 51b.6, elümüze 52a.11, kanumuza 216a.8, kişilerümüz 53a.2, korçduğumuz 215b.9, oğlanlarımızı 234b.2, tonumuzdan 219a.13, yanumuzdan 49b.13.

-Uñ; -nUñ İlgî hali eki: ‘Abbāsuñ 2a.1, bekleyenlerüñ 13a.12, birbirinüñ 16a.10, bunlarüñ 2a.4, Ğamranuñ 7a.5, halkınuñ 12a.3, Hifāfuñ 8b.8, kızumuñ 12b.8, kimesnenüñ 2a.5, leşkerüñ 18a.9, neslümüñ 9b.7, ‘ömrinüñ 4a.1, veled-i zinānuñ 2b. 7-8.

-AlUm birinci şahıs emir eki: alalum 35b.5, gidelüm 319a.2, elüm 66a.5, görelüm 61a.2, idelüm 45b.10, incidelüm 264b.3, irişelüm 57a.11, kaçalum 42b.2, olalum 27b.7, tanışalum 28b.6, tıruşalum 40a.1, varalum 23a.8.

-dU görülen geçmiş zaman eki: 3. tekil şahıs haricinde yuvarlak ünlülü olarak kullanılmıştır. çıkmadum 326b.2, didüñ 106a.4, getürdüm 120b.11, ışmarladuñ 265a.11, itdük 101b.5, kıldum 320a.6, olduç 5a.9, varduç 324a.10, yazdum 328a.6. (-dum/-düm, -duç/-dük, -duñ/düñ).

-Ur geniş zaman eki: alurduç 14a.2, başılır mısın 16b.5, başarurın 19a.10, bilürüz 192a.3, çıkardurum 297b.12, gelür 124b.7, incünürseñ 151a.5, işidürüm 298b.4, kaçurmayasın 26b.13, kalur 12a.12, kılurlardı 38b.5, saçılır 243a.13, şavaşurlar 15b.6, üşenürler 97b.11, varur 28b.3, yaturken 6b.6.

-Uz 1. çokluk şahıs bildirme eki: giderüz 173a.10, iderüz 201b.11.

-vUz çokluk 1. şahıs eki: bitirevüz 261b.9, birağavuz 164b.13, buluşavuz 211b.2, eglenevüz 280a.13, idevüz 236b.9, kıymayavuz 154b.1, kıovsavuz 225a.7, kırtulavuz 202a.12, olavuz 230a.8, şaklayavuz 155a.5, tanımayavuz 234b.2, tıravuz 208a.6, yalvaravuz 223b.1, yetişevüz 259a.13.

-cık-cük isimden isim yapım eki: gücücük 228b.11, oğlancıklar 91b.8, yigiticikleri 222b.3.

-IU isimden isim yapım eki: İsimlerden olumlu anlamlı isimler ve sıfatlar türetir. adlu 247a.4, atlu 252b.9, † ayblu 232b.2, başlu 262b.10, deñlü 332a.5, ħaymelü 329a.1, nāmüslu 250a.13, †atlu 276a.2, †o†tolu 229a.12, otlu 230b.6, sa†adetlü 288b.5, sevgülü 288b.8, yaralu 235a.5, yerlü 283b.9.

-sUz isimden isim veya sıfat yapım eki: İsimlerden olumsuz sıfatlar türetir.belürsüz 42b.3, bensüz 155b.2, cānsuz 83b.3, dermānsuz 8b.5 destürsuz 224a.2, direksüz 25a.4, gereksüz 141b.4, ıssuzluk 3a.1, iħtiyā†suz 334a.11, kimsesüz 106b.3, mürüvvetsüz 24b.3, yara†suz 51a.9, yolsuz 192b.3.

+k/+uk/+ük fiilden isim yapım eki: artuk 156b.4, ayruk 51b.1, bölük 59a.2, büyük 113a.8, eksük 181a.13, oyuk 195a.4, yörük 162b.4.

-mur fiilden isim yapım eki: yağmurların 11b.6.

-u fiilden isim yapım eki: ayru 17b.8, karşılayacaktır 19a.3.

-ür isim fiil eki: bilürici 168b.2.

-ü zarf fiil eki: diyü 172a.2, isteyü 6a.2, söyleyü 45b.11.

c. Düz ünlü taşıyan ekler

-I, -(s)I iyelik eki: †ammüsi 180a.2, ayagusına 107a.10, eyüsi 171b.7, gögsi 174b.7, ħātūnı 177b.4, ħayırlusı 161a.10, †abusı 69a.5, †apusı 90a.2, †ayusı 10a.5, †olı 206a.1, †or†usından 87a.1, †uyusına 165a.12, mecmü†sinuñ 65a.11, otuzı 231a.2, süñüsin 169b.7, sürüsine 200b.7, ulusı 11a.2, yarusı 59b.13, yolını 194a.3.

-dIn ayrılma hali eki: öñdin 33b.8.

-I/-nI belirtme hali eki: bildüğünü 230b.3, bunu 228a.5, cem†isini 231b.5, düşmānı 228a.2, evlerini 230b.11, ħayrısını 226b.13, †anını 223b.11, kemiklerini 232b.8, †ızını 233b.2, maşla†atını 229a.11, †özüni 229b.7.

-mI soru eki: dōst mıyuz 277a.7, gerçek midür 54b.5, ı†marlamaduñuz mı 264b.5, †atuma mı 266b.5, öli midür 33a.12, var mıdur 24b.4.

-AyIn teklik I. şahıs emir eki: alayın 99b.1, bileyin 118a.11, buluşayın 109a.8, ideyin 111a.2, †ılayın 58b.7, †anı†ayın 79b.13, varayın 93a.1.

-In Teklik I. şahıs eki: bulurın 164a.4, degülin 125b.10, dönmezin 126a.6, gitmezin 132b.9, gizlemezin 119b.13, varırın 121a.7.

-sIn teklik II. şahıs eki: aydursın 176a.7, bilürsün 174a.1, dirsün 182a.7, gidersün 185b.3, idersün 213b.3, iri†düresün 193b.8, olursün 217a.5, viresün187a.13.

-dI görülen geçmiş zaman eki: Ek, düz ünlülü olarak I. teklik ve III. çokluk şahıslarda kullanılmaktadır: aldı 231b.3, 222a.4, bilürdi 231b.3, †ı†dı 229b.6, †almadı 227a.1, yeti†di 237a.3, yı†ıldı 224b.3, yürüdi 240a.9, ziyāde oldu 221b.2.

-isar gelecek zaman III. şahıs eki: bozısarlar 69a.11, h̄arāc alısarlar 69a.11-12, nite olısarlar 229a.7.

-mİş anlatılan geçmiş zaman eki: acımışlardı 73a.11, buñalmışdı 81a.12, dilemişsin 72a.8, gelmişdür 79a.12, iletmişlerdür 80b.3, kaçmışdı 85a.8, kalmamış 77b.3, karşılamış 72b.8, uğramışlar 81b.12.

-cİ isimden isim yapım eki: deveci 232a.12, elci 87a.12, feryādcı 88a.10, gözci 49b.3, mededci 34b.1, yāğmacılarından 123b.8, yalancı 172a.7, yardımcı 20b.5.

-lık-lığ isimden isim yapım eki: camızlık 111b.2, dilāverlik 158a.10, düşmenlik 39a.7, erligine 251a.6, esirlikden 27b.11, ferahlıqla 144b.1, geñezlikle 31a.11, gerçekliği 239a.8, günlük 2b.12, h̄arāmilik 133a.13, iyilik 143a.9, itmeklik 161a.9, kılavuzluk 2b.13, mestliğinden 304a.3, miskīnlikle 50a.12, öngülik 107a.11, öylelik 22b.8, pīrlük 6a.7, şusuzluklar 2b.13, şenlikden 112b.13, yetimligin 228a.9, yüceligine 226b.9, zīrekligin 208a.4.

-ncİ isimden isim yapım eki: altıncı 66b.7, dördüncü 231b.12, İkinci 203b.6, onıncı 164b.9, üçüncü 203b.7.

-İcİ fiilden isim yapım eki: alıcı 86b.13, aydıncı ve çalıncı 50b.5, bilürücü 168b.2, çāk idici 253a.8, deve güdücü 104b.11, dilenici 119a.7, görücisine 120a.4, irişici 52a.4, tapıcılar 63a.12, secde idici 168a.8, yardım idicisin 292b.2, yırtıcı 167a.3.

-İcAk, -İcek zarf fiil eki: bilicek 79a.7, gelicek 43a.11, geçicek 59b.13, gidicek 26a.2, göricek 27b.6, iledicek 58a.8, irişicek 75b.6, işidicek 26a.13, müşāhade idicek 31b.10, şabāh olıcağ 22b.13, söylicek 116a.3, tutuviricek 135b.8.

-İncA zarf fiil eki: ayağı altında kıomayınca 74a.5, barışmayınca 89b.9, başarmayınca 226b.12, bulmayınca 227b.1, çıkarınca 153b.7, çızamayınca 39b.9, eylemeyince 238b.2, geçince 240a.4, gitmeyince 237a.5, itmeyince 278a.13, kavuşdurmayınca 132b.9, kılmayınca 226a.3, kırinca 59a.13, olmayınca 23a.11, uğratmayınca 103b.9-10, varınca 39b.11, yorılınca 219a.11.

-İncAk: dağıdıncak 99a.12, diyincek 230a.8, işidicek 171b.13, oturıncak 28b.7, şabāh olıncak 34b.4, varıncak 60a.12.

-mAdİn zarf fiil eki: Bu ek, -me/-ma olumsuzluk eki ile -dın ayrılma hali ekinin eklenmesiyle meydana gelmiştir.²⁴ añlatmadın 281b.3, başarmadın 278b.9, başlamadın 31a.2, çıkarmadın 286b.8, destūr virmedin 83a.11, gelmedin 67b.5, gice olmadın 309b.4, içmedin 163b.5, irişmedin 73b.8, kaçmadın 62b.8, kıonmadın 301b.6, tuymadın 2a.9.

²⁴ Zeynep Korkmaz, Türk Dili Üzerine Araştırmalar (I.Cilt), TDK Yayınları, 2005, s.151.159.

-II edilgen çatı eki: atılmış 189b.8, ayrılmış 170b.11, begenildi 64a.8, çekildiler 13a.1, çözülmüş 243a.3, degüşildi 63a.4,deñilmişse 7b.11, dirildi 10b.4, eksildi 39a.12, şayılır 163b.10, sepildi 41b.3, tağılurlardı 207b.9,yayılmış 107b.12, yazılmışdur 280a.5, yığılurlar 184b.9, yıkılırsa 191a.10.

-In dönüşlülük eki: bilinmedi 188b.10, depinmedi 42a.11, fark olunmaz 279b.8, görünmez 173a.3, intikāmuñ alınmaz 309a.6, şalınmadı 111b.3, sezinmezdi 34a.8, şığınmak 230b.5, silinmeye 79b.2.

-İş işteşlik eki: çağrışurlar229a.4, değışürüp 187a.11, dürişürsüz 32b.12, irişür 246a.6, yapışur 259a.7, yetişürdüm 229b.6.

2.2. ÜNSÜZLER

İmladan hareketle metinde tespit edilen ünsüzler şunlardır:b, c, ç, d, f, g, ğ, h, ĩ, ĵ, k, k, l, m, n, ñ, p, r, s, ş, ş, t, t, v, y, z, z, z, z.

Damak ünsüzü ñ ve sızıcı gırtlak ünsüzü ĵ Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinde bulunan ünsüzlerdir. Bu ünsüzler bugün Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılmamaktadır. ñ ünsüzü Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde ĩle gösterilmektedir.²⁵ Metnimizde ñ ve ĵ sesleri Türkçe kelime ve eklerde kullanılmıştır.

2.2.1. Ünsüz Değişmeleri

2.2.1.1. Tonlulaşma

2.2.1.1.1. ç >c değişimi

Eski Türkçede c kullanımı kelime başında, ortasında ve sonunda bulunmamaktadır. Sonraki dönemlerde ise ç'li kelimelerin c'li yazılışları bulunmaktadır.²⁶ Metnimizde kelimelerin c'li yazılışları bulunmakta olup örnekleri aşağıda yer almaktadır.

çağırdı 17a.4, çaldılar 76a.6, çalışıñ 3b.9, çapdı 21a.7, çavuşlar 87a.11, çeri 11b.3, çeküp 15b.12, çevre 53b.4, çevirir 31b.11, çıkup 4b.3, çigerleri 43b.7, çirkin 26a.10, çok 4a.2, çözdiler 7a.1, çünkü 10a.8, açdı 23b.4, açıklıdan 3a.2, ağaç 26b.6, biçerlerdi 44a.13, elçisi 58a.9, geçürtdi 10b.7, geldükçe 5b.3, gerçek 12a.11, göçüp 12b.5, haqqı için 8b.7, kaçduklarına 6b.11, kamçı 58b.8, kuçup 24b.1, saçın 282b.9, içdiler 4b.1, içinde 31a.4, mededçi 81b.5, niçeydek 91a.1, niçün 49a.9, şıçradı 15a.11, suçlaruñı 50a.1, güç 8a.2, kılıçlar 13b.5, uçurdu 95a.6, üç 39b.3.

Aşağıda verilen örnekler ise Arap, Fars yazı geleneğinin bir sonucu olarak ortaya çıktığı düşünülen imla olaylarıdır. Arap alfabesinde ç ünsüzü bulunmadığından Türkçe kelimelerdeki ç'ler cim ünsüzü ile gösterilmiştir.

acıdı (EUTSV açı->acı-) 12a.9, acıkıdı (aç-ı-k->ac-ı-k-) 124b.5, anca (EUTSV ança) 245b.6, ancak (ança+ok>ançak>ancak) 217a.6, ancılayım (EUTSV ançulayu) 228b.7, gicenüñ (EUTSV kiç>kice>gice) 197b.9, gücle (EUTSV küç) 40a.8, gücendügince (EUTSV küç-e-n->gücen->gücen-) 112a.9, hıc (hiç) 255a.8, kaç (EUTSV kaç) 60a.5, kılıc (EUTSV kılınç) 261b.3, nice (EUTSV ne-çe>nece) 208b.8, sancaklar (EUTSV sanç-gak>sanç-ak)196b.5.

Türkçe kelimelerde, kelime sonunda bulunan tonsuz ünsüzler ünlü ile başlayan bir ek aldığı anda tonlu hale gelir. Aşağıdaki örneklerde de ç>c değişiminde bu durum ortaya çıkmıştır.

kılıcı 322a.9, örgücün 212a.2, sucı (suç)182b.3.ucın 336a.1.

²⁵Vahit Türk, Şaban Doğan, Yasin Şerifoğlu, Eski Anadolu Türkçesi Dersleri, s.30.

²⁶ İlhan, age., s.55.

2.2.1.1.2. k/ğ > g/ğ değişimi

Kelime başındaki k >g değişimi, Eski Türkçeden Batı Türkçesine geçince ortaya çıkmıştır. Ancak bu değişimin büyük ölçüde gerçekleştiği grlse de k'nin değişmediği örnekleri de vardır.²⁷

Bugün metnimizde de geçen bazı kelimelerin k'li kullanımları bulunmaktadır: alanın 7a.13, andağı 10b.10, arañuluę 258b.5, aravuludur 11a.9, kendü 7b.2, kesdik 12a.6, ılınduğın 8a.13, ızum 7b.6, kim 259a.7, kimse 11b.8, iřiye 259b.4, ondılar 10a.4, urtarırdı 7b.1.

Metnimizde geçen ve g'li kabul edilen kelimeler şunlardır:

ğavğa 11b.4, geerdi 2b.13, gelmedise 3b.1, gemrendi 129a.13, gene 279a.5, geñisi 73b.12, gerek 246b.7, gerçek 80a.3, getrdñ 81b.8, gezer 105a.5, geyik 263a.7, ęızğın 285b.7, gibi 250a.13, gice 12a.7, girmişlerdr 280a.10, gir 256a.5, gitmesinden 247b.7, giydi 87a.9, giydrmiş 87b.12, ggsine 282b.3, gkden 283a.11, gkek 247a.12. grcek 286b.11, grinmez 51a.1, gsterdi 54b.3, gyñdi 131b.2, gözlerinden 251a.5, gözleyüp 46a.13, gvdesininke 129a.6, günde 252a.12, gündüzi 252b.11, göñli 253a.2, g 8a.2, gürledi 255b.12, gümüş 251a.1, güneş 158a.13, güreşdi 171a.3, güzel 250a.7, güyegüsi 55b.10.

Son sest k/ğ > g/ğ değişimi

Son seste yer alan k'lerin ve 'ların g'ye ve g'ya dönüştüğü görülmektedir. Kelime sonunda bulunan tonsuz ünsüzlerin ünlü ile başlayan bir ek aldığında tonlu hale geldiği görülmektedir.

ayağum 156b.1, aramağa 254b.11, beglige 56a.3, bırağup 256b.2, binmege 285a.12, buyruğın 55a.5, gereklige 255b.6, göge 284a.8, gögi 257b.3, itmege 263a.10, ırılmağa 95a.2, uyuklamağa 284b.8, yatağında 207b.6, yarağın 250b.12, yemege 249b.13.

2.2.1.1. 3. t- > d- değişimi

Eski Türkçede, kalın ve ince sıradan bütün kelimelerde t/d ayrımı yapılmadan t'li şekiller kullanılmaktaydı.²⁸ Eski Anadolu Trkesi dneminde ve metnimizde t>d değişimi, kelime ve eklerde grlmektedir.

Kelime başlarında t- > d- değişimi grlmektedir:

danışık 261b.5, dağı 246a.5, dakup 100a.7, degldi 109b.1, degeri 117b.8, degp 247b.6, değin 241a.8, değirmen 255b.11, demr 282a.9, depele 260b.4, deprenme 261a.6, devesine 305a.1, dili 247b.4, dilek 143b.3, dilerlerse 245b.4, didi 246b.3, dibinde 261a.6, diri 12a.2, dirilp 145a.6, dirlikden 190b.9, dirseklerinden 279a.9, dişleri 4a.12, dişleyp 335b.10,

²⁷Faruk Kadri Timurtaş, Eski Trkiye Trkesi XV. Yzyıl Gramer, Metin, Szlk (3. Baskı), s.66.

²⁸ İlhan, age., s.57.

dizinde 135a.6, dizginin 139a.10, dizdi 134a.11, dizilüp 128a.5, dolayı 301b.10, doğduğu 298b.1, doğandı 216b.3, doldı 169b.4, dolanup 174a.6, dolayı dolayı 255a.7, doldurdılar 195a.8, doldurdılar 184b.11, donatdılar 89a.2, döğdi 219a.8, döğündi 155a.9, döğüşürüz 101a.9, dökerler 233a.5, dökülmeye 238b.1, döndi 262a.10, döndürmiş 252b.11, dört 253a.3, doyurayın 159b.2, durur 156b.10, duyarlar 156b.1, duzağları 203b.3, düğüne 157a.8, dükeni 7a.6, dükenince 10b.7, dün 15b.4, dürlü 16a.7, dürişürsüz 32b.12, dürttem 219a.10, düşdi 40b.10, düşürdi 39a.3, düşüni 244b.1, düzinca 100a.2.

Aşağıdaki kelimelerde bugün t'li olarak kullanılan bazı kelimelerin metnimizde de t'li olarak kullanıldığı görülmektedir:

tağlar 255a.7, tağıtdılar 11b.11, tãğılup 246a.12, tãpmağ 249b.11, taşı 255b.11, tãr 258b.11, tatluluğın 244a.11, taraya 160b.9, teñrısı 245a.9, teymiş 246a.8, tãşra 255b.7, tãğrusın 257a.13, toğuşdılar 242a.4, toğuz 163a.13, toğrağına 11b.11, toğtulu 246a.9, toğnağı 257b.10, toz 70b.4, tutmağ 151a.13, tütuldı 22a.10, tırur 246a.7, tıtar 246a.12, Türkı 250b.6.

Metnimizde d ve t'nin karışık olarak kullanıldığı örnekler de görülmektedir:

tepelere 164b.5/ depeler 173b.4, depdiler 131a.13 / teper 125b1, tırur 246a.7/ durur 156b.10, dutalar 156a.13/ tutmağ 151a.13, duyuñ 197b.1/tuyup 193a.11, tağlarda 198b.7, tãğru 199a.4/ doğrusun 226a.7, toğuşdılar 242a.4/ doğuşup 106b.8, tileyelüm 225a.5/ dilemiş 225b.11, tãğduğı 226a.2/ doğduğu 298b.1, tağıldı 6a.11/ dağıldı 150b.4, titrer 242a.11/ ditrer 270a.9.

İç seste t->d- değışimi:

-t ile biten kelimeye ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde kelimenin sonunda yer alan -t tonlularak -d'ye dönüşmektedir.

ardından 253b.10 / artlarına 45a.9, büyügi 248a.7 / büyük 84a.10, dördinci 248b.1 / dört 91a.13, giderdi 263a.13 / gitdiler 92a.9, gördüğün 248a.5, gürlüdüünden 255b.12, tağıdacağ 212b.11, yigidi 247b.6 / yigit 126a.2, işidilmez 253b.9/ işitdük 128b.1.

Eklerde -t->d- değışimi:

EAT döneminde kalıplaşmış imlaya bağılı olarak d'li ve t'li ekler genellikle t'li şekilleriyle kullanılmış, bu durum daha sonraki dönem metinlerine de yansımıştır. Buna bağılı olarak metnimizde de eklerin genellikle d'li şekilleri kullanılmıştır.

uşda 200b.11, ocağda 212b.4, oturmağdan 214a.5, atdan 204b.1, kılıçdan 212b.2, itdiler 12a.1, 128b.6, işitdüğüne 149b.3, itdüğüçün 135b.1, düşdük.162b.5, itdükleri 184b.12, irişdüklerin 197b.12, kamaşdurur 230b.9, olmuşdur 214b.12, ulaşdurdı 215a.3, yapdurasın 324a.5.

Fiilden fiil yapım eki -dUr eki genellikle d'li olarak yazılmıştır. Ancak değiştirüp 26a.8 örneğinde t'li olarak yazılmıştır. Ayrıca fiilden fiil yapım eki olan ettirgen çatı eki de t'li ve d'li kullanımıyla görülmektedir.

añlatduğı 162b.8, bekletüp 296a.9/ bekledevüz 69b.13, çıkardurum 297b.12, depretmege 188a.11, geçürtdi 10b.7, getürtdi 10b.6, yağmalatdılar 60b.9, yalaklatdurdılar 94b.8.

2.2.1.2. Tonsuzlaşma

2.2.1.2.1. p>b değişimi

Eski Türkçe döneminde b'li olarak kullanılan bir kısım kelimelerdeki b'ler p'ye dönüşürken kelime başı bazı b'lerin korunduğu örnekler metnimizde yer almıştır. pişmişinden 119a.10, pişürmege 212a.4/ bişürüp 156a.6.

b- harfinin korunduğu kelimeler:

Aşağıda verilen kelimeler Eski Türkçe döneminde olduğu gibi günümüz Türkçesinde de b'li olarak kullanılmaktadır. Metinde de bu kelimeler b'li şekilleriyle yer almıştır.

bağırdı 115a.2, bağışlardı 112a.7, bağlañ 5a.2, bağı 102b.5, bağıdılar 4a.13, bandurup 103a.10, barındılar 103b.1, barışdura 80a.6, başarsın 64a.5, başlarından 3b.4, baturunca 91a.4, bayraklar 82b.10, bayıldı 138a.2, beklemege 70a.3, belürürse 69b.7, bildi 172a.9, bildüreyin 171a.9, bitürmez 171b.3, bıçağla 178b.12, bir 4a.13, boğazlayup 132b.7, boş 176a.13, boyandı 227b.2, boylu 253b.12, boynuma 187b.2, bozayın 184a.11, bölüp 284a.10, bölük 261a.13, bulaşmaq 3b.13, бүkdi 194a.3, бүküldi 72b.10, bütün 63a.7, büyüdüp 313b.9, büyük 254a.7.

2.2.1.3. Süreklileşme

2.2.1.3.1. b>v değişimi

Ön seste b-> v- değişimi: Eski Türkçede kelime başında b- olan bazı kelimeler Batı Türkçesinde v-'ye dönüşmüştür.²⁹ Metnimizde v'li olan bu kelimelerin günümüzde de kullanımı devam etmektedir.

var mı 12b.5, vardılar 11a.7, verdi 64a.11.

İç ve son seste b->v- değişiminde Eski Türkçe döneminde b olan seslerin değişimi v olarak gerçekleşmiş ve bu kullanım kalıcı olarak devam etmiştir.

ava 157a.8 (ab), evlerine 145b.9 (eb), sevindi 6a.2, sevindürsün 169b.2 (sebin-), yavuz 174b.8 (yabız).

Eklerde b->v- değişimi, Eski Türkçe döneminde Fiil çekiminde I.çoğul şahıs eki biz şeklindeyken metnimizde -vuz -vüz'e dönüşmesi şeklinde bir değişimle karşımıza çıkmaktadır.³⁰

²⁹ Timurtaş, age., 2005, s.71.

alavuz 129b.4, bilevüz 155a.4, bildürevüz 158a.6, kıymayavuz 154b.1.

2.2.1.4. Sızıcılışma

ķ>ĥ değişimi: Metnimizde sık rastlanmayan değişimlerdendir.

daĥı 276b.1< daki

2.2.2. Ünsüz Uyumu

Metnimizde ünsüz uyumu bulunmamaktadır. Bir kelime tonlu ile bittiğinde tonlu ünsüz; tonsuz ile bittiğinde ise tonsuz ünsüz ile biten bir ek gelmesi gerekirken bu durumun gerçekleşmediği görülmektedir. Bunun temel sebebi ise EAT döneminde bazı eklerin imlasının kalıplaşmış olmasından kaynaklanmaktadır.³¹ Metnimizde bulunan örnekler aşağıda gösterilmektedir.

-dA (bulunma hali): altda 270a.9, atdan 255a.12, düşde 259b.2, düşmekde 152a.1, düzmekde 182b.11, elbetde 307a.12, gökde 212b.13, ĥabsden330b.12, işde 107a.8, itmekde 243a.8, meclisde 245a.2, memleketde 62a.8, vaķitde 314a.11.

-dAn (ayrılma hali): aldıķdan 326b.9, atdan 256a.10, başdan 329b.3, bulutdan 139a.11, depelemekden 159a.6, dirlikden 190b.9, dögmekden 219b.5, esirlikden149b.4, gizlenmekden 174a.11, gökden 161b.11, mekden 165b.13, güdmekden 174b.6, ĥikāyetden 146b.5, itmekden 174b.2, ölmekden 191a.6, şavaşdan 35b.10, tarafdan 164a.7, taşdan 11a.8, uğraşdan 107a.4, yemekden 218b.2, zaĥmetden 309b.4.

-dI (görülen geçmiş zaman eki): artdı 6b.4, 2b.5, geçdi 249a.3, göçdiler 319a.4, içdi 330b.5, itdi 233a.6, itdi 231b.10, kaçdı 61a.8, ķatdılar 4b.6, ķutdı 3a.4, yatdı 6a.12.

-dUk (sıfat fiil): ańlatduęı 162b.8, buluşduğın284b.2, itdüğü 123b.13.

-dUr (bildirme hali): dolmamışdur 321a.6, gerekdür 324a.6, ĥācetdür 4b.5, ĥikmetdür 96b.10, ķalmamışdur 321a.2, yazılmışdur 320a.8, yigitdür 170b.8, yoķdur 310a.7.

-dUr (ettirgen çatı):atdurmış 280a.7, dutdurup 274b.7, itdürdi 11a.5, şatdurduğın 115b.4, şığıtduravuz 69b.13, unutdurmış 228a.10, yalaklatdurdılar 94b.8.

2.2.3. Ünsüz Türemesi

> **-y türemesi:** Kelime başında -y türemesi ile ilgili örneğe rastlanmamakla birlikte yigit kelimesinde bulunan y sesinin türetildiği düşünölmektedir.

yigit 109a.13, yigitcügüń 140a.12, yigitcikleri 322b.3.

Ünlü ile biten bir kelimeye ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde araya -y- sesinin girdiği görölmektedir:

³⁰ Özkan, age., 2017, s.135.

³¹ İlhan, age., 2009, s.60.

araya 234b.10, avlayup 227b.12, bağışlayup 223b.12, bekleyeyin 35a.8, durmayacağımız 317a.10, itmeyince 26b.10, karşılayacakdur 19a.3, uğrayacağumuz 3a.8.

Ünlü ile biten bir kelimeye ile ve ise edatları eklendiğinde edatların başında bulunan -i sesi düşerek -y- sesi türemektedir.

acıyla 84a.4, atluyla 172b.3, kendüyle 178a.2, kızıyla 80b.10, kimseyle 187b.8, ölüsüyle 197a.13, söyleye 176a.7, şuyla 164a.0, yoldaşlarıyla 70b.6.

>-n- türemesi: İyelik sesleri üzerine hal ekleri getirildiğinde -n- sesinin türediği görülmektedir. Bu durum Türkiye Türkçesinde ve metnimizde de bu şekilde görülmektedir.

Gürer Gülsevin'in kaydettiği gibi iyelik eki almış kelimelere çekim ekleri geldiğinde -n- sesinin türediği görülmektedir.³²

adını 217a.4, anasundan 208a.8, başını 212a.5, boynundan 203a.3, develerinden 224b.12, kanını 215b.12, katında 201a.13, konuşmalarını 221a.11, ulularından 201b.4, yanına 208a.13, yatağında 207b.6, yerlerinde 225b.11, yükletlerini 225a.3, yüzünü 222a.10.

2.2.4. Ünsüz Düşmesi

1. b->Ø: bol- fiilinde kelimenin başında yer alan b- sesi düşerek kelime ol- halini almıştır.

olan 79a.2, oldu 78a.2, olmuşdur 78a.6, olup 77b.12.

2. -l->Ø: Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemlerinde iç seste bulunan -l- sesi bazı kelimelerde düşmüştür.

getürdüñ 81b.8<(keltür-EUTSV.), oturalar 81b.11<(oltur-EUTSV).

3. y->Ø: Eski Türkçede kelime başında -y sesi bulunduran kimi sözcüklerde -y sesi düşmüştür.

ırak 41a.10 (EUTS. yırak), ilik 27b.2(EUTS. yilik), ip 81a.3 (yip).

4.g> Ø: Eski Türkçede birden fazla heceli kelimelerin sonunda yer alan g / ğ'ler ile bazı yapım ve çekim eklerinin başındaki g'ler ve ğ'lar Batı Türkçesine geçerken düşmüştür.³³

ayru 17b.8<adırg

2.2.5. Ünsüz Benzeşmesi

-nb->-mb- değişmesi: n sesi, dudak ünsüzü b sesi ile yan yana ise yarı benzeşme meydana gelerek m'ye dönüşmektedir. Metnimizde panbuk örneği bulunmaktadır.

panbuğ 24b.2 > pambuk.

³² Gürer Gülsevin, Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, TDK Yayınları, 2011, s.12.

³³ Hatice Şahin, Eski Anadolu Türkçesi, Akçağ Yayınları, 2015, s.45.

2.2.6. Ünsüz İkizleşmesi

Metnimizde -s ünsüzünün ikizleşerek s türemesinin meydana geldiği bir örnek yer almaktadır.

ıssı 151a.3 (sahip), ıssıdan 166b.2 (sıcaklık).

2.2.7. Hece Düşmesi

durur/turur yardımcı fiilinin -dur olarak kullanılması hece düşmesine örnektir.

ğardaşuñdur 171a.2, olsardur 171a.6, yorulmuşdur 173b.12.

kardeş kelimesinin de karındaş ve kardaş olarak iki biçimde kullanıldığı görülmektedir:

(karındaş>kardaş) kardaşum 163b.11, kızkarındaşı 4b.12, kızkardaşları 111b.12.

3. ŞEKİL BİLGİSİ

3.1. İSİM ÇEKİMİ

3.1.1. Çokluk Eki

Türkçede çokluk eki olarak +lAr ve +an ekleri kullanılmaktadır.

+lAr:

Metnimizde +lAr çokluk eki Türkçe ve alıntı kelimelerde isim ve isim soylu sözcüklere eklenerek kullanılır. Türkiye Türkçesi ve Türk lehçelerinde adın birden çok varlığı gösterdiğini belirtmek için +lAr eki kullanılır. İsim hal ekleri ve iyelik ekleri çokluk ekinden sonra kullanılır.³⁴

adamların 7b.7, armağanlarla 207a.12, atlarımız 5a.8, bahâdırları 13b.1, kızları208b.2, maķāmlarına 6a.1, oğulları 12b.11, tağlar14a.4, ulularuñuz 208b.6, yoldaşlarını 5.13.

Aslında çokluk bulunan Arapça ve Farsça bazı kelimelere de çokluk eki getirilmiştir:‘avratlar 48a.11, cānlara 210a.5, cānavārlar 48a.5, çādırlar 216b.12, fikirleri 201b.8, ni‘ metlerden 222b.3, rāviler 221a.1, ta‘ alluķātları 5b.12/13.

Arapça ve Farsça çokluk şekilleri kullanılmıştır: erkan 254b.1 (esaslar), cemā‘ātūñ 261b.6 (insan toplulukları), te‘ alluķātı 259a.4 (akrabalar).

+An: Eski Türkçede çokluk bildiren bu ek, bazı kelimelerde kalıplaşmış haldedir.

Ādem oğlanı bir qorqduğı kişiden ne vechle amān dilerse ben dağı bunlardan amān dilerin. 239a.4-5.

‘Avratlarımızı ve oğlanlarımızı esir ider. İmdi şavāb budur ki hīç tanımayavuz 234b.2 (Burada geçen oğlan örneğinde ek yığılması bulunmaktadır.)

3.1.2. Hāl Ekleri

3.1.2.1. Yalın hāl (Nominative)

+ Ø (eksiz):

Yalın hal için herhangi bir ek kullanılmamaktadır. Türkçede yalın hal için ek bulunmamaktadır. Kelimelerin kök ve gövdeleri dışında çokluk ve iyelik eki almış şekiller de yalın halde bulunmaktadır.

a. Kelime kök ve gövdelerinde yalın hāl:

bunlar bu sözlerde iken nāgāh bir kimse haber getürdi 69a.5-6, bunda bizümle hemān şavāşa yarar adam qala 76b.10.

³⁴ Nadir İlhan, Türk Dilinde Çokluk, Manas Yayıncılık, 2009, s.47.

b. Çokluk eklerinde yalın hāl:

bahādırlar 85a.11, belālar 81b.13, gerçek 80a.3, kullar 87a.10, süñüler 82b.10, ıapıcılar 84b.4.

a. İyelik eki almış kelimelerde yalın hāl:

atası 93a.4, çerisi 98a.5, elçisi 101a.13, ıardaşlarum 85a.3, ıapusu 90a.2, yarısı 90b.13, yoldaşum 82a.8.

b. Zamirlerde yalın hāl:

anlar ħōd, bizümle cenkden ‘ācizlerdür 102a.1. İttifāı bunlar bu ħālde iken Zü’l-Ĥimār gördi 105a.4.

3.1.2.2. İlgi hāli (Genetive)

Ekli ve eksiz olarak kullanılan bu hāl, iki isim arasında ilgiyi sağlamaktadır. Ek, ünsüz ile biten isimlerden sonra +uñ / üñ; ünlü ile biten isimlerden sonra +nuñ / nüñ olarak kullanılmaktadır.

Eksiz ilgi hāli:Ø Eksiz ilgi halinin herhangi bir eki yoktur ve 3. şahıs iyelik şekillerinde eksiz olarak kullanılabilmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde de eksiz ilgi hali örnekleri bulunmaktadır.³⁵ Metnimizde bulunan örnekleri aşağıda yer almaktadır.

erenler oyunu üçedek demişler 2a.4, bugün uğrayacağumuz beriyyeye Servet beriyyesi dirler 3a.8, su ıabları ne varsa ıoldurdılar 3a.10, şavaş odı yalaklandı 7a.9, göl şuları şadıdılar 206a.3-4, Allah Te‘ālī buña sa‘ādet ıapusun açdı 258a.10, Şām uluları müstemi‘ler idi 335a.1.

Ekli İlgi hāli: +Un/ +nUñ

a. Kelime kök ve gövdelerinde ilgi hāli:

fi’l-cümle neye mālīk ise Mecīdüñ anası üstüne nişār itdi 206a.5, Ĥalk ‘Anterüñ bu işlerini müşāhade idüp taħsīn iderlerdi 206b.1-2, Benī ‘Absuñ yatağında bir çayırılı çimenlü ve çok şulu, müşerref mađām vardı 207b.6-7, bu mađāmuñ otların ve çiçeklerin nażma getirüp söyle 209a.3, Zīrā ki ıabīlemüzüñ kızları senüñ evşāfuñ söylemişlerdi 210a.1-2, ıayātuñ için ki mađsüdüñ ıardaşuñ oğlına deve güdmekdi 213b.5-6.

b. Çokluk eki almış kelimelerde ilgi hāli:

esir şüretinde bağlu ıışilerüñ bendlerini çözdiler 335a.5-6, işler bunlaruñ başına geldi 335b.12.

c. İyelik eki almış isimlerde ilgi hāli:

Şām ıavmünüñ müpārizleri dağı Ebū’d-Düvvehüñ bu ħālini görüp tīz yarağa girmek , meşğöl olmuşlardı 335a.10-11, ıabī’atunuñ leıāfetin ve ħalkın ve adın ve mürüvvetin ve keremin medĥ itdiler 208a.2-3, bu ıavmümüzüñ kızları 208a.5,

d. Zamirlerde ilgi hāli:

³⁵ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak, Basın, Yayım, Tanıtım, 2002, s.230.

ziyāde bunuñ sözün işidicek 207a.7, bizüm heybetümöze ve şevketümöze şıgınlurlar 207a.10, Benî Beşer ‘avratları dağı bunlaruñ hatunlarıyla ve anlaruñ kızları bunlaruñ kıızı ile buluşup avudurlardı 207b.7-8, bunuñ sözine muñı‘ oldılar 208a.11, Bil ki sizüñ bunda cem‘ iyyetüñüzi şöhetüñüzi işitdüm 208b.5, hem sizüñ ulularuñuz oğlanlarından bir oğlan varmış 208b.6, senüñ kendü şı‘rinden oқыyasın 208b.13, bizüm kızumuz va ħaddümüz (3) ve libāsumuz ve cemālüñ anuñ içinde medħ ile görelüm 209a.3-4.

3.1.2.3. Belirtme hāli (Accuzative):

Belirtme hali eki isme belirlilik kazandıran, onu kendisinden sonraki fiile bağlayan ve fiilin etkisinde bulunduğu hāl olarak tanımlamaktadır.³⁶ Belirtme hāli eki ile Eski Türkçede -(I)g belirtme durum ekinde g sesinin düşerek -(y)I sesinin meydana gelmesi ile oluşmaktadır. Eski Anadolu Türkçesi döneminde isimlere, iyelik eki almış isimlere ve zamirlere getirilerek kullanılmaktadır.³⁷ Metnimizde, belirtme hāli eki olarak +Ø (eksiz), +I/ +(y)I+ (n)I ekleri kullanılmaktadır.

a. Eksiz belirtme hāli: Metnimizde eksiz belirtme hālinin pek çok örneği bulunmaktadır.

çok adamumuz telef iderlerdi 28a.11, ‘Anter ölüp Benî ‘Abs helāk olduğundan sonra çok develer ve ni‘ metler vireler ve iħşānlr ideler 46b.3-4.

b. Ekli belirtme hāli:

1.+ı / +i, +(y), +(y)i:

Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan belirtme hali eki, Eski Türkçede +ıg / + ig ekindeki ğ sesinin düşmesi ile meydana gelmiştir.³⁸ Kelime ünsüz ile bittiğinde kelimeye +ı / +i, kelime ünlü ile bittiğinde +(y), +(y)i şeklinde gelmektedir.

‘Anter bu sözi işidicek sū-ħasbī başına şıçradı 146a.3, Yüce yerlerde ağaclar, deñizler dağı bunları şabāħdan aħşāmadek başını ışığa aşdılar, Aħşām oluncağ koyvirdiler 147a.5-6, Eşerüñüzi dünyādan maħv iderler 171b.12, Kaçmağ ardınca oluñ yoħsa ol veled-zinā işbu sa‘āt irişüp hepüñüzi helāk ider 172a.5-6, Yā Emīr, gel benüm sözümi қаbül eyle 172b.9, Bu gice getirüp ħālını teftiş ideyin ve söyledüğünüñ aşı var mıdur, bileyin didi 175b.5.

kavmlerin yaramaz ħālde buldular ve efgānda ve zārılığda gördüler 46b.9-10, od evlerin yıkasın, kiliseler basın 75b.4, her kişi kendü mekānın bildi ve mekānın añladı ve birbirinüñ süretin müşāhade itdi 84a.11-12, şimdiki gün dağı işlerüñ ‘ivażın bildürem 129a.8.

2.+(n)I:

Zamirlerden sonra ve III. teklik şahıs iyelik eklerinden sonra kullanılmıştır.

³⁶ Böler, Vural, age., s.161.

³⁷ Şahin, age., s.50.

³⁸ Ergin, age., 2002, s.232.

Bir kişi vardı, bu Mecîdüñ anasını dâ'im deve güdüp gezerken görürdi 177a.5, Benî Kelbe geregi gibi galebe idüp mikdârını bildürdiler 184b.11, bunu göricek süñü togruldup hücum itdiler 185b.1-2, Anı ben aşmağdan kırtardım 186a.2, ağladuğunu 186a.5, andan sonra başlarını gönderevüz 190a.11-12.

3.1.2.4. Yönelme hâli (Dative):

Eski Anadolu Türkçesinde yönelme durumu eki +a /+e; +(y)a /+(y)e şeklindedir.³⁹ bu ekin Eski Türkçede ekin +KA, +GA şeklinde olduğu görülmektedir. g sesinin yutulması ile +(y)A eki oluşmuştur.⁴⁰ Metnimizde tespit ettiğimiz örnekler aşağıda verilmiştir.

+a / +e:

bize hileler idüp kendüñden ırak eyledüñ 129b.4-5, Ol gice anda arâm olup yarındası yine göçdiler, Benî Tî diyârına revân oldılar 132b.7-8, evet, yakunuma gelmezlerdi ve tutmağa kaçd itmezlerdi 151a.13, Şimdiki hâlde tedbîr budur ki bunu iledüp kardaşına ve atasına kavuşduram ve kabîlesine buluşduram 160a.2-3, ırak yoldaşları dağı heb bunuñ ardına düşdiler, kaçdılar 172b.12, başına bir ağaç urdı, kan revân oldı 174b.9.

+(y)a /+(y)e:

bilürüm ki yolları ve beriyyeleri eyü bilmezdi, kırkıdım, bir belâya şataşa diyü.192b.1, Andan sonra biraraya dürüldiler 199a.9-10, Mecîd bu beytleri didüğünden sonra Esmâya 209b.11, Nâgâh bir belâya giriftâr olursın 217a.5, buraya yakın gelmezdim 218a.4, cârîyeye uyup Esmânuñ libâsın giydi 218b. 7-8, hâlümüzi kimseye bildürmeyesin 220b.4.

Teklik 3. Şahıs eki ile yönelme hâli eki arasına +n+ sesi gelmektedir:

İttifâk ol gün ki 'ammisi Nevfelle Benî Beşer tarafına gitti 221b.2, Esmânuñ atasına anuñ didüğün söylesem gerek yohsa sonra teftiş idüp şoralar dağı benüm boynum urarlar 221b. 8-9, 'Urva ve Muğri'l-Vaşş katına geldiler 222b. 9-10, anasına yardım diküp yâbânlarda deve güder oldı 227b.8, Meysere, bu haberi işidicek gâyet melûl olup 'âlem gözine tar oldı 228b.1, ikisi bile yir üzerine düşüp yakın oldı 242b.4.

3.1.2.5. Bulunma hâli eki (Lokative):

Bulunma hâli eki ismi fiile bağlayan ve genelde fiilin kendine doğru yöneldiğini, yaklaştığını ifade eden şeklidir.⁴¹ Bulunma hâli eki, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde +de/+da şeklindedir.⁴² Metnimizde ise bulunma hâli eki +de/+da şeklinde kullanılmış olup ek ile ilgili örnekler aşağıdaki gibidir.

a. Kelime kök ve gövdelerinde bulunma hâli eki:

³⁹ Şahin, age., s.51.

⁴⁰ Gülsevin, age., s.39.

⁴¹ Vural, Böler, age., s.162.

⁴² Şahin, age., s.51.

bu didüğüm haberde saña fâide vardır 150a.1, Ka‘benüñ Teñrisi haqqı dünyâda buncılayın bir dağı ittifâk düşse olmaz 245a.9, Yakın zamânda cemi‘ ‘âlem bilse gerek 248a.5.

b. Çokluk eki almış kelimelerde bulunma hâli eki:

biñ adam alup buralarda yolları beklerlerdi 11a.3, Süñüleri bedenlere işledi ve kılıçlar boyunlarda ‘amel eyledi 63a.3, Atlar kişneşdi ve yigitler oynaşdı ve kanlar tamarlarda kaynaşdı 82b.11-12, kıyâmetedegin dillerde söylene ve illerde çavlıana93b.11, kendü aḥvâlini işbu beytlerde demişdür 95a.8, gezüp illerde ve beglerde daqq iderlerdi 113a.5.

c. İyelik eki almış isimlerde bulunma hâli eki:

oğlanları kimi sağında kimi şolında oturur 245a.1, bilüñ ki sizüñle murâdlaruñuz ortasında ecel vardır 245b.9, ‘Anter dağı Melik yanında tırurdu 117a.13, Ol kişinüñ katında hiç dünyânuñ i‘tibârı yoğmış 118a.9-10, Ey ‘Arab Uluları, ḥâtünüm şöyle buyurdu ki yarın katında ḥâzır olasız 119a.1, Öñlerince bir re‘isleri var, cenk altında müstağrıq olmuş bir at biner ki ardından yel gibi yayılıb yitmez 130b.3-4, ‘Urâ‘ir şuyı katında andan soñra Ceşân atası yine qavminüñ ulusu ve reisi oldu ve diyârına ḥükm itdi 176b.4-5.

Bulunma hali zaman bildiren kelimelere gelerek zaman zarfı meydana getirmektedir. ben bu yolda virdüğüm ol bir günde bu işi iden kişiyle yoldaş olup tecrube itdüm 123a.13, her yılda andan bize gelürdi 324a.4, bir kaç günde gelüp deve getürürse getüre 5b.8,

3.1.2.6. Çıkma hâli eki (Ablative):

Eklendiği adda fiilin gösterdiği işin kendinen uzaklaştığının gösterildiği durumdur.⁴³ Metnimizde ayrılma hâli eki olarak +dan/+den kullanılmıştır.

a. Kelime kök ve gövdelerinde çıkma hâli eki:

bunları heb atdan düşürdi 146b.1, senüñ gibi yoldaşdan ayrılmakdan velikin elümüñden ne gelür? 147a.9, Ḥidâş bu sözi işidükçe yakın olurdu ki gayretten eriye idi 228b.3, Ḥidâşdan ol işitdügi sözden ötüri Ḥidâş öldürmege kaşd idüp gönli kınle toptolu olmuşdı 229a.11-12, Zîrâ zamânuñ evvelden ‘âdetidür 228b.11.

b. Çokluk eki almış isimlerde çıkma hâli eki:

Zîrâ ki günlerden bir gün içinde bunlar tavarların güdmekden yorulup geldiler 174b.6, ol yörelerdeki şehirlerden hep ḥarâc alurın cüş-ı ‘ayşla dirilürin 41a.3, Issuzlık yerlerden çıkıldılar 43a.10, bize itdüğün işlerden geçdük 51a.13, şöhretüñ ‘âleme tolar ve ḥâce tapanlardan ḥarâc alursın 64a.6.

c. Zamirlerde çıkma hâli eki:

⁴³ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi, TDK Yayınları, 2014, s.112.

bize h̄ileler idüp kendüñden ırak eyledüñ 129a.7, olan dağı yine anlardan oldu 51b.13, Yā Melik, şimden girü ben dağı sizden bir göz oldum 64b.8, bizden adam esir olursa bunlaruñla dögüşürüz 68a.7-8, benden çeri dilemişsin 72a.8, bundan yegrek tedbir olmaya ki 73b.7.

d. İyelik eki almış isimlerde çıkma hāli eki:

Esmānuñ atasından intikāmuñ almağ ile itdügi sindürmeyesiz 231b.7-8, iki gözünüñ arasından bir nūr çıktı 246a. 7-8, ortasından çalar, iki pāre idüp yābāna atar 259a.7, memleket elinden gitmesinden havf idüp bunlara 268b.8, pes bu kaşd üzerine yüz elli adem Dureyd kabilesinden ki Benī Hevāzindür 10b.3-4, cümlesinden birisi ‘Ablenüñ kardeşı Ğamra idi 14b.1, Mecid gibi yigit elümüzden çıkar 227a.12, bunlaruñ ardına düşüp kızın elinden almaya 229b.12, Avurd urup birbirünüñ hālünüñden söyleşdiler ve sergüzeşteründen haberleşdiler 171a.3-4.

3.1.2.7. Eşitlik hāli eki (Ekvative):

Eşitlik eki ismin benzerlik, gibilik, eşitlik ifade eden halidir.⁴⁴ Metnimizde eşitlik hāli ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

a. Kelime kök ve gövdelerinde eşitlik hāli eki:

H̄ātem, bu haberi işidicek şād oldu, yolca giderken bunuñ gibi ittifağ tüş olduğuna mütehayyir oldu 127b. 11-12, iş ‘ādetce yerine geldi 160b.13;161a.1.

b. İyelik eki almış isimlerde eşitlik hāli eki:

bunda benüm ardumca geleler 75a.4,Ayağınca ki Kiserinüñ öpdü 116a.11-12, H̄ātem dağı yanınca yardım itdi 132a.4, Taḥsīn bunuñ inşāfına bu deñilmese bu önünce giden şeytān bizi dağı depelerdi 170a.9-10, yoldaşları dağı ardınca turmayup gelürdi 15a.6-7, Hele önünüñüzce ben ḥamle ideyin ve düşmāna kılıc urayın 191a.3.

c. Zamirlerde eşitlik hāli eki:

Bunca iḥsānların, ‘ izzetlerin görmüşüz ve ni‘ metlerin yemişüz 37a.6, selāmlarını anca āvāzla alduğundan soñra 245b.6, Huşūşā ki Eyās ‘ Arabdan bunca leşker cem‘ idüp intikāmın almak kılnmış 269b.11.

3.1.2.8. Yön gösterme hāli eki (Direktive):

Yön gösterme ekleri +ra/+re;+aru/+erü şeklindedir.Eski Türkçedeki +garu/+gerü eklerinin başında bulunan g sesi düşerek +aru/+erü şekli ortaya çıkmıştır.⁴⁵

andan soñra turmayup girdiler 2b.11.

nāgāḥ Şeybüb içerü girüp selām virdi ve 226a.7.

⁴⁴ Vural, Böler, age., s.164.

⁴⁵ İlhan, age., s.71.

3.1.2.9. Vasıta hâli eki (Enstrümental):

Adın belirttiği varlık veya nesnenin fiildeki harekette aracı olarak kullanıldığını ya da birliktelik bildirdiğini gösteren durumudur.⁴⁶ Akalın, vasıta hâli ekinin Uygur Türkçesinde +n +ın +İN; n ağzında +an +än ve yuvarlak ünlülü kelimelerden sonra ise +un +ün olarak geldiğini belirtmektedir.⁴⁷ Eski Anadolu Türkçesinde ekin +(I)n şekli işlek olarak kullanılmakta, ekleşmiş hâli ise araç durum eki olarak kullanılmaktadır.⁴⁸ Metnimizde ekin kalıplaşmış hâlde kelimelerde yer alan hâlini, ile edatıyla kullanımını ve ekleşmiş haldeki +IA kullanımını örnekler ile göstereceğiz.

+in +n: Māzinūñ gündüzün maḥmūrluğı vardı, at ardında bir sā‘at miḳdārı uyıdı 297b.1.

+(i) len (ek yığılması): birkaç günden şoñra ol on kişi daḥı geldiler, bāri bunlar göz ilen maḳşūdı bitürmeyince olmañ ve murādı ḥāşıl itmeyince gelmeñ 225a.1-2.

ile: belki Benī Ḳazā‘a ḥalkından şınup kaçanlar ile bile varup çādurlarına varın 14b.10-11, Müte‘accizi bile alup beş biñ kişi ile yolları beklemeye gitdi 15b.13, Zü‘l-Ḥimāruñ Ğamra ile tūruşduğın ta‘accüp itdiler 16a.9, Andan ‘Anter ta‘alluḳatı ile ḳatına geldüğün 17a.9, taşdan ḳatı gönül ile ḥamle ḳıldı 31a.10-11.

+yla, yle: benüm ḳurtulduğum Şeybüb öcüyle oldı 33a.8, zamāna yüz tūtduğı ve sa‘ādet müyesser olduğı kişiyile ‘adāvet idersin 38a.9-10, Melik Ḳays tağda develer sebebiyle helāk itdüğü ḥalkunuñ kīnin alasin 60a.10-11, Benī ‘Ābs dutsaklarıyla Şāma gideler 67a.4, Bāḳī yoldaşlarıyla‘Anteri göricek fiğān idüp ağlaşdılar 70b.6-7, Melik Nū‘mānūn kardaşlarıyla gitsevüz gerekdür 93b.2. Tā ki Mevlāsıyla aralarında yuḳarda didüğün gibi mācerā geçdi ve ḥāli ḥalk içinde meşhūr oldı 177a.12-13, Ma‘lūmdur ki çok çeriyle gelür 176a.10.

+la +le:‘Ali‘l-ḥuşūs ki şā‘ir ola bu hülle gitdiler 129b.10, Ḥātem daḥı bunlaruñla uğraşmağa ḳaşd itdi 130b.1, Bendlerini ‘Absa virdiler ve ‘Anterle buluşup bu ḥikāyetden teftiş itdiler 146b.5-6, , Ah nolaydı ki zamān, beni anuñla bir yere getürse yāḥūd Benī ‘Abs leşkeri bu diyāra gelse dirdi 176b.8, Yā ‘Ammü, ben daḥı bilmezsin ki ne işlerin ḳılıcumla yüregüm şatmakdan ğayrı daḥı murādum yoḳ 294b.8-9.

3.1.3. İyelik Ekleri

İsmlere gelerek kişilere ait olmayı bildirmektedir. Metnimizde iyelik ekleri şunlardır:

1. teklik şahıs eki: +m /+(u)m / +(ü)m ekleridir.

⁴⁶ Korkmaz, age., 2014, s.113.

⁴⁷ Anne Marie von Gabain, Eski Türkçenin Grameri, TDK Yayınları, 2011, s.64.

⁴⁸ Şahin, age,s.52.

ardumca 241b.2, düşümde 239a.3, evüme 293b.9, gönüm 251b.7, katuma 247a.1, oğlum 239b.1, pehlüvānum 241b.13, şabrum 244a.10, sevdamdan 294a.10, sözümüñ 250a.8, tarafumdan 248b.4, yārenlerüm 263b.2, yüregüm 294b.9.

2. teklik şahıs eki: +ñ / +(u) ñ / (ü) ñ ekleridir.

beglüğüñe 295a.3, fikrüñ 300a.2, günāhuñ 292a.4, hāturuñ 296a.3, katuña 295a.7, maqşūduña 298a.13, sözüñi 296a.2, suçlarıñı 50a.1, üzerüñe 295b.6.

3. teklik şahıs eki: +ı / +i, +sı / +si / -sIn ekleridir.

aqrabāsı 50a.12, ardına 297b.8, atını 50b.2, çādurını 298b.13, gönliñi 297b.10, kaposına 299a.10, muhabbetini 297b.7, uyqusı 297b.4, yüzini 299a.7.

I. çokluk şahıs eki: +muz / +müz, +(u) muz / + (ü) müz ekleridir.

cānumuz 283b.4, düşümüzi 247a.9, elümüze 248b.6, emegimiz 296a.6, işümüzi 296b.1, pehlüvānlarumuzu 239a.2, üzerümüze 293b.6.

II. çokluk şahıs eki: +ñuz / +ñüz, + (u)ñuz / + (ü) ñüz ekleridir.

atuñuzı 54a.2, elüñüz 55b.7, hāturuñuz 64a.12, vücūduñuzı 54a.4, yarağūñuzla 62b.7, yirüñüze 53b.13.

III. çokluk şahıs eki: + ları / +leri ekleridir. III. teklik şahıs eki de kullanılabilir.

ardınca 50a.3, ardlarınca 296b.7, bedenlerine 50b.8-9, kulaqların 295a.8, üzerlerine 296b.6, yürekleri 50b.9.

3.2. YAPIM EKLERİ

Ad veya fiil kök ve gövdelerinden yeni ad veya fiil gövdesi yapan ekler yapım ekleri denmektedir. Yapım eklerinden addan adlar, addan fiiller, fiilden adlar, fiilden fiil oluşturulmaktadır.⁴⁹

3.2.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

+An:

oğlanlarından 208b.6, oğlancuqları 227b.6, erenler 228a.2, erenleri 233a.11, oğlancıklar 91b.8.

+ArU: Yön bildiren kelimeler türetmektedir. Ek, zaman içinde kalıplaşmış ve bu durumuna bağlı olarak ekin bir yapım eki olarak kullanıldığı düşünülmüştür.

yuqaruda 11a.3, ilerü 12a.8, iqrerü 226a.7

+ca: Eşitlik hāli ekidir. Atmaca kelimesinde yapım eki olarak kullanılmıştır. atmaca 262a.10.

+cek: Sıfat fonksiyonunda kelimeler türetir. Küçültme foksyonu ile kullanılmaktadır. güçücekden bir vesile 120b.4, güçücek oğlan 299a.5.

+cI: İsimden isimler ve sıfatlar türetmektedir.

⁴⁹ Korkmaz, age., 2014, s.110.

yarduncu160a.9, yalancı1772a.7,yāğmacılarından123b.8,gözci 174b.4,deveci 232a.12.

+cuq, +cük +cık+ cik:Küçültme fonksyonu ile kullanılmaktadır.

oğlançuqlar 89a.4, küçücük 228b.11, oğlançıqlar 91b.8, yigitcikleri 222b.3.

+dA: Zaman bildiren isimlere gelerek zaman zarfı meydana getirmektedir.

yılda 326b.8, günde 5b.8, anda 12a.1.

+dası: Zaman bildiren isimlere gelerek zarf meydana getirmektedir. Metnimizde tek bir örnekte bulunmaktadır.

yarıandası 16a.11.

+daş: Ortaklık, birliktelik ifade eden kelimeler meydana getirmektedir.

yoldaşı 131a.1, kız qarındaşını 144b.12, qardaş 157b.11.

+dın: İsimden isim yapan bir ektir.

aydınlığına 278b.12.

+düz:İsimden isim yapan bir ektir.

gündüz 279b.8.

+ıl: İsimden isim yapan bir ektir.

yemyeşil 263b.11.

+(I)ncı: İsimden isim yapan bir ek olup sıra sayıları oluşturmak için kullanılmaktadır. altıncı 66b.7, beşinci 336b.12, dördüncü 248b.1, İkinci 203b.6, onuncu 164b.9, üçüncü316a.11.

+kek:İsimden isim yapan bir ektir.

erkek 116b.10.

+ki: İlgi hâli ektir.

başumdaki 272a.12, şimdiki 209b.2, dünki 211b.2.

+lik, +luq, +lıq, +lig: Türkçe kelimelerde olduğu gibi diğer dillerden Türkçeye giren kelimelere de bu ek getirilebilmektedir.

erlik 236b.3, beglige 56a.3, esirlikden 134b.3, dilâverlik 140a.11, gerçeklige255b.6, güzelligini 109b.1/2 delülige 331a.2, iyilik143a.9, günlük 147a.10, küçüklikden 234b.5, öylelik 156a.10, kaşd etmeklik 161a.9, öngülik 219a.4, şenlige 124a.10, bahâdırlıqdan 133b.9, düşmânlıqa 42a.10, ıssuzluqdan 166b.9, karañuluqda 146a.13, konuqluq 128b.2, kuşluq 132b.11,otluq 139a.12, rusvâyılıqından 219a.10, şerhüşlugundan 128a.11, ululuq 151b.6.

+IU: Addan sıfat yapmak için kullanılmaktadır. Ünlüsü yuvarlak ünlülü olarak kullanılmaktadır. Eski Anadolu Türkçesinde ekin daima yuvarlak ünlülü olarak kullanıldığı belirtilmektedir.⁵⁰

⁵⁰Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi , TDK Yayınları, 2013, s.104.

atlu 130b.2, altunlu 129a.4,bağlu 140a.9, boylu 134b.9, çemenlü 143b.12, dürlü dürlü 183a.11, eyerlü 205b.4, geyimli 189b.12, hayırlısı 161a.10, kanlu 161a.12, kara yüzlü 201a.6, kıymetlü 209b.1, kınluları 196a.1, sevgülü 288b.8, şulu 155b.8, taşlu127a.12, yalaklu 133a.8.

+rA: Zaman zarfı ve yön gösterme zarfı meydana getirmektedir.
şoñra 2b.9, üzerine 64b.5, taşra 74b.1.

+sUz: Yokluk bildiren isim ve sıfatlar meydana getirmektedir.
ansuz 80b.2, ıssuzluk 94b.2, şusuz 160b.11, uykusuz 40b.4, yaraqsuz 51a.9, yolsuz 192b.3.

3.2.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

+A: Geçişli ve geçişsiz fiiller meydana getirmektedir.
dilerse 70a.4, oynaruz 268a.1, yaşadığınca194b.9.

+(A) l-: Geçişsiz fiiller meydana getirmektedir.
boşaldı 76a.10, buñaltıduđ 78a.5, çoğaldı 176b.6, incelmış 198b.6,yöneldi 46a.7.

+(A) r-: Geçişli ve geçişsiz fiiller meydana getirmektedir.
kabardı 49a.5, şararmış 238b.11, kararadı 4a.12.

+ık / ik-: Geçişsiz fiiller meydana getirmektedir.
acıkdı 124b.5,birikmişler 163b.1.

+lA-: İsimlerden geçişli ve geçişsiz fiiller meydana getirmektedir.
ağladı 172a.2 (yığ'dan yığ-la->ığ-la->ağla-), bağladılar 167b.6, başladılar 171b.9, başın bitlerdi 174b.7, depelediler 172a.3, eyerleye 178a.3, gözleyüp 176a.5, işlerdi 180b.8, karşılayup 168a.6, uğrılayup 172a.12.

+lAn-: +lA- ekinin -n çatısı ile genişletilmiş şeklidir.
ağlanup 275a.10, bağlanup 171a.10, boğazlandığun 212b.12, çiftlenmek 330b.6, gizlenevüz 302b.8, irtelendiler 173b.7, şulanmağ 168b.12, katlandı 193a.1, kütlandı 206a.1, uslanıcak 224a.11, yanđulanurdı 194b.11.

+sa-: Bir şeye ihtiyacı olmak anlamını karşılayan bir ektir.
şusamışdım 124a.1.

(i)t-: berkitdiler 323b.6.

3.2.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri

-(a)k: sancağları 73a.3, tayak 110b.13, yarak 163b.6.

-uğ / -ük: Bu ekten isimler, sıfatlar türetilmekte, ünlü ile biten kelime tabanlarına doğrudan, ünsüzle biten kelime tabanlarına ise yardımcı ünlü olarak gelmekte ve aradaki yardımcı ünlünün daima yuvarlak bir ünlü olduğu görülmektedir.⁵¹

açuk 70b.5, artuk 76b.4, ayruk 77a.9, bölük 261a.13, büyük 112b.8, sovuğ 315b.9, uyanuğluğunda 276b.8.

-mA: Ek, hareket ve oluş ismi olarak -mek masdarının hafifletilmiş biçimi olarak günümüzde olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesinde de fiilden isim yapım eki olarak kullanılmaktadır.⁵² Ergin, ekin Türkçede işleklik derecesi en geniş olan eklerden biri olduğunu ifade etmektedir.⁵³

kaçışma ve koşma 22b.7, yayılmalardan 55a.8.

-mağ, -mağ: Metnimizde bu ek, kalın sıradan kelimelerde -mağ, -mağ, ince sıradan kelimelerde -meg şeklinde kullanılabilir.

intikâmın almağa 100a.9, başarmak 72b.3, başmak 73a.12, bağlamak ardınca 85b.8, barışmak 87a.3, görmege 118b.9, kırmağla 97b.7, muğabil olmak 104b.11, uğraşmak 106a.10, oğumak ve yazmak öğretmiş 118b.1.

-maz: Ek, geniş zamanın olumsuz sıfat fiil ekidir. Kalıcı sıfatlar yapmaktadır. Metnimizde ekin aşağıdaki şu örneklerine rastlanmıştır.

yaramaz 101b.4, yağılmakdur 111b.2, yılmaz muğâlif 108a.13.

-mur: Fiilden isim yapım eki olup geçişsiz fiillere eklenmektedir.

yağmurlar 123a.9.

-üt: Geçişli fiillere gelerek isim meydana getirmektedir.

ögüdi 152a.13.

-U: Eski Türkçede kelime sonunda bulunan -ığ -ig ekindeki -ğ-g seslerinin düşmesi ile ortaya çıkan ektir. metnimizde şu örnekleri bulunmaktadır.

ayrulup 222a.1, ölü 288b.10, korğu 74a.11, sürüden 179b.3, tutu 101a.8.

3.2.4. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

-t-: Türkçede ettirgen çatı ekidir. Ergin, ekin oldurma ve yapturma ifade ettiğini ve bu ekin geçmişten günümüze işlek olarak kullanılan bir ek olduğunu belirtmiştir.⁵⁴ Ekin metnimizde kullanımını aşağıdaki örneklerde verilmiştir.

⁵¹ Özkan, age., s.120.

⁵² Özkan, age., s.121.

⁵³ Ergin, age., 2002, s.200.

⁵⁴ Ergin, age., 2002, s.211.

añlatdum 90a.10, bekletevüz 255a.4, bağlatavuz 80a.5, büyüdüp 313b.9, dayatup 306a.2, depretme ge188a.11, gözledevüz 165b.10, segirdi 151b.10, oturdavuz 82b.4, oynatdı 29b.4, yağmalatdılar 60b.9, yalaklatdurdılar 94b.8, yıglatdılar 117a.10, yürütdüm 192b.1.

-(D)l-/ -Ul-: Korkmaz, ekin Türkçede en işlek kullanım alanı olan eklerden biri olduğunu ve ekin geçişli fiil kök ve gövdelerinden olma veya yapılma bildiren edilgen çatılı fiiller meydana getirdiğini belirtmektedir.⁵⁵ Ekin, metnimizde kullanıldığı örnekler aşağıdaki gibidir.

ayrıldı 329a.1, bozula 128b.4, çekildi 57a.3, çözüldü 160b.12, dökülünce 191a.11, dürilib 174a.7, kırılacağımuza 3b.2, koyulasız 284a.1, süzülmiş 103b.2, unudula 128b.4.

-dUr-: Fiilden fil yapım eki olarak kullanılan ekin geçmişte de işlek olarak kullanılan bir ek olduğu belirtilmektedir. Ek, oldurma ve yaptırma anlamları taşımaktadır.⁵⁶ Metnimizde ek, yuvarlak ünlülü olarak kullanılmaktadır.

aydurdu 194a.9, bildürir 331b.12, buluşdurduğı 188a.13, çiftlendüresin 228a.8, dinlendürmek 49b.4, dolaşduralum 181a.10, döndürmüş 252b.11, getirmediler 70a.6, indirüp 232b.12, irişdirdi 136a.4, itdürdi 330a.8, kavuşduram 184a.5, kandurdılar 328b.6, kondurdılar 326a.11, öldürmelü 161a.8, şatdurduğun 115b.4, sevindürsün 169b.2, sürdürdi 134a.12, taldurmuş 243a.2, ulaşdurdı 117b.6, unutturmuş 228a.10, üleşdürdi 118a.2, yapdurasın 324a.5, yetüşdüreyim 156a.9.

-(D)n-: Karaağaç, ekin Türkçede eskiden beri işlek olarak kullanılan bir dönüşlülük eki olduğunu belirtmektedir.⁵⁷ Ekin metnimizde yer aldığı örnekler aşağıdaki gibidir.

aşlanup 229b.2, aldanmamak 28a.1, almazlanasın 218b.1, boğazlanduğun 212b.12, boyandı 227b.2, gizlenevüz 302b.8, dolanup 174a.6, görinen 174a.7, kaçırıldılar 196b.9, katlandum 219a.11, kilitlenüp 196b.5, sevindürsün 169b.2, söylene 21a.12, şulanmağ 4b.9, uzanup 6b.9,

-(D)ş- / -(U)ş-: Ek, günümüzde olduğu gibi işlek ekler arasında yer almakta ve ekin eklendiği fiilde işin kendi kendine yapıldığı ve karşılıklı yapıldığı veya işin birlikte yapılma anlamı verdiği ifade edilmektedir.⁵⁸ Metnimizde ekin kullanıldığı örnekler aşağıdaki gibidir.

buluşayın 109a.8, çağırşdılar 75a.8, çeküşmege 104a.5, dolaşduralum 181a.10, dürüşdüler 188a.11, dürtüşdiler 105a.8, erüşme 104a.5, görüşdi 115b.3, gülüşdiler 112b.5, irişdi 49b.6, şataşdı 22a.11, sevişirlerdi 213b.5, sevinişdiler 191b.2, söyleşürlerdi 22a.9, söğüşüp döğüştiler 328b.10, sürüşdüm 124a.4, tanışdı 76b.6, öpüşdiler 128a.8, üşüşdiler 117b.13, yetüşdüreyim 156a.9,

⁵⁵ Korkmaz, age.2014, s.183.

⁵⁶ Ergin, age, s.212.

⁵⁷ Günay Karaağaç, Türkçenin Dilbilgisi, Akçağ Yayınları, 2013, s.316-317.

⁵⁸ Gülsevin, age., 2011, s.141.

-(U)r-: Ek, işlek olmayan ekler arasında yer almaktadır.⁵⁹ Ek, Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak ünlü olarak kullanılmaktadır.⁶⁰

arturdu 65b.7, bişirüp 113a.8, içürürin 133b.5, düşürdi 21a.10, geçürüp 99b.5, giyürdi 115b.4, göçürüp 51b.12, içürürdi 103b.4, yaturdu 25b.9.

-y-: İşlek olmayan eklerden biri olup ET'deki d'nin devamıdır ve kuvvetlendirme ekidir.⁶¹

koydu 72b.8, toyurmayavuz 74a.5.

3.3. FİİLİMSİLER

3.3.1. İsim Fiiller

İsim fiil, fiilin ad şekli, yani bir kılış, bir durum, bir oluşun adıdır.⁶² Metnimizde iki tür isim fiile rastlanmıştır: -me/-ma; -mek/mak ekleri. Diğer bir isim fiil eki olan -İş/-Uş isim fiil eki ise metnimizde yer almamaktadır. Metnimizde -me -ma ekinden ziyade -mek, -mağ ekinin örnekleri fazlaca bulunmaktadır.

-me/ -ma: Metnimizde -me-ma eki sık bulunmayan bir ektir.

eylemesi 319b.7, gelmesine 285a.3, girmeye 317b.11, itmeden 83b.12.

-mek/-mağ: Ek, yapım veya çekim eki aldığı anda tonlulaşmaktadır. Örnekleri aşağıda yer almaktadır.

başarmak 15a.1, bilmekdür 272b.1, binmege 285a.12, bolmak 9b.12, bulaşmak 3b.13, buluşmağdan 330b.1, dutmağa 333a.4, içmege 313a.5, degmege 265b.12, depelemege 260b.2, döğmege 307a.6, dönüşdürmekdür 89b.4, dürüşmege 84b.10, eylemek gelmek 267b.3, 84b.4, gitmege 263b.13, getürmek 268b.2, girmeye 84a.5, giyürmek 314a.1, göçmege 81a.9, mek 269b.3, iletmege 320b.4, incitmemege 298b.3, indirmege 279a.10, irmek 268b.3, irişmek 275b.1, istemege 256b.1, işlemege 278b.3, itmek 87a.3, itmege 80b.6, kılmağdan 332a.8, kırmağa 11b.13, koyurmağa 7a.1, şulanmağ 4b.9, tağılmağ 14a.12, oynamağa 331a.9, öğrenmege 330a.10, ölmekden 277a.8, öldürmek 86a.6/7, uğraşmak 17a.10, virmekden 294a.1, yemegi içmeği 308a.3, yürümekden 90a.2/3.

3.3.2. Sıfat Fiiller

Sıfat fiiller fiillerin sıfat şeklidir ve ifade ettikleri zamana göre geçmiş zaman, geniş zaman ve gelecek zaman sıfat fiilleri olarak sınıflandırılmaktadır.⁶³ Metnimizde göstermiş olduğumuz örneklerde de fiilimsi eklerinin zamanları açıklamalarında ifade edilerek örneklerine yer verilmiştir.

⁵⁹ Gülsevin, age, 2011, s.139.

⁶⁰ Timurtaş, age., 2005, s.135.

⁶¹ Gülsevin, age, 2011, s.142.

⁶² Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, TDK Yayınları, 2011, s.421.

⁶³ Timurtaş, age., 2005, s.154-155.

-(y)An: Geniş zaman sıfat fiil ekidir. Metnimizde işlek olarak kullanılan bir ektir. ağlayan 137b.9, alan 115b.13, anlayan18a.5, duran 198b.11, dönenlere 196b.11, getüren 177b.13, görünen 174a.7, işidenler 177a.10, kalanını 61a.2, oturanlar 121b.10, saklayan 321b.6, öylenen118b.4, toğuran 197a.5, uğrılayan 151a.12, uranı 150a.11, varan 72b.2, yanında kalanlarla 32a.8.

-Ar/ -ir: Geniş zaman sıfat fiil ekidir. korkar kişinin 31a.13, koyun ürker kırt gibi 35b.4, işe yarar adam 34a.13. yüz çevirir adam 31b.11.

-mAz: Geniş zaman sıfat fiil ekidir. gözi görmez olur 191a.13, görünmez yoldalar 173a.3, görünmez yire 174a.6, yaramaz işler 237a.1, yaramaz haberler 238a.4, yaramaz sözler 295a.2, yılmaz muhâlif 108a.13.

-dUk: Görülen geçmiş zaman sıfat fiil ekidir. Metnimizde işlek olarak kullanılmıştır. ardlarına düşdüklerine sebep 34a.11, birağup kaçduğın 35b.1, geldüğümüzden sa' yumuz 40a.10, bu didüğüñ 35b.4, eli irişdüğün ve kolay geldüğün 41a.7, geldüğünü 37a.1, İhtiyâr itdüğün 40a.13, kanda idüğün 34a.1, kaçduğın 42a.12, kondukları yere 43a.4, tutduğum sa' at 33a.9, yüz tutduğı ve sa' âdet müyesser olduğı kişiyle 38a.9, olduğına sebep 33a.10, sayduğınuñ şerri 42a.7, yatdukları yerde 9b.10.

-mİş: Metnimizde işlek olarak kullanılan, geçmiş zaman sıfat fiil ekidir. bıyığı henüz kızarmış bir yigit 158a.9, geçmiş nesneye 73b.4, kadimden kalmış dîni 87a.7, koyun içine kırt koyulmuş gibi 32b.1, toğmış mâlı 114a.11, susamış yir 128a.7, ulanmış mâlları 169a.7, zamânda geçmiş beglerüñ 109b.5.

-(y) AcAK: Gelecek zaman sıfat fiil ekidir. gelecekleri yire 129b.11, gidecekleri yola198a.3, 'itimâd idecek adamların 101b.11, kaçacak yer 63a.2, Ne tedbîr ideceklerin bilmezler 197b.8, soracak vaqt 196b.1213, olacak iş 41b.8, söyleyecek mecâlüm 210a.6.

3.3.3. Zarf Fiil

Delice zarf fiilleri, yükleme zarf olarak bağlanan dil birlikleri olarak ifade etmektedir.⁶⁴ Aşağıda, metnimizde geçen zarf fiil ekleri ve örnekleri yer almaktadır.

-A,-(y) U: Zarf fiil ekleri olarak kullanılmaktadır. Metnimizde işlek olarak kullanılmamıştır.

ağlayu kıldım161a.1, itmesün diyü 206a.11, çıkageldi 189b.11, belâya şâtaşa diyü 192b.1, otura206b.9, vere kıldum 320a.6.

⁶⁴ İbrahim Delice, Türkçe Söz Dizimi, Kitabevi Yayınları, 2016, s.43-44.

-All: Metnimizde birkaç örneği bulunmaktadır.

ayrılalı 51b.1, ayrılalı 89a.10 gideliden berü 102b.6

ırak-(i) rek:

gelirek 77b.2, gelirek 78b.8, gızarak 141a.1, giderek 2a.12, gözetirek 317b.6, iderek 40b.12, ölerek 184b.7, teferrüc iderek 327b.4, varıarak 79b.1.

-(y) Inca: Metnimizde işlek olarak kullanılan bir ektir.

‘ādetince 17b.10, almayınca 177a.9, aydurdınca 305b.9, barışmayınca 89b.9, çıkınca 86b.10, çıkarınca 153b.7, deñilince 190a.9, eylemeyince 327b.3, giçince 198a.4, gelince 8b.3, kavuşdurmayınca 132b.9, kıomayınca 74a.5, kıurtarmayınca 17a.1, oñalmayınca 233b.9, olınca 3a.11, olmayınca 23a.11, öldürmeyince 294a.2, şabāh olınca 197b.13, uğratmayınca 103b.9/10, varınca 8a.7, yetdüğince 21a.4, yıkınca 16b.6.

-(y) incağ/-incek: Metnimizde, işlek olarak kullanılan bir ektir.

alıncağ 12a.9, dağıdıncak 99a.12, diyincek 244b.5, görincek 15a.12, idincek 23b.7, irişincek 129a.1, işidinek 4a.11, kıalmayıncağ 15b.12, kıızıncağ 4a.5, kıoyuvirincek 201b.13, olıncağ 6b.3, oturıncağ 28b.7, şığıncak 230a.7, varıncağ 60a.12.

-dUğmca: Metnimizde işlek olarak kullanılmamıştır.

girdüğince 321b.12, gücendüğince 112a.9, öldürdüğince 281b.13, vardüğince 69a.13, yetdiğince 4a.11, yetişdüğince 21a.7, yaşadığınca 194b.9.

-duğça-dükçe: Ek -duğ sıfat fiil eki üzerine eşitlik eki getirilerek oluşmuştur. İşlek olarak kullanılmayan bir ektir.

geldükçe 5b.3, işitdükçe 228b.3.

-dükde: Ek, geçmiş zaman sıfat fiil üzerine bulunma hali getirilerek oluşmuştur. Metnimizde sık kullanılmayan bir ektir.

itdükde 85a.8.

-dUğmdAn: Ek, geçmiş zaman sıfat fiil eki üzerine iyelik ve ayrılma hali ekinin eklenmesi ile oluşmuştur. Ek kaynaşması görülmektedir.

aldığından 321a.12, buldığından 291b.8, oldığından 233a.12, kıayandığından 1b.10, kıurduğundan 223a.1, ulaşırdığından 231a.12, utandığından 326b.10, yordığından 257b.5.

-lar ekinin eklenmesiyle oluşun örnekler aşağıdaki gibidir:

‘ācizliklerinden 10a.6, kıoduklarından 277a.6, olduklarından 40a.5, kıurduklarından 263a.9, urduklarından 236a.5, yorulduklarından 10a.5.

-(y) Up /-Up: Metnimizde işlek olarak kullanılan bağlama zarf fiil ektir.

ağırlayup 186b.11, ağılayup 178a.9, bağlayup 177a.2, gerü çekülüp 197b.6, dakup 195a.4, dutup 186b.10, düşürüp 196a.7, gizlenüp 186b.10, işidüp 191b.8, kıarşulayup 168a.6, kesüp

190a.7, kırup 199a.5, kulağuzlayup 173b.4, toğruldup 189a.12, uğrılayup 172a.12, yürütüp195b.11.

-UpAn: Metnimizde, işlek olarak kullanılmayan bir ektir.

dutupan 140a.1, düşüpen 271b.12.

-(y)ıcağ/-icek: İşlek bir ektir.

bağlayıcağ 52b.11, cezireden çıkıcağ 77a.8, fāriğ olıcağ48a.4, bu haberi işidicek gāyet de 187a.3/4, bunuñ sözlerin işidicek192b.5, şabāh olıcağ Mevlāi Şābir 186b.1, Hāsāna yakın gelicek196b.8, bu sözi işidicek nāmūslandılar 197a.3, ulaşıcağ 65b.12, vāki^c olıcağ bize 186b.4, varıcağ 63b.13, düşmān bunda gelicek 75a.1, bunlaruñ hālin göricek199b.3.

-mAdAn: Zaman bildiren zarf fiil ekidir. Metnimizde işlek olarak kullanılmıştır.

almadan 183b.13, eğlenmeden 262b.2, geçmeden 264a.3, gelmeden 180a.11, gitmeden6b.9, irişmeden 196a.12, olmadan 180b.13,ölmeden 274a.8, şavaşmadan 28b.8, ulaşmadan 135a.8, varmadan 93b.9, yamanmadan 242a.9, yayılmadan 211b.8.

-mAdIn: Zaman zarf fiil ekidir, fiile zaman bakımından sonralık anlamı vermektedir.

añlatmadın 281b.3, başlamadın 31a.2, başarmadın 278b.9, çıkarmadın 286b.8, gelmedin 67b.5, içmedin 163b.5, kaçmadın 62b.8, kōnmadın 301b.6, olmadın 10a.9, tuymadın 2a.9, irişmedin73.b.8, virmedin 83a.11.

-ken: İsim ve fiillere gelerek onları zarf hāline getirmektedir.

çekerken 186a.9, itmişken 183b.13, sözde iken 194b.10, var iken 189a.10, gelirken 264b.4, giderken 38b.3, kaçarken 305a.10, uyurken 191b.13, varken 3b.1, yaturken 167a.4, yerken 115a.7.

-layın: Metnimizde işlek olarak kullanılmıştır. Korkmaz, ekin geçmişte zarf fiil türetme özelliğinin bulunduğunu ancak zaman içinde bu özelliğini kaybettiğini belirtmektedir.⁶⁵ Metnimizde, ekin bu özelliğini koruduğunu görmekteyiz.

aşağa olduğlayın 261b.8, başladıklarınlayın 286a.8, bağladığınlayın 281a.1, bulcağlayın 283a.4, bulduklarınlayın 269a.5, buluşcağınlayın 311b.6, çağırduğunlayın 293b.1, didüklerinleyin 232b.9, diledüğünleyin 245a.7, geldiklerinleyin 265a.6, gitudüğünleyin 231b.2, gördüklerinleyin 245a.2, hōş olduklarınlayın 257b.13, iş olcaklayın 288b.13, şabāh olduğlayın 229a.13.

+ınlayın :

şol ‘ āşıklar ki maş‘ ūklarınıñ evşāfi zıkr olıcağ bī- hōş olduklarınlayın biz dağı bī-hōş olurduğ 257b.12-13, Fi’l-cümle saña zafer bulduklarınlayın mecāl virmeyüp seni helāk iderler 269a.5-6, Valla hiç tanımayavuz, tā cenk olunca hemān cenk olduğunlayın dönüp ‘Acem leşkerine

⁶⁵ Zeynep Korkmaz, Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları, TDK Yayınları, 2011, s.70.

kılıc kıoyavuz 270b.12-13, Tā cenk olunca hemān cenk olduğınlayın dönüp yine kılıc bulara verem 276a.13, bi'l-küllıye ĥarāb itmeyince gitmezın hemān ŗabāĥ olduğınlayın leŗkerüme destür virürın 278a.13, ŗaflar bağladığınlayın Hānı bin Mes'ūd fi'l-ĥāl meydāna girdi 281a.1, Hānı bunu çağurduğınlayın dört yanından Ĥorāsān pehlüvānları hücum itmege kıaŗd itdiler 281a.9-10.

3.4. ZAMİRLER

Adların yerini tutan, kıŗileri ve nesneleri temsil veya iŗaret ederek karŗılayan kelimelerdir. Zamirler çekim, çokluk ve iyelik eki alabilir. Bu durumda zamirlerin deđiŗikliđe uğradığı, köklerde farklılıkların meydana geldiği görölmektedir.⁶⁶ Metnimizde bulunan zamirler aŗađıda verilmektedir.

3.4.1. ŗahıs Zamirleri

1. **ŗahıs:** Metnimizde, birinci kıŗi teklik ve çokluk ŗahıs zamirlerinin hāl ekiyle çekimlenmiŗ ŗekilleri aŗađıdaki gibidir.

1. **ŗahıs teklik:** ben 282a.6, ben 283b.12, beni 289a.2, beni 292a.3, baña 293b.11, baña 305a.2, bende 67a.12, benden 306b.5, benüm 310a.10.

1. **ŗahıs çokluk:** biz 68b.3, bizi 72a.4, bize 76b.7, bizde 172a.8, bizden 68a.7, bizüm 173a.12.

2. **ŗahıs teklik:** sen 174a.1, seni 177b.5, sende 284b.10, senden 199a.12, saña 288b.4, senün 175b.8.

2. **ŗahıs çokluk:** siz 288b.13, sizi 306a.11, size 310a.3, sizge 221a.2, sizde 168a.7, sizden 194a.10, sizün 201b.5.

3. **ŗahıs:** Metnimizde ol ve an zamirlerine fazlaca rastlanmaktadır. Mansuroğlu, ol'daki -o sesinin -a sesinden kaynaklandığını ve a'nın o'ya dnüŗtüđünü ve yanındaki -l sesini de kaybettiğini ve zamirin on- sesleri ile vücut bulduğunu ifade etmiŗtir.⁶⁷

3. **ŗahıs teklik:** ŗol 168a.13, ol 169b.2, aña 275b.13, añı 276a.1, anı 230b.13, anuñ 278b.5, anuñ 221b.9, andan 221b.10.

3. **ŗahıs çokluk:** anlar 233a.8, anları 222b.3, anlara 222b.13, anlarıñla 300b.13, anlarla 302b.5, anlardan 334b.12.

3.4.2. İŗaret Zamirleri

Metnimizde kullanılan iŗaret zamirleri bu, ŗu, ol, bunlar, ŗunlar, olar'dır. Uŗ ile ol'un birleŗmesinden uŗol, uŗol'un ol'a benzemesi ile ŗol zamirinin meydana geldiği, bu ve ŗu'nun

⁶⁶ Korkmaz, age., 2014, s.387.

⁶⁷ Mecduğ Mansuroğlu, Türkçe Zamir Çekimi, TEED, 1949, c.3, s.501-518.

-n ile çekimlenmesi ve -lar eki ile birleşmesi ile bunlar, şunlar zamirlerinin meydana geldiği düşünülmektedir. Metnimizde yer alan örnekler aşağıdaki gibidir.⁶⁸

bunlar 189b.13, bunlar 232b.12, bulara 212b.1, bulara 230a.11, bulara 230b.5.

şunlar 280b.1, şunları 301b.8, şunların 305b.6, ol 322a.13.

3.4.3. Dönüşlülük Zamirleri

Yapılan işin yapan kişiyi etkilediğini, ona döndüğünü gösteren zamirlerdir.⁶⁹ Metnimizdeki örnekleri aşağıdaki gibidir.

Elkışşa şordı kendi ve Mecîdi yürütdi 27a.11

kendü halkından bir kaç kişiye ısmârladı 38b.1

kendü qarargâhında sâkin oldı. 6a.12

kendüzin 23a.1

kendümi 23b.12

şaña kendüyle olan dört biñ adamı perâkende kılduğın haber viridi. 16b.2/3

kendüye inan. 12a.11

Ta' alluqât ları ile kendülerüñ arası üç günlük yol idi. 5b.12/13

ve kendünüñ düşmânıdır. 17a.11

Müte' accizi kendüden ögerdi. 2a.5/6

Umardı ki kendüye mu' âvenet idüp işin bitüre. 1b.11

Anter Melik Kayşdan bu şikâyet işidicek özi göyüñdi. 73a.7

öz uluları 113a.13

3.4.4. Belirsizlik Zamirleri

Kişileri veya varlıkları belirsiz olarak temsil eden zamirlerdir.⁷⁰ Metnimizde yer alan belirsizlik zamirleri aşağıda verilmektedir.

birisi: birisine bağışladı 114a.5,^c Arab şâ' irlerinden birisi 118b.6, al birisin ol tâifeye ilet 120a.7.

her biri: her birini bir yire kondurdılar. 290b.10/11, her biri cânından vâz geldiler 311a.7.

her birisi: her birisi devesin boğazlayup göñli istediği gibi bişürdi. 119a.5/6, her birisi taşra çıkup 292b.13.

her kim: her kim var ise hep koyıvire 18a.3, her kim ki Melik Hârişüñ bunda anlatdığın işitdiyse tağılup tağlara kaçdılar 68a.4.

⁶⁸ Mansuroğlu, age., s.501-518.

⁶⁹ İlhan, age., 2009, s.84.

⁷⁰ Karaağaç, age., 2013, s.187.

her kişi: Her kişi kendü mekânın bildi 84a.11, her kişi 190b.13.

her ne kim: her ne kim öğrenmeğe lâyıktır 330a.10, her ne kim buyürürsañuz idelüm.99b.3.

cümle: cümlesinüñ murādı 227b.4, cümlesünün biri uş işbu seferümüzde Kiseri önünde muqābil oldı. 163b.10/11, Biz ve cümle sākıt oldılar 281b.9.

kimse: kimse muhālefet itmez 101a.2, kimseden qorqmaz 101b.5.

kimesne: kimesneye çiftlenmek harāmdır 330b.6, ayruq kimesnenüñ sözi qalmadı 2a.5.

nicesi: nicesi ardında qaldı 192b.2, nicesi oqla helāk olmuş 227a.9.

niceler: nicelerin adam bulacağı ma'lüm degül 228b.13, niceler yorulup qaldı 72a.1.

3.4.5. Soru Zamirleri

Şahısları soru yolu ile karşılayan zamirlerdir. Metnimizdeki örnekleri şunlardır:

kim: yayaq kim varsa gelenlere karşı çıksınlar 334b.4, kim gālib olursa beni ol alsun 1b.6.

ne: ne varsa tıdurdılar 3a.10, ne hāl ise çalışuñ 3b.9.

3.4.6. Bağlama Zamirleri

Zamirle ilgi kurarak iki unsuru birbirine bağlayan kelimelerdir. Metnimizdeki örnekleri şunlardır:

kim: Bu tōz oldur kim ol öldürür ve kim şeytānuñ qardaşları ulusı 163a.9, Ādemilerine buyurdı kim ile varup bunlaruñ haberlerin 195b.10.

ki: kim bile ki ne 'azim vāqı'aya müptelā oldı 35a.5/6, qışd eylemiş ki bizüm ardımızca 72a.3.

3.5. SIFATLAR

Sıfatlar, adlardan önce gelerek onları niteleyen, nasıl olduklarını gösteren veya çeşitli yönlerden belirten sözlerdir.⁷¹

3.5.1. Niteleme Sıfatları

Varlıkları renk, koku, tat, mesafe, alışkanlık, yetenek, şekil vb. her türlü iç ve dış özellikleri bakımından niteleyen kelimelerdir. Metnimizde bulunan niteleme sıfatları aşağıda yer almaktadır.

altun: altun eyerlü at 105b.3

ayru: bunları ayru odalara qondurup her birisine bir deve di 119a.4

bāki: bāki yoldaşlarına 120a.13

güzel: bir güzel cārīye ve bir yegrek qışraq ve bir lañif t̄ay 112b.11

büyük: Hātem büyük yigit oldı 112b.8

eyü: eyü tedbir idesin 73b.5, eyü atına oturdavuz 82b.4.

⁷¹ Korkmaz, age., 2014, s.335.

ġarīb: ġarīb armaġanlar87b.10

ķara: ķara űzűm 117a.6

ķatı: ķatı hiķmet idűp iķsān itdűñ 113a.11

ķerīm: ķerīm yigit 113b.1

ķızıl: ķızıl ķorlara secde itdiler 83b.1

ķıymetlű: ķıymetlű sűñű 115b.7

ķatlu: ķatlu sűzler ile bizi műşerref eylediñ 106a.4

ķűyle: İmdi ben ķűyle maşlahat gűrdim100b.11

ķoġru: ķoġru niyetle ve muhkem himmetle 81a.13, , ķoġru niyetle ve gerçek ķaşd ile na^ç ralar urup bunlaruñ űstlerine ħamleler ķıldılar 180a.8/9

ulu: bunlara bir ulu iş olmuşdur 88a.5/6

vāfir: vāfir odlar yaķdılar 83a.13

yalan: yalan sűzűne 81b.13

3.5.2. Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları sıfatları belirsizlik, işaret, sayı ve soru yolu ile karşıl原因an sıfatlardır.

1. Belirsizlik sıfatları

^ç Anterden az iş itmedi 195a.2/3, az zamān geķmedin 231b.2.

gűnlűmi biraz feraķ ķıldıñ 235b.7, biraz vaķt ķulaġuñ benden yaña tűt 238b.10.

Ķayşer űnűnde bir iş ide 78a.7, anı bir muħitde ve zaħmetde bulup ħalāş idevűz 80b.9,bir deve zirīn baġlayıcaķ ip elűműze girmede 81a.3.

bir ķaç gűnden űoñra 77b.11, birķaç ħizmetķara 33b.13.

bir nice műddet 109a.9/10

bir pāre bez 119a.6

bu ķadar ni^ç metűñ 113b.13

bunca iķsānların 37a.6, bunca işlere dűşűrdi 39a.3

cűmle űhirden 229a.6, cűmle fesāda 39a.7

ķoķ űikāyet itdiler 81b.10, ķoķ ni^ç met vermiş ve eyű atlar baġışlamış.87b.12

degme űavāş ıla boyun virmez 19b.13

dűrlű dűrlű ķemenler 123b.6/7

ġayrı yoldaşlara 120b.1

her biri bir ķarafa gitdiler 21b.7, her ķişi 32a.4

ne ķişiler113a.12

nice zamāndur 123a.6

2. Sayı sıfatları

a. Asıl sayı sıfatları

bir na' ra urdı 94b.13

iki gice 47a.4

üç gün 56a.10, al işbu develeri üç ay hizmet itdüğüñ 'ivaž olsun 115b.6/7

dört yanın bağladılar 94a.3, dört beş gün ol yaña 93a.7

beş kişimüz qalmış 169a.3, beş biñ adamla 93b.6, beş on cuvāl buğday 157a.3

altı ay 269a.12, altı yüz miqdārı helāk oldı 197b.6

yedi günden soñra 308a.10

sekiz yoldaşı 310b.3

on kişiyle 311b.4

elli adam 97b.8

biñ adam seçdiler 93a.3

kırk kişi 95a.1

on biñ adamla ardından gelüp irişdi 96a.4

yüz deveye 115a.8

tek oğlum 177b.12

b. Sıra sayı sıfatları

birinci gün 113a.2

ikinci gün 248b.12

üçüncü gün 70b.3

dördüncü ay 115a.5

beşinci cild 336b.12

altıncı cilde 336b.12

yedinci gün 155a.9

sekizinci gün 92a.12

onıncı gice 164b.9

3. İşaret sıfatları

bu vaqt 106a.11, bu sözleri işidicek gāyet münfa' il olup 249a.7

şol ayağla eceline varur gibi hamle kıldılar 100a.9/10, Şol Teñri haqqıçün 251a.4

eger işbu kişi gibi on yoldaşum olaydı 82a.7/8

ol peygamber gāyet ulu peygamber 249b.9, ol hālde 250b.6

4. Soru sıfatları

Ne kadar Benî Tî leşkeri varsa cem'iyet ve ne kadar 'Acem leşkerinden hâtırın dilerse al 251a.10/11, ne vechle ölüme yir qalırsa bular dağı yir qullandılar 253a.1.

3.5.3. Sıfatlarda karşılaştırma küçültme

Metnimizde sıfatlarda karşılaştırma yapılırken yegrek kelimesinin kullanıldığı görülmektedir.

'Anterün qardaşı olmak yegrekdür161a.11, evet bundan dağı yegrek kerem oldur ki sen bu sırrı şaklayasın 220a.13/220b.1, her birisi quşdan yegrek atlar üzerine toğan gibi binmişler 274b.6/7, ol günü 'id gününden dağı yegrek ta'zım eylediler 325a.6/7, yegrek tedbir 73b.7.

Metnimizde -cek ve cük ekleri ile küçültme yapılmıştır.

küçücekiken sen yetim qalmayaydın 151a.2/3, Bu yigit begi küçücükiken yetim ve faqir idi 228b.11/12.

3.6. ZARFLAR

Zarflar, fiillerden, sıfatlardan, sıfat fiillerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek onları zaman, yer, yön, nitelik, durum, azlık çokluk bildirme, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamlarını daha belirgin duruma getiren sözlerdir.⁷²

Metnimizde bulunan zarflar aşağıda verilmektedir.

1. Zaman zarfları

ahir :Bugün dürlü dürlü ihānetlerle ahir 'avrat gibi şınıb 329b.10

bir gün: ittifaq bir gün, gice yaqın idi 250a.3/4, ol zamānuñ meşhūr günlerinden bir gün oldu 281b.6/7

bugün: bugün helāk ideyin 319b.12, bugün uğrayacağumuz beriyyeye Servet beriyyesi dirler 3a.8.

demin: demin haber şormağa geldüğün vaqt 140b.1

demādem: müsteħaq olam, demādem ki 141a.7/8

evvel: evvelden bu yolın şusuzluğın haber virmediñ 155a.13, evvel 'Anter ne vechle esir olduğın beyān idelüm 164a.7/8.

dün: Biz bugün ve dün az mı çalışdık 187b.12, dün deve güden kişi diler miyin 228b.8.

gice: zīrā ki gice uyumamışlardı 167a.2.

gice gündüz: gice gündüz dimeyüp gitdiler 166a.12, gice gündüz segirdüp Benî 'Absā gelüp bi'l-küllīye haber virdiler 303a.13.

⁷² Korkmaz, age., 2014, s.427.

her gice: her gice erteyedegin serhōşlar yaqdılar 297a.8, her gice nice kişiler pāsbānlığa çıkdılar 297a.10.

şoñra: bundan şoñra Meysereye 298a.12.

yarın: yarın şabāh olıcağ 319a.10, yarın ğayret idelüm 329a.8.

yarındası: yarındası ‘ Irāq vilāyetinden Hīraya mütevecceh oldular 312a.10, yarındası Melik Kiserī tarafına mütevecceh olup āhırü’l-emr Müdāyene vardılar 313b.9/10

2. Miktar zarfları

az: helāk olmağa az kaldılar 34b.5.

biraz: biraz dağı ‘ Ablenüñ ğardaşı esir olduğına melül oldı 19b.3/4.

bir kez: bir kez meydānda muğābil olup işüm ayırd ola 39a.9/10, dāim ben bunuñla bir kez meydānda inşāf ile muğābil olup 39a.13.

çok: Nu‘ māniñ elin öpdı ve çok ağladı 54b.2, ‘ Anter çok ağladı 71a.10.

hayli : ol dağı hayli çeri cem‘ itmiş 72a.2/3, hayli cenk itdiler 78b.2.

hiç: hiç teşvışlenmeñ 108a.11.

ol kadar: biz ol kadar medh itmekle 113b.13.

şol kadar: şol kadar virdiği elünde bir ğaluru ğaldı 118a.2, şol kadar söylediler 118b.9.

3. Hāl zarfları

ancak: Yā Melik, ancak şol kadar bilürüz 317a.6, Kendi ağşāmadek ancak irişdi 19a.5.

ayruğ: ayruğ bunuñla bizüm aramızda şulha mecāl ğalmadı 26a.1/2.

başdan ayağa: başdan ayağa ğana boyanmış 125b.2, başdan ayağa dikenli pūlāda ğarğ olmış 329b.3.

böyle: böyle demekle iş bitmez 4a.8, Fāiz dağı bunuñ hāli böyle olıncağ iğrār idüp nesebine ulaşdurdı 6b.3/4.

gene: yarındası olıcağ gene şavaşa āğāz itdiler 73a.1/2, gene hiç bitmemiş gibi oldı. 264a.4.

öyle: öyle olınca bu hālle cenk itdiler 7a.12, çünki fikrūñ öyle ola 8a.7.

pāre pāre : süñüleri şınup pāre pāre oldı 85b.1.

şaf şaf : şaf şaf olup tırdılar 98a.7.

vire vire: günden güne vire vire nesnelere ğalmadı 114b.10.

yine: yine göñline düşdi 33b.9, şabāh olıncağ yine şavaş itdiler 34b.4.

4. Yer yön zarfları

ara: ittifağ bu araya geldüm, bu hāle giriftār oldum 162b.7, leşker biribirine ğaruşup araya ‘ Anterūñ tōzı ‘ ālemi ğarañu itdi 234b.9/10.

ard: şeytān ardumuzdan yetişdi 237a.3, siz benüm ardumca yine geldiğünüzi bildüreyin 241b.2.

aşağa: atdan aşağa indi 255b.7, Melik Kiserī katına başuñ aşağa olur 260b.10.

berü: bunlar şudan berü geçmişler 13a.5.

karşı : biz aña karşı durmazuz 55b.6.

içerü: yine içerü girüp gitdi 255b.5, , içerü girüp selām virdi 278a.11.

ilerü: bahādırlar ilerü varmış 279b.9, Melik Nü‘ mān bunu göricek ‘alemi dibinden atını ilerü sürüp 283a.13.

öñdin: kim bunlardan öñdin ne kimse bu ārām gelmiş 297a.1/2.

taşra: tışra çıkıçağ Melik Frenke tesellī eyleyüp 328a.12, tışra çıkdı, gördi ki ol esīrler bekleyen kullardan ba‘ zısı gelmişler 6b.7.

üzerine: Şeybüb dañı bu tedbīr üzerine Cerīrle bir gice Benī Hevāzenden çıkup ‘Abbāsın ve Zü’l-Ĥimārīñ ardına düşdiler 10a.2.

yan: Atam uş ilerü yanuñuzda dört biñ adamla seyre muntazır olup turur 12a.8, bu biñ kişi yanına birağup şol mişe arslanı gibi 26a.8.

yukaru/yukaru: Ardlarından gelenler yukaru dönenlere haber şordılar 196b.11/12, Muqri’l-Vaħşuñ dañı bahādurlığı yukaruda beyān olmışdur 197a.11/12.

3.7. EDATLAR

Metnimizde edatlar incelenirken Nadir İlhan’ın çalışmasında kullanılan çekim, bağlama, kuvvetlendirme ve soru, ünlem, karşılaştırma, gösterme edatları dikkate alınarak inceleme gerçekleştirilmiştir.⁷³ Kerime Üstünova, edatları sözcük görünümünde olmalarına rağmen sözcük anlamı olmayan ancak görevleri olan, bağımsız, görevsel, öncül dil birimleri olarak tanımlamaktadır. Edatların tek başlarına kullanılmadıklarını, adlarla birlikte varlık gösterebildiklerini belirtmektedir.⁷⁴ Metnimizde tespit ettiğimiz edatlar, aşağıda gösterilmektedir.

3.7.1. Çekim Edatları

İsimlerden sonra gelerek isimle cümlenin diğer unsurları arasında zaman, mekan, tarz, benzerlik, yön vs. bakımlardan çeşitli ilgiler kuran kelimelerdir.⁷⁵ Metnimizde tespit etmiş olduğumuz çekim edatları aşağıda yer almaktadır.

ayruk-ayruğ: Şeddāddan ayruk kişi añasın ve kimsenüñ bahādırlığın ögesin 110a.10/11, Ĥātemden ayruğ bu taşavvurı idüp ferah oldılar 119b.12, Zīrā ‘Ableden ayruk oğlan olmaz 236b.9/10.

⁷³ İlhan, age.,s.94.

⁷⁴ Kerime Üstünova, Türkiye Türkçesi Ad İşletimi (Biçim Bilgisi), Kesit Yayınları, 2008, s.279.

⁷⁵ İlhan, age., 2009, s.94.

bile: ikisi bile yir üzerine düşüp yakın oldu 242b.4, senüñle bile olan yoldaşlarıña destür vir 244b.4.

degin: Zikāra degin bile varavuz 270b.10/11, tamām bu gice erteye degin arayalar.284a.3/4.

dek:Tā şol vakte dek ki Ḥayyān bularuñ cenginde 314b.6, Peygāber ‘Aleyhi’s-selām zamānına dek diri oldu1b.12.

gerü: bu iller şimdiden gerü ğazā itmelü olıcak 94a.5, Hiç teşvişlenme ki imden gerü seni hiç bir ‘Araba dağı muhtāc itmeyem 263a.3.

gibi: hiç bitmemiş gibi oldu 264a.4, bir nice bizüm gibi ğarīb yetim nice dirülürsse biz dağı eyle dirilürüz 266a.8/9.

göre: bende aña göre tedbīr idem 290b.9, aña göre bir tedbīr kıla idük 14b.9.

içinde: Sizden ‘Arab içinde meşhūr olan ‘ādet develer istemekdür 5a.11/12, Ḳabilemüzde ‘avratlar içinde turur31a.4.

içün: ben sözümden dönmezim, māliçün gerü dönmedüm126a.6/7, bir laḫza şulanmağ içün konuğ168b.12.

içine: sürüp tōzlarunuñ içine girdi171a.13, evleri içine şoğdılar 189b.4.

ķadar: Her birisi bir leşker ķadar şavaş idüp iş başardılar 81b.2, Rūm tā’ifesini şol ķadar ķırdı ki ḫesāba gelmez 83b.9.

üstine:şabāḫ Müdāyin üstine gideler 89b.13, Hevāzin bahādırları ile Fāyizüñ üstine depdi 13b.1.

3.7.2. Bağlama Edatları

Cümleleri veya cümle içinde kelimeleri veya kelime gruplarını anlam veya şekil bakımından birbirine bağlayan kelimelerdir. Metnimizde tespit ettiğimiz Türkçe ve yabancı kökenli bağlama edatları şunlardır:

ammā: gönline şifā ḫāşıl olmaz ammā bir ḫaber bilmege çāre olsa 14b.8, ‘avratlara dağı virür diyü ammā sevinürdi18b.12.

ancak: mürüvvetlik ancak olur 216a.5, Yā Melik, ancak şol ķadar bilürüz ki şahrāda gezerken nāğāḫ sekiz atluya tuş olduğ 317a.5/6.

artuķ: Velikin işbu ķılıcımdan artuķ baña yoldaş gerekmez 30a.13, yoldaşları esīr olduklarından artuķ benüm fikrüm budur ki Fāyizi ķoru40a.5.

belki:‘Anteri esīr itmege belki depelemege sa’y iderdi 56b.9/10, belki biri bize muḫālif 243b.10.

çünki: Elķışşa çünki ‘Anterüñ sözin Zü’l-Ḥimār işitdi 106b.1/2, Yā Mevlāi, çünki ḫāl böyle ola, biz bunda eglenelim 108b.6.

dağı: hem dağı öne geldi 114a.12.

eger: ‘Anter Bin Şeddād saña selām ider ki eger bir kimseyle ‘adāvetüñ var ise intikāmıñı alıvireyin 117b.2/3, imdi eger benüm tedbirüme uyarsañ bu vaq‘adan ħalāş bulurın 164a.3/4.

egerçe: ‘Anterüñ esİR olduğına egerçe ki melül, velİkin sağ idüğine feraħ oldı 31a.8/9, ZİRā ki ol şeytān egerçe ki kıldur ve veled-i zİNādur 50a.13.

illā: İllā meger kim ölem veyāħūd buları helāk idüp Esmāyı bularuñ elinden gücle alam 238a.2.

imdi: imdi bir pāre rāħat oluñ 74a.2, aşhabı öldürdüğüçün imdi anuñ anası Mālikle ħardaşunuñ bir deve ħanından aşağı mı ħaldı 223b.11/12.

ki: bildi ki tek tırcaq degüldür224a.11, gördiler ki Benİ Beşerüñ yurdında ħargalar ħonar 225a.3/4.

kim: Tā kim Beytü’l-Ĥirāma bile varalum 244b.4/5, Tenzİh iderin, şol Allah kim beni bu şüret üzerine ħalk itdi 245b.11.

lakin: Bilmezin, lakin zan iderin ki bir mühim maşlahatdan ötüri kıgırup tİZ tırdı 226a.9/10, Meysere ‘Anterüñ bu sözlerin işİtdi lakin cevāb virmeyüp şusuz yir şuya nice bulaşursa bu dağı ‘Antere şol vechle bulaşdı 242a.1/2.

meger: meger şol kişiye aman virem ki gelüp benüm seyyidüm Dureyde muṭİ‘ ola 55a.9, bizden aşşı itmez meger ki anlaruñ Melik Nu‘ mān ardlarına düşe 69a.4.

yāħūd : vaħiyle yola aldaya yāħūd çıglıgla bizi ħorħuda 101a.7.

yoħsa : Gel, sen beni şat, yoħsa ben seni dilerin 114b.13.

zİRā: zİRā ki şol kişiler ki benüm ħatumda tıttudur 108a.12, zİRā ki bu Ĥeccār ġāyet de müşekkil yigit idi 109a.13.

3.7.3. Kuvvetlendirme Edatları

dağı:Ĥifāf bin Nedİbe dağı geçisini sünüyle atdan yıqıup depeledi 100a.11, bizden dağı çoq adam helāk olsa gerek 102a.4/5

hem: Māviye esİR olduğı vaqt intikām idüp şamāta iderler, hem māl ġanİmet ħāşıl ideler 129b.8/9, atlular anı Şeybūbdan ħorurlardı ola, hem bir dağı budur ki Şeybūbuñ atla yürüme aşlā ‘ādeti degüldi 172a.9/10.

ve hem: On adam dağı ki anuñla bile esİR olmışlardı ve hem‘Anter Şeybūbı ‘Amruñ ħaberin bilmege göndermiş idi 27a.8/9, murāda irişüp ferāġat ve rāħāt olalum ve hem ħardaşum sağ ve selāmet esİrlİkden ħurtaralum 27b.10/11, ħaberin işİdüp ħatı maħzūn olmuşdı ve hem Zū’l-Ĥimāruñ öñdüñki ġün İtdüğü işlere acımışdı 29b.1/2, Melik Ķaysuñ buyruġuna muṭİ‘ olsun ve hem Melik Nu‘ mān saña şöyle işmarladı 58a.1.

3.7.4. Soru Edatları

‘**aceb**: Ey ‘Arab Uluları, sizün hālünüz ‘acebdür? 140a.10, Ey Benî ‘Abs bahādırı, ne ‘aceb söylediñ 144b.2.

nedür: Benüm ne işim vardur ve Hācetün nedür 149b.12, Ey Cārīye, senün hālün nedür 152a.13.

neden: Yā Şānīye, ne hāldür bu? Ben Şeddādın neden oğlı oldum, tiz ayt160b.5/6, Bu neden Şeddād oğlı olur 170b.12.

nice: Andan şoñra nice olursa ola176b.2, Hālümüz nice ola diyü mütehayyir oldı 179a.11/12.

niçün: bundan niçün kaçarsın 216a.13, Yā Āhī, niçün düşmān olurlar, bunlara biz neylerüz 223a.11.

3.7.5. Çağırma ve Ünlem Edatları

ey: Ey Yigit, gördüğün oğlancuğ ki sürçüp düşdi 152b.11.

yā: Yā Āhī, niçün düşmān olurlar, bunlara biz neylerüz 223a.11.

3.7.6. Gösterme Edatları

uş: Melül olmañ, uş varup memleketini harāb ideyin 108a.5, Atam uş ilerü yanußuzda dört biñ adamla seyre muntazır olup turur 12a.8.

3.7.7. Karşılaştırma Edatları

ne.....ne.....: biz seni evvelden şöyle bilürdük ki kimseden korqmazsın, ne Melik Nu‘māndan ne Şām beginden 6a.7/8, kıomayayın ne ağ ne kıara ne kıul ne āzādlu 16b.13.

ya...ya: Bunlaruñ işi ya budur ki ‘Anterden bunlara bir belā irişüp vākı‘aya şataşdılar ya budur ki bunlara yardım irişdi 22a.1/2.

ya... yāhūd: ‘Anterün kıaşdına gideler ve ezüp ya öldüreler yāhūd esir idüp kendüye getüreler 56b.1/2.

3.8. FİLLER

İş, hareket bildiren sözler olup karşıladıkları hareketler zaman ve mekan kapsamı içindesomut ve soyut nesne ve kavramlarla ilgili her türlü oluş, kılış,kılınış ve durumları bildirmektedir.⁷⁶

3.8.1. Şahıs Ekleri

Şahıs ekleri fiil çekimlerinde 3 şekilde görülmektedir.⁷⁷ Metnimizde tespit etmiş olduğumuz ekler aşağıda verilmektedir.

⁷⁶ Korkmaz, age., 2014, s. 487.

⁷⁷ Ergin, age., s.282-288.

1. Zamir kökenli Şahıs ekleri

Geniş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman, istek ve gereklilik çekimlerinde kullanılan eklerdir.

1. teklik: -am/ -em, -ım/-in ekleri kullanılmaktadır.

tabîki vezinde ve nizamda nicedür, görem 208b.8, Ben seni erüñle buluşduram 302b.1, ‘adâvetinden vâz gelmez ve bahâdîrlığına ķâil olmaz 39b.1/2,dağı size ‘itâb itmez ve söz söylemez 100b.11, ben kimseye gel kızumı al, dimez 216b.4.

2. teklik: -sın/ -sin ekleri kullanılmaktadır.

Hâlüñi tecribe idüp göresin 39b.7, şavâb-ı tedbîr budur ki sen bir gide durasın 167b.12.

3. teklik: -dur bildirme eki kullanılmaktadır.

zîrâ ki bir kendüden aħmak ‘aķılsuz kimşenüñ yanına varmışdur 55a.1, Melik Nü‘ mân bir ulu ve ‘azîm miħnete sataşmışdur 81a.7, göñüllerine ķorķu bırakmışdur 87a.6.

1. çokluk: -uz/ -üz, -vuz/ -vüz ekleri kullanılmaktadır.

bu hâli ķayşere ‘arz idevüz 89b.6, bu diyâra gelevüz 90b.8, kılıc ķoyavuz 92b.10, senden ayrılcaķ yab yab giderüz 173a.10, aķlanup dururuz 275a.10/11.

2. çokluk: -sız-siz ekleri kullanılmaktadır.

mâllarumuzu ķanda alup giderüz 89a.7, zafer bulasız 276a.3, Ya Benî Şibân şol vaķt ki düşmâna muķâbil olasız 279a.11, hemân ki siz bularuñ üzerine ķoyulasız 284a.1.

3. çokluk: -lar-ler eki veya –dur eki kullanılmaktadır.

puşı yerlerin arayalar 284a.4, bu hâli aña dağı bildürdiler 284a.10.

2. İyelik kökenli şahıs ekleri: Bu ekler, görülen geçmiş zaman, şart çekimlerinde kullanılmaktadır.

1. teklik: -m eki kullanılmaktadır.

‘Anterüñ mizâcın dutmadum 289b.7, Zîrâ bir iki gündür ki sordum 295a.9, ben bildüm 302b.4, ben işitdüm 314a.10.

2. teklik: -ñ eki kullanılmaktadır.

sen benüm ba‘zı ehl ü meşveretümden olsañ gerek 326a.1, inanmazsañ bendümi getürsin 328a.6.

3. teklik: Ebü’d-Düvveh üzerine hamle kıldı 332b.3.

1. çokluk: -k/ -ķ ekleri kullanılmaktadır.

bizümle olmasañuz Melik ellerüme bir galebe idemezdük 315a.13,Çünkü buraya geldik 131a.6, yine hayât bulduk 260a.4.

2. çokluk:-ñuz, -ñüz ekleri kullanılmaktadır.

bizümle olmasañuz Melik ellerüme bir galebe idemezdük 315a.13, bulmazsañuz 317b.1,Hiç bu mertebede seḫāvet gördüñüz mi 123a.7.

3. çokluk: ol ḫaymeye ta^c zīmle kondurdılar 332b.10, iki taraftan ḫaymelü ḫaymelerine döndiler 332b.8, Anlar ḫapuyı dutdılar 335a.3, ^cİsāviler aydursın, ne kosalar çalup ḫāce ḫapıcılar galebe ider 64a.4.

3. Emir kipi şahıs ekleri: Metnimizde emir kipi için tespit edilen şahıs ekleri aşağıdaki gibidir.

1. teklik: -ayın, -eyin, -eyüm, -ayum ekleri kullanılmaktadır.

seni bu ḡazabdan kurtarayum 292b.5, ben söyleyeyüm 210a.3, tiz giyecegi çıkarın, giyeyüm 218a.11, bunların kaçduklarunuñ cezāsın kılayın 91b.5, Bu işe ben baş olup varayın 93a.1, Biñ adamla varup atlara ḫamle ideyin 94b.1.

2. teklik: Eksiz olarak bulunmakta ve de -ḡil -gil ekleri ile de kullanılmaktadır.

Ey Benī ^c Abs Bahādır, kovgil bunuñ gibi sözi 49a.13, şayruluḡunu söylegil 79a.10, Yā Melik, bilgil ki ben bir at uğrısıyım 150a.9.

3. teklik:-sun –sün ekleri kullanılmaktadır.

ḫalka rüsvāy olmasun 161a.3, Mecid ḫurtulup ehline ve aḫrabāsına kavuşsun 177b.12, hem bir pāre kuşansun, diñlensün 188a.5/6, getürelüm, senüñle haberleşsün 208b.12.

1. çokluk:-alum,-elüm eki kullanılmaktadır.

Gelüñ bugün ayırd olalum 241b.3, Eger faḫirseñ ḡanī kılalum 331b2, işbu gice içinden yürütelüm 333b.3, saçlarımız çözelüm336a.8.

2. çokluk: -uñ eki kullanılmıştır.

başuñuz aluñ, kaçuñ 32b.11.

3. çokluk:-sunlar, -sünler eki kullanılmıştır.

benüm oḡlumla gelüp oynamasunlar 112b.4, Şabāḫadek tursunlar 5a.2, Hele bu esirleri ḫoyuvirelüm, gitsünler 5b.11.

3.8.2. Fiil Çekimi

3.8.2.1. Haber (Bildirme) Kipleri

3.8.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman eki –dı-di-du-dü ekleridir. Ekin üçüncü teklik ve çokluk şahıslar dışındaki kullanımı –du-dü yuvarlak biçimli olarak, sadece üçüncü şahıslarda düz ünlülü olarak tespit edilmiştir.

1. teklik:kaçdum ve dönmedüm 14a.3, Ben basıldum 15a.13, ḫālümü saña bildürmezdüm 23b.12.

2. **teklik:**şaklasañ perde ardından çıkmađuñ 24b.6/7, esİR kılđuñ 33a.6, ‘Āķıbet bahāmuz ödeyüp çıkardıñ 37b.10.

3. **teklik:**atumuz dağı yoruldı 25b.4

1. **çokluk:**hiç birbirimizi alımaduk 25b.4,dağı cengümüz bākīdür, ayru olmaduk 25b.6, Biz umarduk 49b.5.

2. **çokluk:** Ne vakt ayrıldıñuz 26b.12, yüreküm kopardıñuz 43b.1.

3. **çokluk:** Bir zamān yirde itişdiler ve tutuşdılar 24a.9, tağlar gibi tokundılar ve deñizler gibi birbirine koyuldılar 32a.6/7, Bunlar ardınca buluşdılar 37b.13.

Görülen geçmiş zamanın olumsuz çekimi –ma-me ekleri ile yapılmaktadır.

‘Anter ķabūl itmedi,yemediler ve yüzüne bakmadılar 53a.11.

3.8.2.1.2. Anlatılan geçmiş zaman

Metnimizde anlatılan geçmiş zaman eki -miş-miş dar ünlülü olarak kullanılmıştır.

1. **teklik:** ķabīlede ķonukluk evleri yapmışım 128b.2, bunuñ gibi işleri çok görmüşim 164a.4.

2. **teklik:** sen eyü zađmet çekmişsin 192b.12, Yā Pehlivān, hūb dūş görmüşsin 226b.7, bir ķūl almışsın 115a.10.

3. **teklik:** Atasından bī-ħađđ māl ve ni‘ met kalmışdı 118a.13, ĥalka heb ulaşdurmuşdı 123a.2, Issıdan ve şusuzlığdan ġāyet de buñalmışdı 166b.2.

1. **çokluk ve 2.çokluk eklerine metnimizde rastlanmamıştır.**

3. **çokluk:** birbirin başmağa durmuşdılar 15b.5.

3.8.2.1.3. Gelecek zaman

Metnimizde, gelecek zaman eki olarak -ısar-ıser/ -acaķ, -ecek ekleri kullanılmıştır.

1. **teklik:** Metnimizde örneğine rastlanmamıştır.

2. **teklik:** ‘özr dileyeceksün 213b2,

3. **teklik:** esİR ıdecekdür 97a.12, ne yoldan gidecek 108a.13, emegümüz zāyi‘ olısar 97a.12/13, zağmet çekdüğümüz hiç olısar 97a.13.

1. **çokluk ve 2. çokluk** eklerinin kullanıldığı örneklere metnimizde rastlanmamıştır.

3. **çokluk:** tarīkümüzü bozısarlar 69a.11, Fāyız leşkeri cem‘ idüp yine bunları karşulayacakdur 19a.3.

Gelecek zamanın olumsuz çekimi –me –ma ekleri ile yapılmaktadır.

ol beñi görmeyiserdür 330b.5 (Tek bir örneğine rastlanmıştır.)

3. 8.2.1.3. Geniş Zaman

Metnimizde geniş zaman eki olarak -r,-ar,-er,-ur,-ür ekleri kullanılmıştır.

1. teklik: Yā Mevlāī, dilerin senden ki Esmāyı 228a.7, zīrā ben şehādet iderin 229a.2, şoñından gāyet korkarın 244a.13.

2. teklik: niçün kıyarsın 336a.6, eyvānını yıķup evlerini oda yakarsın 64a.5, işbu şeytānuñ başını ne bağlarsın100a.6, gerekse söylersin 114a.11, neylemek istersin 117a.4.

3. teklik: halkumuzdan bulduğun öldürür 54b.1, şeytānuñ şerrinden ihtiyāt idüp oturur 55b.8

1. çokluk: kılıçlar ve çomaklar ururuz 75b.5, kabilelerde yürürüz 113a.13.

2. çokluk: Metnimizde örneğine rastlanmamıştır.

3. çokluk: çağrışurlar 129a.4, gāyet de müştāk dururlar 135a.10, oķla yayla gelürler 157a.12, nicesi oķla helāk olmuş bilürler 227a.9.

Geniş zamanın olumsuz çekimi -maz-mez ekleri ile yapılmaktadır, kişinüñ devleti bir karar üzerine turmaz 249a.8, rāzī olmazın 251a.9, bu işi kimse itse olmaz 255b.9, yakın durmazın 256a.11, kimse bilmez 258b.12, hōd bilmezsin 263b.5.

3. 8.2.1.4. Şimdiki zaman

Metnimizde şimdiki zaman eki olarak -yorur eki kullanılmaktadır.⁷⁸Bu ek, yorı-yardımcı fiili ve geniş zaman ekininbirleşmesinden yapılmakta ve birleşik zaman anlamı taşımaktadır.⁷⁹Ekin metnimizde yer alan örnekleri aşağıda verilmiştir.

1. tekil: ben uyuyorurum 170b.3

2. tekil: Metnimizde örneğine rastlanılmamıştır.

3. tekil: halkuna pāsbānlık ideyorur 41b.2, yatıyorur 313a.6,

1. çokluk: Metnimizde örneğine rastlanılmamıştır.

2. çokluk: uş üzerüñe gelen muşibeti müşāhade ideyorursız 58a.7

3. çokluk: uş dönüp geliyorurlar 62b.12,dört yüz biñ leşker geliyorur 74b.9/10, Ālemden fāriğ emīn yatıyorurlar 285a.5.

3. 8.2.2. Dilek Kipleri

3. 8.2.2.1. İstek kipi

Kipin eki -e -a'dır.

1. teklik: müşerref olam 105b.12, kılıç bulara verem 276a.13, Hōrāsān çerisiyle daħı varam 324b.13,yanımcı giderken haķķından gelem 334a.11/12.

2. teklik: mu'āvenet idesin 2b.6, bu kişiyi öldüresin 8a.3, bulasın 24a.1, anda açasın 25a.7, sen turasın 37a.10.

⁷⁸ Gülsevin, age., 2011, s.96.

⁷⁹ İlhan,age.,2009, s.100.

3. teklik: bākī halkla Ğamra'ı ve atasını barışdura 36b.13, arpa ve buğday ögüre, otura 39b.4.

1. çokluk: kabilesine kılıc koyup komayavuz 40a.7, Ne teşvişe ve miñnete sataşavuz 40a.11/12, eğlenmeyüp gidevüz 42b.13, teslim idüp saña evüz 45a.12.

2. çokluk: Metnimizde örneğine rastlanılmamıştır.

3. çokluk: bākī esirlere ulaşduralar 27a.7, şahrâlarda muķim olanlar korkalar 56a.7, çeriye götürüp ' arz ideler 56a.12.

İstek kipinin olumsuz çekimi –me –ma ekleri ile yapılmaktadır. sen ardından irişecek kaçup kurtulmayalar 57b.1, fi'l-hâl olmayavuz 67b.8, bu sırrı kimse bilmeye 79b.1, Tâ kim ğurbetde olmayasın 233b.2.

3.8.2. 2.2. Gereklilik kipi

Gereklilik kipi için metnimizde şöyle kullanılmaktadır:

-mek -mak gerek: gice karşıluğunda gitmek gerek 237b.13, Nu' mâni yanuña getürmek gerekdür 268b.2, ne dilersevüz anlara itmek gerek 300a.1.

-se -sa gerek: bizi daħı niçe dilerse itse gerek 241a.8, getürseler gerek 245a.8, emîn kişi olsa gerek 246b.8, söylense gerek 247a.5.

Gereklilik kipinin olumsuz çekimi -me -ma ekleri ile yapılmaktadır. kimse kalmasa gerek 92b.6.

3.8.2.2.3. Emir kipi

1. teklik: -ayın –eyin, -ayum -eyüm ekleri kullanılmaktadır. seni bu ğazabdan kurtarayum 292b.5, söyleyeyüm 210a.3, tiz giyecegi çıkarın, giyeyüm 218a.11, ben varayın 250b.11, kıyup kirayın 251b.8, göreyin ki bulara ne ' aceb işler itsem gerek 261a.8.

2. teklik: -gil eki kullanılmaktadır. Yâ Melik, bilgil 308a.5, kovgil bunuñ gibi sözi 49a.13.

3. teklik: -sun -sün eki kullanılmaktadır. gelsün, yine kavuşsun 58a.1, şulħ idüp barışsun 58b.2, kanı seyl olup aksun 63b.7.

1. çokluk: -alum -elüm eki kullanılmaktadır. evvel anları perdaħt idelüm 64b.13, elüm 66a.5, İşü bitürmek ardınca olalum 74a.3, mälların alalum 81a.2.

2. ve 3. çokluk emir çekimine metnimizde rastlanmamıştır.

Emir kipinin olumsuz çekimi –me –ma ekleri ile yapılmaktadır. ol Rüm atı sanmasun 101a.6, düşmânlaruñ saña şamâta itmesünler 114b.12, ağzuñ çürümesün 122b.4, birgün bizi sensüz kılmasun 73a.9.

3.8.2.2.4. Dilek-Şart kipi

-se –sa ekleri dilek şart ekidir.

1. **teklük:** ne kadar nesne virürsem gözüme az 126b.7, eger bilsem ki bunda durmağa hâtırũn vardır 136b.2, Ben dağı bile varsam ola mı 156a.12, anuñla Şi' rokusam ve sözüm söylesem 208b.7/8.

2. **teklük:** biñ deve boğazlasañ 212a.11, çıkarasañ 214b.10.

3. **teklük:** senüñ yöreñde olmasa 224a.3.

1. **çokluk:** biz senüñle Şabâhadek olsavuz.

2. **çokluk:** varmazsañuz 169a.9.

3. **çokluk:** ' Anteri bulsalar 145a.3.

Dilek Şart kipinin olumsuz çekimi –me –ma ekleri ile yapılmaktadır. duymasalar 180b.13, olmasa 191a.11.

3.8.3. Fiillerin Birleşik Çekimi

3.8.3.1. Hikâye birleşik çekimi

Hikâye birleşik fiil çekimleri için i- yardımcı fiilin görülen geçmiş zaman çekimi kullanılmaktadır. Metnimizde yer alan hikâye çekimleri aşağıdaki gibidir.

a. **Anlatılan geçmiş zaman hikâyesi:** muntazır olmışdı 200a.13, çıkımıŐdı 206a.4, ' Anter depeleyüp almışdı 209b.2.

b. **Geniş zamanın hikâyesi:** söylemişlerdi 210a.2, iderlerdi 211a.11, uyurlardı 212a.5, duardı 219a.2.

c. **Şimdiki zamanın hikâyesi:** Metnimizde örneğine rastlanmamıştır.

d. **İstek kipinin hikâyesi:** olmayadı 268b.2, varadı 276b.6, gideydik 5a.5.

3.8.3. 2. Rivayet birleşik çekimi

Rivayet birleşik çekimi için i- fiilin anlatılan geçmiş zaman çekimi kullanılmaktadır. Metnimizde yer alan örnekleri aşağıdaki gibidir.

a. **Geniş zamanın rivayeti:** olurmıŐ 94a.5, alurmıŐ 134b.5.

3.8.3.3. Şart çekimi

Şart birleşik çekimi i-yardımcı fiilin Şart çekimiyle yapılmaktadır.

a. **Görülen geçmiş zaman Şartı:** aldıysa 146b.6, vardıysa 231b.7, öldiyse 233a.8, didiyse 277a.9.

b. **Geniş zamanın Şartı:** dirse 285a.9, ileñirsen 250b.3, dilerse 251b.11, olursañuz 253a.10, gelürse 272a.7.

3.8.4. Birleşik Fiiller

Birleşik fiil, bir yardımcı fiile bir ismin veya bir fiil şeklinin meydana getirdiği kelime gurupudur. İsim ve fiil unsuru önce yardımcı fiil sonra getirilmektedir.⁸⁰Metnimizde yer alan birleşik fiilleri İsim/sıfat/zarf + fiil'den meydana gelen, fiil+fiil'den meydana gelen birleşik fiiller olarak sınıflandırmak mümkündür.

3.8.4.1. Birinci unsuru isim olan birleşik fiiller

Birinci unsuru isim olan birleşik fiiller it-, eyle-, ol- ,kıl- yardımcı fiilleriyle oluşturulmaktadır. Metnimizde birinci unsurdan oluşan isimler Arapça, Farsça veya Türkçe kelimelerden oluşabilmekte aynı zamanda birleşik fiillerin deyim olarak kullanıldığı da görülebilmektedir.

al-:intikāmımı alayın 332a.2.

bul-:za^c if bulursa 69b.8.

çık-:sağ çıkmazlar 197b.11.

döndür-:yüz döndürdügin 222b.12.

dut-:sözünüz dutup 265a.13.

düş-:ellerine ayaklarına düştük 277a.3/4.

eyle-:ne eylesen eylesün 278b.7, işaret eylese 281a.5, ölümlü eylediler 285b.2/3, aşağı eyleyüp 293a.7, kerem eyle 294a.3, şabr eyle 294b.11, ^cafv eyle 295a.7, karañu eylemiş 305b.3, ziyāde eylesün 305b.10, şükr eyledürler 306b.5, şakğ eyleyivirdi 311b.11,kaşd eyledi 316b.3, helāk eyledi 317a.7, qatlı eylemek 317b.10, istiqbāl eylediler 318a.5,emr eyledi 319a.3, göç eyledi 319a.10,kağbül eyleyüp 320a.2.

gel-:vücūda geldi 320b.3, inşāfa geldi 321a.9, hātırā gelen 321b.6, yakın geldiler 334a.7, üzerümüze gelen 336a.11, qatına geldiler 336b.3, gönline geldi 128a.13, elden geldikce 128b.2, vāz gelüp 134a.10.

getür-:hāber getürdi 135a.3, hātırına getürdi 149a.7, belā getüreler 152b.2, qatına getürdi 175b.6, tāqat getürevüz 185a.7, dutup getürürse 186b.10.

göster-:döstluğ şüretin gösterdi 204a.9, saht gösteresin 218b.1, cevelān gösterdi 241b.5, darb-ı harb göstereyin 327b.7/8, ilām gösterirlerse 336a.10, yir gösterdi 54b.3, miskinlik gösterdi 168a.6, saht gösteresin 218b.1.

id-:kullıq idersüz 220a.5, rivāyet iderler 221a.1, şikāyet ider 221b.11, teslim iderin 223a.6, zulm idersevüz 223a.13, fikr iderüñ 226b.1, dalālet ider 226b.11, esir ider 234b.2, cenk iderdi 236a.3, şarf iderin 238a.9,feryād iderin 239a.4.

⁸⁰ Ergin, age.,s 386.

idin-:maḳām idinevüz 298b.3, ğuşşayı kendüñüze pîşe idinüñ 304a.4, yoldaş idinür 43a.3, sözüñ tamām idince 126a.10, dōst idindüñ 132b.1.

it-:eyle itdiler 285a.9, du‘ā itdi 109b.7, nisbet itmek 110b.1, ḥāṭırın tesellī itmekdi 110b.7, cem‘ itmezsen 111b.4, ğaraż itdiler 111b.13, ḳabūl itdi 112a.3, men‘ itmezseñüz 112b.4, iḥsān itdüñ 113a.11, iḥsān itdüñ 113b.11, teslīm itdi 116a.1, feryād itdi 116b.6, selām it 117a.13, fesād itdi 41b.1, helāk itdiler 43b.3, ḳaşd itdük 61b.1, zārılıḳ itdi 74b.4.

itdür-:şulḥ itdüre 80b.9, ḥükm itdürevüz 82b.4, terk itdürüp 120b.4, şerḥ itdürdi 141b.5, helāk itdüre 172b.2, taleb itdürmiş 228a.10, seyrān itdürdilerdi 235a.4, ta‘ bīr itdürüp 245a.8, yağma itdüreydi 271a.6, terbiyyet itdürdi 330a.8.

ḳal-:muntazır olup ḳaldılar 5b.9/10, maḥrūm ḳaldı 9a.6, girü ḳaldım 16a.4, yalnız ḳaldı 19b.2, yorulup ḳaldı 26b.8/9, yayaḳ ḳaldılar 31b.6, ḥālī ḳaldı 45b.8.

kesil-: ümīdlerü kesilüp 176b.1, sözlere kesilür 183a.10.

ḳıl-:‘itāblar ve serzenişler ḳıldı 185a.3, mükerrer ḳıldılar 189b.3, ḥamle ḳıldı 193a.1, iḳdām ḳıldılar 193b.13, ziyāde ḳıldı 228b.12, murādumı ḥāşıl ḳıldı 234a.3.

ol-:şād olup 234a.10, emīn olavuz 234b.7, ḥāşıl olur 235a.2, cem‘ oldılar 236b.11, denk oldı 237b.2, helāk olduğun 237b.6, muḳābil oldı 239b.2, melūl olup 240b.2, zāhir oldı 273a.1, ḥarāb olur 275b.8, Eyle olıncaḳ 277b.6, ğarḳ olup 303b.4, meşğūl oldı 304a.7, vechle olduğuna 305a.5, müteḥayyir olduğundan 306a.2, vāḳi‘ olmuş 306b.2, mustaĝriḳ ola 306b.12.

şal-:adam şaldılar 11a.11, ‘āciz ḳaldı 11b.9,

şıçra-:cān başına şıçradı 15a.11.

ṭut-:dükenmege yüz ṭutdı 3a.3/4, muḳkem ṭutdı 24a.8, cihānı ṭutdı 77b.2, yas ṭutdı 79a.3, ma‘dür ṭutdı 79a.11, ‘ahdini dürüst ṭutdı 203b.10, muḳābil ṭutdı 240b.10, süñgü ve ḳılıç ṭutdı 6b.2.

ṭur-:‘Ahdine ṭurmadı 42a.9, ḳanā‘ at idüp ṭururdum 54a.13, mertebelü mertebesince ṭurdular 87a.10, bekledüm ṭurdum 125a.4.

uĝra-:ne vaḳ‘aya uĝradılar 43a.13, belāya uĝrada 46a.11, belāya uĝradılar 53b.8, düşmān şamātāsına uĝradayın 136a.3, cān ḳayusına uĝradı 151b.12, uyuku şirretine uĝraduk 170b.6, muşibete uĝradı 172a.1, belālara uĝraduĝuñı 187a.13, bir işe uĝradılar 195b.2, dürlü dürlü māni‘lere uĝradın 39b.1.

ur-:boyunların urmayavuz 40a.8/9, avurd urdum 124a.4, yaralar urduḳlarından 236a.5.

vir-:āfet virsün 54b.11, aman virem 55a.9, and vire 56b.3, cevāb virdi 60b.11, māni‘ virüp 61b.2, ḥaber virdiler 81a.6.

Olumsuzluk

Birleşik fiillerde olumsuzluk –me –ma eki ile ve geniş zaman için ise –mez –maz ekleri kullanılmaktadır.

-me -ma:rāzı olmadılar 102a.7, fākatümüz olmadı 108a.1, nisbet eyleme 126a.6, mizācın dutmadum 289b.7.

-maz -mez:terk eylemez 112b.10,sākin olmaz 294a.2, elümden gelmez 311a.9.

Birleşik fiillerin isim+ fiil şeklinde oluşumlarında isim unsurunun hal eklerini alarak da kullanıldığı görülmektedir.

1. Yalın hâlde kullanımı

giriftār olmak 293a.12, and içelüm 293b.6, meşhūr olup 294a.7, muhkem kıldı 321b.8, intikāmlar idelüm 323b.2, vaṭan dutmak 323b.9, qabūl kıldı 336b.2, tiz oluñ 14a.7, te‘şir itmediler 21a.5, hîle itdi 22a.11, cenk itdügin 22b.10, ‘azm itdiler 23b.6, amān diledi 24a.12, teslim idüp 41a.8, ğarq oldu 43b.8, yayaq olup 91b.4, hücum itdiler 91b.13, müteḥayyir oldu 101a.13, dilek idesin 101b.10, yürekler oynadı 106b.8, tedbir itdüñ 108b.5, iyilikler itdiler 109a.5, qabūl itdi 112a.3,

2. Yönelme hâliyle kullanımı

ele düşem 21a.10, cān başlarına şıçradı 91a.12, hātırıña getüre 108b.12, ele getirüp 333b.4, yirine geldi 79a.6, yola getürdüñ 81b.8, başumuza getürdi 88b.10, dünyāya getürdüñ 95b.12, göñlüme geldi 126a.5.

3. Ayrılma hâliyle kullanımı

kendüden gitdi 153b.13, göñlünden gitmez 254b.9, qalbünden gitmezsın 266b.6, elinden gitmesinden 268b.8, elümden gelmez 311a.9, elinden geldükce 51b.3.

4. Belirtme hâliyle kullanımı

dört yanın bağladılar 91a.13, izlerin sürüp 92b.9, intikāmın idevüz 92b.10,

3.8.4.2. Birinci unsur fiil olan birleşik fiiller

1.Süreklilik fiilleri: Fiilin zarf fiil şekline çeşitli fiillerin gör-, dur-, gel- gibi getirilmesi ile yapılan birleşik yapılardır.

çıka geldi 195b.5, gide durasın 167b.12, uyanı geldüm 246b.2, durı gelüp 257b.8, bulaşı geldi 287b.5, irişi geldiler 167a.4, uyanı geldüm 246b.2, yetişi görüñ 92a.13, gide durasın 167b.12

2. Yeterlik fiilleri: u-(muktedir olmak) fiili daha çok-ı- şeklindeki düz biçimi ile metnimizde kullanılmaktadır.

olımaz 28a.3, başarımaz 50a.6, şaklayımazdur 52b.13, varımaz 82b.2, alımaz 127b.2, varımaz 11b.8, alımazlar 15b.6, çıkamaz 79a.8.

3. Tezlik fiilleri: Fiilin zarf fiil biçimine gelen ver- fiili ilemeydana gelmektedir. Metnimizde verilen örnekleri aşağıdaki gibidir.
idüverürdi 16a.2, koyuverdi 34a.4, diyü verdi 248a.8.

BÖLÜM III

TRANSKRİPSİYONLU METİN

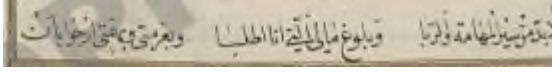
1b

Rāvi eydür: Bu kişi sözi tamām idince ‘Abbās ve Hıfāf her biri at üzerine geldiler, yoldaşların (1) cem‘ etdiler. Dureyd bunları gördi, eytdi: Ey ‘Ammüm oğulları ikiñüz dağı bir aradan gitmek olmaz, nāgāh yolda (2) tuşlaşasız, birbiriñüze қаşd idesiz, bir fesād vāқи‘ ola. Şavāb budur ki қur‘a bırakavuz, kur‘a қаңғуñуza (3) gelürse ol gide. Қırқ gün mühlet virevüz, gelürse geldi, gelmezse yerinde қalanуñуz gide ammā bu қаşd (4) itdügüñüz iş olacaқ degüldür. Zīrā Müte‘ acciz cabbār kişidür, bī-nihāye ‘askeri vardur. Hуşуşā ki kız қarındaşı Ğamra, (5) bahādırlıқda bī-nazīrdür. Nice zamāndur da‘vā ider ki baña meydānda kim gālib olursa beni ol alsun. Bu (6) sözi işidüp nice pehlivānlar eṭrāf-ı ‘ālemden anuñ cemāli ārzūsına vardılar, anuñla uğraşdılar, āḫir, mağlūb (7) oldılar. Nice zamāndur, Yemen vilāyetinde қāimdür, kimse aña muқābil olmadı. Şavāb budur ki bu işden vāzgelesiz. Bu (8) mehlekeye iқdām itmeyesiz. Bu sözi işidiceк ‘Abbās eytdi: Ğamra ne ‘avratdur ki andan қorқup ben bu işden (9) vāzgelem. Elbette varup Müte‘ accizüñ başun getirsem gerek. **Rāvi eydür:** ‘Abbāsuñ bu vechle cür‘eti Zū‘l-Ḥimāra ṭayandüğünden (10) idi. Zīrā Zū‘l-Ḥimārla dōst idi. Umardı ki kendüye mu‘āvenet idüp işin bitüre. Zīrā Zū‘l-Ḥimāri (11) ‘Arab içinde yedi biñ kişiye muқābil ṭutarlardı. Peyğāmber ‘Aleyhi’s-selām zamānına dek diri oldı. Āḫir Ḥazret-i (12)

2a

Resül öñünde ‘Alī Keremu’llah veche depeledi. **Rāvi eydür:** Dureyd gördi ki ‘Abbāsuñ licācı varduğumuz (1) қur‘a bıraқdı. Қur‘a ‘Abbāsa geldi, bahādırlar aytdılar. Yā Emīr, bir dağı bırak. Bir dağı bıraқdılar, yine ‘Abbāsa geldi. (2) Hıfāf, bu ḫāli görinceк gāyet saḫt oldı. ‘Anter gördi ki Hıfāf saḫt oldı, Dureyde aydur. Yā Emīr, қur‘ayı (3) bir dağı bıraқ ki erenler oyunu üçe dek demişler, tā ki bunlaruñ arasında nizā‘ faşl ola. Yine bıraқdılar, (4) yine ‘Abbāsa geldi. Ayruқ kimesnenüñ sözi қalmadı. Hıfāf, қatı saḫt oldı, қorkdı ki Müte‘ accizi kendüden (5) ögürdi, vara öldüre қızı ala. **Rāvi eydür:** ‘Abbās қatı feraḫ olup evine vardı, aşḫābın cem‘ itdi. ‘Anter (6) dağı Muқri‘l-Vaḫş yanınca ṭurdılar, evlerine gitdiler. Muқri‘l-Vaḫş ‘Antere eytdi: v’Allah Yā Ebel Fevāris Hıfāfa (7) gāyet de özüm göyüñdi, dilerim ki anuñla gidem, varam, aña mu‘āvenet idem. ‘Anter eytdi: Üsküt, Yā Fārisü’n- nāḫ. (8) Bu sözi şaқla, ben dilerin anıñ kimse ṭuymadın maқşūdın bitürem. Tā ḫalқ dimeyeler ki қuluñ işi dāim қula (9) yardım itmekdür. ‘Anterüñ ḫāli böyle. Bu ṭarafda ‘Abbās dağı evine geldi, aşḫābından қırқ bahādır kişi iḫtiyār (10) etdi ki her biri, yüzden yüz döndürmezdi. Derḫāl

cümlesi yarağa girüp at arkasına geldiler, yola revān (11) olup gitdiler. ‘Abbās, bunların öñlerine düşdi, giderek kerem olup işbu ebyâtı okudu. Şi‘r.

2b

Rāvī eydür: ‘Abbās aşhâbıyla tırmayup üç gün üç gece gitdi. Benî Hamîre yetişdi. Sebî‘ bin Hârişüñ (4) ki laqabı Zü’l-Himârdur, evine kındı. Sebî‘ ‘Abbās göricek ikrâm idüp ziyâfetler eyledi. ‘Abbās Yâ (5) Emîr, Ārz-ı Şerîfe bir hâcet ittürmege giderin, gerekdür ki baña mu‘âvenet idesin. Andan başladı, bir bir geçiken (6) mâcerâyı söyledi. Andan eytdi: Yâ Emîr, saña aniñ için geldim ki Hıfâf vardı ‘Antere şıgındı. Zîrâ dâim veled-i (7) zinânın yardımcısı veled-i zinâdur. Sen, ehl ü nesebsin, gerekdür ki ehl ü nesebe yardım idesin. Zü’l-Himâr (8) Ehlen ve Merhâben, Yâ‘ Abbās. Yakın bilgil ki hâcetün revâ oldı, maşşuduña yetişdüñ. Andan soñra (9) Zü’l-Himâr sefer yarağın görüp aşhâbından elli kişi ihtiyâr itdi. Arz-ı Şerîfden yaña müteveccih olup (10) gitdiler. Bileler nice bir nice kılavuz uydurdılar. Andan soñra tırmayup gitdiler. **Rāvī eydür:** Bunlarınla (11) Ārz-ı Şerîf aralığı gâyet eşkün atla yigirmi günlük yol idi. Yolları gâyet sa‘b idi, çok derbendler, (12) beriyyeler, şusuzluklar geçerdı, andan varurdı. **Rāvī eydür:** Bu öñlerince kılavuzluk iden adamlar aytdılar. (13)

3a

Bu gitdüğüniz yollar ıssuzluk beriyyelerdür ve otı, şuyı kıt şahrâlardur ve havâsı mühmel ve korkunç maşşamlardur ve (1) açlıqdan ve şusuzlıqdan buñalcağ mekanlardur. Gâfil gitmek olmaz, vâfir yarağla gidin ki zahmet çekmeyesiz, didiler. (2) Pes, bunlar dağı eyle itdiler ve elli adam alup yola revān oldılar. On gün gitdiklerinden soñra azuğları dükenmege yüz (3) tutdı. Şuları dağı tamâm oldı, gâyet teşvîşe düşdiler. Hâlümüz nolsardur, diyü mahzûn oldılar. Kılavuzlar aytdılar. (4) Aşşâm olunca gâyet idün, yürün ilerüde bir şu vardur, aña irişevüz didiler. Buñlar dağı sürdüler, gece olunca ol (5) yerde bir ulu göl varmış, aña irişdiler. Gördükleri sâ‘ at şol şusuz deve gibi bir biri ardiñca bî-ihtiyâr ol göle (6) döküldiler ve gereği gibi şuya kındılar, cânları râhat oldı. Ol gece anda ârâm oldılar, dün yarusı geçicek kılavuzlar (7) çağırdılar ki tıruñ, şu kablariñ tılduruñ, bugün uğrayacağumuz beriyyeye Servet beriyyesi dirler, aşlâ azuğ, (8) şu ele girmez ve ıssı gâyet de katı olur. Atluya bir gün bir gicelik yoldur, hiç kimse sağ esen geçmez. Meger ki vâfir şuyı (9) ve azuğı ve yarağı ola didi. Bunlar dağı tırup tulumları ve matâraları ve tâ ki su kablari ne varsa tıldurdılar ve yola (10) girdiler. Kışluğa dek gitdiler, gün kızdı, şahrâlar od oldı. Öyle olunca bu miñnetle gitdiler, şusuzlıqdan dilleri (11) tamâğa yapışdı ve atları yoruldı. Şu taleb etdiler, gördüler ki getürdükleri şular

şoğulmuş ve ıssıdan bir kaçtre kalmamış, (12) telef olmuş. Ah idüp ağlaşdılar ve içlerine od düşdi. Belleri büküldi, buñaldı ve kuvvetleri kurudı andan kılağuzlar (13)

3b

Çäre yürümekdür, ola ki cānumuzdan bākī varken şuya irişevüz. Necd oluñ, eger ecelümüz gelmedise çıkaruz geldise (1) işbu dermānsuz yerlerde helāk olup giderüz didi. Zü'l-Himār, eytdi: Biz buñda şusuzluğdan kırılacağumuza (2) hiç şüphe yokdur, müşkil hāle müptelā olduğ didi. Bir şā' at dağı gitdiler, atları yürimez oldu. İnüp yayağ (3) oldular ve silahların döktiler ve ağır giyeceklerin bıraktılar ve başlarından ışkların atdılar. Yoldaş yoldaşa ve kardaş (4) kardaşa bakmadı. Her birisine başlu başı kayusu oldu. Bahādırlar zelil oldu ve kuvvetlülür za'if oldu. Hep yayağ (5) olup atların gāh gāh yederler gāh sürerlerdi. Zü'l-Himār ayduardı ki nolaydı ki buldır olup bu işe şataşmayayduğ. (6) Cihān sarāyı kiñlikle başımıza tar oldu dirdi. El-hāşıl hadden aşığa buñaldılar ve biribiriyle helālleşüp (7) esenleşdiler ve vedā'laşdılar, ölümlerine yakın hāşıl itdiler. Kılağuzları eytdi: Ey 'Arab Uluları, ümīdünüz (8) kesmeñ, şu vardur, yakında ola ki irişevüz dirdi. Ne hāl ise çalışuñ, ola ki ecelümüz gelmedi ola, kurtulavuz, (9) düşmān şamātasına uğramayavuz dirdi. 'Abbās eytdi: 'Arab 'Ahdī Hākkıçün, bu sefer şüm sefer oldu, āfetlere (10) müptelā olduğ. Bu nesnelər hep ol veled-zinā Hıfāfuñ sa'ādetine a'lāmetdür. Zīrā bu miñnetden hālāş dağı (11) bulursuz, maşşūda irişmekden mahrūm kalduğ. Ben bilüriñ ki Beni 'Abs kılı 'Anter aña yardım idüp işini bitirse (12) gerek didi. Zü'l-Himār eytdi: Yā'Abbās, ben dağı bu yola gitmekden 'arzım, ol veled-i zināya bulaşmak idi. Hıfāfa (13)

4a

mu'āvenet itmekçün gele dağı yolda uğraşam, anuñ başına belā getürem, 'Amruñ defterini dürem, derdim. Beni (1) çok incitmişdür, göñlümde aña kīn ve hāsed bihāddür. Velikin Hāq Te'ālā bize kahr itdi, şunuñ gibi hāle müptelā kıldı (2) didi. Hele bu sözlerden söylediler ve atları yedüp gāh sürüp yap yap aşşamadek gitdiler. Gün toluncağ (3) bir pāre rāhat olur gibi oldılar. Issıdan hālāş bulduklarına şād oldılar. Andan dökülüp aç ve şusuz, za'if ve hayf (4) yatdılar. Ne at kayusu oldu ne dünyā. Āhır kuşluğ olunca ol hālde uyudılar, gün kızıncağ uyandılar. Gördüler ki atları (5) katlarından gitmiş, dört yana. İstediler, bulamadılar dağı beter ilikleri kurudı, belāya uğradılar. Ba'zısı ba'zısıña eytdi: v'Allāh- (6) -ü'l-'azīm ki bize bu işi iden bizüm helākumuza kaşd itmişdür. Düşmān şamātasına şataşduğ, olmaz yerde zāyī' (7) olduğ, kılıc görmedin kırıldığ didiler. Kılağuzlar aytdılar. Böyle demekle iş bitmez. Nāçār gitmek gerek, bu önümüzdeki (8) şahrā üzerinde öyle ıssısına kalursavuz geçmeziz. At gitdi,

azuğ az, şu yok. Sa‘y idüp cānumuzdan cān eşeri (9) var iken bu beriyyeyi geçelüm, görelüm. Eger ğayret idüp bundan dağı ölmedin kırtulavuz, ğālib budur ki şenlike (10) irişevüz didiler. Bunlar bu sözi işidincek ferağ oldılar ve tākātları yetdigince süründiler, şusuzlıqdan (11) dişleri qarardı ve tūtakları şişdi ve dilleri ağızlarından çıqup şarkdı. Bu qararda ağışam oldı. (12) Issı üzerlerinden götürüldi. Nāğāh baqdılar ki çādırlar ve evler görünür ve bir ırmağ aqar, begāyet hürrem oldılar. (13)

4b

ve ğuşşaları gitdi, irişüp şuya döküldüler ve toyunca içdiler. Ba‘zısı dağı helāk oldı. Hele bir pāre cānları (1) gövdelerine girdi. Oturup bir sa‘āt ārām oldılar ve bu çadırlara ve evlere nazar kıldılar. Nāğāh gördüler ki (2) biñe yakın adam çıqup geldiler, bunlara kılıc ve süñü havāle kıldılar ve çağurup kimsiz, ne tākā’ifedensiz, bunda neylersiz (3) didiler. Bunlar aytdılar. Yā Qavm, bizi esirgeñ, belāyı geregi gibi çekmişüz, açlıqdan ve şusuzluqdan cānımız qayusı olmışdur. (4) Ne kılıc ve ne süñü hācetdür, ol hālümüzi görüñ andan şoñra hışm idüñ didiler. Bunlar dağı bunlarıñ sözlerin (5) işidicek esirgediler, kılıçların kınına kıtdılar. **Rāvī eydür:** Meger ki bu atlular, Benī Qazā‘dan idi ve muqaddimleri (6) Müte‘acciz bin Fāiz idi ki ‘Abbās, Zü‘l-Himār bunu öldürüp intiķām etmege giderlerdi. Bunlar bu maķāma geldüğine (7) sebeb bu idi ki Müte‘acciz kızkarındaşı Ğamra‘ı dağı bile alup rızq taleb itmege çıkmışdı. Niteki ‘Arabuñ ‘ādeti evvelde böyle (8) idi. Bu arada at dinlendürmek için şulanmağ için qonmuşlardı. İttifāķ-ı taķdīr ehl ü ‘Abbās ve Zü‘l-Himār bunuñ kaynağına (9) bıraķdı çünkü ol üzerlerine gelen adamlar bunları gördüler. Açlıqdan ve şusuzluqdan buñalmış halkıdır ve (10) beriyyeler çekmekden ve ıssılara şataşmağdan tākātleri qalmamışdur. Merhamet itdiler ve tanışdılar. Şöyle ittifāķ itdiler ki (11) bunları alup Müte‘accizle kızkarındaşı Ğamra kıtına iledeler hem dağı eyle etdiler, andan varup aytdılar. Yā Emīr, ‘Arab (12) fuqarāsına şataşdıq. Açlıqdan ve şusuzluqdan ve ıssıdan buñalmışlar, diledük ki kırayduq. Yalvardılar, hāllerine (13)

5a

baķup esrikden nesne dimedik. Evet işde hizmetiñe getürdük. Ne buyurursun didiler. Müte‘acciz eytdi: Varuñ, (1) bağlañ. Şabāhadek kırsunlar, yarın getüresiz, haķkından gelem ve ne tākā’ifeden idiklerin bilem didi. Bunlar dağı (2) vardılar, bu halkı hep bağladılar ve şabāh olunca şayr etdiler. Çünkü şabāh oldı, Müte‘acciz didiği gibi koyun sürer (3) gibi bunları sürüp Müte‘acciziñ ve Ğamranuñ kıtına ilettiler. ‘Abbās ile Zü‘l-Himār, Müteacciziñ yüzini gördiler, bildiler, (4) hayātları gitdi. Adem ardına gizlenürlerdi ve aydurlardı. Nolaydı,

beriyelerde aç ve şusuz olup gideydik, (5) ayağumuzla düşmān eline düşmeyeydik dilerdi. Çünkü Müte‘accizle Ğamrağatına getürdiler. Ğamraeytdi: Ne halkısız, (6) bunda neylemege geldüñüz? Bunların bir kaç ‘ākılları aytdılar. Hātun, biz Benī Selīm faķirlerinden olurduķ öz rızķ (7) taleb itmege çıķduķ idi. Yolumuz beriyelere tuş geldi, atlarımız şusuzlıķdan helāk oldu, biz dağı (8) aכלıķdan ve ıssıdan ğāyet za‘ıf olduķ ve hayātımızdan ümīd kesdik idi. İttifāķ bu şerīf maķāmlara (9) irişdik, şu bulduķ, hele helāk olmaķdan ķurtulduķ, halāş bolduķ. Şimdiki hālde işde sizüñ (10) elüñüze düşdüķ. Hāturuñuz ne dilerse idüñ didiler. Ğamra eytdi: Sizden ‘Arab içinde meşhūr (11) olan ‘ādet develer istemekdür, anı taleb iderüz. Develer getürüñ, siz kendüñüzi ķurtaruñsoñra ķabileñüz (12) ulusu Dureydi bulup haber-i esin iderüz. Zīrā aña hürmet ve ‘izzet iderdüķ ve pīrliginden ululuğundan (13)

5b

ötürü ağırlarduķ. Şimdi ol fesāda başladı, bizüm diyārumuza harāmī gönderür. Uş yakın zamānda (1) aña bu işüñ‘ivazın idevüz didi. ‘Abbās, Ğamranuñhaberini işidinceķ şād oldu ve halāşına mecāl (2) buldı, andan eytdi: Hōş! Ey Hātūn, elümüzden geldüķçe deve getürelüm. Evet biz faķir halkuz, eger dağı kimüñ (3) bizüm ulumuz Dureydüñ bu bābda sucı yokdur. Bizüm bu diyāra gitdügümüzden haberi yokdur, aña ğazab itmeñ (4) didi. Müte‘acciz eytdi:‘Arabuñ‘ādeti eyledür, esīr olıncaķ faķiriz, dir. Sizden çok nesne istemeziz, hemān adam (5) başına on deve isterüz, varuñāzād oluñ, Dureyde buluşavuz didi. ‘Abbās, bu ķula rāzī olup (6) adam gönderdi ve hāllerini bildürdi. Müte‘accizden dağı bir yol bilür, cüst çapuk ķavl aldı, becīd yürütüp gitdiler ve bile (7) çok azuķ ve şu götürdiler. Müte‘acciz, ol giden adamları şöyle şart eyledi ki bir kaç günde gelüp deve getürürse getüre, (8) getürmezse bu esīrleriñ boynın ura. Bu vechle ķavl idüp ol ķişi yürütüp gitdi. Bunlar bunda muntazır olup (9) kaldılar. Andan Ğamra Müte‘accize eytdi: Yā Āhī, varup ta‘alluķatumuza ķavuşalum. Teñri bize zaħmet çekmedin rızķ müyesser eyledi. (10) Adam başına on deve gelürse çok ni‘met elümüze girür. Hele bu esīrleri koyuvirelüm, gitsünler soñra Benī ‘Adnāna (11) intikām idevüz didi. Müte‘acciz eytdi: Eyle olsun. Yürüñ, halka haber idüñ, göçelüm, diyārumuza gidelüm didi. Ta‘alluķāt (12) ları ile kendülerüñ arası üç günlük yol idi, iki günde vardılar. ‘Abbāsı Zü’l-Hīmārī ve bāķī yoldaşlarını yayaķ ve elleri (13)

bağlu sürdiler. Çünkü varup maḳāmlarına irişdiler ve Fāize ki uluları idi, bu kışşa'ı 'arz etdiler. Fāiz bunların (1) selāmetlīğla geldiklerine sevindi amma deve isteyü adam dükleri hātırına hōř gelmedi. Müte'acciz ve Ğamraya eytdi: Hāṭā itmişsiz. (2) Şimdi ol gönderdiğüñüz adam varup bu haberi anda iledicek, Dureyd 'Arab içinde meşhür kişidir, hükümüne muṭi' olurlar. (3) Bī-hadd leşker cem' idüp üzerimize gelse gerekdür. Ā'le'l-huşuş ki anuñ güyegüsi Zü'l-Himār ki bahādırlıđı 'Arab içinde (4) meşhürdur. Nice bahādırlara ğalebe etmişdür, v'Allahi ki bu seferde bize teşviş hāřıl itdüñüz, řavāb budur ki üç gün bunda (5) arām olasız dağı göçüp bir şarb yire ki atı şuyı bol ola, varup oturavuz ve yolları bekleyevüz, ğāfil olmayavuz (6) didi. Ğamra eytdi: v'Allah'ül-'Azīm! Ey Atasunuñ himmetüñ gitmiş ve pīrlık seni korşak eylemiş, biz seni evvelden şöyle bilürdük ki (7) kimseden korşmazsın, ne Melik Nu'māndan ne řām beginden. Bizüm çerimüz anlardan az degül ve heybetümüz halkuñ gönline düşmüşdür. (8) Nolaydı ki ol Dureyd didüğüñ ve Zü'l-Himār dağı çeri cem' idüp üstümüze gelelerdi, göre idik ki ben anlara ne işler iderdüm (9) didi. Andan Ğamra ve Müte'acciz ve bāķi cemā'at varup bu esīrleri egleyüp bağladular ve ta'am virüp yedürdiler ve şu virüp (10) şandurdılar ve üzerlerine kıllar kıoyup bekletdiler, gelüp yine çādırlarına gitdiler. Halk tağıldı, her birisi ulu evine gitdi. (11) Ađřam oldu, her kişi kendü řarargāhında sākin oldu. Ğamra, yatdı. Fikrinde bu idi ki atası hesab itdüği rāst geleydi. (12) Bu dağı bahādırlıđın atasına göstereydi. Rivāyet iderler ki Ğamranuñ nesebi eyü degül idi zīrā ki bu Fāizüñ kıatında bir kıara (13)

ķaravař vardı, adı Cezür idi. Hāyli zamān kıatında olmış, bu Ğamra andan şoğmuş idi. Büyük olunca Fāiz buña muķayyed (1) olamadı ve i'tibār itmedi. Bu dağı varıraq ata binmek öğrendi, süñgü ve kıılıç tıtdı, bahādırlarla muķābil oldu. Yigitler şafına girdi, (2) merdānlarla muřāhib oldu, nice hādīřelerde adı çıkıar idi ve vāķi'alarda şöhret belürtdi. Fāiiz dağı bunuñ hāli böyle oluncaķ (3) iķrār idüp nesebine ulaşdurdı ve anıñ sebebiyle ulu mertebeye irişdi ve hürmeti ve 'izzeti arttı. **Rāvi eydür:** Ğamra bu fikirle yatdı (4) ki nolaydı, atam didüği gerçek olup Benī Selīm leşkeri bunda geleler idi. Ol dağı göre idi ki ben anlara ne belā iderin (5) dirdi. Bu teşvişle yaturken nāğāh kıulağına bir āvāz geldi. Diñledi, gördi ki büyük gavğadur. Def'i yerinden şurup kıılıç eline (6) aldı ve süridi. Taşra çıkıdı, gördi ki ol esīrlere bekleyen kıullardan ba'zısı gelmişler, feryād idüp çağrışdılar, aytdılar. Ey Hātün, (7) meded eyle, tecemmu'

esirler boşanmışlar, bize kılıc koyup çokumuzu kırdılar ve kaçdılar. Atlara süvār olup yerler kesdiler ve yel gibi (8) esdiler. ‘Ala’t-ta‘cīl bu şeytānlara uzanup ırağa gitmeden irişüñüz didiler. Ğamra, bu haberi işidincek atasına ve qardaşına haber (9) itdi. Ata binüp Benī Selīm bahādırlarunuñ ardına düşdiler. İşiden gitdi, tīz yürütdi. Qabīlenüñ içine bir ğulgüle düşdi. (10) Benī Qazā‘a halkı yollara tağıldılar ve cehd idüp istediler, ‘ākıbet irişdiler. **Rāvī eydür:** Bu esirler kaçduklarına sebep Zü’l-Ĥimār (11) olmuş idi. Zīrā ki korkdı, bileler, öldüreler diyü tıyulcaq esirgemediklerin bilürdi. Bunlaruñla evvelden aralarında mādde çok (12) idi. Res bu teşvīşle gice yaturken dürişüp bağıñ çözdi, ‘Abbās dağı yanında idi. Anı dağı çözdi, bākī yoldaşların hep (13)

7a

çözdiler ve bekleyen kullarıñ kılıçların ve kalkanların aldılar ve at koyurmağa başladılar ve ğavġādan ba‘zısı uyandı, (1) feryād eyledi ve Ğamraya haber itmege gitdi. Bunlar dağı atlara süvār olup kaçdılar. Ğamra dağı atıyla bunların ardlarına düşüp (2) Qarā Gökcede irişdiler. Şabāhadek cenk etdiler. Zü’l-Ĥimār Benī Qazā‘ halkından bī-nihāyet adam düşürdi ve bahādırlıġın (3) bunlara bildirdi. Andan çāġırdı. Ey Mūte‘acciz, ben Zü’l-Ĥimārın, sizüñ başuñuza belālar itsem gerek ve senüñ başıñı kesüp armağan (4) alup gitsem gerek didi. Ğamranuñ atası Fāiz eytdi: v’Allah’ül-‘Azīm, ben bundan qorkardım, size vaşf itdüğüm bu kişi idi. (5) Ĥayf elümüze düşmiş, biz ġāfil olmuşuz, elümüzdeki dükeni dişümüze bırakmışuz. Cāhil ve maġrūr oldur ki vaqtinde iş (6) kāyırmaya didi. Bu kadar da şabāh oldu, hışm birbirin gördi. Birü başa baş oldu. Ğamra dağı süñüsün kapdı, (7) eline aldı ve yedegin deġişürüp Zü’l-Ĥimārla muqābil oldu ve Mūte‘acciz ‘Abbāsla hışm oldu. Añlayın cenk ayağa bindi ve (8) şavaş odı yalaklandı. Bunlar birbirine meşġül olıncaq Benī Qazā‘a halkınıñ tam‘ı Benī Selīm tāt’ifesine ziyāde oldu, (9) ittifāq idüp üzerlerine hücum itdiler. Zīrā ki bu Benī Qazā‘a bahādırları ġüzīn halkı idi ve şınanmış adamlar idi. Benī Selimi (10) tağıtdılar ve atlarını süngüde ve kılıcda qodılar. Zü’l-Ĥimār nice ki bunlarıñāvāzların işidüp yardım itmek isteye idi, (11) Ğamradan geçmez idi. Öyle olunca bu hālle cenk etdiler. Benī Selīm halkı başıldı, BenīQazā‘a bahādırları bunları (12) perākende itdiler. Yigirmi üç adamların depelediler ve bākī kalanın esir itdiler. Hemān Zü’l-Ĥimār qaldı ‘Abbās’la. Āşma‘i aydur. (13)

7b

Eger Ğamra olmasa Zü’l-Ĥimār Benī Qazā‘a şarardı ve Mūte‘accizi esir iderdi ve aşhābın qurtarırdı. Evet, Ğamra māni‘ (1) oldu. Gözin açdurmadı ve yoldaşlarından ve halkından kimse’i yardım itmege qomadı. Sa‘y itdi ki kendü yalñuz Zü’l-Ĥimārı (2) esir idüp ad çıkara

ve bu sebep ile çavı ‘ālemde söylene ve bu hālle aḥşam yakın olunca dūrüşdüler. Zü’l-Ḥimār ‘Abbāsı esİR (3) itdi. Qaldı Ğamra ile Zü’l-Ḥimār. Fāiz bu hāli müşāhede idicek çağırdı, yoldaşlarına ve bahādırlarına kaçdı, eytdi: Aḥşam (4) oldı, düşmān elümüzden çıkdı. Tiz oluñ, kızumda yardım idüñ. Zü’l-Ḥimāruñ atını düşürmek ardınca oluñ, Yā Muḥannetler. (5) Eger benüm kızım olmasa hepiñüz helāk olurdu. Halkı, Fāiziñ āvāzın işidicek dört yanından Zü’l-Ḥimāra ḥamle kıldılar ve kılıc (6) uşurup süñü ḥavāle kıldılar. Zü’l-Ḥimār bunlara ḥamle idüp perākende itdi, otuz adamların düşürdi. Nāgāh atına zaḥm irişdürüp (7) mecrūḥ eylediler ve atın düşürüp Zü’l-Ḥimārı tutdılar. Şād ve feraḥ olup bağladılar, dönüp göñül murādıyla evlerine geldiler. Andan Fāiz Ğamraya (8) eytdi: Ey kızım, var sakla işbunları. Bugün tursunlar, yarın hebi‘ sinüñ boynın urup göñlümüze şifāḥāşıl idevüz didi. (9) Zü’l-Ḥimār, Fāizüñ sözün işidicek eytdi: Yā Fāiz, ben size ideceğim itdim. Şimden girü ğam degil, her ne cezā ki ḥātūruñ (10) dilerse eyle it. Evet işbu kara yüzlü cārīye degülmişse ben sizüñ cem‘ iñüzi topraĝa dökerdüm, kanuñuzla diyāruñuzı (11) boyardım, sa‘ ādet yarı kalıcağ‘ aceb degül ki bir zelil ve ḥākīr korçağ bir bahādıra ğālebe ide. Hāl budur ki benim atam düşdi. Hem (12) açlık, şusuzlık çok çekmişdim, kuvvetim bayaĝı gibi degül idi. Yoḥsa bunuñ gibi ‘avrat baña muqābil mi olupilürdi, veyāḥūd (13)

8a

bu kadar leşker benüm öñüme mi tırabilürdi? Mişe arslanı za‘ if olsa dilküler ğalebe idüp bir ziyān itmekle yig olmaz, nesne (1) lāzım gelmez didi. Ğamra bunuñ sözün işidicek ğāyet de incindi ve Zü’l-Ḥimāruñ sözi buña güç geldi. Andan atasına eytdi: ‘Arab (2) ‘ahdi ḥākıçün ben seni qomazın ki bu kişiyi öldüresin. Zirā ki benüm bahādırluĝuma kā’il olmadı. Bir zamān ben bunu şaklayayın rāḥat (3) olsun, yesün, içsün, kuvveti yerine gelsün. Hiç bahānesi qalmasun daḥı cenk altında her ne isterse virin. Senüñ (4) qatuñda egleyin, uğraşın. Hep halk teferrüc itsünler eger ol baña ğalebe iderse aşḥābını qoyıvirüp beni alasin eger ben aña ğālib (5) olursam qulaĝın kesem ve alına nişān qoyam ve çok devesin alup qoyıvirem. Tā cemi‘ halk bile ki yiryüzünde nazırım (6) yokdur didi. Atası eytdi: Çünkü fikrüñ öyle ola, varınca bilürseñ it. Biz qardaşuñla beş bin adam alup yolları ve şuları (7) şaklayalum, ğāfil olmayalum. Zirā ben bilürin ki bunuñ halkı tek tırmaz, bunda gelseler gerek. Bunlar deve getürmege Dureydi (8) gönderdikleri yalan idi, ḥile itdiler. Maqşūdları ḥāllerin i‘ lām itmek idi, deve getirmek degül idi. Eger bu işden biz (9) şakınup hazır etmezsevüz ‘ākıbet ḥālümüz yaramaz olur, pişmān oluruz didi ve Zü’l-Ḥimār ve ‘Abbāsı Ğamraya teslim etdi ve kendü halkına (10) işmarladı ki cem‘ olup varalar, yolları bekleyeler. ‘Azm itdüĝi işi yerine getüre. Ebu ‘Ubeyde rivāyet ider ki ol kişi Zü’l-Ḥimār (11) ve ‘Abbās deve getürmege Dureyde

gönderdiler. Gice gündüz dimeyüp gitdi. ‘ākıbet Benī Hevāzine irişdi ve Dureyde buluşdı (12) ve başlarına gelen vaq‘a’i söyledi ve atları yāvı kılınıduğın ve beriyyelerde aç ve şusuz olıyazdukların ve yayaqlıkdan buñaldıkların ve Ğamra (13)

8b

bunları esir etduğını kuşur Dureyde rivāyet itdi ve başlarına gelen sergüzeştlerin hikāyet itdi. Dureyd dağı bundan (1) öğredü işitmiş idi ki Zü’l-Ħimār dağı Abbāsa yardım etmek için bile gitdi diyü ŝād olmuş idi. Bu develere gönderdukları bir (2) adam gelince fāriğ olup ‘ayş u ‘işret iderdi. Fıkr bu idi ki Zü’l-Ħimār ‘Abbāsuñ maqŝudını bitüre. Bu ħalle otururken nāgāh (3) gördi ki bir gün bu develere gelen kişi muŝıbet ħaberin getürdi. Melül, maĥzün oldu ve ‘Anteri ve aŝĥābı ve Ħifāf bin Nedebe’i kığırıp bu ħāl (4) bildüreydi. Beğāyet melek şüretin gösterdi. Muĥri’l-Vaş eytdi: Kim ola ki bunlaruñ atın uğurlayup anuñ gibi dermānsuz yerlerde (5) mağbün etmiş ola. ‘Ali’l-ĥuŝuŝa ki anlar gele Zü’l-Ħimār bile ola didi. Dureyd eytdi: Ya ŝām Bahādırı, Ħaĥ Te‘ālinüñ tağdirinde anlarıñ (6) bu nesne alınlarına yazılmış idi. Yüz Zü’l-Ħimār gibi kişi adam anı def‘ idemez. Lāt ve ‘Uzzā ħaĥkı için yeryüzünde belā oĥuna, niŝān olmamış (7) kimse yokdur ve rüzgār miĥnetine müptelā olmadık adam bulunmaz. Bir dağı budur ki bu iş vaqı‘ olduğı Ħifāfuñ sa‘ādetine delālet (8) ider. Zirā ki ħāl böyle olıcaĥ elbette biz leşker cem‘ idüp varup yoldaŝlarımızı kırtaruruz ve Müte‘accizüñ başını keserüz, iş (9) Ħifāf için olur, şabır bereketi ile murāda irişür didi. ‘Anter eytdi: Ya Mevlāi, fıkrün böyle olıcaĥ lāzım degül. Sen zaĥmet çeküp (10) sefer etmeñ. Ben varup ol ĥizmeti yirine getüreyin. İki yüz adamla Ħifāfi dağı bile alup maqŝudına yetişdüreyin ve esirleri dağı (11) kırtarayın. İşini bitürmeyince gelmeyeyin didi. Dureyd eytdi: Lāt ve ‘Uzzā ħaĥkı için, biz seni yalnız gitmege kımazız, elbette ben bile giderin. (12) Belki eger bilsem siz rā‘zī olacağını and virrirdim, gitmege kımazdım. Evet bilürin ki eselmezsin. Biz gidecek kıalmağa rāzī olmazsın ve döstuñ (13)

9a

Ħifāfa mu‘āvenet itmek için elbette gidersin. İmdi ŝavāb-ı tedbīr budur ki sen didiğün gibi iki yüz adam cem‘ idüp varavuz. (1) Benī Ķazā’a’i perākende idevüz ve kimsenüñ ŝefā‘atın kıbül itmeyevüz, diyārlarını ħarāb idüp adamlarını kıravuz ve adamlarımızı (2) ħalāŝ idevüz didi. ‘Anter eytdi: İş senüñ elüñdedür, ne vaĥt emr iderseñ gidelüm didi. Dureyd bugün kıayduñuz, görüñ (3) yarın kııkalum didi. Andan ŝoñra evlerine tağı olup yol irāğın gördiler. Ħifāf bu işe gāyet feraĥ oldu ve ‘Antere eytdi: (4) Yā Mevlāi, eger senüñkıarındaŝuñ şeybüb olmasa ‘Abbās maqŝudına iriŝürdi. Ben ħasretten ölürdüm. Anuñ himmeti ile (5) düŝmān

helāk oldu. Ümīd budur ki senüñ devletüñde murāduma irişem. ‘Abbās bin Merdas maħrüm kaldı didi. (6) **Rāvī eydür:** Benī Selimüñ ol şusuz beriyyelerde ve ıssuzluk şahrälarda atların uğurlayup hayrân ve dermânda iden (7) yayağkoyup sergerdân ve uftâde kalan Anteriñkarındaşları Şeybüb ve CerİR idi. ZİRâ şol vaqt ki kur‘a ‘Abbāsa (8) düşdi ve Müte‘accizin başın getirmege ve Necmiñ intikâmın alıvırmege gitdi. Hıfâf melül ve maħzün oldu. ‘Ali’l-ħuşuşa ki (9) Zü’l-Ĥimâr daħı bile gitmiş ola. Bu sebebden teşvişlendi, tâşalara düşdi ve ‘Antere ħâlinden şikâyet idüp ağladı. (10) ‘Anter eytdi: YâHıfâf, Dureyd kur‘a bırağup nevbet aña düşdi. Bunca ħalkuñ katında ol kûla râzî olduñuz. Şimdi (11) Ben gâib olup gidersem nâgâh ‘Abbāsa bir każâ’i âsmâni irişüp bir belâya müptelâ olursa hemân bizden oldu bilürler. (12) ‘İtâba ve serzenişe müsteħağ oluruz, çäre şabırdur. Belî, eger ‘Abbās maħşüdün ħaşıl itmeyüp yine gelürse cem‘imüz sa‘y (13)

9b

idüp senüñ işüñ bitürelüm didi. Hıfâf eytdi: Yâ Mevlâi, eyü didüñ. Allah Te‘âlî sana ħayır virsün, şabr idelüm, (1) görelim rûzgâr neyler. Eger ol kız benüm naşibüm ise ‘Abbāsa müyesser olmaz didi ve yine odasına gitmege kaşd itdi. (2) Şeybüb bunu esirgedi. YâHıfâf, ħâturuñı ħoş tut ki ben ‘Abbāsa bir iş ideyin ki Müte‘acciz varup intikâm itmekden ‘âciz (3) ola ve anuñla bile giden Benī Mâlik atlarını hep zelil ve ħaķir ideyin, varsın fâriğ olsun, teşvişlenme didi. Hıfâfiñ göñli bir (4) päre tesellî buldı ve koyup gitdi ve Hıfâf gidicek Şeybüba ‘Anter . Ya İbnü’l-Laħna, neylemek istersiz. ‘Abbās ki (5) Hıfâfa va‘de idersin, bizi Dureyd katında şerm-sâr idersin didi. Şeybüb eytdi: Yâ Āĥî, Lât ve Uzzâ ħaķķı için Hupel-A‘lâ (6) ħürmetiçün ben bir iş itmezsin ki anı kimse bile didi. ‘Anter eytdi: Neslümüñ esirisün, göñlüñe geleni baña di, göreyin. Şâyed (7) ki fikrüñde ħatâ idesin. Şeybüb eytdi: Ben bilürin ki ‘Abbās Benī Każa‘aya gittiği yolda Servet beriyyesi dirler, bir (8) beriyye vardur, iki günlük yoldur, şu bulunmaz ve azuğ ele girmez. Ĥuşuşâ ki yol bilmez kişi ola zaħmet çeker. Benüm göñlüme gelen (9) budur ki CerİRi bile alup varam, onlara irişem ve atların gice yatduğları yerde uğurlayup anları yayağ koyam. Eyle olıncağ (10) anlaruñ ħâli ikiden ħâli degül, yâ budur ki helāk olup giderler yâĥüd şusuzlığdan ve yayağlığdan za‘if ve zelil (11) olurlar. Müte‘acciz varcağ tãkatları ħalmaz ‘ali himmetleri bir päre şu bulup ölümünden ħalâş bolmağ olur didi. (12) ‘Antere bunuñ tedbir ħoş geldi ve eytdi: Helāk olduğlarına ĥöd râzî degülüz ammâ atların ağurlamağın ma‘nisi var. ZİRâ ki (13)

10a

atları gidecek. Gâlib budur ki Müte‘accize varmağdan vâz gelürler, dönüp yine mağbûn ve mağzûn bunda gelürler didi. (1) Şeybûb dağı bu tedbîr üzerine Cerîrele bir gece Benî Hevâzenden çıkup ‘Abbâsın ve Zü’l-Himârîñ ardına düşdiler. (2) Şeybûb anlar gitdikleri yoldan gayrı bir yakın bir yol bilürdi, ol yoldan gitti. Kendülere kifâyet idecek şu getirdi. (3) Bunlardan öñre davranup konacağları yire irişdiler ve bir halvet yirde kondılar. Aşşam gördiler ki ‘Abbâs ve Zü’l-Himâr ve bâkî (4) aşhâbı ıssıdan buñalup aç ve şusuz ve za‘if ve nañif atdan inüp düşdiler, yatdılar. At kayusu kalmadı. Yorulduğlarından (5) ve ‘âcizliklerinden cânları kayusu olmuşdı. Ölüler gibi düşdiler ve ‘âlemden gâfil olup şöyle şandılar ki bunuñ gibi (6) mağâma ‘Arab haramisi uğramaz. Bilmediler ki yerlerinde ‘Anter gibi ve Hifâf gibi düşmânları var, Şeybûb gibi şeytân bunlarıñ fesâdına (7) ve helâkine kaçd itmişdür. Çünkü bunlar atlarından ve kendülerinden gâfil ve bî-haber olup uyudılar. Hiç deyyâr uyanuğ (8) kalmadı. Şeybûb Cerîre, ben didigüm, bunuñ gibi fırsat idi. İşde tamâm vağtdur. Şabâh olmadın atları sürüp (9) gidelüm didi. Harir dağı Sem‘ân ve Tâ‘aten diyüp Benî Selîmin atların sürdiler. Şabâhadek atları şuya irişdürdiler, (10) şu virüp bir sa‘at diñlendürdiler andan becid sürüp Benî Hevâzen yolına gitdiler. Elkışşa gelüp irişdiler ve yedi günde (11) ‘Anterle buluşdılar ve atları bir yerde gizlediler. ‘Anter bu hâli Hifâfı kığırup bildürdi ve oturup bu ferağla şöhet itdiler. (12) Hifâfîñ teşvîşi bir pâre sâkin oldu, birkaç günden soñra ‘Abbâsuñ Dureyde haberi geldi ve halâş olmağçün (13)

10b

develer istedi. Dureyd melûl olup ‘Anteri kığırdı, bu hâli aña bildürdi. ‘Anter dağı şüretde melâlet (1) gösterdi. Velâkin ma‘nide Hifâf maşlahatçün hürrem oldu. Bu bâbda söyleşüp tanışdılar. Âhîr tedbîrleri buña (2) muğarrer oldu ki iki yüz adam alup gideler. Niteki yukarıda beyân oldu, pes bu kaçd üzerine yüz elli adam (3) Dureyd kabîlesinden ki Benî Hevâzindür, anlardan cem‘ oldu ve elli kişi ‘Anterüñ aşhâbundan dirildi ve Muğri’ (4) l-Vağş ve Urva dağı ‘Anterle bile yoldaş oldılar. Şeybûb gelüp Dureyde ol beriyyelerüñ şusuzluğın (5) ve ıssuzluğın ve uzunluğın vaşf eyledi, şuyı ve azığı çok getürtdi. Andan bunları bir yakın yola (6) çeküp kılavuzluk etdi ve Sebrüt şahrâsın geçürtdi. Şuları dükenince şuya yeridi, (7) konup râhat oldılar ve şulandılar andan Şeybûb eytdi: Benî Qazâ‘ diyârına bir günlük (8) yol kaldı, şimden girü yarağnuuzla oluñ, çoğaluñuzu giyüñ. ‘Anter eytdi: (9) Heyhât. Qandağı Benî Qaza‘a bir günlük yoldan ne hâcet çoğal giymek, üzerlerine varduğumuz (10) vağt giyevüz didi. Şeybûb eytdi: Siz benüm sözüm işidüñ. Bu mağâmda yarağnuuzla oluñ. Zîrâ (11) gönüm şöyle şahâdet ider ki Benî Qazâ‘a biz geleceğümüzi seyirir. Şâyed ki gelür

buralarda biri onlar gâfil iken (12) üzerümüze hücum idüp bir fesâd ideler didi. Dureyd eytdi: v'Allah ki Şeybüb eyü didi, gâfil olan belâdan (13)

11a

hâli olmaz. Pes Şeybüb dedüğine uyup ırağa müstağırık oldılar. Aşma'î aydur. Şeybüb rāst-ı tedbîr (1) itdi idi. Hem dağı didigi vâki' idi. Benî Kazâ'a ulusu ol işi itdilerdi. Zîrâ ki Ğamranuñ atası Fâyiz biş (2) biñ adam alup buralarda yolları beklerlerdi ve Dureydden ihtiyât iderlerdi. İ' tîkâdları buydu ki 'Abbās deve (3) getürmege digi adam, çeri getürmege gitdi ki bunları kırtara. Baş oğlu Müte' accizi biñ adamla her gün (4) yollara gönderürdi ve şahrâlara ve beriyyelere nazar itdürdi ki kimisi göricek gelüp haber ide. Üç gün (5) Müte' acciz bu şüretle yolları gezdi ve beriyyeleri gözetdi, dördüncü gün olıcağ gördi ki Benî Hevâzin (6) ve Benî 'Abs leşkeri irişdi, önlerince Dureyd bin Şam'a ve 'Anter bin Şeddād vardılar. Nice bâkî halk süñülerin at (7) kulağına birağup taşdan katı gönül, demürden muhkem yüregiyle za'if, hasta 'azrâ'il gelür gibi irişdiler. (8) Müte' acciz bunları görincek haşm idügin bildi ve yoldaşlarına . Gelen Dureydüñ karavulıdur, yorulmuşken bunları (9) perâkende idelüm ve hem babama haber gönderüp bu hâli bildürelüm didi. Bunlar dağı Sem'ân ve Tâ'aten diyüp Fâize (10) def' i bir adam şaldılar ve kendüler bunları âzer konup cenge cür'et itdiler. Bilmediler ki bunlarıñ her birisi süñüden yüz döndürmezdi (11) ve âdem oğlundan ihtiyât itmezdi. Kazâ-yı ismâni ve belâ-yı nâgehâni idi. Ecele karşı varurdu ve ölüme tahammül iderdi. (12) Bir sa'atde bunları Benî Hevâzin ve Benî 'Absı za'if eylediler ve gönüllerinden tama' çıkarup korku koydılar. 'Anter bunları (13)

11b

görünce Dureyde eytdi: Sen sancağ dibinde tırupen bunlara hamle idüp urun, kendü miqdârlarun (1) bildürin didi. Dureyd eytdi: Yâ Bahâdırlar Ulusu, biz şimdiki hâlde beriyyeler çeküp geldik dağı diñlenmeden düşmâna (2) şataşduğ. Bu görünen çeri Benî Kazâ'anuñ karavulı idi. Eger hepümüz ittifâk idüp bunları tağıtmazsavuz ziyân (3) iderüz. Bunlarıñla gelincek ayruğa haber ulaşır. Gelürler gavğa büyür, sancağ beklemege gelmedük, bunda didi ve (4) Dureyd dağı bile hamle idüp çok adam telef itdi ve 'Anter hōd Benî Kazâ'anuñ üzerlerine ecel yolların (5) isderdi ve belâ yağmurların yağdırdı ve gövdelerin cânsız eyledi ve cânların cehenneme koşdurdu. (6) Şavaşduğ Müte' acciz tüş oldu. Gördi ki bir kimse urduğun yukarı dutdığın düşürüp ve bahâdırların (7) kırtaravuz. Kimse üzerine varımaz. Bildi ki çerinüñ muqaddemi budur. Pes, bunu esir itmege kaşd itdi, ol dağı (8) boyun virmedi. Bir zamân cenk itdi 'âkıbet yorılup 'âciz kaldı. Anter, suñü götüyle atdan yıkdı (9) ve Şeybüb

irişüp fi'l-hāl elin arkasına çevürdi, yığıldı. Andan Benī Qazā' a çerisin bölük (10) bölük atlar tağıtdılar. Bir sa' at yidi yüz adamların toprağına düşürdiler. Belki қаланları cān (11) atup Fāyize gitdiler ve birbiri üzerine düşüp kaçdılar. **Rāvi eydür:** Eger Benī Hevāzin ve Benī ' Abs halkı yorgun (12) olmasa Benī Azā' dan bir adam diri қurtulmazdı. Velikin қırmağa muқayyed olmadılar, dönüp vardılar. (13)

12a

Şeniyyetü'l- Ğazalān dirler bir yer vardı, anda rāhat olmağçün қondılar ve esirlerin bir araya cem' itdiler ve aşhāblarından (1) haber şordılar ki kim öldi ve kim diri қaldı, bileler. Müte' acciz dağı esirlerde bile idi. Dureyd anı қatına getürüp (2) şordi. ' Abbās ve Zü'l-himār haberin ve halkınuñ aḥvālinden tefiş itdi. Müte' acciz dağı bunlara maḥluқlarınıñ vāqı' asın (3) ḥikāyet itdi ki günlerde bir gün bir tarafa ğazāya giderdüm, kızқarındaşım Ğamra dağı bile idi. Gördük ki (4) sizüñ halkınuñ aç ve şusuz, za' if, zelil olup geldiler, helāk olmağa az қalmışlar. Biz dağı bunlarıñ cem' in (5) tutduқ ve қorumaq istedik. Āḥir mā' ile kesdik, adam diler ki deve getüreler, kendülerin қurtaralar. Bundan (6) şoñra bir gice bağıdan boşanup kaçdılar, tuypup irişdük. Ekşeri қırıldı ve ' Abbās ve Zü'l-Himār (7) kızқarındaşım elinde esirdür. Atam uş ilerü yanıñuzda dört biñ adamla seyre muntazır olup turur didi. (8) Dureyd, Müte' acciziñ haberin alıncaқ ḥayli acıdı ve ol қırılan adamlar için melül oldı. Andan Dureyd ' Antere eytdi: (9) Ey Benī ' Abs Bahādırı, Ḥifāfiñ maқşudı Müte' acciz idi, eline girdi. Қaldı, bizüm ḥācetümüz didi. ' Anter eytdi: (10) Belī, Yā Mevlāi, gerçek aydursın, vaқt olur ki za' if kişi sa' ādet sebebiyle murāda irişür ve kendüye inan (11) bahādır maқşudundan maḥrum қalur, Ḥaқ Te' ālāniñ қudretinden bedi' degül didi. Müte' acciz Ḥifāfa virdi ki var, şaқla (12) saқın zāyi' eyleme ki maḥlūbuñ fevt olmaya didi. Andan ol gün, ol maқāmda yatup ārām oldılar. Atları (13)

12b

diñlendi ve kendüler ta' ām yiyüp şulandılar, şabāḥ oluncaқ Fāyizden yaña yürüdiler. Fāyiz dağı şıngunlarıñ birinden (1) haber işitdi ki oğı esir oldı ve yoldaşlarından yedi yüz adam қırıldı. Saht oldı ve cigeri (2) pürḥün oldı. Қақdı ve bu haber üzerine ' itāb itdi, eytdi: Velikin ne қadar adam idi ki sizi böyle (3) helāk eyledi didi. Bu eytdi: Yā Melik, iki yüz adam idi. Velikin her birisi biñ adamdan yüz döndürmez, (4) bilmeziz ki dağı kimse var mı yok mı. Şavāb budur ki göçüp bundan gidesiz yoḥsa irişüp (5) sizi dağı bizüm gibi ider didi. Fāyiz bunuñ sözün işidicek ğāyet de ğazab itdi (6) ve eytdi: Ol Dureyd didigüñ kişinüñ pirlikten ' aқlı gitmişdür yoḥsa iki yüz (7) adamla bunda mı gelürdi. Ol ḥod benim bahādırluğum

kızumuñ hünerlerin bilürdi ve bunca (8) yirlerde işlerin işitmiş idi ‘aceb mağrūruluk itdi. Uş göresiz ki oğlumı nice kırtarurın. (9) Siz yarağunuzla oluñ, fırsat bizümdür, hiç kıayurmañ. Dureyde ben muqābil olup anıñ rahmetin (10) sizden getüreyin. Cemī‘ñüz bāķi kıalan iki yüz adamına hücum idüñ didi. Andan eytdi: Ey ‘Ammüm oğulları, şavāb-ı tedbīr (11) budur ki şu tarafın olavuz, anlar bize gelince gereği gibi şusuz buñalurlar, işümüz biter bir sa‘atde helāk iderüz didi. Bunlar dağı (12) Fāyizüñ sözine muṭī‘ olup buyurduğın kıabül itdiler ve hükmine rāzī oldılar. Mecmū‘ sı cenk altına mustağriķ oldılar (13)

13a

ve Benī Hevāzin ve Benī ‘Abs tarafına çekildiler, şol kıadar gitdiler ki şu ardlarında (1) kıaldı. Nāğāh gördiler ki Benī Hevāzin ve Benī ‘Abs bunlara toğrulup geldiler, (2) anlar dağı bunları görüp bildiler. İki kıışım birbirin tamām müşāhede itdi. (3) Şeybüb ilerü geldi, Dureyde eytdi: Hāzır oluñ ki şuya irişmedük, (4) bunlar şudan berü geçmişler. Eger bunlaruñla burada cenge meşğül olursañuz (5) şusuz kıaluruz didi. Dureyd eytdi: Şavāb söyledüñ ve eyü fikir (6) eyledüñ. Evet biz def‘aten hücum idelüm, anları perākende kıılalum. (7) Şuyı biz alıgörelüm yoħsa birazdan ıssı olur, şusuz helāk (8) oluruz didi. ‘Anter eytdi: Yā Mevlāi, ol Allah kıaķķı için ki mekāna (9) ihtiyācı yoķ ve cemī‘ maħlūkātđan mustağnīdür. Eger ol şu üzerinde Mışır (10) kıabile si ve Rebī‘a tāifesi cem‘ olup ittifaķla bekler yine senüñ himmetünde (11) bir sa‘atde anı hālī kıoyup sizi aña mālīk ideyin ve bekleyenlerüñ başların (12) bedenlerinden ayırayın. Hele sen kıamle eyle. Uş göresin ki ben ol şeytānlara ne (13)

13b

işler idem didi. Andan Dureyd, Benī Hevāzin bahādırları ile Fāyizüñ üstine depdi. (1) Ardınca Benī ‘Absla Muķri‘l-Vaħş ile ‘Urve ile ‘Anter kıamle kııldı. Bunlarıñ kıaretin (2) görüncek Fāyiz dağı Benī Kıazā‘a işāret itdi, kıarşı yürüdiler, uğraşđılar. (3) Başlar, bedenler bir cāndan aşığa atıldı ve cānlar bahāsuz şatıldı ve kıanlar seyl (4) olup aķdı ve kıasretle cigerleri yaķıldı, kıılıçlar gövdeleri başlarından ayırdı (5) ve acı içinde birbirinüñ hālini kıayururdu. Benī Kıazā‘a sa‘y itdiler ki düşmānlarını (6) şudan kıorıyalar, başaramadılar, nice ki helālleşđiler. Benī ‘Abs ve Benī Hevāzini def‘ idemediler. (7) İçlerine kıorķu düşđi, heybetleri şöndi ve niyetleri bozuldu ve gönülleri (8) süst oldu. Nāçār olup girü çekildiler. Benī Hevāzin ve Benī ‘Abs kıalkı şuyı (9) aldılar. Aħşāmdan şavāş oldu ‘āķıbet Benī Kıazā‘a şındı. Fāyiz dönüp (10) kıaçdı ve yoldaşları dağı gice kıarañusunda her birisi kıuşlu kıuşuna perākende (11) oldılar. Faiz, kıaçan yoldaşlarına, ‘Arab içinde yüzümüz yere düşđi, bednām (12) olduķ didi ve yoldaşları aytdılar. Yā Emīr‘ü-l ‘Arab, Dureydiñ şerrini bizden meger ki (13)

ķızıñ Ğamra def' ide. Eger ol bizümle bile olsa ħāl böyle olmazdı. Yine bileydüñ (1) ki bunuñ gibi ħāle müptelā olacağumuzı yoħsa anı bile alurduķ. Fāyız eytdi: (2) 'Arab 'ahdi ħaķķı için, ben kaçdum ve dönmedüm. İllā şol ħara yüzlüleri var ki aña diyolar, (3) muķābil olmaya ve cümlesine tağlar taħammül kılmaya. Anuñ şerrinden iħtiyāt itdüm. Şöyle (4) siz deyin ki şol vaşfın işitdügüm 'Anter budur, biz bunlara ol şeytān bile olcaķ (5) тұrumazuz. Meger ki ğāyet çok leşker cem' idevüz. Leşker sebebiyle bir nesne başaravuz. (6) Tīz oluñ, varup ħabīleye irişelüm ve Benī Kindīye ve bāķī dōstlara adam şalup (7) nāme yazalum, ħālümüzi bildürelim, cemī'nden yardım taleb idelüm. Ola ki bu mu'rislere (8) bir ziyān idebilevüz didi ve vecd kaçdı ve yoldaşların alup ivlerinden yaña (9) yürütdi. **Rāvī eydür:** 'Anter kaçd itdi ki Benī Ķazā' anuñ kaçanların ħova ve şabāħadek (10) yetüşdüğün kıra. Dureyd men' itdi. Ey Benī 'Abs Bahādır, biz bunda az ħalkuz, (11) tağılmaķ olmaz, birarada turalum didi. Andan birarada ħondılar ve adamların yoķladılar. (12) Gördiler, altı adam Dureyd ħalkından eksük geldi ve biş adam Benī 'Abs ħalkından (13)

bulunmadı. Cümlesinden birisi 'Ablenüñ ħardaşı Ğamra idi. 'Anter saħt oldı (1) ve eytdi: Eger esir oldıysa ħalāş itmek geñezdür, evet öldüyse ħāli müşekkel (2) oldı. 'Ablenüñ atası mükedder olur, benüm daħı rāħatum gider didi. Mukri'l-Vaħş (3) Eger öldiyse daħı sen sağ ol 'Able selāmet kılsun, hepümüz ölesüz (4) gerek. Ħaķ Te'ālānuñ ħazāsın kim def' ider ve belāsın kim redd ider. Uş, bizüm elümüzde (5) daħı Benī Ķazā' adan esirler çok, kırup intikām idevüz, üzerümüzden 'ārī (6) giderüz 'Anter eytdi: Yā Āħi, mecmū' ħalkı sürüp 'ammüm Māliküñ ħatına iledürsek (7) ħātırı tesellī olmaz ve göñline şifā ħāşıl olmaz ammā bir ħaber bilmege çāre olsa öli midür (8) diri midür, bilsevüz. Aña göre bir tedbir kıla idük didi. Şeybüb eytdi: Eger maķşüduñ ol ise ben varup (9) saña anuñ ħaberin getüreyin. Belki Benī Ķazā'a ħalkından şınup kaçanlar ile bile varup (10) çādurlarına varın, bizüm ħalkumuzdan kim tutşaķdur görin ve kim tutşaķ degüldür bileyin (11) ve esirleri bu tarīķle ħurtarayın ve size yardım itdüreyin. Eger 'Abbās ve Zü'l-Ħimārdur ise (12) işümüz bitdi. Anlar daħı bir taraftan Benī Ķazā'a aya kılcı koyup kırarlar, maķşüdumuz tizcek (13) ħāşıl olur didi. 'Anter eytdi: Bunuñ gibi işler sizüñ elüñüzden gelür, dāim 'ādetüñdür (14)

ve evvelden işin başarmak şinā'atūndur, ha görelüm burada dağı neylersin, varınca (1) gönülüne gelürse eyle it didi. Şeybüb dağı def' i gice қaranuluğunda bunları (2) intizārda қoyup Benī Қazā' a ardınca revān oldu. Bunlar bunda rāhat (3) olmağıçün қondılar, қаşıdları bu idi ki yarın şabāhdan gөçeler. **Rāvī eydür:** (4) Bunların hāli böyle oldu, bu tarafda Fāyiz қışşasına böyle oldu ki ol gice (5) ki қаçdı. Şabāhadek sürüdi ve şabāh yine öyle olunca yürüdi. Yoldaşları (6) dağı ardınca тұrmayup gelürdi ve ardına baқа baқа қаçardı. Bir vechle (7) zahmet çeküp buñaldı ki vaşfa қābil degül. El-қışşa ol hālle gelüp eve (8) irişdi, gөrdi ki қābile öñünde iki kişi cenge meşgül olmuş, birbirinüñ қanın (9) içmege umar, etin yemege tama' ider, bākī halk uşup bunlara nazar iderler ve şavāşların (10) teferrüc iderler. Fāyiz bunı gөricek cān başına şıçradı, halkununı içine muhālefet (11) düşdi şandı. Bir kimse'i çağırup şordı. Halk dağı Fāyizüñ geldügin gөrincek (12) segirdişdiler. Қatına geldiler ve hālinden şordılar. Fāyiz eytdi: Ben başıldum, zelil, (13)

15b

hākīr olup geldüm. Sizüñ hālünüz nedür ki at arқasına gelmişsiz ve bu iki (1) cenk idenler kimdür didi. Bunlar aytdılar. Yā Emīr, birisi senüñ қızuñ Ğamradur, (2) birisi Zü'l-Himārdur. Geçen de va' de itmiş idi ki bir қаç gün rahāt olıcaқ (3) uğraşlar. Ol sebebden dün şabāhdan қoyuvirüp cenge başladılar. Gice olunca (4) çalışdılar ve birbirin başmağa durmışdılar, başarmadılar. Bugün yine şabağdan (5) berü şu hāl ile şavaşurlar didi. Birbirin alımazlar didiler. Rāvī (6) Yuқaruda beyān itdük ki Zü'l-Himār ve 'Abbās ve bākī yoldaşları bağdan boşanup (7) қаçdılar ve Benī Қazā' a ardlarından irişüp cenk itdiler. Ğamra bunları yine тұtup (8) esir eyledi ve atası қаşd eyledi ki bunları depeleye idi. Zü'l-Himār, Ğamranuñ bahādırlığına (9) ta'n eyledi ki biz aç ve şusız ve yorgun idük, diyü. Ğamra dağı atasını men' itdi. (10) Öldürmege қomadı ve bir қаç gün buña mühlet virüp besledi ki tamām rahāt (11) olup bahānesi қalmayıncaқ çeküp meydānda тұruşalar. İttifaқ ol eyyāmda atası (12) dağı Mute' accizi bile alup beş biñ kişi ile yolları beklemeye gitdi. Ğamra dağı her gün (13)

16a

gelüp Zü'l-Himārı gөrürdi ve bile ta'am yerdı ve hātırın şorardı ve (1) avurd urup sergüzeştlerinden hikāyet idüverürdi ve Zü'l-Himār dağı (2) Ğamraya nazar iderdi ve galebe idemedüğüne acırdı ve nefsine 'itāb iderdi. (3) Bir 'avratdan girü қaldım ve elinden giriftār oldum. Heybetüm 'āleme tağılmış (4) iken ve şöhretüm cihānı тұtmış iken dir, idi. Bir қаç gün geçecek Zü'l-Himār (5) Ğamradan cenk taleb eyledi ve şavaşa iқdām itdi. Ğamra dağı buña bir laţif, (6) gөzi begendügi at getürdi ve hātırına dürlü silah istedi ise virdi (7) ve bir gün

şabāh meydāna çıkup uğraşdılar. Cemī‘ kabīle üzerlerine yığılup (8) teferrüc itdiler ve Zü’l-
Himāruñ Ğamra ile tūruşduğın ta‘ accüp itdiler. O gün (9) biribirinden aşşı idemediler. Velīkin
birbirinüñ bahādırlığın begendiler ve aru ‘avrat (10) olmağ taşavvur itdiler. Göñüllerinden
‘adāvet götürüldi. Yarındası yine ol hālle (11) cenk itdüğün ol idi ki atası başılıp geldi.
Bunları şavaş üzerine buldı (12) ve bunlar idüğün bildi. Andan Ğamraya yakın gelüp söyledi.
Yā Ğamra, bu ne (13)

16b

işdür. Geçen mācerāyı hikāyet eyledi ve ‘Anterüñ ve bākī Benī ‘Abs bahādırlarunuñ (1)
işlerin rivāyet itdi ve iki yüz adam ol Mūte‘accizi esir idüp şaña kendüyle (2) olan dört biñ
adamı perākende kılduğın haber virdi. Ğamra, bunuñ sözün (3) işidinceğ ğazabından yüregi
yaralı yazdı, gözleri kanla tıldı ve eytdi: (4) İki yüz kişiye beş bin adam ile başılıp mısın,
benüm kardeşüm yalnız iki yüz (5) adama muqābil olurdu. Bilürsin ki ben anı uyurken atdan
yıkınca ne zahmet (6) çekerdüm didi. Atası ‘Arab dīni haqqı için, ol kardeşünü esir itdiler
andan (7) gelüp bizümle buluşdılar. Çok sözi ço, kıssa maħallī degül. Cenk yarağın görelüm,
adam (8) cem‘ eyle, şavaş kaydında ol. Zīrā ki ol şeytānlar uş arduca gelürler. Ben (9) dağı
Benī Kinde halkına adam üp yardım taleb iderin. Yāvuz halkıdır, yüregüm (10) kırıldı didi.
Ğamra eytdi: Ka‘be haqqı için, ben seni kimseden yardım istemege (11) kıomazın ve hiç
ādem oğlanına belürtmezsin, uş iki yüz adamdan bir didi. (12) Kıomayayın ne ağ ne kıara ne kıul
ne āzādllu, okumdan onmayayın. Ol mu‘ rislere intikām (13)

17a

idüp kardeşüm kıurtarmayınca ve işbu kıılıcımla ol ‘Anter didüğün şeytānuñ (1) bī-sa‘ ādet
başını bī-devlet bedeninden ayırayın. Sen, Benī Kıazā‘a halkını cem‘ (2) eyle, göresin ki
düşmāna ben ne işler işlerin didi. Andan kıaşd itdi ki (3) yalnız Benī Hevāzin ve Benī ‘Abs
kıaşd ide. Zü’l-Himār çağırdı, Yā Ğamra, eyü mi (4) şabr it ki didüğünde ma‘zür dört biñ
bilürin. Aña uğraşanları huşuşa (5) şol Kıara yüzlü Veled-i zinā ‘Anter bin Şeddād anuñ nazīri
bahādır ‘āleme gelmemişdür (6) ve sa‘ ādetlü ve fırsatlıdur. Beni dağı bir kere esir eyledi.
Benī ‘Āmiz diyārında ben (7) yorulmuş iken dört biñ adama ğalebe idüp başmış iken benüm
dağı aña kīnüm (8) çokdur didi. Andan ‘Anter ta‘ alluqāti ile kıatına geldüğün ve Dureyd buña
‘izzet (9) ve ikrām idüp gelindüğün ve bu gelüp ‘Anter ile uğraşmak istedüğün ve Dureyd (10)
men‘ itdüğün mecmū‘ nı Ğamraya hikāyet eyledi ve kendünüñ düşmānidur (11) diyü bildürdi
andan eytdi: Yā Ğamra, eger senüñ kardeşüñ eline girdi ise def‘ i (12) başını keser, bir lağza
didi. Kıomaz zīrā ki bizüm kıazamız ğarībdür ve hikāyetümüz (13)

‘acîbdür, mecmû‘ muzun bunda geldüğümüzden murâdı senün kardeşunun başı idi (1) didi. Kışşa’ı, Ğamraya evvelden takrîr eyledi. Hîfâfla ‘Abbâs Necmün kıızı (2) için cenk itdüklerin ve Necm Mûte‘accizden intikâmum kim alıvirürse kıızum aña (3) virürin didüğün ve Dureyd kıur‘a bırağup ‘Abbâsa düşdüğün ve bâkî (4) mâcerâyı evvelden âhîre şerh eyledi. Ğamra, bunun sözün işidicek ta‘accüp eyledi, (5) eytdi: Yâ Zü’l-Hîmâr ‘Arab dîni haqqı için eger kardeşumun başın kesdilerse mecmû‘ (6) yoldaşlarını kıılıcdan geçürürin. Evet senün ile ta‘âm yidük, muşâhabet (7) ve münâsebet oldı. Aşımı bâkî kıorıyın şoñra ayru ola didi. Andan kaşd itdi ki (8) Zü’l-Hîmârı yine esîr eyleye ve leşker cem‘ idüp Dureydi ve ‘Anteri karşılayup (9) şavâşa gide. Zü’l-Hîmâr eytdi: Yâ Ğamra, gel kerem ile baña ‘Arab ‘âdetince tanıdılarla (10) and vir, seni inandurayın ki kıyânetüm olmaya. Sen var, ol şeytânla uğraş, (11) ben bir tarafda тұrup teferrüc ideyin. Senün ‘Anterle uğraşını muşâhade kılayın. Eger (12) fırsat senün olup ‘Anter elüne düşerse ben dağı elünde esîrinim, nice hâtırın (13)

dilerse idesin. Eger sen anun elüne düşerseñ çekem, ol şeytânun başına belâlar (1) getürem ve geregi gibi intikâm idüp yüregüm şüdüm ve kıain atum Dureyde hüküm idem. Seni (2) ve bâkî esîrlerününü her kim var ise hep kıoyıvire. Sizünle ebedî döst (3) olup barışavuz yine varup diyârumuza gidevüz didi. Ğamra bunun sözün (4) işidicek maşlahat gördi ve ‘ahdine i‘timâd itdi ve añlayan andurdı (5) ki münâfıklık idüp kıyânet itmeye andan kıavimini cem‘ idüp Benî Hevâzine ve Benî (6) ‘Absa karşı çıkdı. Yedi biñ kâmil kıyımlü bahâdırlar, her birisi zamânında bî-nazîrdür, (7) dirilürdi. Fâyiz dağı Benî Kindeye adam üp kıyâde yardum taleb eyledi. Ğamra (8) men‘ ide gördi, eslemedi. Andan bu dağı Ğamra ile bile ‘azm itdi. Ğamra, bu leşkerün (9) önüne düşüp yürüdi ve hâtırı cuş idüp işbu şî‘ri okudı. Şî‘r: (10)

Şî‘r.

Rāvī eydür: Ğamra, bu ebyātı oqurdı, Zü'l-Ĥimār işidüp ta'accüp iderdi (10) ve himmeti yüceligin ve bahādırlığın tañla idi ve zamānı zem idüp qaķırdı ki bahādırlığı (11) 'avratlara dağı virür diyü ammā sevinürdi. 'Antere bu ğālib ola yāhūd kendü bir fursat (12) bulup öldüre, gönlüne şifa ħāşıl ola deyü. İttifāk Ğamra leşkeri ile Hevāzin (13)

19a

çerisi aḥşām buluşdılar. Zīrā ki Dureyd aḥşābını göçmekden men' eyledi ve şulanup (1) azıqlanup rāḥat oldılar. Atları diñlendi ve hem bunu fikr itdiler ki Fāyız leşkeri cem' (2) idüp yine bunları qarşulayacaķdur. Evlerinden ıraķ gidüp şuşayalar (3) ve yayaķlarından ayrıklaşalar. Ğamra dağı atası ile bir yedi biñ adamla Benī (4) Hevāzine ve Benī 'Absa becid yürütdi. Kendi aḥşāmadek ancaķ irişdi. İrken (5) irişmedüğüne melül oldu ki düşmānla buluşup ḥaķlaşa idi, ṭarlıgandugından (6) cādura girmedi ve atası ile ta'ām yimedi. Zü'l-Ĥimār diledi bile yoldaş ola idi. (7) Ğamra rāzī olmadı ve yoldaşlığa qaḅül itmedi. Varuñ, siz kendü (8) ḥālũñüzde fāriğ oluñ. Ben varurun yalnuz bir yerde eglenürin, belki işümi (9) başuma başarurun. Kimsenüñ yardımın istemezididi. Ebü 'Ubeyde (10) rivāyet ider ki Benī 'Abs ve Benī Hevāzin dağı iki yüz adamla geldiler, gördiler ki (11) Benī Qazā'a kandı.

Kendüler atdan inmediler ve Dureyd buyürdü, at arkasına tırdılar (12) ve şabāha muntazır oldılar. Andan ‘Anter, Dureyde and virdi ve ardıñlan bir pāre rahāt (13)

19b

ol, ben kifāyet iderin hālkumuzu beklemege didi. Dureyd bunuñ sözinden (1) çıkamadı, dönüp vardı, yatmağa gitdi ve ‘Anter bunda yalñuz kaldı ve fikr başdı. (2) Şeybūbuñ bunda olmaduğına bir zamān teşvişlendi. Biraz dağı ‘Ablenūñ kardaşı (3) esir olduğına melül oldı. Seher vaqte yakın olunca bu taşavvurla ašlā gözine (4) uykuyu dutmadı ve hātırına bu düşdi ki varup Benī Qazā‘ a üzerine (5) azlığın ve çoklığın göre. Eger qaravulına tuş olursa uğraşa ve şabāh olunca (6) savaşa. Bu qaşdla Benī Qazā‘ dan yaña yürüdi. Sağ kolına ‘azm itdi ve yakın varcağ (7) ittifağ Ğamraya tuş oldı. Sağına şolına bakup tırudı ve şabāh olunca yürüdi. (8) Çünkü Ğamra ‘Anterūñ qaraltusın gördi, at depüp üstüne yürüdi. (9) Kimsin, hālūñ nedür, didi. ‘Anter buña cevāb virmedi ve ašlā söz söylemedi. (10) Def‘ -i esir itmege qaşd itdi. Ol dağı bunuñ maqşūdın bilcek cenge ‘azm itdi. (11) ‘Anteri almağa ve depelemege ikdām itdi. Bir kaç kez hamle idüp biribiriyle uğraşıcağı (12) bildiler ki haşımları hālī, kimse degül. Degme şavaşıla boyun virmez ve uranı bir hamle ile (13)

20a

ele girmez. İkişi dağı birbirinden heybet aldılar. Cenk ide ide ırak gitdiler, şabāhadek (1) şavaş itdiler, birbirin alımadılar ve qabilelerin ve çerilerin unutdılar. Her birisi kendü (2) haşmına meşğül oldılar. Ebū ‘Ubeyde rivāyet ider. Şabāhadek Benī ‘Abs (3) hālkı ‘Anteri istediler, bulmadılar, melül oldılar. Muqri‘l-Vaşş Dureyde eytdi: Qanda (4) gitduğün bilmez. Gice baña ündürdi. Var sen rahāt ol, ben pāsbānlıq (5) ideyin didi. Andan şoñra hālī neye irişdi, haberüm yoğdur didi. Mütehayyir oldılar, (6) bunuñ gibi fırsatda ‘Anter bulunmaduğuna tarlağandılar. Andan Dişār bin Davuğ ve Hifāf (7) bin Nedebe bunlaruñ hātırın tesellī itdiler ve aytdılar. Eger bahādırumuz gāib oldıysa (8) şınup kaçmağ olmaz. Çünkü buraya geldük, çāre cenk itmekdür. Mecmū‘muz ittifağ (9) idüp Fāyizün sancağına depelüm. Ola ki öldürevüz yāhūd esir idevüz (10) ve leşkeri şınduğumuzdan şoñra ‘Anteri istiyevüz didiler. Aşma‘ī rivayet eder. (11) Bu tarafda Fāyiz dağı kızın şabāh bulmadı. Andan yanındağılara eytdi: Ey ‘Ammüm (12) oğulları, şöyle beñzer ki Ğamra varup bu qavmūñ ardına geçmişdür, tā ki bu tarafdan (13)

20b

biz bunları başıcağ kendü dağı ol tarafından karşulaya, kimse'yi kaçırılmaya. Ben bilürin (1) anuñ tedbîrin viririniñ lakîn elbette fikr itmişdür. İmdi şavâb budur ki biñ (2) adam em, varup qanda ise anı bulup mu'âvenet ideler. Tâ ki bir dağı tedbîrde (3) taqşîr itmeyevüz didi. Andan muqaddemlerinden birisine biñ adam koşup Ğamraya (4) yardımcı idi ve kendü bâkî Benî Qazâ' a halkı ile, Benî Hevâzine ve Benî 'Absa (5) karşı yürüdi. Benî Qazâ' a halkı Fâyize aytdılar. Nolaydı Ğamra bunda hazır ola (6) idi. Zîrâ ki bu şüm kavmüñ kendülere ittîkâdları bahâdırlarına i'timâdları (7) olmasa bu kadar halkla bunda gelmezlerdi didiler. Fâyiz eytdi: Qorqmañ, ol bizi (8) koyup kolayına gitmedi, bir sürü erdür. Hele siz hamle idüñ, bir görelüm. Evet, (9) Benî Hevâzine 'azm idüñ, Benî 'Absdan şâkınuñ. Şoñra anlara hücum idesiz, Ğamranuñ (10) hâli ma'lûm olıncağ didi. Böyle didüğinden Fâyizüñ maqşûdı bu idi ki (11) 'Anterün cengin gördi idi, gereği gibi andan heybet aldı idi. Şimdiki hâlde (12) şandı ki anda hazır dur ammâ Zü'l-Himâr Benî 'Absa kaşd itdi. Ğamra bunda olmaduğın (13)

21a

bilürdi, şâd u hürrem oldu ve eytdi: Ol veled-i zinâ 'Anter ile ben muqâbil olup (1) aña intîkâm ideyin. Ğamra bunda olsa beni qomazdı diyüp Ğamra bilürsüz olduğuna (2) ferağ oldu. Pes, bu taşavvurla Benî Qazâ' a Benî Hevâzine 'azm itdi. Zü'l-Himâr Benî 'Absa (3) depdi. Evvel Muqri'l-Vağşa uğradı. Ne ol bunu bilürdi ne bu anı. Cenk itdiler, bir (4) birine tâkatları yetdüğince te'sîr itmediler Muqri'l-Vağş Zü'l-Himâruñ bahâdırlığına (5) ta'accüp itdi. Ğamranuñ vaşfin işitmişdi, şandı ki oldur. Pes bunuñ şerrinden (6) qorqdı pes gereği gibi bunuñla şavaş itmekde sa'y itdi ve kuvveti yetişdüğince çapdı. (7) Bir yañada Dureyd dağı bir vech ile ma'reke idüp cenk itdi. Ğamrayı içinde bu vech ile (8) şavaş itmek vâki' olmamış idi. Zîrâ bilürdi ki 'Anterden geçse Benî Qazâ' anuñ (9) kîni buña idi. Ol sebebdin ele düşem diyü çalışdı. Çok adam düşürdi. (10) Eger Zü'l-Himâr karşı düşmese Muqri'l-Vağşa Benî Qazâ' aya bir iş iderdi ki (11) tâ kıyâmetedek söylene idi. Velikin Zü'l-Himâr mâni' oldu, karşılarına gögüz (12) virüp tırdı. Bunları Benî Qazâ' aya galebe itmekden men' itdi ve çok adam (13)

21b

düşürdi ve hayli kişi mecrûh eyledi. Benî Selîmden, Benî Hevâzinden kimseye tuş (1) olsa muqayyed olmazdı. Benî 'Absa uğrasa def'i depelerdi ve 'Antere dağı bir darb (2) irişdürem diyü umardı. Evet nice ki taleb itdi hîç 'aynin ve eşerin görmedi (3) ve hâli nedür ve qandadır bilmedi. **Râvî eydür:** Zü'l-Himâr Benî 'Absdan Muqri'(4) l-Vağşa muqâbil geldi. Yoğşa Benî 'Absı hep helâk iderdi. Eger Zü'l-Himâr olmasa (5) Muqri'l-Vağşı dağı Benî Qazâ' ayı

perākende iderdi. Bu hālle aḥṣāmadek cenk (6) oldu, leşker birbirinden fāide idemedi, ayrılıp her biri bir tarafa gitdiler. Muḳri'- (7) -l-Vaḥṣa uğrayup cenk itdüğü adamdan ḡāyet de heybet aldı. Velikin kim idügün (8) bilmedi ve Dureyd bin Şam' a daḡı cenk idüp yoruldu ve bir laḡza ārām olup yine (9) ḡalkımı şaḡlamaḡa ve şābahadek pāsibānlık idüp beklemege kendü himmet eyledi (10) ve Dişār bin Devük Ḥifāf bin Nedebe' i bir sā' at geçdüğinden soñra ḡabīlelerinden (11) taşra yürürken Benī Ḳazā' a içinde bir ḡavḡā işitdiler, ḡalk birbirine düşüp (12) söylendiler. Dureyd eytdi: İşbu şeyṡānlaruñ bir ḡālī vardur. Lāt ve 'Uzzā ḡaḡḡı üçün (13)

22a

ikiden ḡālī degüldür. Bunlaruñ işi ya budur ki 'Anterden bunlara bir belā irişüp (1) vāḡı' aya şataşdılar ya budur ki bunlara yardım irişdi. Şavāb budur ki bunlara yakın (2) varup ḡāllerin bilevüz, sözlerin işidevüz didi. Dişār ve Ḥifāf Ḥōş ola, (3) eyle idelüm didiler ve atların depüp Benī Ḳazā' aya yakın vardılar, āvāz diñlediler, (4) gördiler ki ba' zısı ba' zısına söyler, aydür ki Lāt ve 'Uzzā ḡaḡḡı üçün ki (5) 'Anteri Ġamra esir itdüğünden soñra ayruḡ ne Benī Hevāzin turur ne ḡōd Benī (6) 'Abs durur. Eger bizüm aşḡābumuzuñ 'aḡlı var mısa şabāḡ olmadın varup (7) 'Anterüñ ve Dureydüñ bāḡı yoldaşlarını esir iderlerdi diyüp söyleşürlerdi (8) ve Dureyd bu ḡaberi işidincek iki ayasın birbirine urdu ve yoldaşlarına (9) eytdi: v'Allah ki Benī 'Abs Bahādır 'Anter tutuldu. Ey Dirīḡā, kim bile ki Ġamra (10) aña ne ḡīle itdi ola ve ne 'azim müşibete şataşdı ve ne ulu fitneye tuş (11) geldi ola. Şimdiki ḡāle bize çāre bu ḡaldı ki varup şabāḡadek ḡavmümüzi (12) şaḡlayavuz. Bu ḡālī bildürevüz didiler. Dureyd melül, maḡzün oldu, dönüp yine (13)

22b

ḡavmlerine geldi. Dureyd ta'accüp idüp aydurdı ki Nolaydı 'Anterle bile adam (1) gideydi, benden ayrılcaḡ 'Antere ne vāḡı' a geldi ola. Şöyle görünür ki Ġamra (2) daḡı ḡavmine pāsibānlık iderken birbirine tuş olup cenk itdiler ve kimse (3) yardım idüp bir ḡīle ile 'Anteri tutdılar, ya atın düşürdiler, za' if idüp (4) esir ḡıldılar didi. **Rāvī eydür:** 'Anterle Ġamranuñ ḡikāyeti 'aceb oldu ki (5) 'alemde ḡiç kimseye ittifaḡ düşmeye. Zirā ki ḡice biribiri ile buluşup (6) şavaş idecek aralarında çok cenk ve cidāl oldu ve kaçışma ve ḡoşma oldu (7) ḡalklarından öylelik yol gitdiler. 'Arab bahādırlarınuñ 'ādeti bu idi ki ḡaşm (8) ile buluşsa maḡşūdın ḡaşıl itmedin ayrılmazdı, esir olmaḡa rāzī olurlardı, (9) ḡaçamazdı. 'Anter Ġamranuñ bu vecihle ḡatı cenk itdüğün ḡörincek köñli içinde (10) eytdi: v'Allah bu ḡişi Benī Ḳazā' anuñ pāsibānudur ve muḡaddemleridür. 'Acebdır ki Fāyüzüñ (11) ḡızı Ġamra degülse eger ol ise

bunuñ cihānda nazīrı yoğmış, vaşf itdükleri (12) vāqı[‘] imiş didi. Ammā Ğamra [‘]Anterüñ vaşfin işitmiş idi. Şabāḥ olıcağ k̄ara (13)

23a

qaralığından ve heybetinden şevketinden ve cenginden ol idügin bildi, kendüzin (1) örtmiş idi. [‘]Anter ol sebebden bunuñ [‘]avrat olduğın bilmedi, şüphelendi (2) ve göñlinde ayduardı ki Ḥayf, baña bu şeytānla iki şafuñ ortasında cenk (3) eylemedüm ki benüm bahādırlığımy görüp müsellemler tutalar idi dir idi. El-ḥaşıl (4) şol kadar cenk itdiler ki birbirin almağda bī-ḥadd sa[‘]y itdiler, başarımadılar. Kendülerin (5) dağı yoruldu ve etleri şusuz buñaldı ve zırları arqalarına ağır oldu (6) ve derelere ğarq oldılar. Andan Ğamra [‘]Antere eytdi: Ey Benī [‘]Abs Bahādırı, (7) atumuz yoruldu, biz dağı şusuz buñalduk. Gel varalum, ḥalkumuza ulaşalum. (8) Bu gice diñlenüp yārin yine senüñle cenk idelüm ve hem ḥalkumuz belürsüz (9) olup gitdügimize teşvişlenmesünler didi. [‘]Anter eytdi: Lā v’Allah işümüz (10) bir yana olmayınca ayrılmak olmaz eger şusuz ve aç helāk dağı olursavuz didi. (11) Ğamra eytdi: Çünki kaşduñ budur, bārī şabr ile bir pāre atımı diñlendürüp (12) şüvārın ve ben dağı giyecegümy yenideyim, bir laḫza ārām olup yine geleyin. Ne ki (13)

23b

sen dirsın öyle idelüm didi. [‘]Anter eytdi: Bunuñ vechi var, yüri. Nice ki (1) ḥātıruñ dilerse eyle it, dağı tiz atuña şüvār ol, yine gel didi. Ğamradan (2) ayrılup bir araya vardı, atından indi, az çok şu virüp kulanın gegşetdi (3) ve Ğamra dağı böyle itdi ve şüretin açdı ve saçların çeketine bıraktı. (4) Yemen elçilerinden bir kaftān giydi, ba[‘]zı giyeceklerin çıkardı. Şol bedir gicesindeki (5) aya dönüp yine atına bindi. [‘]Anter ol taraftan, bu bir taraftan egleyin [‘]azm itdiler. (6) [‘]Anter bunuñ cemālin görincek ve ā[‘]zāsını tamām müşāhade idincek [‘]avrat idügin (7) tamām bildi ve Ğamra idüginde şüphesi qalmadı ve nefsine serzeniş itdi ki (8) bir [‘]avratdan nice [‘]āciz oldu. Andan çağırdı. Veylek, sen Benī Qazā[‘]a (9) Ulusı Fāyızün kıızı Ğamra mısın didi. Ğamra eytdi: Belī, ben ol Ğamrayın ki (10) bahādırlar elümde zebün olur ve dilāverler cengümde mağbün qalur. Eger ıssıdan (11) buñalmasam kendümy meşhür itmezdümy ve giyecegümy çıkarup ḥālümü saña bildürmezdümy. (12) Evet ḥāl şöyle oldu. Sen dağı şanma ki benüm elümden şağlığla ḥalāş (13)

24a

bulasın didi. Bunuñ üzerine ḥamle kıldı. [‘]Anter dağı bunı görincek [‘]Able (1) ḥātırından çıkdı, göñlin bunuñ muḥabbetine meşğül kıldı ve hem bahādırlığın beğenüp (2) taḥsīn itdi ve

gönlünde fikr itdi ve v'Allah öldürmek hayf ola, (3) gayrı işe dağı yarar diyüp hamlelerine taḥammül itdi. Andan kendü dağı bir kaç kez (4) kaşd itdi, alımadı. Bir zamān bu ḥalle şavaşdılar, süñüleri şındı. Bir nice sâ'at (5) dağı kılıcla şavaşdılar 'ākıbet ḥātun kişidür, ne kadar bahādırlığı var ise Ğamra (6) yoruldu. 'Anter bunda za'iflik 'alāmetin bildi. Def' i irişüp at üstünde (7) yaķasına yapışdı. Ğamra dağı bunuñ yaķasını muḥkem tutdı. Bir laḫza çekişdiler, āḫir yere (8) düşdiler. Bir zamān yirde itişdiler ve tutuşdılar. Öyle yaķın olınca bu ḥāl ile şavaşdılar, (9) varıraķ Ğamra kaldı. 'Anter sevgülü idi, gālib olup za'if itdi. Ğamra gördi ki (10) iḫtiyār elinden gitdi. 'Anterüñ elinde giriftār oldu. Nāçār olup yalvardı (11) ve amān diledi, eytdi: Ey Benī 'Abs Bahādır, bana kıyma. Esirüñ oldum, öldürme (12) diyüp elini çözdü, öñine tūru vardı. 'Anter dağı şād u ḫürrem olup bağladı (13)

24b

ve bir kaç kez kuçup öpdü ve memelerine yapışup oḫşadı ve tam' ziyāde oldu. (1) Maḫbūbe ādem şahrā-i ḫalvet māni' yok, nevcivānlık vaḫti odla panbuķ bir arada geldi. (2) Ğamra dağı bunuñ maķşūdın bildi, çekindi. Yā Mürüvvetsüz, baña zinā (3) idüp 'ālemde bednām mı idersin. Bahādırlar tariķinde var mıdur ki kimsenüñ (4) nāḫaķ yire perdesin açasın, şu fi'le gayret ehli dirilürsin 'Anter eytdi: (5) Veylek, Yā Mel'ūna, seni ben kılıcumla aldum. Eger sen perdeñ şaķlasañ perde ardından (6) çıkmazduñ ve şahrāda erlerle cenk itmezduñ, sen ḫaddüñ ve mertebeñ bilmedüñ. Lā Cereme, (7) başuña bunuñ gibi iş geldi, senüñ neñe gerek idi ki baña senüñ gibi kızlarla (8) muşāḫabet itmek çok vāḫi' olmuşdur. Hiç kimseye göñlüm meyl idüp bu fi'li itmek (9) taleb itmedüm idi, saña gāyet de ḫātırum meyl itdi. Bilmezin ne ḫikmetdür. Elbette (10) ḫātırum didügin itsem gerekdür ki teşvişden emān olam ve tereddüd çekmekden (11) cilāsın bolam didi. **Rāvi eydür:** 'Anter bu kıza bu vechle ḫariş olup (12) cimā' itmek istedüğine ḫikmet bu idi ki Ḥaķ Te'āli ezelde muḫadder eylemiş ki (13)

25a

'Anterüñ bundan oğlı toğsa gerek imiş. Ol sebebden Allah Te'āli Ğamra'ı (1) buña şirīn gösterüp göñlin meyl itdürdi. Tā ki cimā' idüp muḫadder (2) olan oğlan vücuda gele. Çünkü Ğamra 'Anter'üñ ḫırşın gördü, bildi ki ḫalāşa (3) mecāl bu kadar yalvardı, eytdi: Ol Allah ḫaķkı için ki gökleri direksüz turgurdu (4) ve yerlere otlar bitürdü, şular yürütdü ve çeşmeler aķıtdı ve cihān yüzini ay (5) ve gün nūrı ile münevver kıldı. Saña muḫi' olmazın. Meger ki baña mihr viresin (6) ve andiçesin ki bu sırrı kimseye dimeyesin. Ne ölüye ne giçeye ne erkege (7) ne dişiye ne kula ne āzādlyaya, nice ki diri olasın bu sırrı kimseye söylemeyesin (8) ve bu ḥalle kimseyi muḫalli' kılmayasın. Tā ki benüm ḫaķ ḫatında nāmusum şınmaya ve

bahadır (9) gönlünden heybetüm çıkmaya ve bu rüsvâyılığı kimse benim başuma kaçmaya didi (10) ‘Anter eytdi: Bu vâkı‘a’yı kimseye söylemek ve bu sırrı hiç insana bildürmemek (11) elümden gelür. Ol ‘ahdi yerine yitüreyin amma mihr vaḳti degül. Şimdiki hâlde ben (12) nesnene mâlik degülin ki saña virem. Meger ki mihrüye tuta seni kıyuvirem, varup (13)

25b

atana ve ehlüñe ḳavıṣasın. Senüñ ḳaḳkuña daḫı at ve deve virmekden ol ḫayırludur. (1) Zırā ki ṣaḡ ve esen atına ḳavıṣacak aramızda geçen cenklere ḫikāyet idesin, (2) aydasın ki Gice ‘Anterle buluşup şavaşduḡ, şabāḫ olunca ve sizden ırāḳ (3) düşdüḡ. Nice ki cenk itdük, hiç birbirimiz almaduḡ, atumuz daḫı yoruldu. Biz daḫı (4) şusuz buñalduḡ, za‘if olduḡ, şulḫ idüp ayrıldıḡ ve yine şavaşa va‘de itdük. (5) Daḫı cengümüz bākīdür, ayru olmaduḡ dirsın. Bu tedbīr senüñ ḳaḳkuña daḫı yıḡdır. (6) Benüm ḳaḳkuma daḫı eyüdüdü dedi. Ğamra . Şavāb söyledüñ ve müvecceḫ itdüñ. Ve (7) līkin baña bir teberrük vir ki dāim seni, anuñ sebebiyle anam. Bu diyārda söyleyem didi. ‘Anter daḫı (8) getürüp buña ḳılıç virdi ve aṣaḡa alup ‘ādetince yaturdu ve maḳşūdın ḫāşıl (9) itdi. Şehvet odı sindi ve nefsi sākin oldu. Andan tırup bir şı kenarına (10) vardılar, ḡusul itdiler. Andan ayrılıp ḳavmlerine gitdiler. Ğamra bekāreti gitdüḡine ḡayet de (11) melül oldu, eytdi: Ben dünyaya gelmeye idüm. Başuma bunuñ gibi hāl gelince didi (12) ‘Anter daḫı itdüḡine pīşmān oldu ve eytdi: Eyvāḫ, ḫaḳkumuza aḡu yılān (13)

26a

şaldım, nefsüme uyup ulu düşmān ḳazandım. Ayruḳ bunuñla bizüm aramızda (1) şulḫa mecāl ḳalmadı didi. Ğamra bir laḫza gidicek nāḡāḫ ol atası düḡi (2) adama tuş oldu. Buluşup ḫaberleşdiler ve ḫālinde şordılar. Ğamra eytdi: Yā Velīkim (3) giceden berü ol Benī ‘Absuñ Ḳarasıyla şavāş iderdüm, yorulduḡ (4) şulḫ idüp ayrıldıḡ ki her birimiz varavuz şoñra yine nice olmaluydu (5) görevüz. Eger bilsem ki siz baña irişüp yardım idersiz ol şeytāndan (6) ayrılmazdım. Hele yine fevt olmadı, sa‘y idüñ irişüp helāk idelüm. Kendü (7) daḫı atın deḡiştürüp ve bu biñ kişi yanına bıraḡup şol mişe arslanı gibi (8) övkeyile ‘Anterüñ üzerine düşdi, ḡazābdan gözi yolın görmezdi ve başduḡı (9) yoldan bī-ḫaber idi. Bir sā‘atde ‘Antere irişdiler ve ḳorkunc āvāzlar ile ve çirkin (10) sözler ile söyleyüp çağırdılar ve süñü toḡrudup üstine at şaldılar. Saḫt (11) olup aç ve şusuz ve yorḡun ve maḫzūn giderdi. Atı daḫı ol hâlde idi. (12) Bunlaruñ āvāzın işidicek eytdi: Ol fāsīd fikrūñ fāidesi budur ve nefesine (13)

26b

uyanuñ hâli böyle olur didi ve kılıcın alup bunları karşıladı ve cenk (1) itdi. Bir sâ' atde Benî Qazâ' a halkından elli adam düşürdi. Egerçe ki yorulmuş (2) za' if olmuş idi, velikin ölüm eri idi. Elden geldükçe çalışdı, bunlara (3) haylî intikâm itdi. Ğamra, bunuñ hâlini müşâhade idincek gördi ki halkına bunuñ (4) gibi iş itdi, ğazaba geldi, hamle kıldılar. Halkdan kendüye meşgûl kıldı ve anlar dağı (5) dört yanından olup süñü ve kılıç havâle kıldılar ve taş ve ağaç uşurdılar. 'Anter (6) dağı yorulmuş idi. Aç ve şusuz Ğamra gibi bahâdır 'Antere muqâbil olup muqâvemet (7) iderdi ve toğuz yüz adam cem' isinüñ atı dinc ve kendüler müsellağ 'Anter yorulup (8) kaldı, irişüp tıtdılar, esir itdiler. Andan öldürmek itdiler. Ğamra komadı, (9) eytdi: Atamla buluşup meşveret itmeyince incitmezin, görelüm ki Dureyd ki ve Benî (10) Hevâzinle ol bunları siz gitdügüzde atam ne işde idi, neye meşgûl idi. (11) Ne vakt ayrıldıñuz didi. Bunlar aytdılar. Şabâğ ayrıldı, cenge ikdâm kılmış idi. (12) Seni şöyle fikr iderdi ki düşmânüñ ardına geçdüñ ki başılcağ, kimesne' i kaçurmayasın, (13)

27a

hep kırasın. Ol sebebden bizi saña mu' âvîn gönderdi didiler. Ğamra eytdi: (1) Eyü tedbir eylemiş, hele fikri 'abeş olmadı, sa' yıñuz zâyî' gitmedi, bu şeytân (2) elümüze girdi. Anda iledelüm. Bâkîhalklarının işi bir yaña olıcağ, cem' isin (3) bir def' ada kıravuz. Biz gün ola ki döstlar şâd ola ve düşmân ğam-gîn ola, işidenler (4) işümüze tañlayalar didi ve on kişi ile 'Anteri çadırlarına gönderdi ve kendü bâkî (5) halkla atasına ulaşmağa kaşd itdi ve ol on adama ışmarladı ki 'Anteri muhkem (6) bağlayup şaklayalar ve bâkî esirlere ulaşduralar ki ol def' ada esir olmuşlardı. (7) 'Ablenüñ kıardaşı 'Amr idi. On adam dağı ki anuñla bile esir olmuşlardı ve hem (8) 'Anter Şeybûbî 'Amruñhaberinin bilmege göndermiş idi çünkü hâl böyle oldu. Ol on adam (9) 'Anteri at üstine arğurı berkidüp aldılar. Çadırlarına gitdiler. Ğamra bâkîhalkla (10) Mağrekeye' azm itdi ki atası ile buluşa. Elkışşa şordı gitdi ve becîdi yürütdi, (11) varup atası ile buluşdı ve 'Anteri tıtduğın muştuladı. Atası şâd oldılar ve 'Anter (12) ele girdüğine ğayet de ferağ oldu, eytdi: Veylek. Ey kızum, niçün ol şeytânı (13)

27b

çadıra düñ, bunda tıta gelmedüñ ki başını kesüp aşhâbına eydüm. (1) Tâ ki ilikleri kırıya idi ve tıkatları kıalmaya idi. İşlerine hayrân ve tedbirlerine ser (2) gerdân olalar idi. Bugün ne zahmet çekdüm, az kıaldılar ki ğalebe iderlerdi. (3) Aşşâm irişdi, ayrıldı didi. Ğamra eytdi: Bu eyü fikr degül. Zîrâ ki bizi öldürürsevüz (4) anuñkavmi dağıkıardaşum Müte' accizi helâk iderlerdi. Anuñla esir olanları bile (5) ve Benî Qazâ' adan haylî ulular esir olmuşdur. Bu şeytânüñ başın göricek (6) ol kişileri hep depelerler. Şavâb-ı tedbir budur ki şabâğdan râhat

olalum, andan (7) şavāş idevüz. Çünkü ol kara yüzlü veled-i zināları ele girdi. Ben anlarıñ kalanın (8) dağı yārin varup esir ideyin. Dağı çerimüze buyuralum, bākīlerini kırsunlar, aḥşām (9) olunca anlarıñ işini tamām idelüm ve murāda irişüp ferāgat ve raḥāt olalum (10) ve hem arkadaşum sağ ve selāmet esirlikden kurtaralum didi. Fāyiz eytdi: Dureyd (11) dağı bahādırlardandır, bākī halkları dağı bī-nażīrdür. Bu niyetle ve muḥkem kaşdla cenk (12) itmek gerek. Kendüñe mağrūr olma, hazırla. Ol hisāb işüñ soñındadır ve ī tibār, (13)

28a

şavaşuñ ‘ākıbetindedür. Ol itdügi işe aldanmamak gerek didi. Ğamra, eytdi: (1) Ey Ata, ben ol kara yüzlü şeytāndan bir bahādırlık gördüm ki andan ğayrı adamlar (2) hiç baña muķābil olamaz ve kimse gözime görünmez. Dureyd nedür uş yarın şabāhdan (3) anı depeleyem yāḥūd esir idem. Andan soñra tedbīr idersek idesin, ol (4) sağ iken ‘Anteri öldürmek ḥaḫādur didi. Atası bunuñ sözin kabūl itdi (5) ve tedbirin begendi. Andan gelüp çādurlarına girdiler, oturdılar, ta‘ām yediler. Ğamra (6) ‘Anter ile cengin ‘ale’t-tafşil ḥikāyet itdi. Atası bunuñ bahādırlığın ta‘accüp itdi. (7) Andan Ğamra atasına Zü’l-Ḥimārdan ḥaber şordı ve ḥālinden teftiş itdi. Ey kızum (8) Zü’l-Ḥimār taķşir itmedi Lāt ve ‘Uzzā ḥaķķı için Benī ‘Abs ḥalkına yalnız cevāb (9) virdi, hiç yardımcı taleb itmedi ve kimsenüñ mu‘āvenetine muḫtāc olmadı. Eger (10) bizümle olmasa bize ḥaylī iş iderlerdi ve çok adamumuz telef iderlerdi (11) didi. Ğamra eytdi: Gerçeksın ‘Anterle buluşmak kaşd itmişdür. Anı bunda ḥāzır (12) şandı. Uğraşup ḥaķlaşam dir idi. Yoḥsa bu işleri itmezdi ve Benī Hevāzine (13)

28b

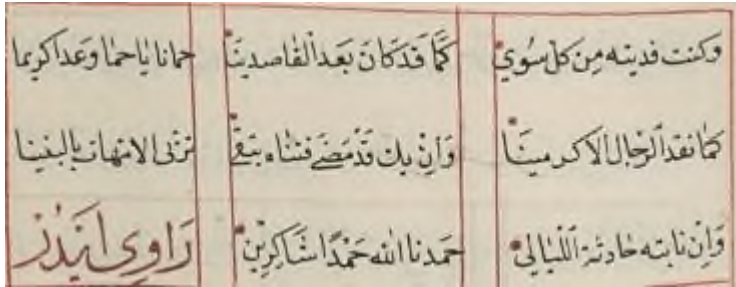
ķılıç çekmezdi. Yegregi oldur ki yine tutup bağlayavuz yoḥsa ‘Anter aradan gitedügin (1) işidicek. Dureyd ḥöd kayın atasıdır ve bākīhalk ‘ammüsi oğlanlarıdır. Anlarıñla (2) ‘adāvet itmez, nāĝāḥ şabāhdan kaçup anlara varur, bizümle cenke ‘azm ider. (3) Bilürsin ki bahādırlığı ne mertebededür. Maķşūdumuz fevt olur ve işümüz giç ḥāşıl (4) olur didi. Atası eytdi: Çünkü ḥāḫıruñ eyle itmek ister. Adam, işmarla (5) ki gelsün savaş bābında tanışalum, digil. Ol şūretle getür, dağı ḫatıña gelüp (6) oturuncaķ tut, bağla didi. Ğamra dağı ḥōş ola diyüp atasınuñ sözin kabūl (7) itdi. Eyü didüñ, benüm ḥaberüm varıcaķ beni görmege gelür ‘Anterle şavaşumdan şorar (8) ve ḥālümden istifsār ider didi. Pes bu tedbīrle fi’l-ḥāl Zü’l-Ḥimāra adam diler, (9) bulunmadı. Şordular, kimse nolduĝın bilmedi. Fāyiz teşvīşe düşdi ve tārlaĝandı. (10) Bildi ki ‘Anterün ḥaberin işidüp kodı gitdi. Ğamra eytdi: Ey Ata, teşvīşlenme. (11) Uş anı dağı saña esir idüp getüreyin ve kaçmaĝı göstereyin. İki şafuñ ortasında (12) rüsvāy idin. Ben anuñ şavaşın görmişem, hiç derdim yoķdur. Ol mertebelü kişiden (13)

korkmazın didi ve atasınıñ hâtırın tesellî idüp şabâha muntazır oldı. (1) ve ikileyin şavaş yarağın gördiler. Ebū ‘Ubeyde rivāyet ider ki Ğamra gelüp (2) ‘Anter esir olduğı haberin işidicek Zü’l-Himār ğāyet de melül oldı (3) ve eytdi: Ey Derīgā, ol şeytānla uğraşam, aña miqdārını bildürem, dirdüm. Şimdi (4) ol maqşūd fevt oldı. Çāre bu qaldı ki varam Benī Qazā‘ da ‘Anteri bulup (5) depeleyem ve ‘Abbāsı ve bāqī esirleri qurtaram dağı varup yine halkuma kavuşam, (6) anlara mu‘āvenet idüp Benī Qazā‘ a leşkerine hücum idüp kıravuz yoğsa (7) Ğamra beni tutar dağı varur halkumuzu helāk ider, aşşı isteyü gelüp ziyāna (8) şataşuruz didi ve def‘i sürüp bu fikr üzerine Benī Qazā‘ aya gitdi. Ğamra (9) dağı şabāhadek şabr eyledi. Şabāh oluncağ Benī Hevāzinüñ üstine ‘azm itdiler ki (10) işleri ayru ola gide. Dureyd dağı halkına ısmarladı. Cenk qaydın görüp (11) uğraşa iqdām itdiler ve Dişār bin Düveğ ve Hifāfa ısmarladı ki ‘Anterüñ haberin (12) şorup teftiş ide ve qanda esir olduğın bileler. Muqri’l-Vahş ‘Anter esir olduğı (13)

haberin işidüp qatı mağzūn olmışdı ve hem Zü’l-Himāruñ öñdüñki (1) gün itdüğü işlere acımışdı. Meydāna ‘azm idüp şavaşa iqdām kıldı. Andan (2) ‘Anter tutsaq olduğı ve hātunı Mesyeke’i añdı ve vağanı ve menzili hâtırına düşdi. (3) Ol yaña bu yaña cevelān idüp atın oynatdı ve süñüsin atup tutdı ve Benī (4) Qazā‘ aya işaret idüp işbu şi‘ri oqudı. Şi‘r:

30a

Beni Qazā'a bahādırları Muqri'l-Vahşuñ şî'rin işidicek şağından ve şolundan (4) hamle idüp süñü haväle itdiler. Ğamra adam gönderüp bunları men' eyledi ve kendü (5) meydāna 'azm itdi. Atası .Qızum göreyim ki Ğamra eytdi: (7) Belī, gerçek aydursın. Ey Ata, bunuñ bahādırlığı üzerinden ma'lūmdur, heybetinden ve şevketinden (8) hüneri bellüdür. Ne kadar bahādır ise bugün senüñ nazaruñda anı helāk ideyin. Ben 'Anteri (9) esîr idüp tırurım. Bunuñ gibi hürdāvāta ne i'tibār. Lāt ve 'Uzzā haqqı için 'Anterüñ (10) cengin görüncek gözüme kimse görünmez oldı. Eger ben er alursam andan ğayrı adam (11) almazdum. Anuñla ikimiz bir leşkerde olıcağ kanğı tarafa 'azm itsevüz fetğ iderdük. (12) Velikin işbu kılıcımdan artuğ baña yoldaş gerekmez didi ve sırrın gizledi ve göñlinde (13)

fikir itdüğün kimseye haber vermedi ve hātırını cūş itdi. Başladı ‘aceble (1) ve kibirle işbu şi‘ri okudu. Şi‘r. (2)

Muḳri'l-Vaḫş Ğamranuñ şi‘rin işidicek yakın gelüp çağırdı, eytdi: Ey ḥōdbīn adam, (10) dün benümle uğraş iden adam degülsin ola mı. Ne ḳatı ‘aceble geldüñ, ne ulu (11) da‘va ḳıldıñ, sen kimsin didi. Ğamra eytdi: Uş, bugün saña ben kim idüğüm bildürem (12) ve seni daḫı ol ḳara ḳuluñuz yanına bağlayam ve bākī yoldaşlarıñı senüñ yanına bağlayam (13)

didi. Muḳri'l-Vaḫş müteḫayyir oldu, yüregi oynadı ve Ey Ulu, ol kimdür? (1) Cenge başlamadın bize haber vir didi. Ğamra eytdi: Sizüñ Ḳara ḳuluñuz ‘Anter bin (2) Şeddād ki faḫrūñuz anuñla idi ve leşkerlere anuñ sebebiyle galebe iderdüñüz. Şimdiki ḫālde (3) anı esīr-i ḫaḳīr itdüm. Ḳabīlemüzde ‘avratlar içinde ṭurur. Şöyle bilesin, bu maḳām (4) ḳışşa maḫallī degül, bu ḳadar söz kifāyet ider. Ben Fāyizüñ ḳızı Ğamra. Uş meydān, gel (5) berü. Saña daḫı miḳdāruñı bildüreyin ve aḫşām irişmedin işüñi perdaḫt ideyin (6) didi ve Muḳri'l-Vaḫşuñ üstine ḫamle ḳıldı. Seyl dereye ḳoyulur gibi ve gice gündüze (7) ḳavuşur gibi Muḳri'l-Vaḫş daḫı ‘Anterüñ esīr olduğına egerçe ki melül, velikin (8) saḡ idüğüne feraḫ oldu ve Ğamranuñ ḫamlesin def‘ ü belāsın üstinden (9) men‘ itdi ve kendü daḫı buña demürden muḫkem yürekle ve ṭaşdan ḳatı gönül ile ḫamle (10) ḳıldı. Ol daḫı geñezlikle bunuñ ḫamlesin şavdı. Bu ḫälle

hayli zamān aralarına (11) cenk oldu, nazar idenler ta' accüp idüp mütehayyir oldılar ve aytdılar, v'Allah ki bu şavaş (12) ecelden qorqar kişinüñ şavaşı ve ölmekden ihtiyāt ider adamuñ cengi degül didiler. (13)

31b

Fāyiz halkına buyurdı ki hāzır olalar, eger Muqri'l-Vaḥş Ğamraya bir ḥatā irişdürüp (1) atdan ayırursa ḥamle idüp andan alalar. Bu taraftan Dureyd daḥı qavmine ve bahādırlarına (2) çağırdı, eytdi: Muqri'l-Vaḥşdan gāfil olmañ nāgāh esir olur didi. Bunlar (3) kılıcların bileklerine bıraḳdılar ve sünülerin toḡruldup muntazır oldular ve boyun üz idüp (4) Ğamra ile Muqri'l-Vaḥşuñ uğraşın teferrüc iderler. Bunlar daḥı ittifaḳ cenk arasında (5) birbirinüñ atlarına zaḥm irüşdürüp mecrūḥ itdiler. Atları düşüp yayaḳ ḳaldılar (6) ve sünüyü bıraḡup ellerine kılıç aldılar ve ayaḡ üzerine tırup kılıcla savaşdılar. (7) Ğamra, Muqri'l-Vaḥşuñ bahādırlığına ḥayrān oldu. Zirā ki 'Anter bin Şeddāduñ (8) heybetin gördi ve Zü'l-Ḥimāruñ cengin tecrībe eyledi ve Muqri'l-Vaḥşuñ şavaşın (9) müşāhade idicek . v'Allah ki bahādırlıḳ Ḥicāz halkı için yaradılmış, bu tāifeden (10) benden yüz çevirir adam var idüḡi ma'lüm degül. Bunlar 'aceb şeytānlar imiş didi. (11) Fāyiz gördü ki kıızı atdan ayrılmış, yayaḳ cenk ider. Qorḳdı ki ele gire diyü. Benī (12) Ḳazā'aya buyurdı, yer yerin at şaldılar. Muqri'l-Vaḥşuñ üstüne hücüm itdiler ve (13)

32a

ve kılıcları yalıñ idüp sünülerini at ḳulaḡına bıraḡup Benī Hevāzin taraftından (1) daḥı Muqri'l-Vaḥşa mu'āvenet için 'Urva ve Şeddād yayaḳ olup Benī 'Abs halkı (2) ile yürüdiler ve biribiri üstine ölmeḡe ittifaḳ itdiler ve Ğamraya bir ziyān irişdürmeḡe (3) himmet itdiler. Fāyiz çağırup aydurdı ki her kişi ki kızumuñ ḥaşmını baña getürürse (4) kızum aña virürin ve mālumuñ ve rızḳumuñ ekşerin aña virürin, dir idi. İki (5) leşker şaf şaf olup yürüdiler ve taḡlar gibi toḳundılar ve deñizler gibi birbirine (6) ḳoyuldılar. Dureyd ve Dişār ve Ḥifāf ḳatı bahādırlıḳlar itdiler. Benī Ḳazā'adan çoḡ (7) adam düşürdiler. Fāyiz daḥı Benī Ḳazā'a halkından yanında ḳalanlarla ḳaşd itdi ki (8) varup kızına yardım ide. Nāgāh ardlarından bir ḡavḡa ḳopdı ve tōz ḳıḳdı ve (9) adamlar birbirine toḳındı. Fāyize kıızı ḳayusı ḳalmadı, yüregi qorḳdı, döndi (10) baḳdı. Gördi ki bir bölük atludur. Çaḡırup aydırlar ki Ey Benī Ḳazā'a, vay (11) ḥalüñüze. Hāzır oluñ ki evlerüñüz ḥarāb ve memleketüñüz yebāb oldu. Ḳatunuзда (12) esir olan 'Anter bin Şeddād gelür didiler. Bu ḳadar da 'Anter irişüp Fāyizüñ bölüḡine (13)

bir na' ra urup hamle kıldı. Şol koyun içine kırt koyulmuş gibi perākende eyledi. (1) Fāyizūñ hāli mükedder oldı, kaçmağa kaçd itdi. 'Anter ardından irişüp süñü (2) götiyle dürtti, atdan ayırdı. Şeybüb yanında hāzır idi. Fi'l-hāl irüşüp (3) bağladı. Benī Qazā'a bu muşibeti müşāhade idicek şandılar. Sancaqları düşdi (4) ve kaçmağa yüz tutdılar. Ğamranuñ dağı katında yardım idenler Fāyizūñ esir olduğın (5) görüncek tağılup kaçdılar. Ğamrayı yalnız kıdılar. Ğamra dağı atası ele girdüğine ğayet de (6) melül oldı ve yayağ çalışmağdan yoruldu. Dilediği bir ata binüp kaçs. Muqri'l-vaşsa (7) irişüp kılıcla çaldı. Yüzi üstüne bıraktı ve fi'l-hāl atdan inüp tutdı (8) ve 'Urvanuñ yoldaşlarına ısmarladı. Andan 'Urva Muqri'l-vaşsa bir at getirüp (9) bindürdü. İnleyen Benī Qazā' ya hamle kıldılar ve buldukların kırdılar. Şeybüb çağırdı, (10) Velikim Yā Benī Qazā' a, başuñuz aluñ, kaçuñ. Uluñuz Fāyiz ve bahādıruñuz Ğamra esir (11) oldı. Dağı ne halkuza çalışırsız ve kimüñ için dürişürsüz, varuñ oğluñuz (12) kızuñuz, kırtaruñ ve ta'allukatüñüz ırak yerlere aluñ, gidüñ didi. Bunlar dağı (13)

başların alup vağanları tarafına revān oldılar ve bölük bölük olup Ben-i Havāzin (1) öñünden yirler kesdiler ve perākende oldılar. Muqri'l-Vaşs 'Anterle buluşup esenleşdi (2) ve Urva ve bākī yoldaşlar fetih müpārek olsun, didiler. Andan bir yire kıonup ārām oldılar. (3) Dureyd ve Hıfāf ve Dişār 'Anterle buluşdılar, gördiler ki Zü'l-Himār esir olmuş. (4) Dureyd 'Antere eytdi: Ey Bahādırlar Ulusu, Bi'llah baña haber vir ki Zü'l-Himāri niçün (5) esir kılduñ ve sen ne sebep ile hālāş bolduñ didi. 'Anter eytdi: Zü'l-Himār baña (6) kaçd itdi. Ol sebebden Hāk Te'ālī benüm elümde anı hākīr idüp giriftār eyledi. (7) Benüm kırtulduğum Şeybüb öcüyle oldı. Yā Mevlāī, eger senüñ güyegüñ olmasa (8) ve senüñ haçıruñ ri'āyet itmesem tutduğum sa'āt bu şeytānuñ boynın ururdum (9) didi. **Rāvī eydür:** 'Anterüñ hālāş olduğına sebep tuhfe ittifāk vākī' (10) olmuşdı ve ğarīb hikāyet düşmiş idi. Zırā şol vaqt ki Şeybüb 'Anter 'Ablenüñ (11) kıardaşı 'Amruñ haberin bilmege şaldı ki vara, teftiş ide. Öli midür yoğsa diri midür (12) ve bākī Benī Hevāzinden ve Benī 'Absdan kim esir oldı, bile. Şeybüb dağı bu fikirle (13)

Benī Qazā'a halkınuñ şinguları ardınca sürdü, bile vardı. Gördi ki Ğamra (1) ile Zü'l-Himār birbirin şınamağ için cenk şüretinde oynarlar. Ğamra gördi ki atası (2) şanup geldi. Oyun kıayısı kıalmadı. Diledi ki Zü'l-Himāri yene, bağlaya. Zü'l-Himār (3) yalvardı, and virdi ki

kendü dağı varup bile teferrüc ide ve ‘Anterle ‘adāvetin (4) söyledi. Ğamra dağı bunuñ ‘ahdine i‘timād idüp ve andına i‘tibār idüp (5) bile aldı. Nitekim kıışşaları ‘alāt’-tafşil geçdi. Bu tedbīrle çeri cem‘ idüp (6) Ğamra Benī Hevāzin üzerine varmağa ‘azm eyledi. Şeybüb diledi ki bunlardan (7) öñdin varup Zü’l-Ħimāruñ ħıyānetin ‘Antere bildüre ki bunuñ fitnesinden (8) ğāfil olmaya. Yine göñline düşdi ki beni bunda esīrler ħaberin bilmege di. (9) Hīçbir ħaber almadın, nice gideyin diyüp döndi, vardı. Çādırlar içine ħalklarından (10) esīr olanları şormağa ve bilmege gitdi. Fāyız dağı ‘Ablenüñ ħardaşı ‘Amır (11) ve ‘Abbāsı ve bākī yoldaşları kendü çādırlarına yakın yirde şakladurdi. Koyup (12) gidicek artuğ muğayyed olmadı. Eyü adamlara ışmarladı. Birkaç ħizmetkāra teslīm (13)

34a

itdi, gitdi idi. Şeybüb dağı bunlar ħanda idüĝin bildi. Aĥşām olunca (1) şabretti. Tamām ħalk uyudılar. ‘Ālem aĝyārdan fāriĝ oldı ve ħalk rüzĝār (2) mekrinden emīn oldılar. Gicenüñ dağı ekşerī geçdi. Şeybüb fırsatı ĝanimet (3) görüp vardı. Hep esīrleri çözdü, koyuverdi. Andan varup çādırlardan (4) bunlara silāĥ uğurladı ve at getürdi. Bindürüp aldı, kaçdı. Velīkin Şeybüb (5) göñlinde od yatarđı. Zü’l-Ħimārdan ‘Anter ğāfilken bir ħatır irişe diyüp (6) pes tedbīrle yoldaşların alup ‘Anter tarafına revān oldılar. Öyle vaċti olunca (7) ardlarından Benī Ķazā‘a ħalkı irişdi. Şeybüb hīç kimse gele diyü sezinmezdi. (8) Vardılar yine adam düşe diyü ummazdı. Zīrā ki ħabīle ħālī idi. Hīç Fayīzle Benī (9) Hevāzin üstine gitdiler. **Rāvī eydür:** Bu Benī Ķazā‘a ħalkı Şeybūbuñ (10) ardlarına düşdüklerine sebep bu idi ki şabāĥ ħātūn kişiler ve ħizmetkārlar (11) uyandılar, gördiler esīrler kaçmışlar. Feryād idüp çağrışdılar. İşidenler cem‘ (12) olup bir kaç işe yarar adam bulundu. Ata süvār olup Şeybūbuñ ardına (13)

34b

düşdiler ve savaş itdiler ve irāk Benī Ķazā‘a ħalkına mededci irişdi. Benī (1) ‘Abs tayıfasını buñaltdılar. Bu ħadar da aĥşām oldı. Şeybüb dağı yoldaşların (2) alup bir taĝ dibine vardı. Şabāĥ olunca kendüleri ħorudılar ve düşmāndan. (3) Beklediler, şabāĥ olıncağ yine savaş itdiler. Aĥşām olunca çalışdılar. Benī ‘Abs (4) ve Benī Hevāzin ħalkı yorulmuşdı, za‘īf oldılar. Helāk olmağa az ħaldılar. Şeybüb (5) gördi ki bunlaruñ ħālī böyle oldı. Başın alup kaçdı. Ķorċdı ki esīrler (6) çıkarurken kendi esīr ola. Yoldaşların biraĝup yerler kesdi. Bir sa‘āt gidicek (7) bir şahrāya irişdi, göñli ħorċdı. Gördi ki on kişi bir tutsāk olup giderler. (8) Meger ki bunlar ol ‘Anteri Benī Ķazā‘aya alup gidenlerdi. Şeybūbuñ cānı bunlaruñ (9)

şerrinden üşendi. Bildi ki Benî Kazâ‘a halkındandır. Fi‘l-hâl gönlinde bir hîle (10) düzdi ve ilerü yürüyüp çağırđı, eytdi: Ey ‘Ammüm oğulları, Benî ‘Abs ve Benî Hevâzin esîrleri kaçdı. Ardına düşüp yetişdük. Bizümle hayli şavaşlar (12) itdiler, çok adamumuz telef eylediler. Baña meded idüñ, tiz irişüñ. Yoħsa halkumuzu (13)

35a

hep kırdılar didi. Bunlar daħı bu haberi işidicek ‘Anteri bir adam ile koyup (1) segirdeşdiler, birbirin geçdiler. Şeybüb geldüğü tarafa yürütdiler. Şeybübün gönli (2) rāhat oldı ve teşvîşden emîn oldı. Andan bu esîre yakın geldi. Bağdı, gördi (3) ki kardaşı ‘Anterdür. Cihān gözine tar oldı ve bedenine lerze düşdi. Andan (4) gönli içinde eytdi: Bu esîr olmak gāyet de ulu işdür. Kim bile ki ne ‘azîm vākı‘aya (5) müptelā oldı. El-ħamdüli‘l-lah ki bunuñ gibi yerde ittifāka ben tuş oldum didi (6) ve ol bekleyen kişiye eytdi: Yā Āħî, var sen daħı giden yoldaşlaruña yardım (7) itmege git, ben bu esîri bekleyeyin, hiç teşvîşlenme didi. Ol kişi eytdi: Yā Mecnün, (8) baña ‘Anter bin Şeddād dirler eger şaklırsañ gāfil olma. Şarb şeytāndur, bizüm seyyidümüz (9) kıızı Ğamra ki “ālemde bahādırlıĝla meşhürdür.” bu şeytānı ne belālarla esîr eyledi. (10) Şaķın, eyü şaķla, taķşirlik itme didi ve atına kamçı urup yoldaşları ardınca (11) gitdi. Şeybüb daħı def‘i ‘Anteri çözdü ve mācerāsın hikāyet itdi ve ‘Ablenüñ (12) kardaşı ‘Amru ve bākî tutsakları ħalāş itdüĝin haber virdi ve ardınca adam irişüp (13)

35b

yoldaşların biraĝup kaçduĝın ve bākî ahvālin söyledi ve sergüzeştin şerħ (1) eyledi. ‘Anter, Allah Te‘ālîye şükr eyledi ve ittifāk ol maħalde Şeybüb tuş geldüĝin (2) ta‘accüp eyledi. Andan Şeybüb ‘Antere esîr olduĝına sebep şordı. ‘Anter (3) Yā Āħî, kışsa çokdur, şimdi haber vaķti degül. Yürü, iş bu didüĝiñ ‘Arab cemresinden (4) intikamumuzu alalum. Halkumuzu kırtaralum şoñra haberleşevüz didi. Andan ata (5) binüp kılıcın eline aldı ve Benî Kazâ‘a ardınca yürütdi. becîd gitdi. El-kışsa varup (6) irişdi, gördi ki Benî ‘Abs tāifesi helāk olmaĝa az kıalmış Benî Kazâ‘a bunlara ĝalebe (7) itmiş ve ‘Ablenüñ kardaşı ‘Amru ortaya alup uşmışlar, buñaltmışlar, ħālî (8) za‘if olmuş. Ğamle kılıp bunları taĝıtdı ve başların at ayaĝına tolu gibi (9) dökdi. Benî Kazâ‘a halkı ‘Anteriñ heybetin göricek şavaşdan el çekdiler, (10) bildiler ki muķābil olıcaķ ħerîf degüldür. İkdāmları bozuldı ve gönülleri kırkdı. (11) ‘Amru ‘Anteriñ āvāzın bildi, yüregi yerine oturdı, kırkusı gitdi ve bu ħâlde (12) bunlar erişdüĝin ta‘accüp eyledi. Andan ħalkına buyurđı. Dönüp Benî Kazâ‘aya ħamle itdiler. (13)

Geregi gibi intikām itdiler çünkü bunların için tamām itdiler. ‘Anter ile buluşup (1) selāmlaşdılar ve şād u hürrem oldılar. Andan bir araya rāhat olmağ için indiler. Andan (2) Ğamrayla geçen kazıyyeleri ol bir hikāyetden gayrı ‘ale’t-tafsıl ‘Anter şerh (3) eyledi. İşidenler mütehayyir oldılar. Andan sonra Şeybüb dağı Zü’l-Himār Ğamraya (4) and virüp beni bile al didügin ve ‘Anter benim düşmānumdur saña mu‘āvenet idüp (5) anı öldürem, didügin haber virdi. Şimdi ol dağı bu kaçdı idüp Ğamra ile bile (6) Benī Hevāzin üzerine gitdi, didi. ‘Anter eytdi: Lā v’Allah ki Hāriş bin Zālîmden (7) bu şeytān şöm ve şerîr imiş ve habîş ve münāfîk imiş. Uş ben aña mikdārın bildüreyin (8) ve Dureydi ve Benī ‘Absı anuñ şerrinden emîn ideyin didi. Ol gice rāhat olup (9) yatdılar, şabāh yakın olıcağ becîd sürüp gitdiler. Düşmāndan Dureyde ve bākî Benī ‘Absa ziyān (10) irişe, irişemeyevüz diyü ihtiyāt itdiler. Şeybüb önince giderdi. Dönüp ‘Antere (11) karşı geldi, eytdi: Yā Āhî, iş bu yoldan adam sesi gelür ve kulağuma silāh āvāzı (12) toğunur. Bilmezem ki yaluñuz kişidür yoksa çok mıdur. Şavāb budur kim yoldan (13)

bir yaña şapavuz, buluşup eglenmeyevüz. Kim bile bir mikdār söz şerîr ola bize tolaşa, (1) yolumuzdan kıoya, maşşūdumuz kuvvet ola, aşhābumuza meded iriştirmeyevüz didi. (2) ‘Anter dağı Şeybübün sözün kabûl itdi. Kıorğıdı ki ‘Arab cemresine uğrayup (3) eglene. Yoldan şapup gizlendiler. Şol kıoyun ürker kıurt gibi yol gözedüp muntaşır (4) oldılar. Bir lağza geçmeden gördiler ki bir yaluñuz atludur, kıarañulukda gider, kendü kendüye (5) söyleyüp şi‘rlere okur. **Rāvî rivāyet ider ki** ‘Anter bunuñ ba‘zı şi‘rinden (6) Zü’l-Himār idügin bildi ve üşendi, muhayyir oldu. Bilmege kıanda gider. Şeybüb (7) eytdi: Yā Āhî şöyle beñzer ki bu şeytān Benī Kıazā‘aya gider ki varup anda seni (8) ve bākî ‘ammün oğullarını helāk ide didi. ‘Anter eytdi: Neden didüñ bu sözi (9) Yā Şeybüb, ne bildüñ didi. Şeybüb eytdi: Saña dimedüm ki Ğamra ile Benī ‘Abs (10) üzerine bile gitdi diyü ol vağıt va‘de itmişdür ki Ğamraya sen ğālib olup (11) esîr iderseñ bu varup yardum ide. Ğamra senüñ elüñden alı kıoya, sonra Dureyde (12) ve bākî halkla Ğamra’yı ve atasını barışdura ve senüñle şulh ide ve sizi bu diyārdan (13)

bî-murâd göndere. Sen zahmet çeküp geldüğüñüz ‘abeş ola. Şimdiki hâlde gâlib (1) budur ki Ğamra atasına seni esîr itdügin ve kabîlelerine on adam koşup kendü didügin (2) haber vircek, bu şeytân işitdi. Dağı kaçup Benî Kâzâ‘ aya gider ki varup seni (3) öldüre didi. ‘Anter bunuñ sözün işidcek gâyet de kaçıdı, gâzab itdi. Uş (4) ol mü‘errisüñ irişüp esîr ideyin, öldürmek hōd olmaz. Dureydüñ hâtırı (5) kalur, yerlerinde tururuz. Bunca ihsânların, ‘izzetlerin görmüşüz ve ni‘metlerin yemişüz (6) didi. Şeybüb eytdi:Lâ v’Allah şimdiki vaqtinde sen buña çıkdugun münāsib degüldür. (7) Zîrâ ki tutıcağ olursañ baña kardaşıyla ve on adamla karañu gicede gâfil iken (8) çıkdılar, esîr itdiler diyecekdür. Senüñ bahâdırluğuna fâil olmaz ve inķarı gitmez. Fikr (9) budur ki sen turasın, ben varup bunuñla cenk idevüz, tutup esîr idevüz çünki (10) varup Dureyd katına varavuz, onları düşmândan hâlâş idevüz. Ol vaqt (11) Dureyd öñinde, mecmü‘ halk katında senüñle meydâna gire, cenk iden. Bârî (12) ne iderseñ halk görüp şâhid olalar didi. ‘Anter dağı Şeybübüñ sözün kabül (13)

37b

eyledi. ‘Ablenüñ kardaşı ‘Amraeytdi: Ey ‘Ammüm oğlı, varasın Şeybübüla ve yoldaşlarıñ (1) ile ol munâfığa irişüñ. Evet, gâfil olmañ, hâzer gözile oluñ. İş bu altı adam ki Benî (2) Hevâzindendür. Benümle tursunlar, elbetde hayr itmez ki varup kendü bahâdırları (3) ile savaş ideler didi. Ol kişiler ‘Anterüñ sözün işidicek aytdılar. Ey Benî (4) ‘Abs Bahâdırı, niçün bizi bu mertebede kılursın. Rabbu kadîm ve âli‘azîm hürmetiçün (5) ki ben Şeybübden ayrılmazın, varup Zü’l-Hîmârla cenk idevüz. Zîrâ ki anuñ bunca (6) hıyânetin, hayâşetin gördüñ. Dureydüñ hâtırın ri‘âyet itmedi. Düşmâna mu‘âvenet idüp (7) kendü halkı ile cenk itdi. Biz anı şöyle mi katı severiz. Esîrlikde ve ‘azâbda idük, (8) ol bizi gelüp kurtarmadı. Şeybüb bizi gelüp hâlâş itmese deveye (9) şatarlardı. ‘Ākıbet bahâmuz ödeyüp çıkarduñ didiler. Andan Şeybüba (10) uyup Zü’l-Hîmârüñ ardına düşdiler. Şeybüb eytdi: Hiç kâyırmañ, (11) ben sizi cenge muhtâc itmez. Bir iş ideyin ki ta‘accüp idesiz ve benüm (12) şanâ‘tuma tahsîn idesiz didi ve yürütüp gitdi. Bunlar ardınca yoluşdular. (13)

38a

Def i Zü’l-Hîmâra buluşdılar. Şeybüb hancerin çıkarup eline aldı (1) ve bir kaç kez ol yaña bu yaña şıçradı ve irişüp Zü’l-Hîmârî hancerle (2) dürtti, budına. Hancer anuñ budından çeküp atuñ karnına irişdi ve şapından (3) gömüldi. Zü’l-Hîmâr, atdan arķası üzerine yere düşdi. (4)

At altundan bir tarafa dağı düşdi. Yoldaşları fi'l-hāl irişüp (5) bağladılar ve sürüp yine 'Anter katına iletdiler. 'Anter buñı görincek (6) Veylek, Yā Zü'l-Ĥimār, sen bu zamānda bahādır dirilürsin ve eyüyi (7) yatluıyı seçersin ve ziyādeyi nođřāndan fark idersin, dağı devā mıdur ki (8) zamāna yüz tutduğı ve sa'ādet müyesser olduğı kişiyle (9) 'adāvet idersin. Ĥađ Te'ālīnün irādetine karşu gelürsin. (10) Lāt ve 'Uzzā hađđı için eger Dureyd ĥürmeti olmasa ve anuñ ĥātırın (11) ri'āyet itmesem şimdi senün boynuñ ururdum. Hele bāķī (12) olsun, uş ben saña iřüñe peřimān idem ve ĥayretinden (13)

38b

parmağun ışırdam didi ve kendü ĥalkından bir kaç kişiye iřmārladı. (1) Bağlayup yollarına revān oldılar. Benī Hevāzin ve Benī 'Absā meded (2) irişdürmek için becīd yürütdiler. Benī Hevāzin ĥalkı yolda giderken (3) Zü'l-Ĥimāra serzenişler idüp başına kağdıldardı ve etin loğma (4) loğma itmek umarlardı ve envā' itāblar kıllardı. Zü'l-Ĥimār (5) hiĥ cevāb virmezdi ve kimseye söylemezdi. řabāĥadek (6) kendiler bir laĥza at diñlendürüp ta'am yidiler, (7) andan öyle olunca yine gitdiler. Elkışşa gelüp ĥalklarına yetişdiler. Gördiler ki Ėamra, Muķri'l-Vaĥř ile meydānda (9) cenk ider, Dureyd dağı dürüşüp ĥalkın ĥorur. Evet ĥāyet de (10) za'if olmişlar. Benī Ėazā'a bunlara ĥālib olmiş şınmağa yağın ĥalmıřlar. Bunlar dağı irişdükleri (11) gibi ĥamle kıldılar. Dureydün üzerindeki ĥalkı tağıtdılar. 'Anter sancağlarına depdi, perākende kıldı ve Fāyizi (12) esir itdi. Ėamra dağı Muķri'l-Vaĥř elinde esir oldu. Düřmānı tağıtdılar ve yoldaşlarını ĥuřřadan (13)

39a

ķurtardılar ve bir araya varup cemī' ārām olmağ için ķondılar. Niteki yuĥaruda 'ale't-tefşil (1) řerĥ olundu. Andan řoñra Dureyd, Zü'l-Ĥimārı getirüp kağdı ve i'tāb idüp söğdi ve eytdi: (2) Veylek, Yā Mecnün, ne bileñdi, senün ađluñla ĥased, seni bunca işlere düşürdi ve toğrı (3) yoldan řapduñ. Dāim nefsün şerrinden öngülikden esir-i ĥaķir yürürsin ve azđunluđ (4) atından inmezsin, inřāfa gelmezsin ve veylek, hiĥ işitmedün mi ki sa'ādet ehli ile 'adāvet (5) iden yüzi üzerine düşür ve necat yolundaki kişiyle irişen dāim ĥaķir olur ve yerleri ve gökleri (6) yaradanuñ tağdirine karşu gelüp anuñla düşmenlik itmek olur mı. Bārī hele bu, cümle fesādla (7) mađsüduñ nedür, digil bilelüm. Göñliñde bir türlü fikrün ve ola ki bize kılc ĥeküp karşu geldün (8) ve düřmānumuza yardumcı olduñ didi. Zü'l-Ĥimār Murādum budur ki anuñla bir kez meydānda (9) muķābil olup işüm ayırd ola, bahādırılıđumuza ĥāzır olan ĥalk

şahâdet ideler, kimüñ mertebesi â' lâ- (10) -dur ve kimüñ ednî ma' lûm ola. Sen bilürsin ki benüm şöretüm ' Arab diyârını tütmiş idi. Bahâdır (11) lar elümde zebün olmuşdı. Bu şeytân beni esîr ideliden berü adım şındı ve hürmetim ve ' izzetim eksildi (12) ve mertebem aşağı indi. Dâim ben bunuñla bir kez meydânda inşâf ile muķâbil olup kendüm tecrîbe (13)

39b

ideyin dirin. Râst gelmez, dürlü dürlü mâni' lere uğradın ve ' abes yerlerde olırın. Ben anuñ ' adâvetinden (1) vâz gelmez ve bahâdırlığına ķâil olmazın. Tâ ki mecmû' halk içinde uğraşp ayırd olmayunca. Eger (2) ol baña ğâlib olursa inşâf idem, varup devesin güdem, üç gün. Eger ben anı esîr idersem (3) ile dem, evde ' avratlar el degirmenine arpa ve buğday öğüre, otura. Üç gün ırâķ bahâdırlık da' vasın (4) itmeye. İş beşerdüğü ve bahâdırlık itdüğü hep hîlebazlığla ve ķardaşınıñ fitnesiyledür didi. Dureyd eytdi: (5) Ben senüñ ol maķşüdüñ yerine getürem. Hele şimdi anuñ vaķtı degüldür. İşbu halkla işümüz bir yaña (6) olsun. Diyârumuza varup fâriğ olalum. Ol vaķt senünle anı, muķâbil idevüz. Hâlünü tecrîbe idüp göresin. (7) Ayruķ ' özrin kılmaya. Şimdiki hâlde ' Anterle ' adâvet itdüğünden bize ziyân var, ittifâķ bozulur, huzûrumuz (8) gider. Nice ki bu memleketde olavuz, muķalefet itme. Tâ ki ' Anterden dilek idem. Seni bağından çözemeyince muķayyed (9) olmazın. Yine vaţanumuza varınca şol hâlde gidersin, illere rusvây olursın, didi. Zü'l-Himâr dağı (10) and içdi, gereği gibi müpâlağalar itdi ve Dureydi tamâm inandurdu. Ayruķ Dureyd didüğü gibi olar, yine varınca (11) ' Anter ile düşmânlık itmeye ve fesâdları sıçramaya ve fitne uyarmaya halk dağı şefâ' at itdiler. Dureyd dağı bunu (12) koyıvirüp ' Anterden ' özürlü diledi ve gögsin öpdü ve eytdi: Ey Benî ' Abs Bahâdırı, ne ki dirse it. (13)

40a

Ṭuruşalum dirse ṭuruş. Ben bilürün ki bu senünle muķâbil olımaz. Kaçan ise işi zelîl haķîr olmaķdur. (1) Kendü ihtiyârı ile hâlin göre, kerem eyle bunuñ suçın baña bağışla, didi. ' Anter eytdi: Yâ Mevlâi, söziñ (2) başum üstine vaz geldüm, bunuñla cenk itmekden ' âciz degülin ve hâturuma getürüp teşvîşlenmezüm, (3) didi. Dureyd alķış itdi, eytdi: Ey Benî ' Abs Bahâdırı, bizüm ṭonumuza gitmege hiç mâni' yokdur. ' Abbâsla (4) yoldaşları esîr olduklarından artuķ benüm fikrüm budur ki Fâyizi ve kıızı Ğamra'ı ve bâķi yoldaşlarını (5) ' Abbâsla degişevüz, varup yerümüze gidevüz. Bu seferden bize nesne hâşıl olmadı, didi. (6) ' Anter eytdi: Yâ Mevlâi, niçün yârın varup Benî Każâ' anuñ ķabîlesine kılıc koyup ķomayavuz

ve māl- (7) -ların almayavuz ve ‘Abbāsı ve aşhābı gücle ḥalāş itmeyevüz ve Ğamranuñ ve atasınuñ boyunların urmaya (8) vuz ve Müte‘accizi Ḥifāfın eline teslim itmeyevüz ki öldürüp maḫşūdın bitire. Tā ki bunda (9) geldüğümüzden sa‘yumuz zāyi‘ ve emegümüz ‘abeş olmaya, didi. Dureyd eytdi: Ey Benī ‘Abs Bahādır, (10) korḫarız ki Yemen diyārı hep bize yağı olup bahādırları üstümüze geleler. Ne teşvīşe ve miḫnete (11) şataşavuz didi. ‘Anter Nice ki tedbīr idersek biz daḫı senüñ buyruğuna muṭī‘ oluruz. (12) Bildüğün gibi işle sen ihtiyār itdügin nesne’i bir daḫı ḫabūl iderüz. Saña kimse muḫālefet itmez didi. (13)

40b

Andan oturup ta‘ām yediler ve raḫāt olup yatdılar. ‘Anter süvār olup kendü kavmine pāsbānlık (1) itmege gitdi. Dureyd daḫı diledi ki ḫalkını şaḫlamağa vara. Zü’l-Ḥimār men‘ itdi, Yā Mevlāi, (2) ol ḫizmeti ben yerine getüreyin. Senüñ ḫaṭuruñı incitdim. Cāiz degül ki bu zaḫmeti daḫı saña çekdürem, gice (3) seni uykusuz ḫoyam, didi ve Dureydüñ başın ve gözlerin öpdü. Ḥaṭāmı baña bağışla, suçumu bildüm ve cāhil (4) luḫuma iḫrār itdüm, didi ve atına binüp ḫalkı şaḫlamağa çıkdı ve ḫavmini beklemege gitdi ve Dureyde (5) işmārladı, eytdi: Sen teşvīşsüz ol, ben varup esīrleri daḫı ısmarlayayın ve gözedeyin didi. Bunlardan (6) ayrılıp çıkdı, gönli ‘Antere od olup yandı ve Dureyd yardım itdüğine tāşalanırdı. Bir sā‘ at (7) ol yaña bu yaña gezdi, ḫalk uyudu, uyanuḫ kimse ḫalmadı. Ḥasedine ḫareket itdi ve şeyṭān (8) damarlarına girüp aḡvā itdi ve fesādlar getirüp gönline vesvese bıraḫdı ve dürlü dürlü taşavvur (9) lar etdürdü. Fikr itdi ki ‘Anteri gördügi yirde bulup öldüre. Yine gönline bu düşdi ki eger (10) ben bunu öldürürsem Dureydüñ şerrinden beni kim ḫalāş ide. Ḥalkuñ ekşeri buña mu‘āvindür (11) ve dōstdur. Baña uyar, az kişi var didi. Fikir iderek şeyṭān buñı öğretdi ki varup Ğamra’ı (12) ve atasını ve bāḫī aşhābını ḫoyuvire. Pes gönli ile ṭanışdı, eytdi: Çāre budur ki evvel Ğamrayı (13)

41a

ve atasını ve aşhābını baḡdan ḫoyuvirem daḫı varup Ğamra’ı ḫelāl ideyim, ol ‘Anteri depeleyem, daḫı Fāyizle (1) varup yerine bile gidem, bunlaruñ diyārında ṭuram. Benüm gibi ulu mertebeli bahādır ḫōd ol (2) diyārda yoḫdur, ol yörelerdeki şehirlerden hep ḫarāc alurın ḫōş ‘ayşla dirilürin. Bu ḫalā (3) yıḫdan ṭoḡmuş veled-i zinānuñ ḫahrından ḫurtulurın, didi. Bu ḫayālleri idüp azḡunluḫ (4) deñizine ḡarḫ olup ve ṭama‘ şaḫrāsında bir zamān seyrān ḫalup ‘āḫıbet ḫaşd idüp esīr (5) ler ṭurduḡı yere vardı. Ğamra’ı çözdü ve atasını ḫoyuvirdi. Andan

Ġamraya eytdi: Țur, (6) cem' i halkuñuzı şalıvir. Ġamra dağı eli irişdügin ve kolay geldügin çözdü ve kardaşı (7) Müte' accize zafer bulmadı. Zırā ki esir itdükleri vaqt anı Ĥifāfa teslim idüp iřmārladılar (8) ki muhkem bağla ve eyü bekle, bir lahza ayrılma ve bir sa' at gāfil olma ve gice gündüzde bir adım (9) ırak gitme, dimişlerdi. Ol dağı dāim yanından hālī olmazdı. Anuñ sebebi ile necmün (10) kızın alam dirdi. Pes bu sebebden Ġamra anı kırtarmağa mecāl bulmadı. Kırtulan halk on (11) biş adam oldu. Çıkup kimse görmedin gitdiler ve geñ yere çıkıldılar. Andan Zü'l-Ĥimār varup (12) bunlara kılıc ve süñü ve yarağ uğurladı ve Dureydüñ hāř idüklerinden bunlara atlar getirdi. (13)

41b

Kendü kavmine bir fesād itdi ki ' ālemdede kimse kimseye itmedi. Andan Zü'l-Ĥimār Ġamraya eytdi:Ataña eyt ki (1) bizüm öñümüze düşüp bile vara. Benī ' Absuñ kavlini depeleyelüm. Yalñuz halkuna pāsbānlık ideyorur. (2) Ġamra bunuñ bu sözin işidicek yüregine tatlu şovuk şu sepildi. Gāyet de şād oldu ve guşsa (3) lardan āzād oldu. Andan eytdi:Yā Zü'l-Ĥimār, v'Allāh ki gayret ehilleri ve nāmus issıları işin (4) işledüñ ve gāfillerü müdebbirler tedbirin itdüñ. Bu şüretle düşmāna intikām idersin ve murāduña (5) irişürsin, didi. Bu hālī atasına bildürdi. Atası dağı hürrem oldu. Andan şoñra Ġamra Zü'l-Ĥimāra (6) eytdi: Ey ' Arab Bahādır, sen var atamla gideťuruñ. Ben varup ol şeyťanı depeleyeyin şoñra (7) Dureyd işidicek senden bilmeye ve saña ġazabeti ziyāde olmaya didi. Zü'l-Ĥimār aytdı, bu, olacak iş (8) degüldür. Ol şeyťān, yalñuz varıcağ adam degüldür. Tađlardan yüce ve taşlardan kıtıdır. Bilmez misin (9) evvel ne belāyla esir etdüñ. Eger ikimüz varup aña süñü havāle itmezsevüz işimiz gec kalur, Țuyar (10) lar, murādımız hāřıl olmaz, şabāha kaluruz didi. Ne ki tedbir idersiñ, hōř ola, (11) öyle idelüm didi. Andan iki ittifağ idüp Benī ' Abs tarafına vardılar. ' Anteri Kırañlıkda taleb (12) itdiler, ġavga ve ġalebe itmediler ve söz söylemediler. İstegü yürürken nāġāh kırañlısın gördiler ve ' Antere (13)

42a

süñü havāle kıldılar. Süñüsü yanına gitdi. Ol içdügi andlar sebebile ' Antere ziyān irişdürmedi. Ziyānı (1) kendü başına geldi. Maķşūdından maħrüm kıaldı. ' Anter bunuñ göricek ' ağlın başına degşirdi (2) ve ġasetinden ve ġareketden Zü'l-Ĥimār bildi. Andan diledi ki Zü'l-Ĥimāra süñü havāle kıla. Ġamra arkurı (3) girüp māni' oldu ve ġamlesin şavdı ve süñüsün def' itdi. Eger Ġamra olmasa ' Anter Zü (4) 'l-Ĥimār aldı idi. Andan Ġamra ile muķābil olup şavaşdılar.

Rāvī eydür: ‘ Arab içinde bu nesne (5) meşhūr olmuş idi ki bir kişi and içse dağı ri‘ āyet idüp andın şaklamasa def‘ a başına bir (6) belā gelürdi. Andan şayduğınun şerri tizcek yetişürdi. Pes ol sebebden and içenler ri‘ āyet (7) idüp şaklılardı. Zü’l-Ĥimār dağı Dureyde müpālagalar idüp and içmiş idi ki ‘ Antere nesne (8) itmeye ve ḥased idüp fesād itmeye. ‘ Ahdine ṭurmadı, bunuñ gibi işe ikdām itdi ve (9) düşmānlığa iki bünyād urdı. ‘ Ākıbet işi oñmadı ve tedbiri rast gelmedi. El-ḥāşıl bir sa‘ āt (10) Ğamra ‘ Anterle cenk itdi. Zü’l-Ĥimār nice ki at depdi. ‘ Anterün üzerine varmağa at depinmedi (11) ve ayakların kıdılatmadı. Bu kadar da gāvğa buydı. Halk uyandılar ve esirler boşanup kaçduğın (12) ṭuydılar ve işiden yetüp ardına düşdüler ve gice karañulugunda kılıc ve süñü şu‘ āsı yiryüzini (13)

42b

münevver eyledi. Zü’l-Ĥimār bu ḥāli göricek ‘ Anterden ümīdin kesdi, başı kayusı oldı. Andan Ğamraya çağırdı. (1) İş ḥarāb oldı. Şimdi Dureyd irişür, gel kaçalum didi. Ğamra dağı ‘ Anteri koyup Zü’l-Ĥimārı aldı ve ka- (2) -çdı. ‘ Anter ardlarına düşüp kovdı, karañuluk idi, irişmedi, belürsüz olup gitdiler. Gice karanulığı şavdı cānlarına meded (3) irişdi. ‘ Anterün kaynağından kırtuldılar. Zīrā ki gice iz tālebleri maṭlūbuna irişmege kıomaz. Egerçe ki izine (4) perde olup maḳşūdına kıavuşdurur ve mu‘ āvenet olup murādına yetüşdürür. Bu ḥālle şabāḥdan gitdiler ve ta (5) ğı olup yollarda ve derelerde istediler, bulmadılar. Şabāḥ olıcağ ‘ Anter Dureyde va bākī halkla buluşdı ve Zü’- (6) l-Ĥimār icinde itdüğü ḥareketi ḥikāyet itdi. İşidenler ṭıñladılar. Bu vechle fesāda cenk itdüğın (7) ta‘ accüp itdiler. Dureyd kaçdı ve söğdi ve la‘ net itdi. Andan and içdi. Eger dağı elüme düşerse def‘ bu (8) boynın urayın. Hiç kimsenün anuñ ḥaḳkında şefā‘ atin kıabül itmeyeyin didi ve ‘ Anterün sa‘ ādetine ta‘ accüp (9) itdi ve şükr ü selāmet kırtulduk didi. Andan diyārlarına gitmege meşveret itdiler ve bir araya cem‘ (10) olup ṭanışdılar. ‘ Anter Dureyde eytdi: Yā Mevlāi, çünki ol şeyṭān, Fāyizi ve kızını kıoyuvirüp (11) bize düşmān eyledi. Bizüm bu yerde aḥtümüz kıalmadı. Mecmū‘ ‘ Arab kıabilelerin cem‘ idüp üstümüze (12) getürse gerek. Şavāb budur ki eglenmeyüp gidevüz didi. Dureyd eytdi: Ḥaḳ Te‘ āli belālara uğratsun (13)

43a

ol ḥabīş, mü‘ erris ne müfessid bīsa‘ ādet oldı. Aşlā inşāfa gelmedi ve kaç‘ ā kıulağına naşīḥat (1) girmedı. Baña şöyle gelür ki Benī Kıazā‘ aya varıcağ ‘ Abbāsı ve yoldaşlarımı dağı vesvese idüp (2) azdurur, bize düşmān idüp kendüye yoldaş idinür ve anlarıñla ol diyārda muḳīm olup

kalur (3) lar didi. **Rāvī eydür:** Bu sözleri söyledüklerinden sonra yine dutup ol kondukları yere vardılar (4) Benî Qazâ' a esirlerinden buldukların kırdılar ve Hifâf dağı Ğamranuñ qardaşı Müte' accizi depeleyüp başın (5) kesdi. Andan geçmege 'azm itdiler ve Zü'l-Himāruñ işin ta' accüp idüp söylediler ve aytdılar. Zü'l-Himār (6) bu işi Ğamranuñ 'aşkından ötürü itdi. Muḥabbet 'aqlına ğālib oldı ve kavmine anı düşmān eyledi (7) ve hem 'Antere ḥasedinden ḥased itmede mısrī hindū kılıcdan artuq eşer ider 'aceblik olmadı (8) didiler. Ebū 'Ubeyde rivāyet ider ki ittifāk idüp vaṭanlarına gitdiler ve ehl ü 'ıyāllerin ve ta'alluḳatların añup (9) becid yürütdiler. Issuzlık yerlerden çıqdılar, ābādānlık yerlere irişdiler. Nāġāh gördiler ki karşu (10) larından biř adam gelür. Yakın gelicek Dureydi bildiler, atdan inüp geldiler, selām virdiler ve Dureydüñ (11) elin öpdiler. Dureyd şordı. Qanda gidersiz, ne ḥālünüñ var didi. Bunlar aytdılar ki saña giderdük, (12) kavminüñ ḥālin bildürmege ki senden sonra ne vaḳ' aya uğradılar ve didiler, Dureydüñ cān başına (13)

43b

şıcradı, eytdi: Noldu baña tiz ḥaber virüñ, kim yüreküm qoparduñuz ve teşvişe uğratduñuz didi. (1) Bunlar aytdılar. Yedi gündür Benî 'Abs ve Benî Qazâ' ada ve Benî Min ve Benî Züpyān ve biraz ḥalk dağı Benî 'İtfāndan (2) mecmü' sı yigirmi biñ adam varola geldiler, çok adam helāk itdiler ve ḥātün kişiler oğlancıklar esir (3) itdiler ve develeri şürdiler ve qatı ḥasāret ve ḥaḳāret itdiler. Zirā ki qabilede işe yarār adam (4) qomadüñ hep bile alup gitdüñ dağı Antere kınleri ve 'adāvetleri varmış, ol sebebden (5) ittifāk idüp gelmişler. Şimdi ḥātün kişilerüñ esir olmayanları ağlaşup otururlar. Ḥālleri (6) ḥarāb ve çigerleri kebāb ve memleketleri yebāb oldı. Dureyd ve aşḥābı bu ḥaberi işidicek muḥayyel oldılar (7) Zü'l-Himārı unutdular. Ehl ü 'ıyālleri qayusı oldı, fikre batdı ve ğuşsa deryāsına ğarḳ oldı (8) aytdılar. 'Anter řermsarlıġından yerlere geçdi, bildi ki bu kavme mażarrat ve fesād kendü sebebi ile oldı. (9) qadem nā-müpārek oldı. Andan Dureyd qardaşın şordı ve aqrabā ve ta'alluḳātın teftiş itdi. Ol (10) kişiler aytdılar. Qardaşın esir oldı ve ta'alluḳātından dağı ḥayli ḥātün kişiler esir oldı (11) didiler. Dureyd eytdi: Benî Qazā' ada ya ḥaber-i esin idevüz ve itdükleri işlerüñ 'ivażın kılavuz ammā Benî (12) 'Abs kendü bahādırları belürince iderse ide didi. 'Anter eytdi: Yā Mevlāi, Benî 'Abs kimdür. Lat (13)

44a

ve ‘Uzzā haqqı için ben ırak anda varcağ degülin ve anlarıñla bir araya cem‘ olcağ degülin. Bu günden girü anlar (1) benüm düşmānlarumdur. Uş varcağ ben onlara azgūnluğların bildürem ve itdükleri fesādın ‘ivażın (2) idem didi. And içdi, yürütüp gitdiler, vaţanları tarafına kuş gibi uçdular ve intikām itmege tedbīr itdiler. (3) **Rāvī eydür:** Benī ‘Abs ve Benī Qazā‘a ve ğayrısı Dureydūñ kavmine geldükleri, bu sebebden adına (4) şol vaqt ki ‘Antere haber oldı. Dōstuñ Mālik bin Kārim, Hışn bin Hūzeyfenūñ elinde esīrdür (5) ve her gün enva‘ ğazāblar idüp incidür diyü qaziyyede Sinān bin Ebī Hārişe Mālik ibn Yeddi, (6) tudduğundan soñra and virüp koyuvirdi ki varup Mālik bin Kārim kırtarup eler. Nitekim (7) kışşaları yuqaruda ‘Alü’l-każil şerh oldı. Haşan dağı muntażır olup tururdu ki Sinān bin Ebī (8) Hārişe ve Mālik bin Bedir selāmetliĝle gelicek ittifağ idüp Rebī‘ bin Ziyādı dağı bile alalar, varup (9) ‘Anterden Melik Nu‘māna şikāyet ve Dureyd bin Şammanūñ üstine varmağa yardım taleb ideler. (10) ‘Anteri memleketde kandurup şakladuğičün hem Melik Qays dağı oĝlı Züheyre va‘de kılmışdı ki (11) ‘Anterden intikāmın alıvire. Zīrā ki bunu dağı Sinānla ve Mālikle bile esīr itmiş idi. Pes bu sebebden (12) ‘Antere ĝāyet de ğazab idüp kīn biçerlerdi. Bunlar bu hālde iken Sinān ve Mālik geldiler. ‘Anter bunları (13)

44b

esīr itdüğün ve ne şartla koyuvirdüğün haber virdiler. Hūşnūñ derdi ve tāsası artdı, (1) ziyāde oldı, varup bu hāli Melik Qaysa bildürdi. Ol dağı maħzūn oldı. Neyūñüz ? (2) andan eytdi: Nolaydı ol veled-i zinānın diyārında helāk ola idi, bu diyāra saĝlıĝla çıkmaya idi (3) didi. Andan cem‘ olup tanışdılar ve Rebī‘ bin Ziyādı koğurup meşveret itdiler ve Melik Nu‘māna gitmek (4) bābında söyleşdiler. Tamām ‘azm itdiler ki varup hāllerin Melik Nu‘māna ‘arz ideler ve vāq‘aları (5) hikāyet ideler. Bu tedbīr, Rebī‘ bin Ziyād sözi ile idi. Zīrā ki Rebī‘ şöyle fikr itdi ki bu def‘ada (6) ‘Anterden ‘Ableyi qardaşı ‘Ammāreye alıvire. Ol maĝrūruñ göñlin bozam, tam‘ yine bırağdı, öyle olsa. (7) Kendü Hūşn bin Hūzeyfe biş kişi Benī Qazā‘adan ve biş adam Benī ‘Absdan aldılar, Melik Nu‘mān diyārına (8) ‘azm itdiler. Sinān bin Ebī Hārişe bunlarıñ gitdüğün bilcek Benī ‘Absa eski ‘adāvetin añup bekle, (9) düşmānlığa bünyād urdu ve nifağ itdigine yapuşup fesāda qaşdı itdi ki Benī ‘Absıñ vücūdun (10) dünyādan gidere ve eşerin maħv ide. Adam di, Şām begine ki kayşerūn nāibi idi ve nāme yazup (11) ki Min Şeyh bin Fazāra Sinān Bin Ebī Hārişe İla Melikū’ş-Şām ve Seyyid Benī Ğassān Ba‘de’s-selām (12) ve’l-hidme infi‘ālī şöyle bilesin ki Yā Melik, bizüm göñlümüzūñ infi‘ālī ve teşvişi gitmedi. Şol vaqıtden (13)

berü ki sen, Benî İtfân leşkerin Ben-i ‘Abs üzerine gönderdük. Dahı varup onları buñaldup helāk (1) itmege az kıomış iken Kıays bin Züheyr, develer sebebi ile ħamle idüp ‘azım leşkeri helāk idüp (2) senüñ nāmüsuñ şındı. Ħāl bu idi ki ol demde ‘Anter gibi şeytān Muķrı’l-Vaħş gibi şerİR (3) ve ‘Urve gibi müfsid elümüzde esİR idi. Kıaşdumuz bu idi ki anları hep senüñ ħizmetine ilede idük. (4) Ođluñ Bedir Nuşrānīnūñ intikāmın anlardan alup Dımışķuñ ağaçlarında anları aşayduk rüzgār (5) muvāfik düşmedi, çarĥ-ı ğaddar bize ħıyānet itdi. İstedük ki ħālümüz neye irişdi. Ol vaķıtden (6) soñra dāim muntazır idük ki zamāneden bunlara bir miĥnet ve ħavādişden mündellet irişe diyü şimdi (7) ki ħālde El-Hamdülillah ittifāķları ğitdi ve nizāmları bozuldı ve bahādırları ‘Anter, aralarından çıkdı (8) ve artlarına ‘adāvet düşdi. Bu nāme’i yazup saña di. Kim vaķt güyegüleri Melik Nu‘māna (9) adam diler ki yardım taleb idüp ‘Anterün üzerine varalar. İmdi mektüb saña vāşıl (10) olıcaķ iş ikiden ħālī degül. Yā budur ki adamlar esin, Benî ‘Absuñ mālların ve rızķların (11) ve ehl ü ‘ıyāllerin teslim idüp saña evüz. Yāĥūd üşenmeyüp kendüñ gelesin. Melik (12) Nu‘mānuñ çerisin şayup Benî ‘Absuñ yiryüzünden eşerin götürmege bir tedbİR idevüz. Tā kıyāmete (13)

dek fitnelerinden ve fesādlarından kıurtulavuz ve düşmenlik tāsasından emİN olavuz ve Benİ ‘İtfāndan (1) ve ğayrı yerlerde ne kıadar düşmānları ve mu‘āvinleri var ise hep kııravuz. Andan soñra biz dahı senüñle (2) bile ħaçlara tapāvuz. Dāim Melik Nu‘mānuñ yerlerine ğazā idüp Müdāyeni ħarāb idevüz ve Kiserīnūñ eyvānını (3) ve od evlerini yıķavuz. Dünyāyı hep millet-i mesīĥıyyeye döndürevüz didi. **Rāvī eydür:** Sinān bin Ebu Ħārīşe (4) bu fesādı muĥayyerdi ve kimseye söylemedi ve adem oğluna bildürmedi. Benİ ‘Abs ħalkı dahı bunlara yakın (5) yerde muķīm olmışlardı. Rebī‘ Ħışnla ve on adamla Melik Nu‘māna ğidicek bunlara ħaber ğeldi ki ‘Anter (6) bin Şeddād Dureydle Benİ Hevāzin ve Hemdān ve Benİ Ceşm leşkerin alup Benİ Kıazā‘aya ğitdi. Kıabīle (7) leri ħālī kıaldı diyü bu ħaberi Sinān dahı işidüp Melik Kıaysa vardılar, aytdılar. Dureydüñ (8) ħalkı leşkerden ħālī iken ve Benİ Kıarārdan ‘Anter āvāre olup ğitmişken fursād muvāfaķat it, (9) varalum ol kıavme ğazā idüp mālların ğāret idelüm. Tā ki ‘Anterüñ ğöñlüne bizüm heybetümüz (10) düşe. Bile ki kendüden kıorķmazuz ve ħīc düşmāndan ihtiyāt itmezüz. Söyleyü söyleyü Kıaysı aratdılar (11) ve toğru yoldan kııkardılar ve didüklerine uydurdular. İttifāķ idüp Benİ Fazāra ve Benİ Marra ile ve biraz (12)

dağı yabāndan ‘Arab cemresi ile Dureydüñ diyārına ‘azm itdiler. Ol dağı yakın zamānda gāret (13)

46a

ve talan görmişlerdi. Ni‘metleri bī-ḥadd ve rızıkları ve develeri çok ve kılları ve qaravaşları (1) bol idi. Yürütüp vardılar, ayrışdılar ve develerin sürdüler ve ḥaremlerin bozdılar ve ehl ü ‘ıyāl (2) lerin esīr itdiler ve kızların taşarruf itdiler. Nice fesādına ḥāṭırları dilerse itdiler. ‘Anter dağı Benī (3) Qarārı ol kavmden ırāq bir yerde kımış idi, anda bulunmuşlar idi. Melik Qays Benī Fazāra ile varup (4) bunları perākende eyledi ve ‘Antere uyup giden kişileri tutup elin arkasına bağladı ve dürlü (5) dürlü ‘azāblar idüp gönlüne şifā ḥāşıl oldu ve ‘Able’i ve Muqri’l-Vaḥşuñ ‘avratı Müseyyeke’i (6) aldı ve yine maqāmına yöneldi ve bu ḥalkdan Melik Kaysa ḥaylī adam uyup bile gitdi ve menzil (7) lerine gitedüklerinden soñra Melik Qays, Benī Fazāraya eytdi: Maşlaḥat oldur ki siz dağı göçüp (8) bizüm qatumuza gelesiz, birbirümüze mu‘āvin olavuz, düşmān gelürse yardumlaşavuz. Şāyed (9) Dureyd, Benī Qazā‘adan dönüp gelicek kavmini ol ḥalde görüp gāzaba gele ve ‘Anteri önüne tutup leşker (10) cem‘ide ve üzerümüze gelüp bizi belāya uğrada. Güyegümüz Melik Nu‘māndan leşker gelüp irişmeye, (11) itdügümüz işe pişmān olavuz, āzāşı gözleyüp çok ziyān itmiş olavuz didi. Sinān eytdi: Yā Mevlāī, ihtiyāt itme. Bizüm ittifākımız olıcaq. ‘Anter ne veled-i zinādur ve Muqri’l-Vaḥşuñ ne ḥarām-zāde (13)

46b

yāḥud Dureyd ne ‘ācizdür ki bize intikām ideler didi. Andan kabīlelerini göçürüp Melik Qaysın maqāmlarına (1) Arz-ı Şerīfe ve ‘İlm-i Sa‘dāya vardılar. Anda konup ferāgat oldular ve dōstlarına ve yoldaşlarına iḥsān (2) lar idüp ḥil‘atlar virdiler. Uluya giçeye istimālet idüp va‘de itdiler ki ‘Anter ölüp Benī ‘Abs (3) helāk olduğundan soñra çok develer ve ni‘metler vireler ve iḥsānlar ideler. Aşma‘i aydur. Bunlaruñ ḥālī (4) böyle oldu. Bu ṭarāfda koyup gitedükleri ḥalk, mālaları gitedüğine ve ehl ü ‘ıyālleri esīr olup (5) Benī Fazāraya gitedüğine maḥzūn oldular ve ağlaşup yaslar itdiler. Dermānda ve ‘āciz kaldılar ve ‘Anter (6) gāib olduğuna açıldılar. İttifāk Dureyde ‘Anter dağı yolda gelürken ol adıña şol didügümüz (7) beş kişiden ta‘allükātları bunuñ gibi muşibete uğradukların işitdiler, kararları qalmadı becīd gitdiler (8) ve gice gündüz dimeyüp yürütdi gelüp iriştidiler. Qavmlerin yaramaz ḥalde buldular ve efgānda ve zārılıqda (9) gördüler. Dureydi göricek gelüp uşdular ve ağlaşdılar ve

h allerinden Őik yet itdiler. Dureyd bunları tesell  (10) eyledi ve eytdi: Şabr id n, uş intik amu uz alıvirel m. Ol m  errislerden y regim ze Őef   at ide- (11) -v z didi ve  Anteri kığırup tanışdılar. Melik  aysu  ardına d Őmek fikr itdiler.  alk a haber eylediler ve (12) d rt ya a n me g nder p leşkeri cem  itdiler.    g nedek yarağu uz g r n , gider z didiler. Andan r  at (13)

47a

olup oturdılar. Ben   Abs halkı ve Ben   ar d t yfası  aysın işine ta acc p itdiler ki bunlara kıyup kend (1)  lerden iken bu vechle hağ ret id p esirgemedi. D Őm na Şerik olup bile geldi. Bu mecm   u n (2) i inde  Anter ile Muğri l-VaŐı iken  adden mel l olmuşlardı.  Able ile M seyyeke esir olup (3) gitd ğ ne birbiri ile buluşup derdleŐ rdi. Bu  alle iki gice yatdılar. Ta  m ve Şu lezzetin bulmadılar (4) ve uyđu uyumadılar.   n nci gice olcağ  Anter n  Ableye iŐtiy k  galebe itdi ve i ine bu ılıklığ (5) d Ődi. Andan Muğri l-VaŐı eytdi: Ey  Amm m oğlı, niceyedek bu  acızlığ. Ne  al m ze otururuz.(6) Sen atu na s v r ol, varup ehl    y l m zi  al Ő idel m, iŐim zi kimseye inanmayalum. (7) La net ol kişiye ki Ben   Absa varmağc n y   d Ben  Faz ranu  başına  az lar ve bel lar itmek i  n (8) kimsen n yardımına mu t c ola, varup cem  inin hel k id p g nl m ze Őif   ŐıŐ idel m didi. (9) Muğri l-VaŐı eytdi:   Ő olasın, ne d rl  tedbir idersen , ben dağı uyarın. Y ri gidel m didi. (10) Fi l- al varup sil hların yağlanup atlarına s v r oldılar ve Őeyb ba ve Őedd da dağı bild rdiler (11) ve y z kişi Ben   Abs adamlarından bile alup gice  ekil p diler ve  adırlarından  ıkup Őa r lara ge diler. (12) Muğri l-VaŐı oğlı Sebi  l-Emir ve  t n  M seyyeke i a up ağlardı.  Anter dağı  Ableyi a up muv fağat (13)

47b

iderdi, dertleŐ p yolu alurlardı. Giderek Muğri l-VaŐıu n  t nına ve oğlına Őevki, ziy de oldı (1) ve  asreti artdı ve gice icinde g nli c Ő id p işbu Ői ri Ői r. (2)

و بوحه بعدا لايس تبديلا	مال ربك يا مسيكه قد خلا
واليوم تحجل فيه غرابان الغلا	بالاسر كان محل غزلان النقا
كحت اجفاني بكحل ترا به	ماديته وشالته مستجيرا
ان كان عن بكت بفقده فكي ابلا	لما ذكرت به الفزال الاحلا
تروى تراك اذا جابك المحلا	ان كان قد بجل السحاب يدمنى
لك خيرة بالطعن اين ترحلا	ما لله يا نيمات انقاس الصبا
في ربح قلبي للحوادث منزلا	تزلوا على وادي العقيق وخلفوا
عنا ولا طلبوا المطال ولا القلا	لهفى على قومي سرتا طفالهم
هطل ونار صبا بتي لا يعطلا	فجعوا العدى قلبي بهم فمدامع
ابن الخلاس جزير البتلا	يا طيرا قد بادت بتدب الفه
وستقى القصور وايدا اقطار البلك	لو كنت مثلى كاد معك قد جرى

48a

Şi'r.

ان كان قد اعتناك القن فانر	فلا تمشنا قاتيت حقلقلا	فان كان سياتى عدو ظالم
حدا وحتجاسدى ان يعلا	قلهقى عن سبع اليمان ودرغلا	ينسا قمشود اليزن مغنلا
يا صاحبه لى لى كرى لى مسلا	يوم القاطا وعت فيك الغلا	وسجت ومش البرعى كله

Muḳri'l-Vaḥş bu şi'rden fâriğ olıcak 'Anter ma'nâsın (4) fehm idüp geldi ve eytdi: Ey 'Ammüm oğlu, ne zârüret düşdi ki yabân cānavârlar yine (5) yoldaş olasın. Uş senüñ intikâmiñi ve benüm kīnüm düşmāndan alup Ḥātūnuñ Müseyyeke (6) ve oğluñ Sebi'ü'l-Yemeni ḫalâş ideyin. Senüñle muşibetde berâberiz ve miḫnetde ve ḫasretde ve belâda, (7) firqatde müşteriküz. Şimdi ziyâdesüz söylemeñ ḫacet degül. İnşallah göz gözi (8) görüp yüz

yüze muḳāil olıcaḳ göresin ki düşmāna ne işler idem. Şabr eyle, ıarlaġanma. (9) Eger şı' r ile ḫātırūñ egleyüp şuvatmaḳ istersen şı' ründe ıılıc ve süñü al. ıılıcıñdan ' Anteri (10) kimseye şıḳāyet itme. Ulu ḫālī yerler añmaḳ ' avratlar işidir. Şı' r idicek şunuñ gibi şı' r it (11) didi ve Muḳri'l-Vaḫşuñ şı' ri ḳāfiyesinde aña cevāb virdi ve işbu şı' ri okudı. (12)

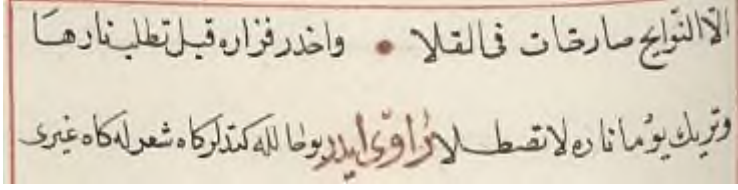
بأما جى لانيك دبعاقدا
ودع النازن تشكى طول البلا
وشكوا الى خذ الحام قاتده

48b

امصى دا حوال لغا واقصلا
او عندها خبر الصب قد سلا
الا الحام اذا الجيب تبديلا
لولم يذق متى المارة ما حلا
دارت بها في البراذيا بالقللا
ان كنتما عن ارض سلع تعد لا
حط الشيب على شباى ما علا
قما وحقى بى قيس تزل ز لا
ما سقت نخود يا قومك حجفلا
ما كان آخره يلقى الاول
وابون اعرفه اجل وافضلا
ان كنت فما عقاه قدا كمالا
من اين نددى لدار انك عاشق
وانه ما يمضى رسول صادق
ولقد عركت الدهر حتى تته
وكذا سباع القالب لولا شرها
فحتملا يا صاحبي رسا بتي
قولا لقيس بن زهير انتى
بل لو صدمت بهمتى جيل حيا
لولم تكن يا قيس غرا جا هلا
وانه لو عاينته وشهدته
يا قيس انت تعد نفسك سيدا
فاتبع مكارمه ولا تترزى به
قدما نى بدر عليك قدومه

49a

(1) şı'r.

- (2) **Rāvī eydür:** Bu hâlde gıtdiler, gāh şî' rle gāh ğayrı (2) ? göñüllerin egleyüp gözleri yaşlu ve cigerleri başlu giderlerdi. Bir arada oturup (3) kōndılar, bir sâ'āt ārām olup ta'am yediler ve atların dinlendirdiler. Nāgāh gördiler ki ardlarından tōz (4) kōpdı, varırak kōbardı. Şahrālaruñ dört yanını kōbladı. Def' i ata binüp muntaẓır oldılar ki (5) ne hāldür bileler. Gelirek tōz açıldı, gördiler ki Dureyd on biñ adamla çıka geldi. Zīrā (6) 'Anter gıtdügi gıce yatdı, şabāh tırdı 'Anteri yaķaladı, bulmadı. Bildi ki Benī 'Absa ve Benī (7) Fazārāya gıtdi. Zaħmet ola diyü baña dimedi ve gıtdügin tıdürmedi didi. Pes fi'l-hāl on (8) biñ adam cem' idüp ardına düşdi. Ol adıña kōnup otururken irişdi ve baña niçün (9) dimedüñ diyü 'itāb itdi. 'Anter daħı du'ā ve alkış itdi ve eytdi: Yā Mevlāī, senüñ diyāruñda (10) muķīm olmağla geregi gibi teşvīş gördük. Bizüm üçümüzden bunca muħannetler çekdüñ. Bu seferde (11) fikr itdüñ idi ki siz rāħat olup tırasız, ben ħızmeti yirine getürem didi. Dureyd (12) eytdi: Ey Benī 'Abs Bahādır, kōvgil bunuñ gibi sözi, tağlaruñ kaç maķāl idügin (13)

49b

bileyin. Allāh ħaķķı içün bunuñ gibi işler baña evvelden 'ādetdür. Şimdi gördüm ki incinem didi. 'Anteri daħı (1) añlayan Dureyde du'ā itdi. Benī 'Abs ve Benī Fazāra yerlerine 'azm idüp gıtdiler. El-kışsa gidüp (2) gelüp irişdiler. Benī Fazāra daħı yüce yerlerde gözci kōyup Melik Nu'māndan leşker gele diyü umarlardı, (3) gözciler 'Anterle Dureydüñ geldügin görüp vardılar, Melik Kaysa ħaber virdiler. Melik Kays saħt (4) oldı ve eytdi: Bu nesne ħesābda degül idi. Biz umarduķ ki Melik Nu'māndan çeri gelüp yardım ide (5) idi, nāgāh 'Anterle Dureyd irişdi. Taşavvur itdüklerinüñ 'aksi vaķ'a oldı. Andan Melik Kays, Sinānı (6) ve Benī Fazāra ulularını cem' idüp tanışdılar ve i'timād itdükleri adamlarla meşveret itdiler, ğāyet de kōr (7) kōdılar. Şavaşa iķdām idümediler ve cenge cür'et kılmadılar, müteħayyir oldılar. Sinān eytdi: Bu işe çāre (8) budur ki bu şeytānları eled, yavuz ħīle ile şimdi ellerinden kurtulavuz. Şoñra leşker gelicek bildü (9) gümüz idevüz didi. Melik Kays eytdi: Nice tedbīr idersin, görelüm biz daħı senüñ didüğüne uyaruz, (10) digil dedi. Sinān eytdi: Fikir budur ki bunlaruñ nelerin alduķsa bī-kuşūr virelüm, ħātırların (11) tesellī idelüm. Cem'imüz ittifaķ idüp 'Anter

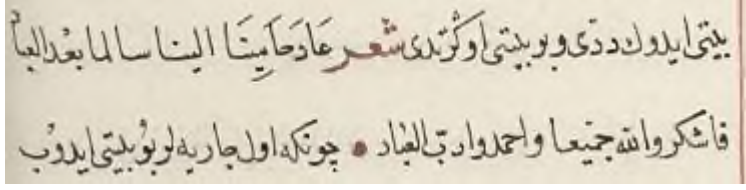
diyelim ki sizün üstünüze varduğumuzdan (12) maşşudumuz bu tarikle seni bunda getirmek idi. Zirā ki seni gurbete dögümüze, yanumuzdan sürdögümüze (13)

50a

hātün kişilerümüz bize kaçdılar, bir dağı senün suçlarını bağısladık ve adamlarımız kırduğunu (1) ‘afv itdük. Diledük ki yine bu yere getürevüz, varduk seni bulmaduk. Hatun kişilerin ba‘ zısın (2) alup bunda getürdük. Yalvarduk ki sen elbette anların ardınca gelürdün. Bu şüretle şulh (3) idüp barışavuz. Birbirümüzün ‘özrin dileyevüz, kabül idevüz. Döşt olup yine bir araya (4) dirilevüz diyüp yalan söz ile aldayalum. Eger bu tedbir rāst gelüp bunların şerrinden kur (5) tulsavuz bir gece karañuda şebhün idüp bunları kıralum. Eger rāst gelmezse başarımaz- (6) -savuz anlar hōd bunda turcağ degüller. Mālların ve ehl ü ‘ıyāllerin virüp evüz, fāriğ (7) olup oturavuz didi. Melik Qays eytdi: v’Allah ki ya senün bu fikrün fāsıd idüğün ‘özürlerini (8) yalan idüğün her işiden kişi bilür. ‘Anter bu sözleri işidüp bizden girü dönerse ve ta‘allükātın (9) alup varup giderse öte ne kendü kereminden develerin, ehl ü ‘ıyāllerin alup gide didi. (10) Sinān eytdi: Ne gerekse olsun, dek üstümüzden ayrılıp gitsünler. ‘Able eline girüp bākī (11) akrabası, mālī ve rızkı eline gircek. ‘Ale’l- huşuş ki ‘özür dileyüp miskīnlikle söyleyevüz, (12) ‘Anter dönüp ve ardına gider. Zirā ki ol şeytān egerçe ki küldür ve veled-i zinādur. Velikin (13)

50b

mürüvvet ehli hıyāsetdür, utanur. Hele şimdi bu şüretle def idelim sonra Melik Nu‘ māndan (1) leşker gelicek ardınca varavuz. Yir içine dağı vardı ise bulavuz, atını sünüye alavuz didi. (2) Qays eytdi: Sen bilürsin, ne vechle şavarsañ şavduñ. Bu şerirün şerrinden emīn ola (3) lum didi. Sinān dağı def develer ve koyunlar ve arpalar hāzır eyledi. Eyü suçılar sürdürdi (4) ve aydıcı ve çalıcı cāriyeler buldı. Şabāh turup bu mezkūr olan nesnelere aldı ve cāriyeler (5) önce çala. Dureyde ‘Antere karşı çıktı. Cenk altından hālī ve şavaş yarağından ‘ārī. (6) Atlar hōd ‘azim leşkerle irişdiler ki mecmū‘ sı kāmīl giyümlü bahādırlar idi. Tōzları yer (7) yüzünü karañuluk eyledi ve yigitleri Sinānuñ ve bākī halkuñ gönline qorqu düşürdi ve beden (8) lerine ditreme düşürdi ve yürekleri oynadı, hālleri mükedder oldu. Andan Sinān bu cāriye (9) leri envā‘ zinetler ile ve fāhir libāslar ile müzeyyen itdi idi. İmdi yüce āvāzla işbu (10) beyti ayduñ didi ve bu beyti öğretdi. Şi‘r.

(11) çünki ol cārîyeler bu beyti aydup (12) çaldılar ve çağırdılar ‘ālemi yançulandurdılar ve nağmeleri gönüllerde eşer eyledi. ‘Anter bu halkuñ (13)

51a

öñünce giderdi. Umardı ki Sinān ve Qays leşkeri cem‘ idüp bunları qarşulaya. Görđi ki hiç görünmez (1) illā cārîyeler def çalup aydurlar, āvāzları ‘ayyūka çıkar ve işidenler hayrān olur. Kulağ urup (2) diñledi, görđi ki bu beyti aydup ‘Anteri hayırla añarlar, mütehayyir oldı. Giderken tırdı ve bunlaruñ (3) def çalup şādilik itdüklerine leşker gelmiş iken ta‘accüp itdi. Himmeti süst oldı. Andan dönüp Dureyde (4) ve Mukri’l-Vaḥşa eytdi: Ey ‘Arab Uluları, bu ne ḥāldür, kimse çıqup bizümle şavāşa ikdām (5) itmedi ve ata binüp yarağ eylemedi. Ben bu serde sergerdān oldum. Bu cārîyeler def çalup (6) beni ögerler, medḥ iderler. Olmasun ki bizüm ‘avratlarımızdan olup düğün iderler didi. (7) Bunlar bu ḥālde söyleşürken nāgāh baqdılar, gördüler ki Sinān bin Ebī Ḥāriṣe Benī Fazāra Ulu (8) ları ile silāhsuz ve yaraqsuz nefis libāslar giyüp envā‘ zinetlerle müzeyyen olmuşlar ve ‘alem- (9) -lü dilbendler şarınmışlar, yayağ olup geldiler, bunları qarşuladılar ve yakın gelüp selām virdiler ve Dureyde (10) ve ‘Antere du‘ā ve alqış itdiler. Andan ‘Antere Sinān eytdi: Ey Benī ‘Abs Bahādırı, sen kimseye aldanmaz (11) dururduñ ve gāyet de cüstlik, zeyreklik da‘vāsın kılurduñ. Nicedür ki seni yine ḥile ile (12) yerüñe ve halkuña getürdük ve qabileñe qavuşdurduk ve bize itdügüñ işlerden geçdük ve suçlaruñı (13)

51b

bağışladuğ. Allah Te‘ālādan dilerüz ki ayruğ seni bizüm nazārumuzdan ırağ eylemeye. Senden ayrılalı rāḥatlığla (1) uyqu uyumaduğ ve refāhiyyet ve amān görmedük didi. Bundan ‘Anteri daḥı çok dürlü yalan söyleyüp (2) bī-vech kelāmlar itdi ve elinden geldükce söz bābında taqşir itmedi. ‘Anter bu sözleri işidicek (3) utandugundan ne diyecegin bilmedi. Qaşd itdi ki buradan girü döne. Şeybüb qağdı ve ilerü yürüdi (4) Sināna eytdi: Ey Münāfıklar başı, ne herze ve hezeyān söylersiz. Tıtalum ki bizüm ‘āyalümüzi ḥayvan (5) larumuzu ve develerümüzi bizi bunda getürmek için itdüñüz Dureydüñ günāhı ne idi ki anuñ ḥürmetine (6)

girüp bunca fesād itdüñüz ve kavmini esir itdüñüz. Nice nice zulmler ve hayflar itdüñüz (7) ve adamlar kırduñuz didi. Sinān eytdi: Veylek, Yā Şeybüb, Dureydüñ halkına itdügümüz sebeb (8) bu idi ki anları dañı bunda getürüp anlaya idük. Tā ki Dureyd bin Şamma ardlarınca gelicek koyı (9) virmeyüz. ‘Ammümüz oğlı ‘Antere ‘izzet ve ikrām itdügi için biz dañı aña hizmet idevüz ve konuğ (10) luğlar eyleyevüz ve aña itdügi ihsānlara ‘ivaż idevüz. Velikin anuñ halkını esir itmek benüm ihtiyādım ile (11) olmadı. Benüm ol nesneden haberüm yok, benüm murādum hemān anları göçürüp bunda getürmek (12) idi, olan dañı yine anlardan oldu. Göçmege rāzī olmadılar. Şavaş arasında kim öldi (13)

52a

ve kim esir oldu? Ne i‘tibār ehli gelene bahāne oldu, ölüp gitdi. Şoñra hep itdüklerine pişmān oldılar. (1) Eger Seyyidümüz Dureyd, ol suçumuzu ‘afv itmez ise kırılan halkunuñ diyetin virelüm ve hātırın geregi gibi (2) rāzī idelüm ve helālleşelüm. Bizüm ebedi ulumuz şıgıncağumuz olsun ve muşibet vaqtinde (3) feryādumuza irişici olsun ve yük deminde muhkem kal‘amuz olsun didi. Dureyd bunuñ sözlerin işidicek (4) geldi ve yalan idüğün bildi ve ‘āciz oldukların añladı ve ‘Anterüñ utandüğm dañı müşāhade (5) itdi. Kendünüñ dañı öykesi geçdi ve ğazabı gitdi ve gönli sākin oldu ve ‘Anter eytdi: Ey Bahādır (6) lar Ulusu, eger baña bu işleri senüñ kavmüñden ğayrı halk itse bir adam diri komazdum didi. ‘Anter (7) eytdi: Senüñ ni‘metüñ haqqıçün Yā Mevlāi, bunlar ne cezāya gerekse lāyıkdur ve ne dürlü ğazāb dirseñ (8) maħaldür ‘Ale’l-ħuşuş Benī Ziyād ve Benī Karār. Velikin uş görürsin kabilemüzün uluları silāħ (9) suz, yayak olup hōr, haķir ayağumuza geldiler. Ne diyelüm bunlaruñ sözleri yalan idügi ve nifā (10) kları ve tezvīrleri malūmdur. Hele şimdi ta‘alluķātumuz ve ehl ü ‘ıyālümüz elümüze girdi, hayırlusu (11) bu ola ki varup yine gidevüz. Zīrā ki eger cenk itsevüz bize eyi digil, kañısın depeleye bir kişi (12) aķrabāmuzdur. Tā vechle el uzada idük didi. Anan Şeybüb eytdi: Sināna söyle, mecmū‘ ehl ü (13)

52b

‘ıyālümüzi ve mālumuzu ve esirlerümüzi göndersün, geçdük anlaruñ yaramazluğundan didi. Şeybüb (1) Yā Aynü’l-Laħnā, Yā Veled-zinā, bunda zaħmet çeküp geldüğümüz ‘abes mi olsun? Benī Fazāraya ve Benī Ziyāda (2) ne şefkat idersin. Tūtalum ki Kañısuñ suçını ‘afv idüp Benī ‘Abs halkına muķayyed olmasın. Eger (3) Benī Fazāra, Benī Ziyād bize ğalib

olalardı, kanumuz panpuğa alurlardı didi. ‘Anter eytdi: Gerçeksin, (4) velikin Melik Kays hâtırı için anları dağı ‘afv itdük. Anuñ atası Melik Züheyrüñ çok ni‘ metin yedük (5) ve nice yardımın gördük. Ben anuñ ihsânun unutmazın ve tavır itmegin yāvî qalmazın ve oğullarını incitmez (6) didi ve Dureyde yine dönmege ‘azm itdiler. Şeybüb eytdi: Sinânla vardı, esîrleri hâlâş idüp gitmege (7) gitdi. Andan sonra adam di. Etrâfdan gelen çeriye destür virdiler ve girü dönüñ, (8) cenk olmaz, şulh itdiler didiler. Varup berikin yirde çadurlar kurup ve otaqlar tutup kondılar. Aşşâma (9) yakın Şeybüb dağı ehl ü ‘iyâllerin ve mâlların hep bîkuşür getirdi. Her birisi devesin ve bâkî rızkın (10) yokladı, tamâm boldı. Hiç kimsenüñ bir deve düzin bağlayıcak işi zâyi‘ olmadı. Zirâ ki Şeybüb Sinânla (11) ve bâkî Benî Fazârayla kabîleye varıcak Sinân Şeybûba eytdi: Yâ Allah, Yâ Şeybüb ‘Anter bizüm pâsbânumuz (12) dur ve bahâdırumuzdur ve düşmândan şaklayıcumuzdur ve bekleyicümüz kanķı zâlim anuñ hâturını bizden (13)

53a

münfa‘ il, gönlini melül eyledi. Varacak bizden du‘â ile dilek iderüz ki bunda bizümle tura, (1) gitmeye. Yoħsa hâtün kişilerümüz bize râhat virmez ve huzür kıomaz. Lât ve ‘Uzzâ haķķıçün eger (2) ‘Anter ile bile olmasa ehl ü ‘iyâlümüz ve hâtünlarımız, kızlarımız hep başun açup çıkarlardı. ‘Antere (3) yalvarlardı ve bunda muķim ol diyü söylerlerdi didi. Şeybüb geldi, eytdi: Yâ Sinân, hâl ne idügi (4) ma‘lumdur. Bu örtülür yalan degül ve başılır fesâd degül bu didüğüñ, heb riyâdur ve münâfuķluķdur. (5) Diliñ gönlüñe muvâfiķ degüldür, vazgel ‘abes söyleme. Varalum ta‘âllüķatımızı alup gidelüm. Şimdi bize muntazır (6) olup tururlar didi. Andan varup esîrlerin koyuvirdiler ve mâların ve rızkların devşirdiler, kim (7) aldısa gözetdiler, Şeybûba teslim itdiler. Şeybüb dağı fi‘l-hâl bunları alup konduķları yire iletđi. (8) Her kişi ehl ü ‘iyâl ile buluşdı ve rızkın ve devesin buldı. Teşvişden emîn oldılar ve guşşadan (9) kıurtuldılar. Andan sonra Benî Fazâradan bulara ta‘âm geldi. Sinân bin Ebî Hârişeden envâ‘ ni‘metler getirdiler. (10) ‘Anter kabül itmedi, yemediler ve yüzüne baķmadılar. Gicenün yarusı geçince oturdılar. Andan sonra göçüp (11) geldüķleri yola revân oldılar. Benî Fazâraya ğazîleri bâkî idi ve dâvetleri bir kıarâr idi. (12) **Râvî eydür:** Gündüz gidüp gice kondılar ve depelere kııkup derelere indiler ve beriyyeler ve şahrâlar geçdiler. (13)

53b

Dört gün tamām gitdiler, bişinci gün kuşluk vaktinde giderken nāgāh gördiler ki ardlarından bir bīnihāyet tōz (1) kōpdı, bihadd kāraltu çıkdı. Turup nazar itdiler ve biribiriyle söyleşdiler. Ne ki gödüler ki bir tōz dağı sağ (2) yanlarından çıkdı ki evvelkine beñzer ve bir kāraltu dağı şol yanlarından belürdi. Bunlaruñ içine kōrku düşdi (3) ve gussaları başdan aşdı. Ehl ü ‘ıyāllerin ortaya aldılar ve develeri çevre yanlarından çökerdiler (4) ve cenk yarağın gördüler ve şavaşa cür’et itdiler ve kılıcları yalıñ itdiler ve süñüleri ele aldılar ve adamları (5) şaldılar ki hāl nedür, bileler. Aña lāyık ‘amel kılalar. Nāgāh gördüler ki bir tōz dağı bulut gibi öñlerinden (6) çıka geldi. Toğrulup yürüdi, mütehayyir oldılar. Neyleyeceklerin bilmezler ve kağı tarafa teveccüh ideceklerin bellü (7) idmezler. Bu gik yazılar bunlara tar oldı ‘azīm miñnete şataşdılar ve ulu belāya uğradılar. Varırağ (8) tōz açıldı, içinden ‘ırağ ‘alemler belürdi ve kōsevī sancāklar çıkdı ve nü‘ mānī bayraklar yalabdı ve uzun (9) süñüler ve yalıñ kılıclar yalabdı ve atlar kişnedi, yürekler cenge tolpudı ve dürlü dürlü diller söylendi (10) ve muhtelif milletler cem‘ oldı. İllā şol tã’ife ki ardlarından geldiler. Anlaruñ heybeti katı ve öyküsi (11) muhkem idi ve çağırıp aydurlardı ki Ey ‘Arab Cemresi, Ey Veled-Zīna ve Ey Aynü’l-Laħnā, ya‘ni şöyle mi şanduñ, (12) ehl ü ‘ıyālünüzi size gercek teslim itdük ki sağ selāmet olup yirüñüze gidesiz ve guşşa (13)

54a

dan kurtulup rāhat olasız. Ya veylikim sizi aldaduğ, maqşūdumuz Melik Nu‘māndan leşker gelince (1) hīle itmek idi. Yir içine dağı varursañuz sizi giri bulurduğ. Şimdi uş geldük ki atuñuzu (2) hep kurtlara kuşlara yedürevüz ve kañıñızı kara toprağa karavuz ve ulu kiçiñüzi kıravuz, (3) vücüduñuzu ‘ālemden maħv idevüz didiler ve şamātalar itdiler. **Rāvī eydür:** Leşker ‘ırāđdan bunda (4) gelmege sebep Rebī‘ bin Ziyād olmuş idi. Zīrā yuğaruda beyān itdük ki Melik Kaşuñ ‘ammülerin ve Hüşn (5) bin Huzeyfeyi alup Melik Nu‘māna gitdi ki andan yardım taleb ide idi. Hem dağı ol kaşdla varup (6) Melik Nu‘māna irişdi va hālın ‘arz edüp ‘Anterden şikāyet itdi. Velikin evvel Hıraya gidicek (7) varup Melik Esvedle buluşdılar. Zīrā ki Hüşnüñ babasınıñ kızkağası anuñ hātün idi. (8) Melik Esved bunlara ‘izzet idüp konuğladı, ol gice yatup ārām oldular. Yarındaşı Melik Esved öñüne (9) düşüp halkuñ Melik Nu‘mān hizmetine iletđi. Hüşn ibn Huzeyfe ‘Anterden şikāyet idüp ağladı (10) ve eytdi: Yā Melikü’l-‘Arab, ben uğraduğum belāya kimse uğramadı. Zīrā ki atamı ‘ammülerümü koyun (11) boğazlar gibi boğazladılar, ben yetim kaldum. Büyüdüm, kendü hālümde otururdum ve elümdeki māla ve rızka (12) kañā‘at idüp tururdum ve zamāne cevrine şabır idüp hüznle ve melāetle ‘ömrümü geçürüdü. (13)

Haḳ Te‘ālā ‘Antere belā virsün, dāim bizi incidür ve halkumuzdan bulduğun öldürür ve kızlarımız (1) ve ‘avratlarımız esir ider ve mālumuz ve rızkumuz alur didi ve Melik Nu‘mānıñ elin öpdü ve çok ağladı. (2) Melik Nu‘mān daḳı senüñ ḥālını göricek esirgedi ve şefkat itdi. Yir gösterdi ve ‘izzet ve ikrām eyledi. (3) Andan Rebī‘ bin Ziyād yanına alup ta‘zīm itdi ve ḡāyet de ḥürmet itdi ve merḥabā didi. Andan Hüšnün aḥvā (4) linden aña şordı, eytdi: İşbu miskīnün ḥālī nedür didi ki Gerçek midür, niçün ol kuluñuzı begenmez (5) siz? Bu size atasınuñ ḳanın baḡışladı. Siz bunuñ iḥsānına bu vechle mi ‘avaż idersiz. Baña (6) ḥöd haber şöyle geldi ki Şam leşkerin Ḳays develeri ile ḥile idüp başduḡı vaḳt yine şulḥ (7) idüp barışdıñuz ve Benī Fazāra ile gereḡi gibi dōst olduñuz. Sinānla arañuzdan ‘adāvet gitdi, (8) mecmū‘ñuz dōst olduñuz diyü ben bu ḥikāyeti işidicek feraḥ oldum idi. Şoñra yine ‘Antere (9) neyledüñüz ki ortaya muḥālefet düşdi ve dōstluḡ müteḡayyer oldı didi. Rebī‘ eytdi: Yā Melik, Allah Te‘ālā (10) ‘Antere āfet virsün ve rüzḡār miḥnetinden ḥālī olmasun, ḳatında kimsenün ḥürmeti ve ‘izzeti ve ḳadri (11) ve ḳıymeti ḳalmadı. Kendüyi görüp maḡrūr oldı. Uş Melikimüz Melik Ḳaysa çok yaramazlıḳlar itdi ve bunca (12) yerlerde incitdi diyüp ‘Anter itmedüḡi işleri iftirā idüp söyledi. Andan eytdi: Yā Melik, şimdiki ḥālde bunda biz (13)

ḳorḳup geldük. Zīrā ki bir kendüden aḥmaḳ ‘aḳılsuz kimşenün yanına varmışdur ki adı Dureyd bin Şamma (1) dur. Dāim bunuñ fesādına bile şerīk ve yoldaş olur. Ol daḳı kibirle ‘acıyla ve ḥöd-bīnliḡle ol (2) diyārda meşhürdur. Fikr-i şalāḥa ve ḡöñli dōstluḡa degüldür ve hem ol farḳ eylemezsin yaşlu kişidür. Velīkin çok yaşludur (4) ve ḥilebazdur. Evvelden bahādırlıḡla gelmiş kişidür, sözine uyarlar ve buyruḡın ḳabül iderler. Nice (5) ki biz adam üp ol veled-i zinā ‘Antere yalvarduḳ ve şerriñden bizi emīn ile incitme didük. (6) Çāre olmadı, rāzī olmadı. Cevāb di ki Yā Benī ‘Abs, şimden girü kimse ḥāḡırun (7) ri‘āyet itmezsin ve ḥışm ve yadı farḳ eylemezsin ve yayılmalardan ve şulardan ḳorudun bildüḡüm ḳarārın (8) meḡer şol kişiye aman virem ki gelüp benüm seyyidüm Dureyde muḡī‘ ola ve ḥizmet ide ve yardım (9) ide. Zīrā ki benüm ḳaşdum bu yıl şöyledür ki seyyidüm Dureydi mecmū‘ ‘Arab diyārına beg (10) idem ve Melik Nu‘mān yerine ḳoyam. Eḡer bu işe Kiserī muḡī‘ olmazsa eyvānın başına yıḳam (11) ve leşkerin perākende idüp ḳıram ve şehirlerin ḥarāb idem, od evlerin yıḳam ve

Benī Hevāzin ve Benī Ceşm (12) kabîlelerin Ĥorāsāna eledem ve kılıcım la ol memeleketleri feth idem ve Mevlām Dureydi bu zamānuñ (13)

55b

pādişāhı idem. Zīrā ki pādişāhlığa bu lāyıkdur ‘aqlı ve fikri kāmīl ve mecmū‘ işlerde tecrîbe hāşıl (1) itmiş, ne yerde nice iş itmek gerek idüğün bilür. Eger Ĥağ Te‘ālā aña ‘ināyet itmese bu kadar yaşılala böyle (2) bahādırlık virmezdi. İmdi siz dağı hürmet ve ‘izzet isterseñüz gelüñ bunuñ hizmetinde oluñ, (3) yoğsa varurın sizi ‘āleme ‘ibret iderin didi. Yā Melik, biz dağı bu sözi işidicek tākatumuz (4) kalmadı ve işümüzde müteħayyir olduğ. Bilmeziz ki ne idevüz, her ne derse ol şeytānuñ elinden (5) gelür. Biz aña karşı durmazuz, nāçār olup saña hālümüzi añlatduğ. Melik Ĥays dağı du‘ā (6) idüp elüñüz öpdü ve ‘ammülerin benümle bile bu maşlaħat için hizmetiñe di. Kendü, ol (7) şeytānuñ şerrinden ihtiyāt idüp oturur. Bilmeziz ki şimdi anlaruñ hālî nedür Rāvī (8) Melik Nu‘mān Rebī‘ üñ haberin işidicek gāyet de gāzab itdi ve eytdi: v’Allah Yā Rebī‘ evvelinizde ben (9) bu haberi işitmişdüm. Şanurdum ki bu ağvāsı aña güyegüsi Zü’l-Ĥimār ider. Umardum ki (10) kendü gāfil ve müdebbir kişidür, anı men‘ ider, bunuñ gibi fāsīd hayāl itmege kōmaz. Dureyd kendü bunuñ (11) gibi māl itmez ola diyü muķayyed olmazdum. Şimdi taħķīķ bildüm ki bu fikri kendü idermiş ve (12) Zü’l-Ĥimār ile ve ‘Anter ile gōñli kuvvet bulup anlara ‘itimād idermiş. ‘Āceb olmaya ki bir fesād (13)

56a

idüp bize teşvīş hāşıl ideler didi. Andan dört yanındağı ĥalkla tanışdı ve eytdi: Ne maşlaħat (1) görürsüz, ne tedbīr idelüm didi. Bunlar aytdılar. Yā Melik, Ādem Allah sen bilürsin ki begligüñ bir kaç (2) şartları vardur: Birisi budur ki düşmānı helāk ideler ve beglige kaçd iden kişi tācīr itmeyüp (3) depeleyeler tā ki ĥalkuñ gōñline heybet düşe, kimse ‘āşī olmaya. İmdi şavāb budur ki bu kişilere (4) leşker viresin, yardum ideler, varup cabbār mümerrid kılı depeleyeler. Yā ĥūd esīr idüp saña (5) getüreler. Oña muṭī‘ olanları helāk ideler ve Hevāzin yerlerin ĥarāb ideler. Tā ki senüñ (6) heybetiñde beriyyede sākīn olanlar ve şahrālarda muķīm olanlar kōrkalar. Ĥal‘alar, atlar ve kabīle re‘īs (7) leri ihtiyāt ideler didiler. Melik Nu‘mān bunlaruñ sözin işidicek nāyiblerine buyürdü ki bu işi (8) bitürmek ve maşlaħatı yirine yetürmek ardınca olalar, kendü Rebī‘ bin Ziyāda ve Ĥüsñ bin Ĥuzeyfe (9) ye şoħbet idi, vardı ve ĥātırların tesellī idüp ‘Anterüñ helākına va‘de itdi ve üç gün bunları (10) ağırladı ve ‘izzet idüp konuķladı ve nāibleri leşker tertīb itmek tedbīrinde oldılar. Dördinci (11) gün olıcağ

buyürdü ki cem[‘] olan çeriyi getirüp [‘] arz ideler. Nāyibleri daḥı Sem[‘] ān ve Ṭā[‘] aten diyüp (12) kırk biñ müsellaḥ ve bahādır gösterdiler. Melik Nu[‘] mān bunlaruñ üzerine ƣardaşı Melik Esved ve [‘] Amr (13)

56b

bin Hindī baş degdi ve buyürdü ki Hicāz yerlerine Dureydüñ ve [‘] Anterüñ ƣaşdına gideler ve varup (1) ya öldürelər yāḥūd esİR idüp kendüye getürelər. Andan şoñra Melik Nu[‘] mān ve Melik Esvede işmarladı (2) ki her diyāra ve ƣabİleye uğraya, egleyin and vire ve muṭİ[‘] olmağa buyūra ve çerilerin bile ala. (3) Kim ki bu nesneye rāzİ olmazsa mälların yağma idüp ehl ü [‘] İyällerin esİR ideler. Melik (4) Esved daḥı Sem[‘] ā ve Ṭā[‘] at diyüp bu deñiz gibi leşkeri çekdi, yola girdi. Yuƣaruda beyān itdük ki (5) bu daḥı ğāyet de cabbārlardan idi ve şerİrlerden idi ve mütekebbirlerden idi. İ[‘] tİƣādinde bu idi (6) ki yine de nazİrı yoƣdur ve [‘] āleme mişli gelmemişdür. Yanar od olup yola revān oldu. (7) **Ravİ eydür:** Rebİ[‘] bu leşkeri göricek [‘] Anterüñ helākında hİc şüphesi ƣalmadı, ğāyet de (8) hürrem oldu ve erte gice bunları gitmege ƣonadurdu ve Melik Esved iylırdı ve [‘] Anterİ esİR itmege (9) belki depelemege sa[‘] y iderdi. Bu ḥalle gitdiler, gice yatup gündüz yürütdiler. Elƣışsa gelüp Benİ [‘] Abs yerlerine, (10) Melik Ƙays olduĝı maƣāma irişdiler. Bu diyāra gelince her ƣabİleye ki uğradılar, cenge yarar adamın (11) bile aldılar. Altmış biñ adam oldu. İttifāƣ bunlaruñ irişdüĝi Dureyde [‘] Anter, ta[‘] alluƣātların alup (12) döndüklerinden iki gün şoñra oldu. Melik Ƙays ve Sinān bin Ebİ Ḥārişe Melik Esved geldüĝin (13)

57a

işidicek ƣarşu vardılar. Du[‘] ā ve alƣış itdiler ve bİḥad develer ve ƣoyunlar ƣırdılar ve süciler süzdiler ve ƣo- (1) -nuƣluƣ yaraĝın gördiler. Leşkerden yiryüzi örtüldi. Şenā idüñ ki maşrıƣla maĝrib arası ƣolmuşdur. Melik (2) Esved ve [‘] Amr bin Hindī laṭİf ārāstede meclis idüp soḥbet idiverdiler ve peşkeşler çekildi. (3) Envā[‘] vechle ḥİzmetler itdiler ve taƣı beglere daḥı her birisine çādurlu çadurına aĝırlıƣ ƣoyun ve arpa (4) ve etmek ve tulumlar ile süciler gönderdiler. Mecnü[‘] sunuñ ḥİzmetde taƣşİr itmediler ve atumlu yire hİc (5) te[‘] hİR itmediler. Çünki bunlar rāḥat olup ta[‘] ām yidiler ve meclis āḥİr oldu. Melik Ƙays Melik Esvede (6) Dureyde [‘] Anter üzerine geldüĝin ḥİkāyet itdi ve medāra idüp yalan sözle yine düklerin (7) rivāyet itdi ve [‘] Anterden müpālaĝa vechle şİkāyet itdi. Melik Esved eytdi: Ne ƣadar adamla geldi, (8) ol veled-i zinā didi. Melik Ƙays eytdi: On biñ adam idi. Eger bilsevüz ki bu vaƣt gelürsüz. Cenge (9) İƣdām idüp şİmdiyecek añlaruñ didi. Melik Esved eytdi: Cünki böyle

ola. Ben anuñ ardına düşüp (10) irişelüm ‘ Amrdan maħrüm idelüm. Anlar yab yab giderler. ‘ Avrat oğlandur, biz şālt atlıyuz, (11) yarın irişür, başlarına belā getürürüz didi. Ol gice yatdılar. Yarın şabāħ olıcaħ Rebī‘ bin Ziyād (12) yigirmi biñ adam alup ilerü gitdi ve Melik Esvede eytdi: Biz varup işbu leşkerle Dureydüñ (13)

57b

ve ‘ Anterüñ öñlerine geçüp yolu bağlayayın ki sen ardından irişecek kaçup kırtulmayalar, hep kıravuz (1) didi. Melik Essved eytdi: Var, bildügüñ gibi it. Bir tarafından Şabup ilerü geçe görüñ didi. Andan (2) biraz leşker koşup kıardaşı ‘ Amr bin Hindī sağ yanlarına şaldı ve Melik Kıaysı biraz leşker ile şol (3) taraflarına di. Kendü toğrı yolca ardlarına düşdi ve Melik Kıaysuñ kıardaşlarından bağzısın (4) ta‘ allükātların beklemege ħaremlerin şaklamağa kıodular. Andan ‘ azm idüp ittifaħ itdiler ve yola düşüp (5) becīd gıtdiler. Ol idi ki yuķaruda didügümüz gibi irişdiler. Dört yanlarından hücum itdiler ve ‘ alemler, (6) bayraklar çözdiler. Kıaşd itdiler ki Dureydüñ kıabīlesin ve ‘ Anterüñ ta‘ allükātın alalar ve kendülerin (7) esīr ideler. Bunlar daħı gördiler ki dört tarafları bağlandı ve yirüñ yüzi leşker ile tıldı. Biraraya (8) cem‘ olup tırdılar ve develerin çökerüp ehl ü ‘ iyāllerin içine kıoydılar. Niteki yuķaruda şerħ (9) eyledük. Aşma‘ ī Melik Esved cenge ikdām itmege ħalkı kıomadı. Adam üp yerlü (10) yeründe men‘ idüp tırkırdı ve Dureyde bir adam gönderdi, eytdi: Bilgil ki kıardaşum Melik Nu‘ mān (11) beni bu diyāra di ki ħalka zılm idenleri yirine kıoyup ħaķķından gelem ve müfsidleri işlāħ idem (12) ve edebsüzlik idenleri edebleyem. İmdi şol ‘ Anter bin Şeddād ki senüñ kıatında imiş. Buyur (13)

58a

gelsün, yine kıavuşsun ve Melik Kıaysuñ buyruğuna mutī‘ olsun ve hem Melik Nu‘ mān saña şöyle işmarladı (1) ki kendüñ varasın, añunla buluşasın. Senden aña çok nesneler naķl itmişlerdür. Bilmek ister ki (2) yalan mıdur yoħsa gercek midür? Şimdiyedek nice ki añun kıatında seni müsāvī itdiler, inanmadı. ħasūdlar (3) ħaber ider, ol bunüñ gibi söz söylemez ve baña ikdām itmez. Eger Devlet-i Kiseriyyeye mutī‘ olup benüm (4) sözüm kıabül iderseñ ta‘ allükātüñi adamlaruñla esin, dutup gelesin. Yola gidevüz, ħadr (5) idüp kıāhillıķ itme, var işiñi elüñle bitür, yoķ eger Kiseriyye ‘ āsī iseñ ħızır gele, ol (6) başun yarağun görü cenge yarağlan. Uş üzerüñe gelen muşibeti müşāhade ideyorsız didi. (7) **Rāvī eydür:** Melik Esvedüñ adamı Dureyde bu ħaberi iledicek Dureyd ‘ Anteri kığırup ta- (8) -nışdı ve Melik

Esvedüñ elçisi geldügin bildürdi ve getürdügi haberi söyledi. ‘Anter bu haberi (9) işidicek şöyle kaçdı ki gözleri kan ile taldı, çeketüñ kolları çuçalın delüp taşra çıkdı. (10) Andan ol gelen kişiye eytdi: Yā Mu‘ris budı, var ol seni ene eyt, fuzüllügi kusun, (11) ne gerekse söylesün, çerisi halkına mağrūr olmasun. Baña anı tağıtmaq esendür. Andan soñra benim (12) seyyidüm Dureyd, lāyık degül ki senüñ ayağıña vara yāhūd ğadr söyleye. Uş bu yıl bunı Kiseriyye (13)

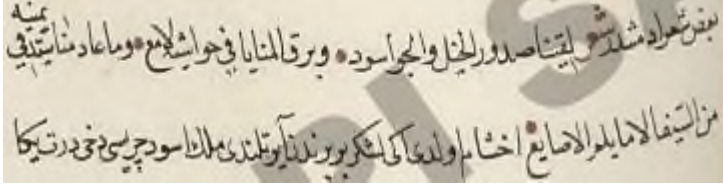
58b

nāib itsem gerek, kılıcımla bunuñ için mecmū‘ ‘Arab diyārını fetḥ itsem gerek ammā sözine Benī (1) ‘Absla şulḥ idüp barışsun dimiş, ol daḥı olıcağ iş degüldür. Zīrā ki şimdiki hālde varup (2) bundan güyegüleri Melik Nu‘māna şikāyet itdiler ve bunca leşkeri cem‘ idüp üstümüze getürdiler. (3) Heyhāt. Daḥı bizümle anlaruñ arasında dōstluğ kalmadı. Tā kıyāmetedek aramızdan ‘adāvet (4) gitmez. Ḥayf ki bunda anlaruñ sözine aldandum, helāk etdüm. Evet uşbu görünen qaraltuyı ta- (5) -ğıdayın daḥı varup ol şeytānlaruñ başına belālar getüreyin ve bizüm haqqumuzda itdükleri (6) işlerün ‘ivāzın idüp cezāsın kılayın. Görin ki ol vaqt Nu‘mān veya qardaşı Esved ne fāide (7) ider didi. Qamçı ile birkaç başına urdı. Yūri, çek git didi. Ol daḥı ‘Anterüñ darbindan (8) la ya‘kel olup çıkdı ve def‘i varup Melik Esvede didi. Melik Esved ‘Anterüñ sözi (9) kılıcdan artuğ toqandı ve ğazaba geldi, eytdi: Ol Veled-i zinānuñ ‘ömrini kem eyleyeyin ve küstāhlıgın (10) şerrin anuñ başına getüreyin didi. Bu kadar da aḥşam oldı. Melik Esvede teşvışden uyumadı (11) ve ta‘ām yimedi ve and içdi ki ‘Anteri ‘ırağa iledüp odlarına qurbān ide. Beher-hāl şabāḥa (12) dek oldılar, şabāḥ turup bunlar birbirine haber idüp hücum itdiler. Dureyd ve ‘Anter ve Muqri‘l-Vaḥş (13)

59a

daḥı gice şabāḥadək halklarına pāsbanlıq iderlerdi. Şabāḥ olıcağ gice bindükleri atları değışüp cenge (1) ikdām itdiler. Toquz biñ adamı üç bölük idüp üç tarafa qodılar. Biñ adamla ‘Anter Benī Fazāra olduğı tarafa (2) ‘azm itdi. Andan birbirine yakın gelüp ‘azım cenk itdiler ve ulu savaş itdiler. ‘Anter bunları şol kadar kırdı ki (3) ḥesābın Allah bile. Muqri‘l-Vaḥş daḥı depdigi bölügi perākende eyledi ve başlarına belā yellerin esdirdi ve üzerlerine (4) ecel yağmurın yağdırdı ve Dureyd daḥı ‘azm itdügi tarafı koyun sürüsüne kırt koyulmuş gibi bölük bölük eyledi. Üç yirde (5) başlu oldı ve Muqri‘l-Vaḥşuñ atı daḥı sürçdi ve düşdi, kendüyi qorudı ve üzerinde elli adam toprağa (6) bırağdı, at irişdürüp kırtardılar. Velikin

ḥaylī za‘īf oldı. Hele bu ḥālle bir zamān cenk itdiler ve ḡayret (7) idüp dürüşdiler. ‘Anter adam kırmaḡdan yoruldı. Ol gün ‘Arab icinde bir cenk oldı ki vaşf etmelü degül. Niteki (8) ba‘z şu‘arā idmişdür. Şi‘r. (9)

aḥşām oldı eger leşker birbirinden ayrıtlandı. Melik Esved çeisi daḡı dört yaña (10) çekilüp ḡondular ve ‘Anterüñ Muḡri’l-Vaḥşuñ heybetine ta‘accüp itdiler. Dureydle ‘Anter daḡı bir araya cem‘ olup ṭanışdılar (11) ve adamlar yıḡıldılar, gördiler ki çok adamları helāk olmış, melül oldılar. Dureyd eytdi: Ey Bahādırlar Ulusu, biz bunlaruñ (12) ḡanḡı birin ḡıravuz. Dotalum ki ḡırıncadur dört yañadandur. Bizüm adamumuz azdur, her ṭarafa ṭaḡılmaḡ olmaz, bize çāre (13)

59b

budur ki varup bir ṭaḡa arḡamız urup ṭuravuz. Ḳarşumuzdan geleni bizden def‘ idevüz didi. Muḡri’l-Vaḥş (1) Şavāb-ı fikr itdüñ, eyle idelüm. **Rāvī eydür:** Bunlaruñ ḡāli böyle oldı. Bu ṭarafdan Melik Esved ḡāyet de melül oldı.(2) İşbu çokluḡ ile Dureydi ve ‘Anteri esİR itmedüḡine ḡāyet de şaḡt oldı ve Melik Ḳaysa eytdi: v‘Allah ki eger bu veled-zināyı (3) esİR idemezsevüz ve ḡardaşum Melik Nu‘mān ḡizmetine iletmezsevüz ḡatı yüz ḡaralığına uğraruz. Bugün ne (4) ‘aceb ḡāl vāḡı‘ oldı, nice çerimüz ṭopraḡa düşdi. Ol şeyṭānı ala götüribilmediler didi. Melik Ḳays (5) eytdi: Yā Mevlāī, melül olma. Ol şüm ṭāife bugün cenk itmekden yoruldılar, ḡāyet de za‘īf oldılar. (6) ‘Ale’l-ḡuşuş ol Şeddāduñ ḡara yüzlü ḡulı, ‘Ben anı gördüm.’ aḡşamadek çalışdı, ḡana müteferrik olup (7) gitdi. Ma‘lūmdur ki mecrūḡ olup yeñilmişdür. Uş senüñ devletüñde yarım ittifaḡ idüp yürüsünler şavaş (8) itsünler, def‘ ṭaḡıdırlar didi. Melik Esved eytdi: Şabāḡ olmadın yorḡun iken şebḡūn itmek yig degül midür (9) didi. Melik Ḳays eytdi: Lā v‘Allah Yā Mevlāī, eger böyle idersevüz şol ḡişiler ki maḡşūdumuzdur, ḡaçarlar. (10) Ḳara küleḡde yerler keserler, zaḡmetümüz zāyī‘ ve sa‘yümüz ‘abes olur didi. Melik Esved eytdi: Şabāḡ (11) ben kendüm ḡamle idüp depeyin, beni görüp hep hücum ideler. Ola ki ol veled-i zināyı ala götüre- (12) -vüz didi. Bu tedbİRle gice yatdılar. **Rāvī eydür:** Dün yarusı geçicek Dureyd ve aşḡābı at sāyisin aldılar, ḡıḡdılar. (13)

60a

Nazar itdiler, gördiler ki Melik Esved çerisi ittifâkla beriyye cem^ç oldılar ve göçüp yine geldükleri yola revân oldılar. (1) Dureydüñ aşhâbı ta^çaccüp itdi. Bu ne hâl ola didi. ^çAnter eytdi: ^çArab dîni haqqı için bunlar ardlarından bir şüm haber geldi. Anıñ için (2) bu hareketi itdiler. Eger işbu ta^çallükatümüz belâsı degül müse bunlaruñ ardlarına düşüp kırarduk didi. Dureyd eytdi: Qo gitsünler (3) cehenneme, bize cānumuz kayusı olmışdur, eyü kırtulduk. Biz anlaruñ elinden sağlıqla kırtulacağumuz ma^çlüm degüldür, hele yine (4) senüñ sa^çâdetüñ eşeridür .Şavâb budur ki halkumuz ve ehl ü ^çıyālümüz alup yirümüze varavuz. Bir kaç vaqt rāhat (5) olavuz. Andan soñra Melik Nu^çmānla şavaş itmege tedbîr idevüz didi. Şeddād eytdi: Lāt ve ^çUzzā haqqı için eyü didüñ, gitmek (6) ardınca olalum didi. Andan şād u hürrem olup göçdiler, vañanları tarafına yürüdiler. Ebü ^çUbeyde rivāyet ider ki Melik (7) Esved girü dönüp gitdüğüne sebep Benî Fazāra Ulusu Sinān bin Ebî Hāriş idi. Zīrā ki yukarıda beyān itdük ki (8) Dımışk begi, Melik Hārişe adam gönderdi ki Benî ^çAbsuñ bahādırı ^çAnter göçüp ta^çallükātı ile gitmişdür. Benî ^çAbs hālî (9) qalmışdur. İmdi fırsatdur ki oğluñ Bedr Naşrāninüñ intikāmın alasin ve Melik Qays tağda develer sebebiyle helāk (10) itdügi halkunuñ kīnin alasin didi idi. Melik Hārişüñ hōd gönli dāim bunlaruñ üstüne gitmek dilerdi. Melik Qays (11) ol vechle hīle idüp bunuñ bī-kiyās çerisin helāk itdüğüne acımış idi. Sināndan bunuñ gibi haberler varıncağ gāyet de (12) hürrem oldı. Hemān sâ^çat eṭrāfa adam gönderüp leşker cem^ç itdi. Ruhbānlardan ve kendüler i^çtiqādlarınca zāhidlerinden (13)

60b

ve ^çābidlerinden du^çā taleb idüp mu^çāvenet istedi. Yüz elli biñ adam cem^ç itdi. Sinānuñ adamları Hicāz yerlerine ^çazm (1) itdi. Andan Sinānuñ adam Melik Hārişe eytdi: Yā Melik, Mevlām Sinān size şöyle ısmarladı. Benî ^çAbsa intikām (2) idüp gönülüne şifā hāşıl itdüğünden soñra anı bile alup senüñ diyāruña getüresin ki dāim senüñ (3) hizmetünde ola didi. Melik Hāriş dağı eyle idevüz didi. Bu hālde bī-hadd gitdiler ve gice yatdılar, gündüz (4) yürütdiler. Elkışsa varup Benî ^çAbs yerlerine yetdiler. İttifāk Melik Esved geçdüğünden bir gün soñra iri (5) şdiler, gördiler ki iller leşkerden hālî ve mällar ve rızqlar ıssuz. İşe yarar adam qalmamış ve ata biner (6) kimse tırmamış. Melik Hāriş bir yerde qondu, leşkere emir eyledi. Bu ili bir sa^çâtde at ayağı altında (7) qodılar ve talan idüp pāymāl itdiler. Melik Qaysuñ qardaşını tıtdılar ve bākî er kişi aşlından bulduklarını (8) kırdılar. Mälların ve rızqların yağmalatdılar. Andan Melik Hāriş bu çeriyeye bir baş değmiş idi. Adı Dābık idi (9) Aña eytdi: Yā Dābık, şor ki bu yirüñ halkı ve bahādırları qanda gitdiler. Bu diyarı böyle hālî niçün (10) qodılar didi. Dābık dağı esirlerden birine sordı. O dağı cevāb virdi ki ^çAnter bin (11) Şeddād üzerümüze geldi idi, hīle idüp aldadılar, girü döndürdiler. Soñra Melik

Nu‘mānuñ (12) qardaşı Melik Esved altmış biñ adamla geldi, ardlarına düşdi didi ve bākī hikāyeti evvelden āhire şerh eyledi. (13)

61a

Haber virdi, andan eytdi: Yā Melik, bu dağı senüñ sa‘ ādetüñdendir. Bunda şabr idüp turalum, (1) görelüm ki anlaruñ hāli neye irişür, kangısı kırarsa fāidedürkine qalanını biz helāk idevüz. Zīrā (2) ki Melik Esved dağı düşmānumuzdur didi. Melik Hāriş eytdi: Bārek Allah, eyü didüñ didi. İmdi (3) Benī ‘İtfāna adam gönder, sürüp bunda getürsünler, anlar dağı Benī ‘Absuñ dōstlarıdır ve fesādda (4) şerikleridir. Melik Qays tağda develeriyle bizüm aşhābumuzı helāk idecek, anlar dağı bile idi didi. (5) Fi’l-hāl Dābık Sem‘ān ve Tā‘aten diyüp otuz biñ Rum ve Frenk çerisi seçüp Benī ‘İtfān üstine (6) gönderdi ve Nādir bin Ğıyāş dirlerdi, Benī Ğassān bahādırlarından anı bu leşkerüñ üstine muqaddem (7) eyledi. **Rāvī eydür:** Bu Benī ‘Abs kabilesinden Selāmet bin Nācī dirlerdi, bu kişi kırtulup kaçdı (8) ve cān atup vardı. Melik Qaysa bu musibetüñ haberin irişdirdi. İttifāk, varduğı vaqt (9) dün yarusı idi. Bunlar dağı ‘Anteri ve Dureydi tutmağa dört yañadan çeri havāle (10) idüp tam‘a itmişlerdi ki yarındası yürüyüp bunları ittifākla pāymāl ideler. Bu haberi işidi (11) cek cān qayusına düşdiler, ehl ü ‘ıyālleri esir alup mälları ve rızqları kendükine ya (12) slu oldılar. Andan Melik Qays, Melik Esvede eytdi: Bu muşibet dağı ol veled-i zinā ‘Anterüñ Dabık dağı bu hāli Melik Harise haber verdi. (13)

61b

Tālī‘i eyülügindendir. Nice biz anuñla ‘adāvet idüp helākına qaşd itdük, Haq Te‘ālā (1) bir yerden māni‘ virüp ol şeytānı bizüm qaynağumuzdan hālāş itdi. Gör, işbu şimdi (2) vāki‘ olan ittifākı ki cemi‘ ‘ömürde olmaya, hiç kimsenüñ gönline gelmeye didi. Melik (3) Esved eytdi: Melül olma, hātırıña ğupār gelmesün. Ben seni bu iki zahmetden dağı hālāş (4) ideyin. Ammā şimdiki hālde şavāb budur ki dönüp Şām çerisine varavuz ve anları ta- (5) -ğıdup ehl ü ‘ıyālleri ve mälları giri kırtaravuz. Andan şoñra varup Dureydüñ ve (6) ‘Anterüñ ardınca gidevüz ve hem yarın qardaşum Melik Nü‘māna adam gönderin. Şām çerisi üzerü (7) müze huruc itdüğün bildürin. Tā ki bize dağı çeri göndere bundağı işümüzi bitür (8) ince Şām diyārına ‘azm idevüz ve Hārişüñ başına belālar getürevüz didi ve Qaysuñ hātırın (9) bu tedbīrle tesellī itdi. Baş baş begleri kığırup bu hāli bildürdi. Leşkeri bir araya (10) cem‘ itdiler ve göçüp yine geldükleri yola gitdiler. Şabāh olıcaq Melik Esved Nu‘māna adam gönder (11)

di ki dağı çeri göndere. Şām diyārına gitmege yardım ide. **Rāvī rivāyet ider** (12) **ki** bu haberi Sinān bin Ebī Hārişe işidüp şād u hürrem oldı ve Hışn bin Huzeyfeye bu (13)

62a

hāli bildürdi ve eytdi: Yā Veledī, eger sen atanuñ intikāmın almağdan gāfil olduñsa (1) ben gāfil degül idim. Şām begine ben adam göndürdüm idi, benüm haberüm ile geldi. Tā ki Benī ‘Absuñ (2) kökün kese, bize şifā hāşıl ola. İmdi Yā Veledī, var bu ‘haberi Benī Fazāra Ulularına bildür (3) ve ışmarla ki Şām leşkeri ile buluşduğumuz vaqt ittifağ şöyle ideler ki Melik Esvedüñ (4) üstine dirilüp anuñ sancağına hamle idüp sancağdārın depeleyüp sancağ düşüre (5) vüz ve ‘İsā ve Meryem aňavuz ve Benī ‘Absa kılıç koyup kıravuz ve ‘ıraq leşkerin Hārişe yardım (6) idüp perākende itmek ardınca olavuz didi. Hışn, Sinānuñ haberin işidicek eytdi: Eger (7) bu işi biz idersevüz soñra bu memleketde nice rāhat olavuz didi. Hālümüz neye irişe, (8) kim bizi Melik Nū‘ mānuñ belāsından hālāş ide didi. Sinān eytdi: Bunda tırmağ ne lāzım (9) atanuñ Benī ‘Absdan intikāmın alıcağ varup Hārişe Şām diyārına bile giderüz, ‘izzet (10) ve hürmetle ‘ayş iderüz, hağārettten ve mezelletten kırtuluruz. Her yıl gelüp bu memlekete ğazā idevüz, (11) tā ki cem‘i ‘Arab diyāarı atañuñ intikāmın alduğumuz bile ve Benī ‘Absa itdüğümüz hile’i (12) begeneler ve tedbirümüze ta‘accüp ideler didi. Hışn eytdi: Ey ‘Ammī, bu işler ile benüm yüregüm soğumaz. ‘Anterüñ (13)

62b

başı süñüye dikülmeyince ve kanı yere dökülmeyince didi. Sinān eytdi: Yā Veledī, Benī Fazāra Uluları (1) yine ışmarla. Ol mağşūduñı dağı yerine getirürler. Bu vāqı‘adan ol sağ kırtulmaz, hiç (2) hāturuñı melül tıtma didi. Bir günde bu haberi Benī Fazāra birbirine ulaşdurdı ki cem‘isi (3) bu hālden āğāh oldılar ve ferağ olup sevindiler. Melik Esved dağı tırmayup giderdi, umar- (4) -dı ki Melik Hāriş bunuñ ardına düşe, yolda uğraşalar. Benī ‘Abs yerlerine öylelik (5) yol kıldı. Kimseye şataşmadı, yoldaşlarına eytdi: Beşāret olsun size ki Şām leşkeri (6) za‘if. Zīrā ki kuvvetleri olsa bizüm ardumuza düşerdi. İmdi yarağñuzla oluñ (7) ki kaçmadın irişevüz. Şāyed ki bizden ihtiyāğ idüp Benī ‘Abs halkımı esir ideler ve alup (8) varup yerlerine gideler. Soñra kovup yürümek teşvişdür didi. Bunlar dağı Sem‘ān ve Tā‘aten diyüp (9) atların diñlendürdiler. Andan süvār olup ‘azm itdiler ki yüriyeler. Nāğāh gördiler ki Şām leşkeri (10) bulut gibi bölük bölük olup çıka geldiler. Zīrā ki Melik Hāriş cāsūs göndermiş idi. Gelüp (11) haber getürdi ve Melik Esvedle ‘Anterüñ kışşasın söyledi. Uş

dönüp geliyorurlar didi. Melik (12) Hâriş dağı bu haberi işidicek bir güc buña karşı geldi. Çünkü iki leşker birbirine koyuldılar. Tâ (13)

63a

tağlar gibi toğuşdılar. Tözdan havâ yüzi görünmez oldu ve gündüz gice ile berâber oldu ve süñü (1) ve kılıç şu'lesi güneş yüzünü başdı, bahâdırlar şād u hürrem oldu ve korçaqlar kaçacak yer gözetdi. (2) Süñüleri bedenlere işledi ve kılıçlar boyunlarda 'amel eyledi. Melik Esved çerisi mağlûb oldu. (3) Aşşılari ziyâna degşürildi ve Benî 'Absa ehl ü 'ıyâl kayusu kalmadı. Sinân bu hâli müşâhade (4) idicek Melik Esvedüñ sancağı yanına Benî Fazâra halkı ile cem' olmuşlardı. Yüce âvâzla (5) çağırdı. Ah kanı Huzeyfe, kanı vehmelik ve kanı Benî Fazâra Uluların itdükleri (6) işlerüñ intikâmı didi. Benî Fazâra, bütün âvâzın işidicek işâretin bildiler remzin añladılar ve (7) bile ittifağ idüp yanınca depdiler. Melik Hâriş Şâm leşkerinüñ içinde Sinânuñ âvâzın işidüp (8) hâline muṭallıolıcağ yanındağı halka eytdi: 'İsâ hağğı için ol kişinüñ haberi gerçek imiş. Bizümle (9) 'adâveti yoğmuş, tîz varuñ aña yardum idüñ, düşmânlarına intikâm idüñ. Elüñüze girürse depelemeñ, (10) getirüñ bağlañ, Melik Qaysagönderevüz. Anuñ katunda yüz ağlığın hâşıl idevüz ve anı bu di (11) yârlara yürümege yaltavuz ve Melik Nu'mânuñ yirin almağa konduravuz. Ey Hâce Tapıcılar, er gibi (12) dürüşüñ, Melik Nu'mânuñ qardaşlarını tuta görüñ didi. Bunlar dağı gayret idüp 'Irâq leşkerine (13)

63b

gine hamle kıldılar, perâkende itdiler ve Benî 'Abs kavmini fenâya virdiler. Akşam olunca Melik Qaysuñ beş 'ammusu (1) ve üç qardaşın depelediler ve Melik Esvedî ve qardaşı 'Amur bin Hindüyu esir itdiler. Melik Qays qardaşı Hârişle (2) kaçdılar. Ehl ü 'ıyâllerin unutdılar, başların kırtardukların gâyet de ganîmet bildiler. Çünkü 'Irâq leşkeri tağıldı (3) ve Benî 'Abs perâkende oldu. Şâm leşkeri bunlaruñ silâhların ve sayğların cem' itdiler ve esirlerin zabt itdiler, gice (4) oldu, yatdılar. Şabâh olıcağ mâlları ve esirleri götürüp Melik Hâriş'e 'arz itdiler. Melik eytdi: Mâlda (5) garezüm yokdur, her kişinüñ eliñe ne girdiyse anuñ olsun. Esirlerüñ Melik Esved qardaşından artuğın (6) önümde kıruñ, kanı seyl olup aqsun, gözümle görüp yüregüme şifâ hâşıl ideyin, Haber bin Na'im (7) dirlerdi. Bir 'âkil ü rây ve tedbir-i ehl ü zîri vardı, ol eytdi: Yâ Melik, bu söz eyü degüldür. Esirleri (8) kırmağa emr itme. Zîrâ ki memleketde bilürler ki Hicâz diyârına leşker gönderdüñ, yüzde birisi gelmedi (9) ve oğluñ

Bedr Naşrānī helāk oldu. Bu nesne-i sebeble Şām ehl ü atında senüñ nāmusuñ şınmışdur (10) ve mertebēñ eksilmişdür ve dūřmāna intikām itmekden aciz bolurlar. İmdi řavāb budur, kim bu esirlerüñ (11) cemisi beř biñ adam oyup Dımışagönderesin. Mecnü yerlerüñde ve şehirlerüñde bileler. Tā kim itikād (12) ları evvelki gibi ola. Ale'l-uřuř ki sen dönüp varıca Anteri ve Muri'l-Vaşı ve Benī Absüñ ehl ü ıyāl (13)

64a

lerini anda iletmez, göreler ve bu yerlerüñ bahādırlarından aysa armağan gönderesin, avratlarından (1) ve kızlarından aña aravařlar viresin. Bu vech ile idecek senüñ ürmetüñ anuñ atında artar ve izzetüñ (2) ve mertebēñ ziyāde olur. Rüm leşkerin ol saña teslim ider, mecnü Arab diyārını anuñla fet idüp (3) İsāviler idersin, ne osalar alup āce apıcılar alebe ider. Hāl böyle olıca Melik Numānuñ (4) daı leşkerini başarsın ve Kisrīnüñ eyvānını yıup evlerini oda yaarsın. Bu fet sebebiyle tā ıyāmete (5) degin aduñ söyleyevüz ve řöhretüñ āleme olar ve āce apanlardan arāc alursın. Millet-i İsevīye (6) şöhret bolup ālemede oda apanlaruñ odı söner ve batar, belürsüz olur didi. Melik (7) Hābirüñ sözünü işidecek abül itdi ve bu didügi nesnelere am ziyāde oldu, řādılıı begenildi. (8) Andan vezīrine eytdi: Di imdi, bu işleri başarup baña lāyık tedbir itmek ardınca ol (9) didi ve Benī Fazāra Uluların ıırıp ağır ilatlar giyürdi ve Mısır dilbendleriniñ āyet nefislerinden (10) bunlara dilbend verdi ve ehl ü ıyālleri ve mālaları götürüp bī-uřur teslim itdi. Biz bilürüz ki siz (11) bu yerlerüñ beglerine bu belāyı getürdüñüz. Bunda muim olup urmaa āturunuz yokdur. řavāb (12) budur ki ehlüñüz ve taalluātunuz alup Şām diyārına varavuz. Bu aradan döncek varup (13)

64b

Hevāzin yerlerini arāb idüp gelüp giderem didi. Sinān eytdi: Yā Melik, bizüm daı mařūdu (1) muz oldur. Bu nesne'i bir evvelden tefekkür itmişüz. Hele işde devletüñde Benī Absüñ bazısı helāk (2) olmaa bir pāre göñlümüze řifā aşıl oldu. Eger Anter daı elümüze dūřerse öd tamām āturumuz (3) tesellī bolur ve göñlümüz tāsası gider ve yüregümüz odı söyünür didi. Melik Hāriř eytdi: Uř sizi (4) mecnü Benī Abs üzerine ve Antere ve ayrısına ākim idüp anları sizüñ elüñüze vireyin. Bir pāre (5) rāat olalum ünkü Dureyd bin řamanuñ yerine varavuz, ulu gice dimeyüp ıravuz ve Anterüñ (6) başını sünüye diküp ve Dureydi girü alan esirlerle bile evüz didi. Sinān eytdi: (7) Yā Melik, şimden girü ben daı sizden bir

göz oldum. Ne ki siz maşlahat görseñüz ben dağı (8) şimdengirü bi dağı uyaram evet benim
katumda şavāb-ı tedbîr budur ki evvel Benî Āmire uğra- (9) -yavuz. Anları kırup mälların
alup ve haramilerin perākende idüp hatunların ve kızların esîr (10) idevüz. Yoğsa bunlara
muqayyed olmasavuz Āmir bin Tüfeyl ve Ğaşm bin Mâlik leşkeri cemċ idüp (11) arduмуza
düşerler, Dureyde ve ċ Antere yardım iderler. Evvelden döstlarıdır, birbirine muċāvenet (12)
iderler, evvel anları perdaht idelüm. Şoñra Benî Hevāzin üzerine varup Dureydüñ (13)

65a

ċ Anterüñ dāğı haqqından gelevüz didi. Melik Hāriş bu sözleri işidicek şavāb gördi ve Sināna
(1) Sen ne ki ihtiyār idersin, biz dağı kabûl iderüz, sen yeg bilürsin. Bu şerîrlerüñ ċā (2) detin
eyle idelüm, hele şimdi şabr ile Benî ċİtfāna giden halkumuz gelsün şoñra Benî (3) ċĀmire
gidevüz didi. Ol tedbîrle aḡşāmadek meşveretleşüp oturdılar ve tedbîr itdiler. Andan (4)
evlerine gitdiler, gördiler ki Benî ċİtfāna giden çeri, ol kabîlelei esîr idüp getürdiler. Zîrā ki
(5) Ğıyāş bin Nādir ki otuz biñ adam alup Benî ċİtfānuñ üzerine gitdi becîd sürüp (6) irişdi,
gördi ki rûzgār muḡanattıdan ġāfil ve zamān āfetinden fāriğ olup oturdılar. (7) Fi'l-hāl kılıç
koyup bahādırlarını kırdılar ve ċ avratların esîr idüp getürdiler. Hāriş görüp şād u ḡürrem (8)
oldı. Andan vezîrine eytdi: Var, bunları dağı evvelki esîrlere kat, cemċ isin yarın Şāma (9)
göndür, evet düğün kişiyeye ışmarla ki hep esîrleri yayağ süre. Tā ki incinüp (10) zaḡmet
çekeler. Eger yürümezlerse mecmūċ sınıñ boynın ursun didi. Vezîr eytdi: Semċān ve Tāċten.
(11) Andan vardı, eyle ve buyürdüğün yirine getürdi. Şabāḡ olıcağ esîrleri Şāma gönder- (12)
-di ve yola ċazm itdiler. Nāğāḡ gördiler ki Qayşerden biş kişi geldi ve Melik Hāriş nāme
götürdi. (13)

65b

Aşmeċa Ol zamānda meşḡūr pādişāḡ yiryüzinde Qayserle Kiserî idi. Aralarında Fırat (1) şüyü
şûrlar idi. Bir tarafta ol ḡükm iderdi ve bir tarafta bu ḡükm iderdi ammā Qayserüñ pādişāḡ (2)
lığınun henüz evveli idi ve Kiserînuñ devleti āḡir olmağā az qalmışdı ve kemāle gereği gibi
irişdi. Yolu (3) yaqın idi çünki Melik Hāriş Qayserüñ nāmesin gördi, öpdü, başına qodı ve içdi.
Gördi, (4) yazılmış ki Rüm Pādişāḡı Qayserden ki inḡākiyye olurum. Şām begi Hāriş
baċde's-selām maċlüm ola (5) ki şimdiki ḡâlde deñiz yüzünden baña yüz biñden artuğ Frenk
çerisi geldi. Mecmūċ cezîreleri (6) fetḡ idüp ḡāce tapanlarıñ dînin arturdu. Kimseden
qorqmaz, ḡücüm itseler tağları yıqalar ve heybet (7) lerinden bular ocaqlı olalar ve

perīlerbürindükler kaçdılar budur ki çıkup puta tapıcılara dünyādan (8) gāzā ideler, oda tapıcıları dünyādan götüreler. Millet-i ‘İsāviyye ‘āleme münteşir ola ve mecmū‘ rāhibler (9) ve zāhidler andan vaz gelüp ‘ābidler muṭī‘ olup mu‘āvenet itdiler ve himmet idüp fikirlerin maşlahat (10) gördiler. Buña daḥı emr itdiler ki böyle önlerince yürüyüp yardım idem ve Fıratdan geçüp Kiserīnūñ memleketine (11) el uzadavuz ve ‘Irāk diyārını fetḥ idevüz. İmdi nāme saña ulaşıcak varup düşmānuñ ḥaḳḳından (12) gelesin ve ol ṭarafdan teşvīşsiz olasın. Andan şoñra dönüp Nu‘ mān üzerine varasın, bizi varmalu (13)

66a

itmeyesin. Ol memleketi fetḥ idüp teşvīşden kırtarasın. Andan dönüp gelüp bize ulaşasın (1) didi. **Rāvī eydür.** Hāriş bu sözi işidicek gāyet de şād oldu, Bizüm daḥı maḳşūdumuz (2) bu idi ki dünyāya hep ḥāce tapıcılar ḥükm ide didi ve ol nāme getüenlere ḥilkatler giyürüp ‘izzetler (3) itdi ve Şabr idüñ, varalum Benī ‘Āmir ḥalkını daḥı esīr idelüm, getürüp bu esīrlere katup (4) mecmū‘ sını bir def‘adan Şāma elüm. Andan şoñra varup Nu‘ mānı daḥı memleketden sürelüm. (5) Andan varup Kayşer ḥizmetine kavuşalum didi ve Nādir bin Ğıyāş ol otuz biñ adam ile Benī ‘İṭfān (6) esīrlerinüñ ve bāḳī Benī ‘Abs esīrlerinüñ katında ḳodu. Kendü yüz on biñ adamla Benī ‘Āmire ‘azm (7) itdi. Ḥikāyet iderler ki Benī ‘Āmirle bunlaruñ arası yedi günlük yoldı, dört günde irişdiler, (8) Benī ‘Āmirüñ üstüne gāfilken hücum itdiler. Benī ‘Āmir fāriğ olup otururken gördiler ki başlarına (9) bir belā geldi. Cān başlarına şıçrayup dünyā güyegülikle ṭār oldu. ‘Āmirin Ṭufeyl ve Ğaşm bin Mālik (10) bu muşibeti göricek süvār olup savaş itdiler. Görüp ḥaylī adam cem‘ oldu. Cenk idüp (11) çalışdılar. Velikin gördiler ki Benī Ğassān çerisinüñ ardı belürmez ve ḥaddi ḥaşrı yok. Ḥayā- (12) -tlarından ümid kesdiler, üzerlerine āfet geldügin bildiler. Bunlar daḥı on biñ adam ile aḥşāma (13)

66b

degin üç biñ helāk oldu. Üç dört biñ başlu oldu ve biñ adam esīr oldu. Bāḳī ḳalanı (1) ṭağlara kaçdılar ve şarplara şıgındılar ve ehl ü ‘ıyāllerin birağup gitdiler, ḥātünlaruñ ve kızlaruñ ve (2) oğlancıklarūñ fiğānları ‘ayyuḳa çıkdı, zārılıḳları göge irişdi. Şām leşkerü bunlaruñ çadırların (3) ve evlerin aldılar. Atlarına ve develerine mālīk oldılar ve diyārlarını kapladılar. **Rāvī eydür:** Benī ‘Āmire bu belāyı (4) getüren ve bu leşkeri çeküp bunda getüren Sināndı. Zīrā ki ol başladı, önlerine düşüp yol (5) kılavuzu kıрмаğa iletdi ve esīr itmege ḳondurdu ve ṭağūñ yollarun bilürdi, bunlara öğretti. Biş gün (6) bu ṭağa şıgınanlaruñ dört yanın bağlayup

ḥaṣār itdiler. Altıncı gün atlarıñ azıkları dükendi (7) ve şūsuz buñaldılar. Nāçār olup tağdan aşup şavaş itdiler ve ölmek ihtiyār idüp dürüşdiler. Ekşerī (8) öldi ve bākīsi esīr oldı. Melik Ḥārīş bunları daḡı perdāht idüp diyārlarını ḥarāb eyledi. Andan (9) soñra Dābıka Var, bunlarıñ esīrlerini daḡı gönder. Nādir bīn Ğıyāsa kavuşsun ve ışmarla (10) ki cem‘ isini Şāma alup gide, biz bu diyārdan gitmeyelüm, ol varup tamām Şām diyārına irişmeyince. (11) Çünkü Şām diyārına sağlığla varup esīrleri ilede, bize adam gönderesün, varduğunu bildüre- (12) -sün. Andan soñra biz daḡı varup ‘Anteri bir yaña idevüz. Nu‘mānı yerinden giderevüz. Mecmū‘ iklimler (13)

67a

hep bizüm ola. Puta tapıcılar bābüt bilürsevüz ola ve oda tapıcılarıñ odı söyine. Hele (1) şimdi fetih ve zafer ‘alāmeti görünür, soñı daḡı ḥayr ola diyüp Dābıka bu vechle buyurdi. Dābık (2) daḡı Sem‘ān ve Ṭā‘ten diyüp Benī ‘Āmir esīrlerini adam koşup di ki varup Benī ‘İtfān (3) esīrleriyle ve Benī ‘Ābs dutsaqlarıyla Şāma gideler. Andan Dābık, Melik Ḥārīşe Yā Melik, ben (4) varup ‘Anteri ve Dureydi esīr idüp saña getüreyin. Ol hizmeti ben yirine yitüreyin didi. Benī Fazāra (5) Uluṣı Sinān Lā v’Allah, sen aña varmaḡ olmaz, ol ne şeytān idüğün bilmezsin ve hem ol yöre- (6) -lerde ne kadar ‘Ārab kabīleleri var ise Dureydüñ hükmine muṭī‘ olurlar. Şimdiki hālde yükrim biñ şavaş (7) eri vardur. Anuñ katında eger sen aña varursañ ma‘lūmdur ki ziyān idersin ve mülküñ, nāmūsın (8) şorsın didi. Andan Benüm göñlüme bir nesne daḡı gelür, ḳorḳarın ki bu esīrleri Şāma (9) gönderdüğimizi ‘Anter işidüp ardına düşmeye idi, tıyup ardına düşerse irişüp bile gider, (10) ḥalkı helāk ider, esīrleri hep ḥalāş idüp bize teşvīş ḥāşıl idüp bizi işümüzden (11) ḳor. İmdi şavāb budur ki bende mukīm olup tıravuz ve esīrleriñ ardınca adam gönderevüz, (12) ḡāyet de ḥazerle olup becīd gide. Biz bunda iken ferāğatla varup Şāma irişeler ve hem biz daḡı

67b

budur ki Melik Nu‘mān işidür ise ki ḳardaşların ve leşkerin Sıddūḡ şāid ki ḡāzab (1) idüp gele, ardumuza düşe, diyārından orta ıraḡ gide. Biz daḡı dönüp üzerine hücum (2) idevüz ve bir sâ‘atde mecmū‘ leşkerin pāymāl idevüz. Memleketine varup zaḡmet çekmek ḥacet (3) olmaya. Ol maḡşūdumuz daḡı geñezlikle ḥāşıl ola didi. Melik Ḥārīş Yā Sinān, nicedür (4) ki def‘i varup ‘Anteri ala getürevüz. Nu‘mān gelmedin ol işümüzi bitürevüz didi. Sinān (5) Lā v’Allah, bu daḡı şavāb degüldür. Zīrā ki Dureydüñ şarp tağları ve ḳal‘a gibi yerleri (6) çoḡdur. Şöyle şöyle ki bir kişi biñ kişiyi bir sa‘atte helāk ider. Ḳorḳaruz ki (7) siz varıcaḡ

kaçup ol tağlara şıgınlalar. Fi'l-hāl olmayavuz ve def'i maqşūdumuz hāşıl (8) idemeyevüz. Nu' mān leşker çeküp gele, ardumuzdan irişe, üzerümüzde havāle ola. Bunlara (9) dönersevüz Dureydü 'Anter tağdan çeküp hücum ideler, hālümüz perişān ola. Eger ki bu (10) dur ki işbu mekāndan kımıldanmayavuz. İki tarafa dağı cāsūs üp 'haber alavuz, kangısı ki (11) mağrūr olup tam' irerse şorup üstümüze gelürse haqqından gelevüz, hālini bildürevüz. (12) Hazān yaprağı gibi yire dökevüz didi. **Rāvī eydür:** Melik Hāriş bu sözi işidicek maşlahat gördi, (13)

68a

kaḅül itdi. Andan 'Irāq tarafına Benī Fazāra halkından bir kaç adam di ki Nu' māndan haber (1) alalar. Bu tarafa gelür mi gelmez mi bileler ve 'Anter tarafına dağı bir adam dü ki bunların geldügin ve bu işleri (2) itdügin bildü mi bilmedi mi bilüp haber getüreler. Kendü Benī 'Āmir yerlerinde tırdı. Ol yörelerde 'Ārab t̄āifesinden (3) her kim ki Melik Hārişün bunda anlatdıgun işitdiyse tağılup tağlara kaçdılar ve şarp yerlere şıgındılar. (4) Ol yerler ıssuz kaldı, aş ve cān kalmadı, virānlık oldu ve er kuluñ olup fertler düşdi, evler yıkıldı (5) ve iller bozuldu. Melik Hāriş dağı Benī 'Āmir esirlerin kendü yerincek Ğaşm bin Mālik ve 'Āmir bin Tufeyl ve 'Alka (6) bin Ğalāt katında alıkomışdı ki ādemilikdur. Şāyed hāl nite olmak var, bizden adam esir olursa (7) bunlarınla döğüşürüz diyü fikirle bunları medi, hayra muntazır olup bir nice gün tırdılar. (8) Birgün ittifaq iki tarafa giden cāsūslar geldiler. 'Anter tarafına giden cāsūslar bu haberi getürdiler ki (9) Varduk Benī Havāzin ve Benī Ğaşm yerlerini gördük ve tefiş itdük. Aşlā ādemī-zāda şataşmaduk, ol (10) mekānlar hālī ve yerler ıssuz kalmış, şanasın ki Haq Te'ālī ol diyāra ğazab itmiş, senün heybetünden ta (11) ğilup kaçmışlar didiler. Melik Nu' mān tarafına gidenler bu haberi getürdiler ki Melik Nu' mān elli biñ kāmīl geyimlü (12) adamla Küfeden çıgup berü yürütüldi, ardınca tırmayup leşker gelür. Ğālib budur ki Mecīd sorarsa Üç (13)

68b

günedek bunda irişe. Eger dağı leşker irişmege görse on günde ancak irişür didiler. Melik (1) Hāriş bu haberi işidicek karşılamağa kaşd idüp uğraşmağa cüret itdi, göçdiler. **Rāvī eydür:** (2) Bunların kışşaları bu vechle oldu. Geldük biz bu taraftan 'Anter kışşasına. 'Anter dağı Dureyde Benī Hevāzīn (3) yerlerinde muķīm olup oturdılar, cenk zahmetinden hālāş bolup tayyibü'l-hāl ve fāriğü'l-bāl oldılar. Dün ü (4) gün 'ayşa meşğül oldılar. Şoḅbete oturup söz açılcaq Benī 'Absla geçen mācerāların söyleşüp- (5) -lerdi ve Melik Esved bunları

buñaltmışken gice içinde dönüp yine gitdüklerin añarlardı. Bilmezlerdi ki (6) bunlara ne geldi, dāim haberi şorup tefīş iderlerdi. İttifāk günlerde birgün içinde işitdiler ki (7) Şām leşkeri hüruc itdi ve Benī İtfānı ve Benī ‘Absı perākende idüp bazısın kırdı ve bazısın (8) esİR itdi ve Melik Esvedi ve qardaşını tıtdı ve leşkeri şaddı ve bu işleri iden Benī Fazāra Ulusu (9) Sinān idügin bildiler ki nāme üp Melik Hārişi getürdi. Bunca fesād itdi ve bākī kışşayı (10) evvelden āhire işitdiler. Ben bu işlerden ihtiyāt iderdim. Dāim Qaysı Benī Fazārayla qar (11) işmaqdan ve ulaşmaqdan men‘ iderdüm. Sözümi qabül itmezdi. ‘Ākıbet öngülügünün şerrine şataşdı, (12) Benī ‘Absuñ eşerin dünyādan götürdi didi. Dureyd Şavāb budur ki bu Şām leşkerinden haber (13)

69a

idevüz, yolları bekleyevüz. Zīrā ki Benī Fazāradañ tırcak degüldür. Buraya geldiler, elbette Şām çerisini (1) bizüm üstümüze gelmege qondursa gerek. Eger bu tarafa qasd iderlerse qaçup Benī ‘Aziyye taqlarına (2) gidevüz anda şıgınuq ehl ü ‘ıyālimizi iledevüz, dönüp varavuz, cenk idevüz. Bu şüretle olıcaq yiryüzünün (3) leşkeri gelürse derdimüz olmaz ve bizden aşşı itmez meger ki anlaruñ Melik Nu‘mān ardlarına düşe ve qardaşlarını (4) qurtarmağa say‘ eyleye ki başları qabusı olup girü döneler, bizüm qayumuz qalmaya didi. Bunlar bu sözlerde (5) iken nāgāh bir kimse haber getürdi ki Şām leşkeri Benī ‘Āmir diyārını dağı harāb eyledi ve ‘Āmir bin Tufeyli (6) Ğaşm bin Māliki esİR itdi ve ol qabīle’i begāyet hūr haqİR itdi. Andan soñra ardından Melik Nū‘mān (7) gelür diyü haber irişdi. Hāriş şimdi vardı, aña gitdi diyü ‘Antere Dureyde hikāyet itdi. Bunlar dağı (8) Benī ‘Āmire bu vaq‘a geldüğine acıdılar. Dureyd eytdi: Lat ve ‘Uzzā haqqı için eger gāfil olursavuz (9) hāce tapıcılar gelüp galebe iderler ve beyt-i harāmī yıqarlar veüzerindeki bütleri atarlar. Bizüm ‘āde- (10) -tümüzi ve tarikümüzi bozısarlar ve hükümlerümüzi bir dürlü dağı aydsarlar.. ve memleketümüzden dağı harāc (11) alısarlar didi ve ‘Anterle bu bābda tanışdılar. ‘Anter dağı Benī ‘Absa bunuñ gibi vāq‘a geldüğine gāyet de (12) melül oldı. Dāim ‘Able qatında varduğınca görürdi ki hātun kişiler ağlaşup Melik (13)

69b

Qays qatındağı ta‘alluqātın qayururlardı. Velikin Dureyd qatında belürtmezdi. Tā ki buña ‘itāb (1)itmeye, anlar seni şordılar ve içlerinden çıkardılar. Sen anlaruñ başına belā geldüğine melül mı olursın (2) deyü muqayyed olmazdı. Eger Dureydün hātırından üşenmese bu haberi

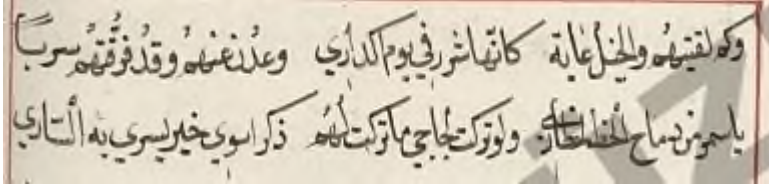
işitdiği gibi varup (3) birağurdı ve Şām çerisine intikām itmege giderdi hele. Çünkü hāl böyle (4) oldu, Dureyd buñla meşveret itdi, şād oldu ve cānı söndi, rāhat oldu. Andan Benüm (5) katumda şavāb budur ki leşker cem‘ idüp Şām leşkerinüñ yakınına varavuz, çeriden taşınsa (6) serpilüp çıkarırsa alavuz ve Kara Veli belürürse başavuz. Eger mümkünse Şāma dügi esirün (7) ardından irişüp kırtaravuz, alup gidenleri helāk idevüz ve hem Melik Nu‘ mānı za‘if bulursa (8) vuz yardım idevüz ve düşmān üzerine muşavver ve muzaffer idevüz ve hālını bildürüp miqdārını (9) kestirevüz. İtdügi işlere pişmān idevüz. Eger tam‘muz olursa Şām leşkerini kolay şarırsavuz (10) üste hücum idevüz. Beherhāl anlara yakın varmakda fāyda çoğdur didi. Dureyd Ey Benī (11) ‘Abs Bahādurı, çünkü hāl böyle ola. Şavāb budur ki gitmezden evvel ehl ü ‘ıyālümüzi ve haremümüzi (12) Benī Ğaziyye tağına iledüp şğıtduravuz ve i‘timād itdüğümüz adamları kıoyup bekledevüz. Andan (13)

70a

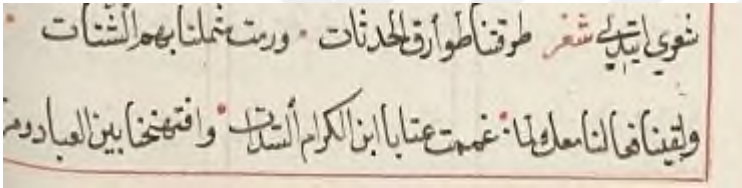
şoñra gidevüz. Dört yanda kabīleler haber itdiler, cem idüp şaydılar. Yigirmi biñ şavaş (1) eri bulundu. Bir ol kadar dağı hırdavāt adam vardı. Andan şoñra sekiz biñ adam ihtiyār itdiler ki yola (2) alalar ve baqsın bunda halkların beklemege kıoyalar. Tā ki ta‘allükāt tarafından emīn olup kanda hā (3) tırları dilerse varalar. Pes bu tedbirle halka haber idüp göçdiler, üç günde Benī ‘Ğaziyye tağlarına (4) irişdiler ve muhkem şarp yirde bunları kıodılar, kendü sekiz biñ adam alup Şām leşkeri tarafına (5) revān oldılar. Hemān bir yedek aldılar, artuğ ağıruğ ve azuğ getirmediler. Yolda bulduğımız yerler (6) den azuğlanavuz didiler. ‘Anter eyü didi ki ne vaqt Şām leşkerine irişe, Benī ‘Absuñ intikāmın (7) ala ve kerem olup bu ebyātı ider. Şi‘r.

70b

Rāvī eydür: Bu hālle iki gün gıtdiler, üçinci gün gördiler ki ilerü yanlarından bir töz belürdi bir laħza (3) tırup nazar eylediler ki bu ne hāldür, bileler gelürük toz açıldı, içinde bir bölük adam çıktı, cemî‘ (4) sinüñ başlar açuħ ve libāsları ħara, müteħayyir oldılar. Bunlaruñ hāllerine ta‘accüp itdiler ‘aceb kim ola (5) ve ne tıyfadān ola diyü söyleşdiler. Nāgāh gördiler ki Melik Ķaysdur. Bāķī yoldaşlarıyla ‘Anteri (6) göricek fiġān idüp aġlaşdılar, aytdılar. Ey Benī ‘Abs Pāsbānı, hālümüz ħarāb oldı, ehl ü (7) ‘ıyālümüz esir oldı. Seni ve mālümüz ve rızķımız yağmaya gıtdi ve evlerümüz ħarāb ve diyārumuz virān (8) oldı, içümüzden gıderdüġümüze pīšmān olup saña muħtāc olduġ, mürüvvet ehlisin (9) ve kerem-i kānīsın. Luṭf idüp bizüm ‘özrümüzüzi ħabül eyle ‘aybumuzı yüzüme urma ve şuħumuzı (10) başumuza ħaħma didiler. Andan Ķays ‘Antere yakın gelüp aġladı ve göġsin geċürüp āh itdi ve işbu (11) şı‘ri eytdi: Şı‘r.

Rāvī rivāyet ider ki Melik Qays bu şi'ri tamām idicek 'Anter çok ağladı ve 'Abs hatun (10) ları esir olduğuna gayret itdi ve içine tâşa düşdi ve acıdı. Andan Melik Qaysla ku- (11) -cağlaşup görüşdi ve bâkî halk dağı buluşup esenleşdiler ve cem' olup ağlaşdılar ve müşibetlerin (12) 'ale'l-tağşil beyân itdiler andan Melik Qaysuñ qardaşı Hâriş eytdi: Ey Benî 'Abs Pâsbânı, (13)

71b

eger bizüm 'özürümüzi qabul itmezseñ kendü kılıcıñla bizi kır, gönlüñe şifâ hâşıl ile senden geçicek (1) dağı varcağ yirümüz yoğdur ve güyegümüz Melik Nu'mân dağı şındı didi. 'Anter dağı bunlaruñ hâli görüp (2) esirgedi ve Dureydüñ dağı içi acıdı ve Benî 'Abs Uluları bu vechle zâif ve zelil olduğuna (3) melül oldı. Andan 'Anter Melik Qaysa Yâ Melik, sizüñ vâq'ânuzı Benî 'İtfânüñ ve Benî (4) 'Âmirüñ belâ ve maşiyyeti işitükdü. Evet Melik Nu'mânüñ şındıgını sizden işitükdü. Çünkü (5) Melik Nu'mânı şındılar, ma'lüm oldı ki Şâm leşkeri gâyet de çok halkdur ve bî-nihâyet leşkerdür (6) didi. Melik Qays eytdi: Lat ve 'Uzzâ hağkî için anlaruñ 'addi degerler qatresinden çokdur ve ağaçlar (7) yaprağundan öküşdür ve yollarınca Frenk çerisi var ki cenk bâbında 'âlemde nazîrları yoğdur ve'l-hâ (8) şıl

çeviklikde ve bahâdurlikda kuşurları yokdur. Melik Nu‘mānı dağı çokluk sebeble başdılar. Zīrā (9) vaqt kim Melik Esved birle sizūn arduñuzdan irişdük ve sizi buñaltduq, ardumuzdan haber (10) irişdigi ehl ü ‘ıyālūñuzı Şām çerisi esir itdi ve diyāruñuzı harāb eyledi diyü fi‘l-hāl (11) dutduq. Niteki siz dağı gördüñüz andan soñra Melik Nu‘māna adam gönderüp yardım istedük, (12) bu diyāra Şām leşkeri çıkduğın bildürdük. Andan soñra vaq‘aya uğrayup biz dağı kaçduq, (13)

72a

ardumuza bakmayup yürüdüq, kim öldü kim kaldı bilmedük. Niceler yorulup kaldı, nicelerūn (1) atı öldi. ‘Aķıbet varup Melik Nu‘māna irişdük ve hālümüzi ‘arz itdük, ol dağı hayli çeri (2) cem‘ itmiş, kaşd eylemiş ki bizüm ardımızça göndere. Biz haberi iledicek kardeşlerimizin esir olduğun (3) işidüp şaht oldu. Andan bizi konuklayup ta‘ām viridi, eyü atlar bağışladı ve silāh- (4) -lar buyürdi ve dört yaña ‘Arab kabilelerine adam gönderdi, nāme perākende kıldı. Birkaç gün içinde elli (5) biñ savaş eri cem‘ eyledi. Bizümle Şām leşkerinūn üstüne ‘azm eyledi ve bir nāme dağı Kiseriye getirür- (6) -di. ‘Acem çerisinden yardım istedi. Def‘i gögercin kanadında nāmeye cevāb irişdi ki Yā Nu‘mān, (7) şöyle bilesin ki benden çeri dilemişsin. İmdi ben şimdi şöyle işitdüm ki Kayşer, Naşrāniler (8) leşkerin cem‘ idüp Frenk çerisiyle bu diyāra gelürmiş. Kaşd itmiş ki bu diyārı hep hāce (9) tapıcılar ide, oda tapıcıları dünyādan gidere, od evlerin yıka ve bizüm dinümüzi tağayyür ide. (10) Eyle olsa benüm katumda leşker azdur. Uş Horāsāna ve bāķi ‘Acem diyārına haber idüp leşker (11) cem‘ ide. Yürürin ki Kayşerle ve Frenkle uğraşam. Kayşerūn bunuñ gibi kaşdı ola diyü (12) umardum. Kim bilür ki Kayşerle Frenkle uğraşam. Haķ Te‘ālānuñ taķdirinde ne vardur, (13)

72b

ğāfil olmak olmaz. Senūn çäreñ oldur ki ‘Arab diyāri hūkmüñe muṭi‘ olurlar, cem‘ idüp (1) kendüñe yardumcı idesin, senūn üstüñe varan dağı senūn gibi kişidür. Benüm saña (2) mededüm yokdur. Sa‘y eyle ki işüñi başarmak ardınca olasın, baña muhtāc olmayasın (3) diyü haber geldi. Melik Qays ‘Antere eytdi: Melik Nu‘mān, bu sözi işidicek şaht oldu (4) ve adam dügiñe pişmān oldu. Bu hālde Hīradan çıkup Şām leşkeri tarafına (5) revān oldu. Yolda giderken Benī ‘Āmir halkına uğraduq, Melik Nu‘māna Şām leşkerinūn (6) çaķallığın vaşf itdiler. Melik Nu‘mānuñ himmeti süst oldu. On gün eglendi, çeri (7) gelüp yetmek için koydı. Nāgāh gördi ki Şām leşkeri bunu karşılamış, gelüp irişdi. (8) Bu zelili biñ çeriyle yeñdüm, biñ

Frenk dağı çerisi vardı. Bu hâli göricek içümüze korku (9) düşdi, belümüz büküldi, kuvvetümüz gitdi. İşümüzde muhayyer olduk, arduumuzca gelen ‘Arab (10) t̄aifesi bu heybet müşâhade idicek girü yanın gözetdi ve kaçmağa yüz tutdı. (11) Andan Melik Nu‘mân halkına buyürdi, şavaşa ikdâm itdiler. Ne hâl ise cenge cür’et idüp (12) on gün şavaşdılar. Fıratuñ çerisi bunları haylî za‘if eyledi. Aşşam olunca cenk oldı. (13)

73a

Aşşam olıcağ ayrulup iki yaña gitdiler, her birisi bir arada ārām olup yatdılar, yarındası olıcağ gene (1) şavaşa āğāz itdiler. Melik Nu‘mân gördi ki ‘Arab çerisi tağılmağa kaşd itdi, nāçār olup döndi, (2) kaçdı, sancaqları yire düşdi. Şām leşkerünüñ çoğu Melik Nu‘mân ardına düşdi, biz dağı bu hâli göri (3) cek tanışduğ, maşlağat bunı gördük ki saña gelüp hâlümüzi ‘arz idevüz, senüñ mürüvvetüñi ve keremüñi (4) bilürdük, aña i‘timād idüp geldük. Bize biz lâyıq olduğumuz iş itmesiñ, luţfuña, insāniyetüñe (5) ne lâyıq ise anı eyle, günāhumuzla katma ve suçumuza göre cezā itme diyüp Qays söyledi ve ağladı. Ebū (6) ‘Ubeyde rivāyet ider ki ‘Anter Melik Qaysdan bu şikāyet işidicek özi göyüñdi ve ağladı Benī bin (7) Ziyād ilerü ve gelüp ‘Anterüñ elin öpdı, eytdi: Ey Benī ‘Absuñ Pāsbānı, Hağ Te‘ālā bize senüñ kağrünü bildürdi. (8) Birgün bizi sensüz kılmasun ve nazaruñ üstümüzden hâlî olmasun. Ey bizüm keskün kılıcumuz ve geçgün (9) sünümüz ve berk kal‘amuz didi ve Bākī Benī ‘Abs dağı hep yalvardılar, zelil ve hağır oldılar. Zīrā ki ehl ü ‘ıyālleri (10) esir olup hālleri perākende olduğına acımışlardı, pes ulusu niçesi ayağına dökülüp yardım (11) taleb itdiler. ‘Anter dağı bunların hātırın tesellî itdi ve düşmānlarını başmağ ve helāk itmege va‘de eyledi. Dureyd (12) bin Şam‘a dağı Melik Qaysa merhamet itdi, yardım itmege ikdām itdi. Andan bir yerde konup ārām itdiler ve tedbīr (13)

73b

idüp meşveret kıldılar. ‘Anter eytdi: v’Allah ki ben Benī Fazāradan korğardum ve Sinānuñ nifākından ihtiyāt iderdüm. (1) Eger Melik Qays geçende anların içinde bulunmasa ben anların ulusun ve niçesin komazdum kırardum. Lakin bunuñ öñgüligi (2) başlarına ‘ākıbet bu muşibeti getürdi didi. Melik Qaysuñ ‘ammisi Esīd eytdi: Ey Bahādırlar Uulusı, ölen (3) öldi, giden gitdi şimdiden girü işüñ olacağıñ görmek gerek, geçmiş nesneye acımağ kişiye teşvīş ve tāsā (4) hāşıl ider, bil ki hastalık getürür. Şavāb budur ki bir eyü tedbīr idesin, verāset fikr kılasın, düşmāna (5) intikām idesin. Yoğsa haçe tapıcıların şerri dünyāya irişür ve fesādları

yeryüzün tutar didi. Melik (6) Kays Bundan yegrek tedbîr olmaya ki Şâma giden esîrlerün ardına düşüp korumak ardınca olavuz. (7) Bölîgi Şâma irişmedin yetişdük didi. Dureyd İrişcegümüz ma' lûm degildir. Şimdi anlar ırak gitdiler, Şâm (8) diyârına yaklaştılar ola didi. 'Anter Lâ v'Allah, henüz yaru yola ancak vardılar ola, deve ayağınca giderler ve bileler. (9) Nede esîr dağı var gidemeyiz. Biz hemân birer ata binüp birer yedek idelüm, gice gündüz dimeyüp yürütelüm. Ne yirde (10) irişirsevüz Dımışka yakın dağı vardısa sorup varavuz. Eger anlar tuş gelmeyüp fevt olurlar ise (11) biz dağı ol diyârün şehirlerini ve illerini harâb idevüz. Bizüm halkımızca iki üç adam esîr idevüz, ulusu gençisi (12) kıravuz. Şâm memleketine bir iş idevüz ki şeytânlar uğramağa korkalar didi. Mukri'l-Vaşş 'Anterün sözün işidicek (13)

74a

v'Allahü'l-'azîm ki bu tedbîrden şavâb tedbîr olmaya. Zîrâ ki bu kadar adamla Şâm leşkerine varmak haţâdur, (1) hâli degüldür didi. Dureyd Bu söz üzerine hep ittifâk itdük, imdi bir pâre râhat oluñ (2) ve ta'âm yin dağı süvâr oluñ. İşü bitürmek ardınca olalum didi. Bunlar dağı Sem'ân ve Tâ'aten diyüp (3) oturup ta'âm yidiler ve kalçup at arkasına geldiler ve aytdılar. Lât ve 'Uzzâ haqqı için Şâm diyârlarını at (4) ayağı altında kıomayınca gözümüz uykuğa kandurmayavuz ve karnumuz ta'âma toyurmayavuz didiler. Bu ittifâkla yola (5) revân oldılar. Ehl ü 'ıyâlleri ve akrabaları için yüreklerinde od yanardı ve gayretten olup giderlerdi. Dureydün (6) acıdığı ekşer Benî 'Âmir idi ve Benî 'Abs degüldi. ? aña Benî 'Âmirle aralarında karâbet vardı. 'Anter dağı (7) 'Âmir bin Tufeyl esîr olduğuna gâyet de acımışdı. Zîrâ ki döst idi. Râvî aydur. Bunlaruñ hâli böyle (8) oldu, bu tarafda Melik Nu'mân hâli bu tarikle oldu ki Melik Kays kardaşları 'ammileriyle kaçup 'Antere gidi (9) cek ol dağı cân atup Hîrâya irişdi. Birkaç gün anda tırdı, guydı ki şağunlardan adam (10) gelüp haber ile kimse gelmedi hiç. Hikâyet kendüden sonra nolduğın bilmedi, korku galebe itdi. Şâm leşkeri (11) ardınca gele diyü ihtiyâţ itdi. Cemî' malın ve ehl ü 'ıyâlin alup Müdâyene kaçdı ve Kiseriye ulaşmağa sa'y itdi (12) ki anun sayesinde şıgınuş ferâgat bula ve düşmân mekrinden emîn ola. El-kışşa varup Kiseriye irişdi, (13)

74b

gördi ki Kiserî Müdâyeneden taşra çıkup çadırlar kurmuş ve leşker deñiz gibi mevc urur gibi birbirine kıoyulur ve tün- (1) -den gice gündüz belürsüz olmuş, varup Kiseriyle buluşdı ve hâlini 'arz idüp Şâm çerisinden (2) şikâyet itdi ve önünde yir öpüp ağladı ve 'Arab leşkeri

tağılıp kaçduğın beyân itdi. Kendü (3) nüñ saltanatı ve devleti zâil olduğın şerh eyledi ve yaqasın çäk idüp zârılık itdi. Kiserî bunuñ (4) hikâyetin ve şikâyetin işidicek beğâyet icinde ve şarâbsuz mest oldı ve Yâ Melik El-‘Arab (5) Selimi, ne ‘aceb hâl geldi bize, cemî‘ ‘âlemde ‘adlümüz hōd meşhūr idi, (6) kimseye ziyānumuz degmezdi. Meger Hâk Te‘âlānuñ taqdîri irişdi ve devletümüz gidüp nöbetümüz geçer ola. (7) Hōrāsāna dağı adam üp çeri istedümdi, işbu vaqt oldı dağı gelmedi. Bilmezün ne hâldür? (8) Bu tarâfdan Qays ve Frenk ve Rüm leşkerinden dağı cāsūs gelüp haber getürdi ki dört yüz biñ leşker (9) geliyorur, vaqt ki Hâzır ol didiler, ben dağı çıkdum ki anları qarşulayam. Zîrâ ki öpsem, oturursam Qaysrūñ (10) tam‘ ziyāde olur bize za‘ifdür diyü ‘itîkād ider. Evet gelüp hikâyeti bir dürlü dağı eyledük. Eger (11) koyup senüñle Şām leşkerine gidersevüz Rüm ve Frenk çerisiyle şehirlerümüzi harâb ider eger bunda (12) turursavuz düşmānuñ bize tam‘ ziyāde olur didi. Bir lahza baş aşığa birağup fikr itdi. Andan (13)

75a

bize bunda turmağdan ğayrı çäre yoğdur. Zîrâ ki düşmān bunda gelicek ne hâlse cenk (1) idüp añlaruz. Ola ki Hōrāsāndan leşker gelüp irişe, bize meded ide didi. Nu‘mān Yâ (2) Mevlāî, bundan eyü tedbîr yoğdur. Bu tarikle bu lāyıkı bizüm diyārumuzdan dağı ‘Arab leşkeri geldi, çoğ (3) yirlere adam düm, çeri istedüm. Şāyed ki şandugum işidicek bunda benüm ardumca geleler didi. (4) **Rāvî şöyle rivāyet ider ki** bu fikr ile silāhları yarağın görüp cenke ‘azm itdiler. Melik Nu‘mānuñ hātünü (5) Mütēhayyir de Melik Qays ve bākî ta‘allükātın añup ağılardı ve erte gice döñmezdi. Bir kaç günden soñra Qaysrūñ (6) leşkeri irişdi, şahrāları çeriler tutdı ve yiryüzi çādırla tōldı ve tōz hava yüzünü karañuluk eyledi. (7) Qays tarafından Frenk ve Rüm çerileri çağrışdılar, dürlü dürlü dillerle söyleşdiler. Andan bu tarafdān (8) Kisrevî sancağları çekildi ve ‘Acem leşkeri yürüyüp Qays üstüne cür’et itdi. Rüm leşkeri bu hālî (9) müşāhade idicek deñiz gibi taşdı ve bahādırlardan mevc urdı ve buñlar bunuñ başlarında muraşsa‘ hāçlar (10) yolupdı. Kılıç ve süñü şî‘lesi güneş nūrını başdı. Rivāyet iderler ki ol vaqt Qaysrūñ önünde bu ayaller (11) ve rāhibler kendüler dönünce hayırkârlar İncîl oğurlardı ve hāçlara ta‘zîm idüp secde iderlerdi. (12) Andan Frenk leşkerinüñ begi ki Hîlcāndı. Kiserî üzerine yalñuz hamle kılmağa kaşd itdi. Zîrâ ki ğāyet de (13)

75b

bahādur idi. Cezireleri hep fetḥ itmişdi yahūd milletinden döndürüp ‘İsevî eylemişdi. Bu kaçdı (1) idicek Kiserîye haber di. Şimdiki hâlde iş ikiden hâlî degüldür. Yâ budur ki bu memleketi kendü (2) irādātuñla bize teslim idüp içinden çıkasın yāḥūd bizüm dīnimüze dönüp oda tapmağdan vāz (3) gelesin, od evlerin yıkasın, kiliseler basın. ‘İsa ve Meryem milletine muṭî’ olup ḥāce tapasın (4) yoḥsa yarın başuna belā getürürüz ve oduñdan ıssı kılıçlar ve çomağlar ururuz. Selāmet isterseñ (5) çıka, evi serkeş olma didi. Bu haber Kiserîye irişecek ğāzab itdi ve ol haber getüren kişiyle cevāb (6) yazup nāme gönderdi ve ki ‘ālemde ‘adlle meşhūr olmışam. Bu sözüñ cevāb haber getüreni depelemek (7) idi. Velikin ‘afv itdüm ve ḳanuñı saña bağışladım. Var ol, seni en miḳdarsuz şeyṭāna eyt ki (8) Nār-ı nūr ḥaḳḳı için yiryüzünde zünnār ḳuşanup ḥace tapar adam ḳomasam gerek. Uş bu eyyamda ‘Acem leşkeri (9) cem’ olsa gerek ve Ḥorāsāndan mişe arslanları irse gerek. Ol vaḳt geldüğüne pişmān ola ve (10) zāil olup mecmū’ leşker ile pāymāl ola. Bizüm dīnümüz ḳadīm dīndür. Selāmetlik şol kişiye töñdür ki (11) bu dīne uya ve oda yalınlancaḳ secde ide didi ve gelen adamı Ḥilcāna di. Ol daḫı def’ binüp (12) varup Ḥilcāna irişdüdi. Ḥilcān geldi, Yarın görelüm kim kim mel’ ün olup işine (13)

76a

pişmān olur ve ḳiyāmetedek dāstān olur. ‘İsa ḥaḳḳı için ve İncil ḥürmeti için yalñuz ben (1) anuñ çerisini perākende ideyin, tā ki bundan şoñra adım bu diyāra söylene didi. Bu ḳadar da aḥşām (2) irişüp yatdılar, iki tarafda leşker döñer gibi mevc urdı, şabāḥ olunca yürüdi. Çünkü Ḳarakülek götürülüp (3) cihān güneş nūruyla münevver eyledi. Şaf bağlayup cenge ‘azm itdiler. Ḳayşer tarafından Frenk leşkeri ki (4) re’isleri Ḥilcāndı. İlerü yürüyüp Dilem tā’ifesiyle ‘acem muḳābil oldılar ve Ḳayşer kendü daḫı Rūm tā’ (5) ifesiyle ‘Acem leşkerine muḳābil oldular, naḳaralar döküp borılar çaldılar. Bu vechle zelzele ve ğalgala (6) oldu ki hişlerinden tağlar şarşıldı ve ḳurt ḳuş ıraq yerlere kaçdı. Kiserīnūñ çerisi daḫı (7) ‘Acem ve Dilem ve bāḳi ḥaḳḳı iki yüz biñ adam cem’ olmuşdı. Ol gün Rūm çerisiyle ‘Acem leşkeri bir cenk (8) itdiler ki yiryüzünde vāḳı’ olmamış ola. Nazar idenler müteḥayyir olup bogazları muğayyer oldu. Bahādurlar (9) zaif olup ḳavīleri ‘āciz ḳaldı. Oğlar doḳunup şerkeşler boşaldı, kılıçlar güdülüp süñüler şındı (10) Çuḳallar sökülüp ḳanlar döküldi ve ḳanlar seyl olup aḳdı ve tōzlar havada bulut gibi bölük bölük aḳdı, (11) yürüdi. Başlar, at ayağına döküldi. Nicelerün bu vāḳ’ada beli büküldi. Ol günde kırılan ḥaḳḳ ḥesāba (12) gelmez ve ne miḳdār adam düşdügin kimse bilmez. Evet Ḥāḳ Te’ālā taḳdīrinde olan nesne elbette vücūda gelse (13)

gerek varıraq Frenk ğālib oldı. ‘Ācem ve Dīlem çerisindden bi-ḥadd adam düşürdiler, ḥayli za‘ if itdiler. Rūm (1) t̄ā’ifesi daḥı şavāşda taqşır itmediler ve bir laḥza işlerin te’cīr itmediler. El-ḥāşıl aḥşām olunca Kiserīnūñ (2) leşkerin girü döndürdüler. Eger aḥşām irişmese mecmū‘sın helāk iderlerdi, gice қaranulığı güneş (3) şı‘lesinden artuq maqşūdları oldı ve cānların ‘Azrāil elinden alıkomağa sebep oldı. Çünki (4) aḥşām oldı, Rum leşkeri girü çekilüp bir arada қonđı. Kiserī daḥı taḥtında oturup melül ve maḥzūn (5) oldı ve erkān-ı devletin cem‘ idüp t̄anışdı ve Ey Қavm, benüm salṭanatım zamānı ve devletümün (6) devrānı āḥir oldı. beñzer yoḥsa Frenk ve Rum bize ğalebe itmek hīç ḥayāle gelmez, ḥayāle gelür nesne degüldür. (7) Nār-ı nūr ḥaqqı için Ḥorāsān bahādırları bize gelüp irişmese şanduq. Gıtdük ve ayak altında bitdük, (8) memleket elümüzden gitdi. Şavāb budur ki Müdāyene ḥalqına ḥükm idevüz, ehl ü ‘ıyāllerin ve māl (9) ların alup bir taraḫa daḥı gideler. Bunda bizümle hemān şavāşa yarar adam қala, görevüz. Ḥorāsān (10) çerisi mededimize irişmezse kaçup şulardan öte gidevüz. Geçürün kadar ne geçer yollar var ise kesevüz. (11) Şu bize қal‘a ola, bir kaç gün eglenevüz. Tā ki yardım gelüp i‘timād itdügümüz ḥalq irişe didi. Meclisde (12) ḥāzır olanlar aytdılar eytdi: Nār-ı nūr ḥaqqı için, eyü fikr itdük. Yā Melik, t̄iz ol. Bu işi başarmağa sa‘y it diyü maşlaḫatı (13)

bitürmege dürüş. Şām leşkeri gelüp ğalebe olmadın ola ki bu tedbirle Қayşere bir iş idevüz didiler. (1) Andan od evlerinde ḥıdmet edenlere buyurdılar ve aқar od yaқdırdılar, yalaklandı oқcıları Kiserīnūñ yanına (2) cem‘ idüp mecūs kitābelerin oқudılar ve odlara secde idüp ta‘zīm itdiler ve Kiserīye bunlardan yardım taleb (3) itdiler. **Rāvī eydür:** Bunlaruñ kışşası böyle bu taraḫdan Frenk begi Ḥilcān daḥı cenkden dönüp varıcaq (4) aşḥābına қақdı ve bahādırlarına ğaḫab itdi. Şavaş bābında taqşır itdünüz diyü serzeniş eyledi. (5) Ne ḥālünüz evünüzden anıñ için çıқduñuz ki ‘İsa ve Meryem yolunda қılıç urup şavāb қazanasız ve puta (6) tapıcılara ğazā idesiz. Niçün eyü şavaş itmedünüz didi. Bunlar aytdılar. Yā Melik, v’Āllah ki bir ehl ü ‘ıyālümüzle vedā‘laşup (7) gıtdük, cezireden çıқıcaq anda varmaқdan vāz geldük. Yarın eger cenkden yüz döndürürsevüz bu ilde (8) buyur bizi merḥametden maḥrūm itsünler, ayruq қаbul itmesünler. Bugün daḥı eyü cenk itdük, hīç taqşır etmedük. (9) Evet sinūñ gözüñe bizüm gibi adamlar görünmez, bu қadar bahādırlığa i‘tibār itmezsin. Zīrā ki sinūñ ‘ālemde nażıruñ (10) yoқdur. Mecmū‘ ḥalquñ bahādırlığı seniñ gibi olsun, dirisin ol қanda olur didiler.

Hilcān bunlaruñ sözün işidicek (11) feraḥ olup göñlüne ‘aceb fikr ḥāşıl oldu. Andan Yarın Melik Qayşerden destūr alup ben kendüm (12) depeyin, oda tapıcıları perākende kılayın didi. Bu māl-ı ḥilye ile yatdılar. Yarındası mecmū‘ leşker, at arqasına (13)

77b

gelüp şavaşa ‘azm itdiler. Hilcān diledi ki Qayşerle meşveretleşüp ökçe depe nāgāḥ gördiler ki (1) Küfe tarafından tōz çıqıdı, cihānı tutdı. Gelirek tōz açıldı, içinden Şām çerisi çıqup geldi. Zirā ki (2) Melik Hāriş Melik Nu‘ māniñ ardınca Hıraya geldi, gördi ki ata deper adam qalmamış. Melik Nu‘ mānla kaçup Kiseriye (3) gitmiş, şād u ḥürrem oldu ve re‘ islerine varup istimālet itdi ve Nu‘ mānuñ tahtında oturdı, ḥüküm itdi ve bākī (4) qalan mālın ve ḥazīnesin aldı. Andan bu ḥalka Fāriğ olup oturuñ, işümüz bitsün Nu‘ mānla (5) Kiserinüñ başların keselüm daḥı gelüp sizi ‘İsā milletine da‘ vet idevüz ve ḥarāca kesüp bir günde (6) mükerrer koyavuz didi. Andan aşḥābına Eger Qayşerden qorqmasam bu aradan toğrı Medīneye (7) varup Kiserīyi ve Nu‘ mānı muḥāşara idüp beklerdüm ve dört yanın zabt idüp şaqlardum (8) ki anlaruñ geldügin işidüp yardımcı getürmeye yollar, anlar gelince Kiserinüñ ve Nu‘ mānuñ işini bir yaña (9) iderdüm. Velikin şavāb budur ki adam üp ḥaber bilevüz. Qayşer, Müdāyin üzerine vardı mı? Aña göre bir (10) tedbir idevüz didi ve yollara adam şaldı, ḥabere muntazır olup oturdı. Bir kaç gündən soñra ḥaber iri (11) şdi ki Melik Qayşer Müdāyine yakın vardı, Kiserīye irişmege az qaldı. Melik Hāriş def‘i süvār olup sordı, (12) becīd yürütüdi. El-kışşa gelüp ol idigi irişdi. Qayşerle Müdāyin üzerinde buluşup bir arada qonup (13)

78a

erkān-ı devletin ve ḥavāşın bile alup vardı, du‘ ā ve alkış itdi ve ḥaçlara ta‘ zīm itdi. Andan Qayşere Hicāz (1) memleketinde itdügi işleri söyledi ve Şāma digi mālını ve esirleri ḥikāyet itdi. Qayşer gāyet de şād oldu. (2) Melik Hārişe fāḥir ḥalklar ve nefis libāslar giyürdi. Tavlasından ḥaş atlar muraşşa‘ erlerle bağışladı ve Bu işlere (3) bize hep ‘İsā milletine sa‘ y idüp anuñ yoluna çalışduğumuzcündür, anuñ bizümle ‘ināyet vardur. Uş biz daḥı Kiserīyi (4) ve nāibi Nu‘ mānı gāyet de buñaltduq, hemān öldürüp yāḥūd esir itmeleri qaldı. Fetih ve nuşret ‘alāmetleri belürmişdür ve galebe (5) lük nişānları zāhir olmuşdur didi. Melik Hāriş egleyen Qayşere du‘ ā idüp yine ḥalkına vardı ve şavaşa qondurdı, (6) tā ki Qayşer önünde bir iş ide. **Rāvī eydür.** Bunlaruñ ḥālī böyle oldu, bu taraftan Kiserī қазиyyesi şöyle (7) oldu ki Şām leşkeri Qayşere geldügin gördi, maḥzūn oldu. Vezirlerin cem‘ idüp tanışdı ve çerisine māl (8)

üleşdürdi ve halkına istimālet itdi. Ğayret idüñ, dürüşüñ didi. Andan soñra Ğayser tarafından Hılcān, Frenk (9) leşkeriyle ‘acem çerisinüñ üzerine hamle kıldı. Melik Hāriř bunı görincek Ğayret itdi. řām leşkerin alup bir taraftan (10) dağı yürüdi. Diledi ki Ğayser öñünde bir hüner idüp iş başara. Rüm tāifesi bular harekete geldüĝin göricek Ğayserden (11) destür alup hücum itdiler. İttifākla mecmū‘ sı Kiserī üstine kařd itdiler. At ayaĝından yerler depünürdi ve bahā- (12) -durlar heybetinden taĝlar şarşılırdı ve tözlar gökyüzünde bulut gibi bölük bölük olup yürürdi ve yeller (13)

78b

sām yeli olup yürürdi, halkuñ üstüne irdi ve kılıçlar başlar esirgemeyüp keserdi. Kiserīnüñ belası artdı (1) ve ĝuşşası başdan aşdı. Deylem leşkeri yayaĝ olup Frenk tāifesiyle muķābil oldu, hayli cenk itdiler. Elden (2) geldükce taķřır itmediler ve Melik Nu‘mān dağı çok çalışdı ve Kiserī düşmānı def‘ idüp dürüşdi. ‘Āķıbet za‘ıf (3) oldılar ve kaçmaĝa kaşd itdiler, nā-gāh gördiler ki Hicāz tarafından bir töz belürdi. İçinde āvāzeler ‘ayyuķa çıkar (4) ve ? göĝe irişür, kılıçlar ve sünüler yıldızlar gibi işleşir ve öñünden atlar ve adamlar ürker. Bu hāli göricekdüm (5) ve Frenk ve řām çerisi cenkden el çeküp muntazır oldılar ve boyun uzadup göz dikdiler ve āvāzların diñlediler. İşitdiler ki (6) çağırup aydurlar. Beřāret olsun saña Yā Nu‘mān ki yardım irişdi ve meded yetüşdi, bu miħnetden kırtulduñ (7) ve belādan halāř bolduñ. **Rāvi eydür:** Bu töz gelirek açıldı, içinde Zü‘l-Himār ve Ğamra bin Ma‘dā görüp on (8) biñ adamla çıķa geldiler. Bunlar Melik Nu‘māna yarduma geldüklerine bir ‘aceb sebep düşmişdi. Zirā ki yukarıda (9) beyān itdük Zü‘l-Himār Dureydüñ hikāyetini Fāiz tarafından Ğamrayla gelüp bunlaruñla cenk itdi. ‘Antere hased (10) itdüĝi sebebden ve ‘Anterüñ helākına kaşd itdi, başaramadı, āciz oldu. Dureyd and virüp koyıvirdi (11) soñra anda muķayyed olmayup yine hāin oldu ve Ğamrayı ve atasını esirlikden halās itdi ve ‘Anterüñ yine başına (12) kaşd itdi, başaramadı. Nāçār bunları terk idüp Ğamra ile ve Fāizle yerlerine bile gitdi, varup anlaruñ diyārında (13)

79a

muķim olıcaķ Fāizden Ğamrayı diledi ki evlenüp eglene ve hātırı anuñla tesellī ola. Fāiz dağı rāzı oldu. (1) İttifāk haber geldi ki ‘Anter Müte‘accizi ve bāķī olan esirleri helāk idüp kılıçdan geçürdi diyü. Fāiz (2) melul oldu ve oĝlı öldüĝüne yas tutdı. Ğamra dağı kardeşinuñ ölüsi haberin işidicek baş açup (3) fiĝānlar itdi ve yaķasın yırtup ağladı. Zü‘l-Himār bu hāli müşāhade idicek saĝt oldu. Bir nice zamān (4) evlenmekden vāz geldi. Andan Fāize ve

Ġamraya ġazā itdi ve intikāmların ‘Anterden alıvirmege emün oldı. Çünki (5) başın yasladı ve ġazā şartı yirine geldi ki leşker cem‘ idüp vara ġardaşınıñ intikāmın ‘Anterden (6) ala. İttifāk ġaylı zāhir oldı ve ġarnında oġlan ġareket etdi. Ġamra bu ġāli bilicek cān başına şıçradı ve ġāli (7) mükedder olup gitmek ġaşdından vazgeldi. Andan şoñra günden güne şarardı ve ġarnı büyüdi, tışaru çıķamaz oldı. (8) Atası bunu görürdi, ġaste şanurdu. Ġamra daġı sırrın söylemege atasından ġorġardı ve hem utanurdu. Bir gün (9) atası müpālaġa idüp şordı ve elbetde, ġālini baña degil ve şayruluġunu söylegil, ġālünü bileyin, aña göre saña (10) tedbır ideyin, didi. Ġamra daġı ‘Anterle geçen mācerāsın söyledi. Fāiz Ġamranuñ sırrın işidicek ma‘dür tutdı, (11) ġöñlini teselli itdi, andan eytdi: Ey Ġızum, bu nesne ‘Arab ġızlarına evvelden öyle gelmişdür. Kendü ihtiyārları var, ādetleri (12) ile saña ġöd bir ihtiyār olmuş. Ne ġācet melāletden böyle olmaġ, şavāb budur ki epsem oda oturasın (13)

79b

bu sırrı kimse bilmeye, toġurduġuñ vaġt toġanı ise depeleyevüz. Sen daġı ġastalıġdan ġalkar gibi olasın, varıraġ (1) yine ġuvvetüñ üzerüne gele. Ĥalk ġatında ġürmetüñ eksilmeye, müsāviñ silinmeye ve bahādırlar içinde mertebeñ aşıġı düşmeye (2) ve aduñ şınmaya didi. Ġamra Çünki iş böyle, Zü’l-Ĥimārı bir tedbırle bir tarafta at gitsün, benden ümīdin kessün, (3) v’Allahü’l-‘azīm ayruġ ben er olcaġ degülin, kimseyi muṡalli‘ ġılıcaġ degülin didi. Fāiz Ol geñez uş anı biringe şavāb (4) senden ṡama‘ın kessin didi ve Ġamra ġatında çıķup Zü’l-Ĥimārı ġaġırdı. Zü’l-Ĥimār daġı bir ġaber söyler şanup (5) ive geldi. Şād u ġürrem Fāize bulışdı. Fāiz daġı ta‘zīm idüp ‘izzet ve ġürmet eyledi. Andan Yā Veledi, (6) sen bilürsin ki işbu oġlum Müte‘accizüñ muşibeti bilümüz bükdi ve bilümüzü şaşırdı. Lāt ve ‘Uzzā ġaġķı için (7) bu sözi saña söylerin, ilümüzden çıķasın diyü acırın daġı. Zırā söz mi İşidicek, şabr idicek degilsin. Şimdiki ġālde (8) Ġamra vardı, ġardaşunuñ ṡayılar diyārına gitdi, birkaç gün oldı ki anlardan yardım alup ġardaşunuñ intikāmın almaġa gide- (9) -ydi. İttifāk ġaste olmuş, helāk olmaġa az ġalmış. İmdi benüm maḡşūdum buydı ki Ġamrayı saña virüp bāķi yoldaşlarıña (10) daġı her birine ‘Arab ulularından birisinüñ ġızın alaydum. Sizi baña yardım edeydüm, dāim bizümle olayduñuz. Şimdi (11) ġālümüz şöyle oldı, işümüz ıraġa ġaldı, Zü’l-Ĥimār bu ġaberi işidicek müteġayyir ġaldı, ne cevāb virecegin bilmez oldı. (12) Andan Fāize Yā Mevlāi, bu yoldaşlarumla ṡanışayın, ġoreyin ne dirler, ana göre saña cevāb virem didi. Döndi, (13)

80a

melül mahzûn yoldaşları katına geldi. Bu haberi bunlara hikâyet itdi. Bunlar dağı begâyet incindiler ve gönülleri tarlandı, (1) aytdılar. Yâ Zü'l-Himâr, Lât ve 'Uzzâ haqqı için Fâiz saña hîle ider. Kızın virmemek için 'Antere hasedüñden nefsiñi belälara uğratduñ (2) ve bizi dağı incitdüñ didiler. Zü'l-Himâr eytdi: Ey 'Ammüm oğulları, gerçek idersiz, haţâ itdüm. Dureyduñ haqqını ve hür (3) metini bilmedüm ve aradan qarâbeti kesdüm ve nasîbümi zâyî' itdüm. Şimdi bize şavâb-ı tedbîr budur ki yarın atlarumuza binüp (4) ve silâhlarumuzu bağlatavuz ve bu mü'errislerüñ develerin ve atların sürüp gidevüz. Varup Melik Nu'mânla buluşavuz. Andan (5) dilek idevüz, bizi yine 'Arab Ulusu Dureyd bin Şam' ayla barışdura. Yine diyârumuza varavuz, kabîleler içinde haberü- (6) -müz tağılup işidenler la'net itmedin didi. 'Abbâs bin Merdâs Melik Nu'mân'a gitmek maşlahatdur ammâ kavmüñ nesne (7) lerin almağ revâ degül. Zîrâ korğarın ki Ğamra bunda olup gizlenmiş ola. Saña hâţırî gülmez olduğ için bu (8) sözleri atasına öğretmiş ola. Hâl böyle olıcağ biz bunlaruñ mâlların çıkaramazuz. Ğamra, adam cem' idüp ardumuzdan (9) sıratumuzu kılıçlara ve sünülere yidürürler didi. Zü'l-Himâr Yâ 'Abbâs, v'Allahü'l-'azîm hûb söylediñ, (10) ol қаһpedem bedî' degül, bunuñ gibi iş benüm dağı aña gönüm meyl itdügi bahâdurlığından idi. Eger bilsem ki atası (11) didügi vâkı' dür. Koyun sürer gibi öñümce bu diyâruñ halkını sürerdüm. Velîkin korğarım ki hisâbsız didügiñ (12) gibi ola didi. Andan Çünkü hâl böyle ola, şavâb budur ki şabâh olmadın bu diyârdan çıkup (13)

80b

gidevüz, vaţanumuza varmağ Melik Nu'mânı vesîle idene vaz ola ki kâinâtla aramızda ıslâh idüp (1) bizi yarışdura. Ğâlib budur ki şimdi Şeddâduñ kulu 'Anter halkına gitdi, Dureydden ayrıldı. Benî 'Abs ansuz (2) şabr idemezler. Şimdiyedek yine katlarına iletmişlerdür, çokdan ayrılmışlardır. Hele eger ecelden mecâl bulursam ben aña intikamum (3) koyacağ degülin. Bir yerde fırsat bolup atını yabân cānavarlarına yedürem didi. Bu tedbîrle ol gice göçüp Melik Nu'mân diyârına varur (4) oldılar. Bir kaç gün bu hâlde gideler, Yemen şehirlerinün ucına irişecek ittifâğ 'Amr bin Ma' da görüp tuş oldu. Dört biñ adam alup Melik Nu'mân'a (5) yardım itmege giderdi. Zü'l-Himâr, iraqdan bunları görincek adam üp haber aldı. Gördi ki hikâyet böyle olmuş. Ta'accüp idüp (6) parmağın ışırdı, v'Allahü'l-'azîm Melik Nu'mân bir ulu ve 'azîm miñnete şataşmışdur ki 'Arab kabîlelerinden yardım ister. Eger (7) bu şöm tâife Melik Nu'mân'a gitmişler hep tutup bunların ururdum, silâh erin ve şoykaların ellerinden alurduğ. Velîkin Melik Nu'mân'a (8) ihtiyacımız vardur, böyle şulğ itdüre diyü 'ali'l-huşuş ki

varup anı bir muhitde ve zahmetde bulup ħalāş idevüz ve ğuşşā- (9) -dan kırtaravuz, teşvīşin giderevüz. Bize ğāyet de ītibār ider, sözimizi qabūl ider didi ve ğelüp ilerü yürüdi. ‘Amr bin Ma‘dā kızıyla (10) buluşdı. İkişi daĥı yayaq olup selāmlaşdılar, öğürüşüp esenleşdiler. Biribirinüñ haberin aldılar. Zü’l-Ĥimār ‘Amr bin Ma‘dā geriye eytdi: (11) Yā ‘Amr, Melik Nu‘māna ne vāq‘a ğeldi ki ħalkdan yardum taleb ider didi. ‘Amr Lāt ve ‘Uzzā ħaqqı için bī-şahih haber işitmedüñ, hemān (12) ğelen adam bu qadar didi ki Ĥicāz diyārına Şām leşkeri çıkmış, Melik Nu‘mān anuñla uğraşmaĝa ğider didi. Şoñra nolduĝın bilmezüz (13)

81a

didi. Zü’l-Ĥimār eytdi: Çünki qaziyye bile ola, biz daĥı bile ğidelüm varup Nü‘māna mu‘āvenet idüp Şām leşkerin perākende idüp (1) mälların alalum. Bu def‘a biz daĥı Yemen vilāyetine varduĝdı ki elümüze rızq ğire. Ĥaberümüz alup qaçmışlar, taĝlara taĝılıp (2) şarplara şıĝınmışlar, bir deve zırın baĝlayıcaq ip elümüze ğirmedi, dönüp yine ğeldük didi. Müdāvi eytdi: Zü’l-Ĥimār, Ğamra bu sözi didü- (3) -ĝinden ĝaraż buydı ki Dureyde ‘āsī ve ‘Antere ħased itdüĝin kimse bilüp ‘ayıblamaya, serzeniş idüp başına qaçmaya. Bu ħalle Ĥıra (4) tarafına revān oldılar ve Nu‘māndan ħaberler işitdiler, ħaqqı hāle muṭṭali‘ olmadılar. ‘Āqıbet Ĥıraya irişdiler, Melik Nu‘mānı bulmadılar. (5) Ĥıra ehli bunlara ħaber virdiler ki Melik Nu‘mān şanup Kiserīye qaçdı ve Şām leşkeri daĥı üzerümüzden dün ğöçdi didiler. İmdi (6) ki bile Zü’l-Ĥimār bu ħaberi işidicek melül oldılar ve aytdılar. İşüñ olacaĝı oldur ki aḥşāmedek ārām olup Şām çerisinüñ (7) ardına düşevüz, yoḥsa ħāce tapıcılar dünyāyı tutdı, bize yir qalmadı. Kiserinüñ nāmı ‘ālemden ğötürülür, Qayşer bizi zer nār ehlerinden qılır didiler (8) ve qonup aḥşāmedek rāḥat oldılar. Andan şoñra ğöçmeĝe ‘azm itdiler, ğördiler ki Benī Kinde Bahādır Ĥicāz bin ‘Āmir, elli biñ adamla ğelüp bunlara bulaşdı. (9) Zü’l-Ĥimār, Ĥeccāra Nu‘mānuñ mācerāsın ħikāyet itdi. Ĥeccār ğāyet de saḥt oldı. Zırā ki Melik Nu‘mān severdi. Andan eytdi: Dirīĝā ḥayf ki (10) Şām çerisine bu diyārda irişmedüñ, yoḥsa cem‘isin helāk iderdüñ didi. Bu fikirle ṭurmayup ğitdiler, vecd yürüdiler. Şām çerisine iri (11) şevüz diyü umdılar. ‘Āqıbet Müdāyin üzerinde Kiserī ile cenk iderken irişdiler. Şol ħâlde ki Kiserī ğāyet de buñalmışdı, qaçmaĝa qaşd itmişdi. (12) Kiserīyi bu ħâlde ğöricek idiklerine yuf, qılıçların bileklerine bıraqqdılar ve süñülerin toĝrudup toĝru niyetle ve muḥkem himmetle Şām leşkerinüñ (13)

81b

üzerine hamle kıldılar ve gök gürleri gibi na'ralar urdılar ve arslanlar gibi egreşdiler ve develer gibi kükreşdiler ve sünnüleri çıkardılar ve sîneleri (1) sökdiler ve cigerleri mecrûh eylediler. Her birisi bir leşker kadar şavaş idüp iş başardılar. Bunları göricek Kiserî tarafından Dilem çerisi dağı (2) yüreklendi, dönüp cenk itdiler. Kiserîden belâyı bir pâre itdiler. Mañiyeti ve teşvîşi tañkîk itdiler. Şâm leşkerin girü döndürdiler. Melik Nu' mân (3) karşı gelüp bunlarıñla koca koca güreşdi, du'â ve alkış itdi ve eytdi: Ey 'Arab Uluları, eger siz bu gayretle gelmeseñüz helâk olup (4) gitdük idi. Devlet-i Kisreviyye zâil olup millet 'İsaviye galebe itdi idi. Eger sizün gibi mededçi dağı gelse nefsumızı ve ta'allükâtumuzu (5) Hürāsân leşkeri gelince şaklarduk didi. Andan kendünün şandugun ve kardeşleri esir olduğun hikâyet itdi. 'Amr bin Ma'dâ girüp (6) Lât vr 'Uzzâ hañkî için eger bilsevüz ki Rûm leşkeri bu diyâra hüruc idüp bunuñ gibi fesâd itdi ve cezîreden kızunuñ çerisiyle Hîlcân (7) çıktı ve Rûm çerisiyle Kayser geldi. Memleketümüzde bir adam komazduk, atludan yayağdan sürüp yola getürdüñ didi. Andan 'Amr bin Melik (8) Nu' mâna eytdi: Yâ Melik, kardeşlerün ne sebebden Melik Hâriş eline düşdi didi. Melik Nu' mân eytdi: Ol işe sebep, Benî Farâza oldu. (9) Zîrâ ki Uluları Rebî' bin Ziyâdla gelüp baña 'Anter bin Şeddâd kovaladılar ve çok şikâyet itdiler ve aytdılar ki varup Dureyd bin Şammaya şıgındı. (10) İttifâk itdiler ki seni begligden çıkarup yirüne oturalar diyü biz dağı gâzab idüp kardeşlerümü baş degdüm, leşker düm ki atlara (11) tedbirlerinün haber-i esin kılam. İttifâk, Şâm leşkerine tüş olup ol vâk' aya uğramışlar, ol dağı Benî Fazâra Ulusu Sinân bin Ebî Hârişenün münâfıglığı (12) ve Benî 'Abs ? bile olmuş kardeşlerümü giden leşkerden âzâdem kurtulup geldi. El-hâşıl bu belâlar bize hep Benî Fazâranun yalan sözüne (13)

82a

uyup 'Anterle 'adâvet itmekden oldu didi. Zü'l-Himâr eytdi: Gerçek idersin, tâ Melik 'Anter sa'âdet işidür, kim ki anuñla (1) 'adâvet tohumun ekdiyse 'âkıbet mañrûmluk ve pişmânlık bicdi. Mağbûnluk ve mañrûmluktur didi. Benüm dağı anuñla bir dürlü hâlüm (2) olmuşdur ve kanda saña şerh idem. Şimdiki hâlde şavâb budur ki işbu düşmânla meydânda bir bir cenk idevüz ve hışm taleb idüp (3) şavaşavuz. Bir def'ada üzerlerine hücum itmeyevüz. Ola ki Hürāsân leşkeri dağı gelüp irişe ve bizüm diyârlarumuzdan dağı 'azab (4) çerisi gele didi. Andan kuvvet râhat oldılar, bu tarafda Kayser çerisi dağı ârâm olmağ için bir arada kondılar (5) ve Zü'l-Himârün bahâdırlığın ve 'Amuruñ 'hamlesin ve Heccârün cengin ta'accüp itdiler. Şâm begi Melik Hâriş havâsın varken devletin cem' itdi. (6) 'İsâ hañkî için bugün şavaş iden bahâdırlarla meydanda kimse muğâbil olmağ mümkün degül didi. Andan Zü'l-Himâr için

Eger işbu (7) kişi gibi on yoldaşım olaydı, mecmū‘ yiryüzini feth iderdüm didi. Benī Fazāra Ulusu Sinān eytdi: Yā Melik ‘Arab diyārında bundan bahā- (8) -dır kişi yokdur. Ol iki adam dağı çok cenk idüp Kiserīye mu‘āvenet itdüler. Atlarunuñ mertebesinde degüllerdür. Ben yakın bilürin ki yarın bunlar (9) meydānda hısm taleb itseler gerekdür ve bizi anlasalar gerekdür ki Yemenden ve Ĥorāsāndan yardım gele iriše, geldüğümüz ‘Abs vāķi‘ ola, bu (10) diyārdan Fāidesüz yine dönüp gidevüz. Şavāb-ı tedbīr budur ki gice rāhat olavuz, atumuz dağı ārām olup diñlene. Yarın intākla (11) bunlaruñ üstüne hücüm idevüz, ola ki maķşūdumuz hāşıl ola, bu memleketi feth idevüz didi. Melik Ĥārīs eytdi: v’Allahü’l-azīm Yā Sinān, eyü di- (12) –dün, müvecceh söyledün ve mağallinde fikr itdük, bu söze uymayan ‘aķılsuzdur. Bizüm leşkerümüzden meydāna ‘azm idüp cenk taleb ider kimse yokdur. (13)

82b

meger ki kızınıñ tāifesi muķaddimi Ĥilcān ola biz dağı anuñ ol vechle kaşd itdügin göricek men‘ idevüz. Bir def‘ada cem bu söze uymayan ‘aķılsuzdur. ‘imüz ‘ācem leşkerinuñ (1) üstüne hamle idevüz, yoħsa bir bir ol şeytānlara kimse varımaz, varursa aşşı itmez didi. Sinān Tedbīr budur, böyle idelüm. (2) Eger şöyle ki bir tarīkle maķşūdumuz hāşıl olmazsa bu diyāri feth idemezsevüz ben bir dürlü tedbīr dağı idem ki anuñ sebeble Kiserīyi (3) ve Nu‘mānı tutavuz. Kayseri Kiserīnuñ eyü atına oturdavuz ve bu memlekete ve Ĥorāsān diyārına hükm itdürevüz didi. Bu taşavvurla ol (4) gice yatdılar. Frenk begi Zü’l-Ĥimāruñ ve ‘Amrüñ ve Ĥeccāruñ cengini tñlardı ve bahādırlıđını ta‘accüp iderdi ve aydurdı ki (5) bu Rüm tāifesi cenk bābında taķsīrlik itdiler. ‘İsā ve Meryemüñ tā‘atinde ihlāşla dürüşüp sa‘y itdiler. Yarın (6) ben eger bu işe iķdām idüp şavāşa ‘azm itmesem ve meydāna çıķmazsam iş uzanur ve maķşūduñ hā- (7) -şıl olur didi. Ebū ‘Ubeyde rivāyet ider ki bu tedbīrle iki tāife şabāħa muntazır tırdılar. Şabāħ (8) olıcaķ yine at arķasına süvār oldılar ve şaf şaf olup şavāşa ‘azm itdiler ve atına enine ve uzununa alaylar (9) bağladılar ve borılar çalup bayraķlar çözdiler ve kılıçlar çeküp süñüler at kulağına ķodılar, yek erlerüñ yürekleri (10) tölupdı ve ķorķaķlaruñ gönli mişelerden yaña oldı. Atlar kişneşdi ve yigitler oynaşdı ve ķanlar (11) tamarlarda ķaynaşdı. Kiserī tarafından Melik Nu‘mān ilerü yürüdi. ‘Arab bahādırları ile yüregi (12) kuvvet buldı. Sağ tarafına Deylem Ĥārīse Zü’l-Ĥimāri ķodı ve şol tarafına Benī Ziyād halkıyla ‘Amrū bin Ma‘dā (13)

83a

kuvveti kodı ve Heccār bin ‘Āmiri sancağ dutdu. Devlet-i Kisreviyyenüñ havāşıyla kodı. İttifāğ bu tertıbde şöyle (1) düşdi ki Zü’l-Himār Frenk çerisi beraberinde düşdi ve ‘Amr ve bin Ma‘dī girüp Şām leşkeri muqābelesine (2) oldu. Kayserüñ kendüsınca çana muqābil oldu. Öyle olsa Kiserī tarafından Zü’l-Himār (3) meydāna ‘azm itdi ve ‘Amr ve bin Ma‘dā girüp haşm taleb eyledi. Heccār bin ‘Āmir dağı ilerü yürüdi (4) ve muqābil olan tāifelerden çıkup bunlaruñla cenk itdiler. Öyle olunca şavaşdılar, her birisi yüz adam (5) öldürdi. Frenk begi Hılcān gördi ki Zü’l-Himār yine yüz adamın düşürdi ki her birisi bir leşkerü (6) deperdi, gāyet de gāzab idüp gözleri kan ile tıldı. Kaşd itdi ki sancağ dibinden çıkup Zü’l-Himār (7) üzerine hamle ide ve yoldaşlarunuñ intiķāmın ala. İntiķām Sinān bin Ebī Hārişe ‘Amr bin ve Ma‘dā sürüp (8) üstüne Benī Fazāra ile hücum idüp dört yanın bağladı. Benī Zebīd gördiler ki reislerinüñ (9) başına bunuñ gibi hāl geldi. Hamle kıldılar ki halāş idüp ecel kaynağından kurtaralar. Bunları (10) göricek Şām leşkeri dağı yürüdi ve Rüm tāifesi dağı Kayser destür virmedin Heccār üstüne (11) hamle kıldılar, bu hāli müşāhade idecek Melik Nu‘mān ‘Arab leşkeriyle cenge kaşd itdi ve Kiserī dağı (12) Deylem ve ‘Acem tā’ifesiyle ilerü yürüdi ve yürüdi ki varup od evlerinde vāfir odlar yağdılar, (13)

83b

yalaklara ve kızıl qorlara secde itdiler. Andan cenge āgāz itdiler. İki taraftan dağı şol vechle şavāş (1) itdiler ki vaşfa kabil degüldür. Çok ‘ömürlerin defteri dürüldi ve çok adamlar ata cānla binüp (2) cānsuz itdi. Aşşām olunca bu şüretle çalışdılar, atlar yoruldu ve bahādırlar adam kırmağdan (3) uşandı, kan seyl gibi ağıdı. At adam ölisi üstüne yürüdi. ‘Āķıbet Kayser taraflı çoklığı sebepten (4) ‘Acem leşkerine gālib oldu, yine müdāyin tarafına döndürdi ve ‘Amr ve bin Ma‘dī görüp Sinān bin Ebī (5) Hārişe sebepten itdiler. Zīrā ki Benī Züpeyd bahādırları ‘Amra irişince Sinān bin Ebī Hārişe Benī Fazāra ile (6) ‘Amruñ dört yanın bağladı ve yoldaşları irişib yardım idmedi. ‘Amr ve dağı bī-ķıyāş cenk (7) itdi ve kendüden Benī Fazāra’ı def itdi. Çok adam düşürdi, ‘āķıbet atın düşürüp tıtdılar ve Heccār bin (8) ‘Āmir dağı Rüm tā’ifesini şol kadar kırdı ki hesāba gelmez yorulup za‘if oldu. Helāk olmağa (9) az kaldı. Benī Kinde bahādırları irişüp alıķodılar ve yardım idüp halāş itdiler ve Zü’l-Himār dağı (10) Hılcān halkına bir iş itdi ki dünyā durduğınca unudulmaya ve yir ucunadek hāvī söyline, bī- (11) -ķıyāş adam öldürdi. Āķir yine kendü bahādırlığı bir kitle-i kuvveti ve himmeti sebepten kimse mu‘āvenet itmeden (12) kırtıldı. Eger ol olmasa Hılcān Frenk çerisiyle Kisrenüñ devleti defterin durerlerdi ve leşkerin (13)

tağudurlardı. Bu miqdârda aḥşâm irişdi. İki leşker iki yaña çekülüp ārām olmağ için qondı. Hılcanuñ (1) göñlinde Zü'l-Himāra kınüñ ve ğazabetüñ nihāyet yoğdı. Zīrā ki cerīdeleri kendü kılıçla açmışdı, i' tikkādı (2) buydı ki kendüye muqābil olur kimse yoğdur. Zü'l-Himār bu vechle şavāş idüp bunuñ bunca ḥalkun (3) düşürcek, yüregi kanla tıldı ve ğazab başında ḥareket itdi. Acıyla ve ḥāce and içdi ki yarındası (4) hiç kimseyi meydāna girmege qoymaya ve ḥalk şavāşdan men' ide. Zü'l-Himār birle bir er alup cenk ide, yüze yüz (5) olu uruşa ve bahādırlarunuñ andan intikāmın ala. Rāvī Sinān bin Ebī Ḥārīşe ' Amr ve bin Ma' dā (6) kızını esir itdügi sebebden Dımışq begi Melik Ḥārīş katında ğāyet de muqarrib ve ḥürmetlü ' izzetlü oldı (7) ve Melik Ḥārīş va' de itdi ki Şām diyārına varcağ bunu kendü nāibi ve ol memleketüñ taşarrufun baña (8) işmarlaya. Sinān daḥı bu taşavvurla feraḥ oldı. Hile ve tedbīrlerden yaña meşğül oldı ve Ḥüsn bin Ḥadīka (9) va' de itdi ki büyük bey ide. Şabāḥ olıcağ yine tırup cenge ' azm itdiler ve iki leşker daḥı gök gibi (10) gürleyüp at arqasına süvār oldılar, şāflar müretteb oldı. Her kişi kendü mekānın bildi ve mekānın añladı (11) ve birbirinüñ şüretin müşāhade itdi. Zü'l-Himār sağ tarafdān meydāna girdi ve ḥışm taleb itdi (12) ve şol tarafdān Benī Kinde bahādırını Ḥeccār bin ' Āmir daḥı anun ile Bunlar bu vechle iqdām itdügüne (13)

sebeb buydı. Melik Nu' mān Benī Züpeyd bahādırını ' Amruñ esir olduğına ğāyet de saḥt oldı. Zü'l-Himāra (1) ve Ḥeccāra şikāyet idüp İşde görürsüz ki Melik Ā' kııl Nev-Şīrvān Ā' dil ne belāya müptelā olmışdur, (2) düşmān ne vechle ğālibdür. İmdi eger siz himmetle dürüşüp ğayret itmezseñüz devlet-i kisreviyye üzerümüzden (3) gitdi, mecmū' diyārı ḥāce tapıcılar tıtdı. Sizden özge ittiḥād idicek kimse yoğdur, meded eylemek vaḳti- (4) -dür ve ' ināyetüñ fırsatıdır. Ol ki Ḥorāsān leşkeri gelince añlayasız. Eger bu ḥıdmeti seyrine görürsiñüz (5) ve Kiserīden bu āfeii götürürseñüz benüm ḥazīnem daḥı Kiserī ḥazīnesi daḥı size ḥelāl olsun ve bu diyārun (6) ve Ḥorāsān memleketünün beglerinden size bī-qıyās armağān ve peşkeşler gelür. Kiserīnün başına (7) begler olursız, benüm gibi kişi dāim sizün muḥabbetünüz ve havādarunuz olur didi. Şol kadar istimālet (8) idüp söyledi ve bunları şavaşa qondurdi ki helāk olmağā rāzī oldılar ve tıkatları (9) yetdügünce dürüşmege va' de itdiler. Zü'l-Himār daḥı bu arada kendü ḥācetin Melik Nu' māna ' arz (10) itmege fırsat buldı. Başlayup kışşasın şerḥ eyledi ve qayın atası Dureydle geçen mācerāsın ḥikāyet (11) itdi ve ' Antere ḥasedi içinden

anuñla ortalarında müfāraḳat vāḳı^ʿ olduğun rivāyet (12) itdi. Andan eytdi: Yā Melik, saña geldüğümden maḳşūdum oldı ki beni anuñla barışdurup (13)

85a

ıslāḥ idesin, aramuzdan ^ʿadāvet götürüle, itdüğüm işe pīşmān oldum didi. Melik Nu^ʿ mān daḳı (1) Dureydle buni barışdurmağa va^ʿde ḳıldı ve Ben daḳı Benī Fazāra sözyle Dureydüñ üzerine (2) ḳardaşlarum düm idi. Şām çerisi elinden giriftār oldılar. Bilürüz ki Dureydüñ ḫāḫırı (3) ol sebebden baña daḳı melüldür. Anuñçün bize yarduma geldi. Uş İnşallah adam üp (4) anı getürdüm ve ^ʿözür dileyüp ḫāḫırın tesellī idem, sizüñ arañızı daḳı ıslāḥ idüp (5) başaram didi. Zü'l-Ḥimār daḳı şād olup cān-ı dille cenge iḳdām idüp Ḥeccārla ittifāḳ (6) idüp bir yerden savaşa ^ʿazm eyledi. Dünki gibi ayru ayru depmediler. **Rāvī eydür:** Frenk begi (7) Ḥīlcān Zü'l-Ḥimāruñ davetüñi güñ cengini görüp ḳaḳmışdı. Çünki bugün daḳı meydāna ^ʿazm itdükde (8) görđi, ḳararı ḳalmadı. Ḥalkı ilerü varmaḳdan men^ʿ eyledi, yalnız Zü'l-Ḥimāruñ üzerine at depdi. (9) Zīrā ki bu Ḥīlcān cabbārlardandı, her yöreleri heb gücüyle almışdı. Deñiz yüzüne ḫükm iderdi. İki (10) ḳardaşı daḳı vardı, birisünüñ adı Sūbret ve birinüñ adı Nūbret idi, anlar daḳı bahādırlar idiler. (11) Velikin Ḥīlcān ḫayli şeyḫāndı, ḳardaşları bunuñ mertebesinde degüldi. Zü'l-Ḥimār ile şavāş itdiler, (12) birbirine ḫamle idüp ḫamlelerin def^ʿ itdiler ve ḳatı benunsöyleşüp ve raḫmleşdiler. Bir zamān süñüyle cenk (13)

85b

itdiler, süñüleri şınup pāre pāre oldı. Andan şoñra ḳılıca geçdiler, ḫalk bunlaruñ cenginden ḫayrān oldı (1) ve naḫar idenlerüñ gözleri ḳamaşdı. Ḥīlcān deñiz yüzi bahādır idi, Zü'l-Ḥimār ḳuru yir bahādır idi. (2) Zü'l-Ḥimāruñ ittīḳādı buydı ki ^ʿAnterden ḡayrı kimse bunuñla muḳābil olmaz. Ḥīlcānuñ cengi (3) göricek ta^ʿaccüp itdi ve tezcek almaduğuna melül oldı. Añlayun ḡayret idüp dürüşdi, öyle (4) olıcak Ḥīlcān yoruldı çünki Zü'l-Ḥimār bunda za^ʿıflıḳ eşerin görđi. Ḳaşd itdi ki (5) üzerine düşüp tıutup esİR ide. Ḥīlcānuñ ḳardaşları görđiler ki Ḥīlcān savaş başında (6) taḳırlıḳ ider ve ^ʿāciz oldı. Ḳorḳdılar ki ele düşer, ikisi bile ḳaşd itdiler. Buñlar erişince Zü'l-Ḥimār (7) Ḥīlcānı başlu eyledi ve atdan ayırıp yere urdı, atup bağlamaḳ ardınca oldı. Ḳardaşları irişdiler, (8) iki başından Zü'l-Ḥimāra ḫavāle itdiler. Birisi atın düşürdi birisi kendüyi mecrūḫ idüp atdan ayırdı, (9) yere düşürdi. Melik Nū^ʿ mān bu ḫāli göricek nār-ı nūra şıḡındı ve acıduğundan parmaḳların (10) ışırdı. ^ʿArab ve ^ʿAcem ve Dīlem çerisine çağırdı, Kim ki Zü'l-Ḥimārı ḫalāş idüp ḳurtarırsa (11) nār-ı nūr ḫaḳḳı için mecmū^ʿ

mağşūdına iriřdüreyim didi. Bunuñ sözün işidicek yir yirden H̄ilcān- (12) -uñ qardařları üzerine at depdiler ve Z̄ü'l-H̄imārı h̄alāř itmege sa' y itdiler. Rūm ve Frenk leřkeri bu h̄ālī (13)

86a

göriccek řabr idmediler. Anlar dağı h̄amle idüp 'Acem t̄āifesine qařd itdiler ve irüşüp H̄ilcānuñ (1) setdin tağıtdılar. Z̄ü'l-H̄imārı bağlayup es̄ir itdiler ve H̄ilcānuñ yarasın bağlayup t̄imār itdiler. (2) Beriyyeden çıkup yetdürdiler. Ađřām olunca 'Acem leşkeriyle cenk itdiler. 'āķībet Frenk leşkeri (3) mu'āveneti birle 'Acem leşkerine ğalebe idüp gerü döndürdiler, evlerine koydılar. Evet ađřām irişdüğine melül (4) oldılar ve mağşūdları h̄aşıl olmaduğuna acıdılar. Andan dönüp yine çādırlarına vardılar (5) ve ārām olmağçün atdan indiler, bir s̄a' at rāh̄at olup ta'ām yidiler ve Z̄ü'l-H̄imārı öldür- (6) -mek bābından dāniřdılar. H̄ilcān revā görmedi ve öldürmege icāzet vermedi. Qardaşlarına (7) 'İsa hađķķı için bu kiři, öldürmege lāyık adam degüldür. Evet elin ve ayağın muĥkem yağılık görelüm. (8) H̄āl neye irüşür, işbu diyārı fetĥ itdügümüzden řoñra bunları heb 'İsā milletine da' vet idevüz. Nuřrānī (9) olanı kıyavuz, kabül itmeyeni depeleyevüz didi. Qardaşları dağı H̄ilcānuñ sözün kabül idüp Z̄ü'l-H̄imārı (10) berk bağlayup girü kalan es̄irlere қоřdurdılar. řād u ĥürrem olup öñince yatdılar. Yarındaşı Kiserī (11) leşkeri meydāna çıkmadılar diyü erler ardından řavāřdılar. Benī Kinde bahādurı Heccār bin 'Āmir, bāķī yoldaşları (12) yla yayağ olup çalışdılar ve Kiserīden bunları def' itdiler. Kiserī nar ı nūr hađķķı için gönlüme (13)

86b

bir nesne düşdi. Elbetde itsem gerek, Melik Nu'mān eytdi: Yā Melik ne fikr eyledüñ, nice idem didi. Kiserī eytdi: (1) Benüm qatımda řavāb- ı tedbīr budur ki ben kendüm Qayřeri meydāna da' vet idüp t̄uruşam, řart (2) idem ki eger ol beni es̄ir iderse 'İsā milletine dönüp mālumu ve rızķımı aña ĥelāl eyleyem ve oda tapmağdan (3) vaz gelüp ĥāce tapam eger ben aña ğālib olursam and virem oda ki leşkerleri alup üstümüzden gide, ırağ. (4) Bize ĥāin olmaya ve kimse sözine uyup memleketümüze ĥurūc itmeye. Elbetde şöyle iderin didi. Andan (5) řoñra buyırdı. Od evlerinde vāfir 'anberlerü 'üdlarıña qorlar bırağdılar ve bař açup yalın ayađ oldı, (6) gördi, oda secde idüp ta'zīm itdi ve gözleründen yař ağıdup bundan yardım istedi, mundan (7) buyırdı ki Mecūs kitābların oğudı, bir oda qarşu kim oturup kim ayağın t̄urdı. Her birisi ĥizmet (8) idüp mu'āvenet t̄aleb itdiler. **Rāvī eydür:** Kiserī bu od evlerine giricek, Nu'mān Heccārın 'Āmirle şehri (9) şağklarları ve Kiserī çıkınca cenk beklerlerdi.

Kiserî dahı od evlerinde iş bitürüp çıkdı (10) ve ‘âdeti neyse yirine getürdi. Andan kaçd itdi kim ol didügi tedbîr ide ve Rûm begi (11) Kayşeri meydâna da‘ vet ide. Nâgâh gördi ki Melik Nu‘mân şād u hürrem geldi. Selâm virüp du‘â itdi (12) ve eytdi: Yâ Melik, beşâret olsun ki Rûm Pâdişâhı Kayşerden alıcı geldi, şulh itmek ister didi. Kiserî (13)

87a

bu sözi işidicek qorhusından yüregi yaralı yazdı gâyet de bedî‘ ve ba‘îd gördi (1) ve ta‘accüp itdi, Bir kişi ki iş bu kadar leşker içinde ola, bize gâlib ola ve yakın bile ki za‘îf olduk. (2) Bize adam gönderüp barışmaq taleb itmek ta‘accüp bu işüñ ulusu vardur didi. Od hıdmetkâr (3) larunuñ şeyhi ve ulusu meydân itdi. Hiç ‘aceb degül, Yâ Melik. Ben bilürüm böyle olcağın. Zîrâ ki (4) sen od önünde yüzüñ yere sürüp zârılık itdün ‘abeş mi olsa gerekdi, ma‘lûmdur gidüp (5) kadim ve âle’l‘azim bunlara bir ‘alâmet izhâr idüp gönüllerine qorqu bırakmışdur. Zîrâ ki küstâhlık (6) idüp fesâda kaçd itdiler ve kadimden qalmış dîni yazmağa sa‘y itdiler didi. Kiserî Bu sözüñ (7) veche var. Meger bu sebebden şulha râzî oldılar ola, hele bir kığıruñ, gelsün görelim didi ve bir kümüşden (8) tahtı vardı. Üzerinde ‘âdet üzerine saltanat ve ‘iza‘atle oturdu ve pâdişâhlık tâcın başına giydi. (9) Qullar, hıdmetkârlar qarşu turdılar, vezîrler ve hâş u ‘âm her birisi yerlü yeründe mertebelü mertebesince turdular (10) ve harîr libâslar giyüp müzeyyen ve ârâste oldılar. Kapu çalar ve çavuşlar maqâmlarında bayağı üzerinde (11) ayak üstüne turdılar. Andan sonra Nü‘mâna haber itdiler. Kayşerüñ elçisin getürdiler. Meger ki ol elci Melik Hârişüñ (12) nâibi Cebîr bin Raḥîm idi. İçerü giricek evvel yir öpdü, andan gelüp Kiserünüñ elin öpdü, du‘â ve alkış (13)

87b

itdi. Andan eytdi: Yâ Melik, Adem Allah ‘Amrüñ Melik Kayşer du‘â ve hizmet itdi ve küstâhluğun dileyüp (1) aydur ki Kiserî hıdmetine ma‘lûm ola ki Beytü’l-Muqaddes haqqı için ben bu diyâra kendüm ihtiyârumla geldüm. (2) Beni, işbu Frenk tâifesi çeküp getürdi. Rûm diyârına bir ziyân irişdireler diyü ihtiyâṭ itdüm. (3) Yoḥsa ben senüñle ‘ahdimi satmazum ve şulhı bozmazdum. Şimdiki hâlde bu şüm tâifenüñ begleri, başlu olup (4) zaif oldu. Halkı benüm ‘ahdümden çıkmazsuz, dahı ‘ahd idüñ ki ayruquzu incitmeyesiz, harâc almayasız. (5) Biz dahı göçüp üzerüñüzden gidelüm, diyârumuza varcak Melik Nü‘mân qardaşların dahı koyuvirevüz. Ammâ ki Benî (6) ‘Abs ve Benî ‘İtfân ve Benî ‘Âmir esîrleri qoyvirmege Melik râzî olmaz, bir ay zindânda yatup geregi (7) gibi incitmeyince. Zîrâ ki

aralarında fesād çok olmuştur. Soñra anlar dañı māl virüp ħalāşladılar didi. Kiserī (8) bu sözi işidicek şād oldu. Bu şulñı oda ta‘zīm itdüğü için oldu şandı. Andan ġāyet feraħdan (9) ħazinesün açup elçiye çok māl verdi ve Ķayşere ġarīb armağanlar ve ‘acāib taħtlar gönderüp (10) Cemhirlle koşdı. Bunları göndürüp kendü muntazır oldu. Aħşām Bezir Cemhiri dañı geldi, Ķayşerden (11) şulñ ħaberin getürdi. Ķayşer buña nefis ħil‘atlar giydürmiş ve çok ni‘met vermiş ve eyü atlar bağışlamış. Kiserī bunu (12) göricek teşvışden emīn oldu ve yürüdi, naħaralar ve kösler çaldılar, zurnalar ve beriyyeler aġartdılar. Şādılık (13)

88a

itdiler, Ķayşer dañı Cemhirlle andlaşup barışdı ve def‘i leşker çağırttı, göçüp geldüğü (1) yola revān oldu ve Şām begi Kūfe yolına gitdi, kendü diyārına kaşdı itdi. Şabāħ olucağ (2) Kiserī, Melik Nu‘mān süvār olup Ķayşerüñ yurdına vardular. Gördi ki diyār kalmamış, hep diyārlarına (3) gitmiş ve hem iki yoldan gitmişler. Ta‘accup idüp aytdılar Bu nesneyi bunlar meger ki ġāyet çokluğlarından (4) itdiler. Bir yola sığmadılar, ola didiler. Andan Melik Nu‘mān Kiserīye Yā Melik, bunlara bir ulu iş (5) olmuştur ki bu işi itdiler, yoħsa ordaanı biriylebile bunlar bizi koyup gitmezdi didi. Bunlar (6) bu sözde iken Rūm çerisinden cāsusları geldi. Melik Nu‘mān buña Veylek, nedür ħā- (7) -lūñ? Bunlara ne ħāl vāki‘ oldu ki gitdiler didi. Ol Yā Mevlāi, Dımışğ vilāyetini ‘Anter bin (8) Şeddādu Dureyd bin Şam‘a gelüp virān itmişler, adamların kırmışlar ve kendü esīrlerini heb ħalāş (9) itmişler. Bunlara feryādcı geldi, ol sebebden qarārları kalmadı didi. Melik Nu‘mān şād oldu (10) ve bu ħaberi Kiserīye söyledi. Ol dañı feraħ olup ‘Antere alķışlar itdi. **Rāvī eydür:** Bunlar geçüp (11) gitdüğüne sebep bu oldu ki Melik Ķayşerüñ kaşdı buydı ki yarındaşı Kiserīnūñ üzerine yürüyüp (12) hücüm ide ve Müdāyini feth idüp Kiserīyi tuta ve Nu‘mānı esīr ide. Nāġāħ Dımışğdan Melik Ĥārīşe feryādcı (13)

88b

geldi ve aġlayup yakasın çāk itdi, dilbendin yere urdı, yüzün yırttı. Melik Ĥārīşūñ (1) yüregi koptı ve cānı başına şıçradı ve Yā mü‘erris, ne belāya şataşduñ didi. Ol kişi (2) Yā Melik, Şām diyār ħarāb olup ħalkı helāk oldu, Dımışğı aldılar ve ħardaşuñ Bestāmı esīr (3) itdiler. Āhīleri ve zāhidleri ve ‘ābidleri kırdılar, senūñ dañı ħaremūñe girüp ehl ü ‘ıyā (4) liñi esīr itdiler. Ĥicāz şeytānları bize ‘aceb iş itdiler. Tīz ol, iriş. Bunda bir sāt atglenme. (5) ‘Irāğ diyārına tam‘ eyleme, Şām memleketi eliñden gitdi, büte tapıcılar ol yirleri tıttı. (6) ‘İsā

dinine hâlel getürdiler didi. Melik Hâriş bunuñ sözün işidicek hayâtı gitdi ve cihân (7) başına dar oldu ve gözine karañu oldu. Bilmedi ki yirde midür yoħsa gökde midür? Kişiyeye eytdi: (8) Bu işi bizüm diyârumuza iden halkuñ muqâddesleri ve re'îsleri kimdür didi. Ol kişi Benî (9) 'Abs Bahâdırı 'Anter bin Şeddâddur. On Biñ kişiyle gelüp belâları bizüm başumuza getürdi didi. (10) Hâriş eytdi: Suc nedür ki 'Anter gibi kişiyi ardumuzda koyup bunda geldüm didi. Ol kişi (11) Yâ Melik, Nâdir bin Ğiyâş depelendi ve esîrler kırtıldı. Nâdirle bile gelen on biñ adamdan (12) az kişi kırtıldı. Zirâ ki Nâdir bin Ğiyâş esîrleriyle Şâma yakın gelicek, kırdaruñ Bestâma (13)

89a

haber getürdi, geldügin bildürdi. Bestâm daħı şehriñ halkına haber idüp kırsulamağa 'azm itdi (1) ve buyürdi: Şehri donatdılar ve soqakları müzeyyen itdiler, kösler ve maqaralar dökdiler ve şadıllıklar idüp (2) Bestâm bindi ve bâķi halk ardına düşdiler ki varup Nâdir bin Ğiyâş getürdüğü esîrleri (3) teferrüc ide. Mecnû' halk çıkalar evde hemân oğlanuqlar ve 'hâtün kişiler ve pîrler kıldı. Andan (4) Ğiyâşla buluşup esenleşdiler. Andan dönüp şehre yöneldiler. Nâgâh gördüler girü döne, on (5) biñ adam irişdi. Çağırup aydurlar ki Ey Nuşrânîler itleri ve bātıl dîn âsileri, bizüm (6) aqrâbamuzu ve mâllarumuzu kında alup gidersiz deyüp hamle kıldılar. 'Anter önünce bâķi halk anuñ ardınca (7) def' bunları dağıtdılar ve ekşeri kırdılar. Andan irişüp Dımışķı yağma itdiler, hâtünları ve oğlanları (8) ve kızları esîr itdiler, kiliseleri yıķup içindeki rahibleri ve zâhidleri helâk itdiler. Kırtulan (9) kaçup tağlara gitdiler. Ba'zısı varup Havrân yerlerine gitdi. Biz anlardan ayrılalı yidi gün oldu. (10) Şimdi hâlleri ne idügin bilmezüz didiler. Hârişüñ ğazabından gözleri görmez oldu ve Sinân (11) bin Ebî Hârişe haberinden bir miqdâr şordı ve itdüğü işlere pişmân oldu ve ta'alluķatı (12) esîr olup 'Anter eline girdüğine acıdı. Zirâ ki ol aqrâbasın ve ta'alluķatın Nâdir bin Ğiyâşla (13)

89b

Şâm diyârına bile di ki varup anda Melik Hârişle muķim olup tura. Çünkü işitdi, (1) hâl böyle olduğun ve münâfıklarıñ teşir- i 'âķıbet kendüye geldügin saħt oldu ve hâli mükedder (2) oldu olup melul oldu ve eytdi: Vay Şeddâdın Kıra Kulu, senüñ elüñden çekdümüz kebâb (3) oldu ve dâim 'âdetüñ ferahlıkları ğuşşaya dönüştürmekdür ve şadıllıkları ğam eylemekdür didi. Andan (4) Melik Hârişe eytdi: Ne fikir dersin, nice itmek gerek. Bu fesâdı tedârik itmek ne vechle ola didi. (5) Melik Hâriş İşüñ olcağı oldur ki varup bu hâli Kıyşere 'arz idevüz, yine

dönüp (6) gidevüz. Müdāyin almağdan ne fāide. Ehl ü ‘ıyālümüzi ve memleketümüzi kırtaravuz ve itdügi işlerüñ (7) cezāsın aña idevüz. Yoğsa ellere melāmet olup ‘ālemlere dāstān olduğ didi. Sinān bin Ebī (8) Hāriş eytdi: Şavāb birdüñ, velikin Kiseriyle şulğ idüp barışmayınca gitmeyelim. Yoğsa muqayyed olma- (9) -yup dönüp gidersevüz, ardumuzdan irişdiler, itdügümüzüñ işlerüñ cezāsın iderler. ‘Ali’l- ħuşuş (10) ki ittifāk bu fırsatda Ĥorāsān leşkeri dağı irişe. Elbetde bize bir şikestlik getürdiler didi. (11) Melik Hāriş dağ Sinānuñ sözün kabül itdi ve şordı. Fi’l- ħāl Qayşer kıtına vardı, gördi ki (12) Frenk Rüm bahādırları cem‘ idüp tanışırılar ki şabāğ Müdāyin üstüne gideler. Bu vāğ‘a’i (13)

90a

bunlara ħikāyet itdi. Qayşer bu bābda ħayrān oldu. Dımışka vāğ‘i olan intākiyeye dāğ ola (1) diyü bu ihtiyāt itdi. Himmeti set olup niyeti şındı, Müdāyin kıpusı kıalmadı. Kiseri üzerine yürü- (2) -mekden vāz geldi. Andan Veylek. Yā Hāriş, sen Şām diyārından memleketine ol şeytānçün (3) gitdüñ, niçün satlık itdüñ, anı ele getürmedüñ didi. Hāriş eytdi: Yā Melik, ol mü‘erris (4) anda ħāzır degüldi. Benī Çeşm ve Hevāzin yerlerine varup şıgıñmış, ben dağı Nü‘mānuñ kıardaşların esir (5) idicek, Benī ‘İtfān ve Benī ‘Āmiri heb esir idüp Benī ‘Abs esirleriyle Şām diyārına gönderdüm (6) ve senüñ bu yerünge muğ‘i oldum. Nu‘mān üzerine dağı çıkmış, Kiseri gitmiş, mecmū‘ yerleri alup ħarāb (7) itdüm. Andan sürüp senüñ ħidmetiñe geldüm. Dağı bilmezün ki ol kıara yüzlü kıul nice varup irişdi, (8) ol esirleri kıurtardı yāğūd bizüm diyārumuza böyle nice töz irişüp bunca fesādlar itdi. Biz esir (9) leri Nādir bin Ġiyāşla gönderdüğümden şoñra ħayli medet añlatdum, tā ki kıyāsda Şāma irişdi (10) ola, didiler. Andan Nu‘mān üstüne gitdüm didi. Qayşer Şimdi bize girü dönmeğden yegrek tedbir (11) yoğdur. Nice Ĥicāz şeytānları yerlerümüzi aldı ve ehl ü ‘ıyālimizi esir idüp kendü memleketine aldı, (12) gitdi didi. Sinān eytdi: Yā Melik, şöyle sezerün ki ol didikleri Veled-i zinā ‘Āmir bin Tufeyl (13)

90b

ve Ġaşm bin Mālikī ħalāş itmege gelmez. Bunlaruñla ħāyet de dōstluğları vardır. Asım tıracağ şeytān (1) degüldür. Şāma esir cek bunları benüm kıatümde alı kıoğmadı, zamāndur gerek ola diyü didi. (2) Bu sözleri işidicek Frenk begi eytdi: Varuñ siz Küçek diyārūñuza gidüñ, ben bunda tırup (3) Kiseri ile cenk iddüm. Sizden yardum istemezün didi. Melik Qayşer eytdi: Lā v’Allah bu eyü tedbir degüldür. (4) Bunlar böyle ħalvet kıalcağ degüldür.

Elbette yardımcı gelüp bî-nihâyet çeri yığılsa gerek. Korkaruz, saña gâlib (5) olup şayalar. Millet-i 'İsâviye hâlele gele ve oda tapıcılar dünyâyı tuta. Şavâb budur ki dönüp mecmû' muz (6) gidevüz. Varup ol Şâma gelen 'Arablar ile buluşup haşlaşavuz, andan sonra aňladayın yırak gidüp (7) bu diyâra gelevüz. Yoħsa niçe ol 'Anter sağ ola. Biz rāhatlığa ta'âm yimeziz didi. Frenk begi daħı (8) buña rāzî oldı, Kiserî ile şulħ idüp göçdiler. Melik Kayşer 'Amr bin Ma' dâ kızını ve Heccâr bin 'Āmiri ve 'Āmir (9) bin Mālikî, Zü'l-Himârı kendü aldı. Korkdı ki Hiçâz 'Azîzi galebe idüp Melik Hârişüñ (10) elinden iller üzerlerine kendü çerisinden ve Frenk bahâdırlarından adamlar koyup ışmarladı ve diyârlarına (11) 'azm idüp gitdiler. Tağlar, dereler geçdiler, aħşâmadek gitdiler. Gelüp bir araya kondılar ve rāhat (12) olmağičün yetdiler. Gicenüñ yarısı geçdi, uyanuħ hiç kimse kalmadı. Zü'l-Himâr yetdüğü yoldaşlarına (13)

91a

eytdi: Ey 'Arab Uuları, niçeyedek işbu atlarla 'avrat gibi serilüp giderüz, hep bu nesneleri (1) almağdan kurtulan kurtulmayan helâk ola didi. 'Amr ve bin Ma'dî ve 'Āmir bin Tufeyleytdılar. (2) Yâ Zü'l-Himâr ne ? ola bu olaya şabr ide. Bu cezâya rāzî ola. Elümüz hep bağludur, nice (3) eyleyelim didi. Zü'l-Himâr Aħşâmdan birü ben, bağum kesdim, elüm şöyle boş baturınca (4) kez kaşd itdüm ki turup bu müerrislerden birüsünüñ kılıcın alam, daħı bunları kırıp gönlüme şifâ hâ- (5) -şıl idem ve alayına cerāhatim olmağın cür'et itmedüm. İmdi eger size mâni' olan bağsa hepünüzi (6) çözeyin didi. Bunlar aytdılar. Hay Veled-i zinâ, ya niçün bizi çözmedüñ ki şimdiyedek bunları kırup (7) kaçdık, tur, tiz elümüzi koyuvir didiler. Zü'l-Himâr daħı turup bunları bir bir koyuvirdi. Ol beglik (8) ħalkun silâħların alup atlarına şüvâr oldılar. Kendülere müte'alliğ olan esirlerden yüz adam koyuvirdi (9) ler. Ellisi Benî 'Āmirüñ Uluların dutdı. Andan kaçmağa kaşd itdiler. Leşkerinden qaravul vardı. Anlara şa (10) taşdılar, cenk itdiler ğavğâ ve galebe oldı. İkileyin daħı uyandılar, gördiler. Esirler bunlaruñ silâħların alup (11) atlarına şüvâr oldılar, kaçdılar. Cân başlarına şıçradı, leşkere ħaber idüp hep at arkasına geldiler ve kaçanlaruñ (12) ardlarına düşüp irişdiler ve dört yanın bağladılar. Zü'l-Himâr bu ħâli temâşâ idicek cenkden şafâsı (13)

91b

yoğdı. 'Irak tarafına diregin toğruldup kaçdı, kurtuldı. 'Amr bin Ma' dâ görüp ve 'Āmir bin Tufeyl (1) ve Ğaşm bin Mālik ve Haccâr bin 'Āmir cenk itdiler, kaçmağa muğayyed

olmadılar, helâkı ihtiyâr itdiler. Frenk (2) bahâdırları olmasa bunlardan bir adam zâyi[‘] olmazdı. On Frenk ıtaifesi otuz kişiler dü- (3) -şürdiler ve yakındağı bekletdiler ve yayağ olup üstlerine hücum itdiler. Kayşer çağırdı, Zinhâr işbu (4) şeytânları kırmañ didi. Tutmağa sa[‘] y idüñ. Bunlaruñ kaçduklarunuñ cezâsın kılayın didi. Bunlar bu (5) hâlde iken Şâm tarafından bir töz belürdi ve yel gibi esüp bunlara togrıldı. Bunlar dağı cenkden (6) el çeküp ? idüp gözetdiler. Muntazır olup tırdılar, gelirek töz açıldı, içinden bir leşker (7) çıka geldi. Mecmü[‘] ‘İsâ Müselleh ve ellerinde yalın kılıç ve ardlarında ‘avratlar âvâzı ve oğlancıklar (8) âvâzı, esirler figânı gelir. Kayşer bu geleni görüp ol zârılıkları işidüp yanındağı halka,aydur. (9) Ey Derîgâ, ‘İsâ dîni haqqı için, bu gelenler ol istediğümüz ‘Arablardur ki memleketümüzde bunca fesâdlar itdiler. (10) El-ğamdüli’l-lah ki düş geldiñ. Hağ Te‘âlî atları sürüp ecellerine karşı getürdi didi. Andan Frenk (11) begine eytdi: Halkıña buyur, işbu kaçanları tızcek tıtsuñlar. İşbu gelen ‘Arabları kırmağa meşğül (12) olalım didi. Ol dağı bahâdırlarına buyurdu, atlaruñ üzerlerine hücum itdiler. Kendüler bâkî leşker (13)

92a

le gelen çeriye karşıladılar. **Râvî eydür:** Bu gelen meger ki ‘Anter bin Şeddâd idi. Dureyde Benî Ceşm ve Hevâ- (1) -zin leşkeriyle ve Melik Nu‘mānuñ kardeşleri ‘Irâğ leşkerle bile idiler. Zîrâ ki bunlar dağı (2) geri kalan esirlerle Melik Hâriş ile di. ‘Antere irişüp atları dağı kırtardı idi (3) ve Şâm vilâyetinden ‘azm idüp bu yaña geldiler. ‘Anterüñ bunları halâş itdüğüne ve Şâm (4) diyârın pâymâl itdüğüne sebep Kayıdı. Zîrâ yukarıda beyân itdük ki Melik Kayser kardeşleri- (5) -nuñ ba‘zısıyla ve biraz Benî ‘Abs halkıyla varup ‘Anteri buldı, ‘özür dileyüp düşmân (6) üzerine yardım taleb itdi. ‘Anter dağı buña özi göyüñdi ve ‘özrini kabûl idüp suçunu (7) ‘afv eyledi. Andan ittifâğ idüp ehl ü ‘ıyâlleri ardınca Şâm diyârına kaçd itdiler (8) ve eyü atlar süvâr olup yürütdiler. Gice gündüz gitdiler. Rivâyet iderler, gitdükleri yirden Şâma bir aylık (9) oldu. Bunlar yedi gün irişdi dirler. **Râvî eydür:** Her gün Şeyyüb bunlardan öñürdi giderdi ve Şâm (10) çerisinden ve esirlerden haber şorardı. Yine dönüp bunlara haber getürdi. Yedi gün tamâm (11) bu tarikle gitdiler, sekizinci gün olıcak Şeybüb geldi, bunlara eytdi: Beşâret olsun (12) size ki bugün bu mağâmdan göçmişler. Mecîd oluñ, şehre irişmedin yetişi görüñ didi. (13)

92b

Dureyd eytdi: Yār Allah, Yā Şeybüb beşāret eyü meşd olduḡ. Haḡ Te‘ālā seni āfetlerden ḡorusun, iraq (1) eylesün didi. Melik Ḳays eytdi: ‘Arab Uluları benüm hāḡuruma bir nesne geldi. Eger maşlahatı var ise (2) diyeyin gerek didi. ‘Anter Yā Mevlāī, hāḡuruña ne geldi digil. Her ne dirseñ senüñ buyrūḡuña (3) muḡı‘ oluruz didi. Melik Ḳays eytdi: Ey Benī ‘Abs Bahādırı, baña şöyle gelür ki ol ḡavm bir maḡāma (4) irişcek. Dımışḡa adam üp geldüklerin bildürmişlerdir. Anlar daḡı bunlaruñ haberi irişincek (5) esirleri teferrüc itmeḡe ḡıḡsalar gerekdür. Havāşdan ve ‘avāmdan şehir içinde kimse ḡalmasa gerek- (6) -dür. Öyle olsa şavāb-ı tedbır budur ki biñ eyü adam seḡüp gönderevüz, bunlaruñ ardlarına irişe, (7) göre. Eger ben didüḡüm hisāb rāst gelüp şehri ḡalvet ḡıldıysa varup bu ḡavmuñ bir ḡarafından (8) şapup şehirden bunların alalar. Biz daḡı izlerin sürüp bu yañadan hücüm idevüz ve daḡı iki (9) ḡarafdan ḡılıc ḡoyavuz. Bize itdükleri işün intıḡāmın idevüz. Şādılıḡların ḡuşşaya degüşürevüz (10) ve başlarına belā yağmurın yağduravuz ve ḡazāb yellerin esdürevüz. Bu tedbırle hiḡ şüphe yoḡdur ki (11) bu vilāyeti aluruz ve yola dolan bahādurları ḡanī idevüz, altuna ve ḡümüşe, māla ve rızḡa ḡoyura- (12) -vuz didi. Halk daḡı bunuñ sözin işidicek ḡabül itdiler ve müvecceḡ gördiler. Andan Muḡri’l-Vaḡş (13)

93a

. Bu işe ben baş olup varayın, ol ḡıḡmeti yerüne getüreyin. Ol diyarı ben eyü bilürin (1) didi. Andan ol ḡün rāḡat olup ḡondılar ve gice yatup ārām oldılar, seḡer vaḡtı olıcak (2) biñ adam seḡdiler. Muḡri’l-Vaḡşı muḡaddem döḡdiler ve Dureydüñ aşḡābından Ḳifāf ve Dişār daḡı (3) bile ḡoşdılar ve ‘Urva bin Alürd ve ‘Anterüñ atası Şeddād daḡı bile gitdi. ‘Anter Dureydle ve bāḡı leşker ile (4) bunda ḡaldı. Muḡri’l-Vaḡşı üp bunlar daḡı Şām çerisünüñ ardına düşdiler, mecīd yürü- (5) -tüp irişdiler. Allah Te‘ālī anuñ taḡdīrine bunlaruñ tedbırı muvāfiḡ gelüp esirlerini ḡalāş (6) itdiler ve Dımışḡı aldılar ve Melik Hārişüñ ḡardaşı Bestām esir itdiler. Dört beş ḡün ol yaña (7) ve bu yaña tālān ve tar iş idüp illeri yaḡdılar ve ‘avratları ve ḡızları ḡoyun sürüsü gibi sürdiler ve (8) kiliseleri yıḡup papazları ve rāhibelerin boḡazladılar. Andan şehirden ḡaşra bir yerde ḡādırlar (9) ḡurup oturdılar ve ārām olmaḡ için ḡondılar ve esir olan ta‘allüḡātlar ile buluşup esenleşdiler (10) ve şād-ı hürrem oldılar. ‘Āmir bin Ḳufeylüñ anası Kīşe ‘Antere gelüp ağladı ve Dureyde ḡālinden (11) şıḡayet eyledi ve Oḡlum, Melik Hāriş elinden Ḡaşm bin Mālikle esirdür didi ve bāḡı ḡātūnlar ki (12) ta‘allüḡātları anda ḡutsaḡ idi. Heb gelüp ḡāllerin ‘arz itdiler ve ‘Anter önünde ağlaşdılar ve Dureyd (13)

93b

bin Şamma bunların hâşurlarını tesellî itdi. Melül olsun, uş Kiseriye ve Melik Nu'māna yardım (1) itmege Melik Nu'mānūn arkadaşlarıyla gitsevüz gerekdür. Sizūn halkūnuzı dağı inşāllah hālāş ide (2) vüz didi. 'Anter dağı bu vechle istimālet idüp va' de itdi ve Kibeşīye 'Āmir bin Tufeyl (3) benüm dōstum ve yarūmdür. Elbetde ben anı kırtarsam gerek. Bilūn, ben bu işlere ikdām itdügüm ol esir oldu- (4) -ğ içündür didi. Andan soñra ittifāk idüp Dımışk esirlerini bir araya cem' itdiler ve kendü akrabālarına (5) ve haramilerine kıtdılar ve beş biñ adamlı koşup Hicāz memleketine diler. Kendüler bākī kalan leşkerle (6) Müdāyin tarafına 'azm itdiler ki varup Melik Nu'māna ve Kiseriye mu'āvenet ideler. Rūm, Şām ve Frenk (7) leşkerin atların üzerinden def' ideler ve 'Āmir bin Ma'dī görüp ve 'Āmir bin Tufeyli ve Heccār bin 'Āmiri (8) esirlikden hālāş ideler. Muqrī'l- Vaşş eytdi: Şavāb budur ki Müdāyin tarafına varmadan (9) İntākine üstüne varavuz, halkı altuna ve gümüşe toyuravuz. Andığı kiliseleri ve şavmaları (10) yaqub bir gāzā idevüz ki kıyāmetedegin dillerde söylene ve illerde çavlına didi. Melik Esved (11) v'Allah ki hūb söyledūn ve şavāb-ı tedbīr eylediñ. Zirā ki ma'lūmdur, Kayser Kiserinūn (12) yerlerini perākende idüp şehirlerini hārāb itmişdür. Biz dağı aña itdügi işlerūn 'ivazın (13)

94a

gerekdür ki idevüz didi. Andan bu kaçdıla yigirmi beş biñ adam olup Entākiyeye 'azm itdiler ve yolda (1) buldukların ordular yaqtdılar. Memleket leşkerden hālī kılmamışdur, kimse māni' yoğdı. İntākine (2) vilāyetini tārūmār itdiler. Ondağ maqşūdlarına dağı hāşıl itdiler. Bī-nihāyet mālār ve ni' metler (3) ıssı oldılar ve hamīle cārīyelere mālīk oldılar. 'Anter eytdi: v'Allah ki bu sefer bize beş biñ yeter (4) devletlü memleket olurmuş, bu iller şimdiden gerü gāzā itmelü olıcak, bu diyāra ire- (5) -lüm. Andan dönüp Müdāyine revān oldılar ve becid gitdiler. El-kışşā gelüp Kayşer çerisine irişdiler (6) ve kaçanlarla cenk ve şavaşa meşğul olmuşlar. Dureyd eytdi: Bu şeytānların hālī nedür ki (7) bu araya geldüklerinden soñra şavaşalar. Bunlara ne vaq' a geldi ola yāhūd ne sebebden Müdāyini (8) fetḥ itmeden döndüler ola didi. Maqrū'l- Vaşş eytdi: Bunların gerü döndüklerine sebep, bizüm (9) haberümüz işitmişlerdür ki diyārlarını hārāb idüp halklarını perākende kılduğ ve 'avratlarını (10) esir itdük ammā cenklerine sebep budur ki aralarına muhālefet düşmüş ola yāhūd 'Arab (11) haramilerünün tamā'ları tam' idüp ellerinden rızkların almağa kaçdı itmişlerdür. Yā esir vardı (12) kaçdı, ardından irişüp dört yanın bağladılar, şavaşırlar ki dutup kıralar didi. 'Anter (13)

eytdi: Biñ adamla varup atlara hamle ideyin, hälleri nedür bileyin. Dağı size haber getüreyin (1) didi. Dureyd geldi ve eytdi: Ey Benî ‘Abs Bahādırı, sen ıssuzluk yerlerde gâret (2) itmekte öğrendüñ, cür’etüñ senüñ gibi diger çeriye biñ adamla varmağ mı olar didi. ‘Anter (3) eytdi: Yâ Mevlâi, bu hâce tapıcılaruñ çoqluğuna bakma, gâyet de muhannes halk olurlar, bunlaruñ (4) begi bizüm yerümüze turmaz, şimdiden gönlüñi korqutma didi. Dureyd eytdi: Sen bilürsin, (5) biz dağı saña uyaruz didi. ‘Anter Muğri’l-Vağşı ‘Urva ve Şeddâdı bilse (6) alup tamām biñ adamla süñü toğruldup Rüm leşkerünüñ üzerine hamle itdiler, şavaş odun (7) yalaktatdurdılar. Tözları havāya çıqdı. Rüm çerisi ‘Anteri ve aşhābını çevüre alup bağladılar (8) ve şavaş itdiler. Dureyd korqdı ki ‘Antere bir ziyān ideler diyü. Hıfāf bin Nedebe’i ve Dişār bin (9) Davuğı on biñ adamla ‘Antere yardumcı gönderdi. Onlar dağı irişüp hamle itdiler. Rüm leşkerü (10) nüñ başına belālar getürdiler ve qanlarını seyl gibi aqıtdılar ve başlarını tolu gibi döktiler. **Rāvī eydür.** (11) Şol vaqt ki biñ adamla ‘Anter hamle kıldı, irişdi. ‘Āmir bin Tufeylüñ cenk içinde (12) āvāzın işidüp bildi ve bir na‘ra urdı. Üstündeki halkı tağıtdı ve sağları (13)

yarup ‘Āmire yaqın vardı. ‘Āmirle dağı aşhābından hemān kırk kişi qalmışdı, bāqisi helāk olmuşdı. (1) Bunlar dağı kırılmağa az qalmışdı, silāhları dükenmişdi ve atları yorulmuşdı. Ecelleriyle kendüler arasında bir (2) bir qarış qalmışdı. ‘Anter bularuñ hālını müşāhade idicek eytdi: ‘Arab dīni haqqı için Benî ‘Āmir Uluları (3) helāk oldı didi. Andan soñra biñ adamla kendüyi ol bī-nihāyet leşkere urup şavaş itdi, (4) alaylarını yüzdi ve şafları şoydı, ictimā‘ larını perākende kıldı ve qanlarını yere döküp başlarını havāya (5) uçurdı. Āşma‘ i Ol zamānda bir bahādıruñ üstüne düşmān çok yığılsa şād olup kendüden (6) giderdi ve bī-ihtiyār şavaş iderdi ve kendüyi bilmezken dürüşürdi. Nitekim bir kişi mest olsa durmayup (7) sucı taleb ider ve içmege hırsı evvelden ziyāde olur. Nitekim ‘Anter kendü aqvālını işbu beytlerde demişdür. (8) Şi‘r.

95b

na'rların göricek ve adamlar düşürdüğü müşâhâde idicek şandılar ki adam degüldür. Başlarına қаза-yı āsumānī indı ve belā-yı nāgehānī geldi, öñünden dalup kaçdılar. ‘Amir bin Tufeylle ‘Anter buluşup (8) esenleşdi, selâmetliğle ve ferağla beşâret idüp hâtırın tesellî kıldı. Hikâyet iderler ki ‘Amr (9) bin Ma‘addi garbdan ayruğunuñ atları heb qalmışdı. ‘Amr ol fırsatda ‘Anterle buluşdı (10) ve güreşdi. v’Allah ki tamām ve qatında geldük bizi ölmüşken yine dirildük ve setilden çıkarup (11) dünyāya getürdüñ didi. ‘Anter Veylek, Yā ‘Amr, sen dağı bu diyârda neyledüñ, bu esîrler (12) içinde ne işüñ vardı didi. ‘Amr eytdi: Melik Nu‘māna ve Kiseriye yardım vermege geldümdi. (13)

96a

Nifāk vaqı‘a uğrayup esİR oldum didi ve bākİ kışşaların dağı rivāyet itdi. ‘Anter eytdi: (1) Beşāret olsun ki ħalāş bolduñuz, hiç melūl olmañ. Ben ħāce tapıcılardan sizūñ intiķāmuñuzı (2) geregi gibi alıvireyin didi ve bunları ardında koyup yine cenge ‘azm itdi. Bu ħālde iken Ĥifāf ve Dişār (3) ol Dureyd dügi on biñ adamlı ardından gelüp irişdi. ‘Anterūñ yūregi bunlarūñ sebebi (4) birle kuvvetlendi ve dūşmān üzerine cūreti artdı. Her birisi şol ķadar adam kırdılar ki ķolları yoruldı. (5) Aĥşamadek bu ħalle oldılar, aĥşam irincek bir yerde çādır ķurup raĥāt oldılar. Mecnū‘ sı (6) ‘Antere du‘ā ve alkış itdiler. ‘Anter ol içinde kerem olup işbu ebyātı oķurdı. Şi‘r. (7)

96b

Rāvī eydür: ‘Anter ‘Āmire aydı. Yā Āĥī, Ĥicāz memleketinde biz şöyle işitdük (8) ki sizi Şām ‘Arabı ve Benī Gassān Nasrāniler esİR itdi diyü. Şimdi Rūm ve Frenk çerisiyle çekişirsün. (9) Bu ne ĥikmetdür? Yoĥsa ol şeytānlar Kiserī ve Nu‘mān üzerinde ķaldı. Dağı bunlar bizüm ĥaberümüz işidüp (10) döndüler mi didi. ‘Āmir bin Tufeyl eytdi: Lā v’Allah Kiserī üzerinde bunlardan bir adam ķalmadı. Sizūñ (11) ĥaberūñuz işidicek Kiserīye ĥİle idüp barışdılar ve şulĥ itdiler. Bu geldü, almağa az ķalmış (12) iken ve Müdāyene yürümege ķaşd itmişken ammā ol diyārdan girü döncek, Şām begi Melik Ĥārīş (13)

97a

korıdı ki sizüñle yolda buluşmaya. Siz Hicāz yolına gidesiz, ol tarafından dönüp bu diyāra gelesiz (1) ve anlaruñ esirlerini esiz, irişmeyeler. Ol sebebden bizi Rüm ve Frenk çerisiyle bu yaña gönderdiler. (2) Geldikleri yola gitdiler ve esirlerin hālāş itmek talebinde becīd yürütdiler ve eyü atlar ile eğlenmeyüp (3) gitdiler. Zü'l-Himār bizümle bile esir idi. Bir gice kendüni kırtarmış bizüm dağı bakımuzu çözüp (4) koyururdu. Kaçduq, ardumuzdan irişdiler. Şabāhadegin cenk iddük. Şabāh gördi ki biz za'if olduk, (5) ol dağı mecrūhdı, henüz hōş olmamışdı. Başın alup kaçdı, kırtuldu didi ve bākī kışşalarını (6) ve mācerāların 'Antere hikāyet itdiler. 'Anter bunlaruñ vāq'alarına mütehayyir oldu ve hāllerine ta'accüp itdi. (7) Zü'l-Himāruñ işine tāk kıldı ve gönlünde eytdi: 'Aceb bilsem ki Zü'l-Himāruñ Ğamrayla hāli ne oldu (8) ola ve ne sebebden ayrılıp bu diyāra geldi ola didi. Andan ellerine giren esirleri halka ulaşdılar (9) ve mällarını, vesikalarını kısmet itdiler. Andan 'Anter aydur. Ey Dürayfā, Dımışq begi (10) Hāriş varup esirler ardınca gitse gerekdür. Varup kendü halkın hālāş idüp bizüm tayağumuzı (11) egleyin, esir idecekdür ve akrabā çeri kırup göñlüne hāşıl kılıcağdур, v'Allah ki sa'yumuz 'abes ve emegümüz (12) zāyi' olısar ve zağmet çekdüğümüz hiç olısar didi. Bu sözi işidicek Melik Kays ve Rebi' bin Ziyād (13)

97b

ve bākī Beni 'Abs halkı heb mağzün oldılar ve ehl ü 'ıyāllerin añup ağlaşdılar, cem' olup Dureyd katına (1) geldiler. 'Anter bu hikāyet anlara dağı söyledi. Dureyd melül oldu ve Melik Esved . v'Allah ki bizüm (2) bu hāce tapıcılarla işimiz bu yakınlarda ayırd olmaz. 'Ömrümüz bunlaruñla cenkde ve cidāilde kılsın. Tedbīr (3) budur ki Nuşrānileruñ beglerini esir itmek ardınca olavuz, bunları şöyle koyup dönersevüz ardumuza (4) düşüp bir ziyān irişdürüp fesād iderler didi. Mecmū' hāzır olanlar bu sözi begenüp kabül (5) itdiler ve aytdılar. Bī-nihāyet leşkerdür, biz bunlara niçe idevüz ki beglerü elümüze gire. Şimdiden az cenk (6) itmedük. Bunları kırmağla dükencekleyin degüldür didiler. Dureyd eytdi: Bunuñ tariki oldur ki yarın iki (7) tarafından şaf bağlanup bölük bölük tırcağ ilerü yanumuza içümüzden elli adam ihtiyār idüp (8) koyavuz. Anlardan meydāna kendülere muqābil olmağa hāşm taleb ideler. Eger çıkup cengine kaçd iderlerse (9) ma'lümdur ki anlaruñ adamı bizüm halkumuza tırmazlar. Bu şüretle anları heb āğir iderüz. Eger ol tarikle (10) cenk itmezlerse ma'lüm olur ki bizüm bahādırlarumuzdan üşenürler. Biz dağı hāl böyle olursa (11) aşğābumuzu ittifağ idüp üzerlerine yürüyelüm ve sancağlarına ve hāçlarına kaçd idelüm. Bunların ve ulu (12) ların esir itmege sa'y idelüm. Eger Kayser, kendü elümüze düşerse ğam degül. Şām begi ta'allūqātümüzi ve ehl ü 'ıyālümüzi (13)

esir idüp aldığı Kayşer sebebiyle heb kurtaruruz. Eger şöyle ki Şām begi düğümüz halka (1) düşünülmediyse bunu eledüp Kiseriye teslim idevüz, bilürse ide didi. ‘Anter . Şavāb-ı tedbîr (2) dağı budur, böyle idelüm ammā biz kendümüz ikdām idelümkim iş ilerü vara didi. Bu söze ittifağ (3) idüp şabāh tırdılar, at arkasına şüvār oldılar ve yarağa muğrak olup meydāna ‘azm itdiler. (4) Bu taraftan Frenk ve Rüm çerisi değ şaf düzdiler. Āşme‘ a Dureyd ve ‘Anter leşkeri Rüm ve Frenk (5) çerisine nisbet şanasın ki bir kim yedi deniz içinde veyahūd depecik idi şahrā içinde çünkü iki (6) taraftan şaf şaf olup tırdılar. Dureyd meydāna girdi ve ‘Anter dağı ardınca şol mişe (7) arslanı gibi na‘ ra urup yürüdi. Anı göricek Muğri’l-Vağş ‘Urva ve ‘Āmir bin Tufeyl dağı (8) depdiler ve Ğaşm bin Mālik ve Ahūş bin Ca‘fer, Hifāf bin Nedebe ve Dişār bin Ravğ ve ‘Amr bin Ma‘adi (9) görüp Rebī‘ bin Ziyād ve Şeddād ve bākī bahādırlarunuñ begine muğābele olurlardı. Bunlaruñ cür‘eti (10) ve kuvveti ‘ālemde meşhūr idi. Çünkü meydāna geldiler, Rüm ve Frenk bahādırları bunlar böyle itdüklerin (11) göricek bildiler ki meydānda muğābil olmağa haşm taleb iderler ve savaş isterler. Pes anlar dağı (12) elli adam ihtiyār idüp bunlara birebir olmağa diler, gelüp haşımlar birbiriyle buluşdılar ve savaşdılar. (13)

Bir sa‘ atde ‘Anter tã‘ ifesi anları toprağa bıraktılar. Rüm ve Frenk begleri bu hāli göricek bir ol (1) kadar adam dağı diler. ‘Anter bölüğü atları dağı evvel gelen yoldaşlarına kavuşdurdılar. Andan soñra (2) birkaç def‘ a dağı ol tasarrufdan geldi. Bunlar geleni giden ardınca diler ve Frenk ve Rüm (3) halkunuñ atların süñüye aldılar. Öyle olunca bi-hesāb halk kırdılar ve bi-kıyās adamların telef (4) itdiler e meşhūr bahādırların helāk itdiler. Kayşar bu vağ‘ a’i müşāhade idicek Frenk begine (5) eytdi: Başum tã‘ ifeden üşenüp Kiseriye Nu‘mānla idlik iderük ve harāc vermege muğ‘ olur- (6) -duğ, tā ki hāce tapıcılardan bunlaruñ şerrin def‘ ideyüñ. Dünden birü görser ki sizden (7) ve bizden ne kadar adam helāk oldu. Bunların her birisi biñ adama muğābil olur. Eger bu şüretle (8) cenk idüp tıruursañuz bizden bir adam sağ kurtulmaz. Şavāb-ı tedbîr budur ki adam gönderüp (9) şulh idevüz. Anlar varup kolayına gide, biz dağı kendü yerlerümüze girevüz yoğsa adamlarumuz heb (10) helāk oldu, gitdi. Anlardan bir adam, bizden bir cemā‘ at öldürmeyince düşmez ‘ağlı olan (11) adam ziyānına dürüşmez

ve turup halkın kırdurmaz. Frenk bunun sözün işidicek saht (12) oldı. Andan Kayşere eytdi: Hâclar haqqı için, senüñ fikrün fâsid ve sözüñ bātıldur, evvelden (13)

99a

dağı sen bizümle togru niyyetle çıkmadıñ ve ihlâşla gazāya gelmedüñ. Papalardan ihtiyāt itdüñ (1) ve rāhibelerden kırkduñ ki red ideler ve rahmetden mahrûm ideler, halk içinde bed-nām olasin, kaşduñ (2) evvelden böyle olduğı için Kiseriyle dağı bize şulh iderdüñ ve zâif idüp yöñeltmişken (3) girü döndürdüñ. ‘İsā haqqı için ben senüñ sözüne uymazın ve Nusrāniler dīnine düşmān (4) olan kişiyle yarışmazın. Eger sen şulh idüp giderseñ sen bilürsün, başına ulu begsın. (5) Ben saña ne diyeyin, ben elbetde ma‘būdum yolunda dürüşürin. Zelillik kabûl itmezın ve haqır (6) liğe rāzī olmazın. Eger dilerseñ bir gün sen savaş it, bir gün ben ideyin. Göresin ki ol (7) beriyye‘Arablarına ne işler idem. Ben şimdiki hâlde vaţanım terk itdüm, ehl ü ‘ıyâlden ayrıldum, bunca belā (8) ve sefer çekdüm, bu kadar leşkeri bu memleketerere getürdüm. Müdāyini fetih itmege gitdüm ve beriyyelü iş bitürmeden (9) ne yüzle dönüp yine gideyin didi ve leşkerin alup Rûm leşkerinden ayrıldı, bir yere vardı. (10) Papaların ve rāhibelerin ve zāhidlerin cem‘ eyledi ve eytdi: Ey Ulular, şöyle bilüñ ki benüm şimdi kaşdum (11) budur ki leşkerümle işbu beriyye ‘Arablarına hamle idem, anları dağıdıncağ dönüp Rûm çerisine bir (12) iş idem ki düşmāndan beter. Bunlar dünyāların ri‘āyet iderler, aḫretlerin koyuvirmezler ve ‘İsā yolında (13)

99b

ihlâşla dürüşmezler. Ben bunları dünyādan götürüp millet-i ‘İsāviye olduğı yerleri heb alayın (1) ve cihānı ‘adl ve inşāfla taldurayın. İmdi sizden maqşūd-ı mütevekkī‘ oldur ki du‘āya meşğül (2) olasız ve gönülden himmet idesiz didi. Bunlar aytdılar. Şem‘ā ve Tā‘aten her ne kim buyurursañuz idelüm. (3) Ol didüklerüñ begi Kayşaruñ helākına sa‘y idelüm didiler. Andan buyurdılar, cemī‘ leşker gelüp (4) önlerine uğradılar, hebinüñ yüzlerine hāç geçürüp du‘ā itdiler ve naşihat idüp şavaşa (5) kondurdılar ve dīniñiz yolunda çalışun ki rahmete lāyık olup la‘netden ırāk olasız didiler. (6) Bunlar dağı süñülerin ve kılılıkların ve çomağların alup hamle kıldılar ve meydāna ‘azm itdiler. **Rāvī eydür:** (7) ‘Anter ve aşhābı ve yoldaşları meydānda muntazır olup turdılar k, dağı adam gele çünkü gördiler ki (8) düşmān iki bölük oldı. ‘Anter Dureyde eytdi: Şöyle yeñerüz ki Nuşrānilerün içine muḫālefet düşdi. (9) Rûm çerisinden Frenk tāifesi ayrıldı. ‘Aceb degül ki birgün Rûm çerisi şavaşa bizümle, birgün

Frenk (10) leşkeri. Hele şavāb budur ki biz dağı iki bölük olavuz. Eger iki tarafından hamle iderlerse her birümüz (11) birisine muķābil olavuz, yok eger biz taşavvur itdügümüz gibi nevbet ile cenk iderlerse biz dağı aña (12) göre idevüz didi ve dönüp yine halkına karşıdı ve leşkerlerini iki bölük itdi. Bir bölüğün (13)

100a

Melik Kaysla ve Melik Nu'mānuñ kardeşleri katında kōdı, bir bölüğün aşhābiyle kendü alup ilerü (1) yürüdi. Bunlar bu tertibi düzince Frenk leşkeri şimdi didügümüz gibi yürüdi, bunlara hücum itdi. (2) Dureyd bu hāli bilcek bunları karşıladı. 'Anter ve 'Urva ve Muķri'l-Vaş ile yürüdi. Frenk (3) tarafından begleri Hīlcān ilerü yürüdi 'Anterle muķābil oldu. 'Anter hiç meyl ü mühābā idüp te'hīr itmedi. (4) Fi'l-hāl sūñuyle Hīlcānı göğsünde dūrtti, arkasında çıktı, atdan yüz üstüne yere yıkdı. (5) Şeybūb def' irişüp bağladı. 'Anter eytdi: Hay Veled-i zinā, kesin işbu şeytānuñ başını, ne bağlarsın didi. (6) Şeybūb fi'l-hāl kesdi ve sūñgüye diküp kaldırdı. Hāça tapıcılar heb gördiler, cān başlarına şıradı (7) ve kardeşleri Sūbret be Tūbret bu hāli müşāhede idicek bī-ihtiyār āh idüp ağlaşdılar ve kar- (8) -deşlerinin intikāmın almağa kaşd itdiler ve libāsların yırtup 'Anterūñ üzerine şol ayağla eceline (9) varur gibi hamle kıldılar. Dureyd arkurı yürüyüp birisini kılıçla depesine çaldı, ayıra, itdürdi (10) ve Hīfāf bin Nedībe dağı geçisini sūñuyle atdan yıkup depeledi. Frenk leşkeri hāli böyle (11) oldu. Hīlcān kardeşleriyle dövüşdi ve leşkeri tağıldı ve 'Arab tā'ifesi manşūr ve muzaffer oldu. (12) Kayşar mütehayyir olup guşşadan beñzi müteğayyir oldu ve şulh itmege meyl itdi. **Rāvī eydür:** Hīlcān ve kardeşleri (13)

100b

düşcek, Frenk leşkeri cenkden vāz geldiler ve ittifaķ idüp Kayşar katına vardılar. Kayşar bunlara (1) eytdi: Ben sizūñ begūñüzi İvāç arslanlarıyla uğraşmaktan men' itdim, eslemdi. Ol bī-çāre- (2) -nūñ hōd eceli gelmiş imiş anıñ için çalışup söze uymazmış. Hele olan oldu, kuvvet olana irişmek (3) olmaz. Benüm fikrüm, bu 'Arab tā'ifesi ile şulh itmekdür. Siz dağı gelūñ, baña muṭi' oluñ, kurtarın. (4) Bizüm diyārımızadek sizi eledeyin didi. Bunlar dağı Kayşarıñ sözün kabūl itdiler. Kayşar dağı (5) bunlara hil'at giyürüp hāṭırların tesellī itdi ve papalarına ve rāhibelerine bī-hadd māllar verdi. (6) Ol giçe şabāhadek yatdılar ve danışup söyleşdiler. Şabāh olıncak Kayşer 'Araba adam üp (7) şulh taleb itdi ve eytdi: Ey 'Arab Begleri ve Hīcāz Bahādırları, yine sizūñle cenk itmege götüreñ (8) dün depelendi, elinden

hālāş olduĝ. Benüm aşdum fesād degildir. Kiserīyle daĝı barışup (9) döndüm ve za‘if idüp buñaltmışken ‘afv idüp vaz geldim, siz daĝı Şām diyārında az iş (10) itmedüñüz daĝı size ‘itāb itmez ve söz söylemez. İmdi ben şöyle maşlahat gördim ki evvelden (11) şulhumuz yine dāim ola. Siz daĝı varup kendü vaţanuñuza gidesiz, azĝunluk itmeyesiz, şulha rāzī (12) olasız, sözüme muĝālefet itmeyesiz. Yoĝsa şoñra pişmān olursız, zīrā. Egerçe sizüñ (13)

101a

halkuñuz bahādırlardur. Velikin bizüm‘ addümüz sizce dört biş vardır ve deñizden daĝı bize meded- (1) -ci vardır. Bu yerü Ğamra, kimse muĝālefet itmez didi. ‘Arab tāifesi daĝı şabāh durup at arĝasına (2) geldiler ki Rüm leşkerini daĝı Frenk çerisi gibi ideler. Gördüler ki ayşerden elci gelüp şulh taleb (3) itdi. ‘Anter eytdi: Bu ne şulhdur. Şimdi Şām Begi Hāriş varup bizüm halkumuzu egleyen, esir idüp yine (4) Şāma sürmüşdür. Biz bunda cenk itdügümüzden maĝşud oldur ki bunlaruñ beglerini esir idevüz ve baĝlayup (5) ‘Irā şehirlerine gidevüz. Lāt ve ‘Uzzā ĝaĝkı için ol Rüm atı şanmasun ki Kiseri aldaduĝı gibi bizi daĝı (6) mekr yola aldaya yāĝud ıĝlıĝla bizi orkuda. Eger şulh itmek isterse Rüm ulularından biş (7) biñ adam ursun ki biz de ta‘alluatumuzcün tutu olalar. Eger vā‘aya uĝradılarsa ki Hāriş alup (8) Şāma sürmüş ola, bunlar gele döĝüşürüz. Eger şöyle ki Hāriş anları egildeyin, esir idüp alup (9) giderse ‘izzet ü ĝürmetle yine diyārumuza getürmeyüp atlara bir ziyān iderse biz daĝı tutu olduĝumuz (10) halkuñ büyütlarun urup göñlümüze şifa hāşıl idüp andan şoñra bildügümüz bahādırları cem‘ idüp (11) varavuz, gücle tā‘alluatumuzu hālāş idevüz. Ol diyārları bu vechle ĝarāb idevüz ki aşlā şalāha (12) ābil olmaya didi. Ebu ‘Ubeyde rivāyet ider. ayşaruñ elçisi ‘Anterüñ sözün işidicek müteĝayyir oldı (13)

101b

ve eytdi: Ey ‘Arab Ulusu, Hārişüñ ol işi idecekken biz bilmezüz, bu kişinuñ şucuyla bu irā adamı ınamaĝ (1) olmaz, hele varın buyurduĝuñı ayşere diyeyin, fir itsün. Kendüye ĝayırlu neyse anı itsün didi (2) ve def‘i dönüp vardı. ayşara bu ĝikāyeti söyledi. ayşaruñ orkusu ziyāde oldı ve ĝayretde aldı. (3) Bildi ki şavaşırsa maĝlūb olur. Andan eytdi: v’Allah ki biz bu Şüm tāifesiyle ‘adāvet itdügümüz yaramaz (4) itdük, bunlar ecelden iĝtiyāt itmez ve kimseden orkmaz, hālümüz nice olur didi ve aşĝābun cem‘ idüp (5) danışdı ve ‘Anterüñ sözün bunlara söyledi. Bunlar aytdılar. Yā Melik, ĝi tanışmaĝa iĝtiyāc yoĝdur. (6) Biñ yıl esir olmaĝ ĝayırludur. Bir sā‘at bu şeytānlar ile şavaşup ırılmaĝdan ‘İsā ĝaĝkı için bize (7)

bunlar gele. Şavaş itmege buyurma, bunlaruñla kimse başa çıkmaz. Dāim bunlaruñ ‘ādeti cenk ü cidaldür. İt (8) gibi bilmege ve rāhatsızlığa öğrenmişlerdür didiler. Qayşar dağı benüm niyetüm böyledür ve fikrüm budur didi. Elci (9) yine gönderdi,eytdi: Didiklerüne rāzī olduk, evet sa’y it ki biñ adam dilek idesin, dört biñ (10) adam urun. Eger aña dağı rāzī olmazlarsa çāremüz ‘itimād idecek adamların bile getürsin ve didüklerin (11) verevüz didi. Elci dağı def’ sürüp ‘Arab çerisine gitdi. **Rāvī eydür:** Evvel def’ ada Qayşaruñ elçisi (12) gelüp gidicek ‘Urva ‘Antere eytdi: Veylek, Yā İbnü’l-‘Amm, niçün adam dileyüp şulha rāzī olduñ, (13)

102a

anlar hōd, bizümle cenkden ‘ācizlerdür, hamle idüp çerilerini kırup beglerini esir itsün iyi degül mi didi. (1) Aytdı, v’Allah Yā ‘Urva, baña hōş gelmez ki gelüp yalvaranı ‘ale’l-ħuşuş ki didigümüze rāzī mahrūm gönderdim. Dutalum (2) ki bunlara ğalebe idevüz. Neden ma’lūm degül, begleri elümüze girecegi ola ki kaçā gide, maqşūd-ı fevt ola didi. Dureyd (3) eytdi: Şavāb-ı fikr budur ki sen dirsın berāber bunlar gele, cenk idersüz. Bizden dağı çok adam helāk (4) olsa gerek. Vaqt ola ki içimiz acıyaçķ kişilerümüz düşe, bizüm bir dırnağumuz kesügi hayırludur. Hāça (5) tapıcılaruñ mecmū’ından didi. Ebū ‘Ubeyde aydur. Bunlar bu sözde iken Qayşaruñ elçisi yine geldi ve biñ adam (6) dilek idüp dört biñ adam götürmege rāzī oldı. Bunlar rāzī olmadılar elbetde. Biş biñ adam (7) gelmek gerek yoħsa irişmezüz. Hamle idüp çerisin kıraruz ve kendüyü esir iderüz didiler. Elci bu haberi işidicek (8) nāçār rāzī oldı, eytdi: Cünki hāl böyle ola, benümle bir emīn ĩ’timād idicek adam gönderüñ, didigüñüzi (9) virüp andlaşalum ve barışalum didi. Anter eytdi: Hōş ola, eyle idelüm didi. Andan soñra kabīlelerünüñ (10) ulularından ihtiyār idüp Qayşaruñ elçisiyle bile gönderdiler. Maqrū’l-Vaħş dağı bunlaruñla bile gitdi, (11) varup Qayşerle buluşdı ve andlaşup barışdılar ve aña yerinden beş biñ adam seçüp aldılar ki ekşerī Qayşerüñ (12) aqrabāsındandı. Andan Melik Qayşer bunlara ħil’atlar getürdi ve ‘Antere armağanlar gönderdi. Andan göçüp (13)

102b

kendü diyārlarına gitdiler ve Dureyd leşkerleriyle ve beş biñ Rūm ħalkıyla Kiserī tarafına gitdiler, elķışşa varup irişdiler. (1) Kiserīnüñ çerisi bunlaruñ tōzın göricek şandılar ki Rūm leşkeri yine döndi, geldi. Gitdüğine pişmān idi diyü Melik (2) Nu’ mān adamlar gönderüp haber şordı. Bildiler ki Dureyd ve ‘Anterdür ve Melik Nu’ mānuñ kardeşlerudur. Heb şād olup

sevindiler ‘Acem (3) ve ‘Arab ve Dilem çerisi inüp bunları karşıladılar ve buluşup esenleşdiler ve birbirinüñ aḫvālinden teftiş itdiler ve beř biñ (4) Rüm leşkerin gördiler. Mecmū‘ sunuñ eli bağlu ve ayakları at ęarnında berk bağlanmış. Bunları göricek Melik Nu‘ mān (5) şordı ve ęaziyyelerin teftiş itdi. Dureyd dağı ol Hiçāz memleketinden gideliden berü ne ęadar sergüzeşt (6) vāķi‘ oldıysa Melik Nu‘ māna ḫikāyet itdi. Andan eytdi: ‘ Āķıbet Melik Ḫāriř varup bizüm aķrabāmuzu esir itdi (7) ola diyü Rüm leşkerinden beř bīn kiři tutu olduğ, bu gördüęüñ anlardandır didi. Melik Nu‘ mān (8) Frenk çerisi başılıp Ḫilcān öldüğin işitdi ve ‘ Anter Rüm leşkerine bunuñ gibi iř itdüğin ve ęayřardan (9) biř biñ adam bu şüretle zelil ḫaķir idüp öldüğin gördi. Ferahından kendüden gitdi ve geleydin bu ęaziyyeyi (10) bir dağı taķrīr idüp diñledi ve tamām-ı ḫaķıķatle añladı ve ḫāli bildi. Bir vechle řād oldı ki ‘ ömri ‘ amel içinde (11) dağı olmamışdı. Andan eytdi: Nār-ı nūr ḫaķķı içün bir iř itdüñüz ki mecmū‘ yer yüzündeki leşker araya gelse idemezdi. (12) ęayřer bizümle řulḫ idüp döndüği dağı sizüñ ḫaberüñüz işitdüğiçün idi didi. Andan ęardařlarıyla buluşup görüşdi (13)

103a

ve ‘ Anterüñ bahādırılıęların bunlara şordı, bunlar dağı niçe gördilerse şöyle ḫaber virdiler. Melik Nu‘ mān ta‘ accüp (1) itdi, eytdi: v’ Allah ki gök altında bundan bahādır kimse yokdur. Bunuñ gibi fırsat ve sa‘ ādet ıssı bulunmaz. (2) Biz bunuñ ęaderini bilmezüz didi. Āřma‘ i aydur. Melik Nu‘ mān bu ḫalkı iledüp ęonukladı, ‘ izzet itdi ve ikrām eyledi (3) ve ta‘ āmlar ve at, irü ęoyunlar gönder didi. ęonukluę ‘ ādeti neyse yirine yetirdi. Varup Kiserīye bunlaruñ (4) ḫikāyetin söyledi ve Ḫilcān alup Frenk çerisin perākende olduğin ve Rüm leşkerin bu şüretle ḫaķāret (5) itdüğin bir bir řerḫ eyledi. Kiserī řād oldı ve ęamdan āzād oldı. Ol gice yatdılar, rāḫat (6) oldılar. Yār nidāısı dürüp at aręasına geldiler ve Kiserīyi görmeğe gitdiler. Kiserī dağı ḫaķķ ışsı (7) ile binüp bunları karşıladı. Bunlar dağı gördiler ki Kiserī bunlara ęarřu geldi. Heb atdan dökülüp yayağ (8) oldılar, varup Kiserīye du‘ ā itdiler. ‘ Anter varup ayağın öpdı ve Dureyd elin öpdı. Kiserī bunlara (9) ęoca ęoca görüşdi ve kendünüñ yedüklerine bandurup ve gereği gibi ‘ izzet idüp tażim itdi ve (10) ve yanına alup orda vardı ve etdükleri iři añup şordı ve hünelerine taḫsīn itdi ve bahādır- (11) -lığlarına Bārik Allah didi. Andan buyurdı ki řoḫbet yarağın göreler ve kendünüñ eyü anında (12) bunlara yir düzdi. Gümüş ęuvarlar ęodurdı ve ‘ Anter kendü taḫtı üzerine oturdı. Andan envā‘ (13)

103b

ta‘āmlar getirüp çekdiler. Mecmū‘ halk ni‘mete toydılar, hāşş u ‘āmm barındılar. Andan sonra sāzendeler ve (1) güyendeler geldi ve nüdemā hāzır oldu ve süzölmüş suçular getirüp şarāb-ı şoĥbete bünyād urdılar. Başladı, (2) sīmīn-sāk sākīler meclisde devr itdiler ve ellere kadeĥler şunup gönüllere feraĥlar verdiler. Ol ĥalle (3) bir zamān oturdılar. Kiserī ‘Antere gāh gāh kadeĥ tekellūf idüp tolu içürürdi ve sergüzeştinden şorup (4) diñlerdi ve fāĥir ĥilqatler baĥışlardı ve ĥarīr libāslar giyürdi, muraşşa‘ eyerlü eyü atlar verürdi ve ‘Acem ve Dilem (5) aşlından ‘Antere ve Dureyde ve bākī aşĥābına kullar ve cārīyeler baĥışladı. Āşme‘ ī aydur Zü’l-Ĥimār daĥı (6) ol kaçduĥı vaĥt bunda gelmiş idi. Şimdi Kiserī ‘Antere bu vechle ‘izzet idüp baĥışlar itdüĥin (7) görincek ĥasedine gönlinde ĥareket itdi ve maĥzūn oldu. Gönli içinde eytdi: Lāt ve ‘Uzza ĥaĥķı için (8) bu veled-i zinānuñ helākına sa‘y iderin didi. Olduĥınca fırsat gözedürin, āĥir bir belāya uğratma- (9) -yınca kōmazın. Dünyāda ĥiĥbir bahādıra etmek kōmadı ve pādīşāĥlar katında vardıkça ī‘tibārı (10) artup mertebesi ziyāde oldu didi. ‘Anter daĥı bundan sonra her gün Kiserīyle seyrāna irdi (11) ve dürlü dürlü fāĥir ĥil‘atlar giyüp ĥūb atlara binerdi ve bahādırlara ĥükümler idüp yürüdi. (12) Günden güne Kiserī yeni ĥil‘atler baĥışlardı, hürmeti ve ‘izzeti artardı. Zü’l-Ĥimāruñ ĥasreti ve miĥneti (13)

104a

ziyāde olurdu ve yüregi od olup yanardı. Kaĥan fırsat bolup düşmānı helāk idem ve yiryüzini (1) bunıñ necis vücūdundan arudam dirdi. Bu ĥuşşayıla varup Melik Nu‘māna eytdi: Yā Mevlāī, dilerin ki (2) va‘deni yerüne getüresin, beni kayın atam Dureyd ile yarışdursın. Geleliden berü utanduĥumdan yanına var- (3) -mazun didi. Melik Nu‘mān eytdi: Hōş ola, bugün Melik‘ Ādil Kiserī seyrāna bincek, benümle gelende sizi (4) barışduralum. ‘Īraq sa‘ādet ehliyle erüşme ve senden yekleĥeküşmege ziyān itmeyesin ve işüne pişmān (5) olmayasın didi. Zü’l-Ĥimār eytdi: v’Allah Yā Mevlāī, benüm bu nesnelere iĥtiyācım yoĥdı. Evet ĥurbet beni (6) zelil ve ĥaĥķir itdi, sen bilürsin, senüñ sözüñden çıkmazın didi. Andan Melik Nu‘mān ile (7) bindi ve Kiserī daĥı Ĥorāsān begleriyle binüp meydāna varmışdı. Bahādırlar idi, birbirin tecribe etmek için (8) uğraşlırdı, süñü ve kılıĥla kōvalaşup oynarlardı. Melik Nu‘mān daĥı varup Kiserīye du‘ā idüp (9) topuĥladı ve bir yerde şaf baĥlayup tırdı. Andan Dureyd ile ‘Anteri kĥıĥırdı ve Zü’l-Ĥimār (10) çün söyledi, eytdi: Yā Dureyd, sen ‘āķil kişisin, bilürsin ki bahādırlarla müdāra baĥlayup tırdı (11) Andan Dureyde ‘Anter kōĥardı. Zü’l-Ĥimār çün söyledi, eytdi: Yā Dureyd, sen ‘āķil kişisin. Bilür (12) sin ki bahādırlarla müdāra idüp dirilmek gerek, uranı bir yaramazlığa kalmamaĥ gerek. Bir vaĥt olur (13)

ki gerek olup hünerleri yaramazlıklarını boyar. ‘ale’l-ḥuşūş ki bu Zü’l-Ḥimāruñ bahādırlığı cemī⁶ yerlerde (1) meşhūrdur. Anuñ gibi kişi saña güyegü olmak faḥrdur. Bu zamānda bunuñla muḳābil olur kimse yoḳdur, (2) ‘Anterden ḡayrı. ‘Anterle ‘adāvet itdügi cāhilliḡinden ve anuñ mertebesin bilmedüḡinden idi. (3) Şimdiki ḡalde anuñla daḡı barışmaḡa raḡbet itdi ve cān-ı gönülden dōst olmaḡa ḳaşd itdi. Şöyle (4) ki İraḳ kefine girince muḡālefet itmeye didi. Rāvī aydur. ‘Anter, Melik Nu‘māna eytdi: Ben kimseyle ‘adāvet itmezim. Velikin (5) anlar benümle dūşmānlıḡ idüp ḡased iderler. Mekk ve ḡileler ḳılurlar. Dilerler ki ben evvelki ḡālüm gibi varam, deve (6) güdem ve şaḡrālarda yürüyem. Ben ḡōd anı idicek degülüm. ḡāl budur ki Zü’l-Ḥimārla benüm aramda ‘adāvete (7) sebep olacaḡ nesne yoḳdur. Zīrā ki ol benümle ḡaşm olup meydāna muḳābil olmaḡa sa‘y itdi. (8) Tā ki ol sebeble ‘Arab içinde ulumuz diye ḡāşıl ide. Ḳayın atası aña şefkat idüp men‘ itdi. Bu nesne (9) anuñ ḡātırında var ise ben nesne dimezin. Her ḳaçan ḡātırı dilerse ben rāzī olurun. Ol bir ḳabīle (10) bahādırı muḳaddemi, ben ḡōd deve güdüci yābān ‘Arablarından şayıların. Anuñla ben muḳābil olmaḡ (11) yāḡūd maḡlūb olmaḡ ‘ār degül. Ne vaḡt gönli isterse uş ben ḡāzırum didi. Melik Nu‘mān bunuñ (12) mürüvvetin ve inşāfın ta‘accüp itdi ve Zü’l-Ḥimārı getürdi. Dureydüñ at üstünde üzengüsin (13)

öpdürdi ve ‘özr dileyüp yalvardı. Andan soñra diledi ki ‘Anterüñ daḡı üzengüsin öpe. ‘Anter (1) and virüp ḳomadı, gitdi, atdan inüp ḳoca ḳoca güreşdi. Aralarından şulḡ olup şüretde (2) ‘adāvet gitdi. Likin Zü’l-Ḥimāruñ ḡātırında ḡased ḳızdı ve ‘Anter Kiserī ḳatında muḳarreb (3) olduḡına tāşālanurdı. İttifāḡ bunlar bu ḡalde iken Zü’l-Ḥimār görđi ki ‘Amr bin Mu‘dī görüp (4) meydān ortasında cevelān urup gezer ve bahādırlara ḡalebe ider. Varup muḳābil olan (5) atdan yukaru Kiserī buña taḡsīn idüp ḡil‘at giyirür ve şavaş teferrüc ider. Bu nesne’i müşāhede (6) idicek ḳararı ḳalmadı ve sūñsūñüñ demürin çıkarup yābāna atdı. Andan görüp bunuñ (7) üstüne ḡamle ḳıldı. Bir ḳac def a dürtüşdiler ve ḳaçup ḳoşdılar. Āḡir Zü’l-Ḥimār ‘Amruñ bir ayagusın (8) şındı ve atdan yire düşürdi. Bu ḡāli göricek ‘Āmr bin Ṭufeyl görđi. Zü’l-Ḥimār aña ḡālib oldı (9) andan soñra Ḡaşm bin Mālik ve bāḳī Benī ‘Āmir bahādırları heb meydāna girüp Zü’l-Ḥimārla ḡaşm (10) oldılar. Zü’l-Ḥimār hepsine zaḡm irişdürüp maḡlūb gönderdi. Kiserī bunuñ hünerün gör (11) icek ta‘accüp itdi ve Melik Nu‘māna eytdi:

Bu ne kişidir, ne tã'ifedendür didi. Melik Nu'mân eytdi: (12) Yâ Mevlâi, buña Zü'l-Ĥimâr dirler, Benî Ĥamîr kabîlesinüñ muqâddemidür, Şeyĥ Dureydüñ güyegüsidür. Geçende (13)

105b

senüñ önünde Frenk leşkerle cenk çok iden budur didi ve bâķi aĥvâlin söyledi ve Dureyd ile (1) küslü olup şimdi barışdurdığım hikâyet itdi, eytdi: Eyü vardıñ, (2) bu ĥöd gereklü kişi imiş didi. Andan kıatına götürüp ĥil'at giyürdi ve altun eyerlü at (3) verdi ve kendü ĥavâşşından kıldı ve çok ni' met ıssı eyledi. Ol gün ol ĥâlle geçdi. (4) Yarındası yine 'âdeti üzerine meydâna çıķdı ve Kiserî daĥı 'Acem ve 'Arab ve Dilem begleriyle (5) binüp geldi, ĥâzır oldu. Zü'l-Ĥimâruñ elinde iki süñüsü vardı, demürsüz ortaya (6) girüp oynatdı. Ol yaña bu yaña cevelân idüp ĥaşm taleb itdi, varup Kiserî (7) nün önünde yer öpdü. Andan dönüp 'Anter, Melik Nu'mânüñ yanında durdı ve elinde (8) ki süñülerünün bu zâña şundu ve eytdi: Ey Bahâdırlar Ulusu, bunda senden (9) ĥayrı kimse muķâbil olcaķ yokdur. İĥsânüñdan gel meydâna çıķ, senünle uğra (10) şalum. Kiserî teferrüc itsün, senünle ĥaşm olmaķ ĥâyet fâĥrdür didi. Dilerin ki (11) ĥidmetünle müşerref olam didi. Şol kıadar 'Anteri iletdi ve kıandırdı ki 'âķıbet (12) utandurdu, râzî oldu ve süñgüyü alup kıabül itdi. **Râvî eydür:** (13)

106a

Zü'l-Ĥimâr 'Amr bin Mu'dî Kerbe ve 'Âmire ve bâķi Benî 'Âmir bahâdırlarına itdüĥi işi (1) görüp 'Anter incinmişdi. Bu kıadar bahâne daĥı oldu. İş didüĥi gibi oldu ve intikâ (2) muñ fırsatın buldı. Velîkin bu daĥı 'adâveti izĥâr itmedi. Göñlindekini gizledi (3) ve eytdi: Yâ Zü'l-Ĥimâr, tatlu sözlerünle ile bizi müşerref eylediñ. Ol sözler kim bize didüñ, (4) saña lâyıķdur. Ben bir kimsene kıulum, sen benüm mevlâmsun, sözün başum üstüne, buyruĥuña (5) muķî' olunur, evet. Çünkü süñümüz demür, söz olana lâzım ki zırĥ giyevüz. (6) Biz daĥı şöyle giyimden'arı ve atımız daĥı ĥâlî olsun. Şol şüretle senünle (7) uğraşalum ve oynayalım, Kiserî teferrüc itsün didi. 'Anterün maķşudı böyle (8) didüĥünden oldu ki tezcek Zü'l-Ĥimâra bir zaĥm irişdürüp mecrüh ide. Zîrâ (9) yalvardı ki çok zamândan kendüyle buluşup uğraşmaķ ister. Gâĥ (10) Dureyd men' ider gâĥ olur ki rüzgârdan amân bulmaz. Bu vaķt (11) fırsatı ĥanimet görüp iķdâm itdi. Dureyd daĥı Kiserîden ĥicâb idüp Zü' (12) l-Ĥimârı men' idemedi. Velîkin yaķın bildi ki 'Anterün elinde zelîl (13)

106b

ve haķir olup mađlūb olsa gerek. El-kıřřa ĉunki ‘Anterūñ sōzin (1) Zū’l-Ĥimār iřitdi, řād olup eytdi: Receb ayı ĥürmetiĉün senūñle bugün (2) kendümüzüz zırhsız ve ĉuķalsuz, atumuz kimsesüz, řöyle ĉıplaķ tūruřalum. Mecnū‘ ‘Arab (3) ve ‘Acem ve Dilem ĉerisi teferrūc itsünler didi. ‘Anter eytdi: Bahādırlar ortasında (4) inřāf budur ki böyle idevüz didi. Andan bařlarun aĉup libāsların yenilediler (5) ve atların ‘uryān itdiler ve süvār olup ortaya geldiler. Atuñuz yāvī kılmař, (6) miře arslānı gibi kükreyüp birbirine ĥamle idüp ĥücūm kıldılar ve ĥamlelerin def‘ itdiler. Ęo- (7) -ĉlar gibi doķuřup yine keñ yire ĉeküldiler. Heybetlerinden yürekler oynadı ve bedenler dutardı (8) ve nařar idenler ta‘accüp itdiler. İkiyi daĥı taķřir itmediler. Ebū ‘Ubeyde aydur. Bir sā‘at (9) bu řüretle řavař itdiler. ‘Anter fi’l-ĥāl bunı alımaduđına nāmūslandı ve ĥayret idüp (10) bir na‘ra urdı. řöyle ki Zū’l-Ĥimāruñ ‘aķlı bayıldı. Andan iriřüp sūñüyle dutdı. Bir ĉaĉ (11) ayagusın kırdı. Zū’l-Ĥimār ĥayreti elden ĉomadı ve cenkden vāz gelmedi, zaĥmin belürtmedi. (12) Elinden sūñü sıruđın bırađup kılıĉ aldı ve ‘Antere dönüp ĥamle kıldı. ‘Anter daĥı (13)

107a

bunı dūřürmedüğine ĉaķdı egiliden dönüp sūñü ĥavāle kıldı. Zū’l-Ĥimār ĉarřulayup ĉaldı, (1) sūñüsün iki pāre eyledi. ‘Anter bu ĥāli ĥoricek fi’l-ĥāl ĉařd itdi ki Zū’l-Ĥimārı depeleye. (2) Oyundan ve lařıfden geĉdiler, birbirin dūřürmege meřđül oldılar. Kiseri bunlaruñ ĥālın müřāhede (3) idicek Melik Nu‘māna eytdi: Var řunları uđrařdan men‘ eyle. ‘Abeř yere bunlaruñ gibi bahādırlar birbirin (4) helāk itmek olur. Vaķt ola ki muĥtāc olavuz, muķayyed olmazsavuz birbirin telef ider, arada (5) ziyān bize olur. Tiz var, eriř, birbirinden ayır didi. Melik Nu‘mān Sem‘ān ve Tā‘aten diyüp at depdi, (6) ileri meydāna girdi ki bunları aralaya. Ęördi ki ‘Anter Zū’l-Ĥimārı dūřürmiř yerde depelenür. Dureyd ĉarřulayup (7) ĉađırdı, eytdi: Ey Benī ‘Abs Bahādırı, ĉani ĥařmuñ, noldı didi. ‘Anter eytdi: İřde tōz altında (8) yatur didi. Dureyd eytdi: Depelediñ mi yoĥsa. ‘Anter eytdi: Lā v’Allah, ĥāřā ki öldürem. Eger ki öldürmek (9) maķřūdum olsa evvelden öldürürdüm. Evet evvel sūñüyle dürtüm, bir ĉaĉ ayagusına zaĥm iriřdürdüm. (10) Yine öngülik idüp asılmadı, vāz gelüp gitmedi, kılıcın alup yine ĥamle kıldı. Beni öldürmege (11) ĉařd itdi. Ortada benüm řuĉum yoķdur didi. Dureyd eytdi: Ey Benī ‘Abs Bahādırı, bilürin ki senūñ (12) ‘özrüñ ařikāredür. Ařlā řuĉuñ yoķdur. Ol kiři bundan daĥı ziyāde cezālara lāyıkdur didi ve sordı. (13)

107b

Zü'l-Himāruñ katına geldi, eytdi: Ey devletden ırak kişi, saña nice kez didüm. Sa' âdet ehliyle irişme 'Arab ve 'Acem (1) içinde rüsvây olduñ didi. Zü'l-Himār eytdi: Bu nesne benüm alnuma yazılmışdı, vâki' oldı. Yalñuz baña olmadı, mecmū' 'Arab (2) bahādırlarına ola gelmişdür. Elbetde iki kişi meydāna girse biri aşşı idüp biri ziyān itse gerek didi. Dureyd aytı. Cenk (3) idersen eyledür. Hele işde haşmuñ nice kişi yendügin bildüñ, zaħmin buyup geregi gibi sîretin açduñ. Şimdiden girü ırak (4) anuñla düşmānlık itme ve gönlüñde kibir ve kīn şaklama, ebedī saña dōst bil didi. Zü'l-Himār eytdi: Şimdiden girü daħı anuñla cenk (5) itmeyem ve kılıc alup karşı varmayam. Kudreti yetmişken 'afv itdi, depelemedi. Ol baña itdügi ihsān kim iderdi. Andan soñra (6) Melik Nu' mān araya girüp barışdurdı. İksine daħı hil' at giyürdi ve diledi ki bunları Kiserī önünde hāzır (7) ide. Daħı 'ahd idüp egleyin, şulh ideler ve vardı, gördi. Kiserī bir nāmeye meşgūl olmuş ki Ĥorāsān (8) memleketinden gelmiş ve zīr ü zeber cemherī okdı. Melik Nu' mān daħı ilerü yürüdi ki mektūbda ne yazılmışdur, (9) göre. Nāgāh gördiler ki Ĥicāz tarafından biñ kadar adam çıka geldi. Gelirek gördiler ki ol Şām (10) esīrleriyle Ĥicāz memleketine giden beş biñ kişidendür. Bildiler ki hāl nedür. 'Anter karşı yürüyüp (11) eytdi: Velikim nedür hālünüñ, Dımışk Begi Ĥāriş erüşdi. Sizi basup (12) esīrleri kırtarduñuz didi. Anlar aytdılar. Belī, eyle oldı. Ey Bahādırlar Ulusu, geldi, (13)

108a

bizümle buluşdı, şavaş itmege tākātümüz olmadı. Elümüzdeki esīrleri ve bākī nesneleri birağup (1) kaçduğ didi. 'Anter eytdi: Adamuñuz çok kıırıldı mı, bunlar aytdılar. Lā v'Allah birkaç adam daħı (2) öldi. Evet çok degül. Zīrā gelüp irişecek gördük. Aña dürüşmege tākātümüz yokdur. Nācār (3) kaçduğ. Yolda atı yorulanı itüp öldürdiler. Bākīmüz hep hālāş bolduğ. İşde cān atup size irişdik (4) didi. 'Anter eytdi: Melül olmañ, uş varup memleketini hārāb ideyin ve kendünüñ boğazına ip dağup at gibi (5) ideyin didi. Andan bunlara Kayşarden beş biñ bellü adam tutu alduğun didi ve Benī 'Amir bahādırların hālāş (6) itdügin hikāyet itdi ve bākī kışşaların bir bir şerh eyledi ve kendünüñ tedbiri merāset geldüğine ferağ (7) oldı. Aşma' i aydur. Bu gelen biñ kişinüñ ba' zısı Benī 'Absdab ba' zısı Benī 'Atfāndan ve ba' zısı Benī 'Āmirden (8) idi. Çünkü 'Anterle ve Dureydle buluşdılar ve hāllerin söyleşdiler. Varup çadırlarına girüp oturdılar (9) ve ehl ü 'ıyāllerin ve akrābaların hālāş itmek bābında meşveretleşdiler. 'Anter eytdi: Ey 'Ammüm oğulları, siz varup (10) hiç teşvişlenmeñ, ben ol işüñ kaydın evvelden gördim. Ben şüphesiz bilürin ki Kayşer varup bizüm halkümüzü (11) Ĥārişden alup koyu virse gerek. Zīrā ki şol kişiler ki benüm katumda tutudur. Kayşerüñ hep

aḳrabāsıdır (12) ve erkān-ı devletdür. Evet teşvîş bundadır ki ne yoldan gidecek, biz anlarıñla buluşavuz. Yolumuza muḫālif (13)

108b

olmışdı didi. Dureyd eytdi: Bundan geñez nesne yoḳ. Zîrâ ki sen ḫalkuñ ba‘zısı ki bundadır. (1) Bâķî adamlaruñuzu Ḥicâz tarafına göndür, gitsünler. Eger varup anda ta‘alluḳâtlarla sağ ve selâmet buluşursa (2) ve Ḳayşar cem‘isin Ḥârîşüñ elinden alup ḳoyu virse gerek. Saña adam gönderüp bildüreler ki sen daḫı bunda (3) alduḡuñ Rûm ḫalkın ḳoyu viresin. Ḳayşar ḳurtarup ḫalkuñuzu bunda gönderürse sen daḫı bu aradan (4) anları diyârlarına gönderesin ve esîrleri şalı viresin. Melik Ḳayşar eytdi: Ḥûb tedbîr itdüñ ve râst (5) söyledüñ ve şavâb didüñ didi. Andan şoñra ‘Anter Dureyde eytdi: Yâ Mevlâî, çünki ḫâl böyle ola, biz bunda eglenelim, (6) sen varup ḳabileñe ve ehliñe git, bizümle çok zaḫmet çekdüñ ve hem bizüm ḫaremümüz sizüñ ḳatıñuzda Benî ‘Aziye taḡında (7) dur. Gideliden berü ḫâlleri noldı, işitmedik didi. Dureyd eytdi: v’Allah Ey Bahâdırlar Begi, eger cemî‘ ‘ömrümüz senüñle (8) bile geçse baña zaḫmet gelmez. Evet eyü didüñ, biz gitmekde birkaç fâide vardır. Birü budur ki Kiseriden zaḫmetümüzi (9) getürdüñ. Az ḫalk degülüz, dâim yemegüz ve içmegüz atuñ üstünedür. Bir daḫı sen didüḡüñ gibi ta‘alluḳatumuz ḳorḳusıdır. (10) Bir daḫı budur ki senüñle Zü’l-Ḥimâruñ ma‘lûmdur ki ḫayr ḳaşdı yoḳdur. İḫtiyâḫ iderin ki bir gün fesâd ide, (11) senüñ ḫâḫırına ḡupâr getüre. Anı alup gideyin didi. ‘Anter buña du‘â ve alḳış itdi ve eytdi: Yâ Mevlâî Muḳri’l-Vaḫşî senüñle (12) yüz adamla bile göndereyin ki varup Benî Ḳırâdı ve ‘Ammüm ḳızı ‘Ableyi ve kendünüñ ḫâtûnı Mesîkeyi alup bizüm ḳabileye gide (13)

109a

didi. Dureyd eytdi: Ḥôş ola, nice ki ḫâḫıruñ dirse eyle it, didi. Andan gidincek adam gitmege ‘azm eyledi. (1) Bunlar bu tedbîrdeyken ‘Acem leşkeri daḫı göçmege ‘azm eyledi. Zîrâ ki Ḥorâsân şehirlerinden nâme geldi ki (2) Türk çıḳup haylî fesâd itdi, ol diyâra fetret bıraḳdı diyü. Eyle olsa Kiserî bunlara destür virdi (3) ve ḫazînesin açup mâlı bunlara sebîl eyledi. ‘Arab ve ‘Acem leşkerin ḡanî ḳıldı. Kiserî Melik Nu‘mâna eytdi: Yâ Nu‘mân, işde ḫazîne, (4) işde sen. Ol ‘Arab ḫalkından hiç kimseyi faḳîr ḳoma. Anlar bize çok iyilikler itdiler. Eger anlar Şâma gelüp ḫarâb itmeseler (5) Rûm çerisi bizüm üstümüzden gitmezdi didi. Melik Nu‘mân daḫı Kiserîñüñ ḫaramîsinden fâḫîr ḫil‘atlar ve nefis libâslar (6) alup Dureyde ve bâķî aña yerlerine giydürdi ve ‘Acem leşkerine vâfir mâllar verdi, cem‘isinüñ ḫâḫırların tesellî itdi.

(7) Andan ‘Anter Sen şabreyle. Giden halk gitsün soñra Kiseriyle buluşayın. Şimdiki hâlde saña gitmege destür (8) yoqdur didi. ‘Anter eytdi: Yâ Melik El-‘Arab, bizüm dağı kulumuz, halkumuzla böyle oldu ki ben bunda bir nice (9) müddet turum, andan ol gün aḥşâm olunca ‘Arab çerisi dağı göçdi ve ‘Acem leşkeri dağı gitdi. (10) Şahrâlar hâlî qaldı ve yiryüzi bunlar gavgâsından arındı. Kiserinüñ ḥazinesi boşandı. (11) Ebū ‘Ubeyde rivâyet ider ki Melik Nu‘mân Ḥeccâr bin ‘Âmiri dağı kendü bahâdırlarıyla koyvirmedi, aḥı (12) qodı. Zîrâ ki bu Ḥeccâr gâyet de müşekkel yigit idi. Faşîḥ ve laṭîf adı ve erkânı nazîr idi ve hem (13)

109b

bahâdırlıqda dağı kendü aqrânından girü degüldi. Ol sebebden Melik Nu‘mân bunu kendüye hem-dem edindi (1) ve Rüpâb adlu bir kıızı vardı ki ‘âlemdе ḥüsni meşhûr ve cemâli cihânda menşûr olmışdı. Anuñ güzel (2) ligini kimse dille taqrîr ve kalem birle taḥrîr idemezdi. Anı Ḥeccâra virmege va‘de kıldı ve Kiseri dağı (3) ‘Anteri ḥâş hem şoḥbetlerinden eyledi. Dâim Kiseri ve Nu‘mân ve ‘Anter ve Ḥeccâr şoḥbet idüp çengi cârîyeler (4) dirlerdi güyendeler aydururlardı ve ilerü zamânda geçmiş beglerüñ târiḥinden söyleşirlerdi ve (5) kışşalarından hikâyet iderlerdi. Ol ḥinde Melik Kiseri ‘Antere bir tolu açdı. ‘Anter dağı (6) ayağı üzerine qalkup du‘â itdi ve işbu ebyâtı Kiseri medḥinde inşâd itdi. Şi‘r. (7)

110a

İttifāk söz ortasında Nu‘mānla Heccār Zū’l-Ĥimāruñ bahādırlığın añup müpālağa itdiler. Kiserī (9) kaçdı, Nu‘māna eytdi: Sen benüm meclisümde revā mıdur ki ‘Anter bin Şeddādan ayruğ kişi (10) añasın ve kimsenüñ bahādırlığın ögesin didi. Nu‘mān eytdi: Yā Melik, ni‘metüñ haqqıçün (11) belī bu zamānda ‘Anterden bahādır kimse yoğdur. N’olaydı bunuñ eyü nesli olaydı ve bağil (12) olmayup cömerd olaydı didi. ‘Anterbunuñ sözün işidicek saht oldı. Yā Mevlāi (13)

110b

Şi’r.

ıturalum ki nesebim şahih degülmiş, bağıllige nisbet itmek niye gerek. Benüm tabi‘ atumdan ol şan‘ at gelür (1) didi. Melik Nu‘mān eytdi: Ey Bahādırlar Ulusu, ol sözi didügümüzden ğaraž seni zemm itmek degüldür. (2) Ammā Hağ Te‘ālā sehāveti ve keremi ‘ālemde bir kişiye virmişdür. Bahādırlığı ve cür‘eti saña virmişdür (3) didi. Kiserīnün ğazabı Nu‘mānuñ sözün işidicek sākin oldı ve eytdi: Ey Nu‘mān, (4) ‘Anterüñ bahādırlığın hōd işde gördüñ. Bunuñ nazirī cihānda yoğduğun taħkik bildik. (5) Neseb eyle ki tilülügi bahādıra ziyān getürmez, ‘avret bir kaçbur, aşl āşādur. Kişinün nisbeti (6) atayadur, anaya degül didi. Kiserīnün bu sözi didügünden ğaraž ‘Anterüñ hātırın tesellī itmekdi. (7) Andan soñra ol kişi ki cömerdliikle meşhürdur ve keremiyle ma‘rūf ve ma‘lūmdur, kimdür (8) didi. Nu‘mān eytdi: Yā Melik bu

zamānda üç kiři vardur, üç nesne' ile meşhürdur. Üçünci hānım (9) dur ki cömerdligle meşhürdur. Ol bābda anuñ mişli yoğdur. İraqda ve yakında işidilmişdür. (10) Zīrā ki kōnağa kendü uygun tūrup hıdmet ider ve dāim odı yanar ve ta'āmı bişer. Gelen giden yir gider (11) didi. Kiserī eytdi: Yā Nu'mān 'Anterūñ bahādırlığın gördüñ ve 'Abdü'l-Muṭṭalibūñ dağı nesebi ve aşlı ve feşāhati (12) ve belāgati 'ālemde söylenür. Maşrıqla mağrib arasında tōlmışdur. Ammā Hātem Ṭayak hikāyetinden hiç (13)

111a

işitmemişüz. Eger bilürseñ söyle, diñleyelüm ve meclisümüzi anuñla müşerref idelüm didi. Melik Nu'mān eytdi: (1) Sem'ān ve Tā'aten Yā Melik, anuñ toğduğundan berü hikāyetin saña vaşf ideyin, diñle ki gāyet de ğarīb (2) kışşadur didi. Andan eytdi: Yā Melik, bu Hātem didikleri kişiye cömerdlik anasından qalmışdur. Anuñ(3) bir kişiden bunuñ ṭab'atında ol şıfat zāhir olmuşdur. Zīrā ki bunuñ anası ol zamānuñ bī-nazīr (4) cömerdlerinden idi ve atası gāyet de nekeslerden ve baħıllardan idi. Bunlaruñ ikisi bir araya geldüğünde (5) sebep buydı ki bu hātūn kişinuñ adı Ğaniyye idi ve atasına 'Afik dirlerdi, mālđar kiři idi. (6) İttifaq eccl irişüp aldı, bī-hadd mālı qaldı. Başladı Ğaniyye, bu mālı dağıtma ve bağışlama, ol (7) yaña bu yaña telef idüp gidermege. Qardaşları görüp qağdılar. Mecnū' mālın elinden alup fakire (8) qodılar. Bir nice zamān kıllet ve miħnet çeküp dirildi. 'Aqibet esirgediler, götürüp mālından bozdu ve bir qaç (9) koyun virdiler aytdılar. Ol qadar kıllet çekdi, māl kıymetin bildi ola didiler, gördiler ki bayağıdur. Dağı (10) ziyāde virürüz, ne kadar sā'il gelürse maqşūdınca virüp ğanī ider. Ol develeri ve koyunları heb (11) virdi. Bu kere gelene va'de idüp ayurdı ki qardaşlarum benüm mālumu elümden aldılar ve umarsın (12) ki bu yıl beni bu ere vireler ve mālumu dağı heb teslim ideler. Nice birini incideler ve evvel (13)

111b

sizüñ borcuñuzu ödeyem dirdi. Öyle olsa ulu qardaşı gelüp qağdı. Yā bintü'l-şeytān, (1) veya yeslü'l-qurnānkani saña virdüğümüz develeri ve koyunları verdüñ dağı cimrilik odına yaqılmaqđur. (2) Uşlanmadıñ ki bunca belā ve kıllet ve miħnet çeküp uşlanmadıñ mı. Niçün bunun gibi bī-hūd işlersin. (3) Mālını ve rızkıñı tağıdursın 'aqlını başına cem' itmezsin didi. Ğaniyye ağladı ve Belī eytdi: (4) Yā Aħī, kıllet zaħminin çekdüğümçün kıllet çekenleri esirgerin ve elümdekin virürün didi ve bir qaç beyti okıdı. (5) Şi'r.

Çardaşı bunun hâlin göricek (8) varup çardaşlarına söyledi ve bunun bābında danışup aytdılar. Bunun çāresi oldur ki Sa'îdin (9) .. virüp varavuz. Ol bunun mālını zabt ider didiler. Meğer ki bu Sa'îd ol zamānda (10) bahillikle meşhūr idi. Kimseyle ta'ām yimezdi ve çonuk çabūl itmezdi ve kimsenūñ yüzüne gülmezdi. Çul (11) ve cārīye şatun almazdı. Bunun çardaşları ittifāk idüp aña adam gönderdiler. Çızkardeşları (12) virmegi 'arz itdiler. Sa'îd ta' accüp itdi ve eytdi: Bu kız nice kişiler aña bizden ve ululardan sa'y (13)

112a

vecd ile çabīlelerinde dilediler, virmediler, ben dilemedin virmek gāyetde gārīb iş ve- (1) - likin Hāç Te'ālā tarafından sa'ādet yetişi ola diyüp feraç oldı ve adamlarına cevāb virdi (2) ve cān-ı gönülden çabūl itdi. El-kışsa varup everdiler. Sa'îd bununla gerdege girdügi gice (3) ittifāk oğlana çaldı ve rüzgārla añı itüp toğurdu, adını Hātem çodı. Günden güne terbiyet (4) itdi. Ayağına yatup yordı. Bir yüzü açuk kılıcı ve çuyı eyü, çabi' tında cömerdlık 'alāmeti (5) zāhir oldı. O da ta'ām aşlından ne bulursa iledüp oğlancıklara yedürürdi (6) ve gönülegin ve çaftān bağışlardı. Atası bunun hareketlerini görüp söverdi. Atası melūl (7) olup incinirdi ve çakduğından kendüyi depeleyecegi gelürdi. Kendüye ve anasına (8) sögerdi. Evlendüginde pişmān olurdu. Bu gücendüginde Hāteme ve anası şehāvet ve kerem öğredüp (9) günden güne cömerdlığı ziyāde iderdi. Bir gün bu Sa'îd yābāndan geldi, gördi ki Hātem önde (10) ne çadar

yimek var ise hep cem^ç idüp bir yerde oturmuş oğlancıkları kıgırmış, oturup yerler ve oynarlar. (11) Bunı görüncek ğazabından cirmānı gözleri görmez oldu. Vardı, bir oyuk depesine çıkup (12) çağırdı ve baş açup dülbendin şaldı. Ey Benī Celheme ğalkı, meded idüñ, irişüñ (13)

112b

ki mālum ve rızķum gitdi didi. Ğalk bu ^ç alāmeti görüncek ğarāmi geldi şandılar ki fi'l-ĥāl (1) yaraĝa girüp silah bağlandılar, mecīd yürüdüp yanına vardılar ve Ğālūñ nedür, Yā ^ç Ammi geldi, şordılar. Sa^ç id eytdi: (2) Bundan artuķ yaĝı ne ola ki oĝlanlaruñuz benüm evümde azuķ ķomadılar ve oĝlumuñ gönlegi ve kaftānın (3) aldılar ķavmuñ ğorandañuzu ve oĝlanlaruñuzu benüm oĝlumla gelüp oynamasunlar. Eger men^ç itmezseñüz (4) göçüp sizüñ içüñüzden giderin didi. Bu ğalk bunuñ sözün işidicek ğülüşdiler, ŧabi^ç atını (5) bilürlerdi. Muķayyed olmadılar, daĝılup ulu evine gitdiler. Ğātemüñ anası bu ğālī ğörüp Sa^ç idüñ (6) bu rüsvāylıĝına muŧŧali^ç olıcaķ ķardaşlarına söĝdi ki beni şunuñ gibi ğasīs ve nekes kişiyē virdiler. ^ç Āleme (7) melāmet olduķ didi. Bundan şoñra Ğātem büyük yigit oldu. Atasunuñ nesin bulursa virirdi ve kimse^ç i (8) ķonaĝa varmaĝa ķomazdı. Atası daĝı dāim bu işē ķudururdu ve ğayra delālet iderdi. Sa^ç id ğördi ki (9) oĝlı ile başa çıķamaz, men^ç itdüĝin uslanmaz ve ğuyın terk eylemez. Nāçār ve medār aramaĝa başladı. Bir ĝün getürdi (10) buña, bir ğüzel cārīye ve bir yegrek ķışraķ ve bir laŧif ŧāy ve üç biñ dişi deve virdi eytdi: Ey (11) Oĝul, ŧavarumuzuñ yaylımı ŧar oldu ve otluķ bulunmaz oldu. İmdi kendü mālūñ ve rızķuñdur. İşbu develeri ķabīle (12) lerden irāķ bir otlu şulu bol yir vardı, var oranda ğüt didi. Maķsūd buydı ki şenlikden irāķ ola, nesne (13)

113a

viricek adam bulunmaya ve ķatına kimse gelüp gitmeye. Ğātem daĝı atasunuñ buyruĝına muŧi^ç olup (1) vardı. Birinci ĝün bu develeri dedüĝü yerde ğözetdi, hiç kimse ķatına uğramadı ve bile ŧa^ç ām yiycek (2) kimse bulmadı, ğāyet de incindi. Velīkin ŧarlaĝandı, birĝün sürdü, yakında bir yol vardı, (3) ol yol üzerine vardı, oturdu ve adam gele diyü muntazır oldu. İttifāķ ğördi ki üç kişi geldi. (4) Meger ki bu üç kişi şā^ç irlerdi. Gezüp illerde ve beglerde daķķ iderlerdi ki medĝini hiciv ederlerdi. (5) Niteki şā^ç irlerüñ ^ç ādeti böyledür, birisinüñ adı ^ç Ubeyde Benī Esed ķabīlesinden idi (6) birisine Bişr bin Ğāzm derlerdi, Benī Selimden idi ve birisi Nābiĝa idi, Benī Zibyān ķabīlesinden idi. (7) Ğātem bunları ğoricek ķarşu vardı,

götürüp kondurdu ve üç deve boğazladı. Fi'l-hāl bunlara ta'ām bişirüp (8) getürdi, yedürdi. Bunuñ ihsânına hulkına ve hiğmetine tākākıldılar. Andan aytdılar. Saña kim dirler, Ey (9) Yigit.Aduñ nedür, ne tãifedensin didiler. Hâtem eytdi: Baña Benī Celehme kabilesinden Hâtem bin (10) Sa'îd dirler didi. Bunlar aytdılar. v'Allah hele bize katı hiçmet idüp ihsân itdüñ. Bilür misin ki (11) biz kimiz didiler. Hâtem eytdi: Lā v'Allah Ey Ulular, қandan idüñüzi ve ne kişiler idüñüzi bilmezsin didi. (12) Bunlar aytdılar. Biz 'Arab şa'irlerinden öz uluları ve cömerdleri medh idüp kabilelerde yürürüz. (13)

113b

'Arab dîni haqqıçün yiryüzünde senden kerîm yigit görmedik. Bize lâzım oldu ki senüñ Nu'mānuñ (1) muқābelesinde bir kaç beyt söyleyüp seni medh idevüz ve gezdüğümüz yerlerde vaşfuñ söyleyevüz didiler. (2) Andan başladı. Evvel Nābiğa işbu beytleri eytdi: Şi'r.

Aşma'î aydur. Hâtem bunlaruñ sözün (9) işidincek gözleri yaşla doldı ve eytdi: Ey 'Arab Uluları, ben diledim ki size bir hiçmet idüp (10) konuқluk idem, siz beni utandırduñuz. Bir vechle ihsân itdüñüz ki biz 'ivaz itmek mümkün degül. Hele (11) şimdiki hâlde işbu develere gücüm yeter, kerem idüñ, kabül idüñ ve üçüñüz üleşüñ. Beni ma'zür (12) tutuñ didi. Nābiğa eytdi: 'Ākıbet, biz ol қadar medh itmekle bu қadar ni' metüñ ba'zısına lâyıқ (13)

114a

ve müstehaқ olduk. Mürüvvet degüldür ki bunuñ hepsin biz alup seni faқîr қoyavuz didiler. Hâtem eytdi: Rabb-ı қadîm (1) v'Allahu kerîm hürmet için eger kabül itmezseñüz cem'isinüñ işbu қılıcımла keserin, ben қaların itlere yedü (2) rürin didi ve қılıcın eline alup қalkdı. Bunlar

gördiler ki bunuñ gibi işe kaçd itdi. (3) Nāçār kabūl idüp kısmet itdiler. Deveciler bile sürdürüp yollarına gıtdiler ve ol cārīye (4) sin dañı birisine bağışladı ve kışrağı birisine ve tayı birisine virdi. Kendü yalnız kaldı, (5) mecmū^ç māl gıtdi. .. yayağ kabīlelerine giderken atasına şataşdı. Atası bunu gördi ki (6) bu hālde gider eytdi: Veylek, Yā Hātem, qani kışrağuş, kabīlelerde hayırla egilürsen mağbūn (7) olmaz. Ol kişige mālın virüp eyü ad kazana didi. Bu Qazāba bu beyti okudı. Şi^ç r. (8)

(9) izāhatine koçman ^ç arzı. Sa^ç id bunu işidincek gażab itdi ve Ey Mel^ç ūne, dün (10) toğmış mālı heb zāyī^ç itdiñ. Dañı geldiñ, ne gerekse söylersin. v'Allahü'l-^ç azīm eger gücüm yetse (11) şimdi senüñ başını işbu kılıcımla uçururdım hemān. Baña kaldı ki seni atanla koyup gidem didi (12) ve hem dañı öne geldi, mālın veririrken alup bunlardan ayrıldı, gıtdi. Hātem bunuñ gıtdüğine muqayyed olmadı. (13)

114b

ve def^ç i işbu şi^ç ri okudı. Şi^ç r.(1)

Aşma^ç i eytdi: Andan soñra Melik Nu^ç mān Kiserīye eytdi: Yā Melik kışşa (5) böyle olıncağ Hātemüñ anası eri gitdigüne şād oldı. Bir kişi cömerd olup az māl ıssı olmağ (6) yegdür, muhayyel olup çok māl olmağdan didi. Andan soñra kendünüñ ne qadar mālı var ise getürüp (7) Hāteme teslim itdi ve eytdi: Yā Veledi, ^ç adetüñi tağyir itme. Qalmışlara ve tül hātūnlara şadağa it (8) ve konuqlara hiçmet eyle, sa^ç y eyle ki halk içinde iyilikle çıqa didi. Hātem dañı eyle itdi. (9) Günden güne vire vire nesneleri qalmadı, gāyet de faqir oldılar. Bir kaç atlu adamlar birgün gelüp (10) konuğ oldılar. Hātem gördi ki hiç nesne yokdur, mağzūn oldı. Anası bunuñ hālını göricek eytdi: (11) Ey oğul, melül olma, var beni bir kişiyeye şat, konuqlarını ağırla, düşmānlaruñ saña şamāta itmesünler didi. Hātem (12) eytdi: Lā v'Allah Ey

Ana, şatmağa senden münāsibin şatmalu olıcağ. Gel, sen beni şat, yoğsa ben seni depelerin didi. (13)

115a

Anası bunuñ sözün işidicek nāçār şatmağa rāzī oldı ve balkona çıkdı, çağırdı. Eyü, hod, şikār (1) ve muğbil kıl, kim alur diyü. Añir bir kişi müşterī oldı. Anası Hātemi iki deveye şatdı ve gelüp bağırdı (2) ve konuğların ağırladı. ‘Özür dileyüp eytdi: Oğlum bunda bulunmadı, size hizmet idemedim, mağdūr (3) tutuñ didi. Bunlar dağı du‘ ā eyleyüp bu develeri yiyüp gitdiler. Hātem dağı ol ölen kişinüñ (4) develerin güdüp yürürdi. Üç ay bu hālle oldı, dördinci ay olıcağ Hātemüñ (5) mevlāsı ona geldi, bir kişi kōndı. Lāyem bin Hārişe dirlerdi, Hātemi bilürdi. Añşam oldı, ta‘ām (6) yerken bağıdı, kulları hizmetkārlar arasında gördi, şordı. Mevlāsına eytdi: Ey ‘Arab Ulusu, (7) işbu kılı kandan alduñ didi. Bu kişi dağı İki deveye şatun aldum, evet şimdi yüz deveye (8) virmezdi didi. Zīrā ki buña ve māluma ve rızkuma ‘aceb şefkatin görürin didi. Lāyem bunuñ sözün işidicek (9) geldi ve bildi ki bu kabīlede bunu kimse bilmez. Andan bu kişiye eytdi: v’Allah ki bir kıl almışsın (10) ki kıymeti yoğ ve bir gice irişmişsin ki nihāyeti yoğ. Eger bilesüñ bu kimdügin, kullanmazduñ. Bil ki sen (11) buña hizmet iderdün didi. Ol kişi, Lāyemün sözün işidicek başın ta‘āmdan kaldırdı ve eytdi: (12) Ey ‘Arab Ulusu, Billahü’l-‘Azīm kimdür, bu yigit. Baña degil didi. Lāyem eytdi. Yā Emīr, bu Hātem-i Tayyidur ki vaşfi (13)

115b

‘Arab içinde meşhūr olmışdur. Bu kendözün bir dürlü hāle müptelā olmayınca böyle itmez didi. Bunuñ (1) bir ġarīb gidişi vāki‘ olmışdur didi. Bu kişi dağı ol iklimde keremle ve sehvāvetle ve luğfla ve halkla (2) ma‘lüm kişi idi. Lāyemden bu haberi işidicek defī‘i tırdı. Hātemle görüñdi ve yanına aldı ve nefis (3) libāslar giyürdi ve ‘and dileyüp kendüzini ne sebebden şatdurduğın şordı. Hātem kışşasın (4) evvelden āhire taqrīr itdi. İşidenler bunuñ mürüvvetin tağsīn itdiler. Ol gice yatdılar, şabāğ olıncağ Mevlāsı (5) buña üç biñ deve virdi eytdi. Yā Hātem, ben seni kullandım. Al işbu develeri üç ay hizmet itdügiñ (6) ‘ivağ olsun, didi ve bir ‘Arab atı, bir cemīle cārīye ve bir nefis kıymetlü süñü virdi eytdi: (7) B’illah Yā Hātem, seni kullandığımı kimseye söylemeyesin. Ne kim halk beni kınayup sögmeyeler didi (8) ve eytdi: Yā Hātem, işbu cārīyeyi ki saña virdim, anaña viresün, baña şatduğičün dellāllık olsun (9) didi. Hātem dağı alkış idüp bu develeri sürdi, evlerine geldi. Anası dağı bunu

şatalıdan (10) berü mahzûn olup ağlardı. İttifâk birgün gördi ki Hâtem bunca ni' metlerle ve develerle geldi, evlerine. (11) Şād oldu. Andan Hâtem bu develerüñ iki biñin fuqarāya üleşdüri ancak kendüye biñ kaldı. (12) Andan anasıla oturup ta'ām yedi ve şatun alan kişiyle geçen mâcerāsın söyledi ve dellâllık verdi. (13)

116a

Cārīyeyi vardı, teslim itdi. Ol gün bu şüretle oldılar, yarındası Hâtem yüz deve boğazlayup (1) halkı kığırdı, yidürdi ve bākī yohsül doyurdu. Mecmū' halk du'ā itdiler. **Rāvī eydür:** (2) Melik Nu'mān Kiserīye haşmuñ kışşasın söylicecek ta'accüp itdi ve cömerdlığına taḥsîn itdi (3) ve nār-ı nūr haqqıçün bundan ziyāde seḥāvet ve kerem olmaz didi. 'Anter ḥōd Hâtemüñ vaşfin işidicek (4) suyu içmeden serhoş oldu ve gönlünde eytdi: v'Allahü'l-'Azīm eger ben anı görsem ellerin öperdim (5) ve elimden geldikçe ḥidmet iderdim didi. Andan Kiserī Nu'māna Nār-ı Nūr haqqıçün ben bu didigüñ (6) kişiyi tecrube idüp görürin. Senüñ haberüñ gerçek midür yāḥūd yalan midür didi ve üzerine eytdi: Var, (7) ol kişiyle buluş. Eyt ki Kiserī saña selām ider ve biñ deve ḥācet oldu bize, bilsün didi. (8) Degil, görelüm saña ne cevāb virür didi. Vezīr daḥı Şem'an ve Tā'aten diyüp mecd gitdi, varup Hâtemüñ (9) kabilesine erişdi ve koyun şürüp vardı, buldı ve selāmlaşup ḳondı. Hâtem fi'l-ḥāl buña birkaç (10) devesin boğazladı ve def' i ta'ām bişürdi, önine getürdi ve kendü ḳarşusına ḫurdu. Ayağınca ki (11) Kiserīnüñ öpdü, yer indürdi, gel otur diyü oturmadı, eytdi: Benüm evvelden 'ādetüm böyledür 'ādetüm ḳomazum, eytdi: Yā Bedī (12) didi. Hele ta'ām yendi, şarāb getürdi. Hâtem daḥı bile oturdu, içdiler. Bir laḫza kelleleri kerem olup Kiserīnüñ (13)

116b

vezīri eytdi: Ey Yigit, şimdiki ḫâlde Kiserī biñ deveye muḫtācdur, bulunmadı, senden istedi. Ne dirsın, (1) sen virir misin didi. Hâtem eytdi: Yā Mevlāī, deve ḫāzırdur, şabr eyle. Üç gün misāfırlüğüñ (2) eyyāmı geçsün ve ḳonukluk ḫizmetün yirine getürelüm şoñra deve daḥı buluna didi. Bu kişi eytdi: Yā Hâtem, (3) çok eğlenmek olmaz, Kiserīnüñ buyruğun yirine yetürmek gerek didi. Hâtem eytdi: Yarın seni 'aliyyü'l-şabāḥ (4) gönderelüm didi. **Rāvī eydür:** Hâtem ol vaḫt bir deveye mālİK idi. Ancak böyle olıcaḫ şabāḥ zarb (5) bir depe başına çıkup çağırdı. Ey Tāyy Kabilesi, gelüñ diyüp feryād itdi. Bunuñ āvāzın işidüp (6) işitmeyene haber eyledi. Fi'l-ḥāl varup ol depeye cem' oldılar,aytdılar. Ne dirsın, Yā Hâtem, maḳşūduñ

nedür (7) didiler. Hâtem eytdi: Sizi kığırduğuma sebep budur ki Kiserî adam gönderüp benden biñ deve dilemiş, ne cevâb (8) viresiz didi. Bunlar aytdılar. Sem‘ân ve Ta‘âten bulup getürelüm didiler. Evlü evüne dağıldılar. Her kişi hâllü hâlünce (9) getürüp on biñ kadar erkek ve dişi deve cem‘ oldı. Hâtem bunları getürdi, Kiserînüñ adamına heb virdi (10) ve hizmetinde taķşirümüz oldıysa ma‘dür tut ve Melik ‘Âdil hizmetine varıcaķ bizden öñünde (11) yir öpüp du‘â idüp ‘özür diledi. Ol kişi dağı mürüvvetini keremini ta‘accüp eyledi ve du‘â idüp develer (12) aldı, meydân tarafına revân oldı. El-kışsa varup Kiserîyle buluşdı ve Hâtemüñ keremin söyledi (13)

117a

ve bu on biñ deveyi ‘arz eyledi ve borca alduğın haber virdi. Kiserî bunuñ himmetni ve mürüvvetini (1) ta‘accüp idüp eytdi: Şimdiki zamânda bu işi ider adam bulunmaz, şavâb budur ki bunuñ haķķın üstümüzde şomayavuz (2) ve hâkdan bu himmetlü kişiye minnet getürmeyevüz didi. Melik Nü‘mân sözi gerçek olduğına ğâyet de (3) feraħ oldı. Kiserîye eytdi: Neylemek istersin, Yâ Melik didi. Kiserî eytdi: Gerekdür ki bu gelen deve (4) lerüñ cem‘isine işbu Őehirde bulunan ni‘metlerden yııldavuz. Eyü un, eyü birinc ve eyü bal ve yağ ve ğurmâ (5) ve kara üzüm ve sucı andan řoñra fâĥir ĥil‘atlar ve nefis libâslar ve altunlu dilbendler yükledevüz (6) ve şol deve ki Hâtemüñ kendünüñdür. Aña altun ve ğümüş yükledevüz. Bu mecmü‘un aña gönderevüz didi. (7) Melik Nü‘mân Sem‘ân ve Ta‘âten diyüp bu işi varup bařarmaķ ardınca oldı. İki ğünedek ol (8) mařlaĥatı bitirüp mecmü‘ develeri bekletdiler ve Hâtem devesine, Kiserînüñ ĥayrına senden altun (9) ve ğümüş yııldadılar. Andan Kiserî, ol develeri getüren adamına eytdi: Var, bu nesneleri Hâteme ilet, teslim (10) it ve benden selâm irişdür. Gerü bunda kellü olıncak bu nesnelere aña döndüğüne saña birini virsün (11) didi. Melik Nu‘mân dağı bir ĥarîr ĥaftân ve bir altunlu dilbend virdi. Ol kişiye Hâteme benden (12) selâm it. İşbu nesnelere arķasına ve başına ğiyür didi. ‘Anter dağı Melik yanında şururdu. (13)

117b

Bu Hâteme ğiden mâlları ve ni‘metleri ğörincek müteĥayyir oldı. Andan ol mâlı alup ğiden adama (1) eytdi: Hâtem kışa varıncaķ dayanuñ ki ‘Anter Bin Şeddâd saña selâm ider ki eğer bir kimseyle ‘adâvetüñ (2) var ise intikâmıñı alıvireyin, ğöñlüñe şifâ ĥâřıl ideyin didi. Diyesin ki ğönderdüķleri nesnelere (3) ğöd anuñ ĥatında bir ĥadrümüz ve kıymetümüz

nesneleri didi ve ‘Anterüñ sözün işidenler gülüşdiler ve aytdılar. (4) ‘Anter göricek aydur. Hemdahı eyledür didiler. Andan Kiserinüñ adamı bu ni‘metleri alup revān oldu. (5) iledüp Hâtem ulaştırdı eytdi: Yā Hâtem, Melik-i ‘Ādil saña selām ider ki hizmet ve maqşūd hâşıl oldu didi (6) ve bu nesneleri saña gönderdi, al kabül it ve bize bir hüccet vir ki Kiseri saña gönderdiği nesnelere saña bî-kuşūr (7) degeri diyü didi. Hâtem Kiseriye du‘ā itdi ve alkış eyledi. Andan eytdi: Şabr eyle, bu develeri sen (8) hâzırken atna vireyin didi. Andan vardı, yine ol gice çıktığı depeye çıktı ve çağırdı. Bu kabîle (9) halkı heb cem‘ olup vardılar, ne buyurursın didiler. Hâtem İşde develerünüz, yine geldi. (10) Yüklü yüklü develerünüzi aluñ, kabül edüñ didi. Bunlar dahı gelüp develerin aldılar. Hemān Hâtemüñ (11) kendü devesi kaldı. Anı kimse almadı. Hâtem dahı anı sürüp eve getürdi. Andan sonra şol devesi olmayan (12) fakir, bunuñ başına üşüşdiler aytdılar. Ey Hâtem, bilürsin, ol develerde bizim devemiz yoğdı. Elümüze nesne (13)

118a

girmedi, maħrūm kaldık ve gönümüz şaklı oldu didiler. Hâtem dahı ol devesi üstünde mālı açup (1) bunlara üleşdürdi. Şol kadar virdiği elünde bir kalurı kaldı, anı cārīyesine atıvirdi eytdi: (2) İşde senüñ dahı hişşen budur didi. Ol cārīye eytdi: Yā Mevlāi ne ‘aceb hālümüz var bizüm. Hiç kapumuza (3) deve eglenmez ve katumuzda aqçe ve altun tırmaz didi. Hâtem eytdi: Göricek idersin, ben aña i‘tibār itmezsin. (4) Ol dahı bizi sevmez, bizden iraq kaçar didi. İşbu beytleri eytdi: Şi‘r. (5)

Rāvī eydür: Nasrinüñ adamı Hâtemüñ bu işini göricek müteħayyir oldu, (8) hüccet olup vardı. Yine Kiseriye bunuñ haberin virdi. Kiseri eytdi: Ol kişinüñ katında hiç dünyānuñ (9) i‘tibārı yoğmuş didi. Bu tarafda Hâtem dahı Kiserinüñ bundan deve istediğün tıñladı ve alup yine virdi (10) gin ta‘accüp itdi ve bunuñ bir sebebi olsa gerek, varup Melik Nu‘māndan bileyin didi ve sefer yarağın (11) görüp Hıra tarafına ‘azm itdi. Yarı yola varıcaq Benī Fehm dirler bir kabîle vardı, anda kondı. Meger ki (12) ol kabîle Māviye Bint Daħħāk dirlerdi, bir kıızı vardı. Atasından bî-ħađđ māl ve ni‘met kalmışdı (13)

118b

ve atası kendü hayâtında iken bu aña oğumak ve yazmak öğretmiş ve şi' rler ve hikâyetler ve 'Arab ve 'Acem beglerinüñ tevârihinden (1) ve kışşalarından ta' lim itmişdi ve hem cemâlde dağı bî-naẓîr idi. Çok yerlerden dilediler, kimseye virmedi (2) ve eytdi: Bir kişiyeye varalıdan ki hüyün ve ẓabî' atın bilem ve cemî' aḥvâlini tecrîbe idem didi. Bu tedbîr üzerine (3) vardı, konuğ evlerini yaptı ve içinde hizmetkâr kıldı. Her kişiyeye gelüp adam gönderüp kâziyyesin (4) iderdi ve gelenüñ gidenüñ aḥvâlini şorardı, adın ve keremin görürdi. İttifâk Ḥâtem bunüñ evine kıldı. Meger (5) ki Ḥâtemden evvel üç kişiyeye dağı konmuşdı. 'Arab şâ' irlerinden birisi Züheyr bin Ebî Ṭâlib ve birisi Nâbiğa Züpyânî (6) ve birisi Beşîr Ḥatemî bilürlerdi. Karşu varup 'izzet ve ikrâm itdiler. Ḥâtem bunlara şu virdi. Ḥâllerüñüz nedür, kanda (7) gidersiniz didi. Bunlar aytdılar. İşbu anun atunu dilemege geldük didiler ve Ḥâteme bunüñ cemâlin ve kemâlin ögerler. (8) Ḥalkın ve lutfın medḥ itdiler. Şol kadar söylediler ki Ḥâtem bunı görmege müştâk oldı, bilgi almağa gönli meyl (9) itdi. Bunlar bu arada meşğülken gördiler Mâviyeden bir cârîye geldi eytdi: Ḥâtünüm aydur ki kimse beni dilemege (10) gelmiş var mıdur. Züheyr eytdi: biz uş üç şâ' irüz. Ḥâtem-i Ṭayy dağı bunda ḥâzırdur. Hepümüz (11) isterüz, kim ola ki anı istemeye. Biz def' yani tamâm olmuşdur. İş ol tarafda kıldı, görsün, teştîş (12) itsün. Kendü kabûl itdiği yolına gitsün didi. Cârîye varup bu haberi ilettdi. Def' i (13)

119a

cevâb getürdi, eytdi: Ey 'Arab Uluları, ḥâtünüm şöyle buyurdı ki yarın kâtında ḥâzır olasız, (1) perde üzerinden haberleşe göre. Naşîbüñüz varsa bir iş ola didi. Bunlar dağı eytdi: Ḥöş ola didiler ve şabâḥa müşteri (2) olup tırdılar. Mâviye dağı diledi ki bunlarüñ halkın ve hüyün tecrîbe ide, mürüvvetin ve keremin şınaya. (3) Vardı, bunları ayru odalara kındurup her birisine bir deve gönderdi eytdi: Nice ki kendülerüñ ḥâırları (4) dilerse şöyle bişürüp yesünler didi. Bunlar dağı her birisi devesin boğazlayup gönli istedügi (5) gibi bişürdi. Andan Mâviye giydügi giyecegi çıkarup eskiler giydi, yüzine bir pâre bez örttdi ve kara (6) kura dürüşdi ve bir dilenici şüretine girüp geldiği bunlardan ẓâ'âm dileyüp üzerlerine bağa göre. Evvel (7) Batınî odasına varup nesne ẓaleb itdi. Batınî dağı getürüp bir pâre at virdi. Hem azu hem cenk atı (8) alup geldi. Züheyr odasına girdi, ol dağı sehil nesnelere virdi. Andan Nâbiğaya geldi, ol dağı eyü yirinden (9) virmedi. El-ḥâşıl üçü dağı şâkir getürmediler ve eyü yirinden ve ona neçe pişmişinden virmediler. Bunlardan çıkup (10) Ḥâtem odasına geldi, gördi ki vâfir odlar yakmış çömlerler kaynar. Kendü dürüşüp ẓâ'âm bişürür. Mâviye (11) bunı göricek ta' accüp

itdi ve gönlünde eytdi: Bir kişi bunca atı neyler ola didi. Hâtem dağı Māviye'ı (12) görüncek dilenici şandı eytdi: Var, otur, bir laħza ta'āmum bişüreyin didi ve arķasın aña (13)

119b

döndürüp kendü işine meşgöl oldu. Ta'ām pişürüp çanaklara koytardı, şandı ve atun eyü (1) yerlerinden kendü eliyle Māviyenüñ önüne koyup yidürdi ve eytdi: Ey 'Arab Hâtünü, kerem eyle. Biz bunda (2) olduğumuzça gel, git. Her gün hālī olma didi. Māviye du'ā idüp döndi, yine ona vardı. Bir cārīyesi (3) vardı, adı Metta idi. Aña eytdi: Yā Metta, işbu içinde ta'ām hebsinden ne varsa al. Dağı yemek kaydın gör. (4) Yarın ol kişileri kığırıp çatıma getür, ben her birisinüñ ta'āmın bu tabak içine koyup önünde ko didi. Cārīye (5) dağı Sem'ān ve Ta'āten eyle olsun didi. Bir sa'atden soñra Māviye kendü çatında ne kadar 'anber ve misk (6) varsa cem' idüp dört bölük eyledi ve cārīyenüñ eline virdi, eytdi: Var, bu nesnelere ol kişilere vir. (7) Dağı işmarla ki yoldaşlarına bildürmeye ve hem kañgusunki viresin, eyt benüm hatunum. Saña taht idüp bu nesne'ı (8) gönderdi ki yarın kendü çatına hūb rā'iħayla varasin. Yoldaşlarıñ bu sırra muṭṭali' olmaya didi. Cārīye dağı bu hizmeti (9) yerine getürdi. Bu miskleri ve 'anberleri bunlara ulaşdardı ve her birisine hatunı ve nice işmarladısa didi. (10) Anlar dağı şād oldılar ve hāllerin birbirinden gizlediler, her birisi göñli içinde aydardı ki Māviye baña bu nesne'ı (11) añınçün gönderdiğini sevmişdür, almağa hātırumı meyl itmışdür dirdi. Hâtemden ayruğ bu taşavvurı idüp feraħ oldılar. (12) Evet Hâteme, cārīye bu sözi diyincek Lā v'Allah ben bu nesne'ı aşhābumdan gizlemezsin, muħayyelliği (13)

120a

ķabül itmezsin. Mürüvvet degül ki benüm giyecegüm müşklü ve 'anberlü ola. Yoldaşlarımda olmaya didi ve bu kendüye (1) gelen müşki ve 'anberi dört baħş eyledi. Üç baħşın yoldaşlarına virdi, Aluñ, işbu (2) müşkleri libāslarıñuza isti'māl idüñ didi ki yarın Māviye çatına varıcağ giyecegüñüzü bedenüñüz hūb rāyiħa ile ola. (3) Cārīye bunuñ bu ef'ālin göricek varup görıcisine kışsa eyledi ve Hâtemüñ yoldaşlarına itdiği iħsānı (4) bir bir şerħ itdi. Māviye ta'accüp itdi, eytdi: Aħsenet Yā Hâtem, Müpārek Allah mürüvvetse ancağ ola, bunca zamān (5) oturduğum senüñ gibi adama dūş olam derdüm didi ve ğāyet de feraħ oldu. Andan aħşām olunca şabr (6) eyledi. Aħşām oluncağ dört tabaķa ħurma töldardı. Māviye eytdi: Yā Metta, (Matheu), al birisin ol tāifeye ilet (7) ve eyt ki Görücüm saña selām itdi, işbu ħurmayı gönderdi ki ağızuñuz tatlı idesiz ve gice oturup çerezlenesiz. (8) Evet çekirdeğin gizleyesiz tā

ki bu yoldasunuz, görüp Māviye Nābiğa'yı sormuş dimesinler diyessin ve bir laḫzā katında (9) turasın, göresin ki didüğün sözle 'amel ider mi itmez mi yine baña gelüp tiz haber idessin didi. Cārīye (10) daḫı Sem'ān ve Ta'āten diyüp tabaḫın birisin aldı, Nābiğaya iletđi ve görücüsü ışmarladuğın 'alī'l-taşıl didi. (11) Nābiğa řād oldu. Başladı, ḫurmayı yidi ve yidigünün çekerdegin yire gömerdi. Cārīye görđi, Māviyeye bunuñ (12) andaki işini haber virdi. Māviye eytdi: Var bu üç tabaḫı daḫı bākī yoldaşlarına ilet. Anlara daḫı ? (13)

120b

Nābiğaya ne dirlerse anlara daḫı didi. Her birisi ḫürrem olup sevindiler, ğayrı yoldaşlara virilmedi. şandılar (1) ḫurmāyı yiyüp çekerdegin yire gömerdi. İllā Ḥātem cārīyenün sözün işidicek ḫātırı melül oldu ve taḫi'atı (2) bunuñ sözünden incindi. Andan bu cārīyeye Sizün ḫurmānuza benüm iḫtiyācum yoḫ, maḫşūd baña (3) getürdüñse gerekmez, senün görücün benüm 'ādetüm terk itdürüp beni baḫīllerden mi itse gerek. Güçücekden bir vesīle büyüdüm. (4) Terbiyet buldumsa yine řol şarikle gitsem gerek didi ve kerem olup işbu ři'ri didi. ři'r. (5)

Rāvī aydur. Cārīye Ḥātemün şi'rin işidicek şerm-sār olup utandı, andan Ey 'Arab (10) Ulusu, baña melül olma. Benden saña bir haber ulařdurmaḫdı, yirine getürdüm. Bākīsün, yeg bilürsün, bunu (11) saña gönderen kişi katında ḫāzır degül. Ḥātırıñ nice dilerse şöyle eyle. Benüm sözüme muḫayyed olma didi. (12) Bir laḫza şurdı ki Ḥātem niler göre. Ḥātem daḫı sözi tamām olmadın bu ḫurmāyı yine üç baḫş idüp yoldaşlarına (13)

121a

gönderdi, cārīye varup bu ḫāli daḫı Māviyeye daḫı ḫikāyet itdi. Māviyenün ta'accüpi artdı (1) ve Ḥātime ḫücceti viřāline intizārı ziyāde oldu. Ol gice sabreyledi, yarındası olıcaḫ bunları da'vet (2) idüp çatına cem' eyledi ve perde ardından selāmlařup bunlaruñla şatlu dil döküp

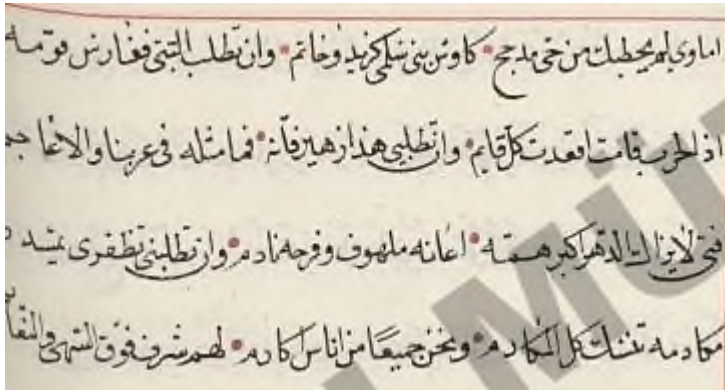
haberleşdi (3) ve şîrîn sözlerle bunları müşerref eyledi, andan eytdi: Ey ‘Arab Uluları, şöyle işitdüm ki sizin beni dilemege (4) geldüñüz haberüñüz aşluñuzı ve nesneñüzü ve qabileñüzü baña haber virüñ ve nesebüñüzü ve ma‘iyyetüñüzü (5) söyleñ, qanğiñüzle ki rızqum ve naşibüm var ise görüp ihtiyār idem. Halkum ta‘allükātum benüm ihtiyārum (6) virmişlerdür, kimse işüme qarşmaz, kim ki dilersem varırın didi. İmdi hālüñüzü baña şerh (7) idüñ. Şi‘rle ben feşāhat ehlin süreyin. ‘Alî’l-ħuşūs ki keremi ve mürüvveti ola didi. Bunlar Māviyenüñ (8) sözün işidicek qabül itdiler ve dedüğüne ikdām itdiler. Ol Nābiğa kendü hālın şerh idüp (9) bu beytleri eytdi: Şi‘r.

Andan şoñra işbu ebyātı aydurdı. (13)

121b

Şi‘r.

Rāvī eydür: Hâtemden gayrı beni heb şî‘rinde hālını söyledi. Hâteme eytdi: Sen dağı bize muvāfaqat (5) idüp söyle didiler. Geldi ve eytdi: Ey ‘Arab Uluları, bu nesne hiç benüm fikrümde yoğdı. Ben ‘Irāq (6) tarafına bir maşlahata göre yürürdüm. İttifāk buraya uğrayup hāl şöyle oldı ve İrānda güç bulduq (7) ve Şedefde Dürr-i Şeyme düş olduq. Elümüzden geldüqçe dürüşelüm ve nefşümüzi kesād bāzārına ‘arz idelüm. (8) Ol ki birümüze naşib ola. Sa‘ādetüñe ṭālî‘i öger ve sözi qabül ola. Andan (9) Züheyre eytdi: Yā Züheyre, niçün şî‘rlerüñ

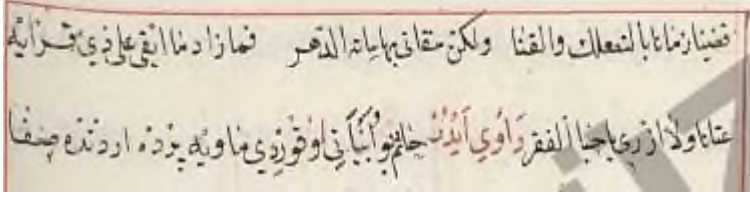
eyüsünden okumadıñ? Bunda oturanlar tekebbür (10) likden eyi şî'r okumağa begenmez didüğünden midür yoħsa Züheyr Sem'ân ve Tâ'aten diyüp işbu (11) beytleri bedihî inşâd itdi. Şî'r.(12)

بيتلرى بديهي لىشا دى شىعر فان تسلى عني فاني ابن سيد كرمين السادان خير مشعري
 وبرز للقرن المشهور الوفا . اذا خاتم عنه كاليث قسوري . ولغز اذا ما كنت يوما مفاخر

122a

يا ريم احداد والحزب
 اندن خاتم دى المعاوله طرفه اساورت ادبا سبور عرجا سيد
 اما ويقد طال المتبر والمجر • وقد قام لي قبا املة العذر
 ما وى يا لار وراج ما انت غالة
 وكيت تاج الثمر ويشترى البدر
 اغاوى في لا اقول السائل
 ان جاء يوما ان في لىنا فتر
 اما وى مال الارض ما نفع الفنى
 اذا انفسه سياتت فيلوم فتر
 وكل يقين انى بعد مدة
 اسبر الى قبر جراته غير
 ورجع من خلفى الدين اجمهم
 يقولون قد اوتى لنا ملقى الحشر
 فابو بلان الفنا لا يذكر بعدونه
 اذا الخيكن في عين طيب الذكر
 وان لم تكن خطاله غير مسميه
 فما ساق والله سوى الموت والقبر
 او ما وى ان يصبح مدي يقفتر
 من لارن لا مال لذى ولا ذكر
 ابرى ان ما انفتحت لىر لى فترقى
 وان يدى فمخالت يذيعر
 اما وى انى عشت ولحدامه
 فقير ولام اللدى ولا يسر
 وقد علم الاقوال لوان خاننا
 ازاد خبر لى مال كان له فخر
 وحيد عزيزين اهلها وتعرف
 وغا من الدنيا فلا بيع ولا اشتر
 ولكتنى اجمى نالى ضيبعه
 فاولها ذكروا خبرها ذجر
 ولا اخرف ابن العمان كان اخوانى
 شهود او قد اودى بهم الذر
 وما تيرط الى السنة العظاما
 عامر ذات لى لى لى
 وعين عو بخارات بدي عبقية

122b

Rāvī eydür: Hâtem bu ebyâtı okurdu, Mâviye perde ardında şafâ (2) sından baş şalup hareket iderdi ve sözlerinüñ halâvetinden zevk idüp feraḥ (3) olurdu, tamâm idicek eytdi: Yâ Hâtem, ağzuñ çürümesün, seni sevmeyen dünyâda yürümesün. (4) v'Allah ki senüñ bu şi' rüni işiden kişinüñ katında dünyānuñ qadri ve kıymeti ve mâluñ (5) rağbeti almaz ammâ bir 'aceb söz söyledüñ. Zirâ ki didüñ: ' 'Irâk tarafına giderdüm. Bunda ittifâk (6) düşüp yolum uğradı.' didün. Bu sözden añlanur ki bize artuq rağbetüñ yoğmuş (7) ve bizi qaşd idüp gelmemişsün didi. Hâtem eytdi: Lâ v'Allah bu sözi saña rağbetüm olmaduğçün (8) dimedüm ammâ seferüme sebep buydı ki Melik 'Ādil Zāhib Eyvān ve Melik Zemān Kiserī (9) saña adam gönderüp develer istemiş. İttifâk ol vaqıtde ancaq bir devem bulundu, vardum (10) qabileden ve aşhābumdan on biñ deve borca girdim, alup dim. Mecmū'ına o çuvāl içinden (11) yükledüp yine baña göndersin. Ben daḥı develeri yine eşine virdim. Velikin nesneye (12) sebep oldı. Bildim, hâturuma teşviş düşdi. Diledim ki varup Melik (13)

123a

Nu'māndan bu qaziyyenüñ aşlın şordım ve sebebi bilem, didi. Andan ol bir deve ki aqçe ve altun (1) yüklenüp kendünüñ evine gelmişdi ve ḥalka heb ulaştırmuşdı. Yerinde hemān bir qullar- (2) -rı qalmışdı, anı Mâviyeye ḥikāyet itdi ve bir bir beyān eyledi. Mâviye müteḥayyir oldı. (3) Bunuñ şehāvetine ve keremine toña qaldı ve eytdi: v'Allah Yâ Hâtem, bu nesne isrāfdur. (4) Senden ğayrı kişiyeye serzeniş idüp 'itāb itmek vâcib idi didi. Andan (5) Hâtemüñ yoldaşlarına eytdi: Ey 'Arab Uluları, siz bu nice zamāndur rüzgār geçür (6) düñüz ve qabileler ve yollar gördüñüz. Hiç bu mertebede şehāvet gördüñüz mi didi. (7) Nābiğa eytdi: Lâ v'Allah Beyt-i Hīrām ḥaqqıçün ve anlar üstündeki putlar ḥaqqıçün gör (8) medük, bir kişiyeye ne qadar ḥüb qaşideler disevüz ve eyü şi' rlerle medḥ itsevüz ve yağmurlar, bu (9) lutlardan geçer. Söz bir deveyi yāḥūd iki deveyi henüz aramıza ḥimmetle alurduq. Bu kişinüñ (10) 'ālemde nazırını bulunmaz ve 'Arab içinde mişli işidilmez didi. Hâtem eytdi: Bī-llah Ey Yoldaşlar, bu (11) sözi söylemekde ḥaḫadan ḥālī degülsin, ziyāde ne olmaz ben bilürin ve hem gözümle bir kişi gördüm (12) ki ben bu yolda virdüğüm ol bir günde bu işi iden kişiyeye yoldaş olup tecribe itdüm. Ben anuñ (13)

katında kel 'adem oldum didi. Māviyeye bunuñ sözi hōş geldi ve inşāfı yükündi. Andan (1) Bī-llah Yā Hātem, ol senden cömerd olan kişiuñ kışşasından hikāyet eyle, işidem. (2) Anlar gibi kişilerin dāstānların diñleyüp ser-güzeşlerin işitmekle ola, bize dağı bir pāre kerem (3) itdi. Yapışa ve comardlık ögrenvüz didi. Hātem eytdi: Sem'an ve Tā'aten Yā Seyyid, alup bu deveñi (4) saña hikāyet ideyin didi ve başladı ve Bir gün evden çıkdum, 'Arab kabīlelerinden (5) māl ve rızq kisb itmege giderdüm. İttifāk seferüm bir müşerref ve müzeyyen maķāma irişdi ki dürlü (6) dürlü çemenler ve çiçekler ārāste olmuş, kumriler ve bülbüller öter ve geyikler oynar, yemişleri vākur ot şuyı (7) bol şanasın, cennet yāgmācılarındandır, gören gönülde guşsa kalmaz ve müşāhede iden adam maħzūn (8) olmaz. Bunuñ gibi yirüñ ve şağında şu' aradan birisi demişdür ki Şi'r.

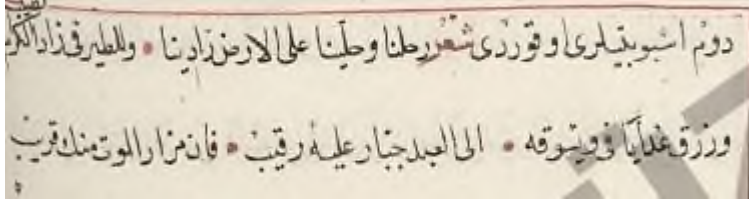
Rāvī eydür: Andan Hātem eytdi: Ey 'Arab Uluları, bu vaşf itdügüm, (13)

itdügüm maña ne irişcek gāyet de şusamışdım, diledim ki bir arada şu kenarına varup şu içem. (1) Gördüm ki bir uzun bellü 'Arab kuşanmış ve dilbendünüñ uçan boğazı altından bağlamış 'ifrit (2) nesne gördüm, gören adam heybetinden heybet alur ve şeklinden ihtiyāţ ider. İlerü varup selām (3) virdüm, bī-tekellüf yanında oturdum. Bir laħza avurd urdum, sürüşdüm, gördüm ki bu dağı (4) ben yürüdügüm yolda yürür, ben taleb itdügüm nesne'i taleb ider. Bunuñla yoldaş olduğ ve maķşūdumuz (5) hāşıl itmekde ittifāk itdük ve azuğ yiyüp şulanduk. Andan turup yola revān olduğ. Gider (6) ken açlık galebe itdi, bir çeşme kenarında indük, kōnduk. Ben diledüm, kendü azuğumdan ortaya getürem, (7) yoldaşum kōmadı, kendünüñ vāfir yiyecegi varmış, getürdi. Doyınca yedük, bākī kalanını yirinde (8) dōkdi ve atına süvār oldu. Ben aytdum. Ey Yoldaş, ne 'aceb iş itdüñ, azuğumuzu yirinde (9) koyup gidicek yerler midür ? yok, yakında şenlige irişcek, ma'lūm degül. Benümle dağı azuğ azdur (10) didüm. Ol yakın geldi, eytdi: Ey Yoldaş, hiç darlağanma ve hāturunu melül dutma. Seni yaradan (11)

rızkıñı eksük itmez didi. Ben dağı bundan bu sözi işidicek bildüm ki şāhib keremdür (12) ve mürüvvet ıssıdur ve i' tıķadı pākdur. Nesne söylemedüm, yanına düşüp gitdüm. Yolda işidür (13)

124b

düm, işbu beytleri oķurdı. Şi' r.

çünkü bu beytleri bundan işitdüm, göñlüm içinde kendü nefsimе aytdum. v'Allah ki kiři kendüye (3) mağrūr olmaķ olmaz 'ālemde neler vardur didüm. Bu hālle gitdük, öyle olunca yine (4) ķarnumuz acıķdı. Bir yirde oturup benümle olan azuğumı dağı yedük, bāķi ķalanının yine yerü (5) müze ķoduķ ve řu içdük. Diledük ki ata binüp gidevüz, nāgāh gördük ki bir itcügüz (6) ğāyet de şusamış, dilin ağzından çıkarup şarkıtmış, gelür. Gelirek vardı, ol bizüm (7) azuğumuzuñ yerinde ķalanını buldı, yedi. Tamām ķarnın doyurdı, biraz oturdı. Dağı andan řoñra (8) gelüp biz içdügümüz çeşmeden řu içdi, ķondı, bize gelüp ķavuřdı. Ardumuza uyup yola (9) gitdi. Yoldařum bu itin hareketin görüp baña eytdi: Görür misin, İşbu hayvā- (10) -ncuğūñ işini? Yemekden ķarnı doyınca yidi, bāķi ķalanını bizcileyin yirinde ķodı, (11) götürmedi ve baķmadı. Eger biz anı götürsevüz hem bu miskīn aç ķalur (12) dı hem bizüm himmetümüz bundan ādeti olurdı. Eyü varmaduķ mı, ķoyup gitdügüm (13)

125a

didi. Ben Belī, v'Allah řavāb-ı fikr itdūñ ki ıssı bu yörelerdedür, bizden (1) ayrıldı. Eviñe gitdi ola diyü nāgāh gördüm ki itcügüz bizi ķoyup yoldan (2) şapdı, gitdi. Şöyle fikr itdūñ ki ıssı bu yörelerdedür. Bizden aña (3) gitdi ola diyü nā-gāh gördük bir sürüñiñi ķovup üstümüze getürdi. Ĥamle idüp (4) bu ķaçan eli ķoduķ. Anda od yaķup pişirdük yidük. Üç gün bu hālle gitdük. Yolda ķarřu (5) bu itcügüz bize av bulıvirirdi, az ķalıb giderdük. Dördinci gün olıncak bir ķabile leşkerden (6) hālī hiç kimse ķalmamıř, def' bu develeri ve bāķi bu tavarları deveciler yine ve ķōbānlar yine (7) sürdürüp geldügümüz yola revān olduķ ve ķaçup ķurtulmağa sa'y itdük. Bir sa'at (8) gitmeden ardumuzdan bahādurlar süñüleri at ķulağına bırağup irişdiler, bizümle cenk itdiler. (9) Biz dağı süñümüzi elümüze alup döndük, yoldaşum

baña eytdi: Lāt ve ‘Uzza ھاqqıçün sen mälla (10) dur, ھاçet diñleñe, şavaş idesin. Hemān baña yardımüñ ola ki māl bekleyesin. Ben bu şeytānlara (11) kendü mikdārlarını bildüririn didi. Ben dağı bunuñ sözün ھاbül idüp māl, ğanīmeti bekledüm ıturdum. (12) Göñüle danışdum, aytdum. Göreyin, işbu kiřinüñ ھاlı fı iline muvāfık mı yoħsa degül mi didüm. (13)

125b

Andan şoñra bir laħza bunuñ cengine teferrüc itdüm, gördüm ki bu gelen ھاłkı hep ıtpraĝa dıřurdi ve mecmū‘ sını (1) ‘adem-i ‘ālemine gönderdi, dönüp yine baña geldi. Bařdan ayaĝa ھاana boyanmıř işbu ři‘ r aytdurdi. ři‘ r. (2)

řümüñ hünerin görüp bahādırlıĝın ta‘accüp itdüm, hele gitdük. Ben öñce develeri ve davārları şurdürüp (6) güderdüm, yoldaşum ardu mca beni bekleyüp gelürdi. Ol it dağı bizden ayrılmadı. Gide gide ol ھاşduĝum (7) yere varduĝ bir laħza ھاunup rāħat olduĝ. Andan yoldaşum ol mälları üç bölük eyledi. Baña eytdi: İmdi (8) bir bölüĝün iħtiyār idüp var, vařanuña git didi. Ben aytdum. Yā Mevlāi, Lā v’Allah Ey Yoldař, ben bu māldan şey (9) müsteħaĝ degülin. Zirā ki cenk itmedüm ve zaħmet çekmedüm ve hem bu māl üç bölük eyledüñ. Biz ħöd iki kişiyüz. Bir bölüĝün kime (10) virirsin didim. Ol eytdi: Bir bölük işbu bizümle yola gelen itcüge virürin. Ben aytdım. Yā Mevlāi, it bu māl neylese gerek, (11) buña virmekden ĝaraž nedür didim. Ol eytdi: ĝaraž budur ki ھاqqıñı alup kendü yoluña gidesin ve ben kendü nařībüm alup yoluma gidem. (12) Bu itcügüz ھاñkumuza uyup giderse anuñ başşın dağı alısun didi. Ben dağı bunuñ sözün işidicek ĝāyet de ta‘accüp itdüm ve bir ĝiřşeyi alup bunuñla (13)

126a

vedā' laşdum ve ayrılıp geldüm, yola gitdüm ve ol dağı bir bölügin aldı, vaţanı ţarafına 'azm itdi. İtcügiz gördi ki ayrılduğ, (1) benüm arduma düşdi. Ben dağı gördüm ki ol yigit arduma düşmüş gelür. Ben aytdum. Mālı almağa gelüp (2) ola, v'Allah itdügi iş müveccehdür, hiç baña zulm itmez. Hağ anuñdur, inşāf degül ki ol bunca cenk idüp nefis (3) ortaya ıoya, ben iki bölük māl alam, ol bir bölügin ala. Bu ulu zulmdür didüm ve dönüp bu yigidi karşıladum ve m: (4) Ey Yoldaş, v'Allah ki senüñ haţuruña gelen benüm gönlüme geldi. İşde sen işde māl, v'Allah ki sen varken ben bir deve (5) almağa lāyık ve müsteħađ degülin didüm. Ol Ey 'Arab Ulusu, beni bağıllığla nisbet eyleme. Ben sözümden dönmez, māl (6) için gerü dönmedüm. Lakin döndüğüme sebep budur ki bunca gün senüñle idi, döst olam. Bi-llah doğrusun. Senüñle tuz etmek tidük, adıñ bilmedük. Ben dilerüm ki (7) digil, saña kim dirler ve ne kabiledensin? Eger bizümle düşman olan ħalkdan olursañ dağı suçuñı bağışladım. Eger sen benüm (8) adımı sorarsañ baña 'İţāf bin Kānaţ dirler. Sen dağı adıñı ve nesebiñi beyān eyle didi. Ben aytdum. Ey Yoldaş, benüm (9) adım Ĥātem bin Sa'iddür, Benī Ţayy kabilesinden geldim didim. Ben sözüm tamām idince 'İţāf def' atdan inüp geldi, üzengü (10) de ayağum öpdü ve 'özür diledi, eytdi: Bi-llah Yā Emīr, seni bildüm ki senüñ ħālüñe lāyık ħizmet idem, çokdan senüñ (11) keremiñi ve mürüvvetüñi işidürdim ve buluşup müpārek yüzüñi görmek isterdim, ħayf elüme girmişsin. Velikin bildim, hele (12) ma'zür dut. İşbu ben alduğum develeri ve mālını dağı sen kabül eyle, senüñ aduñ uludur ve ħavġāñ büyükdür (13)

126b

ve gelürüñ ve gideriñ çokdur didi ve kendi alduğı ħişşeyi getürüp ben alduğuma karşıdurmadı. Andan sonra (1) eytdi: Nolaydı benümle bile ħavmüme varaydıñ ki saña ħaţurum diledügi gibi ħidmet ide idim ve biñ deve (2) dağı vireydim ki konuğa boğazlayup yedireydiñ didi. Ben dağı bunuñ mürüvvetin ta'accüp itdüm. İnüp baş ve yüz, yer (3) öpdim, du'a ve alkış itdim. Ey 'Arab Ulusu, bu ihsānıña 'ivażın idmez. Sen faġir ħalup ġanı (4) eylediñ, ne dilleyin, senüñ şükriñi yerine yetürem, bu iyiliğüñ 'avāzın Allah vire Lāt ve 'Uzza ħaġġiçün gönlümde (5) bir vechle muħabbet ħoduñ ki alup maġbere varınca gitmeye ve ħatında ħāzır olursam senüñ vaşfuñ dilümden (6) zāil olmaya didüm. Añla iden vedā' laşup ayrılduğ. Oluđdan ne ħadar nesne virürsem gözüme az (7) gelüp vaġdden tecāvüz itdüñ ve isrāf eylediñ. DİNÜñ sözü ħulađuma girmez ve ħaţıruma gelmez didi. (8) **Rāvi eydür:** Ĥātem, bu kişinüñ vaşfin söyleyecek ħāzır olanlar ġāyet de ta'accüp itdiler. Ol yeñideñ mürüvvet (9) ve seġāvetine taġsīn itdiler. Andan Māviye eytdi: Yā Ĥātem, bu mertebede cömerdlığ kimselerden gelmez, meger ki yine senden (10) gele. Zirā ki tecribe ħıldım didi. Andan Ĥātemüñ yoldaşlarına

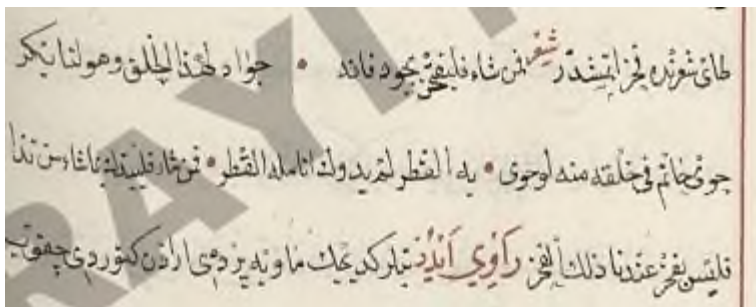
eytdi: Ey ‘Arab Uluları, bu hâl kıandansız, (11) hırmāyı yiyüp dağı yoldaşum görmesün diyü çekirdegin gömdnü, bu kıandan Hâtem yoldaşlarıyla bile yidi didi. (12) Nābiğa bunuñ sözün işidicek Hâtem kıatında şermsār oldu ve bākī yoldaşları dağı utandılar, bildiler ki bu nesne (13)

127a

cem‘isine oldu. Andan Nābiğa eytdi: Sen şöyle buyurduñ, anıñçün itdüñ didi. Māviye (1) Belī, ben buyurdum. Velikin sizi tecrube iderdüm. Bir kişünñ tabi‘atında cömerdlik olıcak tecrube (2) itmege yāhūd ırak sebeble zāil olmaz ve zārürete uğramağla bir dürlü dağı olmaz. (3) Benüm kıatında cem‘inizün hāli ma‘lüm oldu. Gördiñiz mi ki size didüğüm gibi Hâteme dağı sözümi didim, (4) kıabül eylemedi ve hırmāyı size üleşdürdi cārīyeme ver, hem eyledi. Hiç birünüz bu işi itmedünüz (5) didi. Nābiğa eytdi: Yā Māviye, ma‘lüm oldu ki bu cem‘isini Hâtem için itmişsin. Maķşüduñ (6) bizüm ‘aqlumuz uğurlayup halk içinde ‘itāb itmek imiş. Māviye eytdi: Lā v’Allah murādum (7) ol degüldür. Evet bundan ziyāde ‘ayuplarıñuzu ördün, benüm kıatında didi ve ol (8) dilenici şüretinde varup ta‘ām diledüğü vaķt, vardıkları deve eti pārelerin şaklamışdı, (9) getirüp ortaya gördiler ki bir pāre azık ayagudur ve bir deve baldurdu ve ökçesidür. (10) Heb hacil oldılar ve leşleri aşığı düşdi andan soñra Hâtem verdüğü semüz pārelerden (11) ve taşlu yerlerden dağı ayru gizlemişdi. Anı dağı ortaya getürdi ve bundan ğayrı nefis (12) ta‘āmlar bişürüp getürdi. Bunları yemege kııgırdı. Hâtemden ğayrısı gelmediler. Hāyā ğalebe (13)

127b

idüp başları kıayu oldu. Hâteme aytdılar. Yā Hâtem vaķt olur öcimiz himmet çeküp kıoduğı (1) evi kendü alımaz, bir fāriğ oturan kışıye naşib olur, bizüm hālümüz ne oldu, mağlüm (2) diyüp Māviyenün kıatından çıkup def‘i atlarına bindiler ve diyārlarına ‘azm itdiler. **Rāvi eydür:** (3) Cemī‘ bunu Saīd Benī Tayy kabileleri Hâtemün keremiyle iftiħār iderlerdi. Niteki Ebī Timām (4) Tāy şi‘rinde aħr itmişdür. Şi‘r.

Rāvī eydür: Māviye perdeyi aradan getürdi, çeküp (7) geldi. Hâtemüñ elin öpdü ve cemâlini buña geregi gibi ‘ arz itdi ve eytdi: Yâ Hâtem, ben seni (8) helâllığa qabül kıldım ve mecmû‘ māluma ve rızquma mālîk itdüm. Eger sen dağı beni begenüp (9) qabül iderseñ hemân düğün itmek arınca olalım, işiden ne dirse disün didi. (10) Hâtem, bu haberi işidicek şād oldu, yolca giderken bunuñ gibi ittifāk tüş olduğuna (11) mütehayyir oldu. Andan soñra Allaha şıgınuş ve gönülden Māviyenin sözün qabül (12) itdi ve eytdi: Yâ Māviye, Hâtemi yoldan ayurduñ ve aqrābasından ayurduñ ve uyrukun ayurduñ (13)

128a

didi. İmdi mecîd ol, kimsenüñ serzenişinden üşenme ve ‘ itâbından incinme. Ben (1) senüñ yoluñda cānum fedā ideyin ve bu bâbda ta‘n idüp söyleyene cevâb vireyin (2) didi. Māviye geldi ve Hâtem bunuñ cemâlini beğendüğine ferağ oldu. Fi‘l-hâl qavmünüñ (3) añaberini ve halkınuñ ulularını cem‘ eyledi ve Hâtemi helâllığa qabül itdügin bunlara haber (4) virdi. Hep şād oldılar ve maşlahat gördiler ve bir yire dizilüp yedi gün tamâm (5) düğün itdiler ve develer boğazlayup ve koyunlar kırdılar. Sekizinci giçe Hâtemi gördi ki (6) koyup Māviyeyle buluşa. Dirler, Hâtem bunu görincek şol şuşamış yir yağmürü (7) qarşular gibi qarşuladı, qocuşup öpüşdiler. Andan soñra ‘âdet neyse yirine geldi. (8) İki dağı maqşudlarına qavuşdılar ve birbiriyle gāyet de sevişdiler. Bir ay Hâtem bu hâlde (9) tırdı. Māviyeyle ‘işret idüp zevk itdi ve tını hâtırından gitdi (10) ve Melik Nü‘ māna gidecegi unuttı. Bir aydan soñra ‘aşk şarhōşluğundan ayıldı (11) ve keşret muşāhabetle şehvet odı soyundu. Andan vağanın añup melül oldu ve öte (12) qonuklar qonup hizmet itdügi gönlüne geldi ve gelene gidene bunca ihsānı irişdigi (13)

128b

hâtırına düşdi ve hâlinden Māviyeye şikāyet itdi ve eytdi: Yâ Hâbibi, işitdük (1) ki bir qabîlede qonukluk evleri yapmışım. Bunca zamāndur elden geldikce sa‘y idüp (2) hāşıl itmişim ve ‘âlemde şöhret çekermişim. Şimdiki hâlde yirimde ol hizmeti yirüne getürür kimsem (3) qalması. Qorqarın ki ben ol diyāra varmazsam ol evlerüm yıqıla ve ‘âdet bozula ve adum unudula. (4) İmdi dilerin ki sen dağı baña muvāfaqat idesin, gidevüz. Eger rāzı olmazsañ hūd seni terk ide. Hüküm (5) yoğdur ki ben dağı bunda qalırım didi. Māviye bunuñ sözün işidicek eytdi: Ya Hâtem, ben seni ‘azmüñden (6) men‘ itmezim. Saña muvāfaqat iderin. Kerem-i bünyādun yağmağa sebep olmazın. En‘ām ve ihsān olurun, bozmağa (7)

rāzidegülin. Ne vaqt gidersün ben dağı senünle bile giderin. Hic hāturūna ğupār getürmesün. Hemān (8) melül olma didi. Hātem şād oldı ve ıŝıdan āzād oldı, andan eytdi: Hāzır ol, yarağıñ (9) gör, üç günden ŝoñra göcüp gidelüm didi. Māviye Senün elüñdedür, eyle idelüm (10) didi. Üç günedek yol asbabın müheyyā itdiler ve yanların bağılayup hāzır oldılardur dağı gün Māviye (11) halkla vedā' laşdı, Hātemle yola revān oldı. Mecmū' mālı ve rızkı ve devesi bile ŝol niyetle ki (12) bu bādire aşlā kadem başmaya. Qavmün aña ve bir akrabāsı bir günlük yol bile giderdi. Çıkdılar, andan ŝoñra Hātem bunlara and (13)

129a

virüp gerü döndürdi. Kendüler kendüleri yoluñ yarısına irişincek gördiler ki bir taraftan töz belürdi. (1) Gelirek töz yarıldı, içinden yetmiş kişi her birisi şeytāna beñzer, çıkağeldiler. Ardınca bir uzun bellü (2) ' ifrīt ŝüretlü muqaddemleri qaraltıda bir ata biner ki ebābil kuşuna iriŝe. Arkasında bir çaçalı var, (3) altunlu, ŝu' lesi güneş, nūrına ğalebe ider ve yanında üç kişi bile gelür, çağrıŝurlar ki Yā Māviye, esirliğine (4) beşāret olsun saña. Veylek, Yā Bintü'l, Lahnā ve Yā Veled-i Zinā Hātem, senün 'aklıñı 'avradla uğurladı ve aydılar. (5) Mālla konuq ağırladığın söyleyüp öğündi. Uş bunun gövdesininke anuñ gövdesine nice kuşlar uşa (6) ve sen esir olup elümüzde zelil ve haqır olasın. Bize hileler idüp kendüñden iraq eyledüñ ve Hātemi kendüñe muqarrib (7) eyledüñ. ŝimdiki gün dağı işlerün 'ivazın bildürem ve Hāteme hālını ve miqdārını bildürelüm didiler. Aşma' i aydur. (8) Meger ki bu üç kişi ol şā' irler idi ki Māviye maqşūdlarından maħrūm idüp red eyledi idi. Zirā (9) ŝol vaqt ki Māviye qatından çıqup gitdiler 'Arab bahādırlarından bir cabbār ve semm-kār vardı. Adına (10) 'Ābis bin Hāzım dirlerdi. Anuñla bunlaruñ arasında evvelden dōstluq ve bilişlik var idi. Aña varup hāllerin (11) 'arz itdiler ve Māviyeyle geqen mācerāların hikāyet itdiler ve bizi red idüp Hātemi qabül itdi diyü ŝikāyet (12) itdiler. Bize intiqāmumuzu alıvir diyü yalvardılar. 'Ābis bunlarıñ sözün işidicek arslān gibi gemrendi. (13)

129b

deve gibi kükredi, eytdi: Ey 'Arab Uluları, baña bir haber getürdüñüz, size hil'at giyürmelüdü. (1) Zirā ki ol qaħbe bu işi baña dağı geqürdi, varup taleb itdüm, beni dağı red itdi. Çünki (2) Hāteme vardı. 'Arab 'ahdi hürmetiçün anda muqim olup durcaq degüldür. Elbetde bile varup (3) Benī Tayy qabilesine gitse gerekdür. Tedbır budur ki varup yolun alavuz. Qaçan ki gele gide (4) arqurı çıqup beşlerine bile getürevüz. Sen dağı ol vaqt ki

Māviyeyi esir idevüz. (5) Ne kadar şamātañuz varsa kılasuz ve nice intikāmıñız olursa idesiz didi. (6) Andan kavminden yetmiş kişi ihtiyār idüp bile aldı. Bu üç şā' ir dañı (7) bile girdiler ki Māviye esir olduğı vaqt intikām idüp (8) şamāta iderler, hem māl gānimet hāşıl ideler. Zirā ki insān tama' dan hālī degüldür. (9) Huşuşan ki 'Arab t̄āifesi gāyet de harīş olurlar. 'Ale'l-huşuş ki şā' ir ola bu hālle girdiler (10) ve bu kaşdla yürütdiler. Elkışşa gelecekleri yire irişdiler ve gizlenüp Hāteme muntazır oldılar. Ol idi ki Hātem (11) irişdi, bunlar dañı çeküp üzerine hamle kıldılar ve yukarıda didüğümüz gibi çağırdı. Māviyeye (12) söylediler ve 'Ābis Yā İbnitü'l-Laḥnā, bundan kanda cān kırtarasın diyüp ilerü yürüdi, bu ebbyātı okıdı. (13)

130a

Şi'r.

Hātem, bu hālī müşāhade idicek Māviyeyi kıllara ve kızmetkārlara ışmarladı (7) ve kendü bunlara döndi. Māviye figān idüp ağıladı, Hāteme (8) bir ziyān irişe diyü kırkıdı. Andan yüce āvāzla çağırdı, (9) eytdi: Ey Şōm t̄āife bize zulm elin uzatmañ ve Hātemi (10) öldürmege kaşd itmek mālumızı alup bizi āzād idiñ, (11) faķilıge marāzi olduķ. Eger Hātem dünyādan giderse kıonuķlar evleri (12) bozulur ve seḫāvet ve kerem bünyādı yıķılır didi. Bu sözün tamām (13)

130b

idicek Hātem dañı bunlaruñla uğraşmağa kaşd itdi ve bunları kendülerden def (1) itmege 'azm itdi. Bunlar bu hālde iken nāgāh bir taraftan bir bölük atlu çıķdı (2) ve biri biri ardınca

‘uḳāb gibi irişdiler. Öñlerince bir re‘ isleri var, cenk (3) altında müstağrıḳ olmiş bir at biner ki ardından yel gibi yayılıb yitmez ve öñünden (4) kuş kaçup ḳurtulmaz. Çağırup aydur ki Yā Ḥātem, üşenme saña meded irişdi. Ğamdan (5) ḥalāř oldıñ ve düřmāndan ḳurtuldıñ didi. Bu ebyātı okurdu. şi‘ ir. (6)

131a

Åřme‘ ī aydur. Meger ki bu gelen Ḥātemüñ yoldaşı ve dōstı ‘İťāfdı ki Ḥātem Māviyeye (1) bunuñ cōmerdlıgıñ ve keremin söyledi idi. Bunuñ ittifaḳ, bu maḳāmda irişdügüne (2) sebep buydı ki varup Māviyenüñ olduĝun işidicek eytdi: v’Allah ben varup (3) Ḥātemi görsem gerek ve evlendüĝin müpāreklesem gerek didi. Ḳābilesinden on adam (4) alup Māviyenüñ ḳābilesinden yaña ‘azm eyledi. El-ḳıřřa gelüp irişdi, gör (5) di ki Ḥātem gitmiş. Yoldaşlarına eytdi: Ćunki buraya geldik, sa‘yumuz zāyi‘ itmezüz. Elbetde (6) ardına düşüp gidelüm, diyārına dağı vardısa varup buluşalum ve hem ‘Arab (7) ḥarāmileri yollarda eksük degüldür. řāyed ki ĝāfil giderüñüz bir ziyān ola didi (8) ve yoldaşların uydurup Ḥātemüñ ardına düşdi ve gice güñdüz dimeyüp (9) yürütdi. Oldı ki yukarda didüĝümüz gibi bunlara irişdi ve cenk üzerindeyken (10) buluşdı. O muşıbet, o aḥmer tā v’Allah ki Ḥātem bu beriyye müptelā olmiş ve düřmān (11) ḳaynaĝına düşmiş didi. Andan Ḥāteme çağırdı, eytdi: Ḳorḳma, meded irişdi didi ve süñüsin (12) toĝruldup ‘Ābisüñ üzerine ḥamle ḳıldı ve bāḳī yoldaşları dağı bile depdiler. Bir (13)

sā'at içinde 'Ābisi ve aşhābını gerü döndürdiler ve tāmā'ların mest eylediler ve gönüllerine (1) korku bıraktılar. Çünkü anlar dağı gerü çekildiler ve araları göyüñdi ve meydānları (2) buydı. 'İtāf çağırdı, eytdi: Yā Mü'errisler ve Yā Veled-i Zīnālar, v'Allah ki sizūñ eçelūñüz (3) gelmişdür yohsa Hātem gibi kişiye el uzatmazduñuz. Yā veylilkim uş bugün (4) sizi fenā deñizine dökeyin ve 'adem iklimine göndereyim. Eger bahādırlık da'vāsın iderseñüz (5) gerekse meydāna gerek, berāber uğraşalum. Gerekse bir def'ada cem'ūñüz hamle idūñ. (6) Tā ki bahādır kimdür göresiz ve rüzgār miñnetine uğrayasız didi. 'Ābisūñ aşhābı (7) 'İtāfiñ sözün işidicek ğayretlendiler, uğraşmağa ikdām itdiler. 'Ābis (8) men' idüp eytdi: Siz şabr idūñ, uş ben sizi bu şeytānuñ şerrinden hālāş (9) ideyin ve atını kışlara ve kurtlara yedüreyin. Yohsa sizi heb helāk ider didi. (10) Andan at depüp meydāna 'azm itdi ve na'ra urup 'İtāfla turaşmağa cerrāt (11) itdi. **Rāvī eydür:** Bir sā'at uğraşdılar ve tağlar gibi tokuşdılar ve deñizler gibi (12) kavuşdılar. 'Ākıbet 'İtāf 'Ābise ğalebe idüp atdan yıkdı ve aşhābını perākende (13)

kıldı. Hātem bu hāli göricek şād oldu ve ğuşşadan dönüp vardı, Māvīyenūñ (1) hātırın tesellī itdi ve gönlūñüñ darlığın giderüp feraħ eyledi. Āzād oldu. Andan dönüp yine (2) 'İtāfa mu'āvenet itmege vardı, gördi ki düşmānı daķışmış. Şağına şoluna kırar ve eyü (3) niyyetlü dimez kızar. Hātem dağı yanınca yardım itdi. Aħşām olınca 'Ābisūñ aşhābını (4) dağıtdılar. Ba'zısı kırılıp ba'zısı kaçdı. Nābiğā 'Ābis düşdüğün görincek (5) yoldaşlarına eytdi: Yoldaşlar, hele bir fesāddı, becerdük rāst gelmedi. Bizüm (6) şanā'atümüz yalan sözleriyle ve bātıl hayāleriyle muħāl da'valarla halkūñ (7) rızkın yemektür. Biz kandan kılıç kandan geleñ geçelüm diyüp turman yüzlerine dönüp (8) kaçup yir kesdiler ve yel gibi esdiler ve birbirin başdılar. Bunuñ hayāli (9) böyle olıncak 'İtāf dağı dönüp vardı. Şağ ve selāmet yoldaşlarından (10) bir kişi telef olmadın Hātemle buluşdı ve görüşdi ve esenleşdi. Hātem buña (11) alkış itdi, eytdi: v'Allah Yā Mevlāī, beni ecelden alıķodiñ, bir vechle ihsān (12) itdūñ ki 'ālemdede kimse kimseye itmiş degüldür. Ol ki keremiñi ve mürüvvetiñi (13)

ve in‘ām ki unutturduñ ve beni kendüñe muhlış dōst idindüñ didi. ‘İtāf (1) eytdi: ‘Arab Dīni Hakkıçün Yā Hātem, saña benüm hizmetüm bākī ‘Arab tāt ifesinüñ (2) hizmetiçün Beyt-i Hırāma varmağ gibidür. Senüñ gibi kişiye hizmet itmeyüp (3) ya kime idem didi. Andan Hātem Māviyeye eytdi: ‘İtāf bildürdigi ol saña keremin ve sehāvetin (4) vaşf itdügüm kişi budur didi. Eyle olsa Māviye dağı gelüp ‘İtāfuñ (5) elin öpdü, du‘ā ve alķış itdi. Andan qarañu oldu, bir arada qondılar, develer (6) boğazlayup yediler. Ol gice anda ārām olup yarındaşı yine göçdiler, Benī Tayy diyārına (7) revān oldılar. Hātem ‘İtāfa destūr virüp mek istedi. ‘İtāf and içüp (8) rāzī olmadı, eytdi: Elbetde seni vaṭanuña qavuşdurmayınca gitmezdi didi. Ol (9) gün duğ aḥşāmdağ gitdiler. Aḥşām olıncağ bir otı bol yirde qonup (10) rāḥat oldılar. Seḥer vaq̄tinde yine yola girdiler, quşluğ vaq̄ti olınca kendüler nāğāh gördiler (11) ki bir atlu arquru gelür, ardınca bir adam deveye binmiş bunuñ yarağın ve silāḥın (12) getürdi. Ol kişinüñ bindügi bir qara atdan ki ‘Arab içinde misli yokdur. Niteki ba‘zı (13)

133a

şā‘ir anuñ hakkında dimişdür. Şi‘r.

Rāvī eydür: Bu gelen atluya ‘Atebe bin Şahāb dirler (6) di. Hūmāyunun zamān-ı cāhiliyetde meşhūr bahādırlardandı (7) ve ma‘lūm dilāverlerdendi. Nāmūs ve ğayret ehli çeri ve cenk deminde yalaklu od idi (8) ve oğlu yılan idi, yigidden yüz döndürmezdi ve ölümden qorqmazdı, dā‘im ‘ādeti (9) buydı. Bu ṭarīkle varup ḥarāmīlik iderdi, anuñla dirilürdi. Hemān (10) bir qulın bile olurdu. Kendüye ğāyet de i‘timādı olduğıçün kimse uydurmazdı. (11) Hikāyet idenler, şöyle rivāyet iderlerdi ki atası Şahābuñ dağı ‘ādeti buydı. (12) Bu ṭarikle ḥarāmīlik itmek aña mīrās olmışdı. El-ḥāşıl çünki ‘İtāf Hātemüñ (13)

bilelerince olan mälları ve ni‘metleri görüp tama‘ itdi ve hırş tamarları hareket itdi. (1) Kulumuñ elinden süñüsin alup aç arslān gibi eger uyup bunlara hamle kıldı. (2) Çağırup eytdi: Velikim Yā Şeytānlar, Yā ‘Arab Cemresi, bu mälları ve rızıkları qanda alup (3) gidersiz, getirüñ. İhtiyāruñuzla baña teslim idiñ. Düh varıñ iliñize gidin, (4) başıñızı kılıcdan qutarıñ. Yoħsa cem‘ iñize ecel qadehin içürürin ve ‘ömrüñüzüñ (5) defterin dürerin didi. ‘İtāf bunuñ āvāzın işidicek beñzi müteğayyir oldı (6) ve bedenine lerze düşdi. Andan Hāteme eytdi: Yā Hātem, bu gelen ‘Atebe bin Şahābdur. Benī (7) Irbū‘ bahādırıdır. Hümāyūnuñ Meha dağınınun itidür, gāyet de bahādırlardandur. Kimseden (8) qorqmaz ve qaçalıqdan üşenmez ve bahādırlıqdan ihtiyāq itmez. Tedbīr budur ki sen hātūnıñı (9) bekleyesin ve ben kendüm bunlara uram ve senden öñrüdü cānımı yoluñda fedā idem. Ben (10) bilürüm ki biz de bunuñla uğraşur kimse yoqdur ki ecel gelmiş kişi bunuñla muqābil (11) olur didi. Andan süñüsin eline aldı. ‘Atebeye qarşu yürüdi, eytdi: Ey ‘Arab Hārāmīsi, (12) miqdār giden ziyādesiyle bunda müpāh, yābānda yatur māl yoqdur. Öñünde keskün (13)

ve geqkūn süñüler ve bahādır yigitler vardur ki ‘ömrüleri cenk itmekle gecmişdür didi. (1) ‘Atebe bunuñ sözün işidicek qaş qaş geldi ve cevāba muqayyed olmadı. (2) Bil ki hamle idüp yaqınına vardı, bir na‘ra urdı ki ‘İtāf bayıldı, andan süñüyle (3) dutup yüz üstüne yere düşürdi ve kulına teslim itdi ve yoldaşlarından dağı (4) dördini depeledi, bāqīsın esīr itdi. Hātem bu muşibeti müşāhade idicek hayātından (5) ümīd kesdi ve eytdi: Bu belādan halāş bulmaq hōd mümkün degüldür ammā ‘İtāfi ve aşhābını (6) ve Māviyeyi ve mālı virmez ki. Yirinde birağup qaçmaq dağı mürüvvetden ırāqdur, (7) ne çāre uğraşmaqdur. Anlaruñ hāli noldısa benüm dağı şöyle ola didi. (8) Andan süñüsin alup ‘Atebeye muqābil oldı. Bir laħza tūruşır gibi oldı, gördi ki (9) olacaqlayın degüldür. Cenkden vāz gelüp kendün ‘Atebeye teslim itdi. ‘Atebe (10) bunu dağı yoldaşları yanına dizdi. Andan ilerü yürüyüp Māviye devesünüñ (11) yuların eline aldı ve qollarına hamle idüp develeri ve mälları sürdürdi. (12) Māviye bu vāq‘ aya müptelā olıcaq fiğānlar idüp ağladı ve sağular sağup (13)

zarılığ itdi ve yüzün yırttı. Nice ki ‘Atebe hışm eyledi ve kaçdı. Asılmadı (1) ve kendüyi men‘ idmedi. Hağ Te‘āliye yalvardı, eytdi: Ey yerleri, gökleri yaradan ve ey (2) Kara Gökçede kanınca kara yerlere yürürken gören, bize bir yardımcı ki esirlikden (3) halāş ide. ‘Atebe bunuñ ağlayup bu sözleri didügin işidicek ‘itāb itdi (4) ve eytdi: Yā Laḥnā ve Yā Bintü’l-Zenā, seni benüm elümden kim alurmuş. Qala mağrib ḥalkı cem‘ olup (5) gelürse hepsine cevāb idem ve şavaş idüp helāk idem didi. Bu dağı sözün (6) tamām itmedin nāgāh bir taraftan tōz belürdi ve bulut gibi pāre pāre olup yukaru (7) kalkdı ve yil gelüp tatdı. İçinden yüz adam çığageldi ve önlerince bir uzun (8) boylu zışt şekil, kara gökçe şüretlü emir salan, heybetlü kişi gelür, üzerinden bahādırlıq (9) ‘alāmetleri bellüdür ve merdānelik nişāneleri ma‘ lümdur ve önince bir yayağ dağı (10) var, tavşandır. Yügrek turmayup mecīd gelürler ve eglenmeyüp yürürler. **Rāvī eydür:** (11) Bu gelen ‘Anter bin Şeddād idi ve yayağ Şeybüb idi ve yüz adam dağı bunların yoldaşları (12) ve ‘Urvanuñ aşḥābı idi. Bunlar bu diyāra ittifağ düşüp uğradıklarına sebeb (13)

135a

bu idi ki ‘Anter ve bākī aşḥābı Rüm leşkerinden beş biñ kişi tutu alup Kiserī (1) ve Nu‘mān katında ‘işret idüp oturlardı. İttifağ Melik Qaysdan adam gelüp (2) ḥaber getürdi ki Qayşerüñ esirlerin koyvirüñ, bizüm esirlerimiz Melik Ḥārişdür. (3) Qurtulup bize kavuşdı ve mālumuzdan bir deve diyeyün bağlıcağ ib zāyi‘ olmadı, heb (4) size du‘ā idüp alqış virirler didi. ‘Anter dağı bu ḥaberi işidicek şād oldı. (5) Andan ol gelen kişiyeye eytdi: Ey ‘Ammüm oğlı, ‘Ableden ḥaberüñ var mı, qandadır? (6) didi. Ol kişi eytdi: Ey Benī ‘Abs Bahādırı, Muḫrū’l-Vaḥş geldi ‘Ableyi ve kendü (7) nün ḥātünü Missike ve bākī ‘ammün ḥātünlerini esirler ulaşmadan öğredü vatana (8) kavuşdurdı. Sen ise buyürmüşsün velikin‘ Able ve bākī ta‘allükātı seni görmege (9) gāyet de müştāğ dururlar. Heb elüñ ve yüzüñ öperler didi. ‘Anterüñ iştiyākı bu ḥaberi (10) işidicek ziyāde oldı. Göñlüne bu ilgalıq geldi ve eytdi: v’Allah ki qarārumuz (11) qalmadı. Firqatden uşandıq ve ayruluqdan bezdük didi ve Qayşerüñ esirlerin koy (12) virdi, Varuñ, ehlüñüze kavuşuñ ve ta‘allükātuñuza ulaşuñ ve ‘İsā (13)

135b

ñuza sizi halāş itdüğüçün şükr idüñ. v’Allah eger bileydüm ki bizüm ḥalkumuzun Şām (1) leşkerinde bir pāre ipleri qaldı. Mecmū‘ñuzı qırardum ve Müdāyinüñ çevresinde (2) aşardım

didi. Bunlar dağı esirlikden ħalāş bulduklarına sevinüp yüzlerine ħāç (3) çeküp ‘asī ve ħarīm ögüp şükr itdiler. Şād u ħürrem olup diyārları tarafına revān (4) oldılar. Ammā ‘Anter ve aşĥābı ‘Atebeyle buluşduğunu eşiğde zıkr itsevüz gerek, İnşā ‘Allah (5) Te‘ālī. Aşma‘ī aydur. Melik Ĥāriş, Benī ‘Absuñ ve Benī Ĥaţafān ve Benī ‘Āmirüñ esirlerini (6) koyıvirdüğine sebeb Melik Ĥayşar idi. Zırā şol vaĥt ki ‘Anterle ve Dureyde andlaşup (7) beş biñ kişi tutuviricek leşkeri çeküp Şām diyārına gitdi. Vardı, gördi ki ħarāb (8) olmuş ve ħalkı helāk olmuş. Melül ve maĥzün oldı. Melik Ĥārişden ħaber şordı. Cevāb (9) virdiler ki Gidelden berü münevver gelmedi ve ħandalıđın bilmeziz didiler. Ĥayşar eytdi: (10) Ol varup Benī ‘Abs ħalkunuñ ve Ĥicāz yerlerünüñ adamları ardınca gitmişler ki bu memleketden (11) aldıkları esirleri alıĥoya ve anları heb esir idüp bunda getüre didi. Bir adam gönder- (12) -üp ışmarladı ki zinhār anlaruñ ħalkuñ esir itmesün ve rızıklarından (13)

136a

bir ħabbelerin almasun. Benüm ne ħadar erkān-ı devletüm ve ħavāşum ve aĥrabām var ise anlaruñ uluları (1) ve bahādırları benüm ħatımda esirdür. Eger eline girdise bir adamların zāyī‘ itmesün. (2) Yoĥsa benüm ħalkımı helāk iderler, nāmūsum şatur, düşmān şamātāsına uğradayın didi. (3) Ol kişi dağı varup Ĥārişi buldı ve bu ħaberi irişdirdi dağı Benī ‘Absı ve Benī (4) ‘Āmiri ve Benī ‘Atfān heb esir itmişdi. Ĥayşardan bunuñ gibi ħaber varıncak ġāyet de (5) saĥt oldı. Velikin sözine muĥālefet idmedi. Nāĥār heb koyvirdi, mälların (6) ve ehl ü ‘ıyällerin teslīm itdi ve sađ selāmet Ĥicāz memleketine di. Ol (7) ħalk dağı Melik Ĥārişüñ elinden ħurtulcaĥ şād-ı ħürrem olıcaĥ mecīd yürütdiler, diyārlarına (8) irişdiler. Gördiler ki Melik Ĥays anda bunlara muntazır olup тұrur. Görüşüp buluşdılar (9) ve esenleşdiler. Andan soñra Benī ‘Āmir tāifesi vaţanlarına gitdiler ve Benī ‘Atfān, Benī Fazāra (10) nuñ menzillerin aldılar ve yerlerin тұtdılar. Andan Melik Ĥays ‘Antere ħaber di ki mecmū‘ (11) ħalkumuz bize sađ esen ħavuşdı. Kimsenüñ bir deve dizin bađlaycaĥ ipi ħalmadı. İmdi (12) sen dağı Ĥayşaruñ ħalkını koyıviresin. ‘Anter dağı ol beş biñ adamı koyıvirdi. (13)

136b

ve bu ħāli Kiserīye bildürdi, diyārına gitmege destūr diledi, eytdi: Yā ‘Anter, nār u nūr (1) ħaĥkıĥün eger bilsem ki bunda durmaġa ħāţıruñ vardur, seni bunda ölüpeñ (2) eylerdim. Velikin göñlüñ ġarīblikde eglenmez. Bulardan ki elbet de gidersin, sađ selāmet (3) var didi.

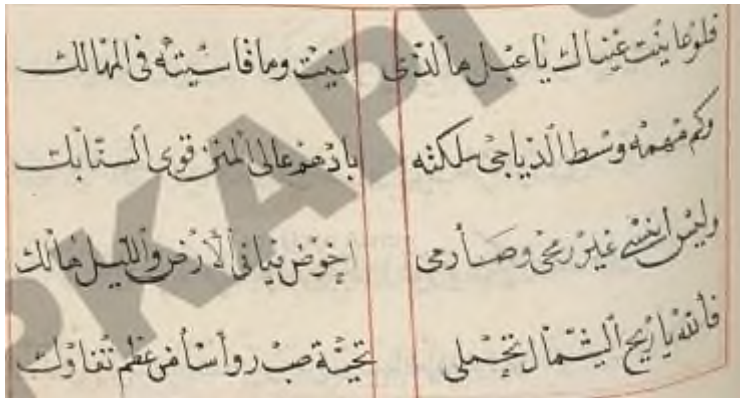
Nefis hil'atlar ve altunlu eyerler, ibrişim çallu atlar bağışladı ve buñlar (4) şüretinde 'Anteri di. 'Anter dañı buña du'ā ve alkış itdi. Fi'l-hāl (5) işbu şi'ri oқudı. Şi'r.

137a

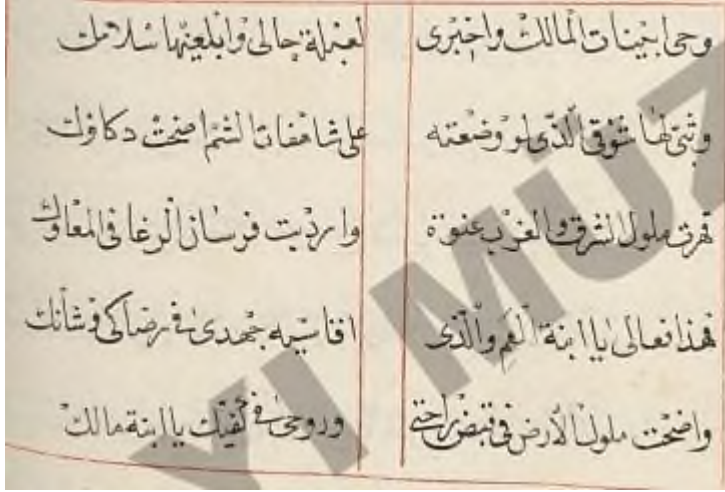

Aşma' i eydür: 'Anter bu şi'ri oқuyucaқ Kiseri taşsin (3) itdi ve Melik Nu'mān aşsenet didi. Andan bunlaruñla vedā'laşup Hicāz yolına revān (4) oldı ve 'Acem diyārında dañı bahādırlıđı zāhir olduğına fañırlandı ve ferağ (5) lığından kerem olup işbu ebyātı oқudı. Şi'r.

137b

Şi'r.

ol idi ki ‘Atebeye irişdi, gördi ki Hâtemi ve ‘İtâfi esîr idüp (7) mâlların almış ve Mâviye mâlik olmuş. Evet Mâviye ağlar ‘Urvaya eytdi: Var, (8) gör. İşbu görünen ne kişidür ve ağlayan ne ‘avratdur ve bu māl ne māl dur (9) didi. ‘Urva anuñ üzerine at depdi, dağı ilerü yürüyüp ‘Atebeye haber şordı. (10) ‘Atebe buña cevāb virmedi. Bilen gāzab idüp na‘ra urdı ve ‘Urvanuñ (11) üzerine at depdi. ‘Urva bunuñ heybetinden qorqup girü dönüp ‘Antere (12) vardı. ‘Anter eytdi: Veylek, ne tiz dönüp başılduñ ve bozulduñ. Ben varınca (13)

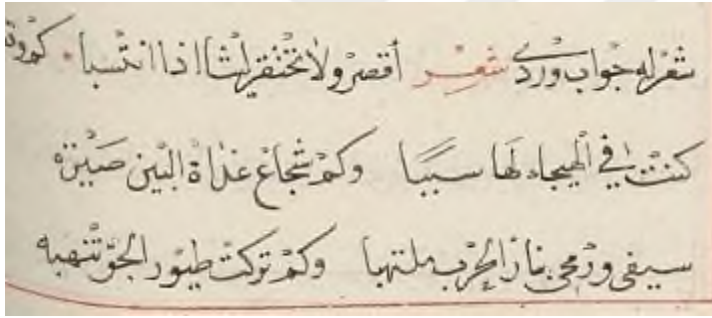
138a

añlasaydıñ didi. ‘Urva eytdi: Qorqđım ki eglenesin irişmeyesin. Bu şeytānuñ (1) āvāzın işidicek ‘aqlım bayıldı, şanasın sihr itdi didi. ‘Anter qakdı, (2) eytdi: Hic kimdügin bilmezsin mi didi. ‘Urva eytdi: Belī, işitdüm, ben ‘Atebe bin (3) Şahābum. Benī Yirbū‘ Qabilesinden dirdi. ‘Anter eytdi: Eger olsa döndüğüñ (4) eyü varmışsız yoğsa İraq saña ekmek yedürmez ve şu içirmezdi. Bunuñ (5) atası Şahāb dağı Hazar Mevq halkunuñ re’isi idi ve meşhūr bahādırlardan (6) añılurdu. ‘Aceb bu şeytān bu diyāra ne sebebden geldi ola? Şöyle beñzer ki (7) harāmîlikde yürürdi. Bu mâlları ve ni‘metleri kesb idüp alup giderdi. Andan (8) na‘ra urup hamle kıldı. ‘Atebenüñ üzerine yürüdi. ‘Atebe dağı meger ki (9) ‘Urvayı gerü döndürcek qavmdı. Turdı ki gerü qalan yoldaşlarına tedbir (10) iderler, göre zîrā ‘Arab bahādırlarunuñ ‘ādetleri böyle idi ki qaçanı qovmazdı (11) ve amān dileyeni öldürmezlerdi. ‘Atebe dağı bir lağza şabr itdi, gördi ki (12) ‘Anter hamle idüp geldi ve işbu şi‘ri oquyu oquyu yürüdi. Şi‘r: (13)

138b

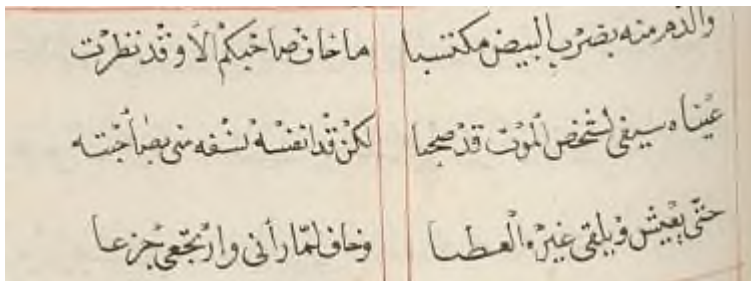

Rāvī eydür. (8) ‘Atebe bunuñ ši‘rin işidicek gazabından kılları urı turdı ve gözleri (9) qanla tıldı ve bunuñ kendünüñ ögdügüne gayret idüp ši‘rine şu (10) ši‘rle cevāb virdi. Şi‘r.

139a

Şi‘r.

Aşma‘ī aydur. ‘Atebe dağı ši‘rin tamām idicek (4) hamle idüp toquşdılar, tözları üstlerine derk oldı. Gāh ayrıldılar gāh kavuşdı (5) lar, gāh koşdılar gāh kaçışdılar gāh koşdılar. Biribirin öldürmek qaşdına çalışdı (6) lar ve düşürmek niyetine dürüşdiler. Varıraq ‘Atebe yoruldı. ‘Anterüñ cengi (7) sevgülüydi, bunu zebün eyledi. ‘Atebe dağı şınmaduğına şataşdı (8) ve

ummaduđına uđrađdı. Őınmaz taŐa varımayan demürü tuŐ oldu. Heybetinden (9) bî-höŐ oldu ve telef olacađına yakın ĥaŐıl itdi. Andan atunuň dizginin (10) çeküp tırdı, eytdi: Ey Yigit, evvel Allah ĥaŐıĥıĥün ki bulutdan yađmur yađdur (11) dı ve yađmurdan otluĥ bitürdi ve otlardan ĥayvāna tađlarda ĥaldı ve ĥayvānātdan (12) atasına menfa‘atler müyesser eyledi ve insānla dūnyāyı ma‘mūr itdi. Aduň nedür, (13)

139b

saňa kim dirler? didi. ‘Anter eytdi: Beni Őormaĥdan maŐŐuduň nedür, didi. (1) Bu sözi degil ve ad u neseb beyān idicek maĥal degül. Eger elbetde bilmek istersūň. (2) Ben, Benî ‘Absuň Bahādırı ‘Anter bin Őeddādum didi. ‘Atebe bu ĥaberi iŐidicek (3) atdan inüp geldi. ‘Anterūň ayađına dūŐdı ve elin öpdı. Andan Őoňra (4) eytdi: Ey Benî ‘Abs Bahādırı, Lāt ve ‘Uzzā ĥaŐıĥıĥün benüm küstāĥluguma ĥalma (5) ve cāhilüğüme baĥup ‘itāb itme. Eger seni evvelden bilsem cengine cür‘et itmezdüm. Zırā (6) ki atam Őahāb baňa vasiyet itmiŐdür ki kimseden iĥtiyāĥ itme ve bahādırıdan (7) yüz döndürme. Meger ki Benî ‘Abs Bahādırı ‘Antere tuŐ olasın, zinhār anuňla (8) muĥābil olma. Sen anuň ĥarīf degülsin dimiŐdi. Őimdi atamuň sözin (9) ĥāturuma geldi. İmdi dilerin ki beni āzād idesin ve elümde nem var ise (10) alasın, ĥoyasın ki Őađ ve selāmet vaĥānuma varam ve ta‘alluĥātuma ulaŐam (11) didi. ‘Anter bunuň sözin iŐidicek esrekdi ve gönlüne merĥamet dūŐdı. (12) ŐavaŐdan vāz geldi, eytdi: Ey Yigit, ĥünki amān diledüň, senüň (13)

140a

ĥanuň baňa ĥarām oldu ammā Mālum al didüğüni ĥabül itmezin ve bir deve dutupan (1) bađlaycaĥ ip almazın. Zırā ki Őol bir ĥātün kiŐinüň zarılıđın belürdüđün (2) ıraĥdan iŐitdim idi. MaŐŐudum anı ve bāĥı yoldaŐlarını esirlikden (3) ĥalāŐ itmek idi. Ol iŐ bitdi. anuň ĥācetini Teňri Te‘ālī ĥabül itdi. (4) Zılm iden ĥandaya cezāsın bulur. Niĥe ki sen bulduň ve miĥdāruň yendüđün (5) bildüň didi. ‘Atebe bunuň sözin iŐidicek mürüvvetin te‘accüp (6) itdi ve eytdi: v’Allah Ey Benî ‘Abs Bahādırı, ben atamdan senüň evŐāfuň iŐitdüğümden (7) ziyāde buldum didi. Rāvī Bunlar bu ĥāldeyken ‘Urva baĥdı, gördi. (8) Ĥātem ve ‘İĥāf ve bāĥı bahādırılarına yukaruda zıkr olundu, ellerü bađlu (9) tuŐsaĥ Őüretinde yanlarına geldi, eytdi: Ey ‘Arab Uluları, sizüň ĥālünüz ‘acebdür? (10) Üzerünüizde bahādırılık ‘alāmetleri var ve dilāverlik niŐānları görünür. Ne (11) sebebden bu yigiteüğüň elinde esir olduňuz? Bunuň daĥı Őaĥalı

bitmemiş. (12) Tamām ‘ārlanmaz ve gözci bunuñ elinde bu vechle zelil ve haķir olmaĝa didi.
(13)

140b

‘İtāf eytdi: Ey Yigit, demin haber Őormaĝa geldüĝüñ vaķt bu ‘āmir hıc senüñ (1) göñlüñe gelmedi mi? Bir na‘raya diyemedüñ, def‘i ‘Anterden yaña kaçdıñ, Şimdi geldiñ (2) bize ta‘n mı idersin. Bu naŐıhatı kendüñe vermedeñ bize mi virirsin didi. İŞidenler, (3) gülüşdiler. ‘Urva Őermsār oldı ve söyledüĝi söze pıŐmān idi. ‘Anter eytdi: (4) Yā ‘Urva, bu sözden fāŐide hāŐıl itmedüñ, söylememeñ daĝı hōŐdur didi. (5) Andan ‘İtāfa Sen ne yiĝitsin ve bu yoldaŐuñ ne kişidür, ne tã‘ife (6) densin, hālünü nedür didi. ‘İtāf eytdi: Yā Emır, biz bu kabileden gelürüz. Baña ‘İtāf (7) bin Fā‘it dirler, Benı Nazıre kabilesindenem. İŞbu kişiye Hātem dirler. Benı (8) Tı kabilesindür didi. ‘Anter, Hātemüñ adın işidicek Őād-ı hürrem oldı (9) ve eytdi: Şol Hātem midir ki cömerdlıkla meşhür olmuşdur. ‘Ālemde adı (10) söylenür didi. ‘İtāf eytdi: Belı oldur didi. ‘Anter eytdi: Ben bunuñ evŐāfın işitdim (11) idi. Kiserı katında söylediler, and içdümdi, geķer görürsem elin ayaĝın (12) öpem didi ve atdan inüp bunları baĝdan çözdı. Elin ve gözün öpdı. Andan (13)

141a

eytdi: Yā Hātem rüzĝār saña ihānet itmiŐ, çarĝ ĝızarak ilinde belā oķuna, (1) niŐāne olmaz. Kimse ölmez ve nāĝāh yirden ota ve miĝnete müptelā olmaduķ adam bu (2) lunmaz didi. Hātem eytdi: Rāst idersin, Ey Benı ‘Abs Bahādırı. Hem daĝı eyle (3) dür, Őükr ve minnet Hāķ Te‘ālıye ki senüñ elüñle hālāŐ bulduķ didi. Andan ‘Anter (4) Őeybūba buyurdı Bākı halk daĝı baĝdan boŐandurup koyuvirdiler ve ‘Atebeye (5) ‘itāb idüp eytdi: Veylek, ‘Atebe utanmaduñ mı Őunlaruñ gibi kiŐileri (6) ve uluları tutup esır eyledüñ. ‘Arab içinde la‘nete ve mezemmete müsteĝaķ olam, demāde (7) m ki didi. ‘Atebe eytdi: v‘Allah, Ey Benı ‘Abs Bahādırı, bunlaruñ hālın, ķadrin (8) bilmedüm ve ne mertebelü kiŐilerdür, Őormadum. Eger bilsem bunuñ gibi iŐler itmezdüm didi (9) ve atdan inüp Hātemüñ ayaĝına düŐdi ‘özür diledi. Hātem daĝı bunuñ ĝadrini (10) kabül idüp Őuçını ‘afv eyledi ve yüzün ve göĝün öpdı. Andan Hātem (11) ‘İtāfa alķıŐ idüp ‘özür diledi ve eytdi: Benümçün merĝamet çeküp esır olduñ. (12) didi. Andan ‘Anter buyurdı, Māviyeyi, mālı ve ni‘metle Hāteme teslım itdiler. Hātem (13)

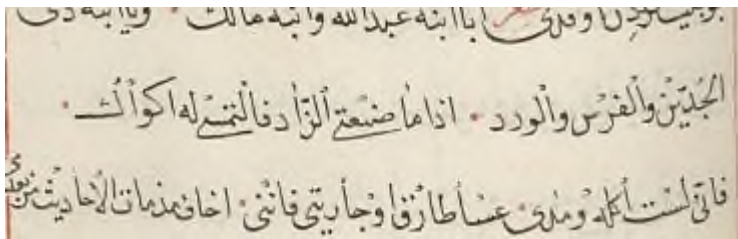
141b

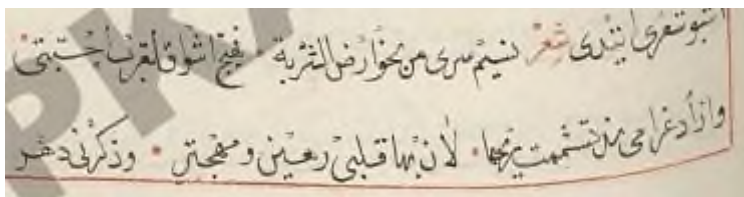
dağı ‘ādeti üzre kendü ayağın dürüp hizmet diledi. ‘Anter kıomadı, eytdi: Biz rüzgârı (1) zemmi ideriz ki uluların mertebesini ışığa birağur ve bî-mürüvvetleri ve bî-aşilları (2) ve nâkesleri ri‘āyet idüp kıaldurur diyü hâli eyleyken seni kıullanasu dağı gerek. (3) Lâ v’Allah bu olmaz elbetde. Siz bizümle oturmağ gereksüz didi ve Hâtemi yanına aldı (4) ve Mâviyeyle geçen mâcerâyı bir bir şerh itdürdi ve sergüzeştlerin rivāyet iderdi (5) ve kendünün dağı Kiserî kıatında vâkı‘ olan hâlleri ve Kıayşerle geçen mâcerâyı (6) bir bir şerh eyledi. Bu hâlle şabâh olunca şöhbet idüp oturdılar. Şabâh oluncağ (7) ‘Atebe ‘Anter, Kiserî hîl‘atlarından bir nefis hîl‘at giyürdi ve bir eyü at virdi, (8) eytdi: Al, bu nesnelere saña elünden çıkan mâl, gânimetden ‘ivaż olsun. Sa‘yuñ (9) ‘abeş ve emegün zâyî‘ olmasun didi. ‘Atebe bu nesnelere kıabül idüp ‘Antere (10) du‘ā ve alkış itdi ve bunlaruñla vedā‘laşup diyârına gitdi. Andan ‘Anter Hâteme (11) eytdi: Yâ Mevlâi, bizi ma‘zür tut. Senün kıatında küstâhluğ idüp ‘Atebeye (12) nesne virdüğüm zîrâ ki sen Süheylîñ re’îsisin şehâda sana kimesne (13)

142a

Öykünmez şehâ bâbında didüğün ebyât dan ba‘zı işbudur diyup Hâtemün (1) bu beytlerinden okıdı. Şi‘r.

Andan sonra ‘Anter and içdi ki Hâtemi vağanına kıavuşturunca ayrılıp (5) gitdi. Hâtem dağı nâ-çâr râzı oldu ve buradan göçüp vağanı tarafına (6) revân oldu ve Hâtemün müşâhabetine ve yoldaşlığına ‘Anter gâyet de hürrem (7) oldu. Velikin ‘Able kıasreti cigerini yağıardı. Gâh gâh gözünüñ yaşı seyl olup (8) ağıardı ve ağaçlarda oturup öten kıumrulara ve gögercinlere bağıardı. Bunlaruñ (9) üzerine yeşerüp göğsin geçürürdi. Giderek kıavmünün nideyin döst (10) didüğün müşâhede idüp hâtırı cüş itdi. Kıararı kıalmadı. Andan başladı. (11) İşbu şi‘ri eytdi: Şi‘r.

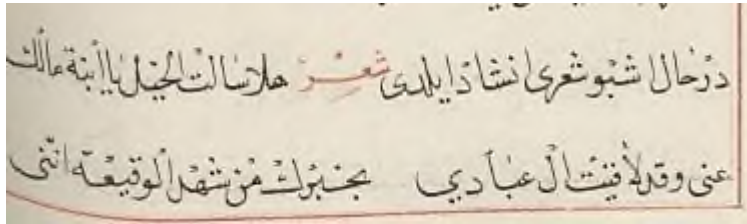

142b

Şi'r.

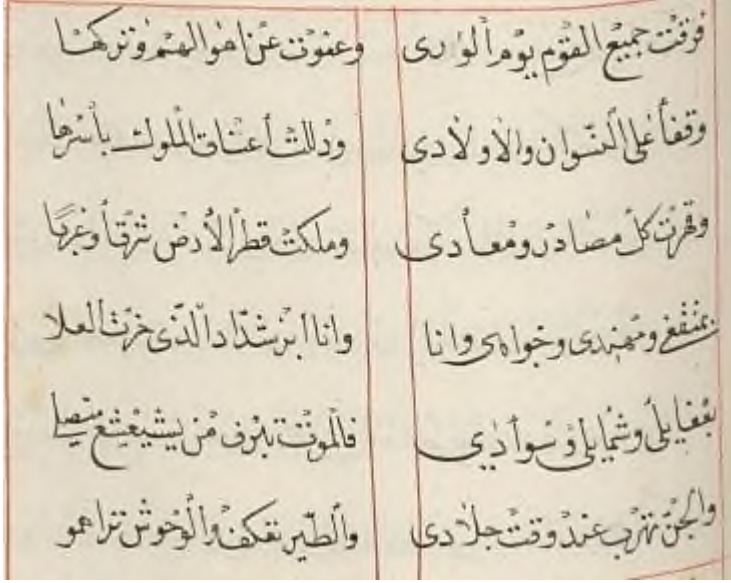

Aşma'î rivāyet ider ki 'Anter şi'rinden fāriğ olıncaḡ Hātem ve 'İṭāf (8) bunuñ feşāḡātine taḡsīn itdiler. Bildiler ki zamānında nazīrdur, keremde ve seḡāda (9) bi-mişāldür. Andan Hātem 'Antere eytdi: Yā Ebu'l-Ġavāris, dilerin şi'rlerden (10) bir şi'r daḡı oḡuyasın işidevüz, müşerref olavuz 'Anter daḡı Sem'ān ve Ṭā'aten diyüp (11) derḡāl işbu şi'ri inşād eyledi. Şi'r. (12)

143a

Şi'r.

Andan bu h lle giderken ittifaq   İtafla (7)   Anter n yolu yarı oldu. Ordu ortasına giderken   Anter eytdi: Ey (8) Ben    Abs Bah d rı, ben mle ve aŐh bumla bir iyilik itd n ki kıy metedegin unutulmaya. (9) İndi diledin ki ol iŐs n  itmem, iresin. Z r  i   tib r iŐ n Őo nuna d ner. (10) H tem n bir kız kardaşı vardır, anı alıviresin. Ola ki bir oğlum ola H teme (11) beŐzeye didi.   Anter eytdi: Sem  n ve Ta  aten h Ő Őola,  yle idel m didi. (12) Andan bir sa  at dağı girdiler. İttifaq bu kere   Anter n yolu H temle (13)

143b

bir g tdi. Giderek H tem   Antere eytdi: Ey Ben    Abs bah d rı, iŐs n  (1) tam m itmek keremler ve m r vvetler ehli Őan   atd r, senden kerem ve m r vvet (2) g rd k. İmdi anu n tam m  bunu ladur ki     İtafdan dilek idesin. (3) Kız kardaşum vardır, hel ll ga kab l ideriz. A na  ok adamlığın (4) g rd k, hiÇ andan ğayrı   ivaŐ idicek nesnem yoğdur didi.   Anter bunu  (5) s z n işidicek eytdi: Ben m boynuma ol işi bitirmek didi ve ikisin n (6) niyeti bir olduğına ta  acc p itdi. AŐŐ m olunca g tdiler. AŐŐ m olunca bir arada (7) Őondılar. Andan   Anter   İtafa eytdi: H tem n kızkardaşı sa na diledim, r z  oldu (8) ve s z m  kab l itdi didi.   İtaf Şad-ı h rrem oldu ve   Antere du  a ve alkış (9) itdi. Andan   Anter H teme dağı   İtaf s z m  kab l itdi ve dağı ikisin bir araya (10) cem   id p   ahd itdi ve el dutuŐdurup kul kıldı. Andan g c p g tdiler. (11)  unki Ben  Ta y diy rına yakın vardılar, bir c yırlu,  emenl  ve otlu, Şulu yire Őondılar.   Anter (12) H tem ve   İtaf, Kiser  ve did ği h lklerden birer hil  at giy rdi ve ey  atlar (13)

144a

bağışladı ve kaçd itdi ki ayrılıp kendü yolına gide. Bunlar vağanlu vağanına (1) gide. Hâtem yalvarup elin öpdi, eytdi: Ey Bahādırlar Ulusu, ol Allah (2) haqqıçün ki gönülleri direksüz tutdı ve yerlerde otlar bitürdi (3) ve şular aqıtdı. Senün ayrılıp gitdüğüne rāzı degülin. Dilerin ki benümle (4) bile gelesin, düğünümə hāzır olasin. Senüñle halka faşırlanam ve cem‘i kabilesini (5) görüp feraḥ olalar ve hem bir daḥı budur ki kıızı sen diledüñ, düğünü daḥı sen (6) iresin ve benüm ta‘āmumdan yiyesin. Egerçe elümde ne var ise heb senüñ (7) şandugundur ve ben senüñ āzādluqluñum. Hele luḥf ile sözümi redd eyleme didi. (8) ‘Anter eytdi: v’Allah Yā Hâtem, kim ol ki senden ayrılmak istese senüñle bile gitmekden (9) ve düğününde hizmet itmekden yüz döndürmedim. Velikin senüñ kavmüñle (10) benüm aramda çok kan olmışdur. ‘Adāvet ḥadden taşradur. Korḳarın ki (11) önre varıcaḳ cem‘ olup fesāda kaçd ideler. Ben ḥudūduñdur çok kişi (12) degülin, bilürsin. Kılıc koyup heb kırārın, saña teşvīş-i ḥāşıl olur. Düğünüñ (13)

144b

ferahlıḡla olmaz. Yoḡsa bu nesne olmasa seni kabīlene iletmeyince ve düğününü (1) tamām itmeyince ayrılmazdım didi. Hâtem eytdi: Ey Benī ‘Abs bahādırı, ne ‘aceb söylediñ. (2) Yabān adamları ve ırāḳ yollardaki halk beni ri‘āyet iderler ve kuluma ‘ahdüme inanırlar. Benüm (3) kavmüm benümle varan kişiye, anuñ gibi kaçdımı itseler gerekdür. Benüm bunca iḡsānum (4) ve keremüm görmişken bu fikir degüldür, bahāne eyleme didi ve müpālaḡa idüp söyledi. (5) Elkışsa ‘Anter, nā-çār rāzı oldı ve bile göçüp Benī Tī kabilesine vardılar. (6) Halk, Hâtemüñ geldüḡin işidüp şād oldılar, karşı çıkup (7) yolda buluşdılar ve görüşdiler. Andan dönüp vardılar, evlerine irişdiler. ‘Antere (8) bu yirde çadır kurup ḳondurdılar ve ḳonukluk idüp aḡırladılar ve ‘İḡafa daḥı (9) bu vechle ‘izzet ve ikrām itdiler. Gereḡi gibi ri‘āyet itdiler. Andan soñra (10) dönüp işine meşḡül oldılar. **Rāvī eydür:** Benī Tayy çok kabīlelerdi. Hâtemüñ (11) Māviyeyi evlendüḡin işitdiler ve kız ḳarındaşını daḥı ‘İḡafa virmeḡe ‘and (12) itdüḡin ve düğüne kaçd itdüḡin bildiler ve ‘Anter bin Şeddād yüz adamlı bunlaruñ (13)

145a

düğüne geldüḡin işidiceḳ ‘adāvet damarları kıyındı ve gönüllerinde (1) ḥased ḥareket itdi. Ayaḡla eceline karşı gelmiş bu veled-zinā didiler. Bunlaruñ arasından (2) Benī Ma‘n bölüḡi

‘Ali’l-ḥuşuş ‘Anteri bulsalar kanını panbuğa alurlardı ve etini loğma (3) loğma idüp atlara yidürirlerdi. Zîrâ ki ol zamânda ‘Anter Nâfid bin Celâhı (4) depeleycek bunlardan çok adam helâk itmişdi. Bunlar daḥı ‘Anterüñ geldügin (5) işidicek dirilüp danışdılar ve ‘Anteri öldürmek bâbında meşveret itdiler. (6) Hâtemden daḥı utanuruz ve ‘itâbından üşenüriz. Âşikâre varup ol (7) şeyṭānuñ üzerine hücum idüp it gibi depelemege ne ḥîle ide (8) vüz ki Hâtemden bize söz gelmeye didiler. Aralarında bir tedbîr ehli müfsidleri (9) ve bî-nazar şirretleri vardı. Ol eytdi: Ey ‘Ammüm oğulları, şavâb-ı tedbîr (10) budur ki ḥānım kız ḳardaşın ‘İṭāfa digi gice olunca şabr ide (11) vüz. Ol gice olıcaḳ ma‘lumdur ki heb içüp mest olsalar gerek. (12) ‘Anter ḳalkup odasına gidicek yolda avlayavuz yāḥūd çadırına varup (13)

145b

yatcaḳ görüp depeleyevüz. Ben kendü elümle boğazlayam didi. Bunlar daḥı bunuñ tedbîrini (1) begendiler ve sözine ittifaḳ itdiler ve adam gönderüp ‘Anterüñ çadırını citlediler (2) ve yolın gördiler ve gerdek gicesine muntazır olup ṭurdılar. Hâtem daḥı ayalleri (3) kığurup düğün eyledi ve Benî ‘Abs bâḳî ḥalkı ağırladı ve Benî Ṭayy Uluların geregi gibi (4) ri‘āyet itdi. Her birisine in‘āmlar ve iḥsānlar ve baḥşışler itdi. Fuḳara’ı ve za‘ifeyi (5) ta‘āma ṭoyurdu. Bir vechle cem‘iyyet idüp düğünler itdi ki ilerü zamān (6) begleri itmedi. Andan soñra şarâb şoḫbetine bünyād idüp esbābın mehyā (7) itdiler. Cārīyeler çaldılar ve güyendeler aytdılar, ḳadeḫler devr itdi. Aḫşām olunca oturup (8) icdiler. Mecmū‘ası mest oldılar ve ‘İṭāfi gerdege ḳoyup evlü evlerine (9) ṭağıldılar. ‘Anter daḥı Şeddād ve ‘Urva bile bitib çadırları ṭarafına revān (10) oldılar. Şeybüb önlerince giderdi ‘Antere eytdi: v’Allah Yā Aḫī, (11) bu gice fırsatdur ki size düşmān yol yola. Zîrâ bilürler ki şoḫbetden (12) ḳalkup heb serḫōşsız, Lāt ve ‘Uzzā ḫaḳḳıçün gāfil olmañ. Nāgāh (13)

146a

bu belāya şāṭaşırsız didi. Şeddād eytdi: v’Allah ki eyü didüñ, Yā Veledü’l-Cārīye. (1) Eger şaḳınmassavuz düşmān bize intikām idüp gönüllerine şifa ḫāşıl ider (2) ler didi. ‘Anter bu sözi işidicek sū-ḫasbî başına şıçradı ve serḫōş (3) lıḳı eyledi ve and içdi ki ol gice şabaḫadek uyumaya, ḫalkını bekleye. (4) Andan Şeyyüb eytdi: Şavâb budur ki çadıra girmeyevüz, şapup işbu (5) depenüñ başında gizlenevüz, görevüz ḫāl neye irişür didi. ‘Anter eytdi: (6) Eyü didüñ, Yā Veled-Zinā. Eyle idelüm didi. Hem daḥı şapup bir yerde gizlendilerdi. (7) Kimse gele, bize ḳaşd ide diyü umdılar ve düşmāna muntazır oldılar. Nāgāh gördiler (8) ki Benî

Ma'n halkı çekilüp geldiler ve çadırlara toğrıldılar. 'Anter eytdi: Di (9) İmdi, süññüz demürin çıkaruñ, şaķınuñ, kimse öldürmeñ, heb dutup (10) ipe dizüñ didi. Bunlar daħı 'Anter didügi gibi idüp bunlaruñ ardından at şaldılar. (11) 'Anter na'ra urup ħamle itdi. 'Anterüñ āvāzın işidicek bayıldılar ve helāk (12) olcaķlarına yaķın ħāşıl itdiler, cenge cür' et idemediler. Ķarañulukda başları (13)

146b

ķayusı oldu. 'Anter bunları heb atdan düşürdi, Şeybüb bağladı. (1) Az adam buldı. Ķurtulan daħı Ĥāteme cān atup kaçdı. Şabāħadek (2) bu ħālle oldılar. Şabāħ oluncaķ bu ħaber ķabīlelerde perākende oldu, heb işitdiler. (3) Ol ħalkın re'isine Zāmile bin Vuzāħ dirlerdi. Ķavminüñ ekābirini cem' idüp (4) Ĥātem daħı bile oldu. Bendlerini 'Absa virdiler ve 'Anterle buluşup bu ħikāyetden (5) teflīş itdiler. 'Anter daħı ķaziyyeyi nice aldıysa bunlara ħaber virdi ve Şeybüba (6) buyurdi. Ol bağladuğı kişileri bunlaruñ öñüne getürdi. Ĥātem başın (7) aşığa birağup utandı ve 'Anterden şermsār oldu. Andan Zāmileye (8) eytdi: Yā Emīr, ol Allah ħaķķıçün ki 'ālemi 'ademden vücuda getürdi. Eger (9) bu mü'errislere itdükleri fesādıñ cezāsın itmezseñ bu ķabīlede тұrmazın, (10) göçüp giderin. Bunlar benüm 'arzım bozdılar, ķonuķlaruma ķasd itdiler, benüm ħāırum (11) ri'āyet itmediler didi. Zāmile Ĥātemi 'Antere sordı, bu vechle bu ħalkdan şikāyet (12) idicek fi'l-ħāl kılıcım çıkarup eline aldı, ķaşd itdi ki bu Şeybüb, getürdigi (13)

147a

eşirleri heb kıra. 'Anter ilerü gelüp dilek itdi ve ķurtarmağa sa'ylar itdi. Zāmile (1) daħı 'Anterüñ şefā'atini ķabül idüp bunları depelemekden vāz geldi. Andan eytdi: (2) Ey Bahādırlar Ulusu, bunlaruñ ķanını saña bağışladım. Evet gāyet de te'dīb (3) itmek gerek ki daħı bunuñ gibi işe 'azm itmeyeler didi. Andan buyurdi. (4) Yüce yerlerde ağaclar, deñizler daħı bunları şabāħdan aĥşāmadek başını (5) işığa aşdılar, aĥşām oluncaķ koyvirdiler. Ol gice yatdılar, yarındası 'Anter (6) Ĥātemden destür diledi ki vaţanına gide 'Ableye ve bāķi aķrabāya iştiyāķın (7) añup ħālin söyledi. Ĥātem eytdi: v'Allah Ey Bahādırlar Ulusu, kişi ħayātından (8) ayrılmaķ yegdür. Senüñ gibi yoldaşdan ayrılmağdan velikin elümüzden ne gelür, didi (9) ve kendü muķaddemleri Zāmile ve Bāķi Benī Ŧayy Uluları bir günlük yol bile gitdiler. (10) Andan vedā'laşup düler. 'Anter 'arz-ı şarāba ve 'Alem-i Su'di yerlerüñ añup (11) mecd yürütürdi ve gice gündüz тұrmayup gitdi. Kendüyle Şeybübdan (12) ayrılmaķ ħalvet söyleşürdi ve ma'şūķın añup gögsin geçürürdi ve ol diyārdan (13)

260

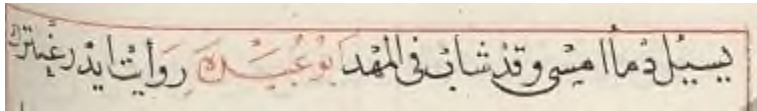
esen yellere yüzün dutup şafâ sürerdi ve anuñ rāḥmetiyle cānı zevk (1) idüp rāḥat olurdı, varırağ göñli cūş idüp muḥabbet galebe itdi (2) ve işbu şi'rî fi'l-ḥāl eytdi: Şi'r.

148b

Şi'r.

Ebū ‘Ubeyde rivāyet ider. ‘Anterūñ (1) bu şî‘rin işidicek yoldaşları taḥsîn itdiler ve ṭurmayup gitdiler. (2) Yaḳın geldiler ve yerlerinüñ ‘alāmetlerin gördiler ve vaṭanlarınıñ nişānların (3) müşāhade itdiler. Şād olup sevindiler. Andan Şeybūb diler ki varup (4) bunlaruñ ve bākî ḥalkuñ geldügin muşdulaya. Şeybūb daḥı varup ḳabileye irişdi (5) ve ‘Anterūñ ve bākî ḥalkuñ geldügin bildürdi ve heb feraḥ oldılar. Muḳri’ (6) l-Vaḥş ve oḒlı Sebi‘ül-Yemen ve yüze yaḳın adam bile ḳarşu ḳıḳdılar, buluşup (7) görüşdiler ve esenleşdiler ve aḥvālî teftiş itdiler ve sergüzeştlerinden (8) şordılar. ‘Anter daḥı ‘İṭāfla geḳen mācerāsın söyledi ve Benī Ṭayy

diyârında (9) olan vâkı‘aları haber virdi. Andan Mükri’l-Vaḥş eytdi: Ey ‘Ammüm oğlu, (10) sizden ğayrı kabîlede kimse yokdur, ḳani bizüm irü dōstlarımız, noldılar ve Melik (11) Ḳays ḳandadır ki senüñle bile gelmedi didi. Mükri’l-Vaḥş eytdi: Ey Benî (12) ‘Abs Bahâdırı, kabîlede oğlancıklardan ve hâṭūnlardan ğayrı kimse ḳalmamışdur. (13)

149a

ḳabîlemin diyârına gitdiler. Melik Ḳays ol diyâra gitdüğine sebep ne oldı (1) ki? Bir kişi gelüp haber virdi. Beni gelüp de ḳardaşuñ Malik bin Züheyrüñ (2) bir oğlan buldum. Anasıyla ğâyet zaḫmet ve miḫnet çeküp belâya ḫizmete giriftâr (3) olmuşlardur diyü. Melik Ḳays varup anı ḫalâş idüp getürmege gitdi. (4) Beni, bu yüz adamlı kabîle beklemege ḳodı didi. ‘Anter bu haberi (5) işidicek mâlıñı añdı ve Benî Fazâra anı depelediklerin hâṭırına getürdi (6) ve anuñla ol zamânda geḳen dōstluğun añdı. Gözüñüñ yaşı, yüzi üstine (7) revân oldı ve eytdi: v’Allah Yâ Mükri’l-Vaḥş, baña bu ğuşşayı ki ḫâşıl (8) itdüñ. Mâlik benüm sevgülü dōstumdı ve bedenümde cânım idi ve Melik Züheyr (9) oğlanlarından andan şüretde ḫüb sîretde laṭîf ve mürüvvette ve adamlığda (10) kâmil yoğdı. Eger ol olmasa ben ḳullar mertebesinde ḳalurdım. Buñlar arasına (11) girmezdim ve atam nesebine ulaşıdurup oğlumdur, dimezdi ve bendendür diyüp (12) iḳrâr itmezdi. Beyt-i Ḥirâm ḫaḳḳıçün eger bu ḳaziyye’i ben bunda hemân ‘Ablenüñ (13)

149b

cemâlin müşâhade idicek ḳadar ṭururım, ziyâde eglenmezdim didi ve gelüp kabîleye (1) irişdiler ve buluşup görüşdiler ve ‘Anterüñ şâğ ve selâmet geldüğine heb (2) şâd oldılar. **Râvî eydür:** Melik Ḳays, ol haberi işitdüğine sebep bu oldı (3) ki vaṭanına gelüp râḫat olıcak ve mecmû‘ta‘allüḳâtı esîrlikden ḫalâş (4) bulup diyârlarına varıcak bir zamân rûzgâr ğâmından ḳurtuldılar. Miḫnet (5) ve zaḫmet çekmekden fâriğ olup ârâm itdiler ‘ayş u ‘işrete düşdiler. (6) İttifâḳ bir gün Melik Ḳays ḳavminüñ ekâbirin cem‘ idüp bir yerde şoḫbet (7) iderdi. Benî Ziyâd Uluları daḫı bile yediler, gördiler bir ‘Arab bu deveye (8) binmiş yürütür. Bunları göricek yoldan şabdı, geldi, selâm virdi ve Melik (9) Ḳays bunda mıdur, ḳonukuñuzdur, anuñla işim var. Kendü maşlaḫatım ḳoyup aña (10) bir ḫayır haber getürdim didi. Melik Ḳays daḫı def-i cevâb virdi. İşte Ḳays: (11) Benüm ne işim vardur ve Ḥâcetüñ nedür didi. Ol ‘Arab eytdi: Ḥâtem budur ki (12) bir kimse baña bir ḫayır haber işmarladı. Anı saña söyleyeyin. Ben işitdüm ki sen ğayrı (13)

150a

mürüvvet ehlinin. Bu didüğüm haberde saña fâide vardur didi. Melik Kayser (1) bunuñ sözün işidicek mütehayyir oldı ve eytdi: Ey Yigit, gel in. Ol dağı (2) indi, gelüp bunlara gele, oturup ta'am yidi ve kadeh tekellüf itdiler. (3) İçmedi ve ellerinden almadı, eytdi: Ey 'Arab Uluları, bir nesne ki (4) 'ağıl gibi cevheri adamdan ayıra ve elini, dilini kendü hükmünden gidere. Ol (5) nesneye çok dürüşmek eyü olmaz ve 'ağılı kâmil olanlara dâ'im aña (6) dürüşüp kendüzün yâvî kılmaz didi. Melik Kays eytdi: Bize naşihat (7) itdüğünden vâz geldüñ. Haberüñ neyse vir, düğ var kolayına git (8) didi. Bu 'Arab başladı eytdi: Yâ Melik, bilgil ki ben bir at uğrısıyım, (9) şanâ'atım at oğrulmağdur. Kifâyetim ve dirlüğüm andandur. Kuvvetim (10) kîne tayarım ve kaçsam ardundan uranı bir eyt, yedi (11) kilitlü kapudan atı almak, çıkarmak elümden gelür. Bu yıl Benî Kelbde bir eyü at (12) haberin işitdim. Şordum kabîleye, vardum iki gün aralarında gezdüm. (13)

150b

ğandaysa yirün buldum. Bir gece gördüm, ayakların bağı kesdüm ve bî-kağusuz (1) aldum, atınuñ yire çıkıdum ve şıçradum, üstüne süvâr oldum. Nâgâh bu at (2) beni kağıldı, gördi ki şâhib degülin, götürüp yire urdı, yine yirine vardı. (3) Serâseme oldum, ağılım bayıldı ve fikrüm dağıldı, av ıssı uyandı, gördi ki atıñ (4) ayağı ve başı boş, çağırdı, feryâd eyledi ve halkı uyardı ve hizmetkârlarına (5) gâzab itdi. Ata uğrı gelmiş, tiz oluñ, kaçmadın buluñ, yolın bağlañ (6) didi. Halkıñ içine ılgalık düşdi. Heb oynadılar, ata süvâr oldılar, (7) yollara segirdişdiler. Ben kaçup çadırlar ve ölüler arasına şığındum, üstürek (8) buldılar. Evden eve çadırdan çadıra birağup kodılar. Kaça kaça vardum, bir eve (9) girdüm. Bir hâtün kişi oturup örge igirir. Eteğine yapışup yalvardum, beni kırtar didüm. (10) Fi'l-hâl igin elinden bırağıdı. Bu kovanlara karşı çıkup (11) kağıdı Bir miskîn, mazlüm baña şığındı. İrağ ben bunu sizüñ elüñüze mi (12) virsem gerek diyüp bunları men' itdi, ne hâlse üzerümüzden def' itdi. (13)

151a

Andan soñra gelüp baña yemek virdi, yedüm. Kârnum toydı, yatdım, uyudum. (1) şabâhadek şabâh olıcağ kimse bu hâtün kişinüñ hâtırından geçüp baña el (2) uzatmadı ve ol at ıssı gelüp taleb itmedi. Benüm dağı at yire ozduğundan (3) ağırmaz yirüm kalmadı idi. Bu iki gün ıssı bu hâtün kişi baña şimâr itdi, tamâm (4) şağaldım. Andan eytdi: Ey Oğul, benüm kıatumda

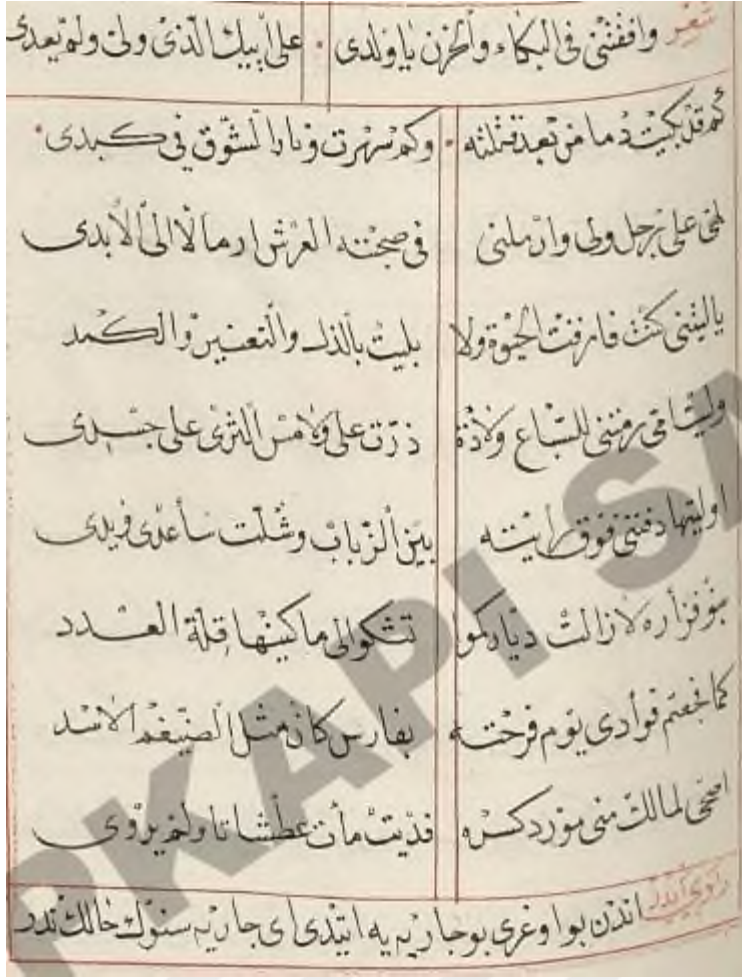
oturmağla incünürseñ (5) var taşra çık, teferrüclen, kimseden ihtiyâî itme. Ot ırak gitme ki (6) bir fesâd itmeyeler, baña teşvîş hâşıl olmaya. Şimdiki hâlde benüm ehlüm ve oğlanlarum (7) bunda degüller, sefere gitmişlerdür. Anlar gelince tur. Geldikleri vaqt ne diyâra (8) giderseñ iledüvireler ve qorqudan halâş ireler didi. Ben dağı (9) bunuñ sözün qabül kıldım. Her gün varup seyr iderdim ve qabileye yaqın (10) yirde bir gölgelü büyük ağaç vardı. Anuñ dibinde otururdım. Gelen (11) geqen beni görürlerdi ve ne yüzün baqış baqarlardı Ol at uğrılan herîf (12) budur dirlerdi. Evet, yaqunuma gelmezlerdi ve tutmağa qaşd itmezlerdi. İttifâq (13)

151b

yine bir gün ‘âdetim üzre gezdüm, biraz gün gâyet âsiydi. Ol ağaç dibine varup (1) diñlendim ve gölgesine bir lağza oturdım. Nâgâh görürin ki bir cârîye bir oğlan (2) cıgla qoyun sürüp ol maqâmda şu vardı, şuya geldiler. İki dağı (3) cemâlde bî-nazîr ve hüsnde bî-mişâl ve libâsları birer eski pâre pâre hâm bezden (4) ve cârîyenüñ başında yine bu şüretlü mu‘arrıq var. Üzerlerinde merdüm-zâdelik (5) ‘alâmeti var ve ululuk nişânları görünür. İttifâq bu şunuñ kenarına gelincek (6) boz qoyunları ayrıldı, yine yayılma yayıldı. Anası bu oğlancığı qağırdı, eytdi: (7) Yâ Mecîd ümîtden yoruldım ve tâqatüm qalmadı. Var, şol qoyunu döndür, şuya (8) gelsün didi. Bu oğlancık dağı on iki yaşında ancak vardı, anasunuñ (9) sözün işidicek segirdi ki varup qoyunu döndüre ve anasına yardum (10) vire. Nâgâh giderken ayağı sürçdi, yüzi üstüne düşdi, ayakları (11) qanadı. Anası bunuñ hâlini görincek cân qayusına uğradı, yorulmağı (12) untdı. Segirdüp vardı, boğazına başdı, öpdı, ağladı. Andan eytdi: Ey Ananuñ (13)

152a

nâ-resîde oğlancığı, sürçüp düşmekde ve belâya müptelâ olmaqda ataña (1) muvâfaqat itdüñ. Nolaydı senüñ atan didi olaydı, ben öleydim, küçücek (2) iken sen yetim qalmayaydıñ didi ve ağlayup ah itdi ve işbu şi‘ri eytdi: (3) Şi‘r.

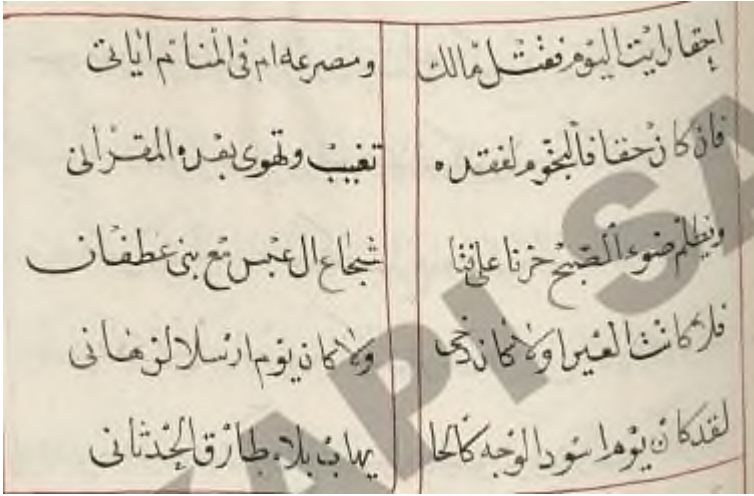

Rāvi eydür: Andan bu ögüdi bu cārīyeye eytdi: Ey Cārīye, senüñ hālūñ nedür (13)

152b

ve erüñ kim idi, ne tã'ifedensin? didi. Bu cārīye eytdi: v'Allah ki ben bu diyāra (1) 'arınup düşdim. Evet aşlımı, neslimi saña bildürirsem qorqarın. Baña bir belā getüreler. (2) Zīrā bu kavm ki ben içlerindeyin. Benüm hālümü bilüp varam ne kişi idügin bilseler (3) benüm dağı ve oğlançuğumuñ dağı qanını panbuğa alurlardı didi. Bu uğrı eytdi: (4) Yā Cārīye, v'Allahü'l-'azīm ben dağı ğarībin 'and içeyin ki senüñ hālīni (5) bu qabīlede kimseye söylemem ve şerrüñi kâş itmem. Baña hālını söyle, ola ki (6) hālāşıña sebep olam. Seni bu meşakkatden ve miñnetden kırtaram, ihtiyāt itme. İşbu (7) oğlançuğ düşer ve gine ve bu şüretde zelil ve hāķir olduğına hātırum (8) incindi ve rāhatum gitdi didi. Ol cārīye dağı bunuñ sözine i'timād itdi (9) ve andurdi ki bunuñ hālını bu qabīlede kimseye söylemeye. Andan soñra eytdi: (10) Ey Yigit, gördüğüñ oğlançuğ ki sürçüp düşdi. Benī 'Abs Benī Züheyr oğlu (11) Mālīkūñ oğludur. Ben, anuñ hēlāliyın. Bizüm kışşamız budur ki bu Mālīk bin (12) Züheyr beni alduğı vaķt Benī 'Absla Benī Fazāra arasında muħkem 'adāvet (13)

vardı ve ulu fitne düşmişti. Kaçan ki Mâlik bin Züheyrle beni gerdege koydılar. (1) Yarındası şabâh Benî Fazâra re'îsi Huzeyfe bin Beder kabîlesinin maşadların (2) ve şerîrlerin cem' itmiş geldi. Benüm kavmüm beni gurâb-ı gâret itdi. Erüm Mâlik (3) bin Züheyr dağı arkasında güyegülügi libâsın giymişken bunlaruñla cenk itdi (4) ve bizi şaklamağa dürüşdi. Nâgâh depelediler. Bizüm başumuza belâ getürdiler didi (5) ve 'Anter, Malik katında didüğü beytlerden işbu ebyâtı okudu. Şi'r. (6)

Rāvī eydür: Andan bu uğrı eytdi: Bu cārîye buñal hâlin beyân idüp (12) ağladı ve helâl-i hasret ile ve akrabâsı fırkat ile cigerin tağladı. Bunuñ hâlin (13)

görüp hikâyetin işidicek aytdum. Yâ 'Arab Hâtûnı, ol Allah haqqıçün ki (1) mecmû' gâmgînleri guşşadan âzâd ider ve gönüllerden geçen sırlara muţtali' olur. Bu maşâmdan (2) toğrusunuñ halkıña varup hâliñi bildüreyin ve kırtulduğumuñ şükür ıssı (3) bu olsun ki senüñ halâşuña sebep olayın didüm. Bunuñ hâtırın tesellî (4) kıldım. Andan döndüm, ol önde devirdüğüm hâtûn kişi evine vardım. Bir kaç (5) gün dağı sabr eyledim. Bunuñ eri ve oğulları seferden geldiler ve beni gönderüp (6) işbu deve'î virdiler ve korqu yularından çıkarınca diler. Andan soñra (7) atlar girü döndiler. Ben mecîd yürütüp saña haber getürdim. Nice ki tedbîr iderseñ (8) sen bilürsin. Evet gâfil olma ki zâyî olmayalar. Begâyet meşakkatde durdı (9) lar didi. Rāvī aydur. Bu uğrı, Mâliküñ' avratı ve oğlı hikâyetin söyleyicek (10) bu meclis ehlinün şöhetleri telholdı ve huzûrları bozuldı. Mâluñuñ (11) guşşası yeñilendi, anı añup gözlerinden

yaş ağıtdılar. Melik Qays hōd (12) kendüden gitdi ve qardaşuñ añup çok ağladı ve qadehi sâkinüñ (13)

154a

eline şundi. Eytdi: v'Allahü'l-azim, qardaşumuñ ef' alin ve 'avezin düşmân (1) elinden halâş itmeyince elüme qadeh almayam didi. Andan bu haberi getürene (2) hil' at giyürdi. Fi'l-hâl durup oyuna vardı, sığır yarağın gördi. (3) Dört biñ adam Benî 'Absda buldı, iki biñin Benî 'İtfāndan aldı, altı (4) biñ kāmil giyümlü leşkerle yola 'azm itdi ve yüz adamla Muqri'l-Vaşşı qabile (5) beklemege qodı. Zirā bilürdi ki bahādırlıqda 'Antere yaklaşurdi. (6) Andan Melik Qays Nebi' ziyāde itdi. Qanı benüm gözüm tahtusu? 'Anter eger (7) işideydi, Mālikiñ oğlı bulundu. Bir lahza qarār itmezdi, varup getürürdi. (8) Nebi' Māliküñ gāyet de dōstı yāıydı. Eger bilsem ki 'Irāqdan (9) bugün yarın gelür haber iderdim, anı bile alurdum. Velikin qorqarın ki (10) aklına Kiseri koyvirmeye. Bunda iş uzanup gice qala. (11) Qardaşum oğlı beni gelib de yedügi tıyıla, ol velāyetlerde düşmānlarımız çokdur. (12) Nāgāh oğlınu depeleyeler. Maqşud fevt ola didi. Birisi aytdı, eyü didüñ. (13)

154b

Şavāb-ı tedbir budur ki 'Antere kıymayavuz, anun dağı musibetin çekmeyevüz. Dimesin (1) ki bensüz qardaşı oğlan qurtarmadı 'aciz oldı. Bu kadar işi (2) biz başaramaz mıyuz, yürü gidelüm, eglenmeyelüm didi. Melik Qays dağı bunuñ (3) sözün qabül itdi. İttifāk idüp altı biñ kişi yola revān oldılar. **Rāvi eydür:** (4) Melik Qays gitdügünden üç gün soñra 'Anter dağı irişdi. Muqri' (5) l-Vaşşdan haberi bildi ve irişmedüğine acıdı ve üç gün 'Able ile oldı (6) ve cemālin müşāhade itmekle bir pāre gönli arām oldı. Andan Şeddāda ve 'Urvaya ve bākī (7) aşhābına eytdi: Ben, elbetde Melik Qaysuñ ardınca mevlām Mālikiñ oğlın (8) halâş itmege giderin. Bu qabileden dağı qorqarın ki nāgāh Benî Fazāra (9) münāfiğlik idüp Şām leşkerin cıka, üzerlerüne getüre. İmdi (10) şavāb-ı tedbir budur ki ben Muqri' l-Vaşşı ve Şeybüb alup gidem. Bākī qalanıñız (11) bunda tırup qabile'i bekleyesiz. Eger şöyle ki biz eglenürsevüz üzerüñüze (12) Dımışq çerisi geldügin işidürseñüz Benî 'Amire varuñ, bu diyārdan göçüp (13)

155a

gidüñ yāhūd Dureyd bin Şam‘ a yerlerine gidiñ. İşbu didügüm iki (1) yerden birisine daşınup varıñ didi. Şeddād eytdi: Eyü didiñ, Yā Veledī, (2) eyle idevüz. Bizden sen fāriğ ol, teşvışlenme. İkin dağı gāfil halk (3) degülüz. Düşmān tarafına cāsūs üp haber bilevüz ve yolları bekletevüz. Siz (4) yine gelince kendümüzi şaklayavuz didi. Şeddāddan bu haberi işidicek (5) ‘Anterüñ hātırı hōş oldu ve Muḳri’l-Vaḫş ve Şeybüb alup gitdiler (6) ve altı günlük azuḳ getürdiler, tırmayup yürütdiler. Tağlar, depeler aşdılar, dere (7) ler ve dervendler geçdiler. Beriyyelere ve ḳorkınc yerlere uğradılar. El-hāşıl altı gün (8) tamām gitdiler. Yedinci gün arḳaları döğündi ve şusız yire irişdiler. İttifāḳ (9) Muḳri’l-Vaḫşıñ atına bir āfet yetişüp oldu. Yayaḳ yürürdi ‘Anter müteḫayyir (10) oldu ve bu sığıruñ şumlığına saḫt oldu. Ekser evḳāt kendü dağı (11) Muḳri’l-Vaḫşa muvāfaḳat idüp yayaḳ yürürdi. ‘Anter Şeybūba eytdi: (12) Yā Veled-i zinā, ne içün bize evvelden bu yoluñ şusızlığıñ haber virmediñ, āfeti ve miḫneti (13)

155b

çoḳdur, dimediñ? Tā ki buña lāyıḳ yarağla çıkayduḳ ve bile yedekler yedeydük (1) didi. Şeybüb eytdi: v’Allah Yā Aḫī, bu yollar biz bildügümüz gibi degül. Biz bu diyarı, (2) otı ve şüti vāfir bilürdim. Haḳ Te‘ālā settarumuzda aḳar şuların dağı (3) ḳurutmuş. Hüküm anuñdur, elümüzden ne gelür. Andan soñra ben ḡayb bilmezdim ki (4) size Muḳri’l-Vaḫşıñ yolda atı ölceldür yedik yedik diyeydim didi. ‘Anterle (5) Muḳri’l-Vaḫş güleşdiler. Andan Muḳri’l-Vaḫş eytdi: İlerü yanumuzda hīç şuāle (6) girer mi, maşharalık ḳo. Hālümüz mükedder oldu didi. Şeybüb eytdi: Belī vardur. Benī (7) Bāiş dirler, bir ‘Arab ḳabilesi vardur. Yirleri şulu ve otludur didi. (8) Eger ben gördügüm gibi ise yoğ, eger ol yirde bize meded olmazsa ḡālib (9) budur ki siz helāk olursız, ben ḳurtulurum didi. Muḳri’l-Vaḫş eytdi: (10) La‘net seni kazanan ataya, gelsün Yā Veled-i zinā, ḫayli istimālat itdiñ ve derdümüze (11) dermān ḳıldıñ. Lāt ve ‘Uzzā ḫaḳḳıçün eger biz şulu yire irişirsevüz senüñ (12) elüñi ayağıñı bağlayup bıraḡam dağı ḳarşuña biz acavuz, seni bir ḳarış yaḳın (13)

156a

görmeyem. Şu ḫasretinden ölüp gidesin didi. **Rāvī eydür:** Şeybüb yaḳında (1) şu belürdi, maḳşūdı Muḳri’l-Vaḫşı ḳorḳutmaḳ idi. Zirā yayaḳ ve yorgundu. (2) Bunuñ gibi kelām hōş gelmedügin bilürdi. Ol sebebden laṭife (3) ḳaşd idüp söylerdi. Hele bu ḫalle bir sa‘at gitdiler veordayla yolu (4) bir pāre eylediler. Aḫşām irişmeden şuya yetişdiler, inib ḳondılar ve

diñlendiler. (5) Evleri vardı, ot yaqdılar, et bişürüp yidiler ve şu içüp qandılar. (6) Andan ‘Anter Şeybūba eytdi: Yā Şeybūb, Muḳri’l-Vaḫşı yayaq nice bir soralum, hīc (7) bir çäreñ yoq mıdur ki buña bir at ḥāşıl idesin? didi. Şeybūb (8) eytdi: Bu gice bunda ārām oluñ, şabāḥ olunca ben size at yetüşdüreyim. (9) Uş işbu yaqında öylelik yolda ancak ola. Benī Şālīḥ dirler, bir ‘Arab (10) ṭā’ifesi vardır. Eyü atları qopar, varup bir eyü at ağırlayup getüreyin didi. (11) ‘Anter eytdi: Ben daḫı bile varsam ola mı? Kim bile diyeler ve arduña düşüp (12) dutalar, başuñı kesüp yabāna atalar didi. Şeybūb eytdi: Sen bile gelmeñ (13)

156b

ḥācet degül, duyarlar ise anlarıñ atından benüm ayağum yıkar, gider. Kim dutar didi. (1) Muḳri’l-Vaḫş eytdi: Sen daḫı gidüp ben bunda yayaq ve yalñuz mı qalurın? (2) Yoḫsa iküñüziñ ittifaqı mı var? Beni bunda birağup gitmeñ didi. ‘Anter eytdi: (3) Lā v’Allah, ben seni cānumdan yek severin, Şeybūbdan muḫabbetim saña artuqdur didi. (4) Andan qarañuluk olunca şabr eylediler. Daḫı Şeybūb ol didügi ‘Arab (5) qabileleri tarafına revān oldu. El-qışşa quşluk vaqtinde varup irişdi, (6) gördi ki ol qabile ma‘mūr atları ve develeri bī-ḥadd ve mälları ve ni‘metleri (7) bī-qıyās. Andan nazar idüp gördi ki bir duru bir kızıl... (8) beñzer bir çadır dutulmuş. İlki altmış kişi şıgar ola, dört yanında tavlayla atlar (9) durur. Şeybūb Bu atlardan birin uğurlayup tezcek yine ‘Anter maqāmı (10) şāyan bu ḥalle varup bu dereye indi ve qabileye yaqın vardı, gördi ki (11) hīc ādem-i zād görünmez. İçinde taşında diyār belürmez. Şeybūb (12) Muḳri’l-Vaḫşıñ işi ögiser eyü fırsat elüme girdi ki bir kişi yatup (13)

157a

uyur, üzerinden şöyle görünür ki gāyet de fertüt olmışlar, uyanuq (1) daḫı olursa ḥareket idecek mecāli yoqdur. Andan bu çāduruñ bacaqlarına (2) nazar itdi, gördi ki beş on cuvāl buğday ve dört beş (3) tulum bal ve yağ var. Şeybūbuñ ḥayātı gitdi ve eytdi: Bir kişinüñ işi ögmege başla (4) yıcaq her cihetden ne tutarsa rāst gelür. Bu qadar ni‘met şimdi Kiserī ve Nu‘mān (5) qatında daḫı ḥāzır idügi ma‘lüm degül. Şavāb-ı tedbīr budur ki işbu ni‘metlerden (6) bu atların ba‘zısına yükletdim daḫı mecd varam, gidem. Ğālib budur ki bunuñ cevrende (7) si ava gitmişdür, eve gitmişdür yāḫūd düğüne varmışdur. Anlar bunda gelince ben ‘Anter (8) qatında bulunurın. Ayruq .. kerīmüz didi ve qaşd itdi ki baldan (9) ve yağdan ve ḥurmādan ve undan eksigi qadar alup taşra çıkara. Tā ki atlara yükledüp (10) ala, gide. Nāgāḥ gördi ki bir taraftan bir deve gelür, urur. Nere bu ḥātūn kişi (11) var, dört yanında elli qadar adam

oğla yayla gelürler. Şeybüb bunları göricek (12) cuvāl ardına sındı ve eytdi: Rūzgāruñ ħālī budur. Ata binüp bal, yağ yükletsem gerek (13)

157b

idi. Gör ki başuma ne belā geldi didi. Andan soñra gördi ki bu deve geldi. (1) Bu çadır çapusunda çekdi ve üzerinden bir qarı indi ki yaşda ol dañı bu kocaya (2) yaklaşmış andan çağırdı, ereni uyardı. Koca bunu göricek şād oldu ve eytdi: (3) Eglendiñ, beni yalnız koyup gitdiñ, hele neyse yine geldiñ. Hātırım teselli oldu ve teşvişüm gitdi. (4) Ey ‘Ammüm kıızı, benüm oğlum hışımları neylediler, qarındaşlarunuñ qanını oğluma bağışladılar. (5) Yoħsa dañı āvāz gelmediler mi didi. Bu ‘avrat v’Allah kişi çāre olmadı, şulħa uymadı. (6) ‘Āķıbet fesād olcağdur. Zīrā dün aħşām vaķtindeki senüñ qatuñdan kendüm (7) mecīd sürdüm. Gecenüñ nişfi geçincek kabīleye irişdim ve konuşmaz Züheyre bet (8) Hārimüñ evine vardım. Buradan soñra ħāl ne vāķī‘c oldu diyü şordum. Ol (9) eytdi: v’Allah Ey Atam Kıızı, senüñ gitdüğine mecmū‘c kabīle incindiler ve qavmümüzüñ muqaddemi Cemīl (10) dañı gāyet de saħt oldu ve oğluñ depeledügi kişinuñ qardaşı Murāfa‘a adam di ki şulħ ide ve aña (11) sizden māl alıvire rāzī olmadı ve Cemīlüñ sözüñ kabūl itmedi. Cevāb virdi ki Elbetde ben Māzini depeleyem ve (12) qardaşumuñ intikāmın alsam gerek. Hemān qardaşlarum gelince gör, yarın didi. Cemīl bu cevāba (13)

158a

melūl oldu ve eytdi: Varuñ, işde siz, işde ħaşmuñuz. Arañuza girmez, qavmümüñ (1) bahādırına ve ħalkumuñ pāsbanına siz geçüñ, nesne dimezin ve size yardum itmez (2) ve sizi andan dañı men‘c itmez didi. Biz dañı melūl olduk. Siz gideliden ħāl şöyle (3) oldu didi. Züheyre bu sözi diycek qarārum qalmadı, def‘i tırup geldüm. Saña (4) ħikāyeti bildürdüm. İmdi Ey ‘Ammüm oğlı, benüm qatımda şavāb-ı tedbīr budur ki Māzine qaziyye‘i (5) bildürevüz ve bu diyārdan göçüp ayruq memlekete gidevüz. Yoħsa adam düşürüp gelürler (6) ve oğlancuğumuzı depelerler. Qanı, şimdi Māzin noldı didi. Koca eytdi: Evvelā kendi aydı, eglendi. (7) Teñri düşmāndan şaklaya didi ve yine arqası üzerine yetdi. Bunlar bu ħālde iken (8) nāgāħ uzun bellü yaşşı yağrenlü bıyuğı henüz kızarmış bir yigit çıka geldi ki (9) bahādırlıq ‘alāmetleri üstünden görünür ve dilāverlik nişānları sīmāsından ma‘lūm (10) idi. Silāħda ırağda qāmīl, kuvvetde ve himmetde bī-naẓīr, bir ata biner ki (11) şu gibi aqar ve segirtse quş

gibi uçar, rengi gice karanlılığından kara. Velikin hüneri (12) güneş nürundan rüşen. Bu gelen yigit ki Şeybüb gördi ve hālinden hikāyet (13)

158b

itdi. Bu qarınıñ oğlıydı. Adı Māzin idi. Ol koyup gitdikleri kabīlenüñ bahādır (1) ve pāsbānı ve belāların def' edicileri bunlarıñ bu maqāma geldiklerine sebep (2) buydı ki ol kabīle bu Māzin bir kız şordı. İttifāk ol kızuñ 'ammüsi oğlı vardı, (3) atasından dileyüp nişān kodı ve düğün idüp virümlü oldı. Māzin bunu (4) işidicek kaçdı ve gönli melül oldı, korıdı ki ma' şük elinden çıka, (5) bir yerde ol nişān koyan yigidi bulup depeledi. Andan soñra halkdan utandı. (6) Belki ittifāk idüp dutalar diyü korıdı ki göçüp buraya geldi. Ol depelediği (7) yigidüñ dağı dört kardeşı vardı. Ol vaqt hemān yeri hāzır idi. Murāfa' a kardeşlarına (8) muntazır olup dururdu ki geldikleri vaqt kardeşlarının Māzinden intikāmın almağa (9) ittifāk iderler. Māzin dağı bu hālden haberdardı, gāfil degüldi. Velikin aydurdı Kimüñ ki (10) intikām itmege kaçd var ise gelsün, taleb eylesün hālını bildüreyin. Lāt ve 'Uzza haqqıçün (11) ol kabīle ittifāk idüp gelürlerse mecmü'sın şahrālara perākende ideyin ve tağlarda ta (12) gıdayın ve nizāmlarını bozayın dirdi. İttifāk ol gün avdan eve geldi ve indı, bir lahza rāhat oldı (13)

159a

ve ārām itdi. Getürdüğü o etden bişürüp yedürdiler ve evde olan ni' metlerden dağı (1) getürdiler. Ta' āmdan fāriğ olıcağ atası ol hikāyetleri söyledi ve Cemille Rāvi' arasında (2) geçen mācerāyı rivāyet eyledi ve eytdi: Ey Ogul, gereği budur ki bu maqāmdan gidevüz. (3) Akrābamuz bize düşmān çığılığından ihtiyāt itmişin. Velikin kişinüñ teşviş olıncağ (4) rāhat ma' işet idmez ve erte gice içinden hālī olmaz didi. Māzin eytdi: Bu nesne' i (5) benim dağı kaçdum vardır. Evet Murāfa' i bāki kardeşların dağı depelemekden soñra didi. (6) **Rāvi eydür:** Bunlar bu kelāmda iken bir kaç kullar gelüp feryād itdiler, aytdılar. Yā Mevlāi, (7) tiz ol, iriş. Yoğsa mālūñ ve develerüñ heb helāk oldı, bir arslān belürdi ki (8) 'ömrümüz içinde gördüğümüz bu heybetle ve 'azametle arslān kimse işitmiş degül. Mişeden (9) çıkup gemrendi ve güreledi idi ve develer tartāğānderelere kaçdı. Bize dağı (10) cānumuz kayusu oldı. Başumuz alup saña geldük. Şöyle beñzer ki senden kaçar, cānavarlardan (11) ürküp hareket eyledi didiler. Māzin bu haberi işidicek kılıcın bir eline ve kalқанın bir eline (12) aldı. Dağı segirtti ve kullara kaçdı, eytdi: Ey Veled-i Zinālar, Beriyyeler ve Mişeler, (13)

itinden ne qorqarsız, benüm tavarum isevüz koyup gelürsüz. Lāt ve ‘Uzzā haqqıçün uş (1) size anuñ etini yedüririn ve kebābından qarnuñuzı doyurayın didi ve Mişeden (2) yaña yürüdi. Qulları dağı qorqup ardına düşdiler. **Rāvī eydür:** Şeybüb bunuñ ardından (3) ve çuvallar arasından bu hāli işidüp gördi çünki Māzin gitdi. Şeybüb (4) qaşd itdi ki Māzinüñ atına yine ve ‘Anteredek yürüte. Nāgāh gördi ki bu qoca halveti (5) gānīmet görüp qarıya tama‘ itdi ve el uzatdı. ‘Avrat bunu gögsine itdi, urdı. Arqası üzerine (6) düşdi ve eytdi: Benüm oğlum şimdi arslānla uğraşmağa gitdi. Bunuñ gibi işüñ (7) vaqtümüzün teşvişden ve qorqudan ölürin. Sen oturduñ maşaralık mı idersin? (8) Bu dağı bir gönül ferahlıqda ve hoşlığında olur didi. Qoca şaht oldı ve eytdi: Ey (9) ‘Ammüm kıızı, benüm dağı oğlum degül midür Māzin? didi. Qarı eytdi: Lā v’Allah senüñ oğluñ (10) degüldür, görmez misin? Hiç saña beñzer yiri yoqdur. Fikrüñ bu midür? Her ‘avrat ki evde (11) oğlan toğurur erinden didi. Qoca eytdi: Yā Zāyine, pes kimden olur, bu ne sözdür, tiz eyt. (12) Kimdendür, hālün nedür? Senden bu sözle şafām gitdi ve oğluñdan dağı hüccetüm götürüldi (13)

didi. Qarı eytdi: Toğrı haber budur ki Māzin Şeddād bin Qarāduñ oğlıdur. Benī ‘Abs Bahādırı (1) ‘Anterüñ qardaşıdur. Şimdiki hālde tedbir budur ki bunu iledüp qardaşına ve atasına (2) qavuşduram ve qabilesine buluşduram ve anlaruñ sāyesinde düşmān mekrinden (3) ve zamāna miñnetinden emīn olam. Bu hāli saña söylemezdüm, beni qağışmañ didi ve qoca’ı (4) bunda qodı, kendi çıqup oğlı ardınca gitdi. Qoca bunda eylenür, söger (5) ve tāşalanur. Şeybüb qažiyye’i işidincek hayretden kendi yāvī qaldı ve qarınuñ (6) sözünü ta‘accüp itdi ve gönlinde Bu ne ‘aceb işdür? Bizüm atamız bu qarıyı qanda (7) buldı ola? Lāt ve ‘Uzzā haqqıçün ben bundan gitmez. Ol yigidi biz hileyle bile alup (8) ‘Antere ilişmeyince ve bunu aña yardımcı ve yoldaş itmeyince didi. Bir sa‘atden soñra (9) Māzin geldi. Qılıç qana bulaşmış, qullar ardınca arslānıñ gövdesin getirürler (10) ve gerisi dağı bile çadıra geldiler ve ta‘ām yimege qaşd itdiler. Māzin atasını qağırdı, (11) yemegine da‘vet itdi. Atası gelmedi ve muqayyed olmadı. Qağıyup igrendi ve şoqrandı (12) ve Māzinüñ yüzine hışmla baqdı ve eytdi: Ben Veled-i Zināyla ta‘ām yimezin. Lāt ve ‘Uzzā (13)

haqqıçün eger gücüm yetse ikiñüzi dağı depelerdüm, etüñüzi atlara yedürürdüm ve üstümden (1) ‘āmiri giderürdüm didi. Māzin bunun sözün işidicek eli ta‘āmdan getürdi ve eytdi: (2) Ey Ata, bu sözün ne ma‘nası var, niçün baña Veled-i Zinā dirsın, senüñ oğluñ degül miyin (3) didi. Koca dağı qarısından işitdügi sözlere buña söyledi. Māzin bu sözi işidicek (4) gāzab itdi ve cihān gözine dar oldu. Andan anasına eytdi: Yā Şāniye, ne hāldür bu? Ben Şeddādıñ (5) neden oğlı oldum, tiz eyt. Yoğsa seni deve boğazlar gibi boğazların didi. Qarı eytdi: Yā Veled, (6) ‘acele itme, şabr eyle. Baña mühlet vir, sözümi diñle didi. Māzin eytdi: Di, söyle. Ne hāl geldi (7) başuña, Şeddādı kanda bulduñ didi. Qarı eytdi: Ey Oğul, bilgil ki beni şol vaqt ki bu kişiye (8) virmek istediler. Bir gice anam aldı, qabile yanında bir şu vardı, anda ilettdi ki saçum taraya. Nāgāh (9) bir atlu bir taraftan çıqa geldi ve şu kenarına geldi. Atına söyledi, eytdi: İşbu şudan qanınca (10) aç, nāçar yüregüñ şusuz rahat ol didi. Nāgāh bu hālde iken gözümüze tüş oldu, qatımıza (11) geldi. Beni görcek qararı qalmadı, tamarları boşandı ve siñirleri çözüldi. Def‘ itme, kılıc çekdi. (12) Ol dağı baş alup qaçdı. Ben yalñuz qaldım. Atdan inüp geldi, baña yapışdı ve iş ‘ādetce (13)

161a

yirine geldi. Andan şıçradı, atına bindi ve yolına revān oldu. Ben ağlayu qaldım, anam benüm āvāzum işidicek (1) hikāyet nolduğın taħkik eyledi. Segirdüp bunuñ ardına düşdi ve çağırdı, eytdi: Bī’llah Ey ‘Arab Ulusu, (2) ne tãifedensin, aduñ nedür, baña haber vir? Şāyed ki kızum senden yüklü ola, hālqa rüsvāy olmasun, (3) atası bellü olsun didi. Ol kişi eytdi: Ey ‘Arab Hātūnı, baña Şeddād bin Karād dirler, qabilem Beni ‘Absdur (4) ve oğlum yiryüzünüñ bahādırıdır didi ve gitdi. Andan şoñra yine evimize geldik. Yarındası (5) düğün idüp beni bu kişiye virdiler. İki ay ile oldum, hıç yaqınlıq idmedi ve süst endāmlıktan (6) qurtulmadı. ‘Aqıbet qarnumda oğlan belürdi, varırağ ayum günüm tamām oldu, sen dünyāya geldiñ. (7) Bildim ki şüphesüz Şeddāduñ Oğlusın. İşde benüm hālüm ve kışşam. Eger suçum var ise öldürmelü isem (8) öldür. ‘Özrümi saña beyān itdügümden şoñra baña gāzab itmeklik ve hışm idüp depelemege qaşd etmeklik (9) itmeñ ma‘nası yoğdur. Belki senüñ haqqıña dağı hayırlısı dağı Şeddāduñ oğlı olup (10) ‘Anterüñ qardaşı olmaq yegrekdür. Varup anlaruñ içinde ‘izzet ve hürmetle ‘ayş u ‘işretle (11) dürülürsin. Düşmān teşvişinden āriğ ve qanlı gāvğasından emīn olursın didi. Māzin, (12) bunuñ sözün işidicek eytdi: Yā Lahnā, biñ kez işitdüñ ki ben qaşd eyledim, varam ‘Anterle (13)

161b

uğraşam ve anı depeleyüp ‘ Arab içinde şöhret çıkarım. Tā ki ben andan bahādırlığımyı cemī‘ halk (1) içinde meşhūr kılaydım. Niçün şimdidedegin baña dimedüñ ki ol senüñ qardaşundur ve atası atañdur (2) diyü didi. Anası eytdi: Ey Oğul, şimdiden qabile ile ma‘ iyyetüñ hōşdı, kimse ile ‘ adāvetüñ (3) yoqđı, vatanumuz öpsemdür, rızq şimdi üzerüñe himmet yutuldı, halkla düşmān olduñ, ol (4) sebebden sırrı fāş itdüm ki göçüp Benī ‘ Absa gidesin. Atañla ve qardaşuñla buluşup düşmān şerrinden emān ola (5) sın didi. Māzin eytdi: Yā Lahnā v’ Allah ki ben seni depelerin, beni veled-zinā eylemişsin didi. Qılıcın çeküp qaşd itdi. Şeybüb (6) fi’l-hāl çuvallar arasından çıkup çağırdı, eytdi: Ey Yigit, atañı öldürüp fesād itme, seni sa‘ ādete ulaşdurmuş (7) ve devlete qavuşdurmuş. Bu nesne ‘ Arab kızlarına ve hātūnlarına dāim olur. Evvelden ‘ ādetdür. Qılıcuñı qınına (8) qat. Baña işbu ta‘ āmdan vir, yiyeyin. Dağı soñra anuñ sözlerine qıvvat ider, hikāyetler ideyin. Tā ki (9) haq neyse zāhir ola, nā-haq yire qan olmaya didi. Māzin mütehayyir oldı ve Şeybūbuñ qatından geldügin bildi. Andan eytdi: (10) Veylek, sen kimsin, ne şeytānsın yūmsız perī misin yir depreñdi, çıkduñ. Gökden mi indüñ didi. Şeybüb eytdi: (11) Ben senüñ atanuñ quluyın ve qardaşuñ ‘ Anterüñ ana bir qardaşunuzum. Qışşamız dağı sizüñ qışşañuza beñzer didi. Māzin (12) dağı bunuñ sözün işidicek buña ivāzıñ virdi ve şu içürüp qondurđı. Aytdı, di āmedī (13)

162a

Hikāyetüñ nedür, söyle işidelüm didi. Şeybüb eytdi: Yā Māzin, qışşa budur ki Mevlām Şeddād bu yıl bir gice düşünde (1) görmiş ki yerlerüñ arasında uçarmış. Her qabilenüñ üstüne uğraya çağruşurlarmış ki ‘ Ya Şeddād, bizi bir (2) belādan halāş it ‘ özrümüzi qabül eyle. Ola ki bu qarañuluqdan aydınlıqa çıkavuz ve hem oğlancıklara (3) ve hātūn kişilere merhamet eyle, esirge bizi, senüñ qullaruñ bil ve hātūnlarumuzu cāriyelerüñ bildürmiş. Çünkü (4) Mevlām, bu düşü gördi. Mu‘ abbirler getürüp şordı, cevāb virdiler ki yā Şeddād beşāret olsun saña ki bir oğlun (5) zāhir olısar ‘ Anterden bahādırlıqda ziyāde qıvvetde, şevketde artuq olıyardım. Pādişāh qayşeri (6) sırru anuñ sebeble saña mecmū‘ ‘ Arab halkı muṭī‘ olısar. İki oğul bu atanuñ iki yanına iki qıvvat gibidür. Haq (7) Haq Te‘ āli anuñ taqdrinde bu nesnelere muqarrer olmuşdur, vücūda gelse gerek, baqsun Allah yegrek bilür.’ diyüp (8) Mevlām Şeddāda düşünün ta‘ bīrin söyledi. Rāvī aydur. Şeybüb, bu düşü kendüden tasnif itdi (9) ve dağı ta‘ bīr idüp ürdi. Maqşūd buydı ki Māzinüñ gönli Benī ‘ Absa gitmege meyl ide ve qāzab ile (10) ola, atasın depelemekden vāz gele. Māzin Şeybūbuñ sözün işidicek inandı ve eytdi: Ey Qardaş, qatımda yaqın (11) hāşıl oldı ki atam gercekmiş. Şimdi tedbīr hemān budur ki

senüñle bile qarındaşum ‘Antere gidem, varup anuñla buluşam, yardımcı (12) olam ve yanında kul ve kuvvet olam. Evet bilsem ki sen bunda ne sebebden geldüñ, benüm qatuma ne tarikle yol bulduñ didi. (13)

162b

Şeybüb eytdi: Haq Te‘alī bī-sebeb eyledi ki sen varup atañla ve qardaşuñla buluşasuñ. Benī ‘Absa evla ammā benüm (1) geldüğüme sebep bu oldı ki bizüm begümüz Melik Qaysuñ qardaşı var idi, adı Mālik idi. Anuñ Yemen diyārında bir oğlı (2) bulunmuş. Atasıyla gāyet de zilletde ve qilletde ve belāda ve miñnetdeymiş. Benī ‘Absdan ve Benī ‘İtfāndan altı biñ adam alup (3) Melik Qays anı Hālāş itmege gitmiş. İttifāq ol demde biz dağı Müdāyene Qiserī qatında yörük olagelicek. Gördük ki hāl böyle olmuş. (4) Yirine qardaşuñ ‘Anter, bir bahādırı dağı ki ‘Adına Muqri’l-Vaḥş dirler.’ üçümüz Melik Qaysuñ ardına düşdük. Nāgāh yolda (5) qazāb-ı āsmān irişüp Muqri’l-Vaḥşuñ atı öldi, yayaq qaldı. Bu hālle Benī ‘Abs şuyına geldük. Qardaşuñ anı esirgedüğünden (6) beni gönderdi ki bir eyü at uğurlayup aña iledem. İttifāq bu araya geldüm, bu hāle giriftār oldum. Elḥamdü’l-illah ki ‘abeş olmadı. (7) Senüñ gibi qardaşı buldum, seferümüñ soñı müpārek oldı. Evet şöyle bilgil ki anuñ añlatduğı gāyetde melūldur (8) ve baña muntazırdur. Eger sen benümle varursañ bir vechle feraḥ olsar ki vaşf itse olmaz didi. Rāvī aydur. (9) Māzin bu hālle ḥayran oldı ve eytdi: V’Allah, bu bir qışşadur, bu işden oğlancık pīr ola ‘Anter gibi qardaşunuñ (10) eline girer didi. Anasına ve qocaya tanıtdı ve Şeybūbla bile bile gitmekçün söyleşdi ve meşveret itdi. (11) Ben elbetde giderin, şabrum qalmadı. Eger sizün dağı ḥāṭuruñuz varsa gelüñ, gidelüm ve ḥāṭuruñuz yoğsa işbu (12) mälları ve davarları aluñ dağı varuñ, Benī Şāliḥe gidüñ. ‘Ömrüñüz olduğınca anlaruñla duruñ didi. Anası eytdi: (13)

163a

v’Allah Ey Oğul, benüm sensiz ḥayātum yoqdur, birgün senüñ firāquña şabr idemizin. Elbette senüñle bile giderin (1) didi. Qapunuñ ağılundan dağı şafāsı götürüldi. Anasından dağı bī-zarār itdi, bunlaruñla bile gitmege rāzı olmadı. (2) Māzin dağı buna bir zātdan ve deveden virüp Benī Şāliḥ qavmine gönderdi, bāki qalan atları ve mā (3) lları alup Şeybūbla ‘Anterden yaña revān oldı. Māzin ayurdı ‘Anter qardaşuñla ne vaqt buluşam (4) dirdi ve Şeybūba dağı bir eyü at viridi ve bir kaç hindi bağışladı ki taşı sīr gibi keserdi ve eline (5) süñü aldı ve arqasına çuqal kiydi. Māzinüñ yanına düşüp gitdi ve seferlerinde vāki‘ olan (6) sergüzeşterinden ḥikāyet itdi ve ‘Anterüñ bahādırlıkların vaşf eyledi. Quşlıq olunca bu hālle

(7) gitdiler. Nāgāh gördiler ki ardlarından bir töz belürdi ve kara bulut gibi olup bunlara toğrı yürüdi. (8) Māzin eytdi: Bu töz oldur kim, ol öldürür ve kim şeytānuñ arkadaşları ulusu didi. ‘Arap cemresin (9) cem’ idüp ardumuza düşmişlerdür. Uş göresin ki ben bunlara ne iş idem. Teferrüc eyle ki varup (10) arkadaşum ‘Antere haber viresin Āşma‘ī rivāyet ider ki bunlar bu sözdeyken bir töz dağı ilerü (11) başdan çıkdı, gelirek töz açıldı. İçinden bir kaç atlu çıka geldi. Şeybüb bunlara diğkhatle (12) nazār eyledi gördi ki ‘ Bunlaruñ muğaddemleri Zü’l-Himārdur. ‘ tokuz adam dağı buluşınca ve iki esirleri (13)

163b

dağı varat üzerine arçuru birikmişler. Şeybüb bağıdı, gördi ki esirlerün birisi ‘Anter ve birisi Muğrı’ (1) l-Vağşdur. Cān başına şıçradı ve Māzine eytdi: Dur yeründe, ilerü gitme. İşbu esirleruñ birisi ‘Anter ve birisi (2) Muğrı’l-Vağşdur. Bunlara bir nāgāh iş olmuşdur. Yoğsa ‘Anter buña esir olıcağ adam degüldür. (3) Kimsenüñ hātırına bunuñ gibi muşibet gelse olmaz. v’Allah tağdır sende, muğadder olan āfeti kimse def^ç (4) itse olmaz didi. Māzin bunu işidicek sucı içmedin mest oldı ve dar ciğān gözlerine kara (5) ñu oldı ve Şeybüb eytdi: Yā Āhī ‘Anter gibi bahādır ki sen vaşf idersin. Ol ‘Arab cembrāsınuñ elinde (6) nice giriftār olaydı. Şol hikāyetler ve ‘Arab işlerine sen andan nağl idersin. Bu ne hāldür, didi. (7) Şeybüb eytdi: v’Allah ben dağı bu bābda müteğayyir kaldum. Bilmezin ki sebep nedür. Nağl itdügüm anuñ hüner (8) lerinden biñde biri degüldür. Andan soñra şol bahādır ki ‘Anteri esir itmişdür. ‘Arab içinde yedi (9) biñ adama şayılar. Benüm arkadaşum ‘Anterle anuñ ‘acāib vāk‘aları olmuşdur. İşidesin, cümlesünün (10) biri uş işbu seferümüzde Kiserī önünde muğābil oldı. Kardaşum anı zelil, hağır itdi. Kiserī (11) dilek idüp şulğ itdi ve Melik Nu‘māna girüp barışdurdı. Dürlü dürlü āndlar içdi ki (12) ayrığ arkadaşumla ‘adāvet itmeye ve yaramız kaçd kılmaya. İkisine dağı hil‘ at virüp destür (13)

164a

viridi. Şimdi ol şeytān yine ‘adāvete bünyād urmuş ‘ahdine durmamış ve āndını ri‘āyet (1) itmemiş. Kim bile ki ne hīle idüp bunuñ gibi fesād itdi. Yoğsa ‘Anterle muğābil mi olurdu? (2) Rüzgārdur kişi anca uçmaduğı vağ‘aya şataşur. İmdi eger benüm tedbirüme uyarsañ (3) bu vağ‘adan hālāş bulurın. Bunuñ gibi işleri çok görmişim ve sergüzeştleri çok görmüşim, geçür (4) mişim didi. Māzin eytdi: Ben şavaşdan gayrı iş bilmezin ve süñümi adamlar yığar ne şakmağdan artuğ (5) tedbir bilmezin. Hele bir sen dağı göñlindeki fikr itdügüñi söyle, göreyin

didi. Şeybüb dağı bu hîle (6) tedbîr idi ki iki taraftan gelen halkı helâk itmege sebep oldu. Ammâ evvel ‘Anter ne vechle esîr (7) olduğın beyân idelüm. Dağı soñra Şeybübün halâş itme tedbîr itdüğün şerh idevüz. ‘Anterün (8) esîr olduğu ne ‘acaîbdi ve Zü’l-Ĥimāruñ elinde tutsâk olduğuna ‘illet-i ġarîbdi. Tevârihde (9) altun şuyla yazmaluydı ve mermerlerde demür kalemle yazmaluydı. Zîrâ şol vaqt ki Zü’l-Ĥimār, Kiserî (10) öñünde ‘Anterle muġâbil oldu ve ‘Anter anı atdan yıķup zelîl ġaķîr itdi. Andan Dureyd (11) bin Şam‘a, Kiserî ve Nu‘mân öñünde şulġ idüp barışdurdı. Zü’l-Ĥimāra ānd virdi ki ayruķ ‘Anterle (12) ‘adāvet itmeye ve düşmānına yardum idüp bunuñ üzerine gelmeye ve göñlünde kırgın tıtmaya (13)

164b

ve ġased görülmeye. Bu ġâlde varup Dureyde diyārına gitdi, varıraq ġareket itdi ve fesād göñlünde (1) ġaynadı ve cigeri od olup yandı ve göñlünde eytdi: Ne tedbîr idem, ol şeytānuñ helâkuna ve ne (2) hîle kılam diyü bir ġac gün müteġayyir olup fikr deryāsına ġarķ oldu. Bir gün ġātırına şeytān bunu (3) bıraķdı ki varup Mekkeye gide, pes göñliyle danışup eytdi: Baña hemān ġāre bu ġaldı ki varup Mekkeye (4) gidem ve tepelere secde idüp beyt-i ‘azîme ve ele girmeye yalvarup zarılıķ idem. Ola ki baña bir meded (5) irişdüreler, ol veled-zinānuñ ecelini benüm elümde idem didi. Sefer yarağın görüp Beyt-i Ĥarāma gitdi. (6) Varup irişdi, toķuz gün tamām oruc dutdı, ta‘āmdan perġîz eyledi ve hebl ā‘lametüñ (7) ġatında secdeler idüp tazarru‘lar itdi ve seġer vaġtlerinde yalvarup tepelerden ‘Anter üzerine yardım (8) taleb itdi ve onıncı gice olinca şabāġa yaķın uyurdı ve düşünde şöyle gördi ki (9) olup ki Beyt-i Ĥarāmda ve Kirmānî üzerinde idi. Ol ışığa eglür dağı buña aydur ki Yā Zü’- (10) -l-Ĥimār, beşāret olsun saña ki maķşūduñ ġaşıl oldu. Ol Benî ‘Adnān bahādurıñ emeli yaķın (11) olmışdur. Bizden ‘azāba müsteġaķ oldu. Zîrâ ki Beyt-i Ĥarāma ġac itmez oldu ve putlar ‘ibādetine muġayyed (12) olmaz oldu. Uş bu yıl anuñ ‘ömr-i defterin dürerüz, senüñ tızağuna bırağavuz. Evet (13)

165a

şāķın, elüñe girürse kılcıcuñla urma. Belki El-Ĥızıra mevt beriyyesine ilet. Buhün dirler (1) bir ġavî vardur. Anda başı aşağa at gitsün didi. **Rāvî eydür:** Ol ġavî bu zamānda dağı vardur. (2) Ma‘lūmdur dirler. Tā şol ġadar vař iderler ki ‘ařîlerüñ cānları anda ġazāblanur didiler. Ol sebebden (3) dür ki Emîr El-Mü‘min ‘Alî Kerem Allah buyurmuşdur ki ġuyularuñ ġayırlusı zemzem ġuyusı ve şerlusı (4) bir himmet ġuyusıdır ve hem Āşma‘î dağı dimişdür ki her

kelām ki bu kuyu haqqına söylerler. Gerçektür ki (5) biz dāim anuñ üstüne varurduq. Güya rāyihaları yaramaz қоқular gelürdi. Aydurlardı ki Bugün ‘āsilerden (6) ve cabbārlardan birisi ölmüşdür. Aña ‘azāb olunur didilerdi ve dağı aydurlardı Her kim ol kuyuya (7) yakın varsa at kişnemesi gibi āvāz gelürdi. Ol mu‘azzab olanlaruñ feryādı ve fiğānidur dirlerdi (8) ve her hātūn kişi güyegülü olsa ol kuyuya uğrasa ol қорқunc āvāzlardan işidüp (9) fırtınadağın birağurdı ve hem Hāzret-i Resūlallah-ı ‘Aleyhi vesellem buyurmuşdur ki kıyāmet (10) gün olıcaq Haqq Te‘ālā bir yağmur göndersin. Ta ki halk toru қалқalar. Ol vaqt kāfirleruñ cānı (11) bir mevt kuyusına ulaşır didi. Ebū ‘Ubeyde rivāyet ider. Yine biz ol қазиyyeye geelüm. Şol vaqt ki (12) Zü’l-Himāra bu nesneyi pes tarafından şeytān söyledi. Zü’l-Himār şād oldı ve Hayl-i a‘lā (13)

165b

öñünde secde kıldı ve guşşadan hālāş oldı. ‘Anterüñ helākına yakın hāşıl itdi. Andan (1) dönüp Benī Hamīr tarafına revān oldı. qarhından dünyāya şıgmazdı. **Rāvī aydur:** Zü’l-Himāruñ (2) kabilesinde toқuz kişi düşti ve yarı ordı her işde i‘timād anlara idi ve sırrın anlara (3) söyledi. ‘Anter, Zü’l-Himār, Kiseri öñünde mağlūb ve makhūr idicek bunlar dağı şöyle saht (4) olmuşlardı ki ne beñzer Zü’l-Himāra niye Zü’l-Himāruñ Mekkeye gitdügin dağı bildiler, teşvişlendiler. Ba‘zısı eytdi: (5) v’Allah ‘Antere kīn icib yürürdi. Şöyle yeñeriz ki varup aña intikām itmege gitdi didiler. (6) Bu fikir ile bir zamān oldılar, bir gün Zü’l-Himār Mekkedden geldi ve bunlara hālīn hikāyet itdi (7) ve Hayl-i a‘lā dan yaña ‘ināyet oldı didi. Bunlar dağı şād oldılar ve aytdılar. Bunuñ gibi düş (8) yalağı olacağdı. Bunuñ gerçekliginde şibh yoқdur. ‘Anterüñ işi tamām oldı didiler. (9) Zü’l-Himār eytdi: Şimden girü çāre budur ki ‘Irāq yolına gözçiler қoyup gözledevüz. Dağı (10) bir yerde fırsat avlayup depeleyevüz didi. Yoldaşları eytdi: Lā v’Allah bu, eyü tedbir degül. Hüpel (11) anı kendüyse sürüp saña getürse gerekdür ve şanmaduğñ yerden elüñe nesne virse gerek. (12) Eger uyarsañ şabruñ yoғsa ‘Irāq yolına adam mekden dağı mümkün tarīk vardur. (13)

166a

Anı tutmaq yegdür didiler. Zü’l-Himār eytdi: Ne tarīk iledür, nice irelüm didi. Bunlar aytdılar. Biz şöyle (1) işitdük ki Melik Қaysuñ Yemen diyārında қardaşı oğlı bulunmuş. Adam cem‘ idüp getürmege (2) gitmiş. ‘Anter dağı ‘Irāqdan gelincek anuñ gitdügin işidüp ardına düşse gerek. Biz dağı bunlaruñ (3) izin sürüp gidelüm. Ola ki Hayl-i a‘lā yardım bulup depeleyevüz

ve dönüp yine gidevüz. Bu (4) nevbette olmazsa bu dağ'ada dağı elümüze gire. Hüpelüñ va' desine muntazır olup turavuz. Zü'- (5) -l-Ĥimār eytdi: Bārek Allah, eyü didüñüz. Şavāb-ı tedbīr dağı budur ki siz buyurduñuz. Evet, eger ki (6) budur ki şimdi varup gidevüz. Şāyed ki 'Anter dağı gelüp Qaysuñ ardınca gitdi ola, (7) varuñ iki günedek sefer yarağın görüñ, gidelüm. Evet, şākınuñ. Bu ħaberi kayın atam (8) işitmesün ki bize 'ahduñı bozduk ve qulıña turmaduk diyü söylemeye didi. Anlar (9) dağı Sem'ān ve Tā'aten ħōş ola, eyle idelüm didiler ve qabileye şöyle bildürdiler ki bir tarafa rızq (10) taleb itmege giderler. Bu şüretle çıkup on kişi yola revān oldılar ve 'Anter qaşdına peykveş (11) tüvān oldılar. Gice gündüz dimeyüp gitdiler. El-kışsa gelüp 'Anterüñ Muqri'l-Vaşş ile (12) eglendügi yire irişeler. Şusuzluğdan buñaldılar. Birisi buñların bu diyāri bilürdi. (13)

166b

Qanda şu var qanda yoğ görmişdi. Evvelden bu tarafa sefer itmişdi. Bunlar çıkup Benī Bā' is (1) şuyına getürdi. Issıdan ve şusuzluğdan gāyet de buñalmışdı ve atları za'if olmuşdı. (2) Bu eytdi: ħālde iken kulaklarına bir at āvāzi girdi. Meger ki ol at 'Anterüñ idi, Zü'l-Ĥimār bildi, (3) v'Allah ki bu at 'Anterüñdür, düşüm gercek oldı. Gālib budur ki 'Anteri bunda (4) depelemişlerdür. Yāhūd uyukudadur ve hem dağı budur ki atı yayanda elüñüze aluñ. 'Anteri (5) isteyelüm didi. Ebü 'Ubeyde rivāyet ider ki Zü'l-Ĥimār didügi vāqi' idi. Benüm dağı 'Anter (6) ol vaqt uyukuya meşgüldi, zamāna miñnetinden fāriğ ve rüzgār āfetinden gāfil idi. (7) Meşhūr meşeldür, aydurlar ki o sık baş türküde aşludur diyü. 'Anterüñ dağı uyuduğuna (8) sebep bu oldı ki Şeybüb koyup gidecek. Öyle ıssı olunca oturlar ve ıssızluğdan (9) ve ıssızluğdan dört yanlarında quzğunlar va qarğalar öterdi ve dereler, depeler alqum şalqum (10) görünürdi. Geyikler ve tavşanlar yaqqınlarında otlardı. 'Anter eytdi: v'Allah ki işbu qarğalaruñ (11) ötdügi baña ħōş gelmez. İşbu seferümüz müpārek sefere beñzemez. Senüñ atuñ oldugı eyü qāl (12) degüldür didi. Şu kenarına geldiler, yüzlerin şu havāsına tutup arqaların güneşe (13)

167a

qarşu virdiler. Andan Melik Qays ħālinden söyleşdiler ve Şeybübun eglendügin qayırdılar. Orda (1) o raqıq güneş ħarāreti galebe idüp süst oldılar, uyudılar. Zirā ki gice uyumamışlardı. (2) Şuya yırtıcı canāvarlar qorqusundan ol sebebden kendüleri yuñamadılar, mecālleri qalmadı. (3) Bunlar bu ħalle gāfil ve fāriğ yaturken Zü'l-Ĥimār yoldaşlarıyla irişi geldiler,

gördiler (4) ‘Anter Muḳri’l-Vaḥş ile dünyādan ḡāib olmuşlar, şād-ı hürrem oldılar ve ittifāḳla ‘Anterüñ (5) üstüne düşüp tıtdılar. Ḥaḳ Te‘ālā bunu belāya giriftār itdügüne sebep buydı ki bahādırlıḡa (6) maḡrūr olmaya. Şöyle i‘tikād ide ki muḳadder belā irişecek bahādırlıḡ ve ḳuvvet-i ḳā’ide itmez (7) ve kimse aña māni‘ olmaz. Pes ‘Anterüñ kendüye i‘tikādı olup maḡrūrluḡundan ötüri ki (8) Zü’l-Ḥimār gibi bir şeytānı ḡavāle idüp düşünde bu nesneleri aña didi ve bunuñ gibi cabbārı (9) anuñ elinde zebün eyledi. ‘Azamet ve saltanat, Ḥaḳ Te‘ālānıñdır ki mecmū‘ ‘uyūbdan (10) noḳşāndan münezzehdür ve ehl ü şirküñ müptedi‘lerüñ didiklerinden muḳaddesdür. (11) **Rāvī eydür:** ‘Anter uyandı, gördi ki Zü’l-Ḥimār bunu bağlamış, ḡāyet de incindi ve ḡile ile (12) ele girdüğüne gücendi. Andan Zü’l-Ḥimāra eytdi: Yā Zü’l-Ḥimār, ḳani āndlaruñ ve ‘ahdlaruñ ki (13)

167b

Kiserī ḳatında itdüñ. ‘Arab ḳatında var mıdır ki ḳişi ‘ahdine tızmaya didi. Zü’l-Ḥimār eytdi: (1) Ey Veled-i Zinā ve İbnü’l-Laḡnā, senüñ gibi ḳara yüzlünüñ neseb ve aşl işleriyle ne ‘ahdi vardur? (2) Ḥāl budur ki ben bu işi kendü fikrümle itmedüm, Hayl-i a‘lādan buyruḳ oldı. Eger anuñ benümle (3) ‘ināyeti vardı olsa ben seni bu belāya biraḳmayı bilürdüm. Baña şöyle işāret oldı ki şimdi (4) seni alup Ḥazar Mūt beriyyesinde Berehüt ḳuyusuna başı aşaḡa biraḡam didi. Andan soñra (5) ‘Anteri kendü atı üstine berkitdiler ve Muḳri’l-Vaḥşı beriyyeden üzerine arḳurı bağladılar, (6) Zü’l-Ḥimār feraḡından dünyāya şıḡmazdı. Zirā yalvardı ki bundan soñra kendünüñ nazarı (7) yoḳdur. Ḳaşd itdi ki bunu ḳuyuya atuḡundan soñra yine Mekkeye vara, bu ni‘metüñ şükrün yirine getüre. (8) Getire ve Hüpel öñünde secde ide ve şı‘rlerinden Beyt-i Ḥarāmda aza ve eceli gelüp olunca (9) Hüpel ḡizmetinde ola. Bu nıyetle şād olup giderken oldı ki Şeybūbla Māzine dūş oldılar. (10) Şeybūb Māzine eytdi: İşde öñümüzden, ardumuzdan düşmān bize ḳaşd eyledi. İmdi bunlardan ḡālümüz (11) bulmaḡa şavāb-ı tedbīr budur ki sen bir gide durasın. Añın deveden itib baş aç. Daḡı senüñ (12) öñünde durayın, varayım Zü’l-Ḥimāra bir ḳaç söz ḡāturuma gelmişdür. Diyem Ola ki işbu ardumuzdan (13)

168a

gelen buluña, ḡamle ideler. Ḳardaşuñ ḡalvet ḳala. Bu ḡarikle anuñ ḡalāşına mecāl bulavuz. (1) Yoḡsa şavaş ile ḳurtarıbileceğimiz ma‘lūm degül didi. Māzin gördüğü Şeybūbuñ fikri eyüdür. (2) Ḳabūl itdi ve eytdi: Yā Āḡī, sen bilürsin. Ne tedbīr idersin, saña uyarın. Muḡālefet itmezsin

didi (3) ve atsına buyurdu. Şeybüb nice dirse eyle itdi. Andan şoñra Şeybüb yüzini şarup dilbendiniñ (4) ucun, boğazına bırağdı ve sözin dağı yād idem ki söylemege ‘azm itdi, tā ki Zü’l-Himār bilmeye. Andan (5) yürütüp Zü’l-Himārı karşılayup çağırdı, feryād itdi. ‘Ācızlık ve miskinlik gösterdi. Ğuşşa (6) ve melālet izhār itdi,eytdi: Ey ‘Arab Uluları, hīç sizde bir ğayret ve bu gelmişlere yardım (7) idici ve Hayl-i a‘lāya secde idici yoğ mıdur ki bizi bu belādan ğalāş ide ve bu ğakāretten (8) ve mezelletden kırtara. Hālümüz mükerrer oldu, düşmān elinde zebūn olduğ, bāş açup oturun. (9) Hātūn kişi Mekkeye ‘azm itmişdi, varup bunlara secde ideydi. Hayl-i a‘lādan himmet ve ğāyet (10) isteye idi. ‘Arab ğarāmisi çıqup yoldaşların kırdı ve mālınıñ ekşerin aldı, eytdi: Sizde hīç (11) bir Hayl-i a‘lāya muğabbet idecek yoğ mıdur ki bize yardım ide. Şol ardumuzca gelen düşmāndan kırtlara (12) ve ol hātūn kişiniñ mālınıñ ilediñ. Şol şeytānlara olmaya didi. Zü’l-Himār bunuñ sözin (13)

168b

işidicek esirgedi ve yoldaşlarından birisine eytdi: Var şol çağrınıñ ğaberin al, hāl (1) ne ise ‘ale’l-taşıil söylesün ve benüm şol önümüzde ğörünen tōzundur. Bilürici bilmez mi? Teftiş (2) eyle, ğör didi. Ol kişi dağı ilerü yürüyüp Şeybūba kışşasın ve hāl ü tāifesin ve kıbilesin (3) şordı ve meded istediğüñe sebeb nedür, didi ve ol ğörende tōz nedür, Hīç bilür misin, didi. (4) Şeybüb eytdi: Yā Āğhī, biz Benī Ziyāndanuz. İşbu baş açup oturan hātūnla Mekkeye ğiderdik. (5) Zīrā ki bizüm kıbilemüz hātūnlarınıñ ğāyet de cömerdlerindendür ve kıonukluk elcilerinden ve elçiler tıyurup (6) yalaklar tıtanakındur. Ğāyet de dindār ve mālđār hātūn kişidür. Bu yıl diledi ki Mekkeye vara, putlara ziyāret (7) idüp Hayl-i a‘lā önünde secde ide ve çok māl dağı aldı. Ba‘zısın kendü mālından aldı ve ba‘zısını (8) ğalk tezer itdikleriñe ğayl yolına ve añun muğabbetine şıdka ireler. Ol mālđardan birisi buydı ki (9) bir kızıl altundan ğalka vardı ki üzerinde Lāt ve ‘Uzzā şüretleri işlenmişdi. El-ğāşıl (10) bu nesneleri alup bizi dağı yoldaş idindi ve yol ğarclığın virüp yola aldı. Bu niyyetle ğide yürürken (11) Benī Şālih şularına ğeldik. Bir lağza şulanmağ için kıonduğ, nāğāh ol yerleriñ cemrāsı bizümle māl (12) vardığın duymışlar, yüz adam ardumuza düşmişler, irişüp dört yanımızı bağladılar. Biz dağı (13)

169a

elümüzden ğeldikce cenk itdik. On adamumuz düşdi, bir pāre üstümüzden bunları def itdik. (1) Bu kıadar da ağşām irişdi. ğice dağı ardumuzdan kesilmediler. Şabāğadek şavāş ide ide

gitdik. (2) Şabāh oluncağ gördük ki beş kişimiz kalmış, anları kuduğ ki ol halkla cenk idüp egleneler, biz sürüp (3) ilerü size geldük, meded idüp bu hātün kişi ol zālimlerün elünden hālāş ire. Siz şimdiedek (4) gālīb budur ki ol yoldaşlarımız dağı helāk oldılar yāhūd koyup kaçdılar. Sizden ğayrı bize çāre (5) kalmadı. Eger Hüpelün hüccetine, muḥabbetine bize ‘ināyet iderseñüz ol şerīf-i maḳāmda varıcağ size ḫayır du‘ālar (6) idevüz. Yoḫsa elümüzden ne gelür, kendü nefsimizi anlara teslīm idüp bunlar için nezir ulanmış mälları (7) virevüz. Sizi dağı yardım itmedüğünüz için ma‘dūr dutavuz. Zīrā ki anlar çok halkdur. Siz hemān on (8) kişi yenilseñüz gerek. Eger cür‘et idüp varmazsañuz kimse kınamaz didi. **Rāvī eydür:** Zū’l-Ḥimāruñ ādemisi (9) Şeybūbuñ sözün işidicek esirgedi ve eytdi: Yigit, beşāret olsun saña ki maḳşūduñ ḫāşıl (10) oldı. Uş işbu sa‘āt gör ki düşmānlarunuñ başına ne āfet gelse gerek. Zīrā bizümle Zū’l-Ḥimār ile (11) dūr. ‘Arab iti yedi biñ adama şayarlar. Bu didüğün ‘Arab cembrāsını bir ḫamlede dağıdur toğmaduğa döndürür. (12) Belki sen dağı seferiñde ḫazırken bunuñ cevābın işitdün ola didi. Şeybūb eytdi: Belī v’Allah senün (13)

169b

‘aziz ve mükerrem başiçün ol yigidün bahādırlığın ve mürüvvetin ve dermāndelere şefḳatin işitmişim. (1) Ḥağ Te‘ālā seni sevindürsün, eyü ḫaber virdüñdi. İmdi bizüm ḫālümüzi aña öget, şerḫ eyle. Ol ki (2) bizi esirgeyüp düşmān elinden alı koya didi. Ol kişi dağı def‘ varup bu kişinün kışşasın (3) Zū’l-Ḥimāra ‘arz eyledi, Zū’l-Ḥimār bu ḫaberi işidicek şöyle kaçdı ki gözleri kanla doldı (4) ve eytdi: Ben diri olam, dünyāda at arkasında dağı Hüpel için nezir olunmuş mälları ‘Arab (5) cembrāsı taleb ide ve ğāret eyleye. Lā v’Allah bu olur iş degül didi ve fi’l-ḫāl Benī Şāliḫ ḫalkunuñ (6) üstüne sünüsün toğruldup at şaldı ve eytdi: Ḥayl-i a‘lā ḫaḳḳiçün ben ol şeytānlaruñ kanla (7) yiriñ yüzini boyayın ve seller idüp ağıdayın ve şoyḳaların ve silāḫların ve atların alup bunlara vireyin. (8) Bundan Hüpel-a‘lāya armağān anda oluştursunlar didi ve yoldaşlarından beş eyü bahādır (9) kendünün ardınca yola depdi ve devirdi. ‘Anterle Muḳri’l-Vaḫşı beklemege kaldı. Andan (10) Zū’l-Ḥimār işmarladı, Şeybūba eytdi: Varsın yoldaşınla ol hātün kişi devesine bindür ki (11) ḫātırın tesellī idün. Uş gözi karşusunda düşmān ḫahr idüp maḳşūdın ḫāşıl idin (12) ve Hüpel-a‘lā muḥabbetine aña mu‘āvenet kılayın didi. Bunlar Benī Şāliḫ üzerine gitdiler, Şeybūb şād-ı ḫürrem oldı, (13)

170a

sürüp Māzin katına vardı ve eytdi: Yā Āhī, beşāret olsun saña ki iki düşmānı birbirine (1) bırağdım. İşde Zü'l-Himār girüden gele, düşmān üzerine gitdi. Kağsı helāk olursa fāidedür. (2) İmdi kardaşuñ dört adam ile kaldı. Ben Zü'l-Himāruñ kendüden ihtiyāt iderdüm. Hele (3) anı şavdum, gitdi. Fursatdur, kardaşı hālāş itmege sa'y eyle didi. Māzin dağı ferağ olup atın (4) depdi. 'Anteri bekleyen adamlara yakın vardı, na'ra urup hamle itdi. Def' irsin yoğdı ve ardınca (5) birisin dağı anuñ üzerine düşürdi. Şeybüb ardından çağırdı, eytdi: Yā Āhī, koruma bunları, (6) bize fāidelerü dokundı. Bunlaruñ sebep ile teşvışden emān olduğ, kardaşumuzu bulduğ (7) didi. Māzin , dağı vāz geldi. Ol iki kişi dağı sevindiler, Şeybūbuñ sözini görcek şandılar. (8) Alkış idüp aytdılar. Taşsin bunuñ inşāfına bu deñilmese bu önünce giden şeytān bizi (9) dağı depelerdi didiler. Bu kadar da Şeybüb irişüp sūñüyle yerin dürtti, karnından arkasına (10) çığdı. Birisi bu muşibeti göricek kaçdı, baş alup Zü'l-Himāra gitdi. Māzinle Şeybüb (11) dağı bunuñ kovmağa muğayyed olmadılar. 'Anteri Muğri'l-Vağşı cürmüne meşğül oldılar. 'Anter, Şeybüb (12) atlu olmağın evvel bilmedi soñra bağın çözdü ve belādan hālāş itdi. Gördi ki Şeybūbdur, (13)

170b

şād oldu. Andan soñra eytdi: Yā İbnü'l-mel'üne senüñ ata binmek 'ādetüñ degüldi, kimden (1) destür alduñ didi. Şeybüb eytdi: Ata bindümse seni esirlikden hālāş itdüm, ziyān mı (2) eyledüm didi. Ben olmasam Teñri bilür ki hālūñ nolardı? Şimdem soñra sen yayağ yürü. Ben uyuyorum (3) didi. 'Anter gelüp eyü didüñ, Yā Veled-i Zinā. Şimden girü eyle idelüm didi. Andan (4) Şeybüb şorup eytdi: Yā Āhī, ne vechle Zü'l-Himāruñ eline düşdüñ, ne 'aceb gāfil (5) olmışsın didi. 'Anter Uyuğu şirretine uğraduk, nāğāh belāya şataşduğ, Ol kadar (6) küşmāl dağı muğadder olmuşdı, buyulmuş tiyü. didi. Andan 'Anter Şeybūba eytdi: Yā Āhī, bu yoluñca (7) gelen ne yigitdür, bunu kanda bulduñ? Bize haylī yardım itdi, ne tāifeden idüğün bilelüm ki biz dağı (8) buña bu ihsānuñ 'ivazın idevüz didi. Şeybüb eytdi: Yā Āhī, buña Māzin İbn-i Şeddād dirler, (9) Benī 'Absdandur. Evvel var, görüş ve esenleş, soñra kim idüğün ve hālın ve kışsasın evvelden āhire (10) saña hikāyet idem ki 'aceb ittifāğdur. İraq senden ayrılmış idi, saña muavindür didi. 'Anter eytdi: (11) Benī 'Abs, benüm atamdan gayrı Şeddād mı vardur? Bu neden Şeddād oğlı olur, benüm hōd senüñle (12) Cerirden artuğ kardaşım yoğdur didi. Şeybüb eytdi: Gerçeksın Yā Āhī, Benī 'Absda senüñ anañdan (13)

171a

ğayrı Şeddād yokdur. Evet bu dağı ol senüñ atañ olan Şeddāduñ oğlıdur ve senüñ ata (1) bir ırardaşuñdur didi ve kışşasın evvelden şerh eyledi. ‘Anter şād oldı ve gönli kuvvet buldı ve Māzin (2) cāndan şöhet itdi. Andan yakın gelüp ıraca ıraca güreşdi ‘izzet ve hürmet itdi. Avurd urup (3) birbirünüñ hālünden söyleşdiler ve sergüzeştleründen haberleşdiler. Muqrı’l-Vağş mütehayyir oldı ve ‘Antere (4) ırardaş bulunduğuna sevindi ve gelüp görüşdi ve eytdi: Senüñ atañ haberiñ işidicek (5) biz vechle ferağ olsardur ki ‘ömrī içinde olmaya didi. **Rāvi eydür:** ‘Anterüñ gönlinde Zü’l-Himāra (6) od yanardı, Şeybūba eytdi: Getür atunuñ Muqrı’l-Vağşa vir. Dağı varısın, Māzinüñ anasınla (7) biz üçümüz varup ol şeytānuñ ardından irişelüm. Ben aña andan şımāğı göstereyin ve miqdārını (8) kendüye bildüreyin didi. Şeybüb dağı Sem‘ān ve Ta‘āten diyüp atını getürdi, Muqrı’l-Vağşa virdi. (9) ‘Anter ve Māzin ve Muqrı’l-Vağş silāh bağlanup yarağā mustağrığ oldılar ve Zü’l-Himāruñ ardına (10) düşdiler. Māzin ‘Anterüñ yanınca giderdi ve ırarından yola şığmazdı. **Rāvi eydür:** Bunlaruñ (11) hāli böyle oldı. Geldük biz Zü’l-Himār kışşasına. Zü’l-Himār dağı Māzinüñ ardınca gelen (12) düşmānlaruñ üstüne hamle kıldı ve sürüp tözlarunuñ içine girdi, gördi ki seksen adamdur (13)

171b

ki Māzin depeledügi kişinüñ ırardaşları getürmişlerdi. Bunlar göricek Zü’l-Himār çağırdı, eytdi: (1) Yā Veled-i Zinālar, Beyt-i Harāma ziyāret itmege kaçd idenlerüñ ardınca ne görürsin ne umarsın? Bunlar nedür, (2) ulanan mälları niye alursız? Alduğunuz rızq işiñizi bitürmez midi ki ziyāde küstāhlığ idersiz didi. Şol Mişe arslānı (3) gibi bunlaruñ üstlerine hamle kıldı, başların at ayağı altında tolu gibi dökdi ve zırhlarını kılıçla kesdi. Bir sa‘āte (4) bunları perākende kıldı. **Rāvi eydür:** Seksen kişi yalnız Zü’l-Himāra tırmazdı. ıranda ıraldı ki beş yoldaşı (5) dağı ola pes bir sa‘āte bunlardan elli adam düşürdiler. Bākisi başların alup kaçdılar. Zü’l-Himāruñ yoldaşları (6) ndan bir eyüsi ve kendü ıratında ğayrısı muğazzī düşdi. Adı ol sebebden Zü’l-Himār dağı bu kaçanlaruñ (7) ardına düşdi, gönlüne şifā hāşıl olınca kırdı. Andan dört yoldaşıyla dönüp bu kırdıkları adamlarıñ (8) silāhların ve şayakların cem‘ itmege başladılar. Bunlar bu işe meşğülken nāğāh ol Māzinle Şeybūbuñ (9) ellerinden ırurtulan kişi irişüp geldi ve feryād idüp çağırdı, eytdi: Velikim, Ey ‘Ammim oğulları, (10) bu hālde siz şoyka düşürmegi ırovuñ. Kaçup ırurtulmak ardınca olak. Zamān bir dürlü dağı düşüpdı. (11) ‘Anter bin Şeddād hālāş boldı, şimdi üstüne ayrışıp gelürler. Eşerüñüzi dünyādan mahv iderler didi. Zü’l-Himār (12) bu haberi işidicek kadid oldı. Bedenine lerce ve gönline teşviş düşdi, belāya şataşdı ve (13)

muşibete uğradı. Andan yoldaşları, bu haber getüren kişinin yanına gelüp ‘Anter ne vechile kurtuldu (1) diyü şordılar. Ol eytdi: Şol şeytân ki gelüp bize ağladı ve ‘Arab harâmisinden şikâyet itdi. Yoldaşıyla (2) siz gidicek bize hamle kıldı, üç yoldaşımı depelediler. Andan soñra anlar ‘Anteri kurtarmağa meşgûl oldılar. (3) Ben başum alup kaçdum. Eger ‘Anteri halâş itmege muqayyed olmasalar beni dañı yoldaşlarım gibi iderlerdi. Çok sözi koñ, (4) şimdi kışşa vañtı degüldür. Kaçmak ardınca oluñ yoñsa ol veled-i zinâ işbu sa‘ât irişüp hepünüzi helâk (5) ider didi. Andan bir kişi kulağuzları vardı, Zü’l-Himâra eytdi: Yâ Emîr, ol gelüp bizden meded isteyen ve Hüpelüñ (6) ziyâretine gideriz diyen şöyle beñzer ki ‘Anterüñ qardaşı Şeybübi depeleyen bilürin. Ol yer mekkâr, nâbekârdur ve yalancı ve hîlebâz (7) ve gaddârdur didi. Zü’l-Himâr eytdi: Ey ‘Ammüm oğlı Şeybübnı Şâlih de bunlardı ola yâñud qardaşı bizde esîr olduğun (8) ne bildi. Ola ki bunuñ gibi tedbîr ideydi veyâñud işbu biz dağutduğumuz atlular anı Şeybübdan qorurlardı ola, hem bir dañı (9) budur ki Şeybübuñ atla yürümek aşlâ ‘âdeti degüldi, dâim yayağ yürürdi didi. Kulâvuz eytdi: Yâ Emîr, baña (10) şöyle gelür ki Şeybübnun qardaşıyla Yemen vilâyetine Qays ardınca gideydi. Bu memlekete gelicek azuqları dükendi ve atları (11) yoruldu. Belki yoldaşlarunuñ atı helâk oldu. Dañı Şeybüb vardı, aña bir at ağırlayup getürmege gitdi, varup (12) atı alup qardaşına giderken gördi ki biz qardaşını esîr itmişüz ve ardından Benî Şâlih çerisi geldi, ara yirde mütehayyir kıldı. (13)

Varup bu tedbîri tasayyuf itdiler ki anı esirgeyüp düşmâna hamle idevüz ve qardaşı halka qala dañı o zebâni (1) halâş ide. Bu yañadağı düşmânın bize helâk itdüre didi. Zü’l-Himâr eytdi: Yâ ol ‘avrat ki baş açup deve önünde (2) bir atluyla otururdu. Ol ney idi ola, bunları qanda buldı ola didi. Ol Aña dañı bir yerde tüş (3) olup aldadı ola. Bize itdügi hürdabâzlığı dañı geçdi ola. Tâ ki qardaşına iledüp elinde neleri qalır (4) ola ve depeleye, qoya gide. Kaçmak yol fikr ile yoñsa şimdi ‘Anter irişür didi. Zü’l-Himâr eytdi: Lât ve ‘Uzzâ haqqıçün (5) ben kaçmazım. Elbetde dönüp ‘Anterle uğraşayım, yine yapağı gibi esîr iderin. Qanı nâmus ve gayret ki anuñ gibi (6) veled-i zinâdan kaçam. ‘Arab içinde adum şındı, Heyl-höd baña düşümde va‘de itdi idi ki anı benüm elüme vire. (7) Bir Hevt quyusuna bırağam. Hiç şüphe yoğdur ki Hüpel gerçektür. Şâyed ki ‘Anteri koyvirdüğünden maqşûdı (8) benüm şabrum şana muqadder ola didi. Ol kılâğuz eytdi: Yâ Emîr, gel benüm sözümi qabül eyle,

eglenmeyin. Bir eyü ħalvet (9) yol bilürin, arduma düş gidelüm. Ol şeytānuñ ħamlesine Hüpel kendü daĥı taħammül idecegi ma' lüm degül. Eger sözümi (10) eselmezseñ ben başum alup giderin. İşde sen işde ' Anter. İhtiyārumla ecelüme koyup tırmazın didi ve dizgin dö (11) ndürüp yola revān oldu. İraĥ yoldaşları daĥı heb bunuñ ardına düşdiler, kaçdılar. Zü'l-Ĥimār yalnız (12) kaldı. Tıruurak ' Anterün heybetin añdı, yüregine korku düşdi. ' Anterün evvelden maġlūbdı, tıruşmaġa (13)

173a

doymadı, bunlara melül oldu ve Hüpele sındı ve düşüni yalanladı. Andan yoldaşları ardına düşüp (1) kaçdı. Ĥayır baş ve selāmet baş didikleri ile ' amel itdi. Bir sa' ātten soñra ' Anter ve Muĥri'l-Vaĥş ve Māzin (2) ma' reke yirine irişdiler, gördiler ki Benī Şālih ħalkı kırılıb yatur. İraĥ kimse görünmez yoldalar ki Zü'l-Ĥimār (3) yoldaşlarıyla kaçdı, gitdi. ' Anter eytdi: Melik Ĥaysa Yemen ' Arabından bir fesād ola diyü korkmuş, yir (4) ucuna daĥı varırsa ol mu' risi bulup intikām iderdüm. Velikin neyleyelüm ki gönümüz Melik Ĥaysa (5) muĥayyeddür didi. Andan soñra ol kırılun ħalkuñ silāħların ve şoyĥaların cem' idüp alup döndiler. (6) Māzinün atası katına vardılar ve inüp ĥondılar ve rāħat olup ta' ām ideler. Andan ' Anter Şeybūba (7) eytdi: Al işbu şoyĥaları ve develeri ve atları ve bākī ĥatları ve ĥardaşum Māzinün anası daĥı bir emīr (8) ve i' timād itdigiñ yiredek git. Selāmet yaĥasına çıkarcaĥ, bunları anda ĥo. Daĥı yine tiz gel yine (9) iriş, saña koyarın, senden ayrılcaĥ yab yab giderüz didi. Şeybüb eytdi: Sem' ān ve Tā' aten siz gide duruñ. Biz Māz (10) inün anasın ve bākī māl ve rızķı ve ĥırdavātı Benī Ziyād yerlerinedek iledeyin ve ĥulların ĥanda koyayın ve ışmarlayayın ki (11) ol maĥāmdan varup bizüm diyārumuz Mekkeye dönüp yine geleyin ve ĥanda olursañuz bulayın didi ve bunlara yol şalıġın (12) virüp kendü, Māzin, anası ve bākī raĥtı alup bu ħalka yol belürdi. Ĥade yoldan ġayrı ol yola çıĥdı. Kendi ve ' Anter daĥı yolda (13)

173b

şlarıyla aĥşām olunca ĥaber itdiler, gice ĥarañuluk oluncaĥ Şeybüb şalıĥ virdügi yola revān (1) oldılar ve nişānların göz dikediler. **Rāvi eydür:** Bunlaruñ kışşalarıyla oldu, geldik. Yine Melik (2) Ĥays kışşasına şol vaĥt Melik Ĥays ĥardaşı Mecīd bin Mālik ĥaberi geldi. Ol ĥaber getüren (3) uğrı, buña yol ĥulaġuzlayup önüne düşdi. Yemen diyārına gitdiler, nice daġlar ve depeler aşdılar (4) ve şaĥrālar ve beriyyeler geçdiler. Melik Ĥays, ol uğrıya ĥoĥ māl ve ni' met virmege va' de eyledi. Ol sebebden (5) evvel daĥı cān ve gönüle Melik Ĥaysuñ önüne düşüp

gitdi ve Hicāz yazların geçdiler ve ol (6) diyārlardan irtelendiler. Çünki Yemen diyārına kadem başladılar. Gündüz gizlenüp gice gitdiler ki Yemen, ‘Arab duyup (7) her taraftan bunlara kaşd ide. Zīrā ki aralarında ‘adāvet vardı. Benī ‘Absā kīnleri çok idi. (8) Şöyle ki Melik Qays diyāra geldügin bilseler birbirine haber idüp cem‘ olurlardı. Gelüp bunlara (9) bir ziyān iderlerdi. El-hāşıl gide gide ol Mālkiñ oğlu olduğı kabīleye yakın geldiler. Ancağ ara (10) yirde bir gicelik yol qaldı. Qulağuz eytdi: Dilerseñüz bu gice bunda yatuñ, atuñuz diñlensün, yarın sürün, aḥşām (11) vaqtinde anda varuñ, dilerseñüz bu gice şabāhadek yürütüñ, şabāh anda irişirsiz. Evet çeri yorulmuşdur, (12) bu gice yatup diñlenevüz. Yarın dağı yab yab yine yolda yatavuz, şabāha yakın düşmān üzerine (13)

174a

irişüp hücum idevüz Qays eytdi: Ey Yigit, sen ol halkı bilürsin, bir kaç gün içlerinde durduñ. Ne kadar (1) adama gücleri yeter ola. Şavaş vaqtinde ḥesābda ne miqdār olalar didi. Ol eytdi: Beş biñ (2) olur, bundan ziyāde cenge yarar adam yoğdur didi. Melik Qays eytdi: Beş altı biñ adam işi (3) mehl durduñ. Dağı ziyāde olmasun, ol kadar halkla çakışmaq olur didi. Andan ol gice anda (4) atların diñlendirüp şabāh olıncağ göcüp gitdiler. Öyle vaqt olunca yürüdiler, gördiler ki bir depe (5) başında on adam durur, bunlaruñ tozın göricek def‘ gerü döndiler. Görünmez yire dolanup gitdiler. (6) Bunlar dağı dürilib tanışdılar. Melik Qays eytdi: Şöyle yeñeriz ki şol görinen halk düşmānuñ qaravuludur. (7) İşte bizi gördiler, varup haber virirler didi. Ebī bin Ziyād eytdi: Yā Melik, ne ‘aceb söylersin? Ol (8) kavm bizüm bunda gelceğimizi ne bilürlerdi? Tā ki qaravul koyup güreşdürlerdi Melik Qays eytdi: Bildiklerin (9) bilmezsin. Evet bu görinen atlu qaravuldur, gāfil olmañ, ḥāzır oluñ didi. Uğrı eytdi: Yā Kavm, (10) cenge yola girüp bu kabīlenüñ üstüne geldüñüz. Gizlenmekden ne fāide olur, şabāhdan birü (11) bu kadar halk nedür diyüp öğüñürdüñüz. Şimdi qaravuldan ihtiyāt mı idersiz didi. Melik Qays (12) eytdi: Qorğduğumuzuñ ma‘nisi budur ki tıyup kaçalar yāḥūd dört yañaya adam gönderüp leşker cem‘ (13)

174b

ideler ve medd dağı götüreler didi. Uğrı eytdi: Bu görünenden ma‘lumdur ki qaravul ola, şāyed ki ucurur. (1) Öne gider ola yāḥūd ḥarāmılığdan ve rızq kesb itmekden gelürdi. Sizi gördi, qorğdı ve kaçdı (2) ola didi. **Rāvi eydür:** Melik Qays didügi toğrıydı. Hem dağı ol on adam, ol halkuñ kara (3) vuluydı. Bunlar geliceklerin duyduklarına sebep ki yola gözci koyup ḥazırla olalar. Gāyet de gārib ḥayā (4) tda ‘acaibdür. Hikāyet rivāyet idenler şöyle naql

eylemişler ki bu işe sebep Melik Kays hālāş itmege gıtdügi (5) oğlancığıñ anasıydı. Zırā ki günlerden bir gün içinde bunlar tavarların güdmekden yorulup geldiler. Ol hātūn (6) kişi yorulduğundan arçası üstüne yatup oğlancığı gögsi üzerine alup başın bitlerdi, vah (7) idüp taħassür iderdi. Bu hālde ikisi daħı uyudılar, bir yavuz ‘avrat görıcisi vardı. Nāgāh üzerine (8) çıka geldi. Gördi ki oğlan gögsi üzerine alup uyur. Başına bir ağaç urdı, kan revān oldu, (9) yüzi üzerine aqđı. Andan ‘itāb idüp eytdi: Yā Laħnā Yā Zāniye, saña dimedim ki baña süd şağup (10) bişürsin, ya‘nī benüm sözüme muqayyed olmaduñ, buyruğuma set olduñ, beni hesāba qoymaduñ didi. Bir kaç (11) daħı sıñdı, varup oyuna girdi. Gitdi Mecīdiñ anası daħı Mecīde ve raħīm Ĥamīde ve kerīm vedūda (12) yalvarup du‘ā itdi ve ağladı. Oğlancığı uyandı, gördi ki anası qana ġarq olup ağlar. Ol daħı (13)

175a

ağladı ve yetimler ağladuğı gibi zarılıq kıldı. Anasu bunuñ ağladuğın göricek esirgedi ve nācār (1) kendüzin ağlamaqdan men‘ idüp şabr eyledi ve oğlan gözlerin öpdi, göñlin tesellı eyledi, eytdi: (2) Ey Oğul, şabr idelüm, az qaldı ki Ĥaħ Te‘ālī bu cabbārlarıñ elinden hālāş ide ve esirlik miħnetinden (3) qurtara. Uş yaqın zamānda ‘ammlaruñ hindī kılıçlarla şol mişe arslānı gibi irişüp bu şüm tāifesine (4) belā yolların. Esdürüp gazāb yağmurların yağduralar ve bizi bunlaruñ elinden alup gideler didi ve bu ebyātı (5) oqudı. Şi‘r.

Rāvī eydür: Bu ‘avratuñ erine Žiyād (13)

175b

bin Ceffāl dirlerdi ‘avratından bu haberi işidicek melül oldı ve eytdi: v’Allah ki bu cārīyenüñ şō (1) mlıgından ben qorqarın. Bu qabileye bir belā gelmese idi ve sözden eglenür ki bu lahnā halkına adam üp (2) kendünüñ hālını bildürmişdür. Bir kaç kez işitdüm ki āzādludur ve oğlu āzād kişidendür diyü şordum. (3) Haber virmedi, hālını gizledi, eytdi: Hicāz yirlerinden bir kişinüñ cārīyesi idim, bir kişiye virdi. Bu oğlan (4) andandur didi. Bu gice getürüp hālını teftiş ideyin ve söyledüğünüñ aşlı var mıdur, bileyin didi. (5) Aḥşām daḥı irişmişdi, bir laḥzā şeyr eyledi. Andan qağırdı, qatına getürdi, eytdi: Veylek, (6) Yā Laḥnā, tiz haber vir. Bu oğluña söyledügiñ ne haberdür, sen ne t̄āifedensin. Medd daḥı qandan gelür, ne t̄arikle (7) ulaşdurduñ. Yoḥsa aya güne nūr viren Allah haqqıçün oğluñı öñünde boğazların daḥı senüñ (8) alnuña taḡ başarın buyulursız, kıyāmetedek adın işidilmezdi ve saçına yapışup (9) çekdi, öñüne getürdi ve kılıcın çekdi, çalmağa qaşd itdi. Bu hātün kişi daḥı müteḥayyir oldı. Qorqdı ki (10) şatıla, iraq yerlere düşe. Benī ‘Absuñ sa‘yi ‘Abs ve emegi žāyi‘ ola ve hem gözine qarşu oğlançuḡın daḥı (11) boğazlarlar. Bu nesneden ihtiyāt itdi ve mevlāsına eytdi: Yā Mevlāi, baña imān vir, oğlançuḡımı boğazlamıcaḡ ol, (12) beni inandur, göñlüm emān olsun daḥı kışşayı saña bir bir şerḥ ideyin. Andan şoñra ḡazab idüp anı öldürmek (13)

176a

isterseñ evvel beni öldür şoñra anı öldürsin didi. Şābir daḥı buña ānd içüp inandurdı. Andan bu ve (1) ‘avrat başladı hālın söyledi ve eytdi: Bizüm qabilemüz Benī ‘Absdur ve bu oğlanuñ atası Melik Züheyrüñ oğlu (2) Mālikdür. Geçende bunda şol bir uğrı t̄utulmuşdı, aña ışmarladum ki varup bunuñ ‘ammisi Melik Qaysa (3) hālimizi bildüre, bile ve maḥiyyetimizi añlada didi. Şāir bunuñ sözin işidicek bunuñ şabrın ta‘accüp itdi ve hālın (4) gözleyüp bunca zamān zaḥmet ve meşaqḡat çekdüḡin t̄ıñladı. Andan eytdi: Veylek, niçün Benī ‘Abs bu memlekete (5) evvel geldüḡi vaḡt hālünüñ anlara bildürüp qurtulmağa t̄aleb itmedüñ? didi. Ol Kimsem yoḡdı ki (6) varup hālimi anlara söyleye. İttifāḡ, benüm baḡtum şümluḡundan buraya uğramadılar didi. Şābir eytdi: Gerçek aydursın, (7) eyle oldı didi. Andan şoñra bu hāli varup qabilelerünüñ ulusu T̄alāyi‘ bin Şayyāḡa haber virdi (8) ve cārīyesi didüḡi sözleri söyledi. T̄alāyi‘ saḡt oldı. Ehline ve qavmine bir belā irişe diyü qorqdı. Buña eytdi: (9) Yā Şābir, eger bir daḥı Benī ‘Abs leşkeri bu diyāra gelürse Ma‘lumdur ki çok çeriyle gelür İmdi şavāb

budur ki (10) adam ür, nāmlar perākende kılavuz. Bu hāli cem‘i kabīlelere bildürevüz, heb bunda cem‘ idevüz. (11) Yoḥsa gāfil olursa gelür, memleketümüzi vīrān iderler ‘ālemdede rüsvāy ve bednām oluruz. Ol fesād için (12) cārīyeñi daḥı bağla, boş kıoma. Eger didügi vāki‘ olursa ve kıavm çeri çeküp üstümüze gelürse (13)

176b

bunuñ ve oḡlunuñ başın kesüp karşı evüz, ümīdlerü kesilüp maḥrüm olalar. Sa‘yları (1) ‘Abs ola. Andan soñra nice olursa ola. Eger didügi vāki‘ degülse kimse gelmezse ikisini daḥı Ceşān bin (2) Mes‘ūda göndürevüz didi. Depeleyüp yüregine şifā ḥāşıl ola ve göñlüne tesellī ḥāşıl ola ve saña (3) daḥı bu nice māl ve ni‘met vire didi. Bu Ṭalāyi‘ didügi Ceşānuñ atası Mes‘ūdi ‘Anter depelemişdi. ‘Urā‘ir şuyı (4) kıatında andan soñra Ceşān atası yine kıavminüñ ulusu ve re‘isi oldı ve diyārına ḥükm itdi. (5) Günden güne çerisi çoḡaldı. Öyle boydı, mürtebesi bayāḡdan ziyāde oldı. Velīkin rāḥatlıḡla gözine (6) uyuku girmezdi ve ta‘ām yimezdi. Benī ‘Abs kīn biçib yürürdi ve ‘Anterle uğraşmaḡa fırsat iderdi, (7) iderdi. Ah nolaydı ki zamān, beni anuñla bir yere getürse yāḥūd Benī ‘Abs leşkeri bu diyāra gelse dirdi. Ṭalāyi‘ çünkü (8) Şābirden bu ḡaberi işitdi. Caşāna adam göndürüp bildürdi ve Benī ‘Abs yine bu memlekete gelürmiş diyü (9) beşāret itdi ve eytdi: Leşkerüñ cem‘ idüp bildürdi ve Benī ‘Abs yine bu memlekete gelürmiş diyü (10) alivirevüz. Evvel bunda bize geldüḡünüzi bildürsin, tā ki saña Benī ‘Absdan bir oḡlan evüz. (11) Ḥāṭuruñ ne cevādlarsa idesin didi. Andan soñra Benī Eşce‘i kabīlesine ve bākī ‘Arab kabīlelerine (12) ḡaber göndürüp Benī ‘Abs geldüḡün bildürdi ve yollara adam üp bekletdi ve muntazır olup (13)

177a

oturdı ki rüzḡār ne getüre ve işüñ soñı neye irişe. **Rāvi eydür:** Şāir daḥı Ṭalāyi‘ kıatından (1) dönüp ivine varıcaḡ Mecīdi ve anasını bağlayup bir evde bıraktı ve üzerine geçiler kıodı (2) ve ḡālimiz nola diyü fikrde kıaldı. Mecīdüñ anası daḥı bu belāyı göricek kendüden ve oḡlandan (3) emir kesüp helākliklerine yakın ḥāşıl itdi ve aḡlayup zārılık itdi ve ol kabīlede Bedir (4) bin Seken dirdirdi. Bir kışı vardı, bu Mecīdüñ anasını dā‘im deve güdüp gezerken görürdi (5) ve edebin, ḡayāsın begenürdi. ḡāyet de muḡabbet iderdi. ḡāḡ ḡāḡ buluşup avurd üzerdi. Bu (6) belāya ve muḡabbete şabr itdügi ve kimseye şikāyet itmedüḡin ta‘accüp iderdi ki Şol ona bu cārīye (7) anda ola, ol ḡarāb olmaz. Eger bu āzādлу olsa kimsenüñ kıızı olsa elbetde sa‘y iderdüm. (8) Ne dilerse virirdim, almayınca kıovmazdım. Bil ki şimdi daḥı efendisinden

dileyüp helâllığa kabûl (9) iderdim. Qorqarum ki işidenler diler ki Bedir bin Seken ulular kazan qodı, bir cārīye aldı ve hem (10) oğlum toğarsa nesebi eyü olmaz ‘ Arab uluları içinde şermsār olurın dirdi. Dā`im bunı dileye (11) añup ögerdi. Velikin göñli alup almaqdan men‘ iderdi. Tā ki Mevlāsıyla aralarında yukarda (12) didügin gibi mācerā geçdi ve hālī halk içinde meşhūr oldı. Heb bildiler ki Benī Ğurāb (13)

177b

Ulularından birisünñ kızıdır ve adı dağı zamāne beglerinden bir beg idi. Bedir İbn Seken (1) bu haberi işidicek melûl oldı. Mevlāsından dileyüp helâllığa almaduğuna (2) pīsmān oldı. Andan vardı, bir cārīye gönderdi, eytdi: Var, benüm ağızumdan aña digil ki Ey (3) ‘ Arab Hātūnı işde helāk olmağa az qaldıñ, halāş bulmağa çāre yoqdur. İmdi benüm saña (4) ğāyet de muhabbetüm vardır, evvelden seni almağa fikrüm vardı, rûzgār māni‘ oldı. Şimdi (5) ‘ azābıñı ve muhabbetiñi işidüp acıdım, yüregüm yandı. Qaşdum vardır ki cānımı tehlikeye (6) atam ve vaţanum terk idüp qabilemden ayrulam. Seni bir gice varup uğurlayam, qaçam, ta‘ alluqātıña (7) iledem, qavuşduram. Evet şol şart ile kim anda varup beni helâllığa (8) kabûl idesin. Benüm üzerüme aşhābuñdan ve aqrābañdan kimseyi ihtiyār itmeyesin, ne dirsın (9) bu şarta? Rāzı olursañ bu gice seni ‘ azābdan qurtarayın. Döstuñ şād, düşmānuñ (10) kör olsun didi. Rāvī aydur Cārīye bu haberi Mecīdüñ annesine iledicek (11) rāzı olurın. Tek oğlum Mecīd qurtulup ehline ve aqrabāsına qavuşsun (12) didi. Bu haberi getüren cārīye dağı bu cevābı işidicek def‘ i varup Bedire söyledi. (13)

178a

Bedirüñ bir pāre yüregi, tāşası sâkin oldı, maħbupe eline girdi. Pes aqşām olunca şabr itdi. (1) Dağı qūlı vardı. Geçiden kendüyle bile buymışdı. Qardaşı gibi görüp gözedürdi, aña (2) buyurdi ki üç at eyerleye ve bir yer şalıqlaşdı ki anda iledüp buña muntazır olup dura. Ol (3) qūl dağı Sem‘ ān ve Tā‘ aten diyüp def‘ i tırdı. Üç eyü ata eyer urdı ve Mecīd sürdi. (4) Ol didügi yere vardı. Efendisine muntazır oldı, efendisi dağı qarañuluq olunca şabr eyledi. (5) Söyleyeñe hiç kimse uyanuq qalmadı, heb uyurlar. Andan şoñra tırdı. Mecīd ve anası (6) oldukları çādıra qaşd idüp gitdi. Hātırına Mecīt tölmişdi. Ehl ü- (7) -‘ iyālin ve vaţanın unutdı, yaqın varıcaq gördi ki Mecīd anasıyla qalmışlar. Qūllardan (8) ve hizmetkârlardan bir adam qalmamış, Mecīdüñ anası ağlayup işbu ebyātı oqur. (9) Şi‘ r.

يا من لبيتها نيم حجروه • وبلطنهم وجمالهم باصوه
والقلب يغيره واعلم ليوه • حتى الدعا عن عيني منعه • يا طير نوح ربيته اخذوه
انبي سادي في الديار وكما • ناح الجعاع على القصور نالها
سبايد وبيجر ياذو كرمي • حجروه لما ان داوه مناهجوه • امكنته روي مكان سزاري

178b

Şi'r.

هجر او كانوا من اغزدياري	بناجيتي قد قتل قبيهم ناخيري
ان كان قد اغوا بالترق ناخري	من قبل اذ اكم ناظرا انمضوه
قتل اللعواذ ان يكفوا برهم	عني فاذلت اقبل عد رهم
ما ذا على العدل او ما خرفهم	ان كان قتل في الميخته سزم
الى اسون يجمع ما قتلوه	قد كان يزع امناني سرهم
ويجزيل البته مقيهم	ويرورمان يحضنا بوفيله قريهم
طرده ويا هوى في جهنم مزوه	لاذلت مشغلنا به حتى نشنا
رشار سبق القديح لادرشا	نا الله لقد احييت منه موجشا
ربيته اخذوه من وسطنا	يا طير نوح ربيته اخذوه

Zirā ki çokdan Şābirūn katında idi. Kaça dimezlerdi. ‘Ale’l-ḥuşūs ki (10) baġlu daġı ola. Eyle olsa Bedir gōrdi, koyuvirdi. Çözmedüġin (11) bıçaġla kesdi ve alup bunları kabileden çıġdı. Ķuluyla Ķul (12) itdüġi yere vardı, gōrdi ki anda atlarıyla bunlara muntazır olup (13)

179a

turur. Def' i bir ata kendü bindi ve bir ata Mecid ve bir ata anasını bindürdi. (1) Dahı kuluna eytdi: Di imdi, Hicaz tarafına git ve Beni Zıbyan (2) memleketine toğrı yüri, o nişeste-cade yolca gitme, kimse hālimizi (3) bilmesün ve yolda kimseye dūş olmayalum. Tā ki varup bizi haber (4) virmeyeler eger duyup ardumuza düşerlerse dahı dördümüz hūd yoğdur. (5) İnşā'l-lah kimse yetişirse görsin ki neyleyelim evet (6) eglenüriz. Şapa yoldan gitmek hayırludur didi. Kul (7) dahı Sem'ān ve Ta'aten diyüp bunları çekdi, Hicaz tarafına Beni (8) Zıbyan yerlerinden yaña gitdi. **Rāvi eydür:** Bunlar gice gitmişdi, (9) şabāh olunca Şābir bu hikāyet tıydı. Başına kıyāmet koptı, (10) hāli mükerrer oldu ve melāletden beñzi müteğayyer oldu. Hālümüz nice (11) ola diyü mütehayyir oldu ve kanđi tarafa gitdi ola diyü mütefekkir (12) oldu, korđdı ki kabīle Ulusu Talāyī' bu hāli tıyıcağ buña (13)

179b

itmeye tıutup incide ve ayda ki On yıldan senüñ katıñda (1) olur didi. Yābānda boş gezerdi, kaçmadı. Şimdi bağlu yaturken kaçmasa (2) gerek. Sen gizleyüp tıurursın, sürüden korđduñ ki öldürem diye (3) diyü Talāyī' den üşendi. Çünkü hātırına bu vehm düşdi. (4) 'Ammüsi oğlanlarına bu taşavvur itdüği nesneyi söyledi ve bunlardan (5) dört adam olup Mecid ile anasınıñ ardına düşdi. Bu kendi kendin (6) bir gün soñra ola, on kişi ki yolları gözetmege kōmuşlardı, geldiler. Beni 'Abs leşkeri (7) irişdi, duyup haber virdiler, bu haber dahı aħşām vağtinde geldi. Kabīle içinde (8) gavgā ve galebe oldu. Talāyī' nün ve halkununñ gönüllerine bu ilđalıđ düşdi. (9) Şabāh olunca yatmadılar, cenk yarāđın düzmege meşđül oldılar ve şavāş āletin tertīb (10) ve müheyayā kıldılar. Şabāh oluncağ Talāyī' yendi, bākī halk dahı süvār oldılar ve ölerinden çıkup çādırlarından (11) ayırtlandılar. Gün tamām doğınca Beni 'Abs dahı irişdi. Melik Kays gördi ki düşmān bunları karşulamağa çıkđı (12) ve şavāşa cüret itdi. Bildi ki ol gördükleri on kişi Karavul imiş. Ta'accüp idüp eytdi: Ve ā'cabā bizüm gelecegümüz (13)

180a

bunlar nerden bildiler ola ki yollara göziciler koyup gözedeler. Hūd ekşer o vađt gündüz yatup gice (1) giderdük didi. Andan 'ammüsi oğlanlarına eytdi: 'Ammüm oğlanları mecid oluñ, ittifağ idüp bu Beni Kelāb Kelblerününñ (2) üstüne hamle idüñ, evvel āmirden korđdıñ, beşlerinden tama' ları gitsün, yürekleri korđsun, hīç gözlerin (3) açdırmañ, ola ki cek işünüzi bitürevüz ve esirlerümüzü kırtarup gine dönevüz yoğsa (4) uzadursañuz bunlar dahı gāfil

degülmiş. Ma' lümdür ki dört yaña adam üp bizüm gelcegümüzi (5) bildürmişlerdür. Yemen diyārunuñ bahādırları üstümüze uşarlar, eglenüp qaluru. Ola ki qardaşumuñ (6) ' avratına ve oğlına dağı bir ziyān iderler didi. **Rāvī rivāyet ider ki** Melik Qays buyurdu dincek (7) Benī ' Adnān Bahādırları, toğru niyyetle ve gercek qaşd ile na' ralar urup bunlaruñ üstlerine (8) qamleler kıldılar, Benī Kelb leşkeri dağı bunlara cür' et idüp qarşuya yürüdiler ve qağırdılar ki (9) Ey Hicāz Cemrāsı, şöyle mi şanduñuz ki biz gāfillerin sizüñ hālüñüz ve haberüñüz teftiş itmezdük. (10) Uş bunuñ eşerüñüzi dünyādan mağv idelüm ve diyāruñuzu harāb idelüm. Siz gelmeden hālīñizi (11) bilmiş, arar mecmū' yı Yemen qabilelerine haber üp çeri dilemiş, uz hep gelse gerek. Bilmiş oluñ ki (12) ayağüñuzla duzağa düşdüñüz ve kendü ihtiyāruñuzla muşibete şataşduñuz. (13)

180b

Hāl budur ki zayı' ve emegüñüz ' abeş oldu. Mecīd anasıyla işbu yaqınlardan qaçdı, gitdi. (1) Bilmezüz ki ne tarafa gitdi, hemān şol qadar bilürüz ki her tarafdān sizüñ işüñüz öğmedi. Başıñıza (2) belālar gelse gerek ve ecelüñüz bizüm kılıcımızda olsa gerekdür. Şamātar itdiler. **Rāvī eydür:** (3) Benī ' Abs ve Benī ' İnān Bahādırları Benī Kelbüñ sözün işidicek muqayyed olmadılar ve cevāba meşğül (4) olmadılar, üzerlerine qazā'-yı āsmānī ve belā'-yı nāgehānī gibi yürüdiler. Zīrā şavaş ' ādetin ögrenmişler (5) di. Oldan belā ve miñnet ile buymışlardı. Cenk bābında tecrübeleri çok idi. Ne tarīkle (6) uğraşlarına vechle dürüşeler, bilürlerdi. Pes bu hālde Benī Kelbe qarışıp şavaş itdiler. Süñüler (7) sīnelerde yer eyledi ve ırāqlarda haq çekdi ve kılıçlar başları bedenden ayırdı ve oqlar cigerlerde işlerdi (8) ve çomakları bunları perākende eyledi, qanlar seyl olup aqdı. Aşşāmdab bu şüretle şavaş (9) oldu. Benī Kelb üzerine gālebe eylediler ve sürüp evlerine ve çādırlarına iletdiler ve çok (10) adamların helāk itdiler çünki qarañuluq oldu. Benī ' Abs dağı dönüpdı, vardılar çādırların qurup (11) oturdılar ve Melik Qaysuñ qatına cem' olup danışdılar ve Melik Qays bunlara eytdi: v' Allahü- (12) -'l-' aẓīm, eger geldügümüzi duymasalar bugün bunları aşşām olmadan dağıdurduq (13)

181a

ve maqşūdumuz hāşıl iderdik. Beyt-i Hīrām hürmetiçün ve zemzem şafā haqqıçün bu kışşada mütehayyir (1) oldum. Bilmezim ki bizüm geldügümüzi senden bildiler. Böyle şaқındılar ve yolları beklediler ve şavaşa hāzır (2) olup bize qarşu geldiler. Andan şoñra biz mühmil söz

dağı söylediler ki kardaşuñ ‘avratı ve oğlu (3) kaçdı, gitdi diyü qorqarın ki ol haber dağ gerçek ola, varup bir belürsüz yire düşeler, haberlerin (4) bilmeyüz, emegümüz zāyi‘ ola didi. Debī‘ bin Ziyād eytdi: Yā Melik, bu sözi benüm ‘aqlum (5) qalmaz ‘avratuñ kaçmağ mı elinden gelür? Baña şöyle gerek ki Benī Kelb bu sözi didiler ki biz (6) anlaruñ ardınca adam evüz ve qanda gitdügin taleb kırup teftiş idevüz. Dağı (7) bölük bölük olalar dağı bize cür’et ideler. Bu fikirde nesne yok, hāturuna teşvış (8) getürme. Yarın yine ittifağ ile hamle idelüm. Bunları evlerinden çıkarup qovalum (9) ve süñülerle bağırsaqların at ayağına dolaşduralum ve gövdelerin qanlara (10) bulaşduralum ve çomağ ile bunların ezelüm, yüregümüze şifā hāşıl idelüm (11) ve hem Māliküñ ‘avratından dağı taħkik haber bilelüm didi. Melik Qays eytdi: v’Allah Yā (12) Rebī‘ sen didüğüñ iki günde olmaz. Zirā ki anlaruñ ‘adedi bizden eksük degül (13)

181b

ve şavaşları bizden kem degül. Biz anlara galebe itmek geñez degül. Bu sen didüğüñ söz mağrūr (1) lar ve hıdbinler sözidür. **Rāvī eydür** ki şol uğrı ki Melik Qaysa haber ilettdi idi. Ol dağı (2) Melik Qays öñünde çok çalışdı ve cenk idüp dürüşdi. Şol ümide ki Benī Kelb başulup (3) Melik Qaysuñ murādı hāşıl ola. Tā ki buña çok ni‘met virüp cimriliginden hālāş ide. (4) Melik Qaysuñ sözi işidicek ve teşvişlendügin göricek ilerü geldi, eytdi: Yā Melik, bu gice (5) ben varup Benī Kelbüñ çadırları arasında ve evleri yöresinde gezeyin, yarın saña hayır (6) haberle geleyin, Biliñ Māliküñ ‘avratı ve oğlu kaçmadılarsa uğurlayup çıkarayın ve getüreyin, (7) size ulaşdurayın didi. Melik Qays dağı bunuñ sözini qabül ittdi ve ‘ahdine i‘timād ittdi, eyt (8) dı. Ümīdi var, göreyin ne hüner idersin didi. Uğrı dağı libās degüşüp şeb-rū tonların giydi (9) ve kuşağına bir hançer şoğdı ki duyulursa kendüyi qorıya ve düşmān def‘ ide. Bu şüretle (10) Kelb tarafına Kara Küleğde Kelb mişāl yayılıp revān oldu. Bu qabile dağı şavaş tağılcağ vardılar, (11) inüp ārām oldılar ve dürülüp danışdılar. Muqaddemleri Talāyī‘ bin Şabāh gāyet de melül oldu (12) ve eytdi: v’Allahü’l-‘Azīm, Eger bu adam düğümüz halk gelmezler ise bizüm hālümüz mükedder olısar. (13)

182a

Bugün gice irişmese bizi aldıldardı. Aç aşlān gibi hamle iderler, bizüm cengümüz ile (1) bunlaruñ cengi ortasında fark çok. Şavāb budur ki yarın hōş niyyetle ve gerçek (2) ‘azm ile garğ idüp çalışavuz. Ola ki bir taraftan yardımcı eyü ise aħşām olunca (3) kimse gelmez ise ol

şöm baħışlu cārīye ħarāmzādesiyle evüz, şulħ idevüz, (4) göçüp üstümüzden gideler, şerlerinden kırtulavuz. Feşādlarından tağ ve taş emīn ola (5) ve ğavğalarından şahrālar ħālī kıla didi. Ol meclisde ħāzır olanlardan bir kişi eytdi: Yā Melik, (6) ol cārīye düşmāna varup muşālaħa idevüz dirsın, oğlıyla kaçdı, gitdi. Ne tarafa gitdüĝi (7) bilmedi. Mevlāī Şābir daħı şabr ide. İmdi dört adam alup ardına düşdi didi. Tālāyi‘ bu sözi (8) işidicek saħt oldu ve kendünün helāklıĝına yaķın ħāşıl idi. (9) Bir zamān fikir deryāsına müteferriķ oldu. Başın aşıĝı bıraĝup oturdı, andan ol ħaber (10) getüren kişiyeye eytdi: Veylek, bu şeytān niķe kaçabilürdi ki bu diyārla kendü vaţanı ortasında (11) bunca mehlekeler vardur ve kırkaķ yerlere uğrasa ĝerek, nice cür’et itdi ola, bunca şahrāları (12) ve taĝları ve derun yerleri ĝeçmeĝe didi. Ol kişi eytdi: Yā Melik, bilmeziz ne ħāl oldu. Evet, şöyle (13)

182b

istedün ki Bedir bin Seken cārīye ĝöndermiş, seni alup kaçayın, baña ‘avratlıĝa ĝel düyü (1) didiler. ‘Aceb olmaya ki fesād Bedir bin Seken itmiş ola didi. Andan şoñra eytdi: Yā Melik ‘avratun (2) ħiķ sucı yok, ķendüyi belādan ħalāş itmeĝe sa’y itdi. Suçuñ ulusu bizüm ‘ammümüz kıızı (3) ‘Ādvanuñdur ve oĝullarunuñdur. Şol bir uğrıyı bizüm elümüzden alıķodı ve besledi, içirdi (4) ve selāmet yerine çıkırap ĝönderdi. Daħı varup bu cārīyenün ħaberin Benī ‘Absā iletdi (5) ve bu ķeriyeyi ķeküp üstümüze iletdi didi. Tālāyi‘ bunuñ ħaberin işidicek ayttı. Lāt (6) ve ‘Uzzā Ĥaķķıķün ĝöricek aydırsın, fesād ehlini sor ve anuñ yardımın ider ol. ‘Ādva niķe (7) ‘ömür ĝeçirdi ve yigit oĝlı anası oldu. Daħı meyli şer ehline ve ħıyānet üstüne midür? didi. **Rāvi eydür:** (8) Bu ķarı ki adı ‘Advā idi. Ol zamānıñ mekkārlarından idi ve fikirde tedbirde erlerden (9) artuķ idi. Bahādırlar ile uğraşurdı ve ķabilelerle ĝāret iderdi ve ħile bābında misli yoĝ idi. (10) Fettānlıķda ve tezvīrlere düzmekte bī-nażır idi. Şavaşda kimse ĝalebe idemezdi ve ma‘rekede (11) adam muķābil olmazdı. Oĝlanların daħı kendi taḃi‘atı üzre tertīb itmişdi. Meger nedenü ħile (12) sünden öĝretmişdi ķünkü Tālāyi‘ bunuñ uğrı kıoyırdıĝın ve Benī ‘Absā diyārına (13)

183a

ĝönderdüĝün işitdi ve bunuñ yanında meclīsinde urdı, ĝeçdi. İttifāķ ol ħaberde ĝelüp (1) bunuñ kıulaĝına yetişdi ve Tālāyi‘ bunuñ ħaķķında ne didiyse bī-ķuşūr işitdi. (2) Beĝāyet incindi ve eytdi: v’Allah ki Tālāyi‘ bāḃıl ħüccetle ħüccetlenmiş ve bārid söz söylemiş. (3) Bu sözi benim tarafumdan şol kişi söyler ki şavaşdan kaçır ola ve düşmāndan kırka. (4) Eĝer ben varup bu

Benî ‘Abs çerisin dağıtmazsam bir hîle idüp uluların apa durmazsam (5) beni gelüp bunlar esîr iderler. Mâlumuzu ve rızqımızı alurlar çünkü muḳaddemümüziñ ‘aḳlı fikri (6) bu ola. Anuñ gibi kişden ne ḥāşıl ola didi. Oğulları aytdılar. Ey Ana, Bi-llah El-‘azîm. (7) Eger bu didüğün nesne elüñden gelürse it, görelüm düşmānı def^ç idüp bizi ğuşşa (8) ve belādan ḳurtar ve hem ḳabilemiz daḫı bu işi göricek artuḳ bize ‘itāb ve serzeniş idemezler. (9) Sözleri kesilür ve ḥüccetleri ḳalmaz ola ki bu ortada şol ḳoyıvirdüğümüz uğrı elümüze gire. (10) Başına dürlü dürlü belālar getürevüz ve cānına envā‘ ğazāblar ḳılavuz. Biz anı elemden ḳurtarup (11) sağ ve selāmet gönderdük, ol varup bizüm arduмуza düşmān getürdi. Bunca melālete (12) ve teşvîşe uğratdı didiler. ‘Advā eytdi: Ey Oğullar, şavāb-ı tedbîr budur ki bu gice varup (13)

183b

Şābirüñ evleri yöresinde ol ğaddār uğrı ögesiz. Ğālib budur ki elüñüze girür. Zîrā ben (1) bilürin ki bu gice gelüp ol cārîyeyi istese gerek. Tā ki leşkerlerün geldüğün ḥaber virüp ḥātırın (2) tesellî ide. Belki ḳurtarmaḳ fikrin idüp gelür, ḳaçup gitdigin anlar işitmişlerdir, bilmezler didi. (3) Oğulları aytdılar. Ana, bizüm gönlümüze gelen budur ki Benî ‘Abs tā’ifesi ol ‘avrata yolda şataşdılar (4) bile aldılar ola, böyle olıcaḳ ol uğrı bende gelmez, biz varup Şābirüñ ölerinden bekledüğümüz ‘abeş (5) olur didiler. ‘Advā eytdi: Lā v’Allah bu fikir degül. Eger yolda Benî ‘Abs yolda ol ‘avrata ve oğlana (6) uğrasalar, uğradıkları yerden yine dönerlerdi. Bizüm üstümüze gelmezlerdi, siz benüm didüğüm dutuñ (7) didi. Oğulları daḫı Şem‘ān ve Tā‘ten diyüp ḳılıçların bağlanu Şābirüñ ölerinden yaña revān oldılar (8) ve Mecîd anasıyla esîr olduğı eviñ yanına geldiler ve üç adamlar üç yere gizlenüp uğrıyı ögdiler. (9) Geçenüñ yarusı gececek nāĝāḥ gördiler ki uğrı çıkageldi, gördükleri gibi bildiler ve aytdılar. (10) v’Allah ki eger bizüm anamız ölürse zamāne anuñ gibi ḥatun kişi daḫı getürmez didiler. Añdan şoñra (11) şabr eylediler, tā ki uğrı geldi, evleri arasına girdi. Fi’l-ḥāl üzerine hücum idüp tıtdılar ve aytdılar. (12) Yā Şeytān, biz seni almadan ḥalāş itmişken sen bize bu vechle mi ‘ivaż idersin, ğālib düşmānı (13)

184a

çeküp üstümüze getürdüñ didiler. Bu Uğrı eytdi: Ey ‘Arab Uluları, baña ḳıymañ, ben bu işi itdügüme (1) sebep oldı ki ol Benî ‘Abs cārîyesi baña itdürdi ki ḥālin varup ḥalkına ḥaber virem. Maḳşudum (2) bu idi ki Ḥaḳ Te‘ālā baña sizüñ sebepüñüzle ḥalāş müyesser eyledüseñüz anı ben daḫı bunuñ esîrliginden (3) ḳurtulmasına sebep olam. Şimdi daḫı bunda

geldüğümüzün ğarazım buydı ki ol cārīyeyi kırtarup (4) hışımlarına kıavuşduram. Tā ki ğöçüp arduñuzdan ğidelerdi, zaĥmetden kırtulup (5) teřvīřden emīn ola idüñüz didi. Bunlar bunuñ sözine muķayyed olmadılar ve yalvardıĝına iltifāt (6) itmediler. Bileĝi baĝlayup anları kıatına ğetürürdiler ve aytdılar. Fikrūñ řavāb ğeldi, uř ol hırsuzı (7) ki anuñ sebeble bize serzenīř idüp ‘itāb iderdiñ. İşde neylessek eyledük (8) ve hem aña ideñ itmez saña şöyle işmarladı ki yarın varup düřmān ile uĝrařsun. Eĝer (9) maķřūdun ĥāřıl idüp intikām idebildise ĥōř bu ĝussa bin bir ĝice anlaruñ başına (10) bir belā ğetürüp ictimā‘ların bozayın ve derneklerin daĝıdup beglerini mekr ve ĥīle ile esīr (11) idüp kıatuña ğetüreyin. Seni şavaş zaĥmetinden ĥalāř ideyin didi. Döñ diyüp oĝlanlarına (12) işmarladı. Oĝulları daĝı bunuñ sözin işidüp kıabül itdiler. řabāĥ olıcaķ turup hırsuzı (13)

184b

Ŧalāyi‘ üñ kıatına ilettiler ve anları didüĝi sözleri ĥaber virdiler. Ŧalāyi‘ taĥsīn itdi ve ‘Advanuñ (1) tedbīrin ta‘accup itdi ve her ne ki oĝulları söyledise itdi andan řoñra eytdi: ‘Arab dīni ĥaķķiçün, (2) bir kıabīledeki anda bunuñ ĝibi ĥařun kışi ola, rüzĝār neden emīn olur ve her kıřiĝe bunuñ (3) tedbīrine uya, maĝlūb olmaz didi. Andan buyurdı ki ol her sözi baĝlayalar. Benī ‘Abs ile ĥālleri (4) bir yaña olunca. Ebū ‘Ubeyde rivāyet ider. řabāĥ olıcaķ Benī ‘Abs leşkeri yine silāĥ baĝlayup (5) cenge ikdām itdiler. Melik Kıays ve Rebī‘ bin Ziyād ĥalklarına istimālet idüp řavāřa kıondurdılar (6) ve aytdılar. Ey ‘Ammüm oĝulları, er ĝibi ölerек eyü şavaş idüñ ve ĝöñülle dürüřüñ, satluķ (7) itmeñ. Eĝer birķaç ĝün eĝlenürsevüz Benī ‘Arab işidüp üstümüze üşerler ve her şarafdan ĝelüp (8) yıĝılurlar diyüp çağırdılar. Andan řoñra seyl ĝibi aķup Benī Kelb kıabīlesinüñ üzerine ĥücüm itdiler. (9) Bu şarafdan Benī Kelb daĝı kendülerden def‘ itmek içün evleri içinden cenk itdiler ve ‘avrat oĝlana (10) çalışdılar. Bu kıabīlenüñ içini adam ölüsüyle doldurdılar. Benī Kelbe ĝereĝi ĝibi ĝalebe idüp mikdārını bildürdiler. (11) Mecīd ile anasına itdükleri ĝazabıñ ‘ivażın buldılar. Aĥřāmadek bu ĥālle cenk oldu, Benī ‘Abs (12) ĝālib ve kıavī ve feraĥ oldılar. Benī Kelb maĝlūb ve za‘if ve ĝamĝīn oldılar. Kıarañuluķ olıcaķ iki (13)

185a

leşker iki şarafa ayrıldılar. Benī ‘Abs çadırlarına ĝitdiler ve Benī Kıelb evlerine ĝirdiler ve odlar yaķup (1) pāsbānlar kıodılar. Ŧalāyi‘ ĥalkını cem‘ idüp kıaķdı ve şavaş bābında taķřirlik itdüñüz, ĥimmetle (2) dürüřmedüñüz didi ve çok ‘itāblar ve serzenīřler kııldı. Bunlar aytdılar.

Ey Emîr, bize ‘itâb itme. Az belâya (3) müptelâ olmaduğ ve ikin dağı geñez işe şataşmaduğ. Zîrâ bu kabîle evvel geldükleri çat (4) Yemen kabîleleri hep cem‘ oldı. Bilmez misin ki ne fâ’ide itdiler ve dağı Remîmle ve Ehîl bin ‘Amrla (5) mâcerâları işitdük ve Mu‘âviye bin Nezâlle itdükleri cengi ve Benî Temîm Ulusu Câbirle (6) itdükleri işi ‘Aķabe Ferûķda işitdük. Biz ne ķadar erüz ki tākāt getürevüz? didiler. Bunlar bu hâlde (7) iken ve bu orda meşğül iken ‘Advâ Tālâyi‘ bin Şabâh ķatına girüp geldi, selâm virdi. (8) Tālâyi‘ bunuñ selâmun alup ‘izzet ve ikrâm itdiler ve eytdi: Ey ‘Arab Hâtünü, ķani bize (9) oğlunla ģaber gönderüp va‘de itdüñ didi. ‘Adva eytdi: Uş şimdi anuñiçün geldüm. İnşâllah (10) göresiz ne tedbîr iderin didi ve Tālâyi‘e buyurdı ki seksan adam hâzîr ide ve bir yer dağı (11) ta‘yîn itdi ki varup anda gözleyeler. Tālâyi‘ fi’l-hâl ol işi bitürdi ve seksan (12) adamı ol didüğü yere gönderdi, ardından kendü er adam libâsın giydi ve Benî ‘Abs ķarafına becîd (13)

185b

yürütüp gitdi. Meyşiyye kaçır sırtlan gibi yâhûd vîrânlıķda yürür, uyuğlar gibi giderek (1) vardı. Benî ‘Absuñ pâsbânlarına şataşdı, bunu göricek süñü toğruldup hücüm (2) itdiler ve çağırdılar Kimsin, ķanda gidersin? didiler. ‘Urva eytdi: Ey ‘Arab Uluları, ben (3) bir mazlûm ve mecruh ve bağı başlu miskînim, şerr şür ehli degülüm. İhsânuñuzdan Benî Melik (4) Züheyrüñ oğlı Melik Kays ķanda ise ķulağuzlañ varup aña hâlim ‘arz ideyin ve kışsa (5) mı bildüreyim. Ola ki benüm derdüme dermân ola ve zulm üzerümden def‘ ide. Anuñ muģabbetinde (6) evüm ģarâb oldı ve dar cihân gözüme ķar oldı didi. Bunlar dağı bunuñ sözün (7) işidicek esirgediler, alup Melik Kays ķatına ilettiler ve hâlin söylediler. Melik Kays eytdi: (8) Ey Hâton Kişi, maķşüduñ nedir? ‘Advâ eytdi: Yâ Mevlâi, benüm ģalküm baña zulm iderler, (9) sizi sevdüğümüz içün oğullarımı dutup esîr itdiler. Geldüm ki baña yardum idesin (10) ve oğullarımı ķurtarasın didi. Melik Kays eytdi: Ey ‘Arab Hâtünü, bize seddüñi (11) beyân eyle ve hâlüñi ‘ayân eyle. Muģabbetüñ bize ne sebebden ve oğullaruñ neden (12) tütüldü, kışsañ nedür bilem. Zülmiñi yerine ķoyavuz ve oğullaruñ ģalâş idevüz (13)

186a

didi. ‘Advâ eytdi: Yâ Mevlâi, şol uğrı ki size Mecîdüñ ve anasınuñ ģaberün (1) ilettdi. Anı ben aşmağdan ķurtardım ve ģalkumuñ elinden dilek idüp alıķodum idi. (2) Zîrâ ki at uğurlamağda geldidi. Tüttiler, ne hâlse ķurtardım didi. Evvel Uğrı (3) Mecîdle anasını gördüğüñi ve ģercesi döküğüñi ve ağlayup Mecîd dağı (4) ağladuğunu ve Mecîde anası Ağlama. Uş

yağında ‘ammüleriñ gelür, bizi bunlardan kırtarur didigini (5) ve bu sözi ger hebsi işidüp erine haber virdüğini ve bunları bağlayup bekletdiklerini (6) ve leşkerleri gelicek başlarını karşı evüz didiklerini fi’l-cümle cemî‘ (7) hâllerini söyledi. Andan sonra eytdi: Yâ Emîr, gördüm bu hatun kişi esîrlik (8) miñnetini çekerken tutsâklık belâsına dağı müptelâ oldu. Esîrgedüm oğullaruma aytdum. (9) Allah Te‘âlâ işbu za‘ife bu ‘azâbdan hâlâş itmege bir çâre idüñ, yoğsa kavmi (10) gelürse, kalursa başların keserler, karşı ürler didim. Oğullarım dağı (11) varup bir döstları var idi. Bedir bin Sekere dirlerdi, aña bu hâli bildürdiler ve dilek (12) idüp yalvardılar. Bir giçe gelüp Mecîdi anasıyla uğurladı, aldı, gitdi. Bunlarıñ (13)

186b

‘azâbından ve bu nedenden hâlâş itdi. Şabâh olıcağ Mevlâsı Şâbir kabîle ulusından işitdi. (1) Dört adam alup ardlarına düşdi. Ol gitdüğinden iki gün sonra siz dağı geldüñüz, (2) bunca macerâlar oldu, biz dağı itdügümüz işe pişmân olduk. Zîrâ ki sizüñ gelince görüp (3) söz toğrı size giderdik. Bu kışşalar vâki‘ olıcağ bize töhmet itdiler. Bir uğrıyı (4) alıkoğı, aldanmaña kıomadı. Bu nice fesâda sebep oldu didiler. İttifâk ol (5) uğrı bu giçe gördüm, sormış bize geldi, ben aytdım. Veylek, Yâ meş’üm niye geldüñ. v’Allah (6) eger sen bunda geldüğün duyarlarsa def’i depelerler üstüne, şavaşmazlar didüm. (7) Ol eytdi: Kani Mecîd olası, hâlleri nedür? Anları hâlâş itmege geldüm (8) didi. Ben aytdum. Kıaçdılar ve mevlâları Şâbir dağı ardlarına düşüp isteyü gitdi (9) didüm. Ol eytdi: Hele ben bunda gizlenüp eger Şâbir anları dutup getirürse (10) bir tarikle ağırlayup hâlâş idem, akrabâsına kıavuşduram. Üstüñüzden göcüp (11) gideler. Eger bulamayup gelürse varup Benî ‘Absâ bildürem. Şavaşdan vâz (12) gelüp anı isteyü gideler didi. Bundan sonra Yâ Emîr, ulu muşîbet başıma bu oldu (13)

187a

ki Şâbir, Mecîdi ve anasını alup kıaçan kışiyi bulmış, getürdi ve kabîleniñ mukıaddemi (1) kıatında hâzır eyledi ve eytdi: Yâ Mevlâi, bu belâ bize heb ‘Advânuñ oğullarındandır. (2) Zîrâ ki anlar bu kişi azdurup bu işi itdiler didi. Kıabîle Ulusu Tâlâyi‘ bu haberi işidicek (3) gâyet de ‘aceb gâzab itdi. Bu veled-i zinâlar bize ‘aceb kııyânet itmişler diyüp oğullarım tütüñ didi. (4) Mecîdle anası kıanda esîr idi ve hepsin demürleyüp bırakdı ve and içdi ki kendüye yardumcı (5) gelicek bunları ağaçlar üzerine boğazından aşâ. Bu vâk‘a’i göricek hâlüm mükedder oldu (6) ve guşşadan beñzüm muğayyer oldu. Ol uykıyla uğrıyı elüme alup dehmeler idüp (7) kıaçdım ve dürlü dürlü ‘itâblar ve serzenişler kııldım ve yüregüm şoyunça

azarlayup (8) sögdüm. Ol uğrı eytdi: Ey ‘ Arab Hātūnı, şabr eyle, baña yeter gāzab it. Eger ben (9) didügüm işi iderseñ tutsaqları heb kırtarayın didi. Ben aytdım. Veylek, ne dermān (10) ideyin, çāre nedür? didüm. Ol eytdi: Çāre oldur ki bu giçe giyecegiñi degişürüp (11) tağayyür-i şüret idesin, varup Benī ‘ Absıñ begi Melik Qaysla buluşasın. Anlarıñ muħabbeti yolunda (12) bunuñ gibi belālara uğraduğunu söyleyesin ve muşibetlere şataşduğunu haber viresin. (13)

187b

Saña yigirmi eyü bellü adam vireler, sürüp bunda gelesin. Ol yigirmi kişi bir yerde gizlene, (1) gelüp beni bulasın. Ben dağı varup ol esirleri bir bir boynuma getürüp ol Benī ‘ Abs (2) bahādırlarınadek ile dem. Her birisi birisini at ardına alup kırtaralar. Andan soñra göre (3) sinki bu halkıñ başına ne belā gele ve sen oğullarıñla nice ‘ izzetde ve hürmetde olasın (4) didi. Ol söze uyup işde hizmetüne geldim, bākī mürüvvet senün elünde kaldı didi. (5) Melik Qays ‘ Advānuñ bī-āşl ve bühtān ve tezvīr sözlerin işidicek inandı. (6) Andan Rebī ‘ bin Ziyāda eytdi: v’Allah ki Yā Rebī ‘ bu hatun kişi ve hem ol uğrı ile (7) itdügün kimse kimseyle itmez. Bunlarıñ ‘ ivāzın kim yerine getürür? Şimdiki hālde ‘ Anter bin Şeddād gerekdür (8) ki kırkulu yerlere girmegi bilürdi ve bunuñ gibi işleri başamağda bī-nazīrdı didi. Ğumāra (9) eytdi: Ol meclisde hāzır idi. ‘ Anteri alduğuna kaçdı, eytdi: Yā Melik, eger (10) biz senün önünde tağları boyumuza getürürsevüz, begenmezsin. Turmayup ol evvelden nāmun (11) söylersin. Biz bugün ve dün az mı çalışdık, düşmāna az iş mi işledik. İşbu kararı didi, (12) hizmete ve erin, cemi ‘ esirleri kıtuña getüreyin. Eger da ‘ vama göre işi başarmazsam ol (13)

188a

vaqt ne dilersen idesin didi. Melik Qays dağı bunuñ sözün işidicek ferağ oldı ve ‘ Advāya alqış itdi. Andan (1) kıardaşı cārīyeyi ve Ğumārayı ve Rebī bin Ziyādı kırk kişiyle ‘ Advāya kıoşup gönderdi. Bilmedi ki bunları (2) ihtiyārla mehlekeye atdı, fenā deñizine bırağıdı. **Rāvī eydür:** ‘ Advā bunları aldı, ol seksan kişi (3) gizlendiği yire toğru gitdi ve gönülde biñ dürlü hesāb iderdi, gicenün yarusı geçincek ol (4) mağāma erişdiler. İndi ‘ Advā bunlara Anuñ atun kıalanın ? çākiñ ve hem bir pāre (5) kıuşansun, diñlensün didi. Bu sözden mağşūd, bunları atdan indirmek idi ki (6) üzerlerine Benī Kelb hücum idecek. Yayağ bunlar dağı ‘ Advāyı didüğü gibi itdiler Andan (7) soñra ‘ Advā bunda seksan kişiyle şöyle ‘ ahd itmişdi ki kıaçan Benī ‘ Abs halkı bunlarıñ (8) kıuşuna getüre, kıurt gibi uluya. Hem dağı eyle itdi. Bunlar bu

diyü qarısı urt uludı (9) ola mı didiler, gldler. Bunlar henüz sözin tamm itmediler. Bu seksan Ben Kelb adamları (10) ıkp hücüm itdiler, ata binmege omadılar ve depremege mecl virmediler. Anlar daı yaya (11) cenk itdiler. Reb bin Ziyd, Ben Kelbden be adam drdi, elden geldike drdler, (12) tair itmediler. ‘Adv bunları buludurduı gibi cn atup alyi‘ e irişdi (13)

188b

ve itdigi ii aber viridi. alyi‘ daı alkına aber virüp bindi. Fi’lhl varup ma‘reke yerine (1) irişdi. Ben ‘Absdan on adam depeledi, on kişi daı balu eyledi. Ben ‘Abs daı Ben Kelbden (2) ayl adam drdiler. **Rivyet iderler ki** alyi‘ n ahbından yüz otuz adam düşdi. (3) Evet Ben ‘Abs az alkdı, kimi ırıldı kimi esr oldu. Reb bin Ziyd daı Dureydele ele girdi. (4) alyi‘ adamı ddgne mell olmadı. Ben ‘Abs esrlerin alup d ve hürrem ablesine (5) vardı. Bu adar da abh oldu, esrleri mukem balayup bu gitdi, üzerlerine adamlar odı. (6) Andan alayın adamlarına aber itdi daı atlara binüp Ben ‘Abs zerine cür‘et itdiler, snler ve ılılar (7) toruldup gitdiler. **Rv eydür:** Bunların ıas böyle oldu, geldik biz yine Melik ays (8) ıasna. Melik ays daı ‘Advyı göricek abhadek muntazır oldu, hi aber gelmedi ve hl (9) neye eridigi bilinmedi, gönlüne tevi düşdi, yoldaşlarına eytdi: Ey ‘Ammüm oulları, (10) Ben Ziydn hli ayr degül, benüm hturuma şöyle düşdi ki ol gelen eytn ızı (11) hle itdi. Masd bize bir ziyn iridrmekdi didi. ‘Ammüsi Esved eytdi: Ey arındaum (12) olı, ayr ola. Ann ii ol urı aberlerin syledgi ve ‘almetlerin beyn eyledgi (13)

189a

hi yalana bezemez didi. Melik ays eytdi: Kim bilür, hl idügin ‘avrat meger ne irie olmaz (1) ve başına ne gelecegin kimse bilmez. ‘lem-i aybda ne varduın ne bilelüm didi. Bu hlle abhadek (2) muntazır oldılar, abh gördiler ki dmn at arasına gelüp bunlara hücüm itdiler ve aırdılar ki (3) Ey Hiz ‘Arabları, şöyle mi anduuz ki evvel geldnz gibi bu def‘e daı a ve selmetin diyrından (4) ıksz. Vay hlnze! Cemi‘ yoldalarnz atumuza esr oldılar. Size daı beret olsun, (5) helkina ve env‘i azba didiler. Eb ‘Ubeyde rivyet ider ki Ben ‘Abs sözleri işidicek taı bildiler ki (6) hl nolup mell olup gönülleri tar oldu ve cihn gözlerine arau oldu. Andan Melik (7) ays eytdi: Ey ‘Ammüm oulları, sünüye sne dutup ılıca yüz dutmadan ayrı re almadı. Yosa (8)

‘ālem içinde rüsvāy olduk ‘Arab kabīlelerinde destān olduk. Aydurlar ki Benī ‘Absuñ ‘Arab diyārında (9) ‘azīm şöreti mecmū‘ memleketde ‘izzeti ve haşmeti var iken Yemen memleketde bir qarı, hīle idüp (10) leşkerini perākende itmiş ve başıb helāk itmiş dirler didi. Kendü baş açup hamle itdi. Benī (11) ‘Abs halkı dağı süñülerin toğruldup bunuñ ardına düşdiler ve bulut gibi bölük bölük olup (12) yürüdiler ve mişe arslānları gibi na‘ralar urdılar. İki t̄āife birbirine qarışdılar. Qılıçlar ‘amele (13)

189b

geldi ve süñüler sīneler sökdü ve oğlar beller bükdi ve cārīyeler kanlar dökdi. Tözuñuz güneş nūrına (1) gālib oldu ve ‘azrāil cānlar almağa t̄ālib oldu. Benī ‘Abs, Benī Kelbden çok adam helāk itdiler ve gayret (2) idüp şabr itdiler. Benī Kelbe dünyāyı dar itdiler ve hāllerin mükerrer kıldılar. El-kışsa başup (3) evleri içine şoqdılar ve çādırları arasına tıkdılar. Benī Kelb Benī‘Absdan ‘aceb heybet gördiler (4) ve muhkem zaħm yidiler ve kuğı gibi şerbet içdiler. Helāklarına yakın hāşıl itdiler ve hayātlarından (5) ümīd kesdiler. Nā-gāh bu hālde Benī Hikem kabīlesi irişüp iki biñ adamla Benī Kelbe mu‘āvenete geldi, (6) gördü ki hālleri za‘if olmuş, düşmān elinden zebūn olmuşlar. Benī‘Abs üzerine hamle (7) kıldılar ve nişāna atılmış ok gibi toğrulup yuridiler, kendülerü atları dağı ve silāhları (8) müretteb Benī‘Absı girü döndürüp Benī Kelb üzerinden def‘ itdiler. Feraħlarını guşşaya tebdil (9) itdiler, esenliklerini qorquya değışdiler. Bu kadar da aħşām irişdi, Benī‘Abs dağı girü döndiler. (10) **Rāvī eydür:** Bu fırsatda Benī Eşca‘ Ulusı tarafına Benī ‘İbād üç biñ adamla çıkageldi (11) ki mecmū‘ sı kāmil geyimli ve cenk bābında mu‘arrikler ve tertīblü. Bunlar irişince qarāñu oldu, (12) iki t̄āife iki tarafa ayrılıp gitti. Ger her birisi kendü qarārgāhında sākın oldılar. (13)

190a

Benī Kelb Ulusı T̄ālāyi‘ Tarafe ile buluşup görışdi ve Benī Hikem bahādırları ile dağı esenleşdi ve alkış (1) itdi ve ‘Advā, Benī ‘Absuñ aña yirin hīle idüp esir itdi diyü bunlara hikāyet itdi. Benī Eşca‘ Ulusı Tarafe Benī (2) ‘İbād eytdi: Beşāret olsun saña Yā T̄ālāyi‘ düşmānuñ helāk oldu. Hağ Te‘ālā anları bu diyāra (3) aniñcün sürdi, getürdi ki koyunlarımız alavuz ve yüregümüz suynca intikām idevüz. Şimdiki hālde (4) ne kadar esir vardur, Benī ‘Absdan senüñ katunda didi. T̄ālāyi‘ eytdi: Yüz elli esir vardur, Yā Emir. (5) Ekşer ulular ve mu‘teber bellü kişilerdür didi. Tereffüh Yā T̄ālāyi‘ yarın bize hamle itmeden ol (6) erlerüñ başların kesüp Qaysa elüm, tā ki görüp belleri büküle ve boğazları toğrana veya emelleri (7)

alçaq ola, t̄ama‘ ları getürele didi. T̄alāyi‘ eytdi: Eyü didüñ, Yā Emīr. Benüm daḡı қаşdum (8) böyle idi. Evet ‘Urā‘ ir Şuları Uluşı Ḥasān bin Mes‘ üd deñilince şabr idelüm. Zīrā ki baḡr-ḡād (9) bizüm ulumuzdur ve hem bunlaruñ қарақulları bilürsin anuñ atası Mes‘ üdi depelemişdür, қанlısıdur. (10) seyirir. Ne ki ol daḡı irişe, bu esīrleri anuñ elüne teslīm idevüz, hep қıra. Andan şoñra başlarımı (11) gönderevüz didi. T̄arafa eytdi: Ol қарaları daḡı bu esīrlerde beg midür yoḡsa daḡı anı (12) tutmaduñuz mı didi. T̄alāyi‘ eytdi: Ol şeytān bunda gelmemiş, esīrlerden birisine şordum, (13)

190b

cevāb virüp Ol henüz Kiserī қatında, gelmemişdi. Bilmeziz ḡāli nedür? Biz gitdügümüz vaқt (1) ḡāzır degüldi didi. T̄araffüh Ḥayf benüm emegüme, қılıcuma va‘ de itmişdüm ki ol veled-zinānuñ (2) қаныyla sürem ve hem bir ‘aceb düş daḡı gördüm, aña daḡı ḡaylī i‘ timādum vardı. Zīrā ki geçende bir gice (3) düşümde görürin ki ol қadınuñ baş kesüp sūñüme degerin ve Ḥasān bin Mes‘ üda (4) varurın ve aydurın ki uşta atıñı depeleyeyüñ, başın kesdüm, saña getürdüm, didüm benüm düşümüñ (5) ta‘biri āşikāredür. Şöyle beñzer ki ol şeytān Kiserī қatında gelüp ḡalkını evde bulmayacaқ, (6) ardlarına düşüp yarduma gelse gerek daḡı eceli benüm elümde olısar didi. Andan şoñra T̄araffüh bu leşkerlere (7) buyurdı. Her t̄arafdan Benī ‘Absuñ dört yanın alup ve yolların baḡladılar. Benī ‘Abs daḡı at üzerine (8) süvār olup kendüleri şaқlarlardı. Bu ḡalkı göriceк dirlikden ümiḡleriñ kesdiler. Zīrā ki adamları (9) az idi ve ekşeri mecrūḡdı, ḡalāş olmaқdan nevmiḡ oldılar, Yemen diyārına geldiklerine pişmān (10) oldılar ve ehl ü ‘ıyāleri müfāriқatın añup aḡlaşdılar. Melik Қays bunlaruñ ḡālini göriceк (11) Ey ‘Ammüm oḡulları, bu itdügüñüz iş degüldür. Bu bir belādur ki müsebbiple olındı. Çāre nedür. Ehl ü ‘ıyāl (12) añmaқ adama daḡı қorқuluқ süstliқ getürür. Şabr ve himmet giydürür, ni‘metde refāhatde her kişi (13)

191a

iş başarur ve eyü dirlik, dürülür. Hüner budur ki bunuñ deminde şabrı olabile ve musībete қatlana ve şavaş (1) vaқtinde ve meydān yüzinde muḡkem dura. Ben rāzı oldum ki bugün cenk idüp ölüm görüp ‘Arab (2) içinde barmaz ad ile diri olmayam. Hele öñüñüzce ben ḡamle ideyin ve düşmāna қılıc urayın ve oḡlum (3) Züheyri bile alayın. Evvel biz şavaş idüp düşmāndan göñlümüze şifā ḡāşıl ideler ve topraḡa düşelüm, (4) ecel қadeḡin içelim. Eger şöyle ki siz daḡı bir celeyan idüp telef iderseñüz ḡam degül, şoñuñuzda (5) eyü ad қalur.

Aydurlar ki Benî ‘Abs dört beş kendülerce adam kırıp andan düşmüşler, dirler. Yok eger ölmekden (6) korkarsañuz korkuyla bu vaq‘ādan hālāş bulunmaz, hem kırılırsanız hem ‘Arab bahādurları katında mezmūm olursız. (7) Ebū ‘Ubeyde rivāyet ider ki Melik Qaysuñ sözi bunlara kār eyledi. Turmak kaçmak üzerine ihtiyār itdiler. Eyü adla (8) ölmege, bednāmlıgla dirilmek üzerine tercih itdiler ve aytdılar. v’Allah Yā Melik sizūñ sözüñüz geregi gibi kār (9) itdi. Eger tağlar üstümüze yıkılırsa yüz döndürmeyelüm ve elümüzi gözümüzle görürsevüz korkmayalum, (10) sūñülerümüz elümüze alup başumuz at ayağına dökülünce çalışalum. Eger şol şeytān hīlesi olmasa biz bunları (11) meded irişmeden perākende iderdük evet ol mel‘ūna bize ‘acebşikestlik geçdi didiler. Melik Qays eytdi: (12) Ey ‘Ammūm oğulları, çekesiz ammā kişinūñ başına belā gelincek gözi görmez olur sataşur tedbiri (13)

191b

rāst gelmez didi. Bu hālde ol giçe yatdılar, dün yarusı olıncağ gördiler ki nāgāh Şeybūb çıkageldi, (1) sevinişdiler. Segirdib Şeybūbuñ üzerine yıkıldılar. Melik Qays eytdi: Yā Şeybūb, v’Allah ki vaq‘ātime geldüñüz ve (2) fırsatda irişdüñüz. Size muhtāc olmuşduq ‘āciz ve fūrūmānde qalmışduq. Eger siz gelmeseñüz hemān helāk olurduq. (3) Qani ‘Anter ırakda mı koduñ, geldüñ didi. Şeybūb eytdi: Yā Melik, benüm ‘Anterden haberüm yok, biz anı sizūñ katuñuzda (4) şanurduq. Muqri’l-Vaḥş ve qardaşı Māzin sizūñ arduñuzça gitdilerdi. didi. Melik Qays eytdi: Māzin didüğüñ (5) kimdür ve ‘Anterden nice ayrıldıñ? Seni görüp sevindük idi, yine haberüñle melül eyledük. didi. Şeybūb daḥı başladı, (6) kışşasın evvelden hikāyet itdi. Kiserī katından gitdiklerin ve Hātem-i Tayy ile ‘İtāfla geçen mācerāların ve Benî (7) ‘Abs gelüp bunları bulmadıkların ve Mecīdle anasın işidüp gitdiklerin işidüp ardlarına düşdüklerin ve bākī (8) sergüzeştlerin hepini kuşur şerh eyledi. Andan soñra eytdi: ‘Anter Benî Māzinūñ anasıyla diyārumuza gönderdi ve kendü (9) sizūñ izüñüze düşüp gitdi. Ol vaq‘ātime berü hālī noldı, bilmedüm. Ben şandım ki ol şimdi sizūñledür. (10) Eger qardaşuñ ‘avratı ve oğlı diñlemese yine ben qardaşuma tez ulaşırdım didi. **Rāvī eydür:** Melik Qays ve bākī halk (11) Şeybūbuñ sergüzeştlerin işidicek ‘acebe qaldılar ve kendü muşibetlerin untdılar ve aytdılar. v’Allah Yā Şeybūb, bir (12) ‘aceb hikāyetler olmuş ve turfe vāq‘alar gelmiş. ‘Ale’l-ḥuşuş Zū’l-Himāruñ Muqri’l-Vaḥşı ve qardaşını uyurken tutsağ (13)

192a

ve sen Māzinle ğarāyib hīle idüp geñezlikle hālāş itdüğüñ ve hem kışşanuñ içinde bu sözi dilediñ (1) ki ‘aceblerden ‘acebdür. Zīrā ki gelürken ğardaşuñ ‘avratına ve oğlu Mecīde uğradım. Didik bi-llah bize hāber vir, (2) anlarıñla geçen mācerāyı hem daĥı anları kırtarduñ gibi biz bunda şöyle işiddik ki kaçdılar, bilürüz aldılar. Evet (3) inanmaduk ve hem bunda ‘Advā dirlermiş bir ‘aceb hīle itdi. Benī Ziyādī esīr idüp düşmāna vardı. Eger ol mel‘üne (4) olmasa biz işümüzi bitürcegüz ve dönerdük. Bunlara meded irişmeden maķşūdumuz hāşıl iderdük ve şimdi (5) bu kadar ğavġa yığılmazdı. Hele birüsünüñ hālīñi ve serġüzeştīñi söyle, işidelüm ve ğardaşumuñ ‘avratı ve oğlu bābında (6) ne bilürseñ görelüm didi. Şeybüb eytdi: v’Allah Yā Melik, eyü didüñ. Māni‘ olmasa işüñüz biterdi. (7) Velīkin insānuñ tedbīrini Hāķ Te‘ālānuñ taķdīri bozar. Eger bilsevüz ki Mecīd anasıyla bunda durumaz. (8) Anı hālāş itmege gitdüñüz. Ğardaşum eglenmezdi ve Kiserī ğatında bir sā‘at durmazdı, gelüp anları hālāş (9) iderdi. Size bu kadar zaĥmet çekdürmezdi ve Yemen diyārında bunca günler eglenmezdi. Velīkin muķadder olan (10) gelse gerek ve alınā yazılan gelse gerek didi. Andan añlatduġuna sebep söyledi ve serġüzeştin şerĥ eyledi, (11) eytdi: Yā Melik, ben ğardaşum ‘Anterden ayrılcaķ ki baña ğardaşı Mazīnūñ anasın işmarlayup kendüler sizüñ (12) arduñuzca girdiler. Fi’l-hāl añlatmadum, Mazīnūñ anasın ğabileye ħoşdurdu. Andan soñra dönüp yine ‘Anterüñ ardına (13)

192b

düşdüm. Bilürüm ki yolları ve beriyyeleri eyü bilmezdi, ħorħdum, bir belāya şātaşa diyü. becīd yürütdüm şöyle ki on gün (1) lik yolu, dört günde yürüdüüm ve Yemen taġlarında bir nicesi ardında ħaldı. Vādī’l-düvveh dirler, bir dere vardı, (2) ana irişem. Yolum taġları diledim ki ya yolsuz uğrayup geçem. Nāġāh gördüm, bir yerde bir hātun kişi ağlayup (3) aydur Ey Benī ‘Abs, hiç size benüm hāberüm irişdi mi ve hālüm mükedder olduġun ve ġazābda esīrlikde müptelā olduġum işitdüñüz mi? (4) Niçün benüm hālüme muķayyed olmaduñuz ve işbu yetimce oġlancuġı esirgemedüñüz diyüp söylenüp bunuñ sözlerin işidicek (5) cihān gözüme dar oldu. İlerü vardum, gördüm ki hātun bu söyleyen ğardaşuñ Mālīküñ ‘avratıdır. (6) Yanında daĥı oġlancuġı var. Zīrā evvellerde görmüşdüm, yalvardım andan öte yanına nazar itdüm, gördüm ki bu hātun (7) kişi ip alup kaçan adam ki adına Bedir bin Seken dirlermiş, ardlarına düşüp irişen kişi ki adı Şābirmiş. (8) Şavaşdılar ve ikisi ‘aźim cenk idüp uruşdılar. Meger ki bu Şābir bu hātun kişinüñ mevlāsı imiş. Bedir bin Seken (9) olup kaçmış, Şābir ardına düşmüş. Beş kişiyle irişmiş, cenk itmişler. Bedir, şol mālda iken ben daĥı irişdim. Hātun (10) kişinüñ hātırın tesellī itdüm ve ben kimdüġümü bildürdüm ve kışşasından

şordum. Andan anları koyup bir oğ (11) gizledüm ve ilerü varup Bedire çağırdım, aytdım. Ey ‘Arab Ulusu, sen eyü zahmet çekmişsin. Var rāhat (12) ol, ben bu şeytānlaruñ işini kayurayın didim ve elimdeki oğ ile Şābiri urdum, erte yanına çıkdım. (13)

193a

Bedir bin Seken, Şābirüñ düşdügün göricek katlandı, dönüp yine Şābirüñ yoldaşlarına hamle kıldı. (1) Birisin düşürdi ve birisi kaçmağa kaçd eyledi. Segretüm, öñün aldum. Bir oğ ile gögsine urdum, (2) arkasına çıkdı andan yüzi üzerine düşüp öldi çünkü düşmān helāk oldi. şaykalunı atların (3) cem‘ eyledüm ve Bedir bin Sekenüñ cerāhatlerin şordum ve bağladum ve bunı bildürdüm. Andan sonra Yā Melik, (4) sizüñ hālünüñden dağı Bedire haber şordum ve bu hatun kişi hālāş itmege gitdüğüñüzi bildürdüm. Bedir (5) eytdi: Yā Mevlāī, bizüm bu nesnelere haberümüz yok. Eger sizüñ kavmünüñ ol bizüm diyāra vardılarsa (6) meger ki biz kaçup gitdüğüümüzden sonra vardılar ola didi. Andan sonra ol hatun kişinüñ (7) çekdügün zahmetlerden ve miñnetlerden söyledi ve esirgeyüp bunı alup kaçdıgın hikāyet itdi ve aniñçün (8) vañan terk itdügün haber virdi. Ben dağı aña du‘ā ve alkış itdüm ve maķşūd hāşıl olmağa va‘de (9) kıldum. Andan sonra bunları bir tağa aldım, bir maħfi yerde gizledüm, vāfir uzak koyup (10) bir hizmetkārı var idi, anı yine bile kodum. Ben sizüñ arduñuza düşüp gitdüm ki tuyup (11) ol hāli size bildürem ve yoldan girü döndüm. Uş sizi bu hālde buldum, ulu teşvīş (12) buña ‘Anter irişmedügi oldi, ne māni‘ oldi ola didi. Melik Kays eytdi: v’Allah Yā Şeybüb (13)

193b

eger yetişmeseñüz biz helāk olmağa yakın kaldık, bilmeziz ki yarın işbu bī-nihāyet kabīle ala, (1) nice cenk idevüz didi. Şeybüb eytdi: Yā Melik, şavāb-ı tedbir budur ki mecmū‘ñüz ittifaķ idüp (2) şol qarşudağı tağa varup arkañızı viresiz. Biz iki gün kendüñüzi koruyasız, düşmānuñuzu (3) def‘ idesiz. Ben varup dört yana Yemen illerinde kavmi ‘Anterüñ hāllerin teşvīş idem. Ola ki kanda (4) ise size irişdürem. Bilürin ki ‘Anter ve karadaşı Māzin ve Muķri’l-Vaħş gelicek idi. Bu ğazābdan (5) hālāş ideler ve bu darlıkdan kırtaralar ve bu şöm tā‘ife perākende iderler didi. Melik (6) Kays eytdi: v’Allah ki şavāb budur ki söyledüñ. Evet, yegregi ki budur ki eglenmeyesiz. Şimdi def‘ yine dönüp (7) ‘Anteri isteyüp gidesiz. Ola ki tuş olasın, bize meded irişdüresin didi. Şeybüb eytdi: (8) Senüñ hayātuñ için yarın aħşām olmadan size bir hayr haberle gelem didi. Andan fi’lhāl adın (9) başa yine döndi. Bunu Hikem leşkeri bunı görüp ardına düşdiler, kim ola budun içinden kaçup giden (10) diyüp bir yerden

at şalup kodılar, irişmediler ve tözun görmediler. Bilmediler ki insān mıdur yoḥsa (11) şeytān mıdur? **Rāwī eydür:** Bundan soñra şabāḥ oldı. Benī ʿAbs gördiler, giceden düşmān bunları (12) bağlamış ve cenk yarağında ḥāzır olmış. Bunlar daḥı ata şüvār olup şavaş itmege ikdām kıldılar (13)

194a

ve hem Şeybüb didigi tağdan yaña meyl itdiler, bunlaruñ bu ḥāllerin düşmān göricek zaʿiflik sanup (1) tamaʿ ları bāde oldı, seyl gibi dört yañadan aqdılar. Bunlaruñ üzerine koyuldılar ve bī-nihāyet çeri gönderüp (2) ol tağ yolını bağladılar. Andan kılıçlarıyla geldi ve süñüler sīneler sökdı, oklar beller bükdi (3) ve başlar at ayağı altına döküldı ve yeryüzi kana boyandı, bil ki seyl olup aqdı, atlar kişneşdi ve bahādırlar (4) oynaşdı. Aḥşām olunca bu ḥālle şavaş oldı. Benī ʿAbs çünki tağdan ümīd kesdiler (5) ve ol taraf bağlanmış gördiler. Ḥayātleri gitdi, helāklarına yakın ḥāşıl itdiler ve ehl ü- (6) -ʿıyāllerin ve diyārların añup ağlaşdılar ve birbirle vedāʿ laşdılar ve Melik Ḳays kardaşları (7) ile şol kadar cenk itdiler ki ʿāciz kaldılar. Benī Kelb muḳaddemi Ṭalāyiʿ bin Şabāḥ yoldaşlarına (8) aydurdı. Ḳani ʿUrāʿir Şuları Ulusu Ḥasān bin Mesʿūd. Şimdi bunda ḥāzır gerek idi. Şol (9) atın depeleyenleri şol ḥāle göre idi. Evet şöyle sizden ki aḥşām oldı, erişmedi. (10) Gelür, düşmānından intikāmın alur didi. Rāwī ʿArab dīni ḥaḳḳıçün daḥı Ṭalāyiʿ sözün tamām itmedi. (11) ʿUrāʿir şuları tarafından üç adam çıkageldi. Gelinece bir yayaḳ var, bunlaruñ atlarından yügrek (12) ve bu yayaḳuñ elinde süñü var, ucuna bir adam başı dikmiş, çağırıp feryādlar ve şamātalar ider ki (13)

194b

cihānı taldurur. Ṭalāyiʿ bunları göricek şād oldı ve eytdi: ʿArab kavmi Ḥupel ḥaḳḳıçün işbu gelenler Emīr (1) Ḥasān bin Mesʿūd olacaḳdur. Nolaydı bir ırāḳ ḥācet diledim, şüphesüz ḳabūl olurmuş. Şöyle (2) yigid ki bu Benī ʿAbs leşkeri bu diyāri göricek ol ʿAnter didikleri şeytān tamaʿ idüp āzādumla (3) bir ḳabile ḡāret itmişdür daḥı Ḥasān bin Mesʿūd bize gelürken aña düş olup başını kesmişdür. (4) Bile getürür, bize getürdi. Atasının intikāmın alduḡın bize bildüre didi. Ḥalkından bir iş görmüş (5) ve çok cenklere girmiş adam var idi, ol eytdi: Lāt ʿUzzā Ḥaḳḳıçün, bunlar bu memleket adamlarına (6) beñzemez, baña şöyle gelür ki bu gelen ʿAnter bin Şeddāddur, uş göresin bizüm ḥalkumuzu perākende (7) iderdür ve sancāklarumuzu düşürüpdür ve başumuzu gövdeden ayırır didi. Ṭalāyiʿ geldi ve eytdi: (8) Ey ʿAmmüm oḡlı, Ḥupel ḥaḳḳıçün senüñ ʿaḳluñ gitmiş, yaşaduḡınca adam ḳorḳaḳ olur didükleri gerçekmiş (9) didi. Bunlar bu sözde iken ʿAnter irişüp sancāḳ dibine ḥamle kıldı. Bir naʿra

urdu ki taşlar (10) yarulurdu, taşlar yanķulanurdu. Sancāğa erdi, düşürdi ve def i on iken adamı toprağa bıraķdı. (11) Gördiler ki hāl böyle oldu, bildiler ki bu ‘Anterdür. Pes birbirin başup kaçdılar ve ķurddan ürkmüş koyun (12) gibi bölük bölük oldılar. Talāyi‘ dağı bunların önünce kaçdı ve eytdi: Lāt ‘Uzza haķķıçün bugün bu fikirde (13)

195a

haķā itdüm. Kim bilürdi bu veled-i zinā bu diyāra geleceğini didi. **Rāvi eydür:** Eger ‘Anter Talāyi‘nüñ (1) ķanda olduğun bilse def i irişüp depelerdi. Muķri’l-Vaḥş ve Māzin dağı ‘Anterden az iş (2) itmedi, sancāķdāri ser-nigün itdiler ve çevresinde adamları ķırdılar. Şeybüb, Ḥasān bin Mes‘ūduñ (3) başını bir süñüye dakup iletirdi. Bir yüce oyuk başına dikdi ve çığırdı aytdı kim veyliküm (4) Ey Yemen Kelbleri, kaçuñ ‘avratuñuza ve ođluñuza gidüñ. Uşda muķaddimüñüz ve Uluñuz Ḥasān (5) bin Mes‘ūduñ başun kesdüķ, yandaşum ‘Anter kesdi. Sizüñ hālüñüz bunuñ gibi olmadan başuñuza (6) dermān idüñ yoḥsa hep etüñüz buñun süñü uclarında ķalır ve bağırsaķlaruñuz at (7) ayağına dolaşur didi. **Rāvi eydür.** Bu Ḥasān bin Mes‘ūduñ ‘Anter başın kesdüğüne sebep (8) bu idi. Şol vaķt Şeybübden ayrılup Melik Ḳays ardınca gitdiler ve Şeybüb nişānların (9) şālķ virdiği yollara yürüdiler, gide gide yoldan azdılar ‘alāmetsiz bir yola şataşdılar (10) ve nişānsız şaḥrālara uğradılar, müteḥayyir oldılar. Şeybüb dağı Mecīd anasıyla Benī ‘Absā irişdürüp (11) yine bunlaruñ ardından yetişcek idi, gelüp irişmedi. Bunlara yol uzun oldu ve sefer ağır geldi. (12) Muķri’l-Vaḥş ‘Antere eytdi: v’Allah Ey Bahādırlar Uluñu, biz bu yerde helāk olırsar degülük. (13)

195b

Bir cāre yol isteyelüm dağı gelenden gidenden ḥaber şoralım, kimseden ķorķumuz yoķdur, ‘ābeş degül. (1) En müşkül budur ki Melik Ḳays Benī ‘Absā bir işe uğradılar ola, bizüm onlara meded irişdürmege (2) ṫāķatümüz olmaya ve feryādlarına irişmek elümüzden gelmeye. ‘Anter ve Māzin, Muķri’l-Vaḥşuñ (3) sözin ķabül itdiler ve tedbīrin şavāb gördiler. Andan soñradan dönüp bir ṫarafā yol ṫaleb (4) itmege ‘azm itdiler. Gördiler ki biñ beş yüz ķadar leşker çıķa geldi ki mecmū‘ sı yarağa mustađriķ (5) ve cenk itmege ḥāzır ve müheyyā. ‘Anter eytdi: İşbu görünen şebīle benzer ki bir yaña şavaşa giderler. (6) Bunlardan bir ḥaber almak olur. Ma‘lūmdur ki bu dağı bizüm düşmānlarımızdandır didi. Māzin eytdi: (7) Çünki bizüm düşmānumuz olalar. Niçün ḥamle idüp bunları perākende itmeyevüz didi. ‘Anter eytdi: Hele bir ḥaber (8) işidelüm, görelüm ne hālī ḥalklardır ve ne ṫā’ifedendür? didi. Ḥasān bin

Mes'ūd dağı (9) gördi, depreyen berü üç atlu gelür. Ādemilerine buyurdı kim ile varup bunlaruñ haberlerin (10) alup hāllerin şoralır. Bir kaç yürütüp bunları karşıladı ve çağırđı, eytdi: Veylküm ne halkdanzuz, (11) bunda ne gezersiz didiler. 'Anter eytdi: Biz, Hüpel Dehān tarafından geldük, rızq talebine çıkdık (12) idi. İşidüñ ki Benī 'Abs Yemen diyārına azacak halkla harāmlığa çıkmış ve hem anlaruñ (13)

196a

kīnlüleri ve kanlıları her taraftan işidüp üzerlerine gitmişler, biz dağı kaşđ itdük. (1) Bir bölükine irüp Benī 'Abs üzerine gidevüz didi. Ol kişiler aytdılar. Beşāret olsun bize. (2) Uş biz dağı anlaruñ vücūdını 'adm idelüm. Size dağı bī-had māl virelüm didiler. Anlardan (3) dönüp bu haberi Melik Hāsāna yetişdürdiler. 'Anter, Māzine ve Muqri'l-Vaḥşa eytdi: İşde tamām (4) bildüñ ki bizüm kavmümüz bu diyāra geldüğün hep istemişler, dört yañadan işidin, kabīle üstlerine (5) gitmişler. Bunlar dağı anlaruñ kaşđına giderler. İmdi şavāb-ı fikr budur ki bu leşkerüñ öñüne yürüevüz (6) ve beglerine selām virevüz. Şüretinde olup birümüz def' i beglerini düşürüp virmez dağı bahādurları (7) ndan birisini depeleyevüz. Andan soñra sa'y idüp dürüşelüm ve elden geldükce çalışalum. (8) Ola ki aḥşām olmadın bunları tağıdup Benī 'Abs'a gidevüz didi. Māzin eytdi: Yā Āḥī, (9) biz 'āciz miyüz ki hīle ve aldatmağa şavāşavuz. Bī-tekellüf süñü toğruldup üzerlerine (10) at şalavuz, ne selām kelām itmeden. Eger anlaruñ çoğluğundan üşenürsek biz boyun dutaruz. (11) Aḥşām irişmeden bunları şahrālara perākende idem ve tağlara dağıdam didi. 'Anter eytdi: Yā Āḥī, (12) belī. Bilürin ki bu didigüñ iş senüñ elüñden gelür ammā ihtiyāṭum budur ki Hāsan bin Mes'ūd kaça, (13)

196b

elümüze girmeye, bizi bilecekdür, durmayacakları ma'lümdür. Benüm kaşđum budur ki Hāsānuñ dağı atası gibi boynın uram (1) ve süñüm ucuna başını diküp bile alam, didi. Muqri'l-Vaḥş eytdi: Şavāb dağı budur, biz nice fikir idersek (2) uyaruz, sözüñe muṭī' oluruz. tīz ol işüñi bitür, kılıcımız ve süñümüz kana şuşamışdur, (3) didi. Andan yürütüp bu çerinüñ öñüne 'azm itdiler. Melik Hāsān dağı 'azmetiyle ve şevketiyle gitdi (4) ve kafasında sancağlar ve 'alemler birbirine kilitlenüp gelürdi. Gördiler ki ol üç görünen adam bunlaruñ (5) öñüne yürüdiler ve Melik Hāsānuñ üzerine kaşđ itdiler. Şöyle şandılar ki gelüp Melik Hāsāna (6) du'ā ve alqış iderler ve selām virüp bile yoldaş olurlar. Göz diküp bağıdılar, tamām Melik (7) Hāsāna yakın gelicek bir na'ra işitdiler ki yürekleri kıpdı. Nāgāh gördiler ki bu üç kişi

Benî (8) ‘Abs adın añup söylediler ve neseblerin zıkr idüp kağırlandılar ve Melik Ḥasān depelediler ve ḥalka def’-i (9) kılıç koyup tıdukdılar ve sancağı düşürüp getüreni depelediler. Leşker bunların heybetin görüp (10) girü döndiler ve bahādurlar birbirin başup kaçmağa yüz tıtdılar. Ardlarından gelenler yukarı dönenlere (11) ḥaber şordılar. Buna gāvga ve galebedür, ne ḥāle şataşduñuz didiler. Bunlar aytdılar. Yā velīkim, ḥaber şoracak (12) vaqt degül, begümüz düşdi ve sancākı ser-nigün oldu. Ol görünen üç kişiden işler gördük ki (13)

197a

mışede arslānlarda görmedük, süñüleri nefes alduramaz ve kılıçları aman bilmez, başuñuz yarağunuz görüñ, (1) bizümle kaçuñ. Qalmañ yoḥsa pīşmān olursuz, soñ pīşmānluḡ fā’ide kılmaḡ didi. **Rāvī eydür.** (2) Bu geriden gelen ḥalk, kaçanlardan bu sözi işidicek nāmūslandılar ḡayret-i cāhiliyye ḥarekete geldi. (3) Cevāb virüp aytdılar. Ey Bī-‘ār Ḥalk, üç kişiye cevāb virmedüḡün begüñüzi gözüñüz qarşısına (4) boğazladılar, tıtmaḡduñuz. La‘net sizi qazanan ite ve toḡuran anaya. Varuñ, Cehenneme (5) gidüñ didiler ve dizginlerin toḡruldup ittifaḡa ‘Anterüñ üstüne ḥamle itdiler ve ilerü şavāş (6) olduḡı yere qasd itdiler. ‘Anter ve Māzin ve Muḡri’l-Vaḥş bunları qarşılıyup şavaşdılar ve başların at (7) ayağına dökdiler ve etlerin süñüye dikdiler ve gövdelerin qurt, kuş yekün itdiler. ‘Anter Māzinden (8) bir cihādarluḡ gördi ki ‘ömri içinde kimseden görmedi idi. Yüregi kuvvetlendi ve göñli feraḡ (9) oldu. Zīrā ki gördi ki kime ḥamle itdise yıkdı, qaḡı bölüḡine hücum etdiyse taḡıtdı (10) ve qaḡbaḡı bahādura muḡābil oldısa ayırdan ayırdı. Muḡri’l-Vaḥşuñ daḡı bahādurlıḡı yuḡaruda (11) beyān olmuşdur. Ol daḡı ? idi. ‘Anter ḡöd bu leşkere işler itdi ki vaşfa qābil degül. (12) Ravī aydur. Aḡşāmadek bu çerīñüñ ölüsüyle şahrāları doldurdılar, kuşları ve qurtları bunların (13)

197b

etlerünedoyurdılar, her kişi ki ‘Anterüñ āvāzun işidüpdür, yanıdaḡı yoldaşa aydurdu. Veylek, (1) Ey ‘Ammüm oḡlına eksüḡüzdür ki elümüzden gelmedüḡi işe sa‘y idün. Bilmez misiz bu şeyḡān re’īsümüz (2) Mes‘ūdu depeledüḡine, başumuza ne belālar getürdi ve gicede ictimā‘ muzı burdı. Bu şeyḡān (3) bunda gizlenüp bizi ögermiş, yalan söyleyüp bizi aldadı. İşde begümüzü depeledi. Biz kimüñçün cenk (4) idelüm, gelüñ qaçalum. diyüp kaçdılar. Bu ḡalle aḡşām yaḡlaşdı, bu leşkerüñ ba‘zısı kaçdı (5) ve altı yüz miḡdārı helāk oldu. ‘Anter ve qardaşı ve Muḡri’l-Vaḥş daḡı bunlardan gerü çekülüp (6) vardılar, bir yerde qondılar. Bu ḡalkuñ daḡı bāḡı qalanı bir yere cem‘ olup danışdılar. Çünkü (7) baş gitdi, çeri ne qadar

pāydār ola idi. Ne tedbīr ideceklerin bilmezler, kim kaçalum, kırtulalum (8) didi kimi begümüz öldi, biz dağı cenk idüp kırılalum diyüp gicenüñ bir sa'āti geçdüğünden soñra (9) 'Anter ve Māzin ve Muḳri'l-Vaḫş yine süvār olup bu bākī leşkerüñ ardına hücum itdiler, (10) ḫaylī adam kırdılar. Bu ḫalk dağı gördiler ki şabāḫa şağ çıkmazlar. Cān atup kaçdılar, birbiri ardına (11) düşdiler. 'Anter dağı ḫardaşı ve yoldaşı bile bunlaruñ ardlarına düşüp ḫovdılar, irişdüklerin (12) düşürdiler. Şabāḫ olunca bunlardan çok adam helāk itdiler ve ḫaylī adam başlu eylediler, atı yügrek (13)

198a

olan kişi kırtuldu, bākī ḫalanını hep perākende itdiler. Eyle olsa 'Anter ve Māzin ve Muḳri'l-Vaḫş (1) bunlara gereği gibi intiḫām idüp döndiler. Meger ki yerine vardılar, birarada rāḫat olup ḫondılar. (2) Aḫşāmadek ārām olup diñlendiler ve ta'ām yidiler ve dinc atlara binüp yine gidecekleri yola revān (3) oldılar. Gicenüñ yarusı giçince gitdiler dağı ḫondılar. Şabāḫ olunca yatdılar, şabāḫ oluncağ göçmege (4) 'azm itdiler. Nāgāḫ gördiler ki Şeybüb geldi, buluşup görüşdiler. Şeybüb bunlaruñ āḫvālınden (5) teftiş itdi ve eglendüklerine sebep şordı. Bunlar dağı erzaḫların ḫaber virdiler ve ḫasān bin Mes'ūd (6) ele geçen mācerāların ḫikāyet itdiler. Andan soñra aytdılar. Sen dağı bize gelüp irişecekdüñ, ne (7) sebebden bu ḫadar müddet eglendüñ? didiler. Şeybüb dağı yolda Māliküñ 'avratına ve oğlına u (8) ḫraduğun ḫikāyet itdi ve Benī Ziyād bunlara ḫaber virdi ve belādan kırtarup bir taḫa (9) ḫoyup gitdüğün şerḫ eyledi ve Benī 'Abs leşkerine varup buluşduğun ve illeri cenk (10) ḫālinde ḫoyup gitdüğün ḫikāyet itdiler. Andan soñra Benī Ziyādı esīr alduklarun ve 'Advā (11) ḫile idüp Melik ḫays aldığını ve bākī ḫāllerin bunlara ḫikāyet itdi ve becīd (12) gitmege ḫandurdu ve anlaruñ feryādına irişmege ilettdi. 'Anter ve Māzin ve Muḳri'l-Vaḫş (13)

198b

bu ḫaberi işidicek fi'l-ḫāl süvār olup yola revān oldılar. Māzin ḫasānuñ (1) başını bir sūñüye diküp Şeybūbuñ eline virdi, Şeybüb ḫāyet de şād oldu, eytdi: (2) v'Allah ki bu şeyḫān dağı varup irişe idi. ḫalkumuzu hep helāk iderlerdi, bir ḫaberci (3) ḫalāş bolmazdı didi. Bu ḫālle Mecīt yürütüp gitdiler. Mazīn şunu didi Benī 'Absa ḫavuşacağuna (4) ve Melik ḫays ile buluşacağuna feraḫ olupdı. **Rāvī eydür:** Gide gide gelüp Benī 'Absa (5) irişdiler, gördiler ki ḫāyet de ḫālleri zebūn olmış, sözleri kesilmiş ve āvāzları incelmış (6) eyle olsa 'Anter bir na'ra urdu ki arslānlar taḫlarda buñaldı ve dereler yanḫulanurdu (7) ve 'aḫılları ḫayrān olurdu.

Ma' rekede cenk idenler serāseme oldılar andan 'Anter Benī Kelb (8) bölüğüne depdi ve kardaşı Māzin, Benī Hikem sancāklarına hücüm itdi ve Muqri'l-Vaḥş Benī Şüce'ā (9) 'ālemlerine kaşdı itdi. Bu ittifākla bu leşkere hamle kıldılar, her birisi 'azm itdüğü tarafı (10) dağıtdı ve sancāk dibinde duran muqaddimlerin düşürdiler. Māzin, Benī Hikemden üç yüz adam (11) telef eyledi. 'Anter daḥı uğraduğı bölüğü bölük bölük eyledi. Benī 'Abs daḥı kendülerden ümīd (12) urmuşlardı ve hayātlardan vāz gelmişlerdi, ölümü olup şavāş iderlerdi ve ehl ü (13)

199a

'ıyāllerin añup ağlaşdı ve tehessür iderlerdi ve 'Anterüñ na' rası kulaqlarına giricek (1) yine dirildiler ve cānları bedenlerine girdi. Yılan şokmışa tiryāk irişmiş gibi ğuşşaları (2) şādlığa değişildi ve feryādları göge çıkdı, birbirine beşāret idüp 'Anter geldüğün (3) söylediler ve işidenler işitmeyenlere ulaşırdılar. Andan kılıçların alup toĝru niyyetle ve (4) ḥalāş-ı i'tikādla şavaşa 'azm itdiler ve gereği gibi düşmānların kırıp intikām itdiler (5) ve yüreklerine şifā ḥāşıl itdiler. Şeybüb Ḥasān bin Mes' ūduñ başını sūñüye (6) diküp perākende durupdı ve baykuş gibi ötürürdi ve karga gibi çağururdu ve cenki (7) teferrüc idüp temāşā iderdi. Aşm' i aydur. Ol kavmüñ başına ol gün bir belā getür (8) diler ki 'ömri içinde kimse itmemiş idi. El-ḥāşıl Benī 'Absdan (9) bunları def' itdiler ve bī-nihāyet ḥalk kırıldılar. Andan şoñra biraraya (10) dürüldiler. 'Anter ile buluşup görüştüler ve ağlaşdılar. Melik Qays eytdi: (11) Ey 'Ammüm oĝlı ve ey bu kabīlenüñ ḥāline senden şoñra Allah Te'ālādan (12) murādumuz oldur ki seni bizüm üzerümüzden ḥālī kılmaya didi ve çok ağladı. Melik (13)

199b

Qaysuñ ağladuğun göricek bāķi Benī 'Abs Uluları (1) daḥı ağlaşdılar ve 'ām ve ḥāş 'Anterüñ ayaĝına dökülüp (2) alkış itdiler. 'Anter bunlaruñ ḥālin göricek bildi ki (3) ğāyet de buña uğraşmışlardur ve düşmānları önünde (4) beklemişlerdür. Göñüllerin tesellī itdi ve Ḥasān (5) bin Mes' ūduñ başın kesüp çerisin kırduğun (6) bunlara ḥikāyet itdi andan eytdi: Yā Melik, (7) şimdiden girü eger biz diri qalurusam ayruq (8) sizi düşmāna maĝlüb idüp zelīl itmeyem. (9) Eger ölürsem üzerüme söz qalmaz ve suçum (10) olmaz didi. Andan şoñra Māzin gelüp Melik (11) Qaysuñ elin öpdü ve du'ā itdi. Melik Qays daḥı (12) Şeybübden bunuñ vaşfın işitmiş idi. Bunuñla koca koca (13)

güreşüp esenleşdi ve hürmet-i izzet itdi. Andan gelüp biraraya (1) āram olmağičün kondılar ve ot yaqup semüz develer boğazla- (2) -dılar ve yediler ve mecmū Benī Abs Uluları gelüp Māzinle gö (3) rüşdiler ve bu hālle ta accüp itdiler ve şād-ı hürrem oldılar ve Māzinūn (4) feşāhatına ve kelāmunuñ leṭāfetine taḥsīn itdiler ve cemālin (5) ve lüṭfin ve ḥalqın begendiler. Andan şöıra Anter, (6) Melik Kaysa ve bākī Benī Absa eytdi: Siz bu gice rāhat oluñ (7) ben size şabāḥ olunca pāsbānluq ideyin, yarın göresiz (8) düşmānuñuzuñ bākī qalanına ne belā getüreyin. Andan şöıra Muḳri'l-Vaḥşī (9) alup leşkerden taşra çıkdı ki şabāḥ olunca pāsbānluq idüp bunları şaqlaya. (10) Bunlar daḥı odların söndürüp yatdılar, uyudılar. Ferāgat bulup rāhat oldılar. (11) **Rāvī eydür:** Ṭalāyi bin Şabāḥ daḥı sancāğı düşicek Anterūn öñünden qaçup gitmiş idi. (12) Bir yere varup muntazır olmuşdı ki qavminiñ ḥāli neye irişür göre. Aḥşām olıcaq gör (13)

di ki başılıp geldiler, ol iki ṭā'ife ki buña yarduma geldiler idi. Begleri düşmüş kendiler daḥı qaçmış (1) bu muşibeti müşāhade idincek müteḥayyir oldı, neyleyecegin bilmez, leşkerinden qurtulanlar gelüp bunla (2) qatına dirildiler, aytdılar. Ey Emīr, bugün siz bizden ögürdü qaçduñ. Kim idi ki Benī Absa (3) yarduma geldi. Biz anlaru zebūn itmiş iken elümüzden aldı ve sancāqlar düşürüp bunlar kırdı (4) ve bahādırlar depeledi? didiler. Ṭalāyi eytdi: v'Allah Ey Ammümoğulları, bize irişen üç adam biri yayaq (5) idi. Yayaqlarunuñ elinde bir baş var idi, süñüye diküp çağırdı Ey Benī Kelb, uş Uluñuz (6) Ḥasānuñ başını kesdük feryādlar iderdi. Ol üç kişi daḥı üç tarafa ḥamle kıldı. Şol qoyun sürüsine (7) qurt girmiş gibi perākende itdiler, biz daḥı bu ḥāli göricek helāklıqdan qorqup başum alup qaçdım. Bu belā bize hiç degül. (8) Ola ki Benī Eşca tarafunuñ depüşī şerrinden oldı. Zirā ki baña söyledi ki bir gice düşümde göririn ki Anterūn başın kesüp Ḥasān (9) bin Mes'ūda armağān gönderdin, acebdür ki ol şeyṭānuñ eceli anuñ elinde degülse didi. (10) Uşda anuñ düşi aksi oldı. Şöyle beñzer ki bu Benī Abs leşkeri bizüm diyāra gelincek Urā'ir Şuları (11) Uluşı Ḥasān bin Mes'ūddan üşendiler, bize yarduma gele diyü ol veled-i zinā qara (12) larını anlara diler, varup cenk itdi. Ğalebe idüp başın kesdi. (13)

Andan dönüp geldi, bunda irişdi bize. Bu belâları getürdi yoḥsa üç adam bize bunuñ (1) gibi iş idemezdi. Ebū ‘Ubeyde rivāyet ider: Bu ḥalk Ṭalāyi‘ nūñ sözin işidicek ḳorḳdılar ve ḡuşsa (2) lara batdılar ve aytdılar. Yā Emīr, ḳünki üç adamuñ birisi ‘Anter ola ve iki adamla varup Ḥasān bin (3) Mes‘ ūduñ başın kese ve leşkerin ḳıra. Bizüm ne ṭāḳatümüz ola ki bunlara ḳarşu duravuz. Lāt ve ‘Uzzā (4) ḥaḳḳıḳün, aḥşām olmasa bunlar bizden bir, didi adam ḳomazlardı. Şavāb budur ki ta‘allūḳātimizi alup şabāḥ (5) olmadın gidevüz yoḥsa yarın ‘ālemde rusvāy oluruz, ol ḳara yüzlü ‘ufret bizi helāk ider (6) ve hem bu işi itmezden ögerdi. Yemen diyārlarınıñ cem‘isine adam üp ḥālümüzi bildürelüm ve anlardan (7) yardım ṭaleb idelüm, irişüñ yoḥsa memleketümüz ḥarāb oldı diyelüm didiler. Ṭalāyi‘ eytdi: Bu tedbīr (8) nesne degül. Ben bilürin ki Irāḳdan yardımcı gelince biz kendümüzü şaklamayavuz, yaḳındaḡıların (9) ḥōd kimse geldi ve ba‘zısı daḡı geldi, bizüm işümüz bitmez. Hemān çāre bu ḳaldı ki işbu ḳatumuzdaḡı (10) esīrleri ḥāzır idüp amān dileyevüz ve ḥil‘at giyürüp Melik Ḳaysa gönderevüz. Ola ki şulḥ idüp göçeler, (11) gideler. Ol veled-i zinādan ḳurtulavuz. Şimdiki ḥālde bizüm ḳatumuzda Benī ‘Abs adlularından ve mu‘teber bellülerinden (12) yüz elli adam var ki sözleri Melik Ḳays ḳatında ḥin-i ḳabüle vāḳi‘ olur ve dilekleri işidilür didi. Ol Ḳavm (13)

201b

Ṭalāyi‘ nūñ sözin işidicek şavāb gördiler ve ḳabül itdiler ve bildiler ki kendüler fikr itdüklerinden bu tedbīr (1) yegdür. Andan aytdılar. Yā Emīr, ḥāṭuruña ne gelürse it. Daḡı saña muṭi‘ yüz, eyü didüñ, müvecceḥ söyledüñ. (2) didiler. Andan Ṭalāyi‘ buyurdi, Rebī‘ bin Ziyādi ve ḳardaşı Ğamāra ve Melik Ḳays ḳardaşı Ḥādis bin Züheyri (3) ḥāzır eylediler ve bāḳi Bin Ziyād Ulularından ve Benī ‘Abs ekābirinden kim var ise getürdiler. Ṭalāyi‘ bunlara eytdi: (4) Ey Ḳavm, sizüñ ḥālünüñ ḥōd ma‘lüm nolduḡı. Bāḳi ḥalkuñuzu tamām ḳırmaḡa ve helāk itmege az ḳomuşduḳ. (5) Eger şol ḳara yüzlü şeyṭānuñuz gelüp irişmese, hele ol gelmekle bir pāre ḳabileñüzden zaḫmet ve miḫneti (6) yayıldı ve belā ve āfet def itdi. Evet ḥalkumuz benüm ḳatuma cem‘ olup söyleşdiler ve ehl ü ‘ıyāllerinden (7) uşanup ṭanışdılar. ‘Āḳıbet fikirleri buña muḳadder oldı ki baña aytdılar. İşbu ḳatunuñuzdaḡı esīrleri (8) ḳıralum yüregümüz şovusun, tamām intikāmumuzu alalum daḡı göçüp taḡa şıḡınalum ve Yemen diyārlarınıñ (9) cem‘isine adam gönderüp ḥālümüzi bildürelüm ve yardım ṭaleb idelüm. Ḳaçan ki Benī ‘Abs geldüḡin işidicek (10) hep gelüp bize mu‘āvenet iderler, bunları helāk iderüz didiler. Ben aytdum. Lā v’Allah bu eyü tedbīr degül, (11) bu ittifāḳa biz muṭi‘ olmazız. Belki şavāb-ı fikr

budur ki ol esirleri getirüp haberleşevüz. (12) Eger şöyle ki koyuvirincek varup şulh idüp leşkerlerin bizden alup göçerlerse (13)

202a

biz dağı hil'at giyürüp mecmū'sını sağ ve selāmet evüz. Eger rāzī olmazlarsa yāhūd elümüzden (1) gelmez didilerse hep boyunların uravuz didüm. İmdi, sizi evvel maşlahat için hāzır itdüm, ne dirsiz? (2) Bu didüğüm nesne elüñüzden gelür mi yoħsa cem' inñüzñ boynun uralum. Hāl budur ki ol ' avrat (3) ki bu diyāra añniçün geldüğün oğlı ile bile kaçdı, gitdi idi. Şimdiki hālde sizñ esirlerñüzden işitdük (4) ki Şābir anuñ ardınca gitdi idi. Sizñ aşhābuñuzdan ba' zısıña düş olup depelemiş. Ol ' avrat ve oğlını (5) almış, gitmiş bizüm katumuzda dağı neñüz kaldı didi. **Rāvī eydür:** Rebī' bin Ziyād ve bākī Benī (6) Ziyād ve Benī ' Abs Uluları aytdılar. Sem' ān ve Tā' aten Yā Emīr, her ne ki buyurduñ bizüm boynumuza ziyāde. (7) Tehdīd hācet degül ' Arab ' ādetince ānd içelüm didiler. Rebī' bin Ziyād eytdi: Biz, Benī ' Absuñ şeyh-i ulusu (8) ve mu' temedi ve mu' abbirin benüm sözüme hiç şüphe yoğdur ki rāzī olurlar ve ' ahdüme ve imānuma (9) i' tibār iderler. Yarın inşā' allah kavmüm sizñ ardunuzdan göçüp alup yine diyārumuza (10) gideyin didi. Tālāyi' le el tutuşup ' ahd itdi, şulh tamām oldı ' adāvet gitdi. Andan Melik Qaysuñ qardaşı (11) Hāriş Şulhda Cābir dağı biledür, mürüvvet degüldür ki biz kırtulavuz. Cābir bunda tutkun ola, qala didi. (12) Āşma' i aydur. Bu Cābir evvel uğrınıñ idi ki Mālikūñ ' avratunuñ Melik Qaysa haberin ilettdi ve bu çeri, (13)

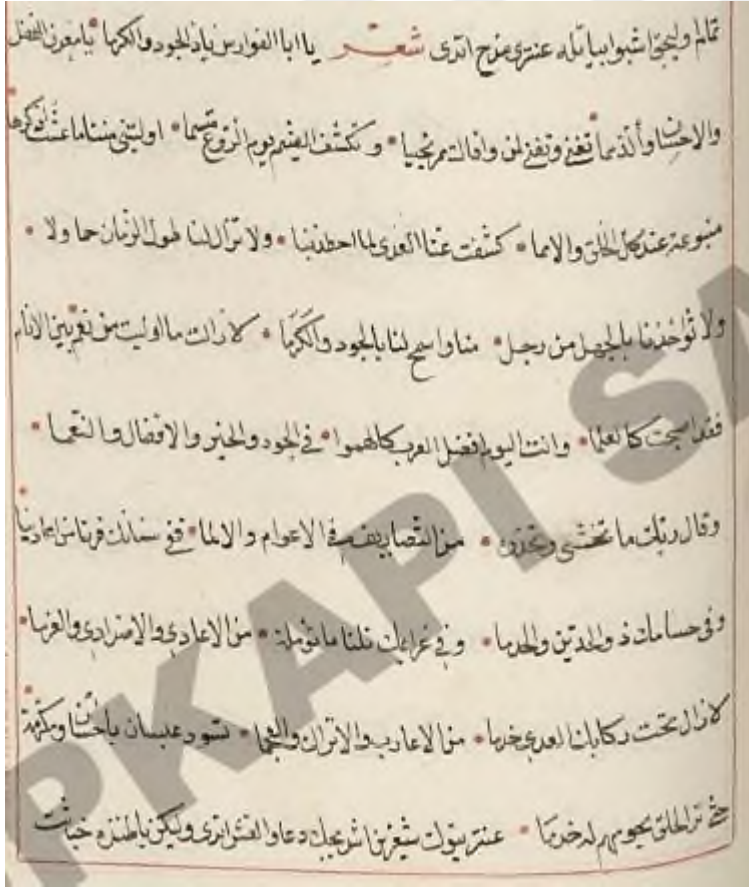
202b

bu memlekete geldüğüne sebep oldı. Meger ki anı yine bir hīle idüp ' Urvanuñ oğulları tutmuşlardı. (1) Niteki yukarıda beyān oldı çünki şulha şüreti oldı. Melik Hāriş dağı kırtarmağa sa' y idüp (2) bu sözi söyledi. Tālāyi' dağı Hārişuñ sözüñ kabül idüp uğrı haberi getürdi. Bunlaruñ (3) illerine vardı andan Ğamāra, Rebī' bin Ziyāda eytdi: v' Allah Yā Āhī, benüm boynum urmaçunuñ adı ' Anter (4) ? ve heybetine kırtulmadın didi. Rebī' kaçdı, . Nice bir yigit Te' ālinuñ taqdīrine karşı gelesiz (5) ve hükmine ve hikmetine ser-keştlık idesiz ve buyruğuna mu' t' olmayasız. Lāt ve ' Uzzā haqqıçün eger ' Anter irişmese (6) şimdiyedegin Benī ' Absdan bir adam qalmazdı didi. Bu kadar da şabāh oldı, Tālāyi' buyurdıMecmū' (7) esirlere hil'at giyürdiler ve ibrişüm dülbendler dürdiler ve ' Arabī atlar ve Hindī kılıçlar bağışladılar ve Melik Qaysa (8) ğarā' ib armağānlar dağı hāzır itdiler. Biraz adam koşup Tālāyi' bunları di. Ebū ' Ubeyde aydur. ' Anter dağı şabāh (9) olıncaq atına süvār olup Benī

‘ Absa çağırdı, def i cenk altına müstağrik olup ‘ Anterüñ yanına bağladılar. Melik (10) Qays dağı şād u hürrem bindi. Sancaqlar kafasında çözüldi ve kösleri nağralar uruldu, şanki ? geriye zillerle (11) döşedi. Bunlar bu hâldeyken nāgāh gördiler, Rebī‘ bin Ziyādu Melik Qaysun qardaşı Melik Hāriş ve bākī ekābir heb (12) mültebis ve müzeyyen olmuşlar, bir āmā için yād gün için tōnanur gibi gelürler. Bunlar dağı ta‘accüp itdiler ve şabr idüp bunlar gelince tūrdılar. (13)

203a

buluşup bu ahvālden teşvīş itdiler ve bu nesneye sebep şordılar. Bunlar dağı qāziyyelerden hikāyet itdiler ve düşmānla (1) geçen mācerāların rivāyet itdiler ve Rebī‘ bin Ziyād ilerü gelüp ‘ Antere du‘ ā ve alkış itdi eytdi: Ey ‘ Ammümoğlı, düşmānuñ (2) boynundan kılıcuñ hālī olmasun ve Benī ‘ Absı Haq Te‘ālā bir sa‘āt sensüz kılmasun. Şimdiki hâlde dağı esīrlikten senüñ (3) heybetüñle kırtulduk didi ve kendü ‘ ahd idüp anları inandurduğun söyledi ve şulha mültezem olduğun haber virdi. (4) Tamām olıcaq işbu ebyātla ‘ Anteri medh itdi. Şi‘ r. (5)

‘ Anter bunuñ şī‘ irin işidicek du‘ ā ve alkış itdi. Velikin bātında ḥabāset (13)

varduğun bilürdi ve münāfuğluğunda şüphesi yoğdı andan eytdi: Ey Benī ‘ Absuñ Şeyhi ve Ulusu, (1) şöyle yañaruz ki Benī Kelb tehdid idüp qorqutmuşlar, nolaydı dileklerin kabül itmedüñ, anlaruñ mālından seni (2) ğani eyledüm ve intikām idüp göñlüne şifā hāşıl iderdüm. Velikin ol şeytānlaruñ dünyādan duzaqları (3) dükenmemiş ve ecelleri yakın degülmüş didi. Rebī‘ bin Ziyād eytdi: Ey Benī ‘ Abs pāsbānı, şulh-ı şavāb gördüm, (4) birkaç vechle anıñçün bu işi itdüm, ol budur ki bizi kıрмаğa ikdām itdilerdi, sağ kırtulduğumuza (5) şulh sebep oldı. İkinci budur ki beni kırup tağa kaçsalar gerek idi. Bilürdüm ğāyet de zaħmet ve meşakkat (6) çekerdüñüz. Üçinci budur ki işitdüm Şeybüb Māliküñ haṭunını ve oğlını iledüp ıssızlık yirde (7) kıomış, aña daħı düşmān eli irişe diyü uşandım. İşbu nesneleri fikr idüp barışmağa (8) maşlahat gördim didi. ‘Anter eytdi: Bārik Allah, eyü varduñ, tedbīr bābında taḫşir itmedüñ didi (9) ve Melik Qays daħı Rebī‘ üñ ‘ahdini dürüst tıtdı ve fi’l-ḫāl göçüp seyr geldükleri yola revān (10) oldılar ve beriyyeler va şahrālar kesciler ve tağlar ve depeler aşdılar ve dereler ve dervendler (11) geçdiler. ‘Anterüñ leşker, öñünce ve Māzin ve Muḫri’l-Vaḫş yanınca yürüdilerdi ve işbu şi‘ri aydurdı. Şi‘r. (13)

‘Anter bu şi‘ri aydurdı. Rebī‘ bin Ziyād yanınca yürüyüp taḫşin iderdi ve qardaşıyla buluşduğuna (8) feraḫ oldı. Ğamāra daħı feraḫlik izhār idüp dōstluq şüretin gösterdi ve qardaşı (9) bulunduğun müpārekleyüp ‘Anterle murād iderdi. Bu ḫalle Şeybüb bunlaruñ

öñünce gitdi, (10) vardı ol tağa ki Mālikiñ ‘avratun ve oğlı ҡomıř idi. İrişdiler, şeybüb bunlaruñ öñünce (11) yürüdi, anlaruñla buluşdı ve Benı ‘Abs geldüğüñ haber viridi ve bunları alup Melik Ҙaysa ҡarřu ıķdı, (12) buluşdurdı. Mec’id gelüp Ҙays elin öpdı ve feraħından ağladı ve mecmü‘ ĥalk daħı (13)

204b

gelüp Mec’idle görışdiler ve řād-ı ĥürrem oldılar. ‘Anter ĥöd Mec’idi gördiği gibi atdan kendüyi yire (1) atdı, bağrına başup ağladı ve anasıyla oğlanlığı zamānındađı döstliğun açdı ve bunuñ (2) ĥaķķında nisbet idüp te‘ s’irler itdüğün ĥātırına getürdi. Bunuñ yüzün göricek MālİK yine dirildi, (3) bildi ĥāyet iřtiyāķından gönli çuř idüp işbu şi‘ ri eytdi: şi‘ r. (4)

205a

بجياه من فط القياية انفسنا . ولم ترض ان ابكيه دمعاً ولا دمعاً . ولونغ المقل
مانع دونه . وحاله بصون الوشيخ المقدما . اذا حاربوا كانوا اكراما اعز
واذ سالوا كانوا اعز اكراما . ولكننا الدنيا انذى عاكه صرفها . جيداً
وانما اوطها وجرهما . تخوت ريب المسنون فاصبحت . معانية الايام نهبايقما
معانية الايام نهبايقما . ولا الهبة البيضاء دام المنذر . ولا الملك محروسا
ولا الامر بها . لعمري اذا اودى يرفو وغاله . من الحين ماغال الملك الكرميا
ابوزهر سيند وابن سيند . ومن ساد كل العرب لما احتما . فقد اعقب العقيب
الكريم لعميت . اذا كان هذا ابنه قيد تقدما . كذلك من خلف لعيس فلم يت

لاذله رايافيا سمنما . فتق حاد حتى جاد بالنفس في الوع وعار صوب
الغيشان يتكرما . يقا تل حتى برك الترى حياما . ويحل حتى يترك الجومظلا
على ساع يغشى به الحرب اشقيا . وبشيه مرتدا من التفع ادها . نخال الجيش
العهرم واحدا . اذا كان فردا كان جيشا عمرهما . فما بعد الهدما لا مفلا
ولا الذابل الخطي الاخطيا . اذا ابن زهير قال قولاً فانما . تقلد عهد

205b

او تلزم ملزماً رايافيا سمنما . انز صكره ملك قيس وعز جيل غير خلفه وواخر لبا سكر كورد

Rāvī eydür: Andan şoñra Melik Qays ve ‘Anter Mecīde ağır hil’atlar ve fāhir libāslar geyürdiler (1) ve Benī ‘Abs Uluları her birisi armağānlar ve peşkeşler virdiler ve anasına dağı bu vechle vardılar (2) ve altuna, incüye mustağriķ itdiler. Ol gün anda rāhat oldılar, yarında göçüp vañanları țarafına (3) revān oldılar. Mecīde altun eyerlü atlar bağışladılar ve ‘Arab idükleri didiler ve yanlarıncā bile yürütdiler. (4) Andan ‘Anter, Melik Qaysa eytdi: Yā Melik, senden dilek iderin ki Mevlām Mecīdi baña ışmarlayasın. (5) Benüm yanumda çadır ținam ve bile kınduram ve hem oğlum yokdur, bunı oğul edinem, (6) mecmū‘ mālümü buña teslīm

idem. Ola ki bu nesnelere insānuñ baña itdügi ihsānlardan (7) ba‘ zısına ben daħı ‘ivaż itmiş olam didi. Melik Qays daħı ‘Anterüñ sözün qabül itdi. (8) ‘Anter şād-ı hürrem oldı. Melik Qays daħı bu hülle gitdiler. El-kışsa gelüp diyārlarına yakın irişdiler. (9) Şeybüb ilerü varup bunlaruñ geldügin muştuladı. ‘Urva ve Şeddād ve bākī kim varsa süvār olup (10) çıqdılar, bunları qarşuladılar. Şeddād Māzini görmege gāyet de müştākdı, anasını Şeybüb götüricek evvelki (11) ‘avratdan ziyāde i‘tibār idüp hizmet iderdi ve Māzini gözüm kaçan gövde ? diyü ayurdu. El-kışsa qarşu (12) layup buluşdılar ve Mecīdle Māzin bulunduğına şād-ı hürrem oldılar. Şeddād, Māzinle kucaqlaşup görüşdi (13)

206a

ve yüregi kutlandı ve kolu kanadı artdı ve mecmū‘ halk ‘Urva ve Şeddādla görüşüp esenleşdiler. Andan evlerine (1) yakın gelicek ‘hatun kişiler çıkup bunları qarşuladılar ve du‘ā, alkış itdiler ve yüce āvāzlarla ferah olup (2) çağrışdılar ve Mecīdle Māzinüñ üzerine altunlar ve inciler ve cevherler nişār itdiler. Miskler ve gābirlerü gül şuları (3) saçdılar. ‘Able daħı bunlaruñla bile çıkmışdı. Üstünde nesi varsa altun inciden muraşsa‘ zīne- (4) -lerden fi‘l-cümle neye mālīk ise Mecīdüñ anası üstüne nişār itdi ve ilerü yürüyüp devesini iddi. (5) Kendü evi yanına eletdi ve çadır kurup kondurdu. ‘Anter daħı kullarına buyurdu: Mecīd için bir altunla (6) müzeyyen olmuş, kırmızı atlısıdan çadır tutdılar, önünde tavla kurup atların bağladılar. Andan sonra dört yañadan Benī (7) İtfāndan ve bākī ‘Arab kabīlelerinden Melik Qaysuñ Mecīdi anasıla bulup getirüdügin ‘Izkuñ kardeşı Māzin bulduğun (8) gelüp buldılar ve görüşüp şād oldılar ve toylar ve düğünler eylediler ve bu bahāne ile bir niçe gün ‘ayş ve ‘işret idüp yidiler (9) ve içdiler ve fırsatı gānīmet görüp şöhet itdiler. Andan ‘Anter mecmū‘ kulların ve cārīyelerin cem‘ idüp eytdi: Siz ve bākī ne kadar mālūm (10) varsa hep Mevlām Mecīdüñ olsun. Qāngiñüz ki rāzī olmazsa şimdi depelerin. didi. Mecmū‘ sı mu‘ī‘ olup sözine (11) rāzī oldılar. ‘Anter her şabāħ varup Mecīdüñ gözün öperdi ve bindürüp eve alup giderdi ve şahrālarda buña cenk (12) itmek öğredürdi ve bahādurluq terbiyet iderdi. Bu hülle bunca müddet geçdi. ‘Anterüñ Mālīküñ oğlı (13)

206b

Mecīdi tamām şavāş bābında hūner-bend eyledi, ma‘rekede meydānda bahādırları atdan yıkar oldı. Halk ‘Anterüñ (1) bu işlerini müşāhade idüp taħsīn iderlerdi ve Mālīküñ haqqın bu vechle gāyet idüp oğlını terbiyet (2) itdügin ta‘accüp iderlerdi. **Rāvī eydür:** Bu Mecīd gāyet

de mecnûn idi. Ol sebebden er ‘avrat severlerdi ve dâim (3) görmege ayurlardı. Kaᅅgi ‘avratuñ evi öñüne uğrasa çıkup üzerine akçe ve altun saçardı ve geçeñlerine (4) ‘anberler ve gül şuları dökerdi. Bunuñ daᅅı varıraᅅ misli bu tã’ıfeye ziyâde oldı. Ekşer muşâᅅabet (5) bunlaruñla aydurdı, kızlar ile ‘avratlarla şoᅅbet iderdi. Bunlara ᅅaruşup dâ’im ‘ışret iderdi. ‘Anter daᅅı (6) bunuñ ᅅâlin bilürdi, muᅅayyed olmazdı. Bu tarikle şı’r u şinâs olur ve ᅅabı’at-pâk olur dirdi ve ‘Arabuñ (7) evvelden ‘âdeti böyle gelmiş idi. Şöyle i’tikâd iderlerdi ki oᅅlan ki ᅅatun kişilerle çok muşâᅅabet ide ve ᅅarılarla (8) ᅅurup otura. Feşâᅅati ve belâᅅati artar ve şı’r aytmak ve mevzûn beyt okumaᅅ öᅅrenür ve göñli açılıp (9) zırek olur, dirlerdi. Hem daᅅı şüphe yokdur ki maᅅcûb şüretle ve sâde zihınlerle muşâᅅabet idicek ᅅâᅅır (10) güşâde olur ve göñülde melâlet ᅅalmaz. Pes bu ᅅâl üzerine Mecîd bir nice zamân oldı, birᅅün ᅅarılarla şoᅅbet idüp (11) bunlaruñla ‘ışret iderdi. Birᅅün Melik ᅅaysuñ oᅅlı Züheyrle ve Muᅅrı’l-Vaᅅşuñ oᅅlı Sebi’ül-Yemenle ve bâᅅı oᅅlan (12) larla ava giderdi ve oynardı ve bunlaruñla şoᅅbet iderdi. Bu şüretle rûzgârdan geᅅürürdi. **Râvı eydür.** (13)

207a

Birᅅün Melik ᅅays aşᅅâbı varken devlet ile binüp seyrâne gitdi nâᅅâᅅ gördi ki bir ᅅarafdan bir göc gelür, (1) ᅅayli adamdur ve ‘avrat oᅅlandur ve orda Ziyâde dirler bir kişi vardı, buyurdı ki Var (2) şor, ne ᅅalkᅅdur, bunlar ᅅandan gelür ve ne ᅅarafa gider didi. Ziyâde daᅅı at şalup vardı, bunlaruñla selâmlaşdı (3) ve ᅅâllerinden şordı Ne tã’ıfesiz ki bunda geldüñüz? didi. Ol ᅅavmüñ bir ulu mu’teber kişiler vardı, buña cevâb (4) virüp eytdi: Yâ Mevlâi, biz Benı Beşer bin Cüheyneden geldük, bunda geldük ki Melik ᅅaysdan amân dileyüp (5) memleketinde ᅅuravuz. Geldüᅅümüze sebep daᅅı bu oldı ki diyârumuz kanluᅅ oldı, durmaduᅅ akᅅrabâmuz alup bunda geldük (6) didi. Ziyâde bunuñ sözin işidicek eytdi: Beşâret olsun saña ki eyü ucuzluᅅ yerlere geldüñ. Râᅅat idüp (7) teşviş-i râmiz olasin. ᅅâᅅuruñı ᅅoş ᅅut didi ve dönüp vardı, bu ᅅaberi Melik ᅅaysa söyledi. (8) Melik ᅅays eytdi: El-ᅅamdü’l-İlah, bizüm yerlerümüze ᅅalk ᅅaşd idüp gelürler ve muᅅᅅâc olur ve ucuzluᅅdur (9) ve eyü ᅅalkᅅdur diyü ᅅama’ iderler ve bizüm heybetümüze ve şevketümüze şıᅅınurlar didi andan eytdi: (10) Yâ Ziyâde, ol ᅅalkuñ re’islerini baña getür Ziyâde daᅅı vardı, Melik ᅅaysuñ cevâbın ilettdi. (11) Ol ᅅalk hep şâd oldılar. Andan muᅅaddemlerin alup develer ve atlarla ve Melik ᅅaysa ᅅarıb armaᅅanlarla (12) geldiler. Melik ᅅays bunlaruñla ᅅoca ᅅoca güreşüp ᅅoş gördi ve armaᅅânların ᅅabül idüp ᅅürmet-i ‘izzet (13)

207b

itdi ve istimâlet idüp hâtırların hoş itdi ve atlu ve şulu yaylı vâfir ve yazıları çok havâsı hûb yerler gösterdi. (1) İşbu yerlerde muķim olup turuñ, bize konşu oluñ, rûzgâr mihnetinden fâriğ ve zamâne-i âfetden emîn oluñ (2) didi. Bunlar dağı Melik Qays varduğı yerlere varup qondılar ve çadırların ve evlerin tıtdılar ve du'â ve alqış (3) itdiler ve cân-ı gönülden Melik Qaysa muhabbet-i muhlaş oldılar. Bir nice rûzgâr bu hâlle oldılar, dâ'im Melik Qaysuñ (4) hizmetine gelürlerdi ve Benî 'Abs halkıyla yerler, iğerlerdi ve erte gice müsâhabet iderlerdi ve hatun kişileri (5) dağı Benî 'Abs hatunlar ile ihtilâf idüp qarşurlardı. **Râvî eydür:** Benî 'Absuñ yatağında bir çayırlu çimenlü (6) ve çok şulu, müşerref maķâm vardı. Hûb teferrücgâh idi ve laţif şoĥbetgâhdı. Dâ'im Benî 'Abs yigitleri (7) varup anda 'işret iderlerdi ve Benî Beşer 'avratları dağı bunlaruñ hatunlarıyla ve anlaruñ (8) kızları bunlaruñ kıızı ile buluşup avudurlardı ve şoĥbet idüp yine evlerine tağıllardı. (9) Mecîd dağı varup bunlara qarşurdu. Şi'r okurdu ve hikâyet söylerdi. Bunlar hep Mecîdi severlerdi (10) ve bunda buluşınca uyurlardı. İttifâķ bu Benî 'Abs halkunuñ ulusunuñ bir kıızı vardı, adı Esmâ (11) idi. Beğâyet cemîle idi. 'Arab kabîlelerine hâvî yayılmış idi. 'Arab kışşalarından çok bilürdi ve sözde (12) faşih ve şüretde melih ve nesebde ve aşılđa şahih idi ve edebde erkânda bî-nazir ve 'aķılđa ve fikirde (13)

208a

ve ferâsetde bî-mişâl idi. Birgün işitdi ki bu qavmünüñ kızları varup Benî 'Abs kızlarıyla buluşup (1) şoĥbet iderlermiş ve hem Mecîdüñ cemâlin ve Kemâlin ve feşâhatin ögdiler ve tabi' atunuñ leţâfetin ve halkın (2) ve adın ve mürüvvetin ve keremin medĥ itdiler. Esmânuñ gönli Mecîde meyl itdi ve görüp şoĥbet itmege müştâķ oldu. (3) Diledi ki onuñla buluşup avurd ura ve şi'rde ve ğayrı nesnelerde zirekligin tecrube ide. Pes bir cârîyesine (4) eytdi: Yâ Fülâne, bu qavmümüzüñ kızları varup Benî 'Abs kızları ile şoĥbet iderlermiş ve hem Melik Qaysuñ (5) qardaşu oğlı varmış, adına Mecîd dirlermiş. Ğâyet de ögerler, her bâbda kâmindür, dirler. İmdi ben dağı (6) dilerin ki yarın varup Benî 'Abs kızlarıyla buluşam ve Mecîd ile müsâhabet idüp anı tecrube idem. Siz (7) dağı hâzır oluñ, bu hâli bilmiş oluñ didi ve anasundan destür diledi, anası destür virdi. (8) Ol gice ol hâlle yatdı, yarındası Benî Beşer kızlarına, kendü yaşdaşlarına ve bile büyümiş yaşdaşlarına (9) ve giceden yoldaşlarına haber gönderüp bile gidecegin bildürdi ve qatına kığırdı. Anlar dağı hep geldiler, her ne (10) didise bunuñ sözine muţic oldılar ve bile gitmege 'azm itdiler. Andan Esmâ fâhir tonlar giydi ve nefis (11) libâslara mustağriķ oldu ve 'anberler ve gül şuları şaçdı. Bunlaruñla çıkup ol

didüğümüz maķāma (12) gitdiler. El-hāşıl varup irişdiler. Esmā ol yeri ğāyet de begenüp taḥşin itdi. Ol yanına, bu yanına (13)

208b

gezüp teferrüc itdi ve çimenlerine, çiçeklerine nazār eyledi, geregi gibi ḥātırı ḥürrem oldı. Bir sa‘āt geçmedin Benī (1) ‘Abs kızları daḡı geldiler, bunlarıñla buluşdılar ve selāmlaşup söyleşdiler ve Esmāyla görüşdiler. Benī ‘Absuñ Uluşı kızı (2) idüğün bildiler, aytdılar. v’Allah ki bu yeri cemālūñle bugün müşerref eyledüñ ve ay yüzüñle münevver eyledüñ didiler. Esmā (3) daḡı bunlara du‘ā ve alkış itdi. Andan eytdi: Ey ‘Ammüm kızları, v’Allah ki ben evden çıkmak sevmezdim ve çayır, çimen ve çiçeğüñ (4) teferrüc itmek için gelmedüm. Bil ki sizüñ bunda cem‘iyyetüñüzi şoḡbetüñüzi işitdim, sizi görmege müştāk oldum ve sizüñle (5) kelimāt itmege geldüm ve hem sizüñ ulularuñuz oğlanlarından bir oğlan varmış, sizüñle oturup şi‘r okur imiş (6) ve hikāyetler söylemiş ve ‘Arab ebyātın ve mesellerin çok bilür dirlermiş. Diledüm ki anı tecrube idem, görmege, anuñla şi‘r (7) okusam ve sözüm söylesem ve ṭabī‘i vezinde ve nizamda nicedür, görem. Korkarım ki ‘Arabuñ şi‘rin tağayyür itmiş (8) ola, umardum ki bugün sizüñle gele idi. Benüm baḡtum şūmlıgını ve ṭālī‘im ḡaşlıgını gör ki kelimedede mi dürlü (9) māni‘ oldı, begenür. didi. Benī ‘Abs kızları bunuñ sözün işidicek şi‘rde kemāli varduğın bilicek muḡabbetleri buña (10) ziyāde oldı ve aytdılar. v’Allah ki Yā Esmā, şi‘rin sözlerüñle bizi müşerref eyledüñ ve cānumuzı rāḡat eyledüñ. (11) Ol didüğün oğlan bizüm Mecīddür, uş şimdi gelse gerekdür. Eger māni‘ eglenür, adam üp getürelüm, senüñle ḡaberleşsün. (12) Biz teferrüc idelüm. Velikin, Lāt ve ‘Uzzā ḡaḡkıçün şabrumuz ḡalmadı. Elbet dilerüz ki senüñ kendü şi‘rinden okıyasın (13)

209a

diñleyevüz, gerekse işbu ḡāle münāsebet-i bedīḡi iresin. Gerekse evvel zamānda itdügüñ şi‘irlerden okıyasın didiler. (1) Esmā geldi, eytdi: Ey Kardaşlarım, geçen geçdi, anı añmak ‘aybdur. Hüner budur ki şimdiki ḡālede münāsib nesne diyem didi. (2) Bunlardan birisi eytdi: Di imdi, bu maķāmuñ otların ve çiçeklerin nazma getürüp söyle ve bizüm kızumuz va ḡaddümüz (3) ve libāsumuz ve cemālūñ anuñ içinde medḡ ile görelüm didi. Esmā daḡı bī-tekellüf başladı, işbu şi‘ri didi. Şi‘r. (4)

Rāvī aydur. Benī ‘Abs kızları Esmānuñ (10) şi‘rin işidicek taḥşin itdiler ve eytdi: Nolaydı, Mecīd geleydi, bunuñla şi‘r okuyup söyleşe (11) idi, göre idük ki aralarından ne mācera geçe,

kağısı gālip olur ve hāleri neye irişür ve hem Mecīd bunuñ (12) cemālin görüp teferrüc ide idi didiler. Bunlar bu sözde iken nāgāh Mecīd çıka geldi. Hārīr kaftānlar (13)

209b

giymiş ve başına kıymetlü ve altunlu dilbendler şarınmış ve cevāhirle muraşsa^ç kılıç bağlanmış. Dimişler ki ol Mecīd (1) kuşanduğı kılıç, Mu^ç āviye bin Nizāluñ kılıç idi. Andan anı ^çAnter depeleyüp almışdı şoñra Mecīde bağışladı. (2) El-kışşa çünki bu kızlar Mecīdi gördiler, karşı yürüyüp ^çMerhabā!’ dirler. Andan şoñra aytdılar. Ehlen (3) ve Sehlen. Ey Benī ^çAbsuñ ayı, eyü geldüñ, saña muntazırduğ. Melāhātde ve leṭāfetde ve feşāhatde saña (4) beñzer bir adam gelmişdür ki senüñle müşāhabet idüp kelimāt ide. Eger zamāne seni bize şimdi göndermese (5) zemm idüp kağarduğ. El-ḥamdü’l-lillah ki geldüñ, teşvīşden emīn olduğ didiler. Mecīd geldi (6) ve bunlaruñla ol teferrücgāh tarafına yürüdi. Nāgāh Benī ^çAbs kızları içinde Esmāyı gördi. (7) Şol yıldızlar içinde aya beñzer, gönli meyl idüp fi’l-ḥāl ḥatırı müte^ç allik oldu. Bildi ki ol vaşfın şi^ç r (8) işitdi ve ki mehpāre budur pes gönli ḥoş itdi. Esmānuñ önünde bedīhī işbu şi^ç ri oğudı. (9) **Rāvī eydür:** Mecīd bu beytleri didüğünden şoñra Esmāya eytdi: (11) Ey Göñüller Arzūsı ve Ey Ṭālibler Maṭlūbı, ne ḥoş geldüñ bizi görmege. Senüñle va^ç de itmedin (12) didi. Esmā dağı buña her an nāz u şive ile cevāb virüp eytdi: Ey Benī ^çAbsuñ Güneşi, eger bugün senüñle (13)

210a

bir araya gelmişsem, bu gice varup uyku uyumazdum ve bir laḥzā gönlüm ārām olmazdı. Zīrā ki ḳābīlemüzüñ kızları senüñ (1) evşāfuñ söylemişlerdi, dīdārīña müştāğdum. Diledüm ki çeküp gelem, senüñle buluşup söyleşem. Şükr Allaha ki istedüğümünden (2) ziyāde buldum şimdiki ḥāde işde biraraya geldükdü. İmdi gerekse sen söyle, ben diñleyeyin gerek ben söyleyeyüm (3) sen diñle. Eger cevāb virmezsek ma^ç zürsın. Zīrā ki benümle buluşacağını bilmezdüñ, evvelden taşavvurla gelmedüñ (4) didi. Mecīd eytdi: Yā Ḥabībe’l-ḳulūb, sen söyle. Sözüñ cānlara rāḥat ve derdlere dermān virür ve ğamgīn gönül (5) lere şād u ḥürrem ider, senüñ cemāliñi müşāhade ideydin. Birüsün söyleyecek mecālüm ḳalmadı, hele sen evvel söyle. (6) Benüm dağı ṭaḳatüm olursa ve ^çaḳlum başuma dirilürse şikeste beste cevāb virem ve ola ma^ç zür ṭutasın (7) didi. Esmā dağı ḥoş ola diyüp eliyle Mecīde işāret eyledi ve işbu şi^ç ri eytdi: Şi^ç r.

Rāvī aydur. (3) Mecīd bunuñ şî‘rin işidicek mütehayyir oldı ve feşāhatine ve melāhatine tehsīn itdi. Geregi gibi gönli (4) bunuñ hüsününe kâbildi ve ‘aşkına meftūn oldı andan eytdi: Ey Esmā, v’Allah ki seni gören gözlere (5) söz kayusuı kalmaz ve cemāliñi müşāhade idüp mütehayyir olan kişiye serzeniş ve ‘itāb olmaz ammā elden (6) geldükce suāllerüne cevāb virmege ikdām idelüm. Münāsib olmaz ise ma‘zūr tutasın didi. Kılıcına (7) tayanup bir lahzā Esmānuñ yüzine nazar itdi ve başladı işbu ebyātla Esmāya cevāb virdi. Şî‘r.

Rāvī eydür: Esmā Mecīdüñ cevābıñ işidicek (6) şād u hürrem oldı ve taḥsīn itdi, tabî‘atı begendi ve du‘ā alkış eyledi ve bākī Benî ‘Abs ve Benî Beşer kızları (7) hep ferah oldılar ve Esmāyla Mecīdüñ cevāblaşdukların ta‘accüp itdiler andan hizmetkârlara buyurdılar, ta‘ām (8) getirüp yidiler ve Esmāyla Mecīdüñ muhabbetlerin teferrüc itdiler. Mecīdüñ daḥı gözi Esmānuñ yüzinden (9) gitmezdi. Ayruḡ kızlara nazar itmezdi ve kimsenüñ yüzine bakmazdı. Anuñla şî‘r oquşurlardı ve ‘Arab meşel (10) lerinden birbirine hikāyet iderlerdi. Aḥşāmadek bu halle oldılar, birbirlerine gönülleri geregi gibi meyl itdi. (11) Aḥşām olıcaḡ vedā‘laşup ayrıldılar ve ḡocuşup görüşüp evlerine gitdiler. Mecīd ve Esmā ikisi daḥı (12) bir lahzā rāḡat olup gönülleri açılmadı ve yemek yiyüp şu içmediler, ḡuşşa deryāsında ḡarḡ oldılar (13)

ve ‘āḡıbetlerin ḡuşūr idüp teşvīşe batdılar ve şabāḡ kaçan ola ki yine ol ma‘hūd mekāna varup (1) buluşavuz didiler. El-kışşa bu fikirle şabāḡ oldı, yine cem‘ olup ol dünki maḡāma vardılar. Benî (2) Beşer kızları daḥı geldiler. Esmā bilelerince Mecīdle buluşup görüşdiler ve ḡucaḡlaşup esenleşdiler. (3) ḡuşluk olunca yine şöḡbet idüp avurd urdılar. Andan Esmā didi, yanında oturan kızlara eytdi: (4) Ey ‘Ammüm kızları, bugün ḡaḡurum diler ki iş bunda od yaḡup bu semüz deve idükcin kebāb ideler, yiyem (5) didi. Mecīd bunuñ sözin işidicek eytdi: Yā rāḡat-i rūḡi, bu didüğüñ maḡşūd-ı sehl nesne (6) dūr. Uş bu sa‘āt varup kebāb idüp saña getüreyin, yidüreyin didi. Fi’l-hāl tırup kılıcın (7) eline aldı, yayılmadan yaña revān oldı. Meger ki ol yere yaḡın Melik ḡaysuñ biñ ḡāzır devesi vardı, (8) anlara tuş oldı, gezdi, yürüdi. Semüzin istedi ittifāḡ Melik ḡaysuñ bir baḡı vardı, ḡāyet de (9) semüz idi, aña uğradı ve şaf iderleriñe ol baḡı biñ deveye çekerlerdi, za‘if olmazdı (10) ve ḡuvveti gitmezdi. Benî ‘Abs

aña Aşhab diyü ad virmişlerdi. Haber naql idenler dimişlerdür ki anun şöhreti (11) ‘Arab içinde meşhürdi ve nâzırı bir duh Yemende vardı. Anuñ adı Ğayheb idi. Eyü aşullu develeri bunlara (11) nisbet iderlerdi. Āşma‘î aydur. Mecîd dağı ol develere irişdügi vaqt öyle ıssı idi. Aşhabı göricek (13)

212a

ğāyet de begendi ve eytdi: v’Allah ki Esmā didügi gibi budur diyüp kılıcın cekdi, yanına geldi, boynına çaldı, (1) başın bedeninden ayırdı. Andan örgücün kesdi ve ortasın deldi. Bir çāre ağaç geçürüp getürdi, Esmānuñ (2) katına iletdi ve önünde bırağdı. Esmā şād u hürrem oldı ve Mecîde alqış virdi. Andan Mecîd cārīyelere (3) buyurdi. Odun düşürüp vāfir od yağdılar. Dağı oturup bu eti Esmā için pişürmege (4) meşgöl oldılar. **Rāvī eydür.** Mecîd Aşhabuñ başını kesüp alup gidicek, Melik Ğaysuñ kulları uyurlardı. (5) Bir lağzādan uyandılar, gördiler ki aşhabuñ hāli böyle olmış, cān başlarına şıçradı. Yüzlerin yırtup kulağların (6) çağ itdiler ve Melik Ğaysuñ ‘itābundan qorğdılar. Andan bunuñ qanı döküldüğinden qanğı tarafta gitdügin bildiler. İzin (7) sürüp ardına düşdiler ‘āqıbet vardılar, gördiler. Mecîd oturmuş Aşhabuñ örgücün kebāb ider. Feryād idüp (8) çağrışdılar ve aytdılar. Yā Emīr, ne iş idi, bu itdüğüñ fesād bizüm helākımıza sebebdür. v’Allah ki bizüm bu semiz (9) urmağa sa‘y itdüñ. Ğatunuñ bunuñ gibi nesne dilerse bize bildürmeñ gerekdi, göñülde geçen gibi (10) saña söz örgüc bulurduğ. Eger Aşhab yerine biñ deve boğazlasañ saña melül olmazdı (11) ve biz dağı muqayyed olmazduğ. ‘Ammüñ Aşhabı niçe sevdüğün hōd bilürdüñ diyüp serzenişler idüp (12) Mecîde söylediler. Mecîd dağı Ğayretlendi. Bu kızlar qatunda Melik Ğaysuñ kulları şamāta itdüklerine nāmūslandı. (13)

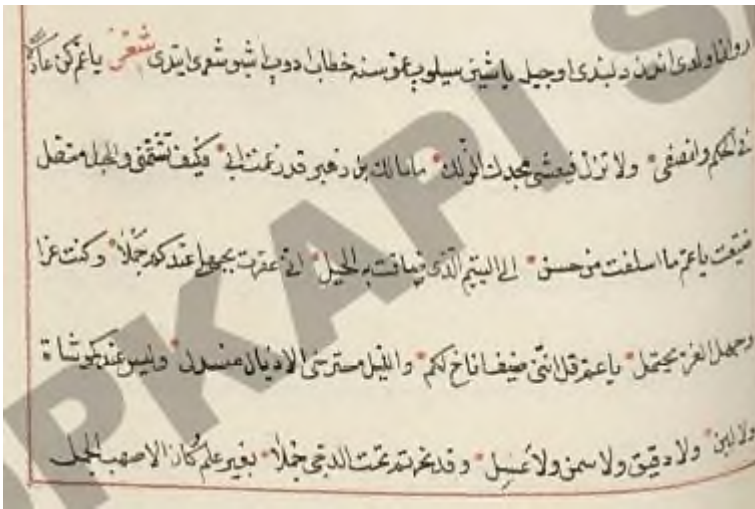
212b

Fi’l-hāl kılıcın çeküp bulara qarşu yürüdi, eytdi: Ey Veled-i Zinālar, nice bir baña şamāta idüp halka rüsvāy idesiz. (1) Şimdi olan oldı, giden gitdi, yürüñ gidüñ. Yoğsa cem‘üñüzi kılıçdan geçürürin didi. Bu kullar dağı (2) Mecîd böyle idicek dönüp qağdılar Bizi dağı Aşhab gibi ider didiler. Varup Melik Ğaysa Aşhab gitdi, sen (3) sağ ol, eti ocağda kebāb oldı didiler ve feryād idüp ağlaşdılar. Melik Ğays bunlaruñ sözlerin işidüp hāllerin (4) müşāhade idicek beğāyet saht oldı ve Ğazabdan beñzi müteğayyer oldı ve eytdi: Veylküm Yā Veled-i Zinālar ‘Arab (5) cabbārlarından bu işi qanğısı itdi, baña ayduñ, varup etini qırtlara ve qıslara yidüreyin didi. Bunlar aytdılar. Melik bu işi (6) qardaşuñ oğlı Mecîd itdi. Biz yatup uyurken

gelmiş, bu fesadı itmiş. Uyanduk, gördük ki hâl böyle (7) olmuş, varup kendüyle buluşduk didiler ve Mecîdle geçen mâcerâların hikâyet itdiler. Melik Qays buyurdı ki (8) tîz varuñ, kığıruñ, gelsin. Eger varmazın diyüse gücle sürüñ, getürüñ didi. Fi'l-hâl qulları bâkî (9) adamlar segirdeşip biri biri ardınca düşdiler, Mecîd getirmege gitdiler. Mecîd dañı bu qulları görüp kılıç (10) çeküp tağıdacağ bir zamañ ardlarına düşüp kodı, dönüp yine geldi, gördi kızlaruñ yirinde yel eser, (11) hep tağılup kaçmışlar. Aşhab boğazlanduğun işidüp Melik Qaysuñ heybetinden üşenmişler. Mecîd mütehayyir (12) oldu. Bilmez ki yerde meded yoğsa gökde midür? Bu hâlde sergerdân olup tırurken qullar gelüp buldılar ve aytdılar. (13)

213a

Yā Emīr, seni ‘ammūñ ister, buyruğuna muṭī‘ ol, gidelüm didiler. Mecîd dañı durdı, bunlaruñla bî-tekellüf yola girdi, hayretinden (1) ayağın qanda başduğın bilmezdi. Zebūn, mağbūn oldu, evvelki cūr‘et gitdi. Ol işleri buña itdüren mağbūbe (2) si ḥiṭāb idüp buyruğı söyleye idi. Çünkü ma‘şūqa ġāyib oldu, kuvvet ve qüdrət gitdi ve cūr‘et ve heybet (3) zā‘il oldu ve himmet ve ġayret qalmadı. Bunlaruñ elinde ḥōr ve ḥaķīr olup zelīl oldu. El-ḥāşıl Melik Qays qatına irişdiler. Melik (4) Qays Mecîdi göricek söğdi ve eytdi: Veylek, Yā Veled-i zinā ve Yā İbnü'l-Ḥünna, cihān başuña mı yıkıldı ve dünyā göziñe tar mı (5) oldu ki dōstlarına Aşhabı boğazlayasın. v‘Allah Melik Qays bir deve için qardaşı oğlın öldürsen diyü ‘Arab ḥalkı (6) müsāvī ide diyüp yoğsa Aşhabuñ yirine seni boğazlardum. Evet, işidin! Beni baḥillige nisbet ide diyü iḥtiyāṭ iderin didi (7) ve dürlü dürlü ‘itāblar eyledi. Mecîd ‘ammüsünüñ bu vechle ve raḥm itdüğün göricek gözünüñ yaşı, yüzi üzerine (8) revān oldu. Andan dilbendi ucıyla yaşın silüp ‘ammüsine ḥiṭāb idüp işbu şi‘ri eytdi: Şi‘r.(9)

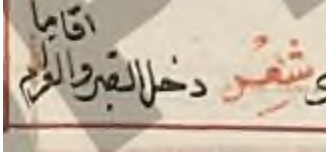
213b

Rāvī aydur. Melik Qays Mecīdūñ şî‘rin işidicek (1) gāzaba geldi ve eytdi: Veylek, Yā Taḥīr, bunuñ gibi sözlerden gayrı ‘özü dileyeceksün, başuña mı yıkıldı ki ve raḥm (2) idersin didi ve qullara buyurdı ki tīz tutuñ başından dilbendin aluñ, öñünden giyecegin çıkaruñ. Daḥı libāsgūn (3) dan bir qaftān giyürüp deve güdmege bile alup giduñ didi. Melik Qaysuñ oğlu Züheyr anda ḥāzır idi. Mecīdle gāyet de (4) sevişirlerdi ve atasunuñ sözün işidicek incindi ve eytdi: Ey Baba Adam, Allah ḥayātuñ maḥsūduñ qardaşuñ (5) oğluna deve güdmeçdi. Bārī Yemen diyārında qoyası iduñ, gurbetde güde idi. Kim lāyık göre bunu ki Melik (6) Züheyrūñ oğlu Mālīkūñ oğlu qullarıyla qarışıp deve güde. V’Allah ki ben bu işe rāzı degülin ‘ammümoğlın (7) deve güdmege qomazın didi. Melik Qaysuñ qardaşı Nevfel daḥı buña muvāfaqat idüp bu bābda söyledi. Melik Qays (8) bunlaruñ sözün işidicek eytdi: v’Allah ki kimsenüñ sözün şefā‘atin qabül itmez. Meger ki bu and içe, ayrıq kızlarla oturmaya (9) ve ol tā’ifeyle şoḥbet itmeye. Zīrā bundan ögüdün daḥı ḥalq baña niçe def‘a bundan şikāyet itdiler ki kızlarımızı hep (10) şî‘rle ve ḥikāyetlerle ve taṭlu dille azdurdı, dimāğların fesāda viridi. Senüñ ḥaşmuñ olmasa öldürürdük, (11) senüñ ḥāṭuruñdan geçemezüz didiler. Muḥayyed olmadum ‘ākıbet fesādunuñ şerri baña daḥı yetişdi. Şimden (12) girü ol işden tevbe idüp vāz gelsün. Yoḥsa depelerin, meyl u muḥāyā itmez didi. Nevfel eytdi: Ḥōş ola. (13)

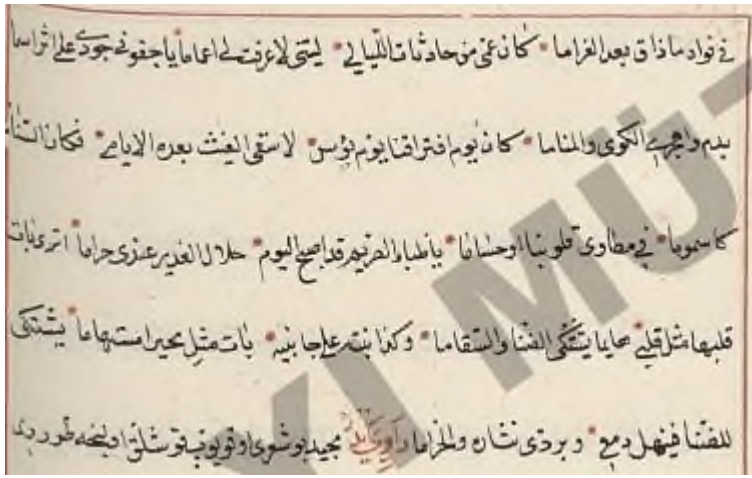
214a

Benüm boynuma, ben bunu ol işden vāz getüreyin didi ve Melik Qaysuñ gözinden Mecīdi ayırdı, giderdi. **Rāvī eydür:** (1) Bu ḥikāyet olduğı vaqt ‘Anter bunda degül idi, kızqardaşı oğlu Haṭṭāl da‘vet alup ‘İṭfāna gitmişdi. (2) Muḥri‘l-Vaḥş ve ‘Urva daḥı anuñla bile gitmişlerdi. Mecīd daḥı ‘ammüsünüñ gāzabından ḥalāş bolup anası qatına vardı ve ḥālını (3) söyleyüp ağladı. Anası eytdi: v’Allah ki ḥaṭā etdüñ ve ‘ammüñi ri‘āyet etmedüñ. Evvel vechle ‘özü dilemeñ gerek idüñ. didi (4) ve biraz daḥı bu naşīḥat etdi ve ḥatun kişilerle ve kızlarla oturmaqdan men‘ itdi ve ‘Able daḥı bu işi işidüp Mecīdi (5) qatına kığırdı ve raḥm itdi eytdi: v’Allah ki Yā Mecīd, ulu fesād itmişsin ‘ammüñe Aşhab oğlu Züheyrden sevgilü idi. (6) Eger seni esirgemese def‘ depelerdi. ‘Ammüñ ḥaṭırın ri‘āyet et. Daḥı anuñ gibi küstāḥluq etme didi. Mecīd bunlaruñ sözün qabül (7) idüp sākin oldu ve ol tā’ifeyle muşāḥabet itmemege ‘ahd itdi ammā Esmānuñ gönli sarāyında muḥīm olup vaṭan (8) tutmuşdı. Ol gice yatup rāḥat olmadı ve ta‘ām yemedi, ne ḥāl ise şabāḥadek şabr eyledi, şabāḥ olıcaq yine (9) şoḥbetgāḥ qatına vardı. Bu kızlaruñ oturduqları yerlere nazar itdi ve Esmānuñ oynadığı yerleri

müşâhade eyledi, (10) vardı, yeglendi ve hasreti arttı. Ol yaña bu yaña gözi umdı ki bir adam bulup Benî Beşerden haber şora ve Esmānuñ (11) hālinden haber şora, göre ki anuñ dañı hāli kendü gibi midür yoħsa fāriğ midür? Bu firākla bir laħzā serkeşt olup yürüdi (12) ve gözünü yaşı seyl olup aqđı. Andan gönli cüş idüp işbu şi‘ri didi. Şi‘r.

214b

Rāvī eydür: Mecīd bu şi‘ri oquyup kuşluğ olınca tūrđı, (5) hīç haber şorıcağ kimse bulmadı, dönüp yine kabīleye gıtdı. Benî ‘Abs ve Benî Beşerde Mecīdüñ kışşası meşhūr oldı (6) ve Aşhabı boğazladığı ma‘lūm oldı ve Melik Qays ‘itāb itdüğın bildiler, bunuñ bābında söyleşdiler ve kızların (7) teferrüce çıkmāğdan men‘ itdiler. ‘Ale’l-ħusūş Esmānuñ atası gāyet de melūl oldı ve Mecīdle geçen mācerāsın işıdüp (8) sağt oldı ve kılıcın alup üzerine girdi, ‘itāb idüp eytdi: Yā Laħnā, şımden girü dañı ol teferrücgāha kızlarla (9) çıqarsañ, seni eñseñden boğazların didi ve anasına dañı kağdı işmarladı ki evden çıqarmaya, Esmādan müteħayyir oldı. (10) Ne ta‘ām şarāb lezzetin bulur ne hōd rāħat ile uyqu uyur. Bir niçe gün bu hālle oldı, Mecīd tarafından dañı (11) gāyet de teşvışlenürdi. Bilürdi ki ol dañı anun ‘aşkına müptelā olmışdur ve hāli bunuñ hāli gibidür. Öyle (12) olsa vardı, uğurlayın Mecīde bir cārīyesin gönderdi, eytdi: Yā Mecīd, ḥāṭurıñı ḥōş tut ki atam beni pāre (13)

215a

pāre iderse daḥı senden ğayrı adama varmazın ve kimseyi ḥelālīga kabūl kılmazın didi. **Rāvī eydür:** (1) Mecīdūñ daḥı ḥālī begāyet mükedder idi. Esmā tarafından bir ḥaber bilmedüğine maḥzūn olup otururdu. İttifāk (2) Esmā gönderdüği cārīye varup buluşdı, Esmānuñ ḥaberin ulaşdurdu ve selāmın yetişdürdi. Mecīdūñ (3) bir pāre ḥātır tesellī bulup rāḥat oldu. Bu eyyāmda ‘Anter daḥı Benī ‘İtfāndan geldi ‘Ableden Mecīdūñ kışşasın (4) işitdi, melūl oldu. Hem Aşhab gitdüğine acıdı hem Qays Mecīde ve raḥm idüp azarladüğüne acıdı. Andan ‘Ableye (5) eytdi: Yā ‘Able, benüm elümden gelen buydı ki mecmū‘ memlūki Mecīde vereydüm ‘ammüsi üzerinden zaḥmetin şavaydum. (6) Şimdi bir iş vāki‘ olmuş ki ben aña daḥı idüp ol bābda Melik Qaysa söz söylemezın ve qardaşı oğlı ile (7) anuñ arasına girmezın. Zīrā bilürin ki Aşhab oğlından sevgülü idi didi ve ayruq muqayyed olmadı. Mecīd daḥı (8) ḥālını görüp varup ‘ammüsi Nevfele söyledi ve şevküden şikāyet itdi. Ol daḥı Mecīd ğāyet de sordı ve sözin (9) diñledi bile yanınca bindürüp teferrüce alur, giderdi ve gönlin eglardi ve Benī ‘Abs kabīlesinden yaña varup (10) gezdürirdi. Şol Yemendeki Esmāyı taşra bulup ırakdan göre. Bir niçe zamān bu ḥalle oldu. İttifāk bu ḥikāyeti (11) Esmā tıydı ve kendüyi görmek için bir tarafa seyrāne çıkdüğün bildi. Ol cārīye ki her āzādı aña işmarladı ki (12) gözdeki bu yañaya teferrüclene gele, buña ḥaber ide. Tā ki çıqıup gör, ne ol cārīye daḥı birkaç kez muntazır olup (13)

215b

olup Mecīdi gözetdi ve geldüği vaqt Esmāya ḥaber itdi. Esmā daḥı çıqıup odun eve girdi ve cārīyelerle oynadı ve yüzinden (1) bırakmaz getirüp Mecīdden yaña nazar itdi. Mecīd bunuñ cemālī ırakdan müşāhade idüp gönli tesellī oldu. Bir niçe gün bu ḥalle (2) rüzğārun geçürdi. ‘Āqıbet bu nesne daḥı tıyıldı. Esmānuñ atası Mecīdūñ kızından ötüri bu tarafa gelüp gitdüğün işitdi. (3) Cān başına şıradı ve aşḥābın cem‘ idüp şikāyet idüp bunlar aytdılar. Yā Emīr, al bizi varalum Melik Qaysa şikāyet idelüm, şimdiki ḥalde (4) Mecīde qaqmışdur. Ğālib budur ki bir belāya uğradur. Eger şöyle ki qardaşı oğlın bunda gelmekden men‘ itmezse göçüp bu yerden (5) ırak yerlere gidevüz didiler. Esmānuñ atası bunlaruñ fikrini begendi, tedbīrini şavāb gördi ve bunları alup Melik Qays katına vardı (6) ve kışşasın söyleyüp ḥalinden şikāyet itdi ve eytdi: Yā Melik, biz senüñ diyāruña geldüğümüzden maqşūd ḥaremümüz şaklamak idi (7) ve ‘izzetümüz ve heybetümüz artmaq idi. Şimdiki ḥalde senüñ qardaşuñ oğlı bizi incitdi ve kızımıza el urmağa qaşdı itdi. Ğayrı (8) yerlerde qorqduğumuz bunda uğraduq didi. Melik Qays, bunuñ sözin işidicek ğazaba geldi, gözleri kanla tıldı. (9) Andan eytdi: Ey ‘Arab Ulusu, senüñ başında ‘Arab ğayreti yoğmuş. Niçün bunuñ küstaḥlığın görüp şabr itdüñ? Aşhabı

boğazladığı (10) gibi sen dağı anı boğazlasañuz idi didi ve dört yanındağı halka eytdi: Ey Begler ve Ulular, siz tanıķ oluñ ki ķardaşum (11) ođlunuñ ķanını boğazumuza bağışladum, bir dağı varup kızını gözedürse depelesün, kimse ķanın da'va itmeye ve arasına (12) girmeye didi. Esmānuñ atası fi'l-hāl ıurup Melik Ķaysuñ elin öpdü ve du'ā ve alķıř itdi ve eytdi: Yā Melik, Hāřā ki ben senüñ (13)

216a

ķardaşuñ oğlın öldürem. Evet geldügi vaķt ıtutup bunda ķatuña getüreyin, ne ĥaber iderseñ sen kendü elüñle (1) idesin didi. Melik Ķays eytdi: Sen bilürsin, varınça ĥāturuñdan geķerse şöyle it, benden üşenme didi. Bunlar dağı (2) du'ā ve alķıř idüp yine evlerine gitdiler. Esmānuñ atası řād u ĥürrem olup yoldaşlarına eytdi: Melik Ķays, (3) cevābın taķřır itdi ve üzerinde söz ķomadı, řikāyetümüz eyü işitdi ve sözümeze ĥoř i'tibār itdi. (4) Bārik Allah ādemilük ve mürüvvetlik ancak olur didi. Yoldaşlarından birisi eytdi: Bi'-llah Yā Mevlāi benüm ķatımda (5) řavāb budur ki Melik Ķaysuñ sözine ma'zür olmayasız, ķardaşı oğlın incitmeyesiz. Lāt ve 'Uzzā ĥaķķıķün (6) ve Hupel-i 'alā ĥaķķıķün her kim ki Mecīdüñ başından bir ķıl ķopara 'Anter bin ředdād başın ve Te'allükātın heb ķılıcdan (7) geķürür. Ne Melik Ķaysa muıı' olur ne ĥöd ayruķ kimsenüñ řefā' atin ķabül ider. Vargil, bu fıkrden bizüm ķanumuza (8) girme ve helākumuza ķařd itme. Bizi vaşanumuzdan ayırduñ, hele señi mağdür ıtıtduķ. Ayduırduñ ki Ben kızımı, Nesebi adlı (9) ve Mālı ve ni'meti çok kişiye virürin. dir idüñ. Sözüni ķabül idüp arduña uyuduķ, bunda geldüķ. Meysere (10) ki ol senüñ kızuñı diledi, bahādırlıķda meşeli yoğdı, yağı yüzinde āfet düřmān başına miĥnet, ķuluña ķuvvet idi. Ammā nesebi (11) ķanumuzdur, ma'lüm degüldüdi ve hem ķara idi. Müsellem ıtıtduķ, ol 'özürleri bahāne idüp aña virmedüñ. İşbu Mecīde ne bahāne bulursın? (12) Beni 'Adnān Ulusunuñ oğlı didü, Melik Ķays gibi kişi 'ammüsi var. Bāri bundan niķün ķaķarsın? 'Arab dīni ĥaķķıķün řavāb (13)

216b

budur ki kızuñı Mecīde viresin 'ömrümüzi bu diyārda geķürevüz. Yok dirseñ sen niķe ki bilürsüñ şöyle it (1) ve ķanda bilürseñ şunda git. Ayruķ saña uyup gitmeziz didi. Esmānuñ atası bunuñ sözin iřidiceķ eytdi: (2) Ey 'Ammümoğlı, ben kızımı bir kişiye niķe vireyin ki bir gün gelüp dilemedi ki helālلیga isteyüp ra'bet itmedi. 'Arab diyārında (3) kim varup kızına ār istedi ki ben varup isteyem, v'Allah bu ulu iş degül. Ben kimseye gel kızımı al, dimezin. (4) Benümle ıtırmağa ve gitmege ĥāıırı olan benümle olsun, rāzı olmayan ķaķan giderse

gitsün, çok söz itmesün (5) didi. Yoldaşları bunuñ ‘özüni kabül itdiler, eyü dirsın saña uyduñ. Yüri göçelüm, bunlardan bir gün (6) lik yol ırak gidelüm ve şabr idelüm ki hâl yine irişür, añıdan hâlî degül. Ya budur ki ırak olıcañ, Mecid (7) vâz gele, gelmez ola yâhüd budur ki ‘ammüsi ile şulh idüp barışa ve adam göndere, dileye. Eger şöyle ki kavmünüñ uluları (8) gelüp dilerlerse virevüz. Eger yine bayağı gibi ağırlayın gelürse ögevüz dağı tıttup ‘ammüsüne evüz. Andan soñra (9) göçüp diyârdan gidevüz didiler. Esmânuñ atası eytdi: Bu eyü söz, ben dağı bu söze muvâfağat iderin didi. Bunuñ (10) üzerine kul idüp yarındası atumuz, şuyumuz az kaldı diyüp bahâne itdiler, ol mekândan göçüp guşşadan didi. (11) Benî ‘Absda bir günlük ırak bir yere vardılar, anda varup qondılar ve çadırlar qurup evler tıttılar. Bu tarafda (12) Mecid bu hâlî işidicek melül oldu ve derdi hasreti arttı ve guşşası ziyâde oldu. Nevfele hâlınden şikâyet (13)

217a

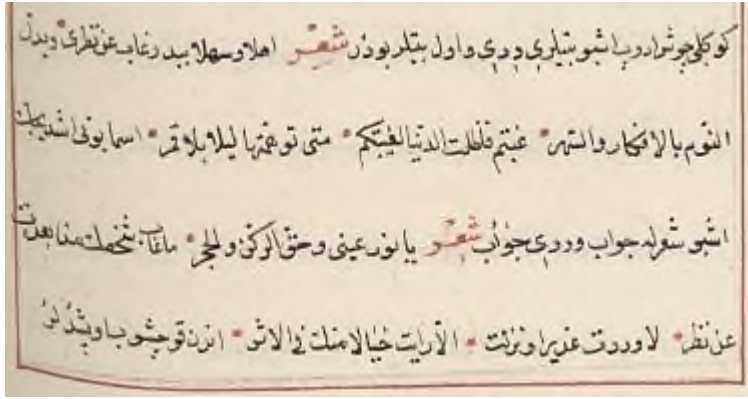
ağladı ve eytdi: Benüm hâlüm harâb, cigerüm kebâb oldu. Ey ‘Ammüm, baña (1) muvâfağat it, yoldaşlık ile bile gidelüm. Ola ki Esmânuñ yüzünü bir tarikle görüp gönlüme şifâ hâşıl (2) idem, bir pâre gammum yinile didi. Nevfel eytdi: Veylek, Yâ Mecid, bu işi itme, nefsiñi mehlekeye bırakma. (3) Ayruq, Esmânuñ adını añma. Zîrâ ki atası gelüp ‘ammüne senden şikâyet itdi. ‘Ammün dağı senden qanıñı (4) aña bağışladı ve bunca halkı tamık degdi. Gel, benüm naşihatım kabül it. Nâgâh bir belâya giriftâr olursın (5) didi. Mecid eytdi: v’Allah Ey ‘Ammî, bu bâbda benüm kulağuma izâhat girmez. Eger baña muvâfağat idüp bile gelü (6) rseñ hōş, yok eger gelmezseñ ben yalnız giderin, yine şatırsam görem didi ve ağladı ve göğsin (7) çeküp âh itdi. Nevfel dağı bunuñ hâlini görüp esirgedi, sözine uydı. Bir ata kendü bindi, bir ata (8) bunu bindürüp Benî Beşer halkunuñ ardınca gitdiler. ‘Âkıbet varup qonduqları mekâna irişdiler. Nevfel ol (9) yirleri evvelden bilürdi, ol kabîlenüñ şu alcağ yirine varup bir yerde gizlendiler. Şol emîre ki (10) bir kimse bulup Esmâdan haber soralar. Aşşâm olunca bu hâlde gelenler aşşâm oluncağ gördiler ki (11) Esmânuñ şol cârîyesi ki Mecide üp hâtırın tesellî itmişdi, ol geldi. Mecid bunu göricek (12) bildi. Meger ki adı Şabâh idi. Çağırdı, Yâ Şabâh diyü. Ol dağı Mecidüñ âvâzın işidüp (13)

217b

bildi, geldi, selâm virdi ve eytdi: Yâ Mevlâî, ne ‘aceb iş itdüñ, nefsiñi Mehlike bırakduñ didi. (1) Mecid eytdi: Senüñ görcek içün yanar oda girmege râzı olam, bunda ne var, baña haber

vir. Anuñ hālî nedür, hîç (2) bünyād ider mi didi. Sabāh eytdi: Senüñ Mecîdiñden derdler içinde bir uludur, her sa'ât melâletde ve ağlamağda geçer didi. Mecîd eytdi: (3) Yâ Sabāh, benüm dağı hālüm oldur didi. İmdi 'ale'l-taḥayyül var aña, benüm geldüğümü bildür. Ola ki ḳadem-rence ḳalup her ḫarîḳle (4) cemâline bir göz nazār idem yāhūd birkaç söz gönderüp cevāb vire. Yine dönüp gidevüz didi. Şabāh eytdi: 'alā (5) re'sî ve 'aynî siz işbu ağaçlar arasında gizlenüñ, ben anı size cek getüreyin didi ve tulumun ḫoldurup Mecîd (6) şü, didi. Eve gitdi, Mecîd bunda muntazır olup yol gözetdi, ḫurdı. Bir sa'ât geçdiyin gördiler ki Esmāyı uydurmuş geldi, cārîye şüretinde ḳoymuş, yolda görmüş. Aya beñzer ardına baḳa baḳa yürür, helākından üşenür. Mecîd bunu göricek (8) bî-iḫtiyār āh idüp ağaç içinden ḫıkdı Ehlen ve Sehlen ve Merḫabān Yā Ḥabîbî, Yā Ḳuzze-i 'Aynî ve Yā Ḳuvvet-i Ḳılıç didi. Andan (9) gönli cüş idüp işbu beytleri didi ve ol beytler budur. Şi'r. (10) Andan ḳocuşup öpüşdiler.

218a

ve hâllerinden birbirine şikâyet itdiler ammâ ḳorḳularından yürekleri dutardı ve bedenlerine lerze düşmişdi. (1) Bu hâlde iken Esmâ baḳdı, Nevfeli gördi ki at üzerinde ḫurur. Mecîde şordı, kimdür bu diyü. Mecîd eytdi: (2) Benüm 'ammüm Nevfeldür, girü ḳalan 'ammülerüme beñzemez. Baña buñun ḡāyet de şefḳati vardur. Eger (3) bunuñ yoldaşlığı bereketi olmasa ben bunda gelmege cür'et idemezdüm ve buraya yakın gelmezdüm didi. (4) Esmâ eytdi: Bu muşāḫabet ḫünki bize anuñ himmeti ola ve bu mulāḳāt anuñ 'ināyeti ile düşmiş. (5) Nola bu iḫsānı tamām itmek için bir kerem dağı itse, biz senüñle şabāḫadek olsavüz, bir pāre (6) yüregümüzüñ odı sâkin olsa. Şimden girü ayruḳ olmağdan dağı (7) ḳayırmazduḳ ve ayruḳ yerlere gidüp ayrıлмаğdan dağı üşenmezdük didi. Nevfel bunuñ sözün (8) işidicek eytdi: Yâ Esmâ, ne dirsən baña eyt. Elümden geldükçe sa'y iderin ve soruña muvāfenet (9) iderin. Eger helāk dağı olursam, ḡam degül didi. Esmâ eytdi: Di imdi, (10) tüz giyecegi ḫıḳarın, giyeyüm. Sen benüm giyecegimi giy. Dağı benüm cārîyem (11) Şabāḫla bizüm evümüze varup benüm

yerümde başını divanuñ üstüne koyup (12) melül şekl olup otur. Birazdan saña benüm
karındaşum süd getürüp (13)

218b

süd getürüp virecekdür, el aç diyü. Sen dağı evvel almazlanasın ve saht gösteresin. (1) Ol dağı
diyecekdür, Yā Lahñā ve Yā Veled-i Zinā, Mecīdüñ sevgisi seni yemekden içmekden kesdi
(2) ve ‘aqlını başuñdan giderdi diyü kaçıkçağdur. Ol vaqt sen dağı alup içesin, yine çanağın (3)
eline şunasın. Ol dağı dönüp gider, ayruğ gelmez. Pes böyle olsa ben dağı şabāh (4) yakın
olıcağ yine yerüme varam, sen karadaşuñ oğlına gelesin didi. (5) Nevfel dağı eytdi: Sem‘ān ve
Ta‘aten, şafa-i gözde oluñ, ben bu didüğüñ nesneleri (6) yirine getürüp şabāha yakın yine size
irişem didi ve cārīyeye uyup Esmānuñ (7) libāsın giydi, yola revān oldu. El-kışşa eledüp
Nevfeli Esmānuñ yurdına oturtdı. (8) Karañuluk olmışdı, kimse bu hāle muṭṭali‘ olmadı.
Cārīyesine Nevfel katından (9) çığup gitdi. Nevfel dağı işmarladuğı şüretde bir lağza oturtdı.
(10) Nāğāh gördi ki Esmānuñ karadaşı geldi. Elinde bir kadehle süd buña (11) şunup eytdi: Al
iç. Eger iş benüm elümde olinsa saña ağular içürürdüm (12) didi. Nevfel dağı bunun sözün
işidicek nāzlanarak elin uzatdı ve āh idüp (13)

219a

gögsin geçürdi ve kaçırak aldı kadehi, evet içine korqu düşdi bile diyü üşendi, aç (1) dutardı
ve bedenine lerze düşdi. Ol sebebden kadehi elinden yire düşürdi, süd (2) döküldi, Esmānuñ
karadaşı gördi ki süd döküldi, ğazaba geldi, elinde bir kamcısı vardı, (3) birkaç kez urdı, eytdi:
Yā Şeytān, Yā Bintü Elif Kezbān niçeyedek bu önegülik hīç (4) Mecīdüñ muḥabbetinden vāz
gelmege çāre yok mıdur didi. Nevfel dağı söylemedi bile (5) diyü korqıdı, şabr itdi tırdı.
Esmānuñ karadaşı gördi ki hīç söylemez (6) ve bilürmez ve işinden tevbe idüp vāz gelmez.
Hişmı dağı ziyāde oldu. (7) Şol kadar döğdi Nevfeli, Esmā diyü ki bedeninden kanlar ağıdı.
Rāvī eydür: (8) Nevfelden şöyle naql itmişler ki itmiş hāl böyle olıcağ kaçd itdüm ki hanceri
çıkarp bunuñ bögrine (9) dürtem, öldürem. Yine Esmāyla karadaşum oğlunuñ rusvāylığından
üşendüm. Ben ol muḥiti ihtiyār (10) itdüm, katlandum. Qolı yorılınca döñdi andan Esmānuñ
anası dağı geldi, (11) gördi. Oğlı bunu döğer, alqış itdi, eytdi: Ur, Ey Oğul. Öldürmege (12)
lāyığdur bu. Muḥabbeti kara bunuñ, şümlığından ve tonumuzdan ayrılduğ ve ğaribe düşdüğ
(13)

didi. Aşma[‘]ī aydur. Meger ki bunlaruñ kendü vağanında bir bahādur (1) vardı, Meysere dirlerdi, Esmāyı atasından diledi, ol dağı virmedi. Adı (2) dengi qaradur ve nisbī ideni döver diyü halkuñ serzenişden üşendi. (3) Anuñ dağı hikāyeti yerinde şerh olına. İnşā[’]llah şimdi biz Nevfel (4) hālin tamām idelüm çünkü Esmānuñ qardaşı Nevfeli dögmekden uşandı, (5) anasıyla bile çıkup gitdiler. Nevfel yalnız kaldı, mecmū[‘] ā[‘]zāsı ā[‘]zar, cānı (6) kayusı oldu. Bilmez ki neyleye, bu fikrle mütehayyir olup otururken (7) üzerine Esmānuñ yoldaşlarından bir kız girüp geldi. Meger ki (8) bunuñ döğöldüğün işitdi, acı acığından gelmişdi. Öñünde oturup ağladı, (9) eytdi: Yā Esmā, bu öngülik niçeyedek olısar, hīç nefsuñ helāk ola diyü kayırmaz mısın (10) ve halk içinde rusvāylıqdan ihtiyāt itmez misin? Mecīd senüñ feryāduña irişmez, işbu geçdüğüñ (11) gāzabları görmez misin diyüp elin uzatdı ki buña yapışa, bayāğı (12) ‘ādet üzerine oynaya. Nāgāh eli Nevfelüñ budı arasına gitdi, gördi ki (13)

şıbh-ı ebū[’]l-[‘]abīd odun ağacına dönmiş yatur, bu kızın eli toğunduğı gibi (1) kalkdı, demüre döndi. Durur kız bu muşibeti göricek cān başına şıçradı (2) ve bedenüñ kılı olan yirde hep uru tırdı, kaşd itdi ki feryād idüp (3) çağıra. Nevfel yüzünden bir qan getirüp buña söyledi, eytdi: Ey Āzādıdan toğmış (4) ulu neseblü ve yüce aşıllu, Esmāi seversen bir lağza buña kullıq idersüz mi (5) işitib hālümü añla didi. Bu kızuñ qorqusı artdı ve eytdi: Veylek, ne kişisin, (6) hālüñ nedür, bunda niye geldüñ? Tiz haber vir yoğsa şimdi feryād iderin. İşbu qabilede er (7) ve ‘avrat qalmaz, üstüñe dirilür didi. Nevfel eytdi: Ey ‘Arab Hātūnı, bana kerem (8) eyle. Döstuñ Esmānuñ tedbīrini zāyi[‘] ve anuñ ve benüm helākumuza sebep olma didi (9) ve Esmāyla Mecīd bu yerde idüğün haber virdi ve Esmānuñ hilesin ki bunuñla libāsın degüşdi. Bı (10) kuşūr bu kıza şerh eyledi. Bu kız dağı Nevfelden bu hikāyeti işidicek qorqusı gitdi ve Nevfele (11) bir pāre ışındı andan eytdi: Ey ‘Arab Ulusu, ol ikisi biribiriyle buluşmaq için sen bu libāsları giymege (12) niçe rāzī olduñ, ne ‘aceb iş itdüñ didi. Nevfel eytdi: Bu keremi itdüm. Evet bundan dağı yegrek (13)

kerem oldur ki sen bu sırrı şaklayasın, burada kimsi muṭalli[‘] qalmasın, hem (1) benümle şabāhadek yoldaş olasın işbu cerāhatlerüme itimād idesin eger mededüñ (2) yoğsa beni kendü

hālūme koyasın, kandan geldüñse yine anda varasın, (3) hālümüzi kimseye bildürmeyesin didi. Bu kız Nevfelüñ sözün işidicek ve anuñla (4) bu kadar kelimāt idicek bildi ki Melik Qaysuñ kardaşıdır. Tamarları gegşedi (5) ve ā'zāsı yumışandı ve havfı ve gāzabı zā'il olup geldi. Andan ilerü gelüp (6) buña eytdi: Ey 'Arab beglerinüñ Ulusu, beşāret olsun saña ki (7) ben seni koyup evümüze gitmezin ve emegüñi zāyi' itmezin. Şabāhdan saña yoldaş olurın didi ve (8) yüzünden bir kan getürüp Nevfeli öpdü ve kucup bağına başdı ve cerāhatlerine (9) itimād itdi. Şabāh yakın olunca bunla bile oturdı, şöhet itdi. Şabāh (10) yakın olıcağ vedā'laşup ayrıldı, evlerine gitdi. Nevfel dağı çadırdan çıkup Mecīdle (11) Esmāya irişdi ve bunlara mācerāsın hikāyet itdi ve cerāhatleri eşerin getirdi. Bunlar dağı gülüşdiler ve Nevfel 'özür idüp ol zahmete (12) tahammül itdüğine mütehayyir itdiler. Andan Mecīd Esmāyla vedā'laşup döndü 'ammisi Nevfelle Benī 'Abs tarafına (13)

221a

revān oldılar ve Esmā varup evlerine gitdi. **Rāviler rivāyet iderler ki** Mecīd (1) Nevfelle giderken Benī 'Absdan bir kula uğradılar, ol kul bunlara eytdi: Āferin sizge, helāklikden (2) hālāş olduñuz 'ömrüñüzde dağı bağıyye varmış didi. Nevfel eytdi: Yā Veled-i Zinā, neden dirsın (3) bu sözi, kim didüñ, kim helāk itse gerekdi bizi, didi. Ol kul, eytdi: Zirā ki sizi (4) istediler, bulmadılar. Melik Qays eytdi: Ol yine varup Benī Beşer ardınca gitmişdür, ol (5) Esmā didükleri kızuñ muhabbetindden vāz gelmedi, bizüm sözüme müqayyed olmadı diyüp beni (6) di ki varam Benī Beşere, siz ol tarafa gitdüñüzi haber virem isteyeler, bulurlarsa (7) depeleyeler. Hiç kimse kanuñuzı taleb itmeye didi. **Rāvī eydür:** Esmānuñ atası Mecīdden Melik (8) Qaysa şikāyet idicek gāyet de kakmış idi. Eger şöyle ki 'Anter katında olmasa depelerdi, (9) kōşıları andan şikāyet itdükleri sebebden. Zirā 'Arabuñ iki 'ādetleri vardı ki ri'āyet (10) iderlerdi. Bir bu idi ki kōşılarını kendülerden amān dileyüp memleketlerinden tūranı incitmezlerdi. (11) Bir dağı bu idi ki kōnuğ kabül idüp ta'am virürlerdi, kimseden diri' itmezlerdi. El-kışsa (12) çünkü Esmānuñ atası Benī Beşer alup Benī 'Abs yerinden göçdi. Melik Qays işidüp melül oldı. (13)

221b

Bildi ki kızından ihtiyāğ idüp gitdi nāgāh rüsvāyluğ gele diyüp pes bu hāliyle olıcağ (1) Mecīde gāzabı ziyāde oldı. İttifāk ol gün ki 'ammisi Nevfelle Benī Beşer tarafına gitdi ve kabileden (2) gāib oldı. Melik Qays bildi ki ol yaña gitmişdür, öyle olsa ol kulı di ki Esmānuñ

(3) atasına bu hâli bildüre ol dağı gâfil olmaya kabîlelerinde ve çadırlar arasında ve dört (4) yanlarında arayalar, bulurlarsa depeleyeler hiç meyl-i muhâbâ itmeyeler çünkü ol kul bunlara yolda şataşdı. (5) Mecîdi esirgedüğünden қазиyye'î buña haber virdi ve eytdi: Yâ Mevlâî, hâl şöyle oldu. Varuñ (6) siz kabîlede fâriğ olup kimseye hâlünüzi sırnuñuzı bildürmeñ, baña uğraduğnuñuzı dağı (7) haber virmeñ. Ammâ biz elbet de Melik Қaysuñ buyruğın yirine yitürsem gerek. Esmânuñ atasına (8) anuñ didüğün söylesem gerek yoğsa soñra teftiş idüp şorarlar dağı benüm boynum urarlar (9) didi. Mecîd buña alkış itdi ve çok mâl ve ni' met virmege va' de itdi. Andan Mecîd yürütüp Nevfelle (10) dağı Benî 'Absa gitdiler. Yolda giderken Nevfele hâlinden şikâyet ider idi. Esmâya nice yol bulam dir, (11) dağı ne tarîk ile varam dir idi. Nevfel aydurdı. Saña çâre қалmadı, hâliñi 'Antere añladup andan (12) meded ve yardım istemeyince dir idi. Bu hâlde kabîleye yakın vardılar. Aḡşâm қараñuluğı dağı irişdi. (13)

222a

Ayrulup ulularına gitdiler, Mecîd varup anasıyla buluşdı, anası buña hâlinden şordı ve қанда (1) lığından teftiş itdi. Mecîd dağı buña cevâb virdi ki 'Ammüm Nevfel қатında idüm, geçen gice anda yatdım (2) didi. Melül ve maḡzün oturdu. Yemedi ve içmedi ve gözine uyku girmede, vardıkça ḡsreti artardı, ziyâde (3) oldu ve 'aşkı artdı. Gicenüñ her bir sa'âti bir yıldan artuқ oldu. Gâh ḡurdu gâh oturdu gâh şî'r oқuyup (4) ḡâḡırım egledi. Anasu bunuñ hâlini müşâhade idicek bildi ki 'aşқа müptelâ olmışdur, merḡamet idüp (5) içi açdı, eytdi: Ey Oğul, hâlün nedür? Şöyle beñzer ki 'ammüñ қızlarından birisin sevdüñ, v'Allah ki ben saña (6) bunuñ gibi belâ uğrayacağından қorқardum. 'Avratlar ile ve қızlar ile oturmaқdan bir derde müptelâ olacağıñı sezerdim. (7) İmdi cāhillük idüp sözüñi benden gizleme. Şâyed ki derdüñe bir dermān idem yoğsa sen bu hâlde bir zaḡmet (8) şataşup beni mecnün ve maḡbün idersin didi. şol қadar söyleyüp öḡüt virdi ki hâlini bildi ve Esmâyla (9) mâcerāsın işitdi andan Mecîd eytdi: Ey Ana, şimden girü ve hiç mümkün degül ki ben Esmānuñ yüzini görem. Zirâ ki (10) benüm 'ammüm қанımı atasına müpāḡ itmiş ki қaçан bulursa öldüre. İmdi baña çâre budur ki varup benüm (11) hâlimi 'Antere söyleyesin ve Esmānuñ 'aşқında zelil ve 'âciz қалduğum bildüresin. Ben varup söylemege (12) utanurın. Ola ki ol sebab ola Esmâyı baña dileyüp alıvire yoğsa ben bu yolda helâk olup (13)

222b

giderin didi ve çok ağladı. Anası bunun sergüzeştüñ işidicek özi göyündi ve içi acıdı ve eytdi: v'Allah Yā Veledi (1) ve Yā Kıret-i 'aynı, bugün 'Anter ve kardaşı Māzin gelüp hāturum şordılar ve senüñ için kandanur diyü tefiş itdiler. Ben aytdum. (2) Şöyle sezerin ki kendü yaşdaşı yigitcikleri da'vet idüp senüñ in'am itdüğüñ ni'etlerden yedürür ve anları (3) konuklar ola didüm. Ol dağı benüm sözüme inandı ve kavlüme i'timād itdi ve eytdi: Eyü didüñ, maşlahat (4) dağı oldur ki ol kendü şakārlarla turup otura, biz anı şimdi incitmeyevüz ve bizüm şöhetlerümüze kıgırup kendü (5) huzūrından irmeyevüz, tamām 'aklı kemāle irişince didi ve yine varup gitdi. İmdi Ey Oğul, şimdi sen baña virdüğüñ (6) haber hesābda degül idi. Baña şabāh olunca mühlet vir, varup senüñ hāliñi 'Antere hikāyet ideyim. Gezmekden geçdi (7) korğarın ki guşsa ile kendüñi helāk idesiz, beni ebedi muşibete uğradasız. Eger bu gece serhōş degülümse şimdi var didüm, (8) diyüp oğlunuñ hātırın teselli itdi. Ol hālle şabāhadek oldılar, şabāh oluncağ bildi ki 'Anter eyledi ve 'Urva ve Muqri'l-Vaḥş (9) katına geldiler. Pes bu dağı yanına birkaç cārīye uydurup vardı 'Anter ile buluşdı ve selāmlaşdı. 'Anter merhabā diyüp 'izzet (10) itdi ve Mecidden haber şordı. Mecidüñ anası dağı 'Antere alkış itdi ve yanında oturup ve oğlunuñ kışsın şerh eyledi (11) ve Esmā ile evvelden geçen mācerāyı haber virdi ve 'ammüsi gāzab idüp yüz döndürdüğün ve kanını Esmānuñ atasına bağışladuğün (12) heb bī-kuşūr 'Antere söyledi. 'Anter dağı bu haberleri işidicek gāyet incindi ve eytdi: Yā Hürretü'l-'Arab, v'Allah ki senüñ (13)

223a

oğluñ hatun kişilerle ve kızlarla oturup turduğundan katı korğarın ki bunun begler kızunuñ cemālin görüp (1) yāhūd vaşfın işidüp hātırı müte'allık ola idi. El-hamdü'l-İlah ikin tekellüflü yire tolışmamış, Melik Kays aña (2) gāzab itdüğüne ekşer sebep olmışdur yoḥsa bunu Mecid varup helālīga alıvirmek olur ve (3) Melik Kaysı dağı rāzī itmek olur didi. Muqri'l-Vaḥş eytdi: Yā 'Anter, eger virmezse yāhūd çok māl isterse virmek (4) olur. Eger şöyle 'illet idüp aydursa ki benüm kızum 'ālemde bednām eyledi, ben aña virmezsin dirse ne idersiz (5) didi. 'Anter eytdi: Kılıcdan geçürüvireyin ve Esmāyı gücle alup getürüp Mecide teslim iderin. Eger Kiseri ve Nu'mān (6) aña yardım iderse varup Müdāyin harāb iderin ve başlarına belā getürüvireyin ve Kiseriñüñ eyü iş başına yıkarın (7) didi. Kardaşı Māzin eytdi: v'Allah Yā Āhī, bu eyü fikir. Ben dağı bu tedbire uyarın ve Mecid yolına senüñle Beni Beşere kılıç (8) koyarın. Yarın varup işümüzi bitürelüm ve Esmāyı alup getürelüm didi. Muqri'l-Vaḥş eytdi: v'Allah bu tedbir, eyü (9) degüldür. Biz bu işe ikdām idersevüz yine fesād buyur ve hasedi dünyāyı tutar ve kabile bize düşmān olur didi. 'Anter eytdi: (10) Yā Āhī, niçün düşmān

olurlar, bunlara biz neylerüz? Benî Beşerden gücle kız almağdan bunlara ne zarar gelür didi. Muḳri'l-Vaḫş (11) eytdi: Zirā ki ol ḫalk Melik Ḳaysdan amān dileyüp bunca vaḳt evi yöresinde durdılar ve bile töz etmek (12) yidiler. Eger biz anlara ta' addi idüp zūlm idersevüz Melik Ḳaysuñ bize ḫāḫırı yıḳulur, bāḳi ḫalk daḫı aña tābi' dūr. Dilerse (13)

223b

düzenligümüz bozulur, şavāb budur ki Ḳaysa varup yalvaravuz, dilek idüp Mecīdüñ suçun 'afv idevüz. (1) Mecīd daḫı gelüp elin öpe ve 'özür dileye. Andan soñra Benî Beşer ulusunuñ kızını dilemege icāzet dileyevüz (2) ve kendüden daḫı yardım taleb idevüz. didi. 'Anter eytdi: Bu eyü fikir. Eger Melik Ḳays ḳabül iderse. Muḳri'- (3) -l-Vaḫş eytdi: Yoḳ eger muḳayyed olmasa nice bilürsüñ. Şöyle idesin, erke girmeyevüz ve sözüñe ḳarşu gelmeyevüz (4) didi. 'Anter daḫı inşāf idüp işüñ soñın şındı ve Muḳri'l-Vaḫşuñ sözin ḳabül itdi. Andan ittifāḳ (5) idüp süvār oldılar ve Mecīdi daḫı anası varup getürdi, cem' olup Melik Ḳaysuñ ḳapusuna vardılar (6) ve selāma gelen uluları, begleriyle bile muntazır oldılar. Bir sa' āden soñra Ḳays daḫı çıkup (7) süvār oldı ve seyrāne 'azm itdi. İlerü yürüyüp 'Anter ve Muḳri'l-Vaḫş ve 'Urva selām virüp (8) du'ā ve alḳış itdiler ve 'Anter Mecīde buyurdi, atdan inüp geldi 'ammisünün önünde yir öpdı (9) ve ağladı ve ḫāḫāsına iḳrār itdi. Andan 'Anter eytdi: Yā Melik, edāme'llah ḫayātuñ işitdüm ki ḳardaşuñ (10) oḫlunuñ ḳanını Benî Beşere müpāḫ itmişsin. Aşhabı öldürdügiçün imdi anuñ anası Mālikle ḳard (11) aşunuñ bir deve ḳanından aşığı mı ḳaldı ki bunuñ ol ḳadar suçın bağışlayup merḫamet (12) itmedüñ didi. Melik Ḳays eytdi: Ey Benî 'Abs Baḫādurı, v'Allah ben Aşhab için buña söz söylemez idim. (13)

224a

Şol ḳonşumuñ kızına ḫama' idüp anları incitdügi için ḡazab itdüm. Benüm anlaruñla (1) 'ahdümi ri'āyet itmedi, benden destürsuz oldı, yöresine vardı, geldi. 'Āḳıbet bundan incinüp (2) gitdiler. v'Allah ki senüñ yöreñde olmasa ve senüñ evlerüñde ḳarār tütmasa ben bunu fi'l-ḫāl helāk iderdüm. (3) 'Ahdüm bozulmazdı 'Arab içinde rusvāy olmazdum didi. 'Anter eytdi: Yā Melik, şol vaḳt ki Esmānuñ atası gelüp (4) saña Mecīdden şikāyet itdi, niçün helālliğa kızını dilemedüñ? Tā ki Mecīd bunca belāya müptelā olup 'aşḳ sevdāsıyla (5) ḳatuñda küstāḫluk itmeye idi didi. Melik Ḳays eytdi: Ne kızın dilemek, gözi yaşınan şamāta idüp şikāyet itdügünden (6) ben bundan gitdüm, bir kişi geldi. Baña bir kövden gele, Adru oḫluna yazılayın, anuñ kızın aña dilerdüm, ḳaçan olurdu (7) didi. 'Anter eytdi: Hele şimdi olan oldı

ve giden gitdi aña yazılmazın, işüñ olacağı budur ki adam gönderüp (8) qardaşun oğlına ol kızını dileyüp alasin. Eger sen ikdām itmezseñ baña destür virin, dileyeyin. v'Allah rāzī (9) olmazın ki Mevlām Mālikūñ oğlı bir kızdan ötürü bunca miḥnet çeke didi. **Rāvī eydür:** Melik Qays bunuñ sözün (10) işidicek bildi ki tek tırcaq degüldür, men' itmekle uslanıcak degüldür elbetde Mecīdüñ maqşūdın (11) ḥāşıl itmege qaşd idicekdür. Nāçār oldu red idüp qaşımadı eytdi: Ey Bahādırlar Ulusu, sen (12) bilürsin nice ki ḥātırıña gelürse var it. Qardaşum oğlunuñ işin evvel sen başardıñ, āḥir daḥı (13)

224b

sen başarursın didi ve bu ḥālle öyle ıssı olınca seyr itdiler ve yayılmaları görüp develerin (1) gördiler. Andan soñra dönüp yine evlerine geldiler. Mecīdüñ bir pāre gönli emīn oldu ve teşvīşi (2) yıqıldı. Tamām i' tiqād itdi ki ma' şūqa bu tārīkle eline girür. 'Anter, Muqri'l-Vaḥşa eytdi: Ne tedbīr (3) idelüm, tārīk nedür kızını dilemege, kim varsun didi. Muqri'l-Vaḥş eytdi: Tedbīr budur ki sen bunda turasın, baña (4) armağānlar virüp esüñ, varam, dileyem ve baña qardaşuñ Māzini ve Mecīdüñ 'ammüsi Nevfel bile qoşasın. (5) Melik Qays ağzından ol kızuñ atasına diyevüz ki ' Yā Şeyḥü'l-'Arab, Melik Qays siz gitdüğüñüze gāyet de incindi (6) ve qardaşı oğlı Mecīdi öldürmege qaşd itdi. 'Āqıbet yine şulḥ idüp barışdılar, 'ammüsünüñ elin öpdi, (7) 'ammüsi daḥı anuñ suçın 'afv itdi. Uş beni gönderdi ki sizi anda yerüñüze ilemem ve hem kızuñı Mecīde (8) helāllığa viresin. Senüñle aramızda kırat ve ḥışımlıq ola.' diyüp armağānlar virem. Ümīd budur ki işi bitürüp (9) gelem didi. 'Anter bunuñ sözün şavāb görüp qabül itdi andan gelüp evlerine girdiler. Nevfel kığurup (10) bu ḥāli bildürdiler, Nevfel daḥı rāzī olup gitmege ikdām itdi. Ol gice bu tedbīr ile yatdılar, şabāḥ olıcaq 'Aşāfir develerinden 'Anz otuz deve seçdi ve çok cenk āletleri ve cevāhir ve ḥarīler ve garīb nesnelere götürüp Muqri' (12) l-Vaḥşa ve Nevfele teslim itdi ve qardaşı Māzini bile qoşup eytdi: Bu armağānları virdüğüñüzden soñra (13)

225a

Esmānuñ atasına diyesiz, ne kadar māl isterse mihrini için istesün. Bārī bunlar göz ile maqşūdı (1) bitürmeyince olmañ ve murādı ḥāşıl itmeyince gelmeñ didi. Bunlar daḥı Sem'ān ve Tā'aten diyüp develeri sürdiler, bā- (2) -kī armağānları yükletlerini Beşer tarafına revān oldılar. El-kışşa varup ol maqāma irişdiler, gördiler ki Benī Beşerüñ (3) yurdunda qarğalar qonar, uçar ve yirinde yeller eser. Muqri'l-Vaḥş eytdi: v'Allah ki nā-murād olduq ve

mağsüddan maħrūm (4) Ʒalduķ. Tedbīrümüz ‘abeş ve sa‘yumuz zāyi‘ oldı. Şöyle beñzer ki bu Ʒavm yine vañanlarına gitmişlerdür tileyelüm. (5) Buña çäre nedür didi ve Māzin ve Nevfelle tñışdı. Nevfel eytdi: Neyleyevüz gerek, biz üç adamuz, anları Yemen diyārunuñ (6) öte ucunadek Ʒovsavuz mı gerek? İşüñ olacaķu oldur ki varup bu ħāli yine ‘Antere bildürevüz. Nice tedbīr (7) iderse ide didi. Māzin eytdi: v’Allah kendüyle gelse bu maķāmdan dönmezdük, Ʒanda vardılar ise ardlarından (8) irişüp Esmāyı alurduķ. Evet, bu ħesāb evde itdüñüzde muvāfiķ düşmedi didi. Andan Muķri’l-Vaħşa Mecīde özi (9) göyündi, bu ebyātı inşād itdi. Şi‘r.

225b

(4) Andan dönüp yine Ʒabileleri țarafına ‘azm itdiler ve Mecīde ne cevāb virevüz diyüp Ʒayurdılar. Bu ħālle Ʒabileye yaķın geldiler (5) ittifaķ ‘Antere tuş oldılar, ‘Anter bunlaruñ tiz geldüklerin göricek bildi ki işde ħayr yoķdur. Buluşup ħāl nedür diyü şordı (6) ve Benī Beşerüñ Ʒaziyyelerinden teftiş itdi. Bunlar aytdılar. v’Allar Yā Emīr, Benī Beşerüñ yerinde Ʒurtdan Ʒuşdan ķayrı nesne (7) görmedük ve ħālleri nolduķın bilmedük didiler. ‘Anter eytdi: Hiç ħaber şorcaķ kimse bulmaduñuz mı ki (8) ne țarafa gitdüklerin bileydük. didi. Bunlar aytdılar. Hiç ādemī-zād görmedük ve ħaber şoricaķ kimse (9) bulımaduķ. ķālib budur ki yine vañanlarına gitdiler didiler. ‘Anter eytdi: Bu eyü söz degül. Zirā ki ben işitdüm anlaruñ (10) yerlerinde Mısra adlu bir baķādur varmış, ol Ʒızı dilemiş, atası daķı virmemiş. Gücle çeküp

ala diyü kôrkmış. (11) Ol sebebden bizüm diyârumuza gelüp amân dileyüp tûrmış. Kendü vaţanlarına varımaduıkları ma' lûmdur evet (12) ben şöyle zan iderin ki Mekkeye gitmişlerdür. Tâ ki anda varup Beytû'l- Harâmuñ içinde olan putlar sebebile cem' i (13)

226a

teşvîşden emîn ola didi. Mecîd bu haberi işidicek melûl olıcağ. 'Anter eytdi: Şol Teñri haqqıçün ki bulutları (1) seyr itdürür. Eger gün toğduğı yire dağı gidicek olursa elbetde anı bulup Esmâyı alup Mecîdüñ murâdını (2) hâşıl kılmayınca ölmez didi. Andan soñra aşhâbına eytdi: Tîz varuñ, bugün sefer yarağın idüñ, kim şabâh (3) göcdür didi. 'Anterüñ aşhâb bu haberi işidicek Bi'l-Sem' a ve'l Tâ' ten diyüp her birisi çâdurlu çâduruna (4) ırâk yaña gıtdiler. Çünki gıce oldı, her kışi uyğuya meşğûl oldı. Lakîn Muğri'l-Vağş ol gıce evinde hatunıyla (5) ve ta' allükâtıyla mukâleme itmekden şafâsı olup vedâ' şoğbetin itdi, tâ nışf-ı leyledek şoğbet iderdi. (6) Nâgâh Şeybûb içeri girüp selâm virdi ve eytdi: Kardaşum 'Anter seni ister, tîz tûr gidelüm didi. Muğri'l-Vağş (7) Şeybûbdan bu haberi işidicek vehme varup eytdi: Yâ Şeybûb, bu vağt ne maşlahat düşdi ki beni (8) da' vet itdi didi. Şeybûb eytdi: v'Allah niçün kağırduğın dımedi. Bilmezın, lâkin zan iderin ki bir mühim maşlahatdan (9) ötüri kığırup tîz tûrdı. Gelüp ikisi 'Anterüñ üzerine gırdiler. Muğri'l-Vağş gördi ki 'Anter oturmuş (10) öñünde şem' yanar, selâm virüp eytdi: Yâ Pehlivanlaruñ Serveri, ne hâl vâkı' oldı ki bu gıce şol vağtedek (11) uyumaduñ 'Anter eytdi: Uyudum, likin bir tarafa düş gördüm ki hiç kimse buncılayın düş gördüğü ma' lûm degül. (12) Ol düşüñ kôrğusundan uyandum. Oldı ki seni da' vet itdüm didi. Muğri'l-Vağş eytdi: Hayr ola (13)

226b

hıkâyet it, işidelüm didi. Eyle dicek 'Anter eytdi: Yâ Muğri'l-Vağş, ol vağt ki yatdum, Mecîdüñ hâlini fikr iderüñ, (1) melûl uyudum. Görürin ki ay, şımâl tarafından toğmışdur. Fi'l-hâl hilâlken bedr oldı. Andan soñra ben elüm sağla (2) elüm aña irişüp şol elümle tutarın, kaşd iderin ki ol toğduğı yire ilete. Likin bu ayuñ şa' lğı beni yıkar (3) andan soñra şol elümden sağ elüme iletürin. Bu hâlde iken nâgâh bu ay elümde bir yâlıñ kılıç oldı. Bu kılıç (4) gıcenüñ karañulığına viririn. Fi'l-hâl karañuluk gidüp 'âlem münevver olur. Tîz onı geldüm, gördüm ki kavm gökden (5) mustağriğ olmış didi. İmdi seni kığırtıdum. Eger Şâmda olduğın kuvvetin bunuñ gibi düşüñ, ta' bîrin işitdünse bunu (6) ta' bîr idüp bu teşvîşden bizi emîn idesın didi. Muğri'l-Vağş bu sözi işidicek eytdi: Yâ Pehlivan, hûb düş görmüşsin, (7) müpârek ola.

Beytü'l-Ḥarām Danişmendlerinden ğayrı kimse bu düşün tamāmı şādlığı haberin dise olmaz didi. Likin bu miqdār (8) ma'lūmdur ki devletün ve ref' atun yücelmesine delālet ider. Zīrā ki ayı eline almak sa'ādetdür ve mertebe yüceligine (9) dalālet ider ve elde muşaykal kılıç pehlivān oğlıdur ki cemi' umūra ve insāna ne 'arız olacağın bilen 'ālem-i oğula (10) dalālet ider didi. 'Anter eytdi: Yā Muḳri'l-Vaḥş, taḳsīr itmedün, ḥōş ta'bir itdün, gönümünden biraz ğuşşayı giderdün. (11) İmdi eyle olsa ben Mecīdün işini başarmayınca rāḥat olmam yoğdur. Zīrā benüm oğlum olmağā tama'um yoğdur. (12) Anın için ki ḥatunum 'Ableden oğlan olmaz andan ğayrısını gönüm dilemez. İmdi Yā Muḳri'l-Vaḥş, benüm hiç şabrum, (13)

227a

ḳarārım ḳalmadı, elbetde öte varmadın gitmek gerek. Tiz varırağlan gidelüm, ḥayr nişānlarım depreşür didi. Andan (1) sonra Şeybüb 'Arūvah bin El-Verde ve bāḳi aşḥābına gönderdi ve kendüsi ḳardaşı Māzine çağırıp yarağlan didi (2) ve ḥay bre atımı eyerle diyü emr itdi. Cem'i ālet-i ḥarb giyüp fi'l-ḥāl yola girdi. 'Anterün cem'i aşḥāb-ı ḳavm, gök demüre (3) mustağriğ olup 'Anterün ardından bindiler ve 'Urva 'Anterden şabāḥ olmadan Mecīd yola girdüğine sebep (4) şordı. 'Anter dağı bi'l-külliyeye gördüğü düşi ḥikāyet itdi ve Mecīdi maḳşūdına yetüşdürmeyince Hiç ḳarārım yoğdur. didi. (5) 'Urva 'Anterden bu ḥaberi işidicek ta'accüp idüp müteḥayyir oldu. Gice ve gündüz Mecīd sürdiler. Āḥir Esmānuñ ehl ḳonduğı (6) menzile geldiler, odlar yağduğları yirlerden, develerünün izlerinden yolu buldılar. Menzil menzil muttaşıl sürdiler. Āḥir ola (7) bir yere geldiler ki adına 'ilmü'l-nāzır dirlerdi, ḳumdan bir yüksek depe vardı, ilk adu bunuñ etrāfına cenk 'āleminde (8) bilürler. Zīrā ki nice ḳişi kılıçla ve nicesi oğla helāk olmuş bilürler ve bu ölen ḳişiler cenk erenlerü idüğün bildiler. (9) Pes, Şeybüb bunları görüp bilicek vāveylā diyüp çağırdı Zaḥmetümüz 'abeş oldu, Esmā düşmān elüne (10) girmiş didi. Nevfel eytdi: Yā Şeybüb, ben zaḥmetümüzü añmazın. Bil ki özüm Mecīde göyünür. Zīrā ki eger biz Mecīde (11) Esmāsuz varursavuz, Esmānuñ 'aşḳı Mecīdi helāk ider, Mecīd gibi yigit elümüzden çıkar didi. (12) Ammā 'Anter eytdi: Şol Allah ḥaḳḳıçün ki yağmurlar anuñ emriyle yağar didi. Eger gökden 'azāb yağmuru (13)

227b

yağacağ dağı olursa ben Esmāyı bulmayınca dönmez didi. Yā Şeybüb, tiz şol ḥavāzinden yola girüp önüme (1) düş, ḳılavuzluğ it, kimseden ḥavf itme. Zīrā nice zamāndur ki ḳılıcımız

kanla boyandı, kanda başıldı. Şeybüb (2) dağı ne didiyse kabül idüp yola girdiler. **Rāvī eydür:** Bu kerre ‘Anterle bile olan yetmiş pehlivāndı ki her birisi bir deve (3) ve beriyye muqābil olurlardı. Cümlesinüñ murādı Esmānuñ hālī ise yetişdügini bilmek idi. **Rāvī eydür:** Esmānuñ ve qavmünüñ (4) bunda geldüklerünüñ bir ‘aceb hikāyet vardır. Zīrā bu hikāyetün aşı budur ki bu erle bu ‘avrat ve bir nār-sīde (5) oğlancuqları vardı ki Meysere dirler, geldiler Esmānuñ qavm arasında gördiler, nice zamāndan soñra bu er oldu, bu (6) oğlancuq yetim qaldı. Bu hatun kişi bunu yetişmeyle besledi. Bu ‘Avrat ‘Arab halkına kulluq idüp kuvvet-i yevmin ele götürdi, (7) tā şol vaqtden bu oğlancuq bālig oldu. Anasına yardım diküp yābānlarda deve güder oldu. Her vaqt ki halk (8) halvet olsa ‘ilme meşgūl olurdu ve bundan soñra ata biner ve iner oldu. Meydānda erlere muqābil olur oldu. (9) Hatta hergün meydānda zerrelü sūñu oyun gösterür oldu. Adı el-hāşıl cem‘ i kemālillah mutaşşif oldu. Zīrā qaçan ki (10) Allah Te‘ālī bir kişiyē sa‘ādet virüp mertebesin yüceltmek dilese cem‘ i müşekkil işleri aña esen ider. Pes, her gün (11) mertebesi ziyāde olup ‘ākıbet mükerrrem kişi oldu. Ekşer giceler isevüz yerlerde yatup ve hatta canavarları şuya giderken avlayup (12) helāk iderdi. Kimisin kendü virdi ve kimisin qabīlenüñ halkına ulaşdururdu. Gāh olurdu ki kendüzin yırtıcı (13)

228a

cānavārlarıma ğaralara koyup helāk iderdi. Bu qavmüñ üzerine düşmān gelse bulara aydurdu ki Ben helāk olmayınca siz (1) hiç havf itmeñ. diyüp üzerlerinden düşmānı men‘ iderdi. Zīrā ki bir kişi bir nice cānavarlara muqābil olsa aña erenler ile cenk (2) itmek esendür ve hem yoqdur kemalle hōd-bīn degül idi. Boyuña ve gücüñe tevāzu‘ iderdi ve kerīmu’n-nefs yigit idi. Bu qavmüñ (3) Sābık bin ‘Uqāb dirler, bir uluları vardı. Meysereye bu hūnerleri sebeble ğāyet muhabbet itdi. Cem‘ i pehlivālarından (4) bunu ziyāde sevüp çok nesnelere virürdi. El-hāşıl atlar, develer ve çadırlar ve kullar atası olup ğāyet mu‘azzez kişi oldu. (5) Likin Allah u Te‘alā başına bir nesne getirüp cem‘ i işin idüp mecnūn gibi oldu. Zīrā āhdaşuñ kıızı Esmāyı sevüp anuñ (6) muhabbeti Meyserenüñ üzerine ğalebe itdi. Āhīrū’l-Emir Hidaşa adam gönderüp eytdi: Yā Mevlāī, dilerin senden ki Esmāyı baña (7) çiftlendüresin. Cem‘ i ‘ālem ‘āhīr kılcaq mihr dileyessin. Ne dilerseñ ihzār idüp senüñ kullarūñdan bir kul alam didi. (8) **Rāvī eydür:** Hidaş sözi işidicek ğāyet ğazāb idüp eytdi: v’Allah Meysereye şeytān vesvese virmiş, kendünüñ (9) deve güdüğün yetimligin unutturmuş ve muhāl nesnelere taleb itdürmüş. İmdi şol Allah haqqıçün giceyi ve gündüzi (10) taratdı. Eger göğüñ altındağın cem‘ isini baña getürse Esmāyı bir kere görmege rāzī olmayam ve cārīyelerümden bir cārīye (11) çiftlenmege virmeyem ve hem bir ta‘accüp iderin ki bunuñ gibi sözi unıtmadın, ne hōş söylü bilür. Zīrā ki

kendünüñ nesebi yoğ (12) ve māl, memleket yoğ ve bākī kabīle ħalkına nesne dimeyüp beni bunlaruñ arasına ħōd almanuñ ne ma‘nisi var didi. (13)

228b

Meysere, bu ħaberi işidicek ġāyet melūl olup ‘ālem gözine tar oldu ve kendünüñ yarenlerine Ĥidāşdan şikāyet (1) idüp Ĥidāş ne dir ise ħikāyet itdi. Her kim işidürse iş ‘ayblayup ve rahm ider oldu. Fi’l-cümle cem‘i kabīle (2) ħalk arasında bu söz meşhūr oldu. Ĥidāş bu sözi işidükçe yağın olurdu ki ġayretten eriye idi. Bu ġayretten (3) kabīlesünüñ Re’is-i Sābıkuñ katına vardı, şikāyet idüp eytdi: Yā Melik, mādām ki Meysere benüm kızum Esmā üzerinden (4) sözün kesimin bu diyārda rāĥat olmağ yoğdur ve hem senden Meysere yüz bulmasa ol bunuñ gibi küstāĥluđ itmezdi didi. (5) Sābık, bu sözi işidicek eytdi: Yā Ĥidāş, anuñ hūnerlerine ‘izzet idüp kızuñı ki aña virmekden niçün kaçarsın? (6) Yazısın şöyle şanursın ki bahādurlıđda ve keremde ve ĥayāda bir ancılayın yigit ‘Arab ve yetim bulasın didi. Ĥidāş (7) eytdi: Yā Melik, kızum bunca vireyin, gelün atasına ve anasına beñzemeye ve ħul olmağlığ ‘alāmet saymasında zāhirdür. Dün deve (8) güden kişi diler miyin ki bugün begümüz eyleyüp ‘Arabda neseb zāhir olan kişi aña viresin. v’Allah ki eger ölcek dağı olursam bu iş (9) olcak iş degüldür didi. Sābık, Ĥidāşdan bu sözleri işidicek eytdi: Yā Ĥidāş, bu didüğüñ şığıtlar erenlere ‘ayb (10) degüldür. Zīrā zamānuñ evvelden ‘ādetidür ki ġāh ayağı baş ider ġāh başı ayađ ider. Bu yigit begi gücücük iken yetim ve fağır (11) idi, deve güderdi. Līkin şimdiki ĥalde Allah Te‘ālā şunlaruñ gibi şanığlarla mutaşşıf ħıluđ mertebesin ziyāde ħıldı ki (12) şimdiki zamānda nicelerin adam bulacağı ma‘lūm degül ammā ħaralıđın dirseñ ki atasına ve anasına beñzemez, bu bir nesnedür ki Allahuñ (13)

229a

dileğine mevĥūfdur. Görmez misin ki ħarañlıluđdan aydınlığ yürüdü, şenlik yaradur, çiçeklerüñ rengini biri birisine (1) beñzetmez ve eger ĥavf idersiñ ki ħul ola. v’Allah bu söz ġāyet ba‘iddür. Zīrā ben şehādet iderin ki gökcen aşıllu ĥasīb (2) ve nasīb yigitdür didi. **Rāvi eydür:** Ĥidāş, bu sözi Sābukdan işidicek müteĥayyir olup bildikim cem‘i ħalk kızını (3) Meysereye alıvirmege yardumcılar. Pes diler dilemez elümden kıızı alurlar diyüp ĥavf itdi ve müdārā itmege meşġul oldu. (4) Sābıka eytdi: Yā Emīr, sen Esmāyı Meysereye virmege rāzī olduđuñdan şoñra ben senüñ sözüñden çığmazın, her ne dirseñ (5) aña muṭi‘yin. Kızum Meysereye ciftlendür. Likin mihr alıvir, cümle şehirden Arđ-El-Sevāduñ Cebel El-Duĥān (6)

vilāyetünün emīridür, anuñ develerinden beş yüz gözleri gök ve gāyet de qara deve olsun. Zīrā bilürin, bunuñ gibi deve (7) anuñ vilāyetindden gayrı vilāyetde bulunmaz. Hıuşa zifāf gicesi kimiñ için muraşsa‘ ağır bahālu hil‘ atlar alıvirmek gere (8) kdür didi. Sābık Yā Hıdāş, muştuluk olsun ki bu nesnelereñ iz‘ āfin alıvireyin andan şoñra bilgil ki (9) elüñe bir yigit girdi ki ‘ālemde kimse aña muqābil olmaz diyüp bunuñ üzerine qavl-i qarār itdiler. Çünki gice irişüp (10) gāyet feraḥ oldı ve bildi ki Sābık bunuñ maşlaḥatını bitürmiş ve Hıdāşdan ol işitdügi sözden ötüri Hıdāş (11) öldürmege qaşd idüp göñli kınle toptolu olmışdı. Göñlünden bu kın gidüp ma‘ şūquna vāşıl olmaq (12) ricāsıyla ol gice şād oldı. Hemān şabāḥ olduḡlayın Sābıkuñ qatına gelüp çok du‘ ālar itdi. Sābık daḡı (13)

229b

bi’l-küllıye Hıdāş ile kendü arasında gezen mācerāyı ḡaber virdi. Meysere eytdi: Yā Melik, biş yüz degül ol memleketün ne miqdār (1) devesi var ise cem‘ isini süreyin, getüreyin didi. **Rāvī eydür:** Meysere bu sözi işitdüginden şoñra üç gün aqlanup (2) dur, daḡı gün yarenlerinden elli kişi alup Ārzü’l-Sevād tarafına müvecceḡ oldı. Sābık Meysereye çok leşker al didi. (3) Meysere sözi qabül itmeyüp eytdi: Yā Mevlāī, eger bizüm qabilemüz erenleri beni ta‘yīb idüp Meysere ne ‘aceb gitmiş ki (4) bunuñ gibi kişinüñ murādı iken ḡaşıl olaḡan olmaz dimelerinden ḡavf itmesem yalnız varup ol memleket ḡarāb idüp (5) murāduma yetişürdüm didi. **Rāvī eydür:** Hıdāş, kendü ta‘ allūqatıyla Meysereyi göndermege çıqdı, gözlerinden öpüp (6) ‘özr diledi. Meysere daḡı ‘özrünü qabül idüp Hıdāşuñ ellerin öpdi ve andan şoñra eytdi: Yā Mevlāī, v’Allah ḡiç (7) senüñ sözlerüñe melül olmadum. Zīrā her vaqt efendi quluna cefā idegin olur. Her kişi ḡasīb nasīb (8) kişinüñ kızının almak qaşditse aña lābūd virir ki bunuñ gibi zahmetlere şabr ide. Zīrā ay gibi maḡbūbe kıymetlü olup (9) mihirleri çok olur. Andan şoñra vedā‘ idüp yine döndiler. Hıdāşuñ ol ki maqsūdı idi, yetişdi. Zīrā (10) Hıdāşuñ Meysereyi irāq yire şalduḡundan murādı buydı ki qaçan bu vilāyettinden qaçup gitdügi vaqtin Meysere (11) bunlaruñ ardına düşüp kızın elinden almaya. Esmā‘nuñ ḡaşmı ‘ Abdü’l-Melik eytdi: Meysere gitdügünden şoñra (12) sehl ü zamān geçmedin, Hıdāş ve buña müte‘ allıq kişiler Sābıka varup otluqları ve şuları kıtlıḡından şikāyet (13)

230a

eylediler. Vāqi‘ ol yıl gāyet kıtlıq olmışdı, kıtlıḡı bahāne idüp Benī Beşer bin Cebhe qavminden elli ola cem‘ i mälların ve deve (1) lerin alup yola girdiler. Zīrā bunlaruñ ekşeri Sābık Meysereye i‘ tibār idüp ve Hıdāşuñ kızını alıvirmege himmet (2) itdügünden melül olup

durdılar idi ve hem Meysereyi yırak yire göndermek tedbîrini Hîdâşdan işidüp begenüp (3) durdıldardı. Çünkü yola girdiler, bunlar Hîdâşa aytdılar. Ey ‘Arabuñ Ulusu, nerde maķâm tutmaĝa hâṭıruñ va- (4) -r didiler. Hîdâş eytdi: Hîcâz vilâyetine varup ķabîleleruñ birisine şıĝınup bu veled-i zinânuñ şerrinden emîn (5) oluruz. Meysere geldüĝi vaķtin Sâbık getürdüĝin kendü ta‘allükâtinden bir kız vire idi. Şânî bilürsin, (6) kişi kendülerin nesebine ķatup anuñla fahirlene ve eger Hîcâz vilâyetinde şıĝıncaķ kimse bulmayıcaķ olursavuz Mekkeye va (7) rup ‘Abdü’l-Muṭṭalib ki cem‘i ‘Arabuñ re‘îsüdür, aña şıĝınıb bu zâlimuñ şerrinden emîn olavuz diyincek bunlar aytdılar. (8) Sen ne dirsîñ? Biz aña muṭî‘ vüz. Ne yire dirseñ ki idevüz. Zîrâ ki insân ‘avratın ve oĝlan şaķlamaķ yeg midür, vaṭanın (9) şaķlamaķdan didiler ki andan soñra gice ve gündüz dimeyüp gitdiler. Āḫîrü’l-emr Benî ‘Abs vilâyetine geldiler. Oldı ki Melik (10) Ķays bunları görüp ķabûl idüp bulara ‘izzet ve ikrâm itdiler. Nitekim yuķaruda beyân olındı, āḫîr Hîdâş ol (11) cārîyeden ki Nevfel ile çâdırda bile yatmış idi. Bu ḫaberi bildikim kıızı Esmâ Mecîdle yatmış, Nevfel kıızı şüretinde (12) kıızı yirine yatmış. Hîdâş bu ḫaberi işidicek ĝayretinden yakîn oldı ki helâk ola. Ķaşd itdi ki Esmâyı depeleye. (13)

230b

Lâkin fikr idüp göndere. Eger şimdiki hâlde ben bunu helâk idicek olursam Mecîd ve ‘Anter işidürler, beni ve ne ķadar ta‘allükâtüm (1) var ise heb kıılıcdan geçürürler. Melük Ķaysuñ baña yardım degmez imdi. Vech oldur ki Mekkeye varup Beytü’l-Ĥarâmda (2) vaṭan ṭutam, bir gice Esmâyı boĝazlayup hiç kimseye bildürmeyem ve bâķî ‘ömrüm râḫatlıĝıyla geçürem didi. Bu ḫaberi bildüĝini (3) Esmâya bildürmeyüp Müdârâ eytdi: Likin kendünuñ aşḫâbına şikâyet idüp Mekkeye varup ‘Abdü’l-Muṭṭalibe (4) şıĝınmaķ tedbîrin bulara ḫikâyet itdi. Bunlar daḫı şavâb görüp yola girdiler. Āḫîrü’l-emr oldı ki ‘İlmü’l-Nâzıra (5) geldiler, nitekim yuķaruda beyân itdük idi. **Râvî eydür:** ‘İlmü’l-Nâzırı ‘Arab ķavmü ķatında meşḫûr otlı ve şulu (6) yer idi. Bu arada ķonup bir kaç gün durmaĝa niyyet itdiler. Ol gün ṭurdılar, şabâḫ olduĝlayım nâĝâh (7) gördiler, ķarşudan on kişi gelür. Bişi ĝâyet ozan kişiler, ellerinde sünñleri, göĝüñ demüre mustaĝriķ (8) olmışlar ammâ öñlerince bir heybetlü kişi bir ḫûb ata binmiş elinde bir sünñüsi var ki elinüñ şu‘â‘ gözi ķamaşdurur. (9) **Râvî eydür:** Bu öñce gelen kişi Meysere bin Mesrûķad idi. **Râvî eydür:** Meysere çünkü ‘Arzü’l-Süvvâda vardı, ol ola yine (10) bir iş itdi ki mādâm ki ‘âlem bâķîdür, ol unudulmaz. Zîrâ cem‘i evlerini ḫarâb itdi ve ekşer pehlüvânlarını helâk (11) itdi ve Benî Merbâḫ ve Benî El-Şüpbâḫ ve Benî Vüşşâḫ

ḳabilelerini yağma idüp tārümār itdi ve Ḥaylü'l-Dühānuñ (12) bir pehlüvānı vardı adına Şemrāḥ dirlerdi ' Arab ḳavm adına Şemrāḥ dirlerdi, anı depeledi. Ḥidāş Meysereden (13)

231a

beş yüz deve mihr isteyüp dururdu. Ammā Meysere esīrlerden ve bāḳī ṭavarlardan ḡayrısıñ deve yağma itdi. (1) Likin aşḫābunuñ yigirmisi helāk oldı ve otuzı mecrūh oldı. Ammā Meysere şaḫīḥ sālīm yine döndi, kerem olup (2) işbu ebyātı eytdi: Şi' r.

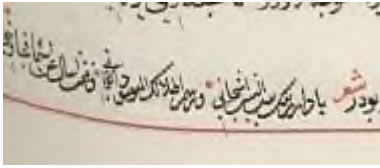
Rāvī eydür: Meysere (10) bunuñ gibi ḡanīmete yetüşüp murādı ḥāşıl olası yüz göstercek ḡāyet feraḥ olup şādılığından dūnyāya şıḡmayup ḫāline mūnāsib ebyāt (11) oḳuyı vaṭanına geldi. Yoldaşlarına bu ḡanīmetden ulaşdurdığından soñra ḳaşd itdi ki yakınını Esmānuñ anasına göndere. (12) Meyserenūñ anası bi'l-kūlliye Ḥidāşun itdüḡi işi ḫaber virdi. Meysere bu ḫaberi işidicek yakın oldı ki ḫōş ola Esmānuñ firāk (13)

231b

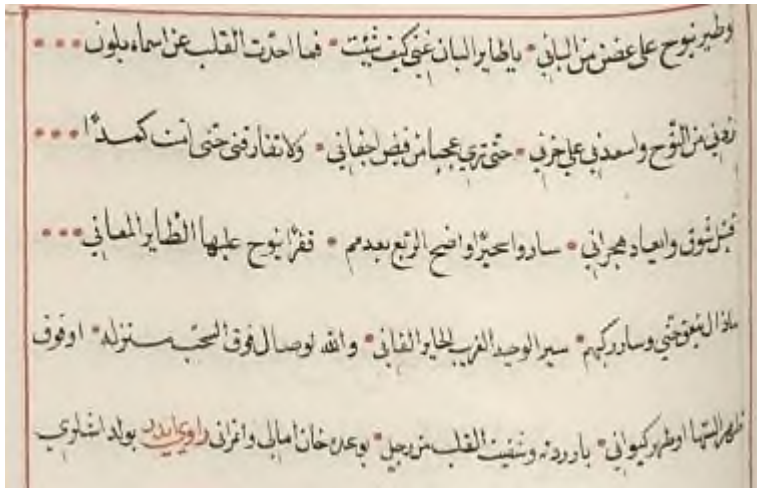
zahmet bunuñ ḳalbinde yir eyledi. Bu ḫālūñ şiddetinden Sābıkuñ ḳatına gelüp selām virdi ve eyüce armaḡānlar getürdi. Sābık (1) daḫı ḡāyet ḫōş görüp taḫşınler idüp eytdi: Yā Meysere, hemān siz gitdüḡünleyin az zamān geçmedin Esmāyı hīç birümüzüñ ḫaberi yoḡken (2) aldı,

yüri virdi didi. Zîrâ bizi bilürdi ki senüñ yardımçıñ idük. Allahuñ la‘ net anuñ üzerine olsun diyincek Meysere eytdi: (3) Yâ Mevlâi, ne yire varup vağan tıttuğın işitdünüz mi didi. Sâbık eytdi: v’Allah Oğul, şahîh haberin işitdük. Lîkin bir kişi baña eytdi: (4) Ben uğradum, Hicâz tarafı vilâyetine gitdiler didi. İmdi Ey Oğul, ço bu habîsi gelmeyecek yollara gitsün, bizüm kabîlemüz cem‘isini süreler. Teftîş (5) it, kimüñ kızın dilerseñ alıvireyin didi. Meysere bu haberi işidicek eytdi: Sen ne dirseñ aña mu‘î yüz diyüp çadırına geldi. Esmâ (6) firâkıyla ne yire başduğın bilmez, gönül Meysereye aydur, tîz yüri Esmâ kañğı kabîleye vardıysa üzerine var, Esmānuñ atasından intikāmuñ (7) almağ ile itdügi sindürmeysesiz. Meysere, gice ve gündüz bu fikre Esmānuñ ayağı başduğı yerleri görüp yüzün sürüp ağlar. (8) Bu hâlde üç gün geçdi. Likin varduğınca ğuşşası ziyāde oldı, kendü yārenlerine hālinden şikāyet eyleyüp bulardan (9) bile gitmek taleb itdi. Bunlardan on kişi bile gitmege rāzî oldılar. Andan soñra kendünüñ hizmetkārlarından biş kişi (10) dağı ihtiyār itdi ki her birisi bir ğufrete beñzer olmadın havfları yok. Gice ve gündüz işleri yırtıcı cānavar avlamakdı. (11) Dördinci gün erteye yakın ittifağ idüp Esmā gitdügi yola müteveccih olurlar. Esmā başduğı yerleri görüp gözinden (12) yaş yirine kan ağıdup yakın olup şol ebyātı okuyu gider. Ol ebyātlar budur. Şi‘r. (13)

232a

Rāvī eydür: Yoldaşları (5) Meysereden bu beytleri işidicek belāğatin ve feşāhatin ta‘accüp itdiler ve bildiler kim ‘aşk üzerine ğalebe idüp (6) hākim olmışdur. Biş gice ve gündüz yürüyüp aħîrü’l-emr ‘İlmü’l-Nāzıra geldiler. Esmānuñ kavmine buluşdılar. Nitekim (7) yuqaruda beyān olındı. Lîkin buları göricek vāfir hāy diyüp çağırdı. Elḥamdü’l-illah ki firāk u

şāla (8) müpeddel oldu. v'Allah baña meger adını öldürüvireyin ve maḥbūbum Esmāyı ve her sözi minnet olurun diyüp Meysere (9) aşḥābıyla bularuñ üzerine yürüdiler. Ḥidāş ve Aşḥāb bu ḥālî göricek bu cehle ittifāk düşdüğine (10) gāyet melūl olup cenk yarağına meşgūl oldılar. Ḥidāşuñ aşḥābı biribirine aydur Ne olduñuz? (11) Elli kişiyüz, anlar on kişiyle birkaç bî-kıymet kıllardur, tiz tutuñ buları helāk idelüm. Vallā deveci (12) daḥı deveyi sürer gibi bizi alurlar sürerler, giderler didiler. Ḥidāş, bu ḥāl göricek Meyserenüñ aşḥābına çağırup (13)

232b

eytdi: Yā 'Ümmeti, siz ḥōd bilürsüz ki ne vechle vaṭanımı terk idüp ğurbeti iḥtiyār itdüm imdi. Şimdi bu (1) şeyṭānla ḥaseb neseb yok, şunuñ gibi yerde geldiler ki kızumı ala, sizüñ nesebüñüzi 'ayblu eyleye. Bize gelen (2) 'ayb hemān size gelmekdür. İmdi 'āruñuz var ise kıovuñ, siz yardum itmeñ, biz bunu helāk idelüm didi. (3) Yine vaṭanunuza varalum, ğurbet odıyla cigerümüz göyündürmeyelüm didi. Meyserenüñ aşḥāb bu sözi (4) işidicek aytdılar. Biz senüñ bu sözüne rāzī olup zālīm olmazız. Zīrā sen bizüm katumuzda (5) kıızıñı bu yigide virdüñ ve andan soñra mihr getirüp diler, kıavlüñe turmayup (6) şunuñ gibi ḥile itdüñ. İmdi elbetde senden güciyle kıızı aluruz, seni ve senüñ yoldaşlar (7) uñ kemiklerini bundağı cānavarlara rızq iderüz. Eger cem' i 'ālemüñ ḥalkına şıgıñup üzerümüze (8) getircek olursañ ḥaqqı kıoyup bātıla yardum itmezüz didüklerinleyin Meysere ğazabından eytdi: (9) Ey 'Arabuñ Uluları, sizden dilerin ki siz baña yardum itmeyüp bunuñla beni kıoyasız. Eger bunu (10) öldürürse biribirüñüzle şulḥ idüp yine vaṭanuñuza gidesiz eger buña ğalebe idersem buları sürüp (11) re' isümüz Sābık kıatına eletevüz, ol nice iderse ide didi. Bundan soñra aşḥābına ziyāde indirüp men' itdi. Bunlar (12) daḥı Meysere Ḥidāş cemā'atine virdügin bildüklerinden ötüri Meyserenüñ sözünü kıabül idüp yerlü (13)

233a

yerinde kıovaraqladılar pes bundan soñra Meysere mecāl virmeyüp Ḥidāşuñ üzerine hücum itdi. Ḥidāş daḥı feraḥ olup na'ra urup (1) yoldaşlarına eytdi: Yā Benī 'Ammi, tutuñ bu şeyṭānı ki vaṭanumuzdan çıkıkarup ğurbet-i iḥtiyār itdürdi. Aşma' i aydur. (2) Bir sa'ātuñ içinde Meysere ğalebe idüp 'ālemi bulara kıar itdi. Meyseranuñ kıulları daḥı na'ralar urup ḥamle itdiler. Andan soñra (3) Meysere Ḥidāşa bir süñü ḥavāle itdi. Ḥidāş daḥı kıaşd itdi ki men' eyleye. Men' eyleyüp şol gözinde bir yara urup etinden (4) aşāğa depesi üzerine yıkıldı. Bu elli kişiuñ otuzunu kıum üzerine dökerler ve yigirmisi Esmādan yaña elleri başın şalup (5)

gittiler. Esmā bu hāli işidicek ağlamağa ve yüzün dökmeğe başladı. Hıdāşuñ kulları ‘avrat ve oğlanı ve mällarını sürüp (6) tağa çıkardılar. Meysere kaçd itdi ki yayağ olup bularuñ ardına düşe, aşhāb komadılar, aytdılar. Ne ki maqşūd idi hāşıl (7) oldı. İmden girü anlar senüñ elüñ içindedür. Zaħmet çekmek hācet degül. İmdi, vech oldur ki eger hıdāş öldiyse hāṭımı (8) ele alup şulh idevüz ve andan şoñra vaṭanumuza varup Esmāyı Hıdāş rizāsıyla alıvirevüz didiler. Meysere daħı rāzī olup (9) bu düşüp yatan kişiler katına geldiler, gördiler ki nicesi ölmüş ve nicesi ölmemiş. Hıdāş daħı ölmemiş. Fi’l-hāl gözini şardılar (10) ve aytdılar. ‘Āqıl oldur ki erenleri ħorlamaya. Her ne ki saña geldiyse sendendür. Zirā ol kızuñı virdüñ, şoñra niye (11) muħālefet itdüñ. Bundan ğayrı kişi olsa saña mecāl virmez, helāk iderdi. Haşīb ve nasīb oldığından ötürü senüñ (12) suçuñı bağışladı, senüñ yaramazlığuñ muķābelesinde iyilik itdi. İmdi ve oldur ki yine vaṭanumuza varavuz, Meysere (13)

233b

ne dirse aña muṭī^c olasin ‘inād terk idesin. Huşūşa sen diledüğüñ şaffın getürdi, pes ‘aqlıñı başuña (1) getür. Tā kim ğurbetde olmayasın didiler. Rāvī aydur. Çünkü Hıdāş bu sözleri işitdi, süñü yarasıñdan (2) incindüğinden ziyāde incindi. Likin bu varṭadan kırtulmağa çāre yoқdur, zarūrī sözlerini kabül idüp eytdi: (3) Yā Benī ‘Ammi, gözüm oñalmayınca ben nesne dimezin. Ol vaқt yaram oñala, siz ne dirseñüz ben aña rāzī olup size muħālefet itmem. (4) Siz ol yigidi güyegülüğe kabül itdüñüzden şoñra ben daħı kabül itdüm didi. Bular Hıdāşdan bu ħaberi işidicek şād olup (5) Hıdāşa du‘ālar itdiler ve bāķī Hıdāşuñ ölmeyen yārenlerini cem‘ idüp Meyserenüñ katına getürdiler. Hıdāşuñ elin (6) öpüp barışdılar. Buyurdi, tağdan ‘avrat, oğlanı getürüp ol gice anda oldılar, yarındası yola girdiler. (7) Meysere Esmādan nevmīd olmuşken yine eline girdüğüne şād u ħürrem ke’enne ‘ālem bunuñ oldı. (8) Bu hāl üzerine gice ve gündüz yürüdiler. Āħirü’l-emr vaṭanlarına iki günlük (9) yol kıaldığı yerde bir yere geldiler ki adına Ümm-i Ĥarḳayn dirler idi. Kaşd (10) itdiler ki bu arada kıonup kendüleri ve atları rāħat ola. Nāğāh (11) ardlarından töz belürdi, gelirek yayılan tōzı iki pāre eyledi. (12) İçinde süñüler yalmanları gözikdi, hemān bular gördiklerin (13)

234a

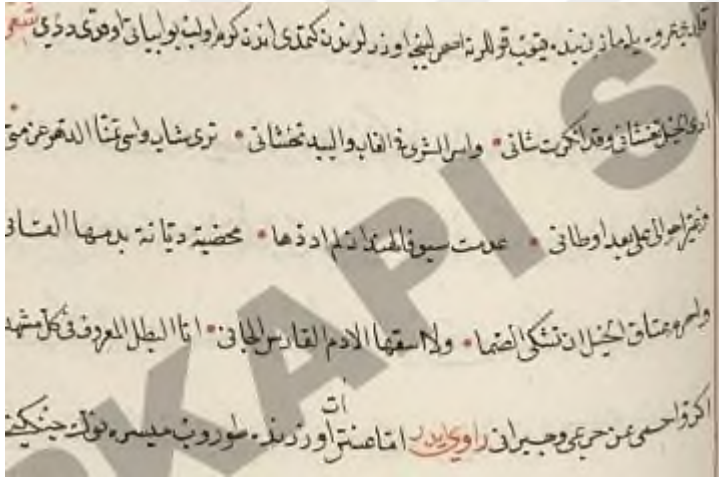
cem‘ine tevaқkıf itdiler, kimler idügin bilmek istediler ammā Meysere eytdi: v’Allah Benī (1) ‘Ammi, şimdiki hālde benüm kaçdum oldı, sizden ayrulam. Düğün ħarcı için māl ve ni‘meti (2) yağma itmeğe gidem. İmdi Allah u Te‘ālā zaħmetsüz murādımı hāşıl kıldı. Zirā

ma'lumdur ki (3) bu gelenlerde māl ve ni' met eksük degüldür diyüp cenk yarağına meşgöl oldılar. Tā şol kıata va (4) ruñ, tōz üzerlerinden gitdi, nażar itdiler, gördiler ki nice pehlüvānlar na' ralar urup gelürler. Şeybüb öñe (5) düşüp çağırur ki Ey ' Arabuñ cimrileri, gönül arzūsi Esmāyı ne yirde alup gideriñ? Bize arduñuzca tağlar ve beleñler (6) aşup nice zahmet çekdürdüñ ammā Meysere Hıdāşuñ yoldaşlarından Benī ' Absa vardukları vaqtin geçen mācerāyı ve Mecīdle Esmā arasında (7) gı hāli işidüpdür. Dāray şimdiki hālde senden dağı ' Anterden dağı kaçup Mekkeye giderüz diyüp dururlardı ve ' Anter bin Şeddāduñ şecā' atin (8) Meysereye medh idüp Meyserenüñ kalbinde bu söz yir eyleyüp durur idi. Buydı ki Benī ' Absa var Mecīdden (9) intikāmın ala ve ' Anterle şataşa. Çünkü bu arada buluşdılar gāyet şād olup yoldaşlarına eytdi: Ey ' Arabuñ Uluları, siz benüm (10) nesebime inanmazsavuz ve Esmāya lāyık idügüm bilmezsiniz. Mādām ki pehlüvānlarla buluşup haqlaşam diyüp atını ilerü sürdi, bunu gördi kıulları (11) ve ol on pehlüvānları bekleye. İlerü yürüdiler ammā Esmānuñ aşhābātı üzerinde tırdılar, hiç deprenmediler. Zırā Hıdāş aytdı ki Yā Benī ' Ammi, biz bunuñ elinden kaçdı. Āhirü'l-emr tonumuzdan bitüp nice erenlerümüz helāk itdi. Bu gelen ' Anter bin Şeddāddur, siz hōd bunuñ (13)

234b

pehlüvānlığın bilürsin. Eger Meysereye bu diyem idicek olursavuz Meysereyi ve cem' imizi kıılıçdan geçürür, (1) ' avratlarımızı ve oğlanlarımızı esir ider. İmdi şavāb budur ki hiç tanımayavuz. ' Anter bunuñ haqqından (2) gele, bundan gāyır çāre yoqdur didi. Andan soñra biz Benī ' Absdan kaçmadıq, illā Mecīdden kaçdıq. (3) İmdi her hālde Mecīd bu şeytāndan yegdür. Zırā yegler oğlanlarundandır. Haseb neseb (4) zāhirdür huşuşa ki küçüklükden ötri Esmānuñ içinde muhabbet var pesin ve bih anı gördüm (5) ki eger ' Anter bu şeytānı helāk idecek olursa ' Antere dönüp bile varavuz, Esmāyı (6) Mecīde virüp cem' i teşvişden emin olavuz didi. Hıdāşdan bunlar bu sözleri işidicek (7) fikr eyi hōş görüp yerlerinden debrenmeyüp muntazır durdılar. Rāvī aydur. ' Anterüñ (8) kıardaşı Māzin, Benī ' Abs kıavmünüñ öñünce idi. Hemān ' Anter hamle itdügünleyin (9) bir dağı hamle itdi ve eger leşker birbirine kıaruşup araya ' Anterüñ tōzi ' ālemi kıarañu (10) itdi. Yigirmi kıışıyle kıaşd itdi ki Hıdāşuñ cemā' at arasına kıılıç kıoya. Hıdāş çağırup (11) eytdi: Ey ' Arabuñ Uluları, v' Allah sizden gitdügümüze pişmānuz, şuçumuzu ' afv idüñ, sizden gideliden birü başumuza (12) ne zahmetler geldi. Şimdiki hālde siz bu Kıaraşoluñ üzerine galebe itdügünüñden gāyır murādumuz yoqdur diyüp emr itdi. (13)

Ne mikdār cemā‘at varsa Benī ‘Abs kavmine koşdılar. Benī ‘Abs kavmi Esmānuñ ele girmesi yüz göstercek gāyet ferah (1) bulup Mecīdūñ murādı hāşıl olur didiler. Rāvī aydur. ‘Anter ve bākī aşhāb na‘ralar urup cenk itmege meşgūl oldılar. (2) Meysere dağı arslān gibi kükreyüp kimge süñü ursa ‘ālemi bir dağı görmez ve kulları ellerinde süñülerle ve kılıçlarla cenkler (3) idüp mālīk olmaya cānlar arasını seyrān itdürdilerdi. Rāvī aydur. Meysere ol gün on pehlüvānla Benī ‘Absdan (4) elli kişiyle muķābil oldı. Öyle olmadın yedisin helāk itdi ve bākīsın yaralu eyledi. ‘Urva bin Alurdı ve Māzin (5) bunda koydı ammā Şeybüb üç kula muķābil oldı. İkisın öldürdi, üçüncisi Şeybüb dizinde oķla urdı. Şeybüb yaralu (6) ‘Anterden yaña dönüp eytdi: Yā Āhī, işbu kişi ‘aķıllar denk idicek iłtdüğünden nice pehlüvānuñ helāk oldı ve nicesi mahrūm (7) ķaldı. ‘Urva ve Māzin bunda kıyup kullarına işmarlayınca üzerlerinden gitmedi andan kerem olup bu ebyātı oķudı. didi. Şi‘r. (8)

Rāvī eydür: Ammā ‘Anter at üzerinde tırup Meyserenūñ cengini (12) teferrūc iderken Şeybübun bu sözlerini işidüp aşhābına itdügi işi görüp ķaşd itdi (13)

ki ilerü varup muķābil ola. Līkin Muķri‘l-Vaḥş ‘Antere eytdi: (1) Yā Benī ‘Absuñ Pehlüvānı, senüñ ḥaķķınçün ki güneş anuñ emriyle toĝar, (2) senden dilerin ki baña destūr viresin, kerem şol mütekebbir ķulı (3) helāk idem. Zīrā göñlüm bunuñla cenk itmegi gāyet ister. (4) Bilmezsin ki ne ḥāldür göñlüme dürlü dürlü nesnelere gelür ki (5) hīç evvel ḥāturuma gelmez idi didi. ‘Anter bu sözi işidicek (6) eytdi: v‘Allah Yā Muķri‘l-Vaḥş, göñlümi biraz ferah ķıldıñ. (7) Zīrā ben taleb itdüm ki bu yigidle cenk idem, lakin göñlüm (8) dilemez didi. İmdi meydān gir eger ĝalebe idicek olursañ (9) olsun ki helāk idesin. Zīrā ata binmege ben yarar olalıdan (10)

berü kimse’i bu vechle sevdüğüm bilmezim. Hıuşūşa ki bunca pehlüvān (11) larum helāk itdi. Pes biz dilerin ki bunı yanuma getürdüm, benüm (12) buña muḥabbetüñ sebebin bilem ve andan şoñra yārenlerümüñ intikāmın bundan alam (13)

236a

didi. Bu vechle ittifaḫ idüp Muḫri’l-Vaḫş atın meydāna sürdi. (1) Āḫirü’l-emr Meysere ile buluşup birbirne muḫābīl oldılar. Meysere (2) ‘azīm cenk iderdi. Zīrā Esmānuñ cemā‘atle varup Benī ‘Absā (3) ḫarışdığın göricek ḡāyet ḫışm idüp ölmesine rāzī oldı. (4) Nice zamān süñüyle cenk idüp birbirine yaralar urduḫlarından şoñra (5) ḫılıçların ellerine alup nice zamān daḫı ḫılıçla cenk itdiler, aḫşām (6) olunca birbiriyle ‘azīm cenk itdiler. İki ḫarafuñ pehlüvānları bunlaruñ (7) cengin görüp müteḫayyir olup ḫurdılar idi. Meyserenüñ ḫulları (8) bu mecūsuları eledüp bir ḫaḡ içine ḫoyıcaḫ ‘Anter ardlarınca vardı. (9) Bu ḫullaruñ nicesin depeleyüp ‘Urvayı ve ḫardaşı Mazīni ve bāḫī mecūs (10) ları bundan ḫalāş idüp aldı, yine döndi. Meysereyle (11) Muḫri’l-Vaḫş, cenk zaḫmetinden şikāyet idüp Meyserenüñ (12) dilegin añardı. Māzin ve ‘Urva göricek aydursın. (13)

236b

Yā Muḫri’l-Vaḫş, v’Allah ‘Anterden ḡayrı ḫişide biz bu erligi (1) görmedük dirlerdi. Hıuşūşa ki daḫı bu civān-kerem (2) başında bir yigit diyincek ‘Anter eytdi: Erlik yaşuñ azlığı ile (3) ve çoḫluğu ile olmaz. Bil ki erüñ er üzerine ziyādeliḡi ḫuvvetiyle (4) ve şabrıyla olur didi. Yarın şabāḫ olsun ziyāde ben meydāna (5) girerin. Bu şeyḫāna kendülüḡin bildüreyin. Eger Allah u Te‘ālādan (6) dilerin ki bu benüm yārenlerümden olsa veyāḫūd Allah u Te‘ālā (7) bunuñ gibi baña bir oḡul rüzī ḫıla ki düşmānlara anuñla ḡalebe (8) idevüz. Ammā bunuñ gibi oḡlum olmaḫ ba‘iddür. Zīrā ‘Ableden ayruḫ (9) oḡlan olmaz ve bāḫī ‘avratları göñlüm dilemez didi. Andan şoñra cem‘i atlarından (10) inüp Esmānuñ ḫavmiyle ḫa‘ām yimege cem‘ oldılar. ‘Anter Ḥidāşa kendüleri ḫoyup (11) gitdüḡiçün çoḫ ve dehmler itdi. Ḥidāş cevāb virüp Yā Mevlāi, ben sizden (12) gitmedüm, ālāsından ḫorḫup ve Melik Ḳaysdan utandüğümden gitdüm. Zīrā ḫardaş oḡlı (13)

237a

Mecîd Esmâyı sevüp yaramaz işler idecek. Ben Qaysla buluşdum, aytdum. Gel, Esmâyı Mecîde (1) aluvir, sen de biz de zaḥmetden qurtulalum didüm. Râzî olmadı, bil ki qanıni bağısladı. Ol (2) sebebden Mekkeye gitmege qaşd itdük, oldı ki bu şeytân ardumuzdan yetişdi, bize şunuñ (3) gibi işler itdi. Eger gelmeseñüz bizi vilâyetine eletüp nice dilerse eyle ider. didi (4) didi. **Râvî eydür:** ‘Anter bu ḥaberi işidicek ‘özür dileyüp eytdi: Siz gitmeyince ben (5) Mecîdüñ kışşasın işitdüm ve andan soñra ya Mecîd Esmâyı saña baña aḥ idüp (6) anları yine vaṭanlarına getürmeyince saña buluşmayam diyüp and içüp dururın didi. Andan (7) soñra Ey ‘Arabuñ Ulusu, tamâm ‘âlem idersüñ, Esmâyı Mecîdden eyü yigide virmezsüñ (8) diyince Ḥidâş eytdi: v’Allah Pehlûvân, benüm virmedügüm Mecîdi begenmeyüp ğayrı kişi istedügümden (9) degüldür. Bil ki Melik Qays râzî olmaduğundandır diyüp ‘Anterüñ göñlini ḥoş itdi idi. (10) Andan soñra ‘Urva bin Âlurd, Ḥidâşa Meyserenüñ aḥvâlınden şorup eytdi: Sebeb ne oldı? (11) Kişinüñ gibi pehlûvânken niçün Esmâyı buña virmedüñ diyincek eytdi: Yâ Mevlâî, pehlûvânlığın (12) begenmeyüp virmedüm. Bil ki qara olup nesebini bilmedügüm sebebden virmedüm diyüp evvel-i aḥir ḥikâyet (13)

237b

şerḥ idecek ‘Anter eytdi: v’Allah bunuñ kışşası yaman, benüm kışşama beñzer. Ka‘be ḥaqqıçün (1) bu sözleri işidicek ‘Anter eytdi: Göñlüm qaçdı ve ‘aqlum denk oldı. Eger Meysere (2) Esmâdan vâz gelüp daḥı anı eglemeyeceğın bilsem yarın çıkdüğüm vaḳtin suçın ‘afv (3) iderdüm, anı pehlûvânlarumdan beg iderdüm. Lîkin anı öldürmeyince bu fitne başılmaz (4) didi. Bularuñ ḥâli bu vechle ammâ Meysere Esmânuñ cemâ‘ at düşmânlara qoşup elinden çıkdığın (5) göricek ve bu eñirler qurtulup qulları helâk olduğın işidicek ‘âlem gözine qarañu oldı. Nolaydı dünyâya (6) gelmeyeydüm diyüp ḥüzn deryâsına mustağriḳ oldı. Biraz Esmânuñ derdinden ağlayup bu ebyâtı inşâd itdi. (7) Şi‘r.

Rāvī eydür: Bākī Cemā' at yanına gelüp gice qarañuluğunda gitmek gerek diyü meşveret (13)

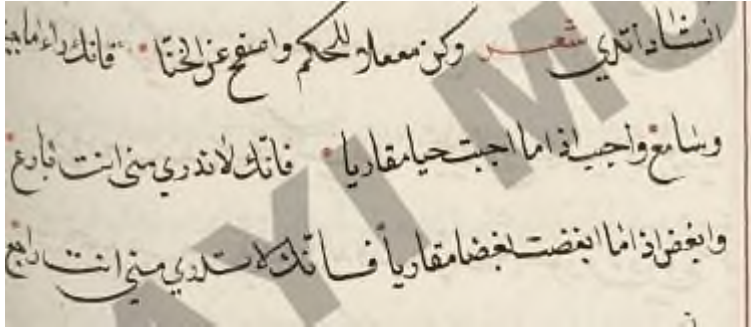
238a

qılmadılar. Meysere rāzī olmayup eytdi: Şol Teñri haqqıçün ki 'ālemüñ üzerine gālibdür, ben (1) bunlardan ayrılmazın. İllā meger kim ölem veyāñüd buları helāk idüp Esmāyı bularuñ elinden gücle alam. Eger (2) sizüñ gitmek haçuruñuz dilerse destür virdüm, şabāñ olmadan gidüñ. Lakin atıma varup (3) yaramaz haberler virüp benden ümīdın kesdürüp kılcını mecrūñ qılmañ. Zīrā ben bilürin (4) ki bu Benī 'Abs ehlini helāk idüp murāduma yetüşürin didi. Yoldaşları (5) bu haber işidicek aytdılar. Hāl, siz didüğüñleyin olcağ olursa senüñ işüñ (6) bir yaña olmayınca seni terk itmezüz. Huşuşa ki şoñra gören kişi olmasa biz anlaruñ (7) üzerine gālib idük. Meysere eytdi: Gerçek idersiz inşāllah, yarın olsun. (8) Eger yalnız gelürlerse şol ki maqdür mıdur, şarf iderin ve eger bi'l-küllıye hamle (9) idicek olursa cem' isi süñüyle helāk ideyin diyüp ol gice melül ve mañzün yatdı. (10) Şuñ-ı şādık olmazdan evvel cenk yarağın idüp atına süvār olup Benī 'Abs tarafına müteveccih olup (11) çağırdı kim Ey Aşñāb Vilāyetüñ Pehlüvānları, dilersenüz yalnız gelüñ veyāñüd cem' iñüz. (12) Biz bugün size erlik nice olur göstereyin. Zīrā siz benüm 'avratum Esmāyı alalıdan berü dünyāda didi, (13)

238b

olduğumdan vāz geldüm. Mādām ki şu şahrāda qanum dökülmeye veyāhūd Esmāyı sizden alup (1) sizi bu şahrānuñ cānavarlarına rızq eylemeyince sizden vāz gelmez didi ve bu ebyātı (2) inşād itdi. Şi‘r.

Andan şoñra cevelān urup meydān içinde arslān (6) gibi tırdı ammā ‘Anter bin Şeddād bu sözlere işidicek (7) meydānuñ kenārında tırup cem‘i pehlüvānları yanına cem‘ oldu. Tā şol (8) vaqtedek ki Muḳri‘l-Vaḫş geldi, ilerü varup ‘Antere eytdi: Bī‘llah, Yā Pehlüvān, (9) bir ‘acā‘ib hāl hikāyet ideyin, biraz vaqt qulağnuñ benden yaña tut. ‘Anter (10) bu sözi işidicek Muḳri‘l-Vaḫşa nazār kıldı, gördi ki beñzi şararmıñ üzerinde (11) bu ‘alāmet za‘if zāhir olmuñ. ‘Anter eytdi: Yā Şām Vilāyetinüñ (12) Pehlüvānı hālün, ḫaber vir ki saña ne vāḳı‘a oldu. Dünki pehlüvāndan qorqup (13)

239a

anuñ heybeti gönliñi za‘if kılmasun didi. Muḳri‘l-Vaḫş eytdi: Yā Pehlüvān, ba‘zısını bildün ve ekşerini bilmedün. Benüm (1) bu hālüme sebeb oldu ki yatdum ne ‘aceb şunuñ gibi genç yigide galebe idemedüm diyüp bu bizüm pehlüvānlarımızı (2) helāk itdüğünü fikr iderün. Uyumuşın, düşümde görürin ki bir ıszlıq yirde tırup. Çevre yağı dürlü dürlü (3) cānavar olmuñ, ben feryād iderin. Cem‘isi qaşd itmişler ki benüm etümi yiyüp qanum içeler. Ādem oğlanı bir qorqduğı kişiden ne vechle (4) amān dilerse ben daḫı bunlardan amān dilerin. Bunlar bi‘l-külliyeye faşih diliyle baña çağururlar ki sen ‘ādetiñi terk eyledünçün elbetde (5) birisini yirüz. Zīrā qaçan ki sen pehlüvāna galebe itseñ bize qurbānlar iderdün çünkü sen bundan vāz geldün, biz de saña yardum (6) itmekden vāz geldük. Şimden girü hiç kimseye galebe itmezsin. İnanmazsañ yarın göresin didiler. v’Allah yā pehlüvān bu düşden gönüm (7) gāyet qorqdı. İmdi bu düşün gerçekliğı ve yalanlığı bugün meydāna girmekle ma‘lüm olur ve eger ben bunu helāk idersem (8) ma‘lüm olur ki düşüm yalanmış ve eger bu beni helāk iderse ma‘lüm olur ki benüm elümden ḫaber virmek (9) imiş diyüp meydāna girmek için ‘Antere çok āndlar virüp yalvardı. ‘Anter daḫı bu sözlere (10) işidicek müteḫayyir olup eytdi: Yā

Muḳri'l-Vaḥş, bu dūşūñ göñlüñi ḳorḳutdı ve (11) ānd virdüğüñ daḫı beni meydāna girmekden men' itdi didi. İmdi ne dilerseñ it, destūr (12) virdük didi. Fi'l-ḫāl Muḳri'l-Vaḥş ilerü urup 'Anterūñ elin öpüp aḡladı. (13)

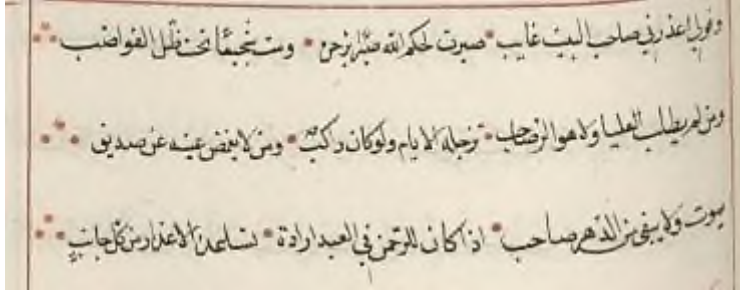
239b

Mādām ki sen ḫayvetdesün ve 'avratımı ve oḡlum Sebi'-ü'l-Yemeni ḫōşca ṭutasın diyüp vaşiyet itdi. (1) Bir nice ḫāline münāsib beytleri oḡuyup Meysereye muḳābil oldı. Meyserenūñ üzerine bir vechle itdi ki (2) 'aḳıllar müteḫayyir oldı, atlarunuñ ayaḡı tōzundan kendüler ḳarañuluk içinde ḳaldılar. **Rāvī eydür:** (3) Ol oḡduḡları ebyātlar budur. Şi'r.

240a

Şi'r.

Rāvī eydür: Ol gün öyle vaqt geçince ‘azīm cenk idüp biri birine zafer bulmadılar, (4) biri birinden ayrıldılar. Biraz rāḥat olup yine gele nāgāh Meyserenüñ eline bir kulu bir keskün ḥarbe (5) şundu. Yā Pehlūvān niçün şāḥīr idersin, tut şol ḥarbeyle bunuñ işin bitür didi. Meysere (6) daḥı bu kuluñ elinden bu ḥarbe’i alup Sen dön. Gör imdi bu sa‘āt buña ne iş iderin (7) didi. Ḥaşm daḥı gāyet pehlūvāndur ve illā öyleye qomazın, kıydın görürdüm diyüp Muḳri’l-Vaḥşa bu ḥarbe’i ḥavāle (8) kıldı. Muḳri’l-Vaḥş daḥı evvelki gibi kılıç çeküp Meyserenüñ üzerine yürüdi ammā ‘Anter nice nesne içün melül (9) olup durur idi ve buña cengi uzatduğunu istemez ve bir daḥı buña Meysereden intikām almaq (10) isterdi. Ammā meydāna girmediği Muḳri’l-Vaḥşuñ indürüp ilḥāḥ itdügiçün (11) idi ve andan soñra düşini dökme içün idi. Pes ‘Anter ikisünüñ cengine naẓar (12) idüp tırur idi. Tā şol vaqıtdeñ ki biri birinden ayrulup süñülerinden (13)

240b

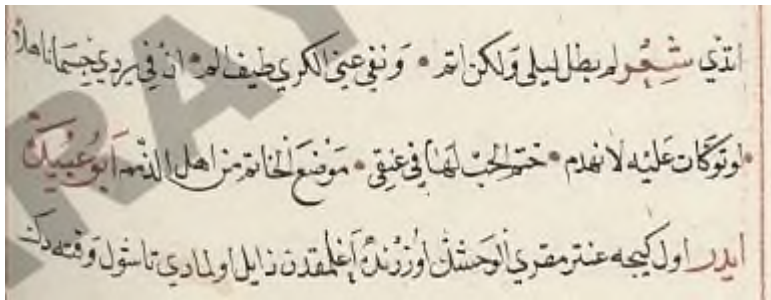
durdılar ve andan soñra Meysere dönüp ḥarbe eline alduğun göricek (1) ‘Anter gāyet melül olup eytdi: Muḳri’l-Vaḥş ḥarbe cengin bilmez idi vāḥ ‘acebdür (2) eger şeytān Muḳri’l-Vaḥşa bu ḥızır yetüştürmezse eger sözüüm qabül (3) idüp döncegin bilsem gel git diyü emr iderdüm. Lākin bilürin sözimi (4) qabül itmez didi. Māzin bu sözi işidicek eytdi: v’Allah eger Meysere (5) Muḳri’l-Vaḥşa ḥızır getürcek olursa ardundan süñümle anuñ işin bitüreysin (6) diyincek ‘Anter eytdi: Bir kişiyle meydāna girerüz daḥı dutavuz aña ḥīle idevüz andan soñra (7) ḥicāz vilāyetinüñ pehlūvānları dirilür ve Allah bunu ben itdürüp şarāb şoḥbetlerinde ‘Arab ulularunuñdur, hünerin (8) işitmez didi. **Rāvī eydür:** Bunlar bu sözdeyken Muḳri’l-Vaḥşı El-Vaḥşuñ fırsatın bulup ḥırsla (9) urdı. Muḳri’l-Vaḥş daḥı qalkānın muqābil tutdı ki men‘ ide, qalkāna doḳunup yıldırım (10) gibi geçüp iki gözünüñ arasına yetişdi. Fi’l-ḥāl dem-i nefesi (11) bağlanup atdan aşığa yıkıldı. ‘Anter bunu göricek vāḥīr-bāḥ (12) ḥayf olsun saña, Ey Şām Vilāyetinüñ Pehlūvānı, v’Allah düşüñ ta‘bīr olundu. (13)

241a

didi. Andan sonra Meysere kaşd eyledi ki Muḳri'l-Vaḫşı yiryüzindeyken yine ura. Likin Muḳri (1) 'l-Vaḫşuñ aṣḫāb bi'l-küllīye Meyserenüñ üzerine ḥamle idüp aḫşām olunca cenk idüp (2) men' itdiler ammā 'Anter ve Māzin ve 'Urva bin Ālurd, Muḳri'l-Vaḫşuñ üzerinden gitmeyüp çevresin (3) alup durdılar. Muḳri'l-Vaḫşuñ gāḥ 'aḳl gelür 'avratın ve oğlu Seb' i'l-Yemeni 'Antere ıṣmarlar (4) idi gāḥ olur 'aḳl gidüp bī-ḥōd olurdu. **Rāvī eydür:** Esmānuñ atası bu ḥāl (5) göricek feryād idüp eytdi: Bizümle ölüm ortasında 'Anterden ğayrı kimse ḳalmadı. (6) Zīrā bu şeyṭān 'Antere daḫı zafer bulcaḳ olursa bu leṣkeri cem' i ḳılıcdan geçürdüğünden (7) sonra bizi daḫı niçe dilerse itse gerek didi. **Rāvī eydür:** 'Anter ol gice erteye degin (8) Muḳri'l-Vaḫşuñ üzerinde uyumayup melül, maḫzün 'aceb erte ne vaḳtın ola ki Meysere- (9) -den intiḳām alam diyüp ṭururdu. Ammā Meysere ṣād u ḥürrem dönüp ol esirleri iletdükleri (10) taḡ içine gelüp ḳullarına aydur Muṣtuluḳ olsun ki fırsat bizümdür. Zīrā bugün yıḳduğum (11) kişi, Benī 'Absuñ kilisesünüñ pehlüvānidur. Yarın 'Anteri daḫı bu vechle yıḳup maḫşūdumuza (12) vāṣıl olavuz didi. Ol gice anda ṣabāḥ olunca yatdılar. Hemān ṣabāḥ (13)

241b

olduğunlayım meydāna girüp çağırdı ki Ey Ḥicāz Vilāyetünüñ Pehlüvānları, ṣabāḥdan meydāna (1) gelüñ, 'ömrünüzi ḳaşaldın, siz benüm ardumca yine geldüğüñüzi bildüreyin. Ben kimseye intiḳāmum (2) ḳomazın. Gelüñ bugün ayırd olalum veyāḥūd selāmetle vaṭānuñuza gitmek dilerseñüz (3) 'avratum Esmāyı ve atası ve daḫı anlaruñla kim varsa baña virüñ. Siz varuñ, selāmetliḡle (4) diyāruñuza gidüñ. diyüp cevelān gösterdi ve meydān içinde ṭurdu ve bu ebyātı inṣād (5) itdi. Şi' r.

Ebū 'Ubeyde (7) aydur. Ol gice 'Anter Muḳri'l-Vaḫşuñ üzerinde ağlamaḳdan zāil olmadı. Tā ṣol vaḳtedek (8) ki Meyserenüñ nidāsı ḳulaḡına girdi, naḳar ḳıldı, gördi ki ḳardaşı Māzin meydāna girmeye (9) kaşd itmiş. Māzini meydāna girmekten men' idüp ṣıçrayup atına binüp aydur Bunuñ gibi ḳurenānuñ oğlu veled-i zīnaya (10) ben girmeyincek ölürsem cem' i pehlüvānlarımı ḳılıcdan geçürür. Göm gök demüre mustaḡriḳ olup (11) atın meydāna sürüp

aydur. Ey Veled-i Zinā, sen bize kangı gāyet kız şatduñ zīrā şunuñ gibi (12) pehlüvānum helāk itdūñ ki bir dağı buncılayın pehlüvān gelecegi ma' lüm degül didi. **Rāvī eydür:** (13)

242a

Meysere 'Anterūñ bu sözlerin işitdi lakin cevāb virmeyüp şusuz yir şuya nice bulaşu (1) rsa bu dağı 'Antere şol vechle bulaşdı ammā gönünde Muḳri'l-Vaḫşa nice itdümse buña (2) dağı eyle iderin diyüp ikisi birbirine ḫamle itdiler ve ol gün nice zamān 'azīm cenk idüp (3) ḳoc toḳuşur gibi toḳuşdılar ve bir vechle na' ralar urdılar ki işidenler, yir yarıldı veyāḫūd ḳıyāmet (4) ḳopdı şandılar. İki tarafuñ ḫalkı bularuñ cengini görüp müteḫayyir olup kendüleri untdılar (5) ammā Şeybüb Meyserenüñ ḳullarından 'Antere bir hıızır yetiše diyüp ḳafasını şaḳlayup ṫurur (6) idi ve ḳardaşı 'Anter cengi bu vechle uzatduğına ta' accüp idüp ṫururdu. Tā şol vaḳtedek (7) ki yoruldu, rāḫat olmağ için biri birinden ayrıldılar. Şeybüb bu ḫāli göricek 'Antere eytdi: Yā Ḳardaş (8) bugün saña noldı? Bu yigit saña galebe itdi ola mı. Zīrā ol senüñ üzerüñe yamanmadan (9) ḫamle idersin, andan şaḳunursın. 'Anter bu sözi işidicek eytdi: Yā Şeybüb, v'Allah her vaḳt (10) ki ḳaşd iderin, süñüyle urup helāk idem, elüm titrer ve yüregüm ḳopar. Pes imdi bu ḳişi ya sāḫirdür (11) veyāḫūd bunda nesne vardur ki ḳılıcdan ve süñüden bunı şaḳlar. Muḳri'l-Vaḫşuñ ḫālini ma' zūr (12) ṫutduđ diycek Şeybüb eytdi: Yā Āḫī, v'Allah senüñ 'aḳluñ ya gitmişdür veyāḫūd bu yigit (13)

242b

saña galebe itmişdür. İmdi baña emr it, Beytü'l-Ḥarāmuñ ulu putı dağı bunı dise (1) bir oḳla ben bunı helāk iderin didi. **Rāvī eydür:** 'Anter Şeybübden bu ḫaberi (2) işidicek geldi ve Meysereden yaña arslān gibi ḫamle idüp Meyserenüñ atınuñ yanında bir süñü (3) urdı ki ikisi bile yir üzerine düşüp yakın oldu ki Meysere helāk ola. Şeybüb Meysereyi (4) bunda ḳoymayınca 'Anter üzerinden gitmedi. Meyserenüñ aşḫābı bu ḫāl göricek her birisi tārumār (5) olup vaṫanlu vaṫana gitdiler ve ol aradan 'Anter, Muḳri'l-Vaḫşuñ üzerine geldi. Gördi ki helāk (6) olmağa yakın olmuş, ol gün ol gice anda ḳarār ḳıldılar çünkü şabāḫ oldu, buyurdu, (7) Muḳri'l-Vaḫş öñinde bunı buğazlayup yüregüm bunuñla şovudam diyüp geldükleri yola yine dönüp (8) gitdi. Bir devenüñ üzerine per gitdiler ve Meysere arḳurı at üzerine yükdüp ökce sürdiler. (9) Dağı eytdi: Her yerdeki Muḳri'l-Vaḫşdan ümīdi kesem, Muḳri'l-Vaḫş öñünde bunı boğazlayup (10) yüregüm bunuñla şovudam diyüp geldükleri yola yine dönüp gitdiler ammā Esmā Mecīde bulışacađıñ (11) Esmānuñ atası ve bāḳī yoldaşları Benī 'Abs

vilâyetinde gitdikleriçün şād ve hürrem yola (12) girdiler. **Rāvî eydür:** Akun akun üç gün miqdârı gidüp Beytü'l-Ḥarâma yakın varıcak (13)

243a

nazar kıldılar, gördiler alar atlar toynağunuñ tōzı tutmuş, at süheyli ve adam āvāzı 'ālemi (1) tōldürmüş, bunu göricek bir arada tırup meşveret itdiler. Tā şol vaqtedek ki üzerlerinden (2) tōz gitdi, nazar kıldılar. Gördiler ki 'alemler çözülmüş ve süñüler çatılmış. Şimşek ile bir gibi kılıclara (3) yalabur tamām bildiler ki büyük pādşāhuñ leşkeridür ammā 'Anter eytdi: v'Allah bu 'Alemler Melik Nu'mānuñ 'alemleri- (4) -dür. Noldı ki 'Irāk vilâyetinden Ḥicāz vilâyetinden ötürü giderler, bileydük diyincek 'Urva bin (5) Alurd eytdi: Zann iderin ki Mekkeye ziyâret itmege gider. didi. 'Anter bu haberi 'Urvadan (6) işidicek eytdi: Yā 'Urva, bu senüñ sözüñ gāyet ba'id var. Zīrā kişi ki oda tırup (7) Melik Ḳiseriye sücüd itmekde muvāfakat ide. Ol Mekke'i ziyâret itmege mi gelür didi. Ebū 'Ubeyde (8) aydur. Melik Nu'mānuñ Mekkeye geldüklerünüñ bir 'aceb sebebi vardur. Zīrā yukarıda beyân (9) olunupdur ki Melik Nu'mānuñ maḳāmı Ḥīradur ve Mekkeye şerefü'l-lah geldüğine sebep anda (10) bir 'aceb düş görüp ḳalbi gāyet muḫtarib olduğundan idi. Zīrā düşünde bir gice (11) gördi ki bir yüce tağunuñ üzerinde tırup, öninde bir büyük fil hortumundan odlar (12) saçılır. Fil, Melik Nu'māni ḳovar hemān önince ḳaçar. Melik Nu'mānuñ ḳavmi Allaha yalvardılar. Hiç (13)

243b

kimse, fil bunuñ üzerinden men' idemez. Nāgāh bir güzel yigit bir tıru ata binmiş çıkageldi, (1) aydur. Yā Nu'mān, ḳorḳma. Uşda saña meded yetişdüm diyüp kılıçlar iki pāre eyler. Melik Nu'mān bu yigide (2) ne kişisin diyüp şorar. Bu yigit aydur Benī Şībān Ḳabīlesinden Āyn aduma Hānī bin Mes'ūd (3) dirler Andan şoñra döner, geldügi yire yine gider. Bu hālle Melik Nū'mān uyanu gelür. Ol gice (4) şabāḫ olunca 'aḳlını tamām düşürmez, ol gün kimseye bu düşü haber virmez, yarındası gice (5) bi-'aynihi bu vech ile bu düşü yine görür. Fi'l-cümle yedi gice bu vechle bu düşü yine görür. (6) Āḫirü'l-emr ne miqdār 'aḳılları ve 'ālimleri varsa cem' idüp aydur Şunuñ gibi düş görürüm, (7) elbetde bu düşü işidicek ta'bir itmek gereksiz didi. Rāvî aydur. Melik Nu'mānuñ ḳatına ḫāzır (8) olanlar bu düşü işidicek ta'accüp idüp baḫş idüp sözi uzadurlar. Hiç kimsene Nu'mānuñ (9) gönlin emān kılcaḳ söz söylemez, belki biri bize muḫālif söyledükleri sebeble guşşasın daḫı (10) ziyāde iderler ammā Ḥecār bin

‘Āmir ilerü varup Nü‘ māna du‘ ā idüp aydur. Melik, ni‘ metüñ haqqıçün (11) Mekkede Saṭīḥ El-kāhinden ğayrı kimse bu düşüñ ta‘ bīrin idemez didi. Melik Nu‘ mān bu ḥaberi işidicek (12) biraz teşvīşinden emīn olup buyurdi: Cemi‘ Sādāt-ı ‘Arab, cem‘ olup Mekkeye gitmek merağın (13)

244a

gördiler. **Rāvī eydür:** Gice gündüz sürdiler, oldı ki ‘Antere buluşdılar. Çünkü ‘Anter Melik (1) Nu‘ mān idüğin bildi. ‘Urva bin Ālurdı ve ğardaşı Mazīn ve yoldaşlardan on kişi dağı (2) alup Nu‘ mānuñ leşkeri içine girdi, bildügi kişilere selām virdi, vardı. Āḥirü’l-emr (3) Melik Nu‘ mānuñ yağınına geldi, Melik Nu‘ mān göricek atından inüp ḥizmet idüp selām (4) virdi. Melik Nu‘ mān ‘Anteri göricek gelüp ‘Aleyküme’s-selām, didi. Atuña bin diyüp yanına (5) aldı. ‘Anterüñ ve bākī yoldaşlarunuñ ḥālinden ve bu araya neden ötürü geldüklerin (6) bi’l-küllıye şordı. ‘Anter dağı Mecīdle Esmānuñ ḥālın ve bākī ḥikāyet ḥaber virdi. Nu‘ mān ‘Anterden (7) bu ḥikāyet işidicek eytdi: Yā Pehlüvān ‘āşuğlar birbirinden ayrılcağ, onları cem‘ itmege kendüñi (8) vağf mı itdüñ, üşenmez misin didi. ‘Anter eytdi: Yā Mevlāī, v’Allah ğardaşlara yardım itme (9) kden hīç üşenmezüm ve ‘āşuğlaruñ ğalbin düzmege elin almamağa şabrum yoğdur. Zīrā vuşlatuñ (10) taṭluluğın ve firāğuñ acılığın taṭup ṭururın ammā Yā Mevlāī, bunda senden diler (11) in ki Mekkeye neden ötürü gidersin, diyü ve yarasın dincek Melik Nu‘ mān eytdi: Yā Pehlüvān, (12) bir ‘aceb nesneden ötürü giderin ki anuñ şoñından ğāyet ğorğarın diyüp evvel-i āḥir düşüni (13)

244b

ḥikāyet itdi. ‘Anter Nu‘ mānuñ düşüni işidicek ta‘ accüp idüp eytdi: Ḥayr ola ve eger (1) ḥayr olmayıcağ olursa uşda ben ğuluñ dōstuña dōst, düşmānuña düşmān olup (2) öñüñde cān ve baş oynayam didi. Melik Nu‘ mān ‘Anterden bu ḥaberi işidicek ‘Antere taḥsīnler (3) idüp eytdi: Yā Pehlüvān, di imdi. Senüñle bile olan yoldaşlaruña destūr vir. Tā kim (4) Beytü’l-Ḥarāma bile varalum. Saṭīḥ benüm düşüm nice ta‘ bīr ider, sen ve ben işidelüm diyincek (5) ‘Anter Bi’l-sem‘i Ve’l-ṭā‘a gidelüm didi. Andan şoñra ‘Urva bin Alurda Meysere ve Muğri’l-Vaḥşı (6) ve bākī yoldaşlarını işmarladı. Kendüsi, ğardaşı Māzīnle Melik Nu‘ māna yoldaş idüp Mekkeye (7) teveccüh itdi. **Rāvī eydür.** Yuğaruda beyān olup ṭurudı ki ‘Anter dağı Mekkeye gelüp (8) gördügi düşi Saṭīḥa ta‘ bīr itdürmekden şafāsı vardı. Çünkü bu arada Nu‘ mān buluşdı, (9) yola gitmesine iğdām itdi. Bu ḥāl üzerine gıtdiler. Āḥirü’l-emr Mekkeye

geldiler, Ka‘be’i ziyāret idüp (10) Hārāmı tavāf itdiler. Benī ‘Absuñ ve adı El-Muħarrem adlu bu mekānları vardı, leşker anda qondu (11) qunki yarındası oldu, Melik Nu‘mān cemi‘ aşhābiyla ‘Abdü’l-Muṭṭalib ziyāret itmege gitdi. ‘Abdü’l-Muṭṭalibi (12) muħkemde buldı, gördi, iki oğlı ki biri ‘Abdü’l-Lātdur ve biri ‘Ayerān ya‘ni Ebū Ṭālibdür. Bākī (13)

245a

oğlanları kimi şağında kimi şolında oturur ve Beytü’l-Hārāmuñ ve Qureysüñ müşābih ve sādāt, (1) ol meclisde hāzır oturmuşlar qunki Nu‘mānuñ geldügin gördüklerinleyn ayaq üzre gelüp ‘Abd (2) ü’l-Muṭṭalibe qarşu vardı, selāmlaşup yine döndi Merħabā, hōş geldüñ! diyüp yanına aldı ve bākī (3) Nu‘mānuñ aşhāb ‘Anterle ve Hecār bin ‘Āmirle ayağın ṭurdılar. Melik Nu‘mān cemi‘ Mekke sādātına hil‘atlar ve (4) bī-nihāyet māllar ulaşdurdugundan şoñra ‘Abdü’l-Muṭṭalib baş qaldurup eytdi: Yā Melik Nu‘mān, ne sebep (5) oldu, bunda geldügin didi. Melik Nu‘mān, bu sözi işidicek eytdi: Yā Seyyidī, bir ‘aceb qor (6) qulu düş gördüm, hiç kimse göñlüm diledüginleyn ta‘bir idmedi. Şimdiki hālde bunda geldüm ki (7) Saṭiħa düşümi ta‘bir itdürüp haqıqat hāle muṭṭali‘ olam diyincek ‘Abdü’l-Muṭṭalib geldi, biraz vaqt (8) ta‘accüp idüp Ka‘benüñ Teñrisi haqqı dünyāda buncılayın bir dağı ittifāq düşse olmaz. Zirā (9) bu gice ben dağı bir ‘aceb düş gördüm. ‘Āqıllar anuñ ta‘birinde müteħayyir iş buyurdum ki cemi‘ Mekke sādātı (10) cem‘ itdiler. Şimdiki hālde Saṭiħ getirmege adam gitdi, getürseler gerek. Göresin, ne sözler söyleye ki hiç (11) kimsenüñ bir kelāmın söylemege qudret olmaya. Zirā evüñ teñrisi Saṭiħ olmuşa olcağa muṭṭali‘ (12) qilup ‘Arab vilāyetine bunu bir nişān itmişdür didi. **Rāvī eydür:** Saṭiħ El-kāhin didükleri kişi, Allah Te‘ālā (13)

245b

maħlūqātiniñ ‘acāibindendür. Zirā ki ne elleri var idi ve ne ayaq (1) ları var ve süñükleri var ve ne gözleri var, hiç ā‘zādan bir ‘uzıv yoq. Bil ki Allah Te‘ālā Saṭiħda (2) qudretin izhār idüp diriden verince tamarlardan ki biri birbirine ulaşmış, yaratmışdur qaçan ki bu yire elemlü (3) olsalar şol bez dürülür gibi dürülür getürürler, ne yire dilerlerse eletirler, ne şorarlarsa haber virüp (4) cemi‘ sırrı āşiqāre ider. **Rāvī eydür:** Saṭiħ ‘Abdü’l-Muṭṭalib meclisine getirdiler, cemi‘ hāzır olanlar (5) ‘izzet idüp selām virdiler. Selāmlarını anca āvāzla alduğundan şoñra eytdi: Cemi‘ Muħāmmed şābitdür, (6) Ol Allah kim evvel yoq ve āhiri yoq. Hükminde kimseye zulm itmez, ne dilerse anı işler. Cemi‘ maħlūqātına ‘ilm (7) muħiṭdür, şerik yoq ve nice bunuñ gibi Allah Te‘ālānuñ şifāt-ı şüpütisin ve selbisin ‘add itdü (8) günden

şoñra eytdi: Bilüñ ki sizüñle murādlaruñuz ortasında ecel vardır. Sizden öñden (9) geçmişleri fikir idüp anlardan naşihhat aluñ didi. Cüheyne bin Ğilimü'l-Yemenî aydur, bundan şoñra eytdi: (10) Tenzih iderin, şol Allah kim beni bu şüret üzerine halk itdi ve eflāk-ı seyyārenüñ şüretini kılmada (11) taşvīr itdi. Ey hāzır olan cemā' at, diñ imdi şol ki 'acāib nesnelere sorup hakīm hāzır- (12) -kuñ kelāmını işidüñ. Tesbih idüñ, şol Allah kim süzüñle hāzırdu, gāib degül didi. Andan bu ebyātı itdi. (13)

246a

Şi'r.

Rāvi eydür: (2) Şol emekdār bunün gibi sözleri söyledi ki bu oturanlar mütehayyir olup kendülerini unuttular. Āhirü'l-emr (3) 'Abdü'l-Muṭṭalib baş kaldurup eytdi: Yā Hakīm, bilgil ki 'Arabuñ pādīshāhı Melik Nū' mān bir 'aceb düş görmüş, (4) saña geldiler ki ol müşkili hāl idesin ve ben dağı bu gice bir düş gördüm anı dağı ta'bir idüp bizi emīn (5) eylesin diyincek Saṭṭḥ eytdi: Senünle gördüğüñi işideyin. Eger unutduñsa diyüvireyin didi. (6) 'Abdü'l-Muṭṭalib eytdi: Görürin oğlum 'Abdu'llah önümde тұrur, iki gözünüñ arasından bir nūr (7) çıktı, tā göge teymiş. Bu nūr cem' olduğınca aydan ve güneşden büyük olur, varduğınca ziyāde olup (8) meşref-i mağrib buzla toptolu aylar ve yıldızlar şağışınca 'Arab kavmi bu nūruñ çevresine cem' olurlar. (9) Bu nūr çevresindekilerini odla atar. Kaşid iderin ki buña yardım idem. Görürin kardaşı Ebū Ṭālib kuş gibi (10) gelür, anda bir yalıñ kılıç ki ne düşmānları urur. Andan şoñra elinden uçup gök tarafına gider. (11) 'Arazla havānuñ esicek yollarını tutar. Andan şoñra tağılup şā'ıklararı yire inüp 'Arab vilāyetini (12) tutar, hatta ekşerini helāk ider. Bundan halk çağırdılar ki Yā Ebū Ṭālib, sākin ol ve illā cemī' halkı (13)

246b

helāk itdüñ. Bundan şoñra sen böyle kılıca işāret iderin. Gelüp Yeşrib tarafına giderler. (1) Bu hālde iken uyanı geldüm. İmdi bu düş beni mütehayyir kıldı. Göreñ didi ki Bu düş neye

delâlet ider, (2) ta‘ bîr idüp bize haqîkat-ı hâl bildüresin didi vaqtâ kim Saṭîḥ El-kâhin bu sözi işitdi. (3) Serḥōş gibi bir zamân bî-hōş oldı, yine ‘aqlı başına geldi şoñra eytdi: v’Allah Allah Te‘âlânüñ (4) ‘adnân oğlanlarından bir seyyid zâhir olmasına va‘ de itdügünüñ zamânı yakın oldı. Ol oldur ki (5) Kurânuñ ve şerî‘ atuñ ve daḥı imânuñ şâhibidür. Bunuñ sebebiyle âdem oğlanlarına hidâyet virüp (6) pütleri ibtâl itse gerek ve bunuñ sebebiyle Allah tevḥîd itse gerek, Bedir âyı şakḥ itse gerek. (7) Ehl ü ḥayâ ve mütedeyyin ve kâmeti mu‘tedil emîn kişi olsa gerek ve nice ma‘ceralar elinden zâhir olsa gerek. (8) Allahdan dilerin ki beni anuñ zamânına yetişdürüp anuñ aşḥâbından olam. Ḥüsrân şol kişilerdür ki anı (9) sevmeyeler ve muştuluk şol kişilere ki anı sevdiler diyüp şu beytler oḫudu. Şi‘r.

247a

Neşir. Andan şoñra ‘Abdü’l-Muṭṭalib eytdi: Yâ Seyyid, El-‘Arab oḫluñ Ebü Ṭâlibe eyt ki ḳatuma gelsün, (1) aña beşâret olsun ki ol Benî Muḥtâruñ sen ‘ammisi olsun. Gerek senüñ daḥı belüñden (2) bir cihân pehlüvânı zâhir olsa gerekdür. Şecâ‘at, mürüvvet anda ḥatm olsa gerek, müşrikleri (3) zü’l-fikâr adlu ḳılıçla ḳırsa gerek ‘ilm-i zâhirde ‘ilm-i bâṭında, kemâlde olsa gerek, menâḳıbları ‘âlemde (4) söylense gerek, cemî‘ Meşâyiḥüñ çeşmesi olsa gerek, kevşerüñ sâḳisi ol olsa gerek. (5) Kiserî ve Ḳayşer aña muṭî‘ olup zelîl olalar. Anı Şepîr ü şeper adlu derede cenk eyleye, Melik (6) aña yardım idüp ḡâlib ola. Adı Ḥaydar, laḳabı Esed-Allah El-ḡâlibdür didi. **Râvî eydür:** (7) Saṭîḥ bu sözlere söyledüğünden şoñra bî-hōş oldı, hiç mecâl ḳalmadı. Likin Melik Nü‘mân (8) ile ‘Anter muntazır olup ne vaqt ‘aqlı başına gelüp düşümüzi ta‘ bîr ide diyüp ṭururken Saṭîḥ (9) ifâḳat bulup ‘aqlı başına geldi. Nu‘mân ḳaşd itdi ki ilerü varup düşün ta‘ bîr itdüre. Nâḡâḥ (10) Saṭîḥ na‘ra urup eytdi: Yâ Nu‘mân, sen geldüñ ki şol düşüñde gördüğüñ filden şorasın (11) ki ol seni ḳovar, aḡzından od şaça şaça. Sen anuñ öñünden ḳaçarsın nâḡâḥ bir gökçek yigit elinde (12) bir ḳılıç ḳıça gelüp fili çalup añı päre idersin. Daḥı ‘Ne kişisün?’ diyüp şorursın. Ol cevâb (13)

virüp eytdi: ‘Benî Şībān kabilesinden āyn aduma Hānī bin Mes‘ūd dirler.’ Nu‘mān bu sözi (1) işidicek eytdi: v’Allah Yā Hākīm, ol ki gördüğim bir eksüksüz haber virdüñ. İmdi Allah (2) haqqıçün ki saña bu kemālī virdi, bu düşi ta‘bīr it. didi. Nu‘mān böyle dincek Saṭīḥ eytdi: (3) Ḥavf itgil, şol kişiden ki dili ‘acem dilidir ve ulu pādīşāhdur. Senüñle anuñ arasında bir ‘azīm (4) cenk olup ‘ālem içinde dāstān olsa gerek. Leşkerüñe i‘timād itme ki ziyāna uğrarsın ve ol (5) düşüñde gördüğün yigidi buldurup anı dōst it ki anuñ saña çok yardımı degüp seni nice (6) mehlekelerden kırtarsa gerek didi. **Rāvī eydür:** Nu‘mān bu haber işidicek memleket elinden gitmesinden (7) ḥavf idüp fikre varup müteḥayyir oldı ammā ‘Anter bin Şeddād ta‘accüp idüp Ḥeccār bin ‘Āmire (8) ‘Acebdür, eger Saṭīḥ Teñrinüñ oğlu olmaya Ḥeccār bu haberi işidicek Yā Pehlüvān, Ulu Teñrinüñ ‘avratı (9) ve oğlanı mı olur, didi. ‘Anter eytdi: Yā Neşāra, niçün ‘İsaya Teñrinüñ oğlu dirler. Bu beğayed degül (10) ki bu ‘İsanuñ kıardaşı ola. Muğayyebāt niçün bileydi? dincek, Ḥeccār eytdi: Bu bir sözdür, cāhil (11) olmayandan ğayrı kimse kabül itmez. Zīrā ‘ākıller aydurlar ki Allah Te‘ālā fā‘il-i muḥtārdur. Ba‘zısı kimse’i (12) ba‘zısı üzerine tafđil idüp muğayyebātı aña bildürür. Zīrā görmez misin ki seni pehlüvān kıılır ‘Anteri (13)

pehlüvān kıılmaz. Kimisini kerīm kıılır, ba‘zısını fakīr idüp ba‘zısını ğanī ider Pes ‘Anter kıaşd (1) eyledi ki ilerü varup gitmezden öñden düşini ta‘bīr itdüre, eytdi: Es-selāmu ‘Aleyke Yā Hākīm ‘Anter böyle (2) diyincek Saṭīḥ eytdi: Ehlen ve Sehlen, Ey Benī ‘Abs Kavmünüñ Pehlüvānı, Allah Te‘ālā saña arslān gibi oğullar (3) virdi ki bunlaruñla cemī‘ ‘Araba iftiḥār idüp bularuñ sebebile ‘alī mertebelere yetişseñ gerek. Şimdi (4) ki ḥālde oğlunuñ büyüği elüñde esirdür. Yakın zamānda cemī‘ ‘ālem bilse gerek. Zīrā gördüğün düş (5) buña delālet ider. Bulardan şoñra neslüñ ziyāde olup ‘ālemde dāstān olsa gerek ve Benī ‘Abs kıavminüñ (6) pehlüvānları olsa gerek didi. **Rāvī eydür:** Ol meclisde ḥāzır olanlardan hiç kimse kıalmadı (7) illā. Her birinüñ ğöñlündeki sırların diyü verdi, muştılıycaķ kişiyeye muştıladı ve kıorķdu, çok kişiyeyi (8) kıorķutdı. Bundan şoñra tırdılar, ğötürüp kendüler cemī‘ ḥāzır olanlar müteḥayyir oldılar ammā ‘Anter bin Şeddād feraḥ (9) oldu. Zīrā oğlanlar kıaberin işidicek şād u ḥürrem olup aydur Ammā Benī ‘Absa düğüm oğlum (10) olduğunda hiç şekküm yok. Zīrā cenk iderken cemī‘ ā‘zam şehādet iderdi. Likin anası kimdür, (11) bilmezsin. Beñzer ki

oğlanlık zamānda bir ‘ Arabuñ gücle kızın alup tıururın, bu oğlan andan (12) olmuşdur. Ammā bir oğlum dağı ki adı Cārü’l-‘ Alemdür. Ol nice ola çoğdur bilmezın didi. (13)

248b

Rāvī eydür: ‘ Abdü’l-Muṭṭalib üç gün yolda hōř ziyāfetler itdi, dördinci gün (1) Melik Nu‘mān düşünün ta‘ birinden ḥavf idüp Hānī bin Mes‘ üdı aramağ için leşkerinden elli kişi (2) avrunduldı. düşünde gördüği gibi şıfatların bildürüp Her vağt ki Hānī bin Mes‘ üdı (3) bilesiz. Ḥāṭırı diledüğince māl ve memelekele yetişmesine benüm ṭarafumdan zāmin olup aluñ, Ḥıra (4) ya getürün didi. ‘ Anter, Melik Nu‘mānuñ bu tedbirin göricek Yā Melik, bizüm dağı yolumuz Benī řībān (5) ṭarafına yağındur, ben dağı şardaşum Māzinle ol yigidi ceđ idüp arayalum. Eger elümüze girürse (6) size elüm ‘ Anter böyle dicek Nu‘mān Nice dilersün it. Likin düşünmeden ğāyet ḥavfum (7) var. řāyed sen bize gerekli olup seni istemelü olavuz. Benī ‘ Abs vilāyetinden iken ırak gitme didi. (8) Eger Sařıḥ el-Kāhin řavmiñe düđiñ esir, ođluñdur dimele seni şalıvirmezdim diyüp (9) ‘ Antere destür virdi. ‘ Anter dağı Nu‘māna çoğ du‘ ālar idüp Yine ne yirdeki çağırasın varavuz (10) didi. Andan řoñra vedā‘ idüp ařḥābla yola girdi. Melik Nu‘mān dağı ‘ Anter gitdüğünden řoñra (11) ikinci gün ‘ Abdü’l-Muṭṭalibe vedā‘ idüp ‘ ırak ṭarafına mütevecceh oldu çünki ? vilā- (12) -yetine geldiler. Nu‘mānuñ bir āremisi vardı ki adına Mu‘ammer dirlerdi ve hem ne miđdār mühim mařlaḥat (13)

249a

olsa anı gönderürdi. Nāğāh āña buluşgeldiler. Melik Nu‘mānuñ şatına gelicek Yā Nu‘mān, ne yire gidersin? Nu‘mān (1) eytdi: siz becīd yürün dimege giderin. Zīrā Melik Kiserī vefāt itdi, siz bağı oluñ. Ođlu Ḥüdāvend taḥta (2) geğdi, cemī‘ Ḥorāsan vilāyeti iṭā‘at idüp tađrīrlerin yeñilemek istediler. Zīrā bilürsin ki Ḥüdāvend kerīm’ (3) ül-nefs ‘ ādil yigitdür. Pes cemī‘ ‘ ālem iṭā‘at idüp pādiřāh olduğuna feraḥ oldılar. Eyle olsa řardařuñ (4) dağı beni size kendü virdi. Tākim siz dağı becīd yürüyüp Ḥüdāvend şatına varasız, bir nice gün ḥuzūrunda olup (5) tađrīr gözi tecđid idesiz. Zīrā memleketün ṭalib çoğdur, ḥavf iderin ki senden alup ğayrı kişiye (6) vireler didi. Melik Nu‘mān bu sözleri işidicek ğāyet münfa‘il olup eytdi: Düşümün ba‘zısı ta‘bir (7) olunduğı budur, beni ne ‘aceb şorıutdı. ‘ Ālemde her kişinün devleti bir řarār üzerine ṭurmaz didi. (8) **Rāvī eydür:** Kiserī oğlı Ḥüdāvend kerīmü’l- nefsi idi, bahādır kişileri ve fařıḥ kişileri ğāyet severdi. Atası kendüden (9) řoñra memleketi buña vaşiyyet itdüği sebeble çođ ā‘vān ve enşarı vardı. Fi’l-cümle cemī‘ ‘ ālem bunu severdi şünki

tahta (10) geçdi. Memleketüñ ‘ālimleri ve uluları katına geldi, taht müpārek olsun diyüp başına t̄ac hil‘at giyürdiler. Cemi‘ (11) Ḥorāsan vilāyetinüñ begleri tapuya geldiler, her taraftan ‘Arab daḡı katına cem‘ olup bu daḡı ḡazine açup dürlü dürlü ziyāfetler idüp bī-nihāye (12) bahşışler itdi ve atası zamānından leşkerini ziyāde itdi. El-ḡāşıl Melik Nu‘mān gelmeden tamāmı tahtında mükerrer olup cemī‘ ‘ālem pādīşāhlıḡın teslim itdi. (13)

249b

Rāvī eydür: Vaḡti kim Melik Nu‘mān geldi, Ḥüdāvendüñ dīvānına varup (1) ḡizmet itdi. Nice zamān ağlayup ḡazā şartun yerine getürdi. Melik Ḥüdāvend (2) daḡı merḡabā Yā Nu‘mān, ḡōş geldüñ diyüp buyurdi. Babası zamānında ḡalın (3) bir kürsi getürdiler, Ḥüdāvendüñ karşıasına oturdi, bundan soñra (4) ağır hil‘atlar giyürüp Nu‘mānuñ sefer-i ḡālinden şordı ammā Nu‘mān kendü (5) düşi ḡaberin virmedi. Belki hemān Saḡḡel-Kāhin Ḥāzret-i resūluñ (6) ‘Aleyhi’s-selām ḡālinden virdüḡi ḡaberleri ḡikāyet itdi. Melik (7) Ḥüdāvend bu ḡaberi işidicek nolaydı, kaḡı dīn üzerine gelcekdür, (8) bileydük dincek vezīrleri aytdılar. Bunlar v’Allah Yā Melik, ol peyḡamber ḡāyet ulu peyḡamber olsa (9) gerek yetīmele büyüyüp İbrāḡim peyḡamberüñ dīnin tecdīd itse gerek. Allah Te‘ālāya (10) nice tapmaḡ gerek, bildürse gerek. Zemzemle ḡaḡımden zāḡir olsa gerek (11) didiler. Bunuñ üzerine nice zamān bahş itdüklerinden (12) soñra yemeḡe içmeḡe meşḡül oldılar. Bu ḡāl üzerine nice gün (13)

250a

geçdüḡinden soñra Melik Nū‘mān ve baḡı begleri hil‘atlanup destūr virdi. (1) Bundan soñra Melik Ḥüdāvend ḡice ve gündüz ‘ayşa ve nūşa maḡbūb ve maḡbūblarla (2) muşāḡabet itmeḡe meşḡül oldı. Hiç bir vaḡt şoḡbet itmekden ḡālī olmadı. İttifāḡ (3) bir gün, ḡice yaḡın idi. Meclisde maḡbūbeler sözi egledi. Zeyd bin ‘Adī dirler idi, (4) Melik Ḥüdāvendüñ bir nedīmi var idi, ol eytdi: Yā Melik, belī. Maḡbūbelerle şol miḡdār (5) mulāḡat olduñ ki senden öñdin gelen Melikler bu mertebeye yetişmediler. Likin Melik Nū‘mānuñ ‘avratı (6) Mütecerride gibi maḡbūbe ile muḡabbet itmedüñ ki dünyāya ancılayın bir ḡuzel kimse gelmemişdür. Cemī‘ şā‘irler (7) anı şī‘rlerinde zıkr idüp zarb-ı mesel itdükleri benüm sözüümüñ ḡerçekliğine şāhiddür. (8) diyüp Mütecerride üzerine dinilen şī‘rlerden oḡudı. Ebū ‘Ubeyde aydur. Bu meclisde ḡāzır olanlar Zeydüñ (9) ḡaberlerin işidicek ḡerçek söylersin diyüp taşdıḡ itdiler. Ammā Melik Ḥüdāvend bu sözi (10) işidicek cān u ḡöñülde Mütecerrideye muḡabbet idüp eytdi: Yā Zeyd, v’Allah elümüz yetişmeycek kişinüñ (11) muḡattabı ḡalmada merküz,

kıldığıñ sebep ile şādlığınıñ guşşaya müpeddel kılduk. Zīrā ben utanurın. (12) ‘Nu‘ māna adam gönderem ‘avratıñı baña vir.’ diyem. ‘Huşūşā şunuñ gibi nāmūslu Melik ola.’ dincek (13)

250b

Āyās bin Qabīza dirler, Hūdāvendūñ bir ser-leşkeri vardı. Melik Hūdāvendle bile büyümişdi, (1) anası ‘Acem idi ve atası Benī Tayy kabilesinūñ beglerinden bunuñ begi idi. Melik Hūdāvendūñ bu sırrını (2) işidicek eytdi: Yā Melik, eger Mütecerride’i dilemege ileñirsen Nū‘ mānuñ bir kız kardaşı, adına Harqa dir (3) ler ve bir kızını dañı var, adına Rebāb dirler ve nūr haqqıçün Mütecerride anlarıñ eline şu koymağa (4) degmez. İkişi dañı çiftlenmege irer. Pes ‘ayb degül. İkisine dañı adam uñ, dileñ. Eger virirse (5) hōş, ve illā gücle aluñ didi. Āşma‘ ī aydur. Ol hālde Melik Hūdāvendūñ Türkī ve Frengī ve ‘Arabī (6) ve ‘Acemī ve Rumī ve Gürcī biş biñ cārīye vardıñı hūsnleri dille vaşf olmazdı. Melik Nu‘ mānuñ (7) kızını ve kızkardaşı vaşf olunca bu cemī‘ si Melik Hūdāvendūñ gözinden çıkdı, (8) Bu maşlahat için kim ola ki Melik Nu‘ mānuñ katına vara? didi. Meger evvel zamānda Zeyd bin ‘Ademīnūñ (9) Nu‘ mān bir oğlın öldürüp durur idi, ortalarında çok mācerā geçmişdi. Melik Nu‘ māna (10) ne vechle intikām idecegin bilmez idi. Ol gice Ben varayın diyüp Melik Hūdāvend ile (11) kavl ü qarār itdiler çünkü şabāh oldı, Zeyd sefer yarağın (12) görüp Melik Hūdāvendūñ katına geldi. Hūdāvend dañı ‘Acem (13)

251a

beglerinden bir ulu beg ve nice leşkerle bī-nihāyet altun, gümüş, la‘ l ve cevāhir armağanlar (1) la gönderdi. Ebū ‘Ubeyde aydur. Gice ve gündüz yürüdiler. Āhirū‘l-emr Hīrada Melik (2) Nu‘ māna geldiler, cemī‘ hikāyet haber virüp getürdükleri armağanları önünde qodılar. (3) Melik Nu‘ mān bu haberleri işidicek gāzab idüp eytdi: Şol Teñri haqqıçün ki (4) mañlūkatunuñ gözlerinden mestūr oldı, gice ve gündüzi yırttı. ‘Acem vilāyetinūñ kara soğan gibi kızları noldı ki añları terk eyleyüp şāhib-i neseb ‘Arab kız (6) larını ister. İmdi eger adam gönderüp aytsa cemī‘ pādīşāhlığım (7) Anā vireyin, kızınıñ bir kılın baña virsün veyāñūd bir kerre nazār ideyin dise (8) rāzī olmazın. Bu sözi anuñ kulağına koyan anuñ dōstı degüldür, (9) bil ki advāsıdur. Zīrā Benī Laħm kabilesinūñ nesebi ‘Acem halkına (10) qarşı çok degüldür diyüp Zeydūñ sözünü red idüp yine gönderdi. (11) Ebū ‘Ubeyde aydur. Zeydle bile gelen

‘Acem idi ‘Arab dilin bilmezdi, Nu‘mān ne didigin bilmedi. (12) Belki yolca giderken Zeydden şordı, Zeyd dağı Nu‘mān söylediğin bi’l-küllüye (13)

251b

haber virüp Nār-ı nūr haqqıçün Melik Hüdāvend Melik Nu‘mān gönlüne getürmez. Likin bu vechle (1) aña ziyān olur didi. Bu ‘Acem Melik bu seferi işidicek nār-ı nūr haqqıçün eger sözi anda (2) iken işidsem kılıcımla anı helāk iderdim. Likin Melik Hüdāvend anı öldürmeyince olmaz didi. (3) Āşma‘î vechine ve Ebū ‘Ubeyde aydur. Hükemānuñ nice sözi var ki ni‘met ziyāde ider ve nice sözi (4) var ki raḥmet ziyāde ider didikleri sözi bunuñ gibi söz haqqında diyüp dururlar. (5) Āḥirü’l-emr Melik Hüdāvend çatına geldiler, bi’l-küllüye Melik Nu‘mān ne didise haber virdiler. (6) Melik Hüdāvend gāyet gāzab idüp eytdi: Ben yiryüzünüñ pādīşāhı olam, benüm gönlüm (7) diledigi nesne elüme girmeye. İmdi nār-ı nūr haqqıçün Melik Nu‘mānı aşa kıyup kırayın ve kız (8) qardaşın almayınca ölmezid didi. Tiz buyurdı, Āyās bin Qabızayı çatına getürdiler. (9) Nü‘mānuñ haberin aña dağı hikāyet idüp aytdım. Ne kadar Benī Tayy leşkeri varsa cem‘ it (10) ve ne kadar ‘Acem leşkerinden hātırıñ dilerse al, Hıraya varup bu qurenānı (11) dutup al, gel. Anuñ yerine sen ‘Araba mālīk ol didi. Melik Hüdāvend (12) böyle dincek Āyās eytdi: Yarın anuñ qaydın göreyin. Likin (13)

252a

Yā Mevlāī, senüñ leşkerüne hiç ihtiyāc yoq. Zīrā şimdiki hālde senüñ (1) himmetünde cemī‘ Benī Tayy leşkeri benüm hükümüdedür. **Rāvī eydür:** Āyās bin Qabīza (2) himmetlü pehlüvān kişiydi, üç gün içinde Benī Tayy leşkerinden iki biñ (3) kişiyi cem‘ itdi ammā Melik Hüdāvendüñ bir pehlüvānı vardı ki adına Bābāk (4) bin Qızman dirlerdi ‘Acem leşkerinde bundan bahādır pehlüvān yoğdı. (5) Cemī‘ pehlüvānlar bunuñ erligine i‘tirāf itmişlerdi. Zīrī gāh (6) olurdu ki meydānda biñ kişiye muqābil olurdu. Melik Hüdāvend (7) bunu kığırdup ‘Acem ve Dilem leşkerinden elli biñ kişiye re’is diküp (8) eytdi: Yürü, Āyās ile bile git. Ol ne dirse aña itā‘ at it (9) didi ammā Melik Nu‘mān cemī‘ mālını ve davarını ve te‘allükātını cem‘ idüp Hicāzuñ beriyye (10) sine gidüp Necef vilāyetini ümmetsiz qoyup gitdi. Rāvī Ammā şol kişiler ki Nu‘mān (11) sevmezlerdi, Melik Nu‘mānla bile gitmediler. Melik Nu‘mān gitdiginden şoñra ikinci günde Āyās bin Qabīza Hıraya (12) geldi, gördi ki Melik Nu‘mān ‘avratın ve oğlanın almış, gitmiş. Cemī‘ teşvişden emīn olmuş. Bu hāl (13)

görçek Melik Hüdāvendūñ murādı hāşıl kılmadığına gāyet münfa‘il olup (1) Melik Hüdāvende mektūp yazup eytdi: Yā Melik, ol kişiye beni dut diyü gönderdūñ. (2) Şimdiki hālde geldim, bulmadım. Cemī‘ te‘ allükātın alup beriyyeye girmiş, gitmiş. Uşda (3) Men dağı ardınca gitmege ‘azm itdüm, ümīddür ki murāduñ hāşıl olmayınca dönmeyem. Likin (4) gāyet hıvfum oldur ki anuñ ardından yetişmedin, ol Benī ‘Abs kavmine yetişe. Bundan (5) hıvf itdügümçün ardınca gitmege ‘azm itdüm. Bilmiş olasız, senüñ devletüñde dutam, katuña getürem (6) diyüp cemī‘ leşkerini alup kana muḥabbetün elemden korkmayup Melik Nu‘mānuñ ardına düşdi. (7) **Rāvī eydür:** Melik Nu‘mān Benī Lecmden biş biñ leşkeri vardı. ‘**Anter bin Şeddād kışşasınun yigirmi ikinci cildi (8) bunda tamām oldı.** Melik Nu‘mānuñ Benī Laḥm kabilesinden biş biñ atlu kişiyle kim her birisi bir cemā‘ ate (9) muḫābil idi, yola girdi. İki gün gıtdiler, üçüncü gün Āyās bin Qabīza ol zıkr itdügümüz (10) leşkerle bulara nāgāh buluşıgeldi. Leşkerüñ tōzı gündüzi gıceye döndürmiş (11) idi. Melik Nu‘mān buları göricek cān başına şıçradı, helāk olmalarına (12) cezm idüp pehlüvānlarına çağırdı. Bi‘l-küllıye katuña cemī‘ oldılar, şuya gark olmuş (13)

kişi ne vechle ölüme yir qalırsa bular dağı yir kullandılar. Likin ne mikdār leşkeri varsa (1) ‘avratıyla ve oğlanıyla olup kaçmağa mecāl olmadığı sebeble Nu‘mānuñ gönli tezer emīn (2) idi. Pes Melik Nu‘mān buyurdu, biñ atlu ilerü yürüdiler ve bākī dört biñ (3) kişi ‘avrat ve oğlanla qaldılar. Bu tarafda Āyās dağı şād u hürrem buyurdu: Alaylar (4) düzer, ilerü cemī‘ esbāb cenk müheyyā itdiler. Quş gibi atlara süvār olup sūñülerin (5) ve kılıçların ellerine aldılar. Adam āvāz ile at āvāzı ‘ālemi tıldurdu ve gıceyle (6) gündüz at ayağınuñ tozından berāber oldı ve nār u nūra şıgınuş cenge (7) meşgöl oldılar. Melik Nu‘mān zühreler çāk idici āvāzla cenk idüp çağırdı (8) ki Ey Benüm Pehlüvānlarım, bugün gāyret demidür. Eger gāyret idüp cān u gönülle (9) cenk idecek olursañuz ‘ālemde aduñuz eyü olup yüzüñüz aq olur. (10) Ve illā hıç kimse katuña ‘ızzetüñüz qalmaz. Sözüñ işidüñ! Dinde diri mi olmağa (11) muḥabbet idüp ‘ālem içinde rüsvāy olmak. Hıuşuşā ki eger ‘Acem leşkeri (12) sizi şarlarsa ‘avratuñuzı ve oğlanuñuzı eletirler, Hıorāsānda (13)

şatarlar ve bunda bākī kalanuñuzuñ ‘ömr-i āhudur, dile geçer didi. Rāvī aydur. Pehlūvānlara Melik Nū‘mānuñ bu sözi gāyet eşer idüp her birisi bir tarafından kılıçların (2) ve süñülerin alup ‘azim cenge meşgūl oldılar. Bu tarafda Āyās gördi ki cenk (3) büyüdi. Leşkerinden dört biñ kişi alup Melik Nū‘mān leşkerüñüñ ‘avrat ve oğlanı (4) yanında kalan dört biñ leşkerüñ üzerine yürüyüp nice kişi helāk eyler. ‘Avrat (5) oğlan ağlaması leşkeri başdı, şādılıkları guşşaya müpeddel oldı. Benī Laħm kabīlesinden (6) çok kişi depelediler ve bākisi ölmelerine ve ‘avratları ve oğlanları esīr olmasına (7) cezm idüp gözlerinden kan yaş aķıtdılar. Melik Nū‘mānı nice yirde yaraladılar, çağırmağdan (8) sözi işidilmez oldı. Bular bu hālde iken nāgāh Hicāz tarafından düşmān leşkeri (9) ardından bir āvāz geldi. Bağdılar, gördiler ki nice pehlūvānlar yel gibi, atlar süvār olup (10) at başına düşüp gelürler. Hemān ki leşkere yakın geldikleri gibi düşmān leşkerine ħamle (11) idüp teveccūh beg ‘alemine itdiler. Bir uzun boylu yigit, bir toru ata binüp öñlerine (12) düşüp gelür ve çağırıp aydur ki Hānī bin Mes‘ūd benüm, Melik Nu‘māna muştuluk olsun. (13)

254a

Uş geldüm, yetişdüm ki düşmāndan anı ħalāş idüp a‘dāsını kahr idem. (1) Melik Nu‘mān bu sözi işidicek bağdı, düşinde gördi bī-‘aynihi (2) kişidür ki gelmiş cenk ider. Melik Nu‘mān bunu göricek gāyet feraħ (3) olup Allaha çok şükürler itdi. Cūheyne eytdi: Melik Nu‘mān bu düşi bu vechle (4) gördügi ‘aceb degildür. Bular bu hālde iken çıkageldikleri ‘acebdür ammā bu pehlūvānlaruñ (5) bunda gelmesine sebep buydı ki Melik Nu‘mān bir gice düşinde görür kim (6) bir büyük fil ağzından od şaça şaça gelür, hiç kimseye muķayyed olmayup (7) Melik Nu‘mānı kovar, Nu‘mān öñüne düşüp kaçır. Bir kimsenüñ elinden gelmez ki (8) Nu‘mānuñ üzerinden bunu def‘ ide, nāgāh bir kişi çıka gelüp aydur ki (9) Korkma, Yā Nu‘mān, ben seni bundan ħalāş iderin Fi’l-ħāl file qarşu (10) varup kılıcıyla şöyle çalar ki filüñ başı öñine düşer, Nu‘mān (11) bunu göricek gāyet feraħ olup aydur. Ey Yigit, ne kişisin. (12) Bu yigit aydur. Benī Şībān kabīlesindenün, aduma Hānī bin Mes‘ūd (13)

254b

dirler. Fi’l-ħāl Nu‘mān öyini gelür, tiz buyurur, erkān-ı devlet kātına cem‘ olur (1) lar. Bunlar aydurlar Beyti’l-Ħarāma varup düşiñi Saṭīħü’l-kāhine yordurmak (2) gerekseñ fi’l-ħāl Melik Nu‘mān ‘azm idüp Beytü’l-Ħarāma gelüp düşiñi Saṭīħ (3) El-kāhine ħikāyet ider. Saṭīħ El-kāhin aydur. Saña lāzımdur ki (4) ol kişiyi elbetde buldurasın, anuñ sebebiyle oddan

urtulasın. Ve illā (5) helāk olursın, pes buyurdu. Elli kişi ıdılar, bunlara eytdi: Yürüñ Benī (6) Őībān abīlesini bi'l-küllīye arañ, bu yigidi bulmayınca gelmeñ. Ammā yuaruda beyān (7) olunupdurur ki 'Anter ve ardaşı ve yoldaşları bularıñla aramağa gıtdiler idi. Sařlĥ (8) ü'l-kāhin 'Antere oğlı içün virdiği haber göñlünden gitmez idi. Nice kim tamām zıkr (9) olındı. Pes 'Anter Nu' mānuñ gönderdiği kişilerle Benī Őībān abīlesi ardına (10) o köyden köye aramağa meřđül oldılar. Ne yire ki varsalar siz ne (11) yirden gelürsüz diyü Şorarlardı, bular cevāb virirlerdi ki Benī Őībān (12) abīlesinden Hānī adlı kişi isterüz, bize begümüz Şöyle ışmarlayup durur ki anı (13)

255a

bulmayınca yine varmayavuz. Bular bu ĥāl üzerine aradılar. Āĥirü'l-emr bir yere geldiler ki adına (1) Zīy-i çār dirler Benī Őībān abīlesinüñ bundan laşif otlu ve şulu ve ucuzluğ (2) yiri yoğdı. Bir nice gün bunda rāĥat olduklarından Őoñra Nü' mānuñ (3) yārenleri her birisi bir tarafa isteyü gitdiler ammā kendü ařĥābuyla Zīār yağın (4) larında çaldı. 'Anter Nu' mānuñ yārenleri eglenüp istedikleri kişiye bulmaduğlarına (5) melül olup dururken nāđāĥ gördiler ki bir yigit bir süri ĥimār-ı vaĥřiyi öñine (6) bırakmış, dolayı dolayı ovar. Na' rasından tağlar yarılr. 'Anter bunu göricek (7) Māzine eytdi: Eger şol yigit, cenge daĥı bu vechle depünürse ĥic aña kimse muđābil (8) olmaz. Fi'l-ĥāl bunlaruñ gözi öñinde süretiyydi. ĥimār-ı vaĥřinüñ birisini (9) süñüle vurdu hemān sā'at yerinden deperenmedi, helāk oldu. (10) Bunu oyup bāđisi ardına düşti. Māzin atına bindi, segretti, vardı (11) ki anı alup ol gün đazā idenler ĥattā ařd itdi, atdan ine ala. Nāđāĥ bir mađāra (12) dan bir aslan ığup bu yigidüñ depeledüği avı Māzinden evvel götürdi. (13)

255b

Mađāranuñ içine yürivirdi, Māzin göricek müteĥayyir olup ne (1) eyleyeceğin bilmedi. Sehl ü vağt eglenmedi. Bu yigit, bu sürünüñ ekşerin depeleyüp (2) Māzin atına geldi, gördi ki Māzin durur, avı yoğ. ađurup eytdi: (3) Yā Yigit, avımı sen mi aldıñ? Māzin eytdi: v'Allah ben almadum, belki şol (4) mađāradan bir arřlān ığup aldı ve yine içerü girüp gitdi. Hāni (5) gerçek aydursın ki mađāra yolında an döküldüği gereklige delālet (6) ider didi. Fi'l-ĥāl atdan aşağa indi, sāzın selebin taşra oyup (7) mađāranuñ içine yayak yürüdi. Māzin bu ĥāli bundan görcek (8) ta' accüp idüp aydur ki v'Allah bu işi kimse itse olmaz ki atın ve cemī' (9) yarağın taşra oyup kendüsini تنها bir mađāra içinde arřlāna muđābil (10) ola didi. Māzin bu

fikir dedigin köy içinde degirmen taşı (11) gürüldüsünden ziyāde gürledi, işitdi. Bu āvāzı işidicek (12) Māzin eytdi: Daḥı ḥayf ki bunı ‘ aql kişi olan ol arşlān helāk (13)

256a

itdi diyüp kaşd itdi ki bu yigidüñ atın ve sāz ve selebin alup ‘ Antere gelmese (1) Nāgāh gördi ki şol elinde avı ve sağ eliyle aşlānuñ altına yapışmış.(2) Aldı, aşlānı taşra çıkardı, adam oğlanı bir kaşduğı yoldaşına ne (3) vechle söylerse bu daḥı bu aşlana ğāzab idüp aydur ki Ne gidi (4) sin ki Hāni bin Mes‘ ūduñ avın alasin, v’Allah imden girü senüñ işüñ bitdi. (5) diyü şol elindeki ḥimār-ı vaḥşiyi bıraḫdı ve iki eliyle aşlānı yire urup (6) helāk itdi ve andan soñra atına süvār olup sazın ve selebin (7) giydi ve Māzine eytdi: Yā ‘ Arabuñ Uluşu ne kişisin, ne yirden (8) gelürsin? Eger şimdiki ḥāle ‘ ale’l-tā‘ cıl sefere gitmelüsiñ. Ne miḫdār (9) yetecekse şü atdan getür. Eger te‘ cıl gitmelü degülseñ gel, (10) menzilimize varalum, bir dem rāḥat ol, kim menzilimiz ğāyet yakın durmazın (11) Bu sözi işidicek eytdi: Yā Yigit, varmazın. Zīrā ben yalñuz (12) degülin. Bil ki biz elli atluyuz, Melik Nü‘ mān bizi bu vilāyete bir kişi (13)

256b

istemege viribdi Hāni, Melik Nu‘ mān adın bu yigidin işidicek elinde (1) ki avın bıraḡup aydur Nu‘ mān, ol didüñüz yigidi istemege sebeb ne dü (2) şdi? Māzin eytdi: Nu‘ mān bir gice bir ḫorḫulu düş gördi diyüp (3) evvel-i āḥir ḥikāyet ḥaber virdi. İmdi beñzer ki ol istedüğüümüz yigit (4) sensin didi. Rāvī Hāni Māzinden bu sözi işidicek fikr (5) iderek Māzinle yola girdiler. Bu taraḫda ‘ Anterle yoldaşları Māzine muntazır (6) olup durırlar iken nāgāh gördiler ki Māzinle bir yigit gelür. ‘ Anter hemān (7) gördükleyin Māzine Eger bu, yanuñca gelen yigidüñ adı Hānī ise istedüğüümüz (8) kişi budur. Nu‘ mān maḫşūdına yetişdi didi. Māzin eytdi: Belī, (9) adı Hānīdür. Ben daḥı gördüğüümleyin sizcileyin didüm. Māzin Hāmīdin (10) gördüğü hūnerleri ‘ Antere ḥaber virdi. ‘ Anter Hānīye yakın gelüp boğazına başdı (11) ve yanlarına uydı. Bundan soñra Nu‘ mānuñ düşi ḫışşasını ‘ Anter daḥı ḥaber virdi. Hānī feraḫ (12) olup eytdi: v’Allah, ben daḥı bu söze ğāyet şād oldum. ‘ Anter ne vechden ğāyet (13)

257a

şādsın? didi. Hānī aydur Benüm ‘ammümüñ bir kızını vardur, adına Eşele dirler ‘ammümden (1) anı istedüm, kabül itdi. Likin çok nesne istedi, hatta biñ deve diledi. (2) Bu fikirle yatdum, nāgāh kulağuma Hātifden bir āvāz geldi, melül olma ki bir ata (3) süvār olup bir katına biñ deve senüñ eliñe girüp maşşūduña vāşıl (4) oluñ gerek. Hiç bunda şüpheñ olmasun. didi. Yā ‘Arabuñ Ulusu, çünkü (5) Hātifden bu āvāzı işitdüm, mütehayyir olup yürürdüm. Oldı ki size bulaşdım. (6) Pes baña lāzımdur ki ‘Arab beglerine varam bu sırrıñ haqıqatin isteyem. Benī ‘Abs (7) tã’ifesinden her kişi ki bu kelāmı işitdi, şād olup mütehayyir oldılar. (8) ‘Anter eytdi: Allah Te‘ālā bir kişiniñ murādını hāşıl kılmak istese uş (9) bu vechle aydur didi. Bundan soñra ‘Anter Hāniye eytdi: Ey Yigit, ne kadar (10) öküz var ve ne miqdār atluñuz vardur? didi. Hānī eytdi: Yedi yüz miqdār (11) erenlerümüz vardur. Likin cem‘ümüñ işi yırtıcı cānavārlar olmaqdur didi. Andan (12) soñra Hānī ‘Antere eytdi: Ey ‘Arabuñ Seyyidi, baña hālūñüzüñ toğrusın diyüñ. (13)

257b

Benüm şimdiki hālde sizüñ sözüñüzde şükküm vardur. Zīrā sizüñ dilüñüz ehl ü hicāz dilidür. (1) Siz Melik Nu‘mānuñ aşhābından ehli ‘Irāqdan dirsiz, pes bu söz nice rāst olur ‘Anter (2) eytdi: Ol Allah haqqı için ki yeri gögi yaratdı ve kullarına rızq virdi. Melik Nu‘mān aşhābından- (3) -uz ammā dilüñüz Ehl ü hicāz dilidür, didüğüñ gerçek aydursız. Zīrā Mekke de toğduk. Likin Melik (4) Nü‘mānla anda buluşduğ Satıh El-kāhin düşini yordığından soñra bizi seni istemege gönderdi (5) diyüp cemī‘ geçen mācerāyı haber virdi ve dağı haqıqat haberi şorarsañ ben ‘Anter bin Şeddādın, Māzin (6) kardeşumdur ammā Melik Nu‘mānıñ aşhābı her birisi bir tarafa seni hābt-cū itmege gitdiler **Rāvī eydür:** (7) Hānī Māzinden hemān ki bu sözi işitdi fi’l-hāl iki ayağı üzerine durı gelüp ‘Anterüñ iki gözi (8) arasın öpdü ve eytdi: Ey Benüm Seyyidüm, müpārek atıñla seni bunda kañgi yel esüp getürdi (9) veyāhūd atıñ toynağı altında yirine hōş qarār buldı? v’Allah senüñ geldüğüñ sebep ile tãli‘müz (10) hūb olup bu vilāyeti müşerref kıldıñuz. Zīrā bundan öñdin mücerred sizüñ añladuğunuz sebep ile (11) raşş idüp vecd olurduğ ve şol ‘aşıklar ki maş‘ūklarımıñ evşāfi zikr olıcağ bī- (12) hōş olduklarıñlayın biz dağı bī-hōş olurduğ. Zīrā sen pehlüvānlarıñ güneşisin. El-ḥamdü (13)

258a

li’l-lah ki görüp müşerref olduğ diyüp nice münāsib ebyātla ‘Anteri medḥ itdi ve andan (1) soñra Yā Pehlüvān Melik Nü‘mān senüñ gibi yardumcısı Mu‘āvin varken dönüp beni

yarduma (2) taleb itdigin ‘acebleyüp didi eyle diyincek ‘Anter eytdi: Hānī, her ne şıfatla sen beni tavşif (3) itdiñse anlar benden senden zāhirdür ve hem Allah Te‘ālā eger seni dilemese sende nite bunuñ gibi (4) kuvvet ve bahādırlık koptı ve dağı şol kimsenüñ ki ecelini Allah Te‘ālī senüñ elüñde taqdır ide. (5) Kimsenüñ zühresi yoğdur ki anı öldüri bile bular Bu vechle biribirine dōstluğ izhār iderken (6) Nu‘mānuñ aşhābı cemī‘ Şībān kabilesini arayup istediklerin bulmaduklarına melül maħzūn (7) çıkageldiler. ‘Anter bunları göricek karşı varup maħşūda vāşıl olduklarını haber virdi. (8) Cemī‘si işidüp Hānīniñ katına gelüp muħabbetiñ sa‘id oldı. Yā Hānī didiler, Hānī dağı ferruğ (9) olup bildi kim Allah Te‘ālā buña sa‘adet kapusın açdı ve menzilinı nice kıldı ve bu haberi Hānī (10) aşhāb işidüp cemī‘ evlerine haber virdiler. Nice gün şādılıklar itdiler ve cemī‘ Zikār halkı (11) kurbānlar idüp ‘azīm konukluklar itdiler. Ammā ‘Anter bildi kim taħkik Nū‘māniñ maħşūdı hāşıl (12) oldı. ‘Ableniñ muħabbeti galebe idüp ve oğlı bu ittiği haberin işidicek hiç dağı karar kılmayup Hāniden (13)

258b

destür diledi ve ‘azm-i Benī ‘Abs kıldı ve bāķi Nu‘mānuñ aşhābı yidi gün miqdārı Hānīyle karar (1) kıldılar, yidi günden sonra dilediler, Hānī kabül idüp aşhābından elli bahādır yigit ihtiyār itdi ve bunlara (2) eytdi: Benümle gelüñ, kim sizi ni‘mete mustağriğ idem didi. Bunlar dağı kabül idüp bi‘l-küllıye ne miqdār (3) cenk āletleri varsa alup ‘Azm-i Melik Nu‘māna kıldılar. Bir nice gün becid sürdüklerinden sonra (4) şahrāya geldiler, gördiler ‘ālemi karañuluğ tutmuş. Yıldırım gibi bu karañuluğ arasında kılıclar yıldırılar (5) ve at süheyl ve erenler āvāzı cihānı mālāmāl kılmış, bunı göricek Hānī Nu‘māniñ aşhābına (6) eytdi: Ma‘lūm oldı ki siz Nu‘māndan ayrıralıdan berü ‘ālem Nu‘māniñ gözine tar olmuş (7) buyurdu, bir yüce tağ üzerine çıkup eytdi: Tiz dutuñ ‘Arab leşkeri kangısıdur, (8) ‘Acem leşkeri kangısıdur, baña bildürüñ didi. Bunlar aytdılar. Şol töz içinde olan (9) ‘alemler Nu‘mān ‘alemleridür ve çevresinde üşüp cenk iden leşker Melik Kiserī řāifesidür (10) ve gör ki Nu‘māniñ gözine Allah Te‘ālā ‘ālemi nice tar itmiş, bundan murād nedür, kendüden (11) gayrı kimse bilmez. didiler. Peş şavāb budur ki evvel şol ‘avrat ve oğlan (12) üzerinde olan leşkere hamle idevüz. Andan sonra Nu‘mān üzerindeki (13)

259a

leşkere hamle idevüz didiler. Hānī eytdi: Āhd-i kadīm haqqı için, bu leşker deñizleriñ çatresi miqdār (1) inca dağı olcağ olursa öni şoñı hāli bilmedin ‘Arabıñ üzerinden def’ etmeden, (2) inmeyem diyüp Āyās bin Qabīza ‘aleminin üzerine hamle itdi. Yuğaruda beyān olunupdur, didi ki Āyās Nu‘mānıñ (3) Te‘allükātı üzerine düşüp biñ miqdār leşkerin helāk idüp ‘avrat ve oğlanları ortaya alup gāyet (4) bekledüp durur idi. Nāgāh Āyās girdi, kendü leşkeri ardlarına bağup kaçarlar. Hānī bularuñ ardlarınca qovar. (5) Her kişi kim Hānīye muqābil olur, tākāt tāk olur ve atlunuñ ardından yitüp kuvvetle qaldırır, kılıcla (6) ortasından çalar, iki pāre idüp yābāna atar ve birine dağı yapışur. Āyās nağar kıldı, gördi kim memleketüñ (7) ekşer bahādırları helāk itdi, giderdi. Peş sūñüsün eline alup Hānīye hamle itdi. Bunı gördi Hānī (8) dağı üzerine hücum itdi. Āyās öñinde üç pehlüvān depeledükden şoñra Āyāsa sūñü havāle idüp (9) bir vechle urdı ki atdan yıqup fi’l-hāl bunda qoyup Benī Şībāndan bir nice pehlüvānlara (10) işmarladı. Bundan şoñra yoldaşlarına eytdi: El-ğamdüli’l-lah ki bunlaruñ atası tamām oldı. Diñ imdi (11) girü Nu‘mānuñ üzerindeki çok leşker üzerine hamle idelüm ammā qaşduñuz Nu‘mānuñ üzerine olsun. Ümıddür kim (12) Nu‘mān helāk olmadın yetişevüz diyüp bi’l-küllıye Benī Şībān bahādırları hamle itdiler ammā Melik (13)

259b

Nu‘mān leşkeri gāyet buñalup helāk olmalarına hükm itmişlerdi. Likin Nu‘mān Hānīnün (1) Yā El-Şībān Han, ben Mes‘ūd, benüm didüğün işidüp düşde gördim yigit haqqıkat buydı. (2) Bunlar ? nşabr idüp dururlardı. Peş Hānī ol gün ‘uqul-ı (3) mütehayyir olıcağ cenk itdi, her kişiye kim hamle itse öñünden qaçardı. Nu‘mān mağlūb iken gālib kıldı. Zırā (4) Allah Te‘ālā Nu‘mānuñ nuşretin diledi ve düşünde gördiği kişi uyanuqluğunda kendünün qur (5) tulmasına sebep kıldı. Anıñçün kim düşi Teñri Te‘ālā kendüyle ādem oğlanlarunuñ arasında qoyup (6) durur. Gāh anuñla qorqudur gāh sevindirir. **Rāvı rivāyet ider ki** (7) Hānīye kimse muqābil olmayup ve muhābet ‘Acem leşkerinün gönüllerine (8) eşer itdügüçün aħşam olmadın Nu‘mānuñ üzerinden şoyup ‘alemleri (9) üzerine bırağdı. Lākin Nu‘mān leşkerinün bahādırlarından (10) niçe kişi esir idüp dururlardı, iki taraıdan (11) dönüp yerlerinde qarār kıldılar ammā Benī Tayy (12) tã’ıfesi mağbūs olduğına gāyet melül olup Fars leşkerünün begleri qatına geldiler. (13)

260a

Aña çok söz söyleyüp şikāyet itdiler, ol eytdi: Melül olmañ ki bu gice siz (1) Numānuñ etrafını ta' yilũñ şabāh görũñ ki ben bulara ne iş işlerin. Likin Nu' mān Hāniye karşı varup bağına (2) başdı ve çok du' alar idüp aḥvālinden şordı. Nihāyetde bi'l-külliyeye haber virdi. Nu' mān Ey Oğul, (3) v' Allah senũñ geldüğüñ sebeble ölmüşken yine ḥayāt bulduq, ğussamız şādılığa müpeddel oldı. Eger 'Anter (4) daḥı sizũñle bile gelse işimiz daḥı ḥüb olurdı. didi ve Melik Ḥüdāvendle kendü arasındaki (5) mācerāyı bi'l-külliyeye haber virdi. Hānī eytdi: Ḥavf itme ki bu düşmānlar ki biz senũñ üzerinden def' (6) iderin. İnşā'llah sizũñle ki Zīkāra varup ben erenlerüm ile buluşduğumdan şoñra göresin ki (7) Melik Kiserīye ne idecegin? didi. Nu' mān bu sözi işidicek ğāyet feraḥ oldı ve ḥaḳıḳat (8) bildi ki düşünde gördüğü yigitdür. Ol gice anda şād-ı ḥürrem yatdılar cünki şabāh oldı cenk (9) yarağın meşğül oldılar. 'Acem leşkerinũñ begleri buyurdı Ne miḳdār esİR varsa meydān ortasına (10) çıkup Nu' mān leşkerine karşı boyunlarını uruñ, didi ve andan şoñra Bi'l-külliyeye ardlarına ḥamle idüp (11) tārumār idelüm ve 'avratları ve oğullarını ayırd idüp mälların yağma idelüm didi. Cemī' (12) leşker bu sözi müvecceḥ görüp ne miḳdār esİR varsa zencİRle meydānuñ ortasına (13)

260b

getürdiler, ḳaşd itdiler boyunlarını uralar. Bu tarafda Nu' mān, bu ḥāli göricek ğāyet melül olup Hāniye (1) eytdi: Uş, benüm pehlüvānlarum depelemege getürdiler, sen ne tedbİR idersin, didi. Hānī eytdi: Sen daḥı (2) Āyāsı ortaya çıkar pehlüvānlarımı ḳayırıñ, ben daḥı Āyāsı şalıvireyim, boynın ururındı. Eger (3) rāzī olurlarsa ḥōş ola, mecāl virme, düşmanuñdur depele ve andan şoñra ben Medāna gireyim göre (4) sin, anlara neler idem didi. Nü' mān Hānīnũñ sözini ḳabül idüp buyurdı, Āyāsı meydāna getürdiler. (5) Ḥikāyet Āyāsa haber virdiler, Āyās daḥı bu ḳışşaya vāḳıf olıcaḳ 'Acem leşkeriniñ beglerine bir adam göndder- (6) - di, eytdi: Ol esİrleri depelemesin, şalıvirsin. Tā kim beni daḥı bunlar şalı (7) vireler. Vallā beni daḥı helāk iderler. Bilmiş olasın, ben öldüğümden şoñra (8) aşḥābum seni ḳorlar, giderler. Düşmān üzeriñe ğālib olup seni tārumār ider. (9) Melik Kiserī ḳatına başuñ aşığa olur, Allah bilür kim ğazabla saña (10) ne ider didi. Bu tarafda cünki Āyāsuñ gönderdüğü adam gelüp bu ḥaberi (11) 'Acem leşkeri beglerine ḥikāyet itdi. Bu daḥı fikr idüp eytdi: (12) Vech budur ki bu esİrleri şalıvirem, Āyāsı ḳurtaram. Bu miḳdār adam şalı (13)

261a

viridigimle Nu‘mān ne kadar kuvvet bula, bizüm leşkerümüz on onlarca vardur didi. Buyurdı, (1) Cemī‘ esirleri şalıvirdiler. Şunuñ üzerine kim Āyās dağı Nu‘mān şalıvire. Çünkü bu esirler (2) Melik Nu‘māna geldiler, Nu‘mān dağı Āyāsuñ atını sāz u selebin yine virüp şalıvirdi. Andan (3) Āyās gelüp Benī Tayy leşkerine emr itdi. Cemī‘ kavm gök demüre mustağriķ olup at arkasına (4) geldiler. ‘Acem leşkeri dağı cem‘ i ālet cengi müheyyā idüp hāzır durdılar. Bu tarafda, Hānī bin Mes‘ūd (5) Melik Nu‘māna eytdi: Sen Benī Laḥm leşkerünüñ ‘alem dibinde tur, deprenme. Anları saklayın, bunları tārūmār (6) idüp cemī‘ neleri varsa dönüp kaçsınlar, gitsinler didi. Andan sonra Benī Şībān (7) pehlüvānları, siz benüm kafamı şaklañ. Göresiz ki bulara ne ‘aceb işler itsem gerek diyüp atın meydāna (8) sürdi. Ra‘d-vār, na‘ra urdı ve cevelān gösderüp meydān ortasında durdı ve eytdi: Yā Fāris (9) leşkeri, biñer biñer kaçıgelsün, ben yalnız atlara muķābil olayın. Bundan dağı ‘āciz olıcaķ olursañuz (10) sizünü leşkerünüñüzü cemī‘ ‘azabla ‘Acem leşkeri ḥamle itsünler. Bugün size bir iş ideyin ki (11) bundan sonra ‘ālem içinde gelüp dāstān ola didi. Melik Kiserī leşkeri (12) Hānīnünüñ bu sözünü işidicek bölük bölük üzerine ḥamle itdiler, Hānī dağı bunlarla (13)

261b

ķılıcla ve süñüyle cenk iderken altında atı tākātı kalmayup başı üzerine bıraḥdı. Likin (1) Hānīnünüñ heybetünden kōrkup kimse Hānīnünüñ yanına varmadı, Hānī ol aradan dönüp (2) yine Nū‘mān kıatına geldi, ol atdan inüp bir ata dağı bindi. Bir ğayr-ı keskin kılıc doķundı ke‘enne (3) ‘Ād kıavmı gibi ve Şeddād pehlüvānları gibi ol vaķte münāsib beytler oķıyı oķıyı meydāna yine geldi. (4) ‘Acem leşkerine nazar itdi. Görđi ki begler bunuñ yanına cem‘ olmuşlar, danışık iderler. Hānī (5) Benī Şībān kıavmine eytdi: Hāzır oluñ ki şol cemā‘ ātūñ ardına ḥamle idelüm. Ümīddür ki (6) ‘alemlerini yıķacaķ bu leşkeri şayavuz. didi ve bir nice kışı Nu‘māna gönderüp eytdi: Heman ‘Acem (7) leşkerünüñ ‘alemi aşığa olduğlayın Benī Laḥm pehlüvānlarıyla ḥamle itsün. Tā kim bu leşkerüñ (8) işün bitirevüz didi. **Rāvī eydür:** Eyās bin Kıabīza, Hānīden bu erliği (9) göricek Melik Kiserīnünüñ nāib kıatına varup eytdi: Bu şeytān ki (10) Nū‘māna yarduma gelmişdür. Hīcāz vilāyetünüñ bahādırlarındandır. İmdi (11) biz hīç dönmeyüp eger pehlüvānlarımızı tenhā tenhā göndericek olursavuz cemī‘ (12) sini helāk ider. Şavāb oldur ki bi‘l-küllīye üzerine ḥamle idüp süñüyle (13)

262a

bunuñ işin bozavuz. Valla bizden buña yalñuz kimse muķābil olmaz didi. Melik (1) Kiserī, nāibi Eyāsdan bu sözi işidicek eytdi: Biz, senüñ söziñe uymazuz. Zīrā (2) bular seni esīr idüp dururlar, bunlardan senüñ yüregüñ mecrūh olupdur (3) ve imden girü biz senüñ ardıña şehādet iderüz ki sen Melik Kiserīnüñ (4) emrine muṭi‘ olmazsan bu cengüñ işi tamām olduğundan soñra göresin ki ben saña neler (5) idem didi. Eyās bu ħaberi işidicek eytdi: Benüm üzerime bu şehādeti nice ide (6) bilürsin ki bundan evvel görmedigimi ne vechle cenk idüp nice pehlüvānları esīr (7) idem. Benüm ħaķķıma bu vechle şehādet idesin, seni görelüm ki ne hüner işlersin ki anıñla (8) faħırlanasın didi. **Rāvī eydür:** Bular bu mücādelede iken nāgāh leşkerüñ bir tarafından (9) bir na‘ ra işitdiler, şandılar ki yerüñ aşāgası yukaru döndi. Şıgırcıķ arasına atmaca girmiş (10) gibi bölük bölük bu leşker kaçır. Kiserīnüñ nāib nazır itdi, gördi ki Hānī bin Mes‘ūd (11) ve Benī Şībān pehlüvānlarla ħamle itmişdür. Sürdi, kendü ‘alemi üzerine dönmüş (12) hemān bu ħāli görcek ‘alemin dibinden ilerü vardı. Diledi ki biraz vaķt (13)

262b

cevelān göstere andan Hānīye muķābil ola. Likin Hānī mecāl virmeyüp yıldırım (1) gibi yetişdi, gögsinde bir süñü urdı, eglenmeden yüregın yarup boğazından taşra çıķdı. (2) Fi‘l-ħāl atından aşāga düşdi. ‘Acem leşkeri bunu göricek feryād idüp bi‘l-külliyeye ħamle (3) itdiler. Melik Nu‘mān daħı nuşret kendünüñ olduğın bilüp Benī Laħm leşkerine Niye durursuz? (4) diyüp çağırdı. Bunlar daħı Hicāzın ‘āmir öñlerince ħamle itdiler. Hicāzın ‘āmirü ve cemī‘ (5) Nu‘mānuñ leşkeri ekserī mecrūh oldukları sebeble buñalup dururlardı. Likin (6) ġayret idüp ‘aķıllar müteħayyir idici cenkler itdiler. Ammā Eyās, Melik Kiserīnüñ Hānī nāibini (7) helāk itdüğün göricek şād olup eytdi: Benüm ħālüm bundan ħōş oldı. Zīrā (8) ben esīr oldum ve yine ħalāş oldum, bu ħalāş bolmadı. Āħirü‘l-emr cemī‘ ‘Acem leşkeri re‘islerünüñ (9) helāk olduğın görüp ardlarına mağlūbiyyet zāhir olcaķ. Bi‘l-külliyeye şanup her biri başlu başun (10) alup bunlara varsa dönüp kaçdılar. Hānī ve Nu‘mān cemī‘ leşkeriyle aħşām olunca ħodılar, neler varsa (11) yağma idüp şād u ħürrem yine döndiler. Cemī‘ ħalk Hānīye ħayr du‘ālar itdiler. Hānī Nu‘māna eytdi: Yā Melik, (12) v’Allah eger size bu ħāletde yetişeceğim bilsem cemī‘ Benī Şībān bahādırların ile alup gelürdüm. Cemī‘ ‘Acem (13)

263a

leşkerinüñ birin kırtarmazum didi. Nu‘mān bunı işidicek Hānīye çok du‘ālar itdi. (1) Ol gice anda qarār kıldılar, şabāh olucağdı Zikār tarafına teveccüh oldılar. Hānī gāyet ferağ olup (2) Nū‘māna va‘deler ider ki Hiç teşvişlenme ki imden gerü seni hiç bir ‘Araba dağı muhtāc itmeyem. Likin Zī (3) kāra yakın geldikce maħbūbısını dilinden kıovmaz münāsib ebyāt okı okı gelür. Hicāzın ‘āmiri Melik (4) Nu‘mān ve kıardaşları Hānīnün bu aħvālin göricek buña gāyet ‘izzet-i hürmet itdiler ve bildiler kim ol zamānda ancılayın kışı (5) bulunmaz. Bu hāl üzerine gitdiler āhirü’l-emr Zikāra yakın geldiler. Hānī fi’l-hāl Benī Şībān kıavmine bir kışı gönder- (6) -di. Melik Nu‘mānuñ geldügin ve cemī‘ aħvāli bildürdi. Benī Şībān kıavmi bu haberi işidicek şād u (7) hürrem olup Benī Şībānuñ seyyidi Bedir bin ‘Abd-Şemsle süvār olup kıarşı çıkdılar. Hōş ‘izzet-i (8) ikrāmıla getirüp kıondurdılar ve andan şöıra ulu kıonukluklar itdiler. Bir nice gün bu hālle tırduklarından (9) şöıra Hicāz vilāyetine ve Benī ‘Abs vilāyetine adamlar şalup leşker cem‘ itmege meşğül oldılar ve (10) Melik Kiserī tarafından ne hāl zāhir olur diyüp muntazır dururlar. Bunlar bu hālde biz geldük ‘Anter (11) bin Şeddād hālne vaqt kim ‘Anter bin Şeddād, Hānīyi Nu‘māna gönderüp kendüsi kıavmine gitdi. Gice ve gündüz (12) dimeyüp yürürdi, oğlı haberi cerāhatla kıalbi mecrūh olup ‘ālemi gözi görmez olup giderdi. (13)

263b

Benī ‘Abs vilāyetine yakın gelicek nāgāh bir ıssuzluk yirde yalnız kıabir gördi. (1) Ey benüm yārenlerüm, şol kıabir Muķri’l-Vaħşuñ kıabridür diyüp atından aşığa (2) indi, ağlamaya ve feryād u fiğān itmege meşğül oldı. Şol miqdār ağladı ki (3) kıabir üzeri yaşı ğark oldı. Māzin bu hāli göricek ey kıarındaş kıalbiñden (4) teşviş gider. Neden bildün ki bu kıabir anuñdur? ‘İlm-i ğayb hōd bilmezsin. Şabr it, kıabilemize (5) varalum, ölü mi diri mi haķıķat-ı hāli bilelüm. Aña göre yarak idelüm didi. ‘Anter (6) Ey ‘Arab Kıavmi, bu kıabri göricek şabur ve kıarārum kıalmayup bu vechle ağlamaķdur. ‘Ayn- ı (7) ‘ömrüm içinde hiç görmeyüp dururın didi. Emr itdi: (8) Anın bu gice bu kıabrün yanında yatalum. didi. Bunlaruñ kimisi (9) indi ve kimisi inmedi. Fi’l-hāl bu kıabrün üzerinden ve eṭrafından (10) otlar bitüp yemyeşil oldı. ‘Anter bu hāli göricek eytdi: Yā Benī ‘Ammī, şimdi ben haķıķat (11) bildüm ki işbu kıabir Muķri’l-Vaħşuñ kıabridür. Bu biten otçağazlar bize kıonuklukdur pes ağlamağa ziyāde (12) idüp cigerler yaķıcı merşiyeler okudı? Çünkü şabāh oldı, bunlar gitmege yaraķlandılar. (13)

264a

‘Anter eytdi: Ey Yārenler, bu kabir Muḳri’l-Vaḫṣuñ olmasında şüpheñüz varsa ba‘ zuñuz (1) birer vaḳt yanında dursun, görsün ki ol otcağazlar nice olur. **Rāvi eydür:** (2) Māzin ve bir nice kişi daḫı kabrūñ yanında durdılar, bir sâ‘ at geçmeden ol otlar bi-külliyeye tāze iken ḳuruyup (3) gene hīç bitmemiş gibi oldu. Bular bu ḫāl görüp ‘Anterūñ ardından ‘Antere bu ḫāli haber virdiler ve ‘Anterūñ sözine inandılar. (4) **Rāvi eydür:** Ol gün ‘Anter şabāḫdan eglenmedin ve diñlenmedin sürdi .Tā kim Benī ‘Abs vilāyetine yakın oldu, (5) aṣḫābına haber olup ‘Antere ḳarşu ḳıḳdılar. Öñlerince Meysere, bir yanında Şeddād ve bāḳi Benī Ḳırādīñ pehlüvānları, (6) ortalarınca Şeybūb geyik gibi cemī‘ sünūñ öñlerine düşüp gelür. Şeybūb yakın gelicek nidā idūd (7) eytdi: Yā Ebū’l-Fevāris, oğluñ Meysereden ‘Anter ne nesne muştulayın saña ki Allah Te‘ālā rüzī ḳıldı? (8) didi ammā Meysere filḫāl atdan aṣağa inüp atasına ḳarşu vardı. ‘Anter Meysereyi göricek (9) ā‘ zālari ḫarekete geldi. Ata oğlını gördi ki ve ḳatına ne vecihle olursa bu daḫı öyle oldu. Ḥatta (10) ḡāyet feraḫdan ağladı ve baḡrına baṣdı, bu ḫāle müteḫayyir oldu ve döndi Şeybūba eytdi: Yā Ḳarındaṣ, (11) baña ḫōd Meysereyi Saṭḫ el-Kāhin haber virüp dururdu. Ḥaḳıḳat-ı ḫāle vāḳıf olup dururdum. (12) Likin siz neden bildüñüz ki bu benüm oğlumdur ve bunuñ anası kimdür didi. Böyle dincek Şeybūb (13)

264b

eytdi: Yā Ḳarındaṣ, bunuñ anası Mihriyedür ki Benī Dārem vilāyetine varup Leḳiṭ bin Zerāre (1) nūñ ḳatından atıñı alduḡumuz vaḳtin bilse alup ḳıḳduḡumuz ḫaṭundur didi ve daḫı bilmez misin (2) ki Leḳiṭ bizi atımız o olduḡı sebeble incitdiḡiḡün biz daḫı anı incidelüm diyüp bu derde anasıyla (3) bile yetmedüñüz mi āḫir gelirken ‘ammüsi oğluna bulaşup öldürmege ḳaṣd itdüklerinden soñra (4) aña Mihriyeyi ıṣmarlamaduñuz mı didi. ‘Anter bu sözi işidicek, tamām ḫaḳıḳat-ı ḫāl ma‘lūm (5) olup Şeybūba eytdi: Ey Ḳarındaṣ, Mihriye şimdiki ḫālde diri midür vayāḫūd ölü mi? (6) Şeybūb eytdi: Şimdiki ḫālde diridür, aña münāsib maḳāmlarını virüp dururın. Benüm (7) civārumda olur didi. ‘Anter bu sözi işidicek ḡāyet feraḫ olup ḫavādiṣ-i eyyāmı (8) ta‘accüp itdi. ‘Arab ‘ahdi ḫaḳıḳiḡün ki mecmū‘yı ‘ālemiñ ḫalk Teñrinūñ işine müteḫayyir olur. Ḥayırdan (9) şerden ne idecegin kendüden ḡayrı kimse bilmez didi. Benī Ḳırād ḳavmine selām virüp atına (10) süvār oldu ve andan soñra oḡlı bindi. Likin Muḳri’l-Vaḫṣuñ oḡlı Sebi‘ül-Yemene naḫar (11) itdi. Gördi ki ḳaralar giymiş ḫaḳıḳat bildi ki Muḳri’l-Vaḫṣ vefāt itmiş ‘Urvaya (12) Muḳri’l-Vaḫṣuñ ḫālinden şordı. ‘Urva Yā Pehlüvān, bizümle gelüp buluşmadı. (13)

265a

hemān ol cerāhatden yolda helāk oldu, yol üzerinde defn itmişler didi. ‘Anter (1) vāveyla diyüp çok te’essüf idüp eytdi: ‘Arab ‘Araba haqqı anıñ firākı habsı oğlum Meysereye (2) buluşduğum ferahhiyatı unutturdu didi. Likin hükm Allahuñdur ‘İnnā Lillāhi ve İnnā İleyhi Rāci‘ün⁸¹ (3) diyüp Sebi‘ü'l-Yemen bağına başup iki gözünden öpti, hil‘at giyürüp hātırın ile aldı ve Cemī‘ (4) nem varsa ey oğul senüñ olsun. O senüñ hükmüñde olsun, melül olma didi. Andan soñra (5) yürüyüp evlerine yakın geldiklerinleyin Melik Kays ve kardaşları karşı çıqup görüştiler Hōş (6) geldüñüz oğul, müpārek olsuñ şevketüñ. Ziyāde oldu didiler ve Melik Nu‘mān aḥvālünden (7) haber şordılar. ‘Anter daḥı evvel-i āḥir ḥikāyet haber virdi. Andan çādurlarına gelüp kondılar. (8) Andan soñra Meyserenüñ anası Meysereye buluşup kendü hālinden ve oğlı hālinden haber (9) şordı. Meysere daḥı ‘Anteriñ elin öpüp eytdi: Yā Pehlūvān, şol vaqt ki sen beni (10) Dārem vilāyetinden alup gelürken ‘ammüm oğluna yolda buluşup beni aña ışmarladuñ ve aytduñ (11) ki Bunu senüñ elüñden gücle alurlar. Kendü qavmüñ qatına iletme, bilki bunu bir gayrı (12) vilāyete ilet didiñ. ‘Ammümoğlı daḥı beni gāyet sevdiğinden sizüñ sözüñüz dutup (13)

265b

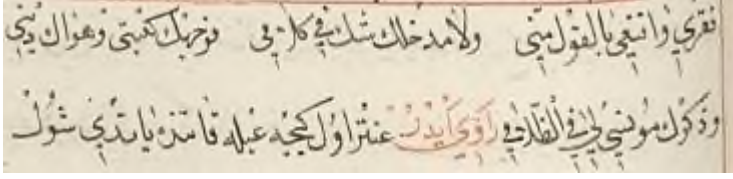
beni Yemenüñ zevāyāsına iletirdi. Bir qavmüñ içinde qodı ki anlara ‘Benī Seḥāb’ dirler bir nice zamān (1) durduğumuzdan soñra oğluñ Meysere vucūda geldi. ‘Ammümoğlı Meyserenüñ qarluğun göricek (2) göñline şüphe düşüp benüm hālümünden şordı. Ben daḥı senüñle benüm aramda geçen mācerāyı (3) haber virdüm. Benüm sözümi işidicek sizi sevdiğünden baña yine göñli hōş oldu. İmdi (4) bu qavm nā-gāh bu oğlanıñ hālın bilüp bizüm başumuza qaqalar. Pes şavāb budur ki bu yirden (5) gidüp bir gayrı yire daḥı varavuz, varduğumuz yirde şorcaq olurlarsa diyevüz ki (6) cārīyeden toğdı, cārīye vefāt itdi, biz sevdiğümüzden besliyoruz didi. v’Allah (7) Yā Pehlūvān, eger senden ḥavf itmesem öldürürdüm. Likin senden qorqtum, öldürmedüm. (8) Pes Benī Seḥāb qavminden gidüp Benī Büşrā bin Cūheyne qabilesine geldük, biş gün dur (9) duğumuzdan soñra ‘ammümoğlı gazāya gidüp qatlı itdiler. Andan soñra Meysereyi ben yetimle besledim. (10) Tā bāliğ olunca andan soñra Meysere deve ve at gütdi ve baña çok yardımı (11) degmege başladı. Āḥir senüñ şecā‘atüñ anda zāhir olup cenkde pehlūvānlara (12) muqābil olur oldu. Bu hāl üzerinde iken Hıdāşuñ kıızı Esmāyı sevdi. (13)

⁸¹ Allah’tan geldik, Allah’a döneceğiz.

Anuñ içinden başumuza çok hâller geldi ve andan şoñra Esmāyı kaçurup sizüñ (1) kabīleye ilettdi. Sizde dağı Mecid sevdi. Pes bizüm üzerümüze geldüñüz, oğlum yoldaşlarıyla (2) anlara bölüşüldi. ‘Azīm cenk eyledükden şoñra Meysereyi esir itdiler, yoldaşları gelüp (3) esir olduğı haberi virdiler. Pes havf itdüm ki Meysereyi senüñ oğluñ olduğın bilmeyüp (4) helāk itdiler, tiz varup senüñle benüm aramda geçen mâcerāyı haber virdüm ‘Urva ve Şeybüb (5) dağı şehadet itdiler. Allah Te‘ālā firkatı, vuşlatı müpeddel kıldı. Pes şimdiki hâlde senüñ (6) evlerüñde olunuz ve ni‘metüñüze mustağriķüz. Eger bunda tırmağa ķorsañ devām-ı devletüñe (7) du‘ā idevüz. Vallā ğurbete başumuz alunuz, giderüz. Bir nice bizüm gibi ğarīb yetim nice dirülürse (8) biz dağı eyle dirilürüz didi. ‘Anter, bu sözi işidicek haķıķat hâli bildi ve ğāyet (9) esirgeyüp eytdi: Yā Mihriye, Niçün bunuñ gibi söz söylersin? Şol yigidi (10) haķkıçün ki gündüzi ve gice’i yaratmışdur. Eger süñü zahımları beni helāk idecek (11) dağı olursa ben oğlumı yanumdan gitdüğüne rāzī olmazın. El-ħamdü’l-lillah rızķum çok (12) ve süñüm giyecegin ve kañcam keskin ve cemī‘ ‘ālem benden havf ider. Niçün çiğer köşemi (13)

yanımdan giderüm diyüp Mihriyye çok ķullar ve cārīyeler bağışladı ve ne miķdār (1) çadır isterse virdi ve oğlı Meysereye Melik Nu‘mān hil‘atları giyürüp māl (2) üzerine silāh ve ħazīnesi üzerine ħākim kıldı. Bundan şoñra ‘Able (3) ķatına girdi. ‘Able ‘Anteri göricek baķdı eytdi: Ey Şeddāduñ ķulı, ev tamām. ‘Avra- (4) -tuñla şöhet itdügüñden şoñra benüm ķatuma mı gelürsin diyüp ‘itāb itdi. ‘Anter (5) aydur Yok senüñ muħabbetüñ haķkıçün her kimüñle gerekse olayın, sen benüm ķalbümde gitmezsin (6) ve senden ğayrı kimse dilemezsin. Likin her ķişıye lāneddür ki miħmānuñ ‘aybını (7) setr ide ve müdārā ide. Bilürsin bu ‘avrat ğarībdür, bunları ħoş dutmaķdan (8) eyü ne ola? Ĥuşūsā şunuñ begi oğluñ anasıdır ki cemī‘ (9) bahādırlar, aña baş indürürler ve anuñla ķişinüñ şevketi ziyāde olur (10) diyü şu beytleri okudı, ol beytler budur. Şi‘r. (11)

Rāvī eydür: ‘Anter ol gice ‘Able çatında yatdı. Şol (2) miqdār yemîn itdi ki ‘Able tamām inandı ki ‘Anter bundan ğayrı kimse’i sevmezmiş çünki (3) şabāḥ oldı, Mecīd çatına vardı, ḫālinden şordı. Mecīd, Esmānuñ ‘aşqından ‘Antere şikāyet (4) eyledi, diledi ki Esmāyı çiftlene. ‘Anter қабул idüp ‘ammisi Қaysla danışdı. Қays daḫı Yā (5) Ebāü’l-Fevāris, sen ne dirsün? Biz senün emrüne muṭī‘ vüz didi. Buyurdı Bir eve girüp (6) on gün giçe ve gündüz şādлуқ idüp Esmāyı Mecīde virdiler. Mecīdüñ (7) muḫabbeti odı ısınup murādına vāşıl oldı. Ammā Meysere gönünden kīn (8) bağlayup şerrini āşikāre itmeyüp şabr itdi. **Rāvī eydür.** Eger babası ‘Anterden (9) ileñmese hiç buña rāzī olmazdı. Bular bu ḫālde iken nāġāḥ Melik Nū‘māndan (10) adamlar gelüp bi’l-külliyе Melik Kiserīyle geçen mācerāyı ḫaber virdiler (11) ve daḫı aytdılar. Tamām, ma‘lūm oldı ki Melik Kiserī bu kerre ya kendü gelür (12) veyāḫūd oġlanlar ile cemī‘ Ḥorāsān leşkerini üzerümüze gönderür. (13)

Eyās bin Қabīza daḫı intikāmın almaġ için ‘Arab қavmin cem‘ idüp anlaruñla (1) bile gelevüz imdi. Şimdiki ḫālde Nu‘mān Benī Şibān қabilesindendi, Қaravela dibinde Zīkār vilāyetinden ötüri (2) birbirini size gönderdügi yarduma gelmek ardınca olası ve ne miqdār kendüye tābi‘ ‘Arab қabіleri (3) varsa cemī‘ne adam gönderdi, gelse gerek didiler. Bunu ‘Arab seyyidlerі bu sözi işidicek (4) Nu‘māna қақdıлар. Melik Қays ve қardaşları ğāyet münfa‘il oldılar ve adamlara aytdılar. Melik Nu‘mān (5) niçün bize gelmedi ki biz yardım idevüz didiler. Bu adamlar aytdılar. Yā Melik, ne қadar Melik Nu‘mānuñ (6) қavmi varsa size varmaқ gerek didiler ammā kendüsi eytdi: Düşümde ve uyanuқlıgumda irdi (7) ve Ferruḫī bin Hānīden gördüm. Ḥuşuşā ki Saṭıḫ El-kāhin baña Hānīden ayrılma, ol ne (8) dirse aña muṭī‘ ol diyüp durur. İmdi ben aña muḫālefet itmezdi didi. **Rāvī eydür:** (9) Bu söz ‘Antere ve bāķī Benī ‘Abs pehlüvānlarına ḫoş geldi, izḫār itmediler. (10) Melik Қays, bu gelen adamlara eytdi: Ey ‘Arabuñ Seyyidlerі, şüphe yoқ ki Benī Şibān (11) vilāyetinden bizüm yerümüz aña

yegdi ve bizüm pehlüvânlarımız anlardan bahādurlar idi. (12) Likin kendü bilür, biz aña muhālefet itmezüz, ne dirse muṭī^ç olup öñünde cān ve baş (13)

268a

oynaruz. didi. Bulara ol gün hōş ziyāfet idüp yarındası destür virdiler. (1) Bular bu hālde biz geldük. ‘Irāk leşkerünün hālne ki Hānī buları şayup qorıdı. Nice (2) zamān kaçup Hıraya geldiler. Eyās Hırada qaldı, bāqī ‘Acem leşkeri Müdāyene Melik (3) Kiserīye şikāyete gitdiler. Pes Eyās fikr itdi meger. Madām ki Nu^ç mān dünyāda bāqīdür, (4) memleket elde durmaz, buyurdı. Yemen vilāyetinde ne miqdār ‘Arab qabileleri varsa mektūblar (5) yazdılar ve Şan^ç aya ve ‘Adene ve Benī Ṭayy ve Benī Müşāver qabileleri tağlarına adamlar gönder- (6) -di ve mektūblarında and içüp eytdi: Her kişi kim eglene, helāk iderin ve her kişi kim (7) becīd gele, anı ni^ç mete qarq iderin didi. Āşma^ç ī aydur. Bundan soñra Melik Kiserīye (8) mektüb yazup kendünün itdiği işi bildürdi. Mektübün āhirinde yazdı kim Ey Melik, vilāyete (9) beni sen hākim kılduñ, imdi senden dilerin ki baña yardım idesin. Ve illā memleket elümüzden (10) gidüp devlet-i Kiserīye zevāl yetişir didi. Melik Kiserī hūd şıgup gelen leşkerden (11) haberi işidüp durur idi. Bu mektüb dağı gelicek gāyet gāzab idüp buyurdı. (12) Erkān-ı devleti qatına cem^ç oldılar, ne eyleyecegin bunlara meşveret itdi. Bunlar aytdılar. (13)

268b

Yā Melik, suc sizdendür. Zīrā Nu^ç māndan kendü vilāyetünde dururken qağraman istedüñ, (1) öyle gerekmez idi. Bil ki Nu^ç mānı yanuña getürmek gerekdür, yine gitmege mecālī olmayaydı. (2) Andan soñra ne dilerseñ ideriñ. didiler. İmden girü aña irmek olmaz ‘adāvet yüklendi. (3) Pes vech oldur kim anuñ üzerine ‘azīm leşker üp qaydın görmek gereksin. (4) Ve illā, Nu^ç mān ‘Arab qabilelerin cem^ç ide, gele. Seni incide. Ba^ç id degül ki Şāmda (5) Melik Rūma mektüb yaza, Fars ve ‘Acem memleketine gelmege taħrīk ide. Anlar (6) cem^ç olup bize çok işler ideler didiler. Rāvī Melik Kiserī bu sözi işidicek (7) memleket elinden gitmesinden havf idüp bunlara eytdi: İmdi biz leşkerümüz (8) çeküp Hicāz vilāyetine varurın, cemī^ç şehirlerini qarāb idüp Nu^ç mānı (9) ve bāqī ‘Arab halkını bunda getürüp Āteş hanlara qurbān iderin, cemī^ç (10) şehirlerini didi. Melik Kiserīnün bir oğlı vardı, adına Şīrsītān dirlerdi, (11) bāqī oğlanlarından olupdı ve bahādur idi. Hatta gāyet sevdüğünden, kendüden soñra (12) memleketini aña vaşıyyet idüp durur idi. Atasından bu haberi işidicek bildi kim atası (13)

işinde mütehayyir oldu. Baş kaldurup eytdi: Ateş hāneleri haqqıçün ve kevākib-i sitāre (1) haqqıçün sen anda varmağ senüñ adña ve şanki eyü degüldür. Baña himmet idüp (2) ü virün. Anlarıñ işi başarayın didi. Melik Kiseri oğlundan bu sözi (3) işidicek eytdi: Ey oğul, senden qorqarın. Zirā anlar dīnsiz ve mezhebsüz, (4) cāhil ‘Arablardur. Fi’l-cümle saña zafer bulduklarınlayın mecāl virmeyüp seni helāk (5) iderler. Ben de ğazabla varırın, muħarrem ayında ‘ibādet itdükleri ka‘belerini (6) ħarāb idüp tārümār iderin didi. Melik Kiseriñüñ veziri Bezirci Mihr (7) bu sözi işidicek eytdi: Yā Melik, göñlüñden ğuşsa’ı gider, oğluñı baña qoş. (8) Tedbīrle Nu‘mānuñ işin başarmağı sen baña ışmarla didi. Melik Kiseri, (9) vezirinden bu ħaberi işidicek ğāyet göñli şād olup eytdi: Di imdi, (10) göñlüñ diledigince leşker al didi. Rāvi aydur. Melik Kiseriñüñ evvelinden (11) ‘ādeti idi ki Ħorāsāndan elli biñ kişi altı ay miqdarı Melik Kiseri ile (12) olurlardı. Altı ay tamām olıcağ anlar giderdi, elli biñ yine gelürdi. (13)

Bular gitmek tedbīrinde iken elli biñ kişi yine gelüp ‘ālemi leşker ile tıldurdular. (1) Melik Ħüdāvend bunlara çok in‘ām ve iħsān idüp ni‘mete müstağraq kıldı (2) ve bundan soñra Melik Kiseri Ħicāz vilāyetine leşker göndermek tedbīrin (3) bunlara ħaber virdi. Bunlar dağı bi’l-sem‘i ve tātih diyüp varalum ‘ālemi (4) ħarāb idelüm didiler. Melik Kiseriye bunlarıñ sözi ħoş gelüp yine çok in‘ām (5) iħsān itdi, vaqti kim gitmege yüreklendiler, vezir buyurdu Yetmiş biñ bahādur kişi (6) eren dilediler. Elli biñin ‘Acem vilāyetinden ve yigirmi biñin Melik Ħüdāvend leşkerinden (7) aldılar. Ammā Dilem leşkerinüñ ekşeri cenk itseler başların açup ğürzle ve ‘amūdla (8) cenk iderlerdi. Vezir, Melik Ħüdāvende eytdi: Melik Nu‘mānla Şemūd kavmi ve ‘Ād kavmi dağı bile olcağ olursa bu bizüm leşkerümüz anlara cevāb virür didi. (10) Ħuşūşā ki Eyās ‘Arabdan bunca leşker cem‘ idüp intikāmın almağ kılınmış (11) ola diyüp Şirsitān vezirle bu leşkeri alup Ħira tarafına müvecceħ olup (12) yola girdiler. Bu tarafda Eyās dağı yigirmi biñ leşkerin cem‘ idüp ħāzır (13)

olup dururdu. Likin ekşeri Melik Kiseri qorqusundan gelüp dururlardı (1) ve ba‘zısı kesb-i ni‘met itmege gelüp dururlar idi. Eyās bunlarıñ bu vechle (2) cem‘ oldukların ğörüp yürüdi.

Nü‘mānuñ hazinesini açdılar, bu leşkerüñ (3) gönüllerine girmek için bî-nihāyet nesne oluşdurdı. Melik Şirsitānuñ (4) geldigin işidicek erkān-ı devletin cem‘ idüp karşı vardı, Şirsitān (5) görcek atından aşağı inüp karşı vardı, hoş geldüñ diyü çok du‘ālar itdi. (6) Andan getirüp kondurdı ve cemī‘ leşkeriñ, yigidin ve ğayrından ne miqdār hācet varsa (7) gördi. Üç gün miqdār anda durdılar andan sonra ‘Arabla ‘Acem cem‘ olup Hicāzuñ (8) beriyyesine girdiler, ber-vechle yürürler idi. Atlar ayağı altda yir ditrer, cemī‘ ‘ālem (9) bunlaruñ gelmesi haberin işitdiler ammā bu haberi Qays bin Mes‘ūddan o yigidin (10) laqabı Zi‘l-Cedīn idi. Kimse işitmedi. Ğāyet ‘ākil kişi idi. Hānī bin Mes‘ūd (11) bunuñ kızqardaşı oğlydı ve hem ğāyet Hānīyi severdi. Bunlar geldigin işidicek (12) Hānīye bunlaruñ zararları ne diyüp münfa‘ il oldı, tiz buyurdı. Qavmünüñ (13)

270b

‘Aķilleri katına cem‘ oldılar. Bunlara eytdi: Ey ‘Arabuñ Seyyidleri, bilüñ ki bunun (1) içinde çok fitneler olup nice kanlar dökülse gerek. Zirā kāhinler bunu baña haber (2) virüp dururlardı ve daħı gökden bir kişi zāhir olup ‘ālemüñ zulümātı mahv idüp (3) tecellisi nūr ile cihānı münevver kılsa gerek diyüp dururlar didi ve andan Bu leşkerüñ (4) bu vechle geldikleri daħı kāhinlerüñ gerçekligiñe delālet ider. didi. Öyle olsa (5) qarındaşum oğlı Hānīye ve Nu‘māna ve bākī ‘Arab kavmine özüm göyünür. Zirā bilürin ki (6) Nu‘mān bākī ‘Arab kavmünden yardım isteyüp kimse gelmeyüp durur zirā bunlara cevır (7) itdügünden ötri ekşerī sevmezler. Dilerler ki devleti gidüp helāk ola ammā biz yarduma (8) varurduķ. Likin biz bu miqdār leşkere cevāb virmeziz. didi. Pes, şavāb oldur ki Melik (9) Hūdāvend oğlı Şirsitāna karşı varavuz, aña itā‘ at şüretin gösterüp Zikāra (10) degin bile varavuz. Eger Nü‘mānuñ bunlara muķābil olcaķ leşkeri varsa biz daħı (11) varavuz. Ve illa hīç tanımayavuz, tā cenk olunca hemān cenk olduğunlayın dönüp (12) ‘Acem leşkerine kılıc koyavuz. Ümiddür ki Allah Te‘ālā nuşreti bize vire. didi. Qaysuñ aşhābı (13)

271a

bu sözi işidicek fikriniñ gökçekliyin taħsīn idüp aytdılar Yā Qays, sen bizüm elümüzsün (1) sen ne dirseñ biz aña muṭī‘ vüz didiler. Buyurdı, cemī‘ sefer yarağın gördiler, bir günlük (2) yol miqdārı geldiklerin işidicek yüz kişiyle süvār olup karşı vardı. Hemān (3) ki Eyāsın ‘alemin görüp cemī‘ atdan inüp ilerü yürüdiler, çok du‘ālar idüp çağrışdılar. (4) Hānī Qaysıñ qardaşı oğlı olduğ için Eyās kaşid idüp dururdu ki cemī‘ vilāyetin (5) yağma itdüreydi. Likin

Ḳaysıñ bu hâlde geldigin göricek ta' accüp idüp eytdi: Yâ Ḳays (6) niçün ḳavmüñden ayru oldıñ ve Nü' māna yardum itmediñ? didi. Ḳays bu sözi (7) işidicek eytdi: Ey Benüm Begüm, kerem it. Benüm gibi dünyā aḥvālin bilür kişi cehele nisbet (8) itme. ' Āḳil oldur ki ḥaṭāyı terk idüp şavāb-ı ihtiyār ideyin. Şunu (9) taḥḳīḳ bilürin ki Melik Kiserīye kim ' adū olsa lāşekk kendü nefesine (10) ' adū olur ve v'Allah eger gücüm yetse Benī Şībāna varurdım, Hānī ve Nü' mānı helāk (11) iderdüm ve hem şimdiki hâlde bilürin ki anlaruñ hāli ḥarābdur, helāk olmağa (12) yakın olup dururlar. Uş yakın zamānda baña mektüb geldi, benden yardum istedi. (13)

271b

Mektupun yırttum, yābāna atdum, didüm ki ma' lüm oldı, Nu' mān gāyet cāhil (1) kişi imiş. Zīrā Melik Kiserī Pādişāh, bunuñ kızın isteye. Ol daḫı olmaya diyüp (2) çok ' itāblar itdüm, ben daḫı ḳaşd itdümdi ki siz ṭarafa gideydüm. Likin sizüñ (3) geldüğüñüz işidicek bu arada dururum. İmdi eger ḥizmete lāyıḳsam ḳabül idüñ, (4) yola gidelüm didi. Eyāsın bu ḥaberleri işidicek gāyet feraḥ olup Yâ Ḳays, ben ataña (5) ben ḳabül itdüm didi. Andan dönüp vezīre Ḳaysuñ ḥikāyetin ḥaber virdi. Vezīr Yūri, (6) ḥōş geldüñ diyüp ḥil' at geyürdi ve aytdı ki leşkerüñ öñince ḳılavüz (7) olsunlar. Eyās daḫı vezīrüñ sözini begenüp geldi. Ḳaysa ḥil' at geyürdi ve aytdı kim (8) siz leşkerüñ öñince yürüñ. Eyle olsa Ḳays ḳavminden iki yüz kişi ihtiyār itdi (9) ve bāḳī ḳavmine Siz birbiriñizden ayrılmañ, görelüm işümüzüñ āḫiri neye yetişür? didi. (10) Nu' mānuñ Ḳays ḳatında emānet, dört yüz demür göñlegi vardı, atlar ile alup (11) iki yüz kişiyle öñüne düşüpen gitdi. Likin bundan öñdin cemī' aḥvāli mektüba yazup (12) Nu' māna gönderüp dururdi ve Hānī bin Mes' üdi cenge ḳondurup ḳorḳma diyüp (13)

272a

dururdi. Çünki mektüb Nü' māna yetişdi. Cemī' aḥvāle vāḳıf olıcaḳ gāyet (1) müteḥayyir olup Hānī ve Ḥicāzın ' āmiri ḳatına da' vet idüp cemī' ḥikāyeti ḥaber (2) virdi ve bunlara eytdi: Sizden dilegüm oldur ki ḥaḳīḳat-ı hāli baña diyesiz. (3) Eger ' an-şamimü'l-ḳalb baña yardum idüp cenk iderseñüz cemī' eṭrāfdığı ḳavmümüzi (4) cem' idelüm. Kendümüzi bu deryā gibi leşkere uralum. Valla ben kimseye ilzām (5) itmezim, belki varurim, Benī ' Abs leşkeri arasına girerin. Andan şoñra bir bayram (6) iderin didi. Hānī eytdi: Yâ Melik, bizüm ḳatumuzda saña ne gelürse bize (7) gelsün ki biz senüñ yoluñda dürüşürüz ki cān baş oynayavuz ve hem (8)

veche dağı budur ki hiç ʿArabdan bir kişi yardım istemeyevüz, düřmānuñ (9) azlığından ve çoğluğundan teşvişlenme. Ümīddür ki nuşret bizüm (10) ola didi. Nüʿmān, bu ĥaberi işidicek eytdi: Ey Oğul, ben senüñ (11) sözüñe inanurın ve hem leřkerüñ çoğluğundan ĥavf itmezsin. Zīrā başumdaki (12) zamānda bilürin ki sencileyin pehlüvān yoğdur. Likin murādum bu sözden (13)

272b

đayrı düşmekdür. Dōřtum ve düřmānum kimdür, bilmekdür didi. Bular bu ĥalde (1) iken Nüʿmānuñ bir vezīri vardı ki adına ʿAmr bin Nefyile dirlerdi. (2) Mekkedden nāgāĥ çıka geldi. Ol zamānuñ pīrlerinden ve fāzıl kāmillerinden (3) idi. ĥattā Muĥammed Muřtafanuñ řallaʿl-Allahu ʿAleyhi vesellem muĥiblerinden ve aña muntazır (4) olanlarından idi. Çünki Numānun üzerine girdi, selām virüp eytdi: Ey (5) Oğul, Melik Kiserīyle arañuzda geçen mācerāyı işitdüm ve şimdiki ĥalde (6) üzerine gelivirür. İmdi ben saña geldüm ki bildürem, anuñ devletiñ (7) zevāli yağın gelmişdür. Hiç ĥavf itme kimseden yardım isteme, senüñle (8) olan cemāʿat saña kifāyet ider. Zīrā nuşret, Zīkārda senüñdür (9) didi. Nuʿmān eytdi: Yā Seyyidi, şol muntazır olduđuñ nebī ĥađkıçün bu sözi (10) baña neden dirsın? Toğrusın söyle ki biz dört biñ kişi ve üzerümüze geli (11) duran leşkeri yüz biñdür. Bu sözüñ ĥađkıđatinden bile ĥaber vir. didi. (12) ʿAmr ve bin Nefyile eytdi: Ey Oğul, şimdiki ĥalde Mekkede cemīʿ kāhinlerle ve Sařıĥ (13)

273a

El-kāhinle cemīʿ olup baĥř itdüñ. Cemīʿ mize zāĥir oldı ki bu ĥavmüñ (1) ĥāli ĥarāb oldı ki zīrā bunlar Teñri Teʿālānuñ ĥudretine inanmazlar (2) ve kimisi zünnār ĥuřanur kimisi oda şapar ve kimisi öküze şapar ve ĥimāra şapar (3) ve kimisi pūta secde ider ve dağı Sařıĥ El-Kāhin eytdi: Bu yıl içinde (4) bir kiři toğsa gerek ki ʿālemi nūrla şoldursa gerek ve muʿcizeler izĥār (5) idüp olmuş göñülleri iĥyā itse gerek ve bunuñ sebebiyle ʿArab ĥavmi oda (6) şapan kāfirlere gālib olsa gerek ve Zīkār vilāyetine bir ʿađim cenk (7) olup anda ʿArab gālib olsa gerek didi. İmdi varuñ Allaha řükr (8) idüñ ki anuñ gibi řāĥib-i devletüñ muʿcizātuñ zamānını size gösterdi (9) didi. Öyle diyincek biz aytdük. Yā Ĥakīm, bu vechle vařf itdüğüñ kiřiñüñ (10) kem ʿālemde hiç bir kiři dağı bu vechle vařf olunmamışdur. Adı nedür didük. (11) Sařıĥ aydur. Muĥammeddür ki bundan öñdin bu ad ĥic kimseye dağı virilmiş degüldür. (12) Zīrā ol ki mīm-i müřterīdendür ki felek-i āʿzamuñ ĥākimidür. Ĥāvīsi Ĥütdan- (13)

-dur ki İskender bir bunuñ zamānında vücūda gelmişdür ve ikinci mīm-i merīhden- (1) -dür ki ulu feleklerūñ kılıcıdır ve dāll-ı eseddendür ki anuñ şāhibi ā' dāsına (2) gālib olmağdan hālī olmaz. Ben geldüm ki size muştulayam didi. İmdi (3) sende cemī' aşhābına ısmarla ki ol vaqt ki cenk itmege meşğül ola- (4) -lar. Yā Āl-i Muḥammed, Yā Āl-i Muḥammed diyüp çağrıştılar. Ol vaqt göresin ki Allah Te'ālā (5) saña ne vechle yardım ider didi. Melik Nu'mān, bu kelāmı işidicek gāyet (6) feraḥ olup eytdi: Ol Teñri ḥaqqıçün ki cemī' ā'leme ḥükm geçer ve ḥaḫim- (7) -u āb-ı zemzem müşerref kıldı. Eger bu didüğüñ söz gerçek olursa (8) her yıl bir kerre ḥac idem ve bu zıkr itdüğüñ kişinüñ gice ve gündüz (9) zıkrine meşğül olam. didi. Bir nice gün muntazır durdılar, tā şol vaqte- (10) -dek kim Zıḳāra Kiserinüñ leşkeri yaqın geldi. Melik Nu'mān buyurdu, (11) cenk yarağın itdiler ammā Hānī eytdi: Ben bunu şavāb görürin ki (12) biz daḫı bu gelen leşkere qarşu varavuz. Zıḳār üzerine gelmege qomayavuz. (13)

Eger vezīrden işitdüğüñüz söz gerçekse ḥüb Vallā. Cemī' müz helāk olunca (1) kılıçlarla cenk idelüm didi. Melik Nu'māna vezīr eytdi: Hānī, ne dirse aña (2) muḫī' ol. Zīrā nuşret saña bunuñ elinde qonulup durur ve bu qadar ḥayra (3) yetişürseñ bunuñ sebebiyle yetişürsin didi. Öyle diyincek buyurdu, Melik Nu'mān (4) ḥaymeleri düşürdiler ve 'alemleri cözdiler ve kös nakāra döküp Nu'mān ve Hānī (5) ve cemī' 'Arab pehlüvānları süvār olup bu gelen leşkere qarşu gitdiler ammā Hānī eytdi: (6) Ey 'Arab Qavm 'avratlarıñuzla olmaga gidüñüz ve dā' i gibi vedā' laşuñuz. Zīrā nihāyet (7) deryā gibi leşkere kendümüzi urmağa giderüz. Her kişi kim ölmeden ḥavf ider 'avrat (8) ve oğlanı yanında otursun diyüp Nü'mānuñ öñince başın eline alup yola girdi. (9) **Rāvī eydür:** Şol miqdār yürüdiler ki 'Acem leşkeriyle 'Arab leşkeri arasında (10) iki fersaḫ yol qaldı. Vezīr, Hānī'i qıgırıp eytdi: Ey Oğul, a'dā çoqdur, qavmüñden ikin (11) ıraḫ olmayalum. Şavāb budur ki bu arada quvvetin görevüz. 'Acem leşkeriyle ḥālümüz nice (12) olur didi. Hānī vezīrin sözini qabül idüp yürüdi, ḫabanları ḫarīrden bir ḥayme (13)

qurdılar, i' timād itdi ki pehlüvānları cem' idüp eytdi: Her kişi kim bu haymeden şınup öte geçer. (1) Dağı ata binmesün ve erlik kuşağın kavuşmasın didi. Ol gice anda qarār (2) kıldılar, Hānī kendüsi ol gice qaravol çıqdı. Çünkü şabāh oldı 'Acem leşkeriniñ tōzı belürdi. (3) Ā'lemi tōz qarāñulıgı dutdı. Hānī bunı göricek Hicāz İbn-i 'Āmiri ve biş pehlüvān dağı alup ilerü (4) yürüdi. Tā kim 'Acem leşkerinden dil ala, bunlara nazār idüp ne miqdār leşkerdür bile. Nāgāh qarşudan (5) on atlu belürdi, yüzlerinden niqābların gidermişler, her birisi kuşdan yegrek atlar üzerine (6) toğan gibi binmişler, ellerinde süñülerin yılan dutar gibi dutdurup gelürler. Heccār, Hānīye (7) eytdi: Bu gelen atlular 'Acem leşkeriniñ gözcesidür, yürü bunları dut didi. (8) Hānī süñüsün eline alup bularıñ üzerine hücum itdi. Yağın vararaq gördi. (9) Anasınıñ qaradaşı Qays bin Mes'ūd öñe düşmüş hattıñ eşine gele gele gelür. (10) Hānī bunı göricek fi'l-hāl atdan aşğa inüp qarşu vardı, Qays dağı indi. (11) Biribiriyle kuca kuca görıştiler. Hānī Qaysıñ hālinden şordı, Qays dağı eytdi: (12) Gelmez idim, illā seni sevdiğimden. Zīrā gördüm senüñ gibi 'azīm leşker üzerüñüze (13)

275a

gideyürür. Eyās bin Qabīzanuñ qatına vardum, aytdı, dilerin sizden ki baña (1) destür viresiz. Benī Şibāna varup qaradaşum oğlı Hānīye ve dağı anuñ aşhābına (2) buluşam, anlara naşihat idem ve sizüñ leşkerüñüzüñ 'azametın anlara vaşf idem. Ümīddür ki (3) naşihatimi kabül idüp cenk itmek sözün Nu'mānı dutalar, elümüze gireler. Zīrā (4) biz dağı ve anlar dağı sizüñ tābi'lerüñüzdenüz didüm. Luţf u ihsān idüp (5) sucumuz 'afv idesiz didüm. Eyās benüm sözümi işidicek sözümi kabül idüp (6) destür viridi. Eyle olsa bunda size geldüm kim gördüm, ne tedbir itdüñüz? Bularuñla (7) buluşmağa nice yarağ itdüñüz ve 'Arab kavminden kimsiz ve gözedüp yardım itmege kim (8) geldi? Hānī eytdi: Hiç kimse gelmedi. Ammā biz dağı Nü'mānı terk itmedik. Tā kim 'ālem (9) içinde hūr, zelil olmaya. didi. Likin ol vaşf itdüğün leşker için neler yaraqlanup (10) dururuz. Cenk itdüğümüz vaqtin göresin, sa'ādet kimüñdür ve şeqāvet kimlerüñdür didi. (11) **Rāvi eydür:** Qays bunı işidicek geldi. Ya'nī Ey Hānī, sen dilersin ki dört (12) biñ adamla yüz biñ leşkere muqābil olasın. v'Allah gāyet cehl ü hamākatdur. Likin (13)

275b

olcağ oldı, aña irişmek olmaz. Zīrā hiç kimse yok ki aña varavuz, andan (1) i'ānet taleb idevüz. Ammā Yā Hānī ben bir düş gördüm, ol düşü añduğumca gönüm kavī (2) olup emīn

olur. Zîrâ şol vaqt ki ben ‘Acem leşkeriyle buluşdum. Bunlarıñ çoklığıñ (3) görcek gâyet melûl olup sizüñ ve bizüm işimizi fikr iderken yetdim. Nâgâh kulağuma (4) hâtifden bir âvâz geldi. Yâ Kays, melûl olma ki ol toğcağ şâhib-i mu‘cize kişi berekâtında (5) bu yıl nuşret Arabuñdur. Eger tamâm bu söziñ gerçekliğin dilersen cenk itdügüñüz vaqtin (6) cân u gönülle ‘Yâ Âl-i Muḥammed Yâ Âl-i Muḥammed’ diyîñ. Bu ismi bir kanda göresiz ki ‘Acem leşkerinüñ (7) ḥâli nice ḥarâb olur ve gökden üzerlerine ḥacâlet nice olur didi. Pes Ey Oğul, (8) bu âvâzı işidicek ben aytdum. Bu didügün kişi ne kişidür? Ben bunuñ gibi adlu kişi (9) daḥı işitmedüm, yine âvâz geldi ki bir peygâmberdür ki Ka‘be tarafından zâhir olsa (10) gerek. Yüzi gökçek ve ḥulḳ-ı laṭif ve lisânı faşîḥ ḥayâlü kişi ‘aḳlı kâmil, neseb tâhir (11) cömerd, selâm-ı âşikâre virür. Gice ve gündüz namâza meşgûl ve añın ümmet, cemî‘ ümmetden (12) ḥayırlu, şöhret â‘lemi dutsa gerek ve cemî‘ maḥlûḳatıñ ekremidür. Aña gök selâm (13)

276a

virse gerek. Qırı ḥurmâ ağacından añladı. Gelse gerek ve añı barmağunuñ (1) arasından tatlu şu aḳup cemî‘ leşker içüp ḳansa gerek. Pes bu idi, cenk itdügüñüz (2) vaqtin dilegizden gidermeñ ki zafer bulasız didi. Hemân uyandum gördüm kim gönümün (3) içi nûrta ve şādılığla tolmış oldu ki ‘Acem leşkeriyle bunda geldim. Ol sırruñ (4) ḥaḳîḳatinde müteḥayyirin didi. Hânî, bu sözi işidicek güldi, eytdi: Ey Kays, ben (5) bu kelâmın gerçekliğinde ve bu düşüñ ḥaḳîḳatinde şekk itmezsin. Zîrâ hemân Melik (6) Nu‘mâniñ vezîri virdiği ḥaberdür diyüp cemî‘ vezîriñ ḥaberini evvel- i âḥir ḥikâyet itdi. Kays (7) işidicek şād olup İmdi beni Nu‘mâna elet , ben de bu düşü añı ḥikâyet ideyin (8) ve andan Hânî Kays alup Nü‘mâna getürdi. Melik Nu‘mâni göricek atdan inüp yir (9) öpdü ve çok du‘âlar itdi ve dūşinde Ḥazret-i Resûliñ Şalla‘l-Allahu ‘Aleyhi Vesellem (10) ḥaḳḳında işitdüği ḥaberleri ḥikâyet itdi ve andan soñra Yâ Melik çok fikr itdüm, (11) şundan şavâb-ı fikr buldum ki bu leşkere itâ‘at şüretin gösterem, sırrımı şaḳlayam. (12) Tâ cenk olunca hemân cenk olduğınlayın dönüp yine kılıç bulara verem didi. Ol vaqt (13)

276b

ki ki cenk ola, sizüñ Yâ Âl-i Muḥammed Yâ Âl-i Muḥammed didügüñüz işidevüz. Hemân daḥı (1) bi‘l-küllüye bu nidâyı idüp â‘dâniñ üzerine ḥamle idevüz ve cemî‘ ma‘dûr çeri (2) şarf idüp Kiseriniñ oğlı yanındağı ‘alemi ovadup önünde cân ve baş unudavuz (3) didi. Melik

Nu‘mān, Qaysdan bu haberi işidecek gāyet feraḥ olup Qaysa (4) çok inām ve iḥsān itdi ve andan soñra Melik Nu‘mān eytdi: Senüñ катуñda (5) şunun gibi kuvvetlere gerek olcaḳ ammā nitelüm varaydı. Senden umardum ki getürdüñ (6) niçün götürmedüñ didi. Qays eytdi: Belī, getürüp dururın, İnşā’l-lah gice gönderem (7) didi. Bundan soñra ‘ Amr bin Nefiliye buluşdı, eytdi: Yā Mevlāī, sen uyanuḳluḡunda (8) bildigüñ haberi vir, ben düşümde gördügümi ḥikāyet ideyin didi. Vezīr eytdi: (9) El-ḥamdüli’l-lah, Ḥaḳ Te‘ālā beni Muḥammed Muştafānuñ Şal‘am zamānına yetişdürdi ki ‘ālem (10) anıñ sebebiyle cehl ü zülmetden ḳurtulup ‘ilm nūriyla münevver olsa gerek didi. (11) Qays gitmege ḳaşd idicek Hānīye eytdi: Ey Oḡul, dut bizüm şol bindügümüz atları (12) ve sāz selebümüz al, şöyle yayaḳ ve şoyḡun vedā idelüm. Şorduḳları vaḳtin diyelüm (13)

277a

ki Nu‘mān leşkeri sizi nāḡāḥ dutup Nu‘māna eleteler Nu‘mān eytdi: Tiz bunlarıñ (1) boyunların uruñ ki bizüm düşmānlarımız birle muvāfaḳat idüp bizüm üzerümüze (2) gelürler didi. Ḳaşd itdiler ki öldüreler, biz çok yalvarduḳ, ellerine ayaklarına (3) düştük yine bizi şalıvirdiler. Lakin nemüz varsa aldılar ve daḡı and virdiler ki (4) anlara ḳarşu ḳılıc şalmayavuz, diyevüz zīrā Yā Hānī anlar bizi leşkeriñ önine (5) ḳoduḳlarından bu murādı budur ki bizüm sizünle cengümüzi göreler. Tākim anlarla biz (6) gönülden dōst mıyuz veyāḡūd düşmān mıyuz bileler ve andan soñra cenkde anlarıñ (7) önince ölmekden ḳurtulmaḡa bundan laḡif fikr yoḳdur didi. Hānī, bu sözi (8) ḳabül idüp nice ki didiyse eyle itdi. Ol aradan Qays, Eyāsa geldi. (9) Eyas bileydi, bu ḡalde göricek Ḥālūñüz nedür didi. Qays eytdi: Yā Mevlāī, varduḳ (10) anlarla buluşduḳ. Sizüñ leşkerüñ ‘azametiyle anları ḳorḳutduḳ. Cemī‘ñüz helāk (11) olmadın Nu‘mānı dutuñ, getürüñ. Bu sözleri ḥic ḳulaḳlarına ḳoymayup bizi (12) bi’l-külliyeye dutdılar, helāk ideler. Biz çok tazarru‘ idüp yir (13)

277b

öpdük ve eytdük. Ey ‘ammümüz oḡlanları, kerem idüñ, bizi şalıvirüñ. Tā kim bizüm (1) öcümüzden bunca beg kişi helāk olmasun. Zīrā Benī Şībān seyyidlerinden ‘Acem (2) leşkeri içinde iki biñ atlumuz vardur. Hemān biz eḡlendigümüzleyin Qays bize (3) ‘adū oldu, dirler. Cemī‘sünüñ boynın urırlar hemān biz bu sözi söyliceḳ bizi (4) gāyet esirgediler ve aytdılar. v’Allah Yā Qays, siz bizüm elümüzden ḳurtulmazsınız. Mādām ki (5) ānd içmeyesiz ki daḡı bizümle ‘adāvet itmeyesiz didiler. Eyle olıncaḳ ben daḡı (6) elüñden ḳorḳup ānd içdüm ve

cemî‘ aşhâbuma siz dağı ând içüñ ki Melik Kaysı (7) ođlanuñ leşkerüñüñ bize hiç ihtiyacı yokdur didim. Eyās, bu sözi işidicek (8) Kaysuñ cemî‘ bu didiklerin söze inanup Ey ‘ Arabuñ Uluñ didi. (9) İmdi baña haber vir ki Melik Nu‘māna ‘ Arab kabîlelerinden kim yarduma gelmişdür ve ne (10) mikdār leşker cem‘ olmuşdur didi. Kays eytdi: v’Allah Yā Melik, Zikāra (11) varmaduğ, bil ki iki fersağ miđdārı yirde buluşduğ, Benī Şibāndan ğayrı (12) duran biñ miđdārı leşkeri var ola didi. Ammā ğardaşum oğlı Hāniye şordum. (13)

278a

Ne mikdār leşker cem‘ itdünüz didüm. Eytdi: Gökdeki yılduzlar miđdārı (1) ve yirdeki ğum ve ğayu miđdārı leşker cem‘ itdük. Zirā Nu‘mān sizüñ gelecegin bilüp (2) dururlardı. Bî-nihāyet kişi cem‘ itdi ğazabı añı buldı. Şu miđdār leşkerle beni (3) re’is dönüp bu arada ğodı. Hemān siz gelüp bize ğamle itdünüzleyin Melik Nu‘mān (4) bākî leşkerle buşudan çıkısa gerek. Kılıçlarla ve sünülerle üzerüñüze ğoyulsa (5) lar gerek didi. **Rāvî eydür:** Eyās bu sözi işidicek, bunuñ gibi sözi ben ğulağuma (7) ğoymazın. Zirā leşkerümüz ‘ aźim leşkerdür. İki bölđiginden ve başuğduğundan bizüm (8) ğavfumuz yokdur didi. Ammā bākisünün cengünđen vāz geldük, var aşhābına haber vir didi. (9) Eyās, ol aradan sürüp Şirsitānuñ ğaduruna geldi. Bezerc Mihr ve cemî‘ erkān-ı devleti cem olup (10) meşveret iderler, içeri girüp selām virdi. Kaysdan işitdi ki haberleri hikāyet (11) itdi. Şirsitān Eyāsdan bu haberleri işidicek eytdi: Nār u nūr ğağkıçün Hicāz vilāyeti (12) bi’l-külliyeye ğarāb itmeyince ğitmez in hemān şabāĥ olduğunlayın leşkerüme destür virürin. (13)

278b

Bi’l-külliyeye cemî‘ etrāfa ğağılıp yağsınlar, Melik Nu‘man gerekse ğağılısun ve gerekse (1) dirilsün didi. Vezir, bu sözi işidicek eytdi: Ey Ođul, neye gerekse, nār u nūra (2) and içme kim ben bu didüğüñ işi işlemege rāzı olmazın. Zirā bilürsin ki Melik Nu‘mān (3) cemî‘ ‘ Arabuñ begidür. Bi’l-külliyeye aña itā‘ at idüp dururlar. Şimdiki ğâlde ol bizden ğāfil (4) degöldür. Anuñ dağı nice tedbirleri vardur. Düşmānı gerçi kim az ise dağı ğāfil bilmek (5) olmaz. Pes vech oldur ki şabāĥ cenk itse cemî‘ leşkerümüz at arğasına gelüp (6) Nu‘mānuñ işin bitüreler ve andan şoñra ne eylersen eyleyesün. Ben itmez in ki diyeler Melik (7) Kiserinüñ oğlı bunca leşkerle geldi ğuşuşā ki Bezerc Mihr gibi müdebbir (8) nesne başarmadın ğitdi didi. Cemî‘ erkān-ı devlet ve muğarrebān ğazret bu sözi (9) işidicek nār u nūr ğağkıçün şavāb budur diyüp ol ğice anda ğarār ğıldılar. Çünki (10) şabāĥ oldı, buyurdı. Cemî‘ leşker arğasına gelüp

‘alemleri çözdiler. Kös (11) nağara dökdiler, oda tapanlar ‘âdetlerince erte aydınlığına ‘ibâdet itdiler. Leşkerüñ at ayağı (12) heybetinden garb şark harekete geldi. Eyās bin Kabīza alayların bağlayup leşkerüñ öñine düştü. (13)

279a

Rāvī eydür: Hemān Kays otağına geldikleyin ol emānet dört yüz zırhı on atluyla (1) Nu‘ māna gönderdi. Bu tarafda Benī Şībān kavmi ‘Acem leşkeriniñ yakın geldigin işiddiklerinleyin (2) Hāniye geldiler, aytdılar. Vech budur ki yine dönüp evümüze yakın varavuz, nice olursavuz evümüz (3) üzerinde olavuz didiler. Hāni eytdi: v’Allah şimden girü ol olmaz ki yine dönem, bu kurduğum (4) haymeden öte geçem. Gene evlerümüz elbette bizüm yakunumuzda olsun derseñüz kullar göndereyin. Fi’l-ḥāl (5) bunda getürsünler didi. Bu kışşa’ı Melik Nü‘ māna daḡı meşrüt itdiler. Ol daḡı kabül idüp nice kullar (6) gönderdiler. Eglenmedin ne miqdār ‘avratları ve oğlanları varsa yanlarına getürdiler. Bular bu ḡâlde (7) iken Kaysıñ gönderdigi zırhlar daḡı geldi. Melik Nu‘ mān buyurdi, pehlüvānlara ulaşdurdılar. (8) Likin bu zırhlarıñ yañları ve etekleri ḡāyet uzundu. Hāni aldıḡı zırhı buyurdi, dirseklerinden (9) kesüñ, tā kim kılı kaldurup indirmege insān ola didi ve bāḡı aşḡābına siz daḡı böyle idüñ (10) diyüp emr itdi ve andan şoñra Ya Benī Şībān şol vaḡt ki düşmāna muḡābil olasız. Ellerüñüzden (11) sünülerüñüzi yābāna atıñ, sünüyle cenk itmegi terk idüñ ki aniñla cenk itmek ḡatunlara lāyukdur (12) ve düşmāniñ oḡundan ḡavf itmeñ ki ḡavfuñ ecele fāidesi yokdur. ḡamir şuya ḡaruşdıḡı gibi siz (13)

279b

daḡı ā‘ dāniñ içine ḡarışıñ. Düşmāndan ḡaçup ‘ālemdede rüsvāy-ı melāmet olmaḡdan ölmek çok (1) yegdür. Zirā ā‘ dāniñ sünüyle arḡaya vardıḡı yegdür. Kışiniñ yüzine ḡa‘n itmekden düşmān ne miqdār sizüñ (2) gözünüze çok gözükürse siz daḡı anlara dāḡı ziyāde gözükürsüz didi. ‘Acem leşkerleri ḡarīr (3) libās giydiklerine ḡased itmeñ ki Allahıñ ḡazāsını anlar redd ider degüldür didi. ‘Arab (4) leşkeri, bu sözleri işidicek ḡāyet kuvvet bulup cenk itmegi bayrām gibi gördiler. **Rāvī eydür:** (5) Ol gün Hāni muttaşıl pehlüvānları cenge ḡondurup şafları düzdiginden şoñra göge naḡar kıldı, gördi ki (6) eḡrāfi ḡarañuluk olmuş ve atlarıñ ayakları altında yir ḡareket ider ve ayaklar altında meş‘ale gibi odlar (7) çıkup taşları un gibi iderler ve giceyle gündüz fark olunmaz. Zırhlar pehlüvānlarıñ arḡasında yuldızlara (8) beñzer. Pehlüvānlar cevelānlar idüp birbirine muḡābil olurlar, bahādurlar ilerü varmış, muḡannetler

ard oda (9) kalmış, nice ‘aziz kişiler horluk şüretin dutmuş ‘Acem leşkerinde Eyās bin Kabīza otuz biñ pehlüvānlarla (10) leşkeriñ öñine durmuş ke’enne bir pehlüvāndur ki ‘Ād kavmine veyāhūd Şeddād kavmine beñzer, Mecmū‘ bir aradan (11) na‘ralar urdılar ki işiden İsrāfil sūrın urdı şanur ve iki taraftan kösler ve naķāralar dökülür, (12) çeri elinden ‘alemler çözülmüş, Şirsitān tāk-ı Kiseri başında alup leşkeriñ ortasında durur ve yanında (13)

280a

vezir ve biñ altun kuşaklı muraşsa‘ tonlu maħbūb oğlanlar etrafın almışlar. Şiristān Beni Şibāna (1) yakın gelicek nazar itdi, gördi ki Beni Şibān leşkeri alayların seyrek itmişler. Her iki yüz (2) kişi içinde bir ‘alem var ki her biri birine beñzemez. Melik Nu‘mān gördi ki leşkeriñ kalbinde durur. Yanında (3) bir kara ‘alemi var ve çevresini Beni Laħm leşkeri kuşatmış ve sağ yanında bir ‘alem var ki Beni ‘Abs leşkeri (4) ‘alemine beñzer ve şol yanında bir ak ‘alem var ki üzerinde aşlān şüreti yazılmışdur. Düreyd bin El-Şamma (5) ve Beni Çeşm ‘alemine beñzer. **Rāvi eydür:** ‘Acem leşkeri bilsünler için ki cemi‘ ‘Arab leşkeri Melik Nū‘māna (6) yarduma gelmişlerdür, cemi‘ hāzır şanalar. Çün ‘Amr bin Nefile emr idüp yerin bu vechle atdurmüş (7) idi. Bezerc Mihr her ‘alemi biribirine beñzemedigin göricek Eyāsı kığırup şordı. Eyās eytdi: Yā Mevlāi, (8) bu ‘alemlerün bākī kavmi ya ardlarındadır veyāhūd sağında veyāhūd şolundadır veyāhūd buşuya (9) girmişlerdür. Likin zāhir budur ki buşuya girmişlerdür. Zirā Melik Nu‘māniñ sağ yanındaki ‘alem (10) Melik Kays bin Züheyrüñ ‘alemidür. Şimdiki hālde kendüsi bunda degül. Ve illa ‘Anter bin Şeddād gerek (11) ‘alemi dibinde ola didi. Vezir, bunuñ sözine inanup eytdi: İmdi vech budur ki bir gün (12) miķdārı eglenevüz, görevüz Nu‘māna ‘Arabdan kim gelmişdür? Fi’l-hāl emr itdiler, haymeleri kırdılar (13)

280b

ve davullar kaçdılar ammā şunlar ki mücerred taraşa ve yağmaya gelmişler idi. Tama‘ idüp Beni Şibānuñ (1) üzerine hücum itdiler. Hemān Beni Şibān leşkeri bunları gördüklerinleyin hamle idüp hebsini helāk (2) idüp varup yine meydāndan çıkardılar. Girdiklerine pişmān nevmid olup yine çıkdılar. Ekşeri (3) başın ne belāyla kırtardı. Zirā Hāni bin Mes‘ūd leşkeriñ sağ yanında durur idi ve Heccār bin ‘Āmir (4) şol yanında durur idi ve Melik Nu‘mān kardaşı Esved leşkeriñ ortasında durur idi. (5) Süñülerüñ ellerine alup bir vechle hamle itdiler ki ‘Acem leşkerünüñ üzerine havflar düşdi. (6) Şirisitān sürdi, leşker kırdı kendü dağı gelüp

haymesine girdi. Benî Şībān leşkerünüñ (7) cengini ta‘accüp idüp bularla cenk itmege ayuraydı. Zirā gāyet pehlüvān yigit idi. Hatta kaşd (8) itdi ki ol gice kendüyi bir gayrı kişi şüretine koyca, varup cenk ide. Ol gice anda qarār (9) kıldılar çünki şabāh oldı, iki tarafuñ leşkeri at arkasına süvār oldılar. Kös ve naķāralar (10) döküp biribirine muķābil oldılar. Şīrsitān leşkerüñ ortasında vezīrle ve cemī‘ erkān-ı (11) devletle dururlar idi. Eyās bin Qabīza dağı ‘Arab leşkeriyle at arkasına geldiler. Bu tarafda Melik (12) Nu‘mān dağı Benî Şībān leşkerünüñ arasına girib şaf tutup dururlar. Likin ‘Acem leşkerini gözileri (13)

281a

yigidi tamām şaflar bağladığınlayın Hānī bin Mes‘ūd fi‘l-ħāl meydāna girdi. Bir kuzđun gibi (1) kara atanmış ki diller anıñ vaşında ‘ācizdür, yeylele koşuşuuñ çeker, kemendü üzerinde (2) bir hişāra beñzerdür. Bir çoķal kişiymiş ki sünü ve kılıç eşer idecekleyin degül ve başına bir maħallī (3) ışık giymiş ki tāđ üzerinde yaķsañ zarar gelmez ve elinde bir kılıc almış ki bir oğlan bu (4) pehlüvāna işāret eylese ol pehlüvān helāk olur ve bir tađa ursañ tađa aşığa (5) yıķılır. Cevalān gösterdi ve meydān ortasında durup çağırdı Ey ‘Acem oğlanları, (6) var, çeriñüze buyruñ ki Hānī bin Mes‘ūd sizüñ üzerüñüze geldi, gelüñ (7) cenk idelüm, çoķluđuñuza tekyelenmeñ ki çoķ leşker leşker kişiyce aşşı itmez, belki idenler (8) arasında çoķluķ ‘aybdur. Hānī bunu çağurduğınlayın dört yanından Ĥorāsān pehlüvānları (9) hücüm itmege kaşd itdiler. Gerçi kim dilini añlamadılar. Likin meydāna girdiginde murādını bildiler. (10) Cemī‘ sinden öñdin gelüp bir pehlüvān Hānīnüñ öñin bağladı ki Dilem pehlüvānlarunuñ (11) gāyet gürbüzlerinden idi. Fi‘l-cümle ‘Arabī dilin bilürdi. Hānīnüñ yanına gelecek eytdi: (12) Yā Bedevī, dünkü merd u merd Hānī bunu işidicek kendü yārenlerüne çağurup eytdi: Şol (13)

281b

ķurbān, baña ne dirdiñ. Dağı aña lāyık cevāb vireyin didi. Bunlar aytdılar. Yā Pehlüvān, (1) ‘ayblu nesne diyemdi. Bil ki dün ere er gerek didiler. Hānī işidicek eytdi: Ben dağı (2) er isterin diyüp bir sünü ĥavāle itdi, şöyle vardı göğsindeki añlatmadın yağrene (3) çıķdı ve çağurup Hāzā merd-i merd biribiri ardınca her kişi kim girürdi. (4) Birer sünüyle helāk itdi. Cemī‘ ‘Acem leşkerünüñ üzerinde bir heybet bıraķdı ki her birisi (5) durduğı yerde kağid oldılar. Hatta ol gün, ol zamānuñ meşhūr günlerinden bir gün (6) oldı. Zirā günüñ nişfi olmadın ‘Acem leşkerünüñ gürbüz pehlüvānlarından elli pehlüvān (7) helāk itdi. Bundan

şoñra hiç bir kişinüñ zühresi olmadı ki meydāna gire. Ber-vechle (8) sākit oldılar. Buları gören dilsüz şanurdı. Andan şoñra Hānī dönüp aşhāb kıatına (9) geldi. Ol at degüşüp bir ata dağı bindi. Yine dönüp meydāna geldi. Andan şoñra Hānī (10) nidā idüp eytdi: İştihāsı olan meydāna girsünler, ağşam olmadın yārenlerünüñ (11) intikāmın alsunlar didi. Şiristān Hānīden bu sözi işidicek levnī müteğayyir olup (12) gāyet gāzab itdi. Zīrā bundan öñdin her bir pehlüvān öldürdügince kaçd iderdi ki (13)

282a

kendüsi meydāna girüp Hānīye muķābil ola. Bezerc Mihr havfından men‘ iderdi, şalıvirmezdi. (1) Hemān Hānīden bu hāli görcek gözleri od gözine döndi. Vezīrūñ elinden Şiristān (2) gücle çıkup atını meydāna sürdi. Şirsitānuñ gāyet gürbüz pehlüvānı ayālleri yürüyüp (3) Şirsitānuñ elin dutdı, eytdi: Ey Melik, bize ‘ār degül mi ki Hicāz vilāyetinden bir kişi (4) meydāna gire, cemī‘ ‘Acem leşkerünüñ pehlüvānları ‘āciz kıala. Şöyle ola ki begleri meydāna (5) gire. Nār u nūr haķkıçün biz buña rāzī olmazız, ben gireyin meydāna, helāk ideyin diyüp (6) kılıcın çeküp Hānīnūñ üzerüne hücum itdi. Rāvī aydur. Bu meydāna giren kişi, ol (7) zamānuñ meşhūr bahādırlarından idi. Tıolmuş oķa karşı varurdu. Öñüne kimse (8) durmazdı. Demür gönlekle arķasında harīrden bir keje-kündü vardı. Melik Kiserī ışıklarından (9) başına bir ışık vermişdi, pūlāddan bir ağır güzri vardı. Meydān içinde cevelān (10) gösterüp Hānīye muķābil oldu. Dut Yā Hānī, cenk nice olurmuş gör didi. Hānī (11) bu sözi işidicek şusuz şuya ne vechle yapuşursa bu dağı eyle yapışdı. (12) İki tarafuñ leşkeri bularuñ cengine müteğayyir olup na‘ ralar urdılar. Nice zamān cenk (13)

282b

itdüklerinden şoñra elinden kılıcı yābāna atup güzrin eline aldı. Gün toğusından (1) yaña secde idüp Hānīnūñ üzerine hamle itdi, mancınık taşı gibi güzrini Hānīnūñ üzerine (2) atdı, Hānī nazar kıldı, gördi ki güzr kendünüñ gögsine toğrı gelür. Fi’l-hāl bir ayağın (3) üzengiden çıkardı, tamām doķuncağı vaķtin egilivirdi, üzeründen geçüp gümledi. (4) Hānī gördi ki adam boy miķdārı yire gümlediginden şoñra yine atınuñ eyerine bir eyer olmuş. (5) Hānī bunu gördügünleyin na‘ ra urup depre bir vechle çaldı ki başını omuzlarına degen iki (6) pāre kıaldı. İki tarafuñ leşkeri bunu göricek garī itdiler. Benī Şībān kavmi Hānīye (7) taşsinler etdiler. Meger bu ölen kişinüñ bir kıardaşı vardı ki adına Cevāmir dirlerdi. (8) Saçın ve saķalın yolup meydāna girdi ammā ‘Acem leşkeri Fārisü’l-nār dirlerdi, (9) zīrā gāyet şeytān, mekkār

bahādur kişi idi. Ekşeri cengi kemendle idi. Muħkem irişmedin (10) balık açı gibi ādura beñzer bir nesnedür düzmişdi. Bir muħkem ipüñ ucın kendü (11) beline ve bir ucın kemendine bağlamış idi. Kaan ki ĥařmına bākı cenkle zafer bulsa bu kemendi (12) meydān içinde töz arasında yağar ve atardı. Nāgāħ ĥařmı içinde alurdı veyā ĥöd ‘ uzvu- (13)

283a

-na geçerdi andan aşağa alup ĥabs iderdi. Cevāmir ardaşı acığıyla meydāna girdi (1) ki intiķāmın ala. Kemend gözleyüp cevelān gösterdi ve andan řoñra Hāniye muķābil oldu. (2) Bir nice zamān cenk itdiklerinden řoñra aĥřam yağın oldu. Ĥayalden (3) ĥayrı nesneyle Hāniye muķābil oldu. Bir nice zamān cenk zafer bulcaķlayım degül (4) fi’l-ĥāl kemendi tözüñ arasından havā yüzine atdı, urulmuş ādur gibi olup (5) bundan āvāzeler zāhir oldu. Hāni bu āvāzeyi işidicek eytdi: v’Allah bu ‘ Acem (6) leřkerinüñ ĥilelerinden bir ĥiledür. İmdi bundan ĥāfil olmamağ ĥerek. Ve illā beni (7) giriftār idüp Melik Nu‘ māni ve Benı řıbān avmini ĥör ve zelil iderler didi. Meger Benı (8) řıbān pehlüvānlarından bir uzun süñü alup ucuna öldürür ki kişilerin (9) saçların kesüp bağlayup dururdu. Kemend Hāninüñ üzerine ineceği vağtın aşağadan (10) yuğaru bu elindeki süñüyle atdı, süñü kemendi götürüp ĥökden yaña gitdi. Kemendi dağı (11) aşağa inmedin Hāni elinden geçüp Cevāmirdin depesinde çaldı. Bu yine degen iki bölüp (12) yine döndi. Melik Nu‘ mān bunu ĥoricek ‘alemi dibinden atını ilerü sürüp Hāniye arřu (13)

283b

vardı, çoğ du‘ ālar idüp eytdi: Yā Hāni, sen bize bir kerem itdüñ ki bunuñ ‘ivağını (1) kimse itse olmaz, size yetcek zaĥmet itdüñ. İmnden girü ve memleket ĥayretinden vāz geldim. (2) İnřā’Allah yarım ‘ale’l-řabāĥ senüñle bi’l-külliyeye bularuñ üzerine ĥamle idevüz. Gövdemüzden (3) cānumuz gidince cenk idevüz didi. Hāni bunu işidicek eytdi: Yā ‘Arabuñ Pādiřāhı, mādām (4) ki bular benüm üzerüme bir bir bu vechle geleler. Ben bularla cenk idüp ĥic incinmezsin. Likin (5) bi’l-külliyeye ĥamle idecekler olurlarsa sen dağı nice dilerseñ eyle it didi. Leřkerüñ (6) bir arafında Ĥeccār bin ‘Amir dağı Hāni gibi ‘ađim cenk itdi. ođ pehlüvānlar helāk idüp durur idi. (7) Melik Nu‘ mān Ĥeccāruñ cengin dağı işidüp ĥāyet ferāĥ oldu. İki arafdan leşker (8) yerlü yeründe arār ıldılar. Cemı‘ ‘Acem leřkerünüñ bahādurları vezire ta‘n idüp aytdılar. Sen (9) omaduñ ki bularuñ üzerine bi’l-külliyeye ĥamle idüp tumār idevüz. Bunlar az, çoğ leşker (10) bizüm leřkerümüzüñ nihāyeti yoğ didiler vezire. Bu vechle

söz söylecek vezîr eytdi: (11) Ben bu kadar leşkerden havf itmedüm, belki bunların sayısını var ola diyü uşandım. (12) Zirâ şimdiki hâlde Melik Nu‘mân cemi‘ ‘Arabun hâkimidür. Ba‘id degül ki ‘Arab leşkerin cem‘ (13)

284a

idüp pusıda koyu. Hemân ki siz bunların üzerine koyulasız, anlar dağı pusıdan (1) çıkup size galebe iderler didi. İmdi şavâb budur ki gice biñ atlu bahâdur kişi çıkaravuz. (2) Biş yüzini Zîkârûn bir tarafına ve biş yüzini bir tarafa gönderevüz. Tamâm bu gice erteye (3) degin pusı yerlerin arayalar. Eger dağı leşker bulcağ olurlarsa bize bir kaç atlu (4) göndereler. Ben bu önümüzde duran leşkeri tarmâr idüp gündüz gice yetişir gibi anlara (5) dağı yetişüp işlerin bitirevüz. Ve illâ eger hiç leşkere bulaşmıycağ olurlarsa Benî Şibân (6) kavmünün ardından Hürâsân leşkeri dilince na‘ralar urup hamle ideler ve Nu‘mânun yolların (7) bağlayalar. Biz dağı bu taraftan ortaya alup küllerin göge şavuravuz didi. Vezîrden (8) ‘Acem leşkeri re’îsler, bu sözi işidicek gâyet şavâb görüp Eyâs bin Qabîza adam (9) gönderüp bu hâli aña dağı bildürdiler. Fi’l-hâl leşkerden biñ bahâdur kişi çıkardılar. İki bölüp (10) her bölüğüne Qaysun cemâ‘atinden on kişi kulavuz koşdılar, tâ kim bunların önüne düşüp (11) gide cemi‘ gâhilerin bulara göstere. Fi’l-hâl ol aradan biñ kişi iki bölünüp yola girdiler. (12) Likin Qays ol yigirmi kişisine buluşup eytdi: Hemân ki Nu‘mân leşkerinün kanıdan geçdi, siz (13)

284b

bu ikiñüz varsun ve hikâyet Hânîye haber virsün, ol dağı Benî Şibân pehlüvânlarla (1) bunların ardın sürsünler. Tamâm Cemâcem deresinde bu iki bölük leşker buluşduğun (2) vaktin, derenün iki tarafın alup bekleye, kılıcdan geçürsünler didi. Bular bi’l-re’si (3) ve’l-ayn didiler. Hemân ki Nu‘mân leşkerine geldiklerinleyin bir iki kişi varup Hânîye (4) haber virdiler. Hânî fi’l-hâl Benî Şibân pehlüvânlarından nice pehlüvân alup (5) bu leşkerün ardına düşdiler. Ammâ ol biñ kişi, gice Zîkârûn ne miqdâr kemîn (6) gâhları varsa bi’l-küllîye nısf-ı leyl olunca erdiler, atları yoruldu, kendüler at (7) üzerinde serhōş gibi uyuklamağa başladılar. Bu kulavuzlar bu hâli göricek bunların (8) re’îslerine aytdılar. Tamâm, ma‘lûm oldu ki Nu‘mân ‘arlanup‘ Arab kavminden kimseye (9) haber itmemiş. İmdi vech budur ki Cemâcem deresinde biraz miqdâr konavuz hem biraz (10) rāhat olavuz ve hem atlarımız dağı rāhat ola, uydılar. Bunların bu sözün kabûl (11) idüp buyurdılar, leşker kōndı. Cemi‘ rāhat olup uykuya

meşgûl oldılar ammâ kılavuzlar (12) aytdılar. Bize bu gice uyumağ olmaz. Zîrâ bizi size kılavuz koşup dururlar. Nâgâh biz gâfilken bize (13)

285a

şikestelik olup bizüm yarın begler önünde başumuz aşığa ola. Pes bize vech budur ki biz (1) gâfil olmayavuz didiler. Cemîc leşker teşvîşden emîn olup yatmağa meşgûl oldılar ammâ bunlar Hânînüñ (2) gelmesine muntazır oldılar. Biraz zamân geçmedin Mes'ûd biş yüz pehlüvânuñ önüne düşüp (3) çıka geldi. Bu kılavuz buları göricek karşı varup aytdılar. Uşda â'dâ'ı şol derenüñ (4) içine koyduğ . 'Älemden fâriğ emîn yatıyorurlar didiler. Hânî bunı işidicek ferağ olup Heccâr (5) bin 'Ämire eytdi: Yürî sen, iki yüz kişiyle derenüñ öte tarafın alupdur hemân bizüm na'ramız (6) işitdügüñleyin içlerine kılıc koyuñ. Ümîddür ki hîc dil kırtarmayavuz didi ve andan soñra nice (7) kişilere dağı eytdi: Siz dağı derenüñ iki kenarlarında turuñ, size gelen kişi helâk idüñ didi. (8) Fi'l-hâl Hânî nice dirse eyle itdiler. Hânî derenüñ ağızına geldiler, nazar itdi, gördi. Bi'l-küllîye (9) bu biñ kişi gâfil yaturlar. Hemân sa'ât aşlân gibi na'ra urup kılıc eline alup bularuñ üzerlerine (10) koyuldılar fi'l-hâl hebsin helâk itdiler. Bularuñ na'rasını bu biñ kişi işidüp cân acısıyla (11) diri geldiler, nice ideceklerin bilmediler, atlarına dağı binmege mecâlleri olmadı, hemân kaçmağa meşgûl (12) oldılar. Heccâr bin 'Ämir dağı Hânînüñ na'rasın işidicek bularuñ önlerinden iki yüz kişiyle hamle (13)

285b

idüp araya aldılar. Bular hemân ölmelerine cezm idecek Ehl ü Horâsân dilince yalvarmağa başladılar. 'Arab (1) kavmi dağı âsân dilin bilmeyüp bi'l-küllîye kılıcdan geçürdiler, ekşerîni öldürdiler. Ba'zısını ölümlü (2) eylediler. Cemîc atların ve saz sebillerin aldılar. Heccâr bin 'Ämir Hânîye eytdi: Vech budur ki bu öldürdügümüz (3) kişileriñ başlarını süñülerümüze dakup leşkere varavuz didi. Hânî eytdi: Bu vechle itmek şavâb (4) degüldür. Zîrâ hemân bizüm bu vechle varduğumuz görince 'Acem leşkeri Kaysa aydurlar. Bu biñ kişi (5) gönderdügümüz misin diyüp durursın. Ve illâ bunlar neden bildiler diyüp Kaysı dutarlar ve ne miqdâr (6) leşkeri varsa helâk iderler ve andan soñra bizüm 'Arab kavminden yardumcumuz yoğdığın bilürler. (7) İmdi vech oldur ki 'Acem leşkerini ol vehmle kıyavuz, leškere şöyle varavuz diyüp bu kişiye (8) bu aldıkları mâlları ısmarladılar. Bâkî leşkerle mecîd yola girdiler. Bular bu hâlde ammâ bu tarafda Bezerc Mihr (9) şabâhadegin muntazır oldı.

Haberlerin bilmedigine melül olup yürürdi, kendi katında olan leşkerüñ (10) arkasına geldiler. Köslar ve nakaralar döküp ‘alemlerin çözdiler. Bu tarafda Melik Nu‘mān dağı buyurdi. (11) Leşker at arkasına geldiler. Likin Hānī ve Heccār bin ‘Āmir ile olmaduğuna ğāyet münfa‘ il olup karadaşı (12) Esvede eytdi: Bugün cenk, senüñle benümdür didi. Bākī leşkerümüz gelince ğayret idüp cenk itmek (13)

286a

gerek. Esved eytdi: Sen ne dirseñ ben aña muṭī‘yüm. Bugün öñüñde meydāna girüp cān ve baş oynatam (1) didi. ‘Amr bin Nefīle bu haberi işidicek eytdi: Yā Melik, meydāna girmek isterseñ kendü şüretüñle (2) girme. Bil ki sen Hānī şüretine gir ve karadaşuñ Heccār bin ‘Āmir şüretine girüp cenk idüñ. Zīrā (3) sizi ileri şancağ gice gönderdükleri leşker gelmeyince sizüñ üzerüñüze bi‘l-küllīye hamle itmezler didi. (4) ‘Amruñ bu sözünü Melik Nu‘mān beğenüp taḥsīnler itdi. Fi‘l-hāl bir kara ata binüp Hānī şüretinde (5) meydāna girdi. Cemī‘ ‘Acem leşkeri Hānī bin Mes‘ūd şanup durduklıdur durduğı yirde müteḥayyir oldılar, ol gün (6) kuşluk olunca ‘Acem leşkerinüñ yigirmi gürbüz pehlüvānın helāk itdi. Şīrsitān bu ḥālī göricek (7) ğāyet ğazab itdi, gözleri od gözine dönüp vezīr destürsüz meydāna girdi. Aşlān gibi na‘ra (8) urup Nu‘māna muḳābil oldı. Melik Kiserī, atlarından bir muḥkem ata binmiş ve başına cevāhīrle müzeyyen (9) olmuş, bir aşık urmuş ki bir tarafına gün şüretin yazmışlar ve bir tarafına ay şüretin yazmışlar ve bākī (10) buña münāsib saz u selebe müstağrak olup Melik Nu‘māna hamle itdi. Likin bir rehber ‘Acem pehlüvānlarına (11) eytdi: Gāfil olmañ. Eger bu şeyṭān begüñüz oğlına ğalebe iderse mecāl virmeñ, üzerine hamle idüp (12) helāk idüñ ve eger Melik Nu‘mān leşkeri hamle idecek olursa siz dağı cemī‘ leşker ile üzerlerine (13)

286b

hamle idüñ. Likin şaycağ olusuñuz ardlarına düşmeñ, şabr idüñ. Tā gice göndürdügümüz leşkerüñ ḥālın (1) bilmeyince bir gözden deprenmeñ didi. Leşkerüñ bir tarafında Melik Nu‘mānuñ karadaşı dağı Heccār bin ‘Āmir (2) şüretinde biş pehlüvān öldürdügüñüzden sonra Eyās bin Ḳabīza meydān taleb itdi. Eyās dağı (3) yanındaki ‘Arab beglerinden ilenüp meydāna girdi. Esvede muḳābil olup iki taraftan na‘ralar urdılar. (4) Likin Şīrsitān, Melik Nu‘mānuñ cengiñe kağıyup Ḥorāsān leşkeri içinde ad çıkarmağçün elindeki (5) cirmi ile Nu‘mānuñ göğsin gözleyüp atdı. Melik Kiserī elinden ‘Acem dilince ‘Dut şunu Ey Bedevī ‘Arab’ (6) didi. Melik Nu‘mān ‘Acem dilin bilirdi, bu sözi añlayup ḥarbe yağın geldiginleyin

gelivirdi, üzerinden (7) geçüp gitdi. Bir kılına haşa getürmedi. Fi'l-hāl yine dönüp kılıcın çıkarmadın Nu' māl Şirsitānuñ (8) atına bir sūñu urup helāk itdi. Şirsitān yire düşdi, öldürmek dilese öldürirdi. (9) Likin şunu kaşd itdi ki Şirsitān esir ide andan soñra şulh idüp Şirsitān şalı (10) virdigiyle 'Acem leşkeriniñ elinden emān ola, hemān Bezerc Mihr bu hālī görcek ğıriv idüp 'Acem leşkerine (11) niye durursız diyüp na' ra urdı. 'Acem leşkeri pehlüvānları hamle idüp Şirsitānuñ (12) üzerine düştiler. Melik Nu' mānuñ aşhābı dağı bi'l-küllīye hamle itdiler. Şirsitānuñ üzerinde 'azīm (13)

287a

cenk olup iki taraftan çok kişi helāk oldı ve leşkerüñ bu tarafında Nu' mānuñ qardaşı dağı (1)Eyās helāk itmege yakın olcağ Eyāsuñ kavmi Esvedüñ üzerine hamle itdiler. Fi'l-cümle iki leşker bi'l-küllīye (2) birbirine qarıştilar. Likin Nu' mānuñ veziri nazār kıldı, gördi ki kendülerüñ leşkeri 'Acem leşkerünüñ (3) arasında yavuklanmış mağlūb olmağ yakın olmuş. Fi'l-hāl bir seyl gibi ata süvār olup Melik Nu' mānuñ (4) aşhābunuñ eṭrāfına dolandılar. Yā Āl-i Muḥammed Yā Āl-i Muḥammed diyüp nidā itdi. Nolduñuz, siz dağı bu nidāyı (5) idüñ. didi. Cemī' Nu' mānuñ aşhābı bu haberi işidicek Yā Āl-i Muḥammed Yā Āl-i Muḥammed diyüp na' ralar (6) urdılar. Ḥazret-i Resūluñ Şall'Allahu 'Aleyhi Vesellem mu' cizesini bu nidā sebeble bulurın. Elleriñde zāhir (7) olup mağlūbken ğālib oldılar. Zirā hemān ki bu nidā'ı itmege başladıklarınlayın gönülleri (8) kuvvet buldı 'Acem leşkeri gözlerine ğāyet sehl gözükdı ve 'Acem leşkeri şandılar ki cemī' ağaçlar (9) ve otlar ve taşlar ve cemī' 'ālem içinde ne varsa bu nidāyı iderler. Ḥattā Nu' mānuñ aşhābunuñ 'avratları (10) ğıriv idüp biribirine aydur Biz dağı bu nidāyı idelüm. Tā kim erenlerümüz 'Acem leşkerünüñ üzerine (11) ğalebe ideler. **Rāvī eydür:** Bular bu hālde iken Hānī bin Mes'ūd ve Ḥeccār bin 'Āmir dört yüz kişiyle (12) çıka geldi. Gördi ki iki leşker biribirine qaralmış, kılıclar biler ve sūñüler oynar. Kendü aşhābunuñ (13)

287b

Yā Āl-i Muḥammed Yā Āl-i Muḥammed didükleri kulağına doqını geldi. Hemān sā' at Hānī dağı kılıc eline alup (1) bu dört yüz kişiyle hamle itdi. Ol zıkr olupdur didigi. Qays 'Acem leşkerinde iki biñ kişiyle (2) muntazır olup durur idi ki ne vaqt Yā Āl-i Muḥammed diyeler hemān ki bu nidā'ı işitdikleyin iki biñ (3) kişiyle kılıçların ellerine alup 'Acem leşkerine koyuldılar. Ammā Hānī bin Mes'ūd alaylara hamle idüp (4) na' ra ururken nāğāh halvet

Şirsitāna bulaşı geldi. Şirsitānuñ göğsinde bir süñü urdı ki (5) eglenmedin bağrında çıkdı. ‘Acem leşkeri bu hāli görüp ne ideceklerin bilmeyüp dururken nāgāh (6) Benī Şibān leşkerünüñ dört yanından tōzlar belürdi. Bir yanından gelen ol yüz kişünüñ (7) tōzı ki ‘Acem leşkerinüñ atların getürdilerdi ve bir yanından gelen Melik Qays leşkerinüñ tōzıydı (8) ve birisi dağı Dureyd bin Şammanuñ ve Benī Haşem ve Benī Hevāzin leşkeri tōzıydı. Bir tarafından gelen (9) tōz ‘Amr bin Mu‘dīnüñ kavm tōzı idi. **Rāvī eydür:** Yel peydā olup üzerlerinden tōzı (10) gidercek nazār itdiler, gördiler ki leşkerüñ tōzı ‘ālemi qarañu kılmış. ‘Arab leşkeri ‘Acem leşkerini (11) ortaya almışlar ‘Acem mütehayyir, ne eyleyecegin bilmezler. Hażret-i Resūluñ Şall’Allahu ‘Aleyhi Vesellem adın işitdikleriyle (12) zebūn olup kılc ve süñü ellerine almağa mecālleri qalmamış. Bunlar dağı her tarafından (13)

288a

hamle itdiler ‘Acem leşkeri şanup neyleri varsa döküp kaçdılar. Eyās bin Qabīza dađı ‘Arab leşkeriyle (1) tārmār olup yürivirdi Ümm-i Haakeyn adlu yire varınca qodılar, neleri varsa yağma idüp (2) yine döndiler. Bunlaruñla bile gelen ‘Arab kavmi olmasa hiç birisi kırtulmayup helāk (3) olurdı ve andan soñra bu vāq‘a ki Zīkarda vāqi‘ oldu. Hażret-i Resūluñ mu‘cizātından (4) dur. Zīrā Hażret-i Resūl Şall’Allahu ‘Aleyhi Vesellem buyurupdur evvel ki benüm adumla ‘Arab leşkeri Fars leşkerine (5) galebe itmişdür. Zīkardadır ve şol Teñri haqqıçün ki benüm rūhum anuñ kudret qabzasındadır. ‘Ālem vücūda (6) geliyorurken Hānī bin Mes‘ūduñ ve bāqī ‘Arab kavmünüñ nidāların işidürdüm didi, Şadaqa Resūl-Allah. (7) **Rāvī eydür:** Bundan ötürü ‘ulemā’i İslām ve Meşāyih-i ‘Arab ittifaq itdiler ki Hażret-i Resūlüñ anadan (8) toğması ol gün oldu. didiler. Pes ne miqdār maldan ve atlardan ve saz u selebden buldılarsa (9) yağma idüp yine döndiler. Hemān yine döndüginleyin Dureyd bin El-Şam‘a ve Melik Qays ve ‘Amr bin Mu‘dī (10) görüp ve bāqī ‘Arab seyyidleri qarşu varup Nü‘māna bulaşdılar, aytdılar. Senüñ üzerüne bunuñ gibi leşker gelmedi, (11) sen bize niçün haber idüp yardım istemeyesin. didiler. Senüñle Melik Kiserī arasında geçen mācerāyı (12) Zīkara yakın gelince işitmedük. Anıñçün bu vechle buluşduğumuz yoğ idi, didiler. Nu‘mān, bu sözi (13)

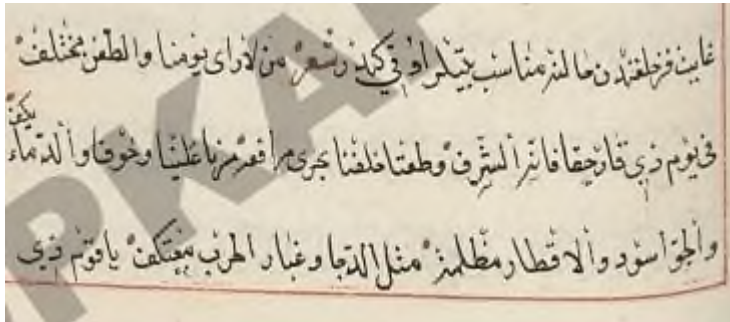
288b

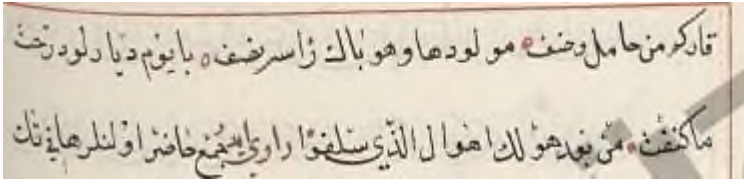
işidicek eytdi: Ey ‘Arab Kavmünüñ Uluları ‘Ālemüñ Pādişāhı Melik Kiserīye muqābil olmak baña (1) düşmezdi. Likin her iş Allahuñ taqdiriyle olduğ için Allaha şıgınuş şunuñ gibi iş

itdüñ. didi. (2) Dureyd bin Şam‘a, bu sözi işidicek eytdi: Yā Nu‘mān, belī. Her iş, Allahuñ taqdiriyledür. Likin her vaqt (3) taqdīr itmek tedbīrine muvāfiq olmaz. Huşūşa ki bu kerre saña toğar, ol dünyāya gelen müpārek (4) kişi bir қандadır ki Yā Āl-i Muḥammed Yā Āl-i Muḥammed diyüp nidā iderdüñüz. İmdi her vaqt anuñ gibi sa‘adettü (5) kişi gelidurmaz. Vech budur ki bizümle bile gelsin. Benī Ğarye tağlarına çıқasın, ne miқdār Ḥicāz vilā (6) yetinüñ ‘Arab қabileleri varsa etrāfuña cem‘ idevüz. Ve illā Melik Kiserīnüñ bu kerre ulu belāsına (7) uğrarsın. Zīrā Şīrsitān gibi sevgülü oğlan depeledüñ, elbetde cemī‘ Ḥorāsān leşkeri cem‘ ider, (8) gelür seni ve bāqī ‘Arab қavmini helāk idüp Şīrsitānuñ intiқāmın alur didi. Melik Қays, bu sözi (9) işidicek eytdi: Yā Dureyd, ölü üzerine aғlamağa yine ölünüñ қavmi yegdür. Şimdi ḥāl, sen didüğüñleyin (10) olcaқ olursa vech budur ki bizüm güyegümüzdür, bizüm vilāyete gelene ki ne maқdūrumuz varsa (11) baña şarf idüp öñünde cān ve baş oynayavuz didi. Melik Nu‘mān bu ḥaberi işidicek eytdi: (12) v’Allah, bu siz didüğüñüz iş olcaқlayın degüldür. Hānī bin Mes‘ūddan ḡayrı kişiden yardım (13)

289a

istemez didi. Zīrā bu baña şunuñ gibi erlik idüp düşmānlarumuñ üzerine (1) beni ḡālib kıldı. İmdi ‘āқil oldur ki iḥsān gördiği kişiden yüz çevirmeye ve anuñ (2) ni‘metiniñ şükrin yirine getüre didi. **Rāvī eydür:** Қabilelerüñ begleri Nu‘mānuñ bu ḥaberin işidicek (3) ḡāyet melül olup bildiler ki imden girü Nu‘mān bularuñ sözlerine tābi‘ olıcaқ degüldür. (4) Bular bu ḥālde iken Hānī daḡı gelüp bulara buluşdı ‘Arab beglerine ḡoş geldüñüz diyüp (5) çok du‘ālar itdi. ‘Amr bin Mu‘dī Hānīden bu sözi işidicek eytdi: v’Allah Ey ‘Arabuñ Ulusu, (6) bizüm geldüğüümüzüñ size ne fāide oldı. Hīç sizüñ bize iḥtiyācınız yoğmuş. Belki kendü (7) қılıcıñla düşmānuñuzu қahr idüp bir iş itdüñ ki senden şoñra ‘ālemde dāstān olsa (8) gerek didi. Hānī bu sözi işidicek ḡāyet feraḡ olup ḡāzır olan pehlüvānlara şenālar itdi. (9) Melik Nū‘mān ölümlü yaralu olup yağma itdükleri mālları öñlerince sürüp giderler. Hānī (10) ḡāyet feraḡlıḡından ḡāline münāsib beytler oқıyı gider. Şi‘r.

Rāvī eydür: Cemī‘ hāzır olanlar Hānīnūñ (2) sözlerin işidicek feşāhatin ve belāğatin ta‘ accüp idüp Elbetde her zamānda bir ehl ü kemāl (3) olmayınca olmaz didiler. Ammā Dureyd bin Sam‘ a aydur. v‘Allah ‘Anter bin Şeddād ve Zü‘l-himār (4) bunuñ mertebesine yetişekleyin degül didi ve andan soñra Melik Nu‘mān ve Dureyd, Melik (5) Qays ‘Anter bin Şeddādı şordılar Niçün senüñle bile gelmedi, didiler. Melik Qays eytdi: (6) v‘Allah Yā Melik ‘Anterüñ mizācın dutmadum, şimdiki hālde size anuñla benüm (7) aramda bir mācerāyı olup baña zulm itdi. Ben dañı ol sebebden (8) giderdüm didi. **Rāvī eydür:** Anlaruñ arasında geçen mācerāyı (9) İnşā’ Allah yirinde zıkr idem. Melik Nu‘mān Qaysdan bu haberi (10) işidicek Qaysa münfa‘ il olup ve raħm itdi. Ammā Dureyd bin Sam‘ a (11) eytdi: v‘Allah Yā Pehlūvān, kişilerüñ hātırın ri‘āyet itmek gāyet müşkil. Zīrā (12) şimdiki hālde ben dañı Zü‘l-himāruñ ne zahmetlerin çekerin didi. Likin size derim ki bu geçen (13)

mācerāyı işidüp Nu‘mān şimdiki hālde benüm gibi kişiyе muhtācdur diyüp saña elbetde (1) gelür. Ger çekem, yanında on kişi dañı varsa ve andan soñra bilüp işidüp dururuz ki (2) ‘Anterle Zü‘l-himāruñ üzerine sende şimdiyedegin neler olmışdur, Zü‘l-himār hōd cemī‘ (3) pehlūvānlara gālib olup ‘ālemde kendü gibi kişi olmamış, isteyüp bulmaz. Hānīnūñ böyle (4) pehlūvānlığın işidicek hased idüp görmege gelse gerek didi. Melik Nu‘mān, bu haber işidicek (5) Yā Dureyd ‘Anter bin Şeddād ve Zü‘l-himār, Hānī katında nesne degüldür. v‘Allah çarñ hareket (6) ideliden berü buncılayın ‘āleme bir kişi dañı geldiği ma‘lūm degül. Allaha kendümi işmarlayup Hānī (7) kendüme ihtiyār itdüm. Şimden girü başumuza ne gelürse rāzī oldum didi. **Rāvī eydür:** (8) Dureyd bin El-Sam‘ a ve bāķī ‘Arab kavmi Nu‘mānuñ bu haberin işidicek gönülleri gāyet melül (9) olup cemī‘ Nu‘māna geldüklerine pişmān oldılar. Bu hālde sürüp ‘avratlarına geldiler. Melik Qays (10) kızkardaşı Mütecerrid ile buluşup sevindiklerinden ağlaşdılar. Mütecerride cemī‘ olan mācerāyı (11) haber virdi ve andan sonra Melik Nu‘mān bu yiri sevdi. Hānī bin Mes‘ūdı ve Benī (12) Şībānı ihtiyār itdi. Bu aradan gāyırı yire gitmen, imdi kerem it. Beni bundan dilek it ve al, (13)

git. Zîrâ bilürin ki bu kerre Melik Kiserî elbetde Horâsân leşkerin cem‘ idüp gelür, bu vilâyeti (1) harâb ider didi. Melik Qays bu haberi işidicek eytdi: Yâ Mütecerride, gerçek aydursın. Ben dağı (2) Nu‘mâna bu arada durma, gel, bize gidelüm. Tâ ki saña yardum idevüz didüm. Sözüme (3) râzî olmadı, korqarın ki seni işitdügüm vaqtin ayd ki ben saña râzî degülüm ki senüñ sözüñi (4) qabül idüp ‘Arab qavmine didüm ki ‘Senüñ gibi sevgülü, hâtonını korqusından qardaşına virdi, (5) aldı, evlerine gitdi.’ diyeler diyüp benüm sözümi dutmaya. didi. Likin vech (6) budur ki Kiserî tarafınuñ haberin cüst ü cü idiviresin. Anuñ gibi Meliküñ (7) haberin işidicek alursuñ qullarüñüñ bir qaçın baña gönderüp (8) haqıqat-ı hâli bildüresin. Bende aña göre tedbîr idem didi. (9) Bu sözi söylemişdigin evlerine geldiler. Şâd u hürrem her birini (10) bir yire qondurdılar. Üç günden miqdârı Melik Nu‘mân bulara (11) hoş qonukluqlar itdi. Andan soñra Nu‘mânı terk idüp bular girdiler. Nu‘mân bulara i‘tibâr (12) itmedüğini ve Nu‘mânüñ haberlerini söyleşi söyleşi giderler. ‘Amr bin Mu‘dî görüp eytdi: (13)

v’Allah Nu‘mânüñ şunuñ gibi vaqıtde bu vilâyeti ihtiyâr itdügini gâyet ta‘accüp iderüm didi. (1) Dureyd bin El-Sam‘a aydur. Yâ ‘Amr, her qaçan ki Allah Te‘âlâ bu kişinüñ helâkın dilese başından (2) devletüni giderür ve ‘aqlını kem ider ve düşmânını döst bildürür. İmdi bilmiş ola (3) siz ki Nu‘mân dağı bunca gün Hânîye ve Benî Şîbâna şıgınuş anları şatur, kendüyi (4) qurtara. Âhîrü’l-emr oda tapanlar elinde helâk olur didi. **Râvî eydür:** Bular bu (5) hâlde yürürler, tâ biri bundan ayrılıncaq yire gelince andan soñra biri buna vedâ‘ idüp (6) vağanlu vağanına gitdiler. Melik Qays kızqarındaşı ve güyegüsi teşvişünüñ deryâsında müstağraq (7) olup vağanına geldi. **Râvî eydür:** Melik Qays ‘Anteri qatından kovdığı ekşeri Nu‘mâna tayandı (8) gından ötüriydi. Çünkü Nu‘mândan nevmîd oldı. Yine qaşd itdi ki ‘Anterle muşâlihine (9) aydup cemî‘ ‘Arab qavmünüñ gönlüne gire Rebî bin El-Ziyâda ‘Anterüñ hâlınden şordı. (10) Rebî bin El-Ziyâd eytdi: Yâ Melik, imden girü sen ‘Anteri bu dağı gördüğüñ (11) ma‘lüm degül. Zîrâ düşmânları anuñ üzerine fırsat bilüp Benî Qırâd qavminden (12) yüz elli kişiyle Şâmda esîr itdiler. ‘Avratları ve oğlanları garîb oldılar. (13)

Bir kaç gün var ki ‘Able ve bākī ‘avratlar elli kişiyle geldiler. Bizüm qatumuza qonmağa ‘ār (1) landılar. Benī ‘İtfān qavmi arasına qondılar didi. İki gün var ki yaralu kişi gelüp (2) haber viridi ki ‘Anteri ve oğlını ve qardaşını ve ‘alemlerini ve yüz elli dağı adamın esir idüp (3) aytdılar. Üzerine teber gidüp Şāma gönderdiler didiler. Ammā ne vechle esir oldukların bilmedik (4) didiler. Melik Qays beriden bu sözi işidicek gāyet melül olup ‘Antere itdügi işe (5) pīşmān oldı. v’Allah bizüm devletümüz gitdi ‘Anter ve bākī anıñla esir olanlar ise qurtulcaqları (6) ma‘lūm degül, bizüm hālümüz gāyet müşkil oldı. Zīrā benüm güyegüm Melik Nu‘mān Melik Kiserīyle düşmān (7) oldı. Melik Kiserī aña gelüp zafer buldığından soñra bize dağı ā‘dā galebe idüp hālümüz harāb (8) olsa gerek didi. **Rāvī eydür:** Melik Qays ve ‘Anterūñ arasına bu mācerā düşdüğine sebep (9) buydı ki meger Melik Qaysuñ bir bahādur qulı vardı ki cemī‘ işin aña ışmarlayup (10) dururdu. Bir gün Qaysuñ qulağına degdi ki kızlarından bir kızına yaramazlık (11) itmiş gāyet gāzab idüp qaşd itdi ki öldüre. Qul bunu duydu, Qaysuñ qarda (12) şları Hāriş ve Nevfel ve Kayser qatına şefā‘ ate vardı. Bular aytdılar. Qardaşumuzuñ (13)

292a

evine hıyānet ideni biz andan dilek idemeziz. Bizden saña dermān yoqdur, var saña çāre (1) iste didiler. Qul bu sözi işidicek olmasına cezm idüp Rebī‘a ve qardaşları (2) qatına geldi, hālını bulara şerh itdi. Lutf itdün, beni efendümden dilek idün didi. (3) Rebī‘ eytdi: v’Allah Ey Yigit, eger günāhuñ bundan gayrı günāh imişse veyāhūd düşmānuñ (4) Qaysdan gayrı kişi imişse seni dilek iderdük. Likin şuçuñ büyük ve Qays dağı gāzup (5) kişi. Birisini andan dilek idemeziz. Dilek idersevüz dağı sözüümüz dutmaz didi. İmdi (6) vech budur ki bu memleketi terk idüp Yemen vilāyetine gidesin, ve illa Qays seni helāk ider (7) didi. Qul, bu sözi işidicek cān başına şıçradı fi’l-hāl gitdi. Qays bunuñ gitdigi (8) haberi işidicek ardınca nice qullar gönderdi Yürün, tiz dutuñ, getürün. Bir iş ideyin. (9) Eger ki dünyāda kimse efendisünün evine hıyānet itmeye didi. Bular dağı bi’l-küllīye ellerine sünülerin (10) ve qılıçların alup yola girdiler ammā Qul sürdi ‘Anter Bin Şeddāduñ evine geldi. İttifāq (11) ‘Anter dağı evdeydi, hemān ‘Anteri gördiginleyin getürdi, kendüyi önüne toprağa atdı. (12) Kendünün hālını ‘Antere hikāyet idüp eytdi: Yā Ebu’l-Fevāris, senden gayrı kişiye (13)

292b

göñülden dağı Hāmī ‘Abs diyüp dururın imdi sen çāresüzlere çāre ve dermānde (1) kılanlara yardım idicisin. Ben nefis kızāsına uyup büyük günāh işleyüp dururın. Efendüm (2) beni öldürmege emr idüp durur. İmdi senden ğayrı şıgıncağ yir bulmayup saña geldüm. (3) Lutf it, beni qorı diyüp yüzünü ‘Anterüñ ayağına sürdi. ‘Anter Quldan bu tazarru‘ı göricek (4) esirgeyüp Ey Yigit, melül olma ki dilegünī kabül itdüm, seni bu ğazabdan qurtarayum (5) didi. Bular bu sözde iken nāğāh Qaysuñ gönderdügi qullar ‘Anterüñ qapusuna geldiler. (6) ‘Antere aytdılar. Bu kul ‘azīm suç işleyüp durur, bunu helāk itmeyince olmaz, tiz (7) elümüze vir. Qays kimsenüñ bununı haqqında dilegin kabül itmez diyüp ‘Antere ziyāde (8) sözler söylediler. ‘Anter bulardan bu sözi işidicek kılcın tayanaraq tışra çıkdı. (9) Ğazab idüp yürüñ, çok söylemeñ, gidüñ. Beytü’l-Harām haqqı eger bunu (10) Melik Kiseri benden isticek olursa virmezsin. Zirā bir kuş (11) bu elge şıgınur. Ben ölinceye kadar qoman didi. **Rāvī eydür:** Bu hāl (12) ‘Anterüñ qardaşları işidüp her birisi tışra çıkup bu qulları taşla (13)

293a

ve ağacla urup qovdılar. Bu qullar andan sürüp Qaysa gelüp mācerāyı haber virüp (1) şikāyet itdiler ammā çok ziyāde sözler söyleyüp aytdılar. v’Allah biz ölümden qurtulduğ, (2) kaçmasavuz cemī‘ mizi helāk iderlerdi. Zirā ‘Anter ve qardaşları bi’l-külliyeye (3) çıkdılar, ‘Anter bunlara eytdi: Mecāl virmeñ, uruñ ve andan soñra bize eytdi: Varuñ (4) efendüñüze diñ ki ben Qulı kimseye virmezsin. Ğarazını saqısın dağı bunu añmasın didiler. (5) Ebü ‘Übeyde aydur. Melik Qays qullarından bu sözi işidicek ğet melül olup başın (6) aşığa eyleyüp fikr deryāsına müstağraq oldı. İttifāğ ‘Ammāre ve Rebī‘ bin Ziyād ve Benī (7) ‘Abs seyyidler ol meclisde hāzırlar idi. Her birisi bir dürlü söz söyledi. (8) Kimisi ‘Anterüñ işini begendi ve kimisi ‘Antere la‘ net itdi. Ammā Rebī‘ bin Ziyād eytdi: Ey Qavm, (9) ‘Anterüñ işini görüñ ki şunuñ gibi ‘azīm günāh iden kulı alup qulluğına qoyup bāqī ulu (10) larınca kabül itmedise ol dağı kabül itmese hōş degüldür. Ve illa her birimiz günde yüz kerre (11) esir olup ‘azāblara giriftār olmaq yegdür ki ‘Anter gibi kişi bize yardım idüp biz anuñ (12) qahrın çekevüz didi ve andan soñra ‘Ammāre eytdi: Lāt ve ‘Uzza haqqıçün ‘Arab uluları kaçan (13)

293b

bu kişi ‘Antere Yā Hāmī-i ‘Abs diyüp çağırdığınlayın benüm yüregüm pāre pāre olur, yakın (1) olur ki gövdem erüyüp helāk olam didi. Bular bu sözi tamām itdikleyn Qays (2) baş

qaldurup Siz ne dirsiz, ne tedbîr idelüm? didi. Rebî' bin Ziyâd eytdi: (3) Vech budur ki 'Antere adam gönderesiz, ol qulı gönder diyesiz eger sözüñüz dutup (4) gönderecek olursa hõş ve illâ dutasız, habs idesiz veyâhüd vilâyetden süre (5) siz, vara gide. Biz and içelüm ki üzerümüze taqlar yıkılmalı olcaq dağı olursa (6) anı qomayavuz didi. Melik Qays bu sözi qabûl idüp 'ammüsü oqlanlarından Qaravaş (7) adlu bir 'âqil yigit vardı, anı qıgırup eytdi: Yüri, tîz ol veled-i zînâya var, eyt. (8) Şunuñ gibi qulı ki benüm evüme hıyânet itmiş iken sen alasin, şaklayasin. Bizüm elümüze (9) virmeyesin, senden ğayrı kişiler qabûl itmeyeler, sen qabûl idesin. Anuñ gibi hâini (10)'azîz qilup bizi hõr idesin. İmdi elbetde ol qulı baña baqlayup (11) gönderesin. Bize dõstı ve dõşmânı güldürmesün Yâ Qaravaş, elbetde qulı almağınca (12) gelme didi. Ol aradan Qaravaş sürdi. 'Anter gelüp eytdi: Yâ Ebu'l-Fevâris, bu fitneyi başmağa (13)

294a

bu qulı virmekden ğayrı çâre yoqdur. Zîrâ bunuñ şucu ğâyet büyük suçdur. (1) Sen de bilürsin ki bu qulı öldürmeyince Qays ğazabunuñ odi sâkin olmaz. (2) İmdi kerem eyle, bu fitne'ı baş. Her kişiyi bize güldürme didi. 'Anter bu sözi işidicek (3) eytdi: Yâ Qaravaş, bu didüğüñ nesne olcaq nesne degül. Zîrâ bir bu kim bir sözi söyledüğümden (4) soñra yine dönmez. Baña şıgımıgelen kişi getürüp ele virüp depeledüp cemî' â'dâyı baña (5) güldürmez. didi ve bir dağı bu kimsesiz baña çağırdıñız vaqtin Hâmî-i 'Abs çağırasız. (6) Hüşüşâ ki meşhür olup bu şî'rler içinde ma'lüm olup durur ki her kişi ki benüm (7) civârumdadur, cemî' nesneden emîn durur ve bundan 'Anteri kişileruñ qoñşuları (8) gice ve gündüz zaqmetdedür. İmdi ol Allah haqqı ki cemî' 'âleme rızq virmişdür. (9) Eger ölmege yaqın dağı olıncaq ölürsem didüğüñ sözden dönmez. İmdi Yâ Qaravaş, sözümden dönüp bu qulı virmelü olsam senden ğayrı kişiye virmezdim. Likin (10) ol olcaqlayım degüldür didi. Qaravaş, 'Anterden 'özr dileyüp Qaysın qatına geldi, (12) nazar qıldı, gördi ki ğazab deryâsına müstağraq olmuş. Zîrâ Rebî' Qaysa 'Anter haqqında (13)

294b

çok sözler söylemiş, Qaravaş cemî' 'Anterüñ sözünü hikâyet idüp 'Anterüñ hiç kimseden (1) havfı yoq, didüğü sözden dönçekleyin degül didi. Rebî' bu sözi işidicek eytdi: (2) İmden girü ve hiç bir qul efendisinüñ sözün dutup havf idecekleyin olmadı didi. Qays (3) Rebî' den bu sözi işidicek aqlân şıçrar gibi bularuñ ortasında şıçrayup çâdurdan taşra (4) çıqdı. Fi'l-hâl işe süvâr olup 'Anter tarafına revân oldu. 'Ammüleri Qaysuñ bu hâlini (5) göricek bularuñ

aralarına büyük fitne düşmesün diyüp her birisi atlarına binüp Qaysuñ ard (6) indan yetdiler. ‘Ammüsi Esîd eytdi: Yâ Qays, niçün bunuñ gibi iş idersin. Dilersin ki cemî‘ â‘dâ bize (7) geleler, bilmez misin ki ‘Anterüñ nice döstları vardur. Qays bunu işidicek eytdi: Yâ ‘Ammî, ben (8) dañı bilmezsin ki ne işlerin kılıcumla yüregüm şatmakdan ğayrı dañı murâdum yok. Şimdiden (9) girü başuma ne gelürse gelsün didi. Esîd, Qaysdan bu sözi işidicek (10) eytdi: Çünkü böyle idersen şabr eyle, ben bu işi bir vechle âsân başarayın ki intikâ (11) muñ alsan soñra pişmân dañı olmayavuz didi. Andan soñra Qaysla halvet olup (12) eytdi: Yâ Qays, bil ki bu ğazab ki şimdiki hâlde saña gelüp durur. Şeytânuñ (13)

295a

iğvâsıyladur. Zîrâ şimdiki sen ki ‘Antere varursın, senüñle nice kişiler bile varurlar. İki (1) taraftan nice yaramaz sözler söylenür, ba‘îd degül ki ‘Anter ğazab idüp sizüñle cenk idsin. (2) Ğalebe idüp beglügene ziyân gele. Huşuşâ ki Mâzin gibi pehlüvân qardaşı ve Meysere gibi oğlı (3) var, onca cenkde aşlân gibi behlüvânları var didi. Veche budur ki sen yüz söyle, yine (4) düşün. Ben bu işi âsânlıĝla başarayın. Zîrâ hemân dön, yarısı olup ‘âlem aĝyardan (5) hâlî olduĝunlayın atıma bineyin, nice pehlüvân yigitlerle gömgök demüre müstaĝraĝ olup çâdur (6) larına varalum. Ğâfilken dutalum, tavar sürür gibi sürüp qatuña getürelüm, gerekse ‘afv eyle (7) ve gerekse kulaĝların kesüp vilâyetinden sür didi. Qays eytdi: v’Allah öldürmekden (8) ğayrı dañı nesne itmezsin. Zîrâ bir iki gündür ki sordum âhirü’l-emr başumuza (9) bu iş gelüp biz aña muhtâc oluruz, gelür bize yardım ider. Oldur ki bize (10) bunuñ gibi işler ider. İmdi bu kerre ben anı hemân mecâl virmeyüp helâk ide (11) rin. Biz dañı başumuza bir iş geldüĝi vaqtin ne biz aña muhtâc olalum ve ne ol bize qahırlar (12) itsün didi. Esîd eytdi: Biz senüñ mu‘înüñ olıcaĝ saña ne muşîbet ola dirsın? (13)

295b

didi. Bu sözlerle Qaysuñ yanar odı sönüp yine döndi. **Râvî eydür:** Esîdüñ (1) bu işi itdigi ‘Anteri sevdiğinden idi. Zîrâ ‘Arab kavmi içinde ‘Antere ta‘aşşup idüp (2) kendüyi ve şi‘rini ĝâyet sevenlerden idi. Hemân çâdurlarına geldiklerinleyin yanında (3) olan halk qodı fi’l-hâl bir kul gönderüp ‘Antere mâcerâyı bildürdi, eytdi: Ey (4) Pehlüvân Qardaşum oĝlunuñ hâdden ziyâde ğazabı var, yanında taħrîk ider. (5) Kimse vara imdi qaşd itdüñ ki senüñ üzerüne dön. başkın idüp seni (6) dutavuz. İmdi ben bilürin ki sen maĝlûb olmazsın likin sen kerîm kişisin, senden (7) dilek iderin ki bir kaç gün bu ğayrı yire gidüp bu fitne’i def‘ idesin. (8) Cemî‘ döst düşmânı bize güldürmeyesin, başlarına bir iş geldüĝi vaqtin biz (9) size muhtâc olcaĝları

gözümeye gözüki durur didi. Bu tarafda ‘Anter hemān Qaravaş (10) gönderdiginleyin cemī‘ pehlūvānlarını qatına da‘vet idüp eytdi: Bilürin (11) ki Qays gāyet gāzab idüp durur. Elbetde bizüm üzerümüze gelmeyince olmaz. İmdi vech (12) oldur ki biz bu arayı terk idüp gayrı yire gidevüz, ölümlü dağı olursavuz dağı bu yaña (13)

296a

gelmeyevüz didi. Bunlar cemī‘ eytdi: Bizüm de hemān gönümüne bu düşüp durur didi. (1) Sözüni qabül itdük. Bizi ne dirseñ gidelüm, biz gitdügümüzden sonra göresin (2) ki bularuñ başlarına ne işler gele didiler ammā Ne yire gitmege hāturuñ var, didiler. ‘Anter (3) eytdi: Dilerin ki bu arada gidüp Şām vilāyetine varavuz. Teymā ol ivi maqām idünüp (4) kimseye qoñşı olmayavuz didi. Şimden girü iyilik bilmez kişilere yardım idüp (5) emegimiz zāyi‘ kılmayavuz didi. Rāvī aydur. Bular bu sözdeyken Esīdüñ gönderdügi kul (6) nāgāh içeri girdi, efendisi ne dir ise bi’l-küllīye haber virdi. Bular Esīde çok du‘ālar (7) idüp gelen kulına ‘Bir dağı ol tedbirdevüz.’ diyüp yine haber diler. Hemān kul (8) gitdügünleyin buyurdı. Ne kadar rahtları varsa bekletüp cemī‘ tavarlarını sürdürdiler. (9) Qırād qavminden iki yüz adla o gece yürüyorurlar. Benī ‘Abs qavminiñ otlakı ve şuları (10) çok olduğıün evleri beri yandan ırāq qonupdururdu, hiç kimse bularuñ (11) gitdiginin tuymadı. Rāviler aydur. Bu tarafda Qays ol gün, gicedek fikirle yatdı, (12) durdu. Qarañuluk olunca Esīd qatına da‘vet idüpdi. İmdi didiğini (13)

296b

yirine getür didi. Esīd eytdi: v’Allah Yā Qays ‘Anter bizüm işümüzi işitmiş, hemān aḥşām (1) olduğunlayın cemī‘ ‘avratın ve oğlanın Şeybūbla o gece göndermiş, kendüsi bākī pehlüva (2) nlarıñla şona qalmış. Bunlar aytmış. Çünkü biz Hicāz vilāyetinden gider olduğdı imdi (3) gāyret idüñ. Celā-yı vaḥan odını ardımızca gelen kişilere helāk itmege sindürelüm. (4) Qarañuluk içinde efendi kuldandan fark olmasına ‘aceb degül dimiş. İmdi Yā Qays, (5) Lāt ve ‘Uzzā haqqı qaşd itdümdi ki pehlūvānlarla üzerlerine vardum. Likin bu sözi (6) işidicek fikr itdüm ki ardlarıñca varmamaq yegdür. Zīrā şunuñ gibi qarañuluk gicede (7) ‘Anter gibi ölüm erinüñ ardınca varmaq vech degüldür huşuşā ki maḥbūbısı ‘Able öñince (8) ‘avratlarla bile ola didi. Qays ‘ammüsinden bu sözi işidicek çok te‘essüf (9) idüp işine pişmān oldu. Rebī‘ bin Ziyāda, bir kaç kişilere eytdi: Tiz (10) varuñ, görüñ ‘Anterle kim gitmiş. Gelüp haber idüñ tā kim ben anlara nice iş (11) iderin, göresiz didi. Bular bu hālde ammā ‘Anter bu işden gāfil, ol

gice tā irtē (12) olunca gitdiler. Şabāh oluncaḳ ḳondılar andan şoñra gice gündüz dimeyüp yürütdiler tā kim (13)

297a

Teymāya vardılar, Benī Ḥavīle deresinde bir ıssuzluḳ yire ḳondılar, kim bunlardan öñdin (1) ne kimse bu ārām gelmiş ve ne ḳonmuş. Fi'l-ḫāl 'Anter Şeybūba buyurdi, ne miḳdār çādurları (2) varsa ḳurdılar ve tavarların şalıvirdiler. Ğāyet yırtıcı cānavarları çoğdı. Nice (3) gün bunları avlamağa meşğül oldılar. Az zamān geçmedin bi'l-külliyē helāk idüp (4) emīn oldılar. Likin her gün sucı şaḳlayıcılar develerle sucı yükledüp bularuñ (5) yanından geçüp Şāmdan Ḥicāza giderlerdi. Bular daḫı muttaşıl her gün ḫamr olup (6) 'ayşa nūşa meşğül oldılar. Şöyle oldı ki her gice erteyedegin serḫōşlar yaturlar. Nāgāh (8) bular bu ḫāldeyken üzerlerine düşmān gelüp ğāfilken bulara bir şikestelik ide, diyüp (9) buyurdi. Her gice nice kişiler pāsbānlığa çıḳdılar ve daḫı emr itdiler Pāsbān olan kişi (10) nevbet gicesi şarāb içmesün didi. Kendü daḫı nevbet geldigi gice yalnız çıkardı. Erte (11) degin buları dilenürdi. Likin Allahuñ taḳdīrin kimse men' itse olmaz. **Rāvī** (12) **eydür:** İttifāḳ bir gice Māzinle Meyserenün nevbet oldı. Nişf-ı leyl olunca dolandılar. Likin (13)

297b

Māzinüñ gündüzün maḫmūrluḳı vardı, at ardında bir sâ' at miḳdārı uyıdı. (1) Fi'l-ḫāl yine uyanup nazār ḳıldı, gördi ki Meysere ovanuñ ortasında durmuş (2) gāh bu ḫaymelere nazār iderler gāh göge nazār idüp aḳlar ve ḫāline münāsib beytler (3) oḳur. **Rāvī eydür:** Vaḳtā ki Māzin Meyserenüñ bu ḫālin gördi, gözinden uyḳusu (4) gidüp Meyserenüñ yanına vardı. 'Āḳil-i kāmīl olduḳçün Māzin Meysereyi ğāyet (5) severdi, Meysereye eytdi: Yā Meysere, nedür şol itdügün iş ki idersin. Gel, (6) Esmānuñ muḫabbetini gönlüñden gider, her vaḳtin ben senüñ bu işine melül olurun. Bir kimse (7) ki nice zamāndan berü bir kişiye virilmiş ola. Sen anuñ ardına düşüp yürüyüp ḳalbiñi (8) mecrūḫ ḳılmaḳıñ vech yoḳdur. Pes şavāb budur ki ḳızlardan bir ḳıza daḫı teveccüh (9) idüp gönliñi anuñla tesellī idesin. Gücüñ yetmicek kişiye muḳayyed olup kendiñi (10) şunuñ gibi ḫāle giriftār ḳılmayasın didi. Meysere bunu işidicek eytdi: Yā (11) 'Ammi, v'Allah babamuñ ḫātırından üşenmezsem Esmāyı Ḳayşerüñ ḳasrında ise daḫı alur, çıkardurum, (12) mecāl virmezdim. Likin ḳalbüñden Esmānuñ muḫabbeti çıkarduguñ söz nice rāst olur ki muḫabbeti (13)

çıkarmağ ihtiyārla olur. Nesne midür? Hıuşuşā bu maħbūbdan ki güçücekden bile sevmiş (1) olasın, senüñle anuñ arasında bunca mācerā geçüp gönñül müte‘allık olmuş ola. Hattā bundan (2) ötürü atası kaçup Benī ‘Abs vilāyetine getire ve andan şöñra Mecīd sevüp ? Esmāyı Mecīde (3) alıvire. Şimdiki hālde gerçek şürettedür. Ben likin mu‘inde oluvireyin. Gice gündüz ānd (4) itdüm, beni helāk itmege yakın iletđi. Zīrā gāh olur ki kaçđ iderin. Bu aradan (5) gidem yine vaţanumuza varam. Ümīddür ki gözümden ırāk olıcağ gönñüm biraz (6) emīn ola ve gāh kaçđ iderin ki tağlara düşüp cānavarlarla enīs olam ve gāh di (7) lerin ki Mecīd helāk idüp Esmāyı alam, bir memlekete dağı gidem didi ve andan yüzini (8) Esmā tarafından gelen yola dutup fiğān idüp ağıladı. **Rāvī eydür:** Māzin Meyserenüñ bu (9) hālın görüp sözlerin işidicek ğāyet esirgeyüp Māzin dağı yanına düşđi, böyle (10) ağıladı. Yigitlik bilmezligi ve ğayret Māzin üzerine düşđi. Zīrā Meysere Māzine yakındı, (11) bundan şöñra Meysereye eytdi: Gönñlüñi hōş dut, ol Teñri hağğı ki cemi‘ ‘ālemi siler. İtdüğüñ (12) sözine uymazın, seni mağşūduña yetişdürmeyince. Esmāyı dilersen ‘Arab memleketine elet, vireyin. (13)

Veyāhūd yine doğđığı yire ilet, vireyin. Likin kendü vaţanına iletmeñ eyü degül. Zīrā seni babañ (1) incidür ve kağı kabileyeye varasın, anları helāk ider didi. İmdi vech budur ki Şām vilāyetine (2) gibdevüz anda bir mağām idinevüz, Mecīde yardım itmemege ve bizi incitmemege ataña ānd virmeyince (3) yine varmayavuz. Meysere, bu sözi işidicek eytdi: Yā ‘Ammī, ben işidürüm ki Benī Kuzāre kavminden (4) Şām vilāyetinde babamuñ çok ā‘dāsı varmış. Anlar gele, bizüm hālümüz nice olur didi. Māzin (5) eytdi: İki vechden ötürü anlardan havfumuz yoğđur. Biri bu ki anlar Benī ‘Absa koñşı oldukları (6) vağtın biz Benī ‘Abs kavminde degüldük. Bizi bilmezler ve bir dağı buña Şām hākimi önñünde (7) pehlüvānlarla meydāna girüp bulara ğalebe itdügümüz vağtın bizüm kağrümüz bilüp bize ta‘zīmler (8) ideler didi. Meysere bu haberi işidicek gönñli meyl idüp eytdi: Ümīddür ki şabāğ (9) olmazdan önñin Esmā senüñ hükümüñde olup nice menzil bundan ırāk gidesin. Zīrā (10) dur, benümle Mecīdüñ çādurına var, göresin ki ne eylerin didi. Bu gice biz ne işlerse (11) vüz āsāndur. Zīrā babam ve bākī hağğ cemi‘si mest uykuya müstağrağlardur didi. (12) **Rāvī eydür:** Mecidüñ çādurını ‘Anter bir rāyihası yağşı lağif depe üzerine kurdurmuşdı. (13)

Mecîdüñ babasına ğazab itdügünden ötürü zîrâ Mecîdüñ atası ‘Antere oğlanlığı (1) çok kerem idüp durdı. Çünkü Mâzin ki Meysere ol depe yanına geldiler, atdan (2) aşağı inüp çâdur çapısına çıktılar. Mâzin çâdurın tabanların kesüp içeri girdi, (3) gördi ki Mecîd düşiñ içinde mestle ‘aql yatur. Esmâ ayağı ucında uyur fi’l-hâl (4) ilerü varup bir güçecek oğlan getirür gibi Esmâyı getirði, taşra çıktı. Zîrâ Mâzin (5) bir aşlân gibi pehlüvân Esmâ bir geyik gibi sultân. Meysere bu hâl gördükleyin ilerü var (6) dı. Elinden alup yüzini yüzine sürdi. Depeden aşağı inüp atlarına süvâr oldılar. (7) Esmâyı at ardına alup ol gice şabâh olunca nice menzil yol gittiler. Bu tarafda (8) Mecîd gün toğınca yetdi. Andan sonra Esmâyı istedi ki biraz şöhet ide. Nazar kıldı, (9) gördi ki yirinde degül. Fi’l-hâl çâdur çapısına gelüp cārîyelere şordı, bunlar aytdılar. (10) v’Allah Yâ Mevlâi, haberümüz yok, bu çâdurdan tışra çıkar, içeri girer kimesne görmedük (11) didiler. Mecîd, bu sözi işidicek zan itdi ki gice kaçıyup dururın, ben yatduğumdan (12) sonra babası çatına gidüp durur diyüp hışm itdi. Fi’l-hâl babasına bir cārîye (13)

299b

yi şormağa gönderdi. Hemân sâ‘at ol cārîye şorup yine geldi Biz Esmâyı (1) üç gün var görmedük didiler didi. Mecîd bu sözi işidicek Esmânuñ hâline (2) mütehayyir olup dururken Esmânuñ atası ve kardeşleri gelüp Esmânuñ hâlini şordılar. (3) Mecîd eytdi: v’Allah gice yanımda yatdı, şabâh uyandum yanumda bulmadum didi. Cemî‘ (4) dirilüp ‘Antere vardılar, hikâyet haber virdiler. ‘Anter ğâyet ta‘accüp idüp eytdi: Yürüñ Mâzinle (5) Meysereyi alup gelüñ, anlara haberi şoralum didi. Fi’l-hâl ikisin aradılar, hîc (6) kimse bulmadı. Cemî‘ ta‘accüp idüp her birisi bir dürlü söz söyledi ammâ Şeybüb (7) eytdi: Ey Karındaş, kimsenüñ hâline muqayyed olma. Zîrâ benüm i‘tikâdum şunuñ üzerine (8) dür kim Esmâyı kimse almadı. İllâ oğluñ Meysere aldı. Zîrâ şimdiedegin (9) ol bu işi itmedigi senden havfindan idi. Likin dünki gün ‘ammisi Mâzine (10) şikâyet idüp ağlayup durur, ol dağı esirgeyüp yardum idüp (11) Esmâyı gice ğâfilken alup Şâm tarafına gidüp dururlar didi. Şeddâd, bu sözi (12) işidicek eytdi: İş, sen didüğüñinleyindür eyle dincek ‘Anter eytdi: (13)

300a

Elbetde biz ardlarından yetüp getirüp ne dilersevüz anlara itmek gerek didi. Şeddâd, (1) bu sözi işidicek eytdi: Ey Oğul, bu fikrünüñ fikr degüldür. Zîrâ şimdiki hâlde eger (2) sen bu ‘avrat ve oğlanı fişenk gibi yerde koyasın, gidesin. İhtimâldür ki bilmeyüp eglensin. (3) Bulara

bundan bir müşkil hâl vâki^ç ola, az ışşidan ötürü çok ziyāna giresin didi. (4) ^çAnter bunı işidicek eytdi: Māzin gibi qardaş ve Meysere gibi oğul elümden çıksun, (5) gitsün mi didi. Şeddād eytdi: İmdi vech budur ki elli kişiyile ^çavrat oğlanı Benī (6) ^çİtfān tarafına gönderevüz. Biz yüz elli kişiyile buları isteyü gidevüz didi. Cemī^ç (7) halk Şeddāduñ sözini qabül idüp ol gün ^çavrat ve oğlanı diler ve ^çAnter (8) dağı ol yüz elli kişiyile gice gündüz sürdiler. Āhirü'l-emr iki tağıñ arasında bir dereye (9) geldiler kim uzunı iki fersah yerdı, adına Vaşifü'l-Reml dirler idi. Bu derenüñ iki (10) tarafında mağāralar vardı ki gören gāyet de havf iderdı. Issı vaqtinde içine (11) girdiler, Mecīdi şordılar ki büyük zahmetden kırtulalar. Tamām ortasına gelicek nāgāh derenüñ (12) iç yerlerinden na^çralar işitdiler. Biñ kişi bularuñ üzerlerine yürüyüp bulut gibi (13)

300b

derenüñ iki tarafından taşlar yığıdurdılar ^çİsā ve Meryem adıyla nidā iderler. Bular bu hāl (1) göricek mütehayyir olup gitmege mecāl bulmadılar. Fi'l-hāl nice kişi taşla aşığa yıqıup helāk (2) itdiler ve bākisi yayaq, bu mağāralara şıgınaq ardınca oldılar. Nāgāh bu mağāranuñ içine gir- (3) -mekden men^ç idüp cenk itdiler. Hemān ^çAnter Frenkleri göricek üzerine hücum itdi. On (4) Frenk öldürmedin yukarudan yıgarında bir taş urdılar ki yüziniñ üzerine düşdi (5) ve andan sonra atası Şeddādı ^çUrva bin Ālürd ve Mālik bin Qarād ve ^çAblenüñ qardaşı ve ^çAmr ve dağı (6) buncılayın aytdılar. **Rāvī eydür:** Aşşama yakın olduğınlayın derenüñ (7) üzerinden bir şeyğ gözikdi. Bu Frenklere çağırıp eytdi: Ey Mesihüñ (8) Qulları, bularuñ ölmeyicek kadar ellerin ardlarına muhkem bağlan, gāfil olmañ didi. (9) Rāvī aydur. Bu tağıñ ardından nidā iden Sinān bin Ebī Hārişe idi. (10) Zīrā andan sonra ^çAntere ve aşhābına gelen belā Rebī bin El-Ziyādın idi. Zīrā (11) yukaruda beyān olındı. ^çAnter kaçan ki Benī ^çAbsa göc idüp Şām tarafına gitdi. (12) Rebī^ç ardlarınca adamlar gönderüp Varuñ, anlaruñla kim gitmişdür, baña bildürüñ, (13)

301a

diyüpdürürdi. Bu adamlar gelüp ^çAnterüñ hālın bildürüp dururlardı hemān Rebī^ç bu hālden (1) haberdar olıncaq fi'l-hāl Sināna ve Hāşan bin Huzeyfeye mektüb yazup eytdi: Ben bilürin ki (2) siz bu bizüm vilāyetümüzden gidüp vilāyet-i Şāma vardığına sebeb ^çAnter öcünden ölmüşdür. (3) İmdi Melik Qays bu sözi ma^çzür dutdı. Sizden ayrıldığına pişmān oldı. Ammā (4) şimdiki hālde ^çAnter senüñ gibi tekebbürlik itdi. Melik Qays dağı öldürmege qaşd itdi (5)

didi. İki yüz olacaktı, yürüyordu. İmdi işitdün ki Şām vilāyetinde Teymāya (6) yakın yirde mütemekkin olmuşlar yağmaı ve gāzāyı sizün üzerünñuze itmişler. İmdi eger bunları (7) ele götürüp helāk idecek olursañuz sizünle Qays arasında şulh idüp o kızı (8) vañanuñuza getürelüm didi. **Rāvī eydür:** Sinān bu haberi vāqı[‘] olıcağ şād u hürrem Dımışkuñ (9) hākimi Hārişün üzerine girdi. Āhvāli haber virdi, gitmege destür istedi. Hāriş dağı destür virüp (10) eytdi: Biñ atlu Rūmdan al ve Biñ atlu Frenkden al. Tā kim buları ele getürmege āsān olsun (11) ammā Sinān Benī Fazāra pehlüvānlarından biñ kişi dağı bile aldı. İki gün yürüklendiler, üçüncü gün (12) göc idüp yola girdiler. Likin Hāriş Sināna ıñmarladı, eytdi: Qaçan ki (13)

301b

‘ Anteri dutasız, ölmesün ki öldürsin. Bil ki esir idüp (1) benüm qatuma getüresin nice ‘ azāb itdügümden soñra Melik Rañime (2) göndereyin. Tā kim ol dağı intikāmın ala. Zīrā bilürsin ki ‘ Anter aña ne işler idüp durur (3) didi. Sinān, bi’l-sem‘i ve’l-ṭā‘atih diyüp‘ alemlerin cözüp üç biñ kişiyle Teymā (4) tarafına müteveccih oldu. Nice gün sürüp āhirü’l-emr Raşifü’r-remel geldi, buyurdi: (5) Leşker anda qarār itdiler, kimi qonmadın nāgāh derenün ağzından Meysere (6) ve Māzin ve Esmā çıqa geleler. Hemān Sinān göricek eytdi: Yürün (7) şunları aluñ, gelün tā kim ne kişilerdür, ne yirden gelür şoralum. Ümīd (8) dür ki ‘ Anterün haberi olavuz didi. Hemān Sināndan bu sözi (9) işidiceklerinleyin yükrüşüp bularuñ dolayı yanın alup aytdılar. Gelün (10) Şāmuñ şıhına haber virüp hil‘ atın giyün didiler. Māzin ve Meysere bu haberi (11) işidicek gönülleri ferağ olup Sinān qatına geldiler. Yayağ olup selām vir (12) diler. Sinān selāmların alup eytdi: Ey ‘ Arabuñ Uluları, ne yirdensiz ve ne (13)

302a

yirden gelürsüz ve ne yire gidersiz. Māzin eytdi: Ey Emīr, biz Yemen vilāyetinden nev-raqū (1) kişilerümüzle cenk itdük, Şāma giderüz didi. Sinān bunu işidicek eytdi: Ya bu ya (2) nuñuzdağı hatun kişinün hāli nedür ki muttaşıl ağlar, saqınuñ kimseden gücle almañ (3) didi. **Rāvī eydür:** Esmā, Mecīdden ayrılalı hıc ağlamayup dururdi. Hemān ki gice gündüz (4) at üzerinde zahmetle sefer idüp Mecīdden ırāq olup nevmīd oluncağ ağlamağa meşgūl (5) oldu. Sinān bunu gördügünleyin gücle aldukların bilüp bunuñ hālini şordı. Likin (6) Māzin Sinānuñ cevābında eytdi: Ey Emīr, bu hatun kişi şol yigidün ‘ ammisinün kızı (7) dur didi. Esmā bu sözi işidicek eytdi: Yā Emīr, bu kişi yalan söyler. Sen (8) bularuñ sözine inanma, ben maqlūmın. Beni bunlar helālümün yanından gücle alup (9) gidüp dururlar ve hem bunlar

Yemenden degüllerdür, bil ki Benî ‘Absdandur didi. Birisi ‘Anterüñ (10) kardaşı Mâzindür ve birisi oğlu Meyseredür diyüp cemî‘ hikâyet Sinâna haber virdi. (11) Sinân Esmâdan bu sözi işidicek feraından şanasın ki yire şıgmaz. Fi’l-hâl dutuñ (12) buları diyüp emr itdi. Mecâl virmeüyüp ikisinüñ dağı elin ardına bağlayup (13)

302b

habs itdiler. Sinân Esmâya, melül olma, ben seni erüñle buluşduram diyüp fi’l-hâl (1) gönlini hōş itdi. Ammâ Benî Fazāra seyyidleri Sinâna aytdılar. Ulu şāduluğ, ol (2) vaqtin olur ki ‘Anteri cemî‘ aşhābıyla dutup murādumuza vāşıl olavuz. (3) Sinân bulardan bunı işidicek eytdi: Ben bildüm ki ‘Anter Benî ‘Abs pehlüvānlarından (4) iki yüz pehlüvān var imdi biz anlarla muqābil olup cenk idecek olur (5) savuz, ma‘lūmdur ki bizüm çok kişimüz helāk itmeyince biz anları ele getirmeviz. (6) Vaqt ola ki üzerümüze galebe idüp ‘ālemde bednām olavuz didi. İmdi vech old (7) ur ki bulara muqābil olup cenk itmeyevüz. Bil ki Raşifde gizlenevüz. Tā (8) anlar gelince muntazır olup tıravuz. Zīrā bu kız ‘Anter katında gāyet ‘aziz kişinüñ (9) ‘avratıdır. İmdi elbetde ‘Anter yalñuz dağı olıncağ olursa kardaşı ve oğlı ardınca (10) gelmeyince olmaz. Tā derenüñ ortasına gelince hıc tınmayavuz, tamām derenüñ ortasına geldiklerinleyn (11) her taraftan taş ağaç dökevüz. Ümīddür ki buları ele getürevüz didi. Rāvī aydur. Benî Fazāra (12) kavmi Sināndan bu tedbiri işidicek ‘Anterüñ cengini nice görüp iştdikleri için Sināna (13)

303a

taḥsīnler itdiler v’Allah hōş fikr itdüñ, her leşkerüñ ki buncılayın müdebbiri ola, elbetde (1) ol leşker muzaffer olur didiler bundan soñra Raşife geldiler, ba‘zı cemā‘atle (2) atların aşığa qodılar. Bākīsī bilenüp derenüñ kenārında durdılar. Bu derenüñ (3) içinde olan mağāralaruñ kılıçlarla ve sāz ve seleble Frenkler ḥāzır dururlar. (4) El-ḥāşıl Sinân, şunuñ gibi şeytānluğ idüp Allahuñ taqdīrine bunuñ tedbiri (5) muvāfiğ olup bu cemā‘atüñ ḥebsin helāk idüp bākīsīn dutalar. **Rāvī eydür:** (6) Bunda helāk olanlar ḥesāb olındı. ‘Urva cemā‘atinden on biş kişi (7) helāk olmuş ve Benî ‘Abs pehlüvānlarından yigirmi kişi helāk olmuş ve otuz (8) kişi ölü olmuş ammâ ‘Anter lā-yu‘qal cemā‘atiyle ellerin bağlayup atları üzerine (9) bükedüp Şām tarafına mütevecceh oldılar. **Rāvī eydür:** ‘Anterüñ cemā‘atinden iki (10) kişiden gayrı kimse kırtulmadı. Zīrā bunlar ittifağ leşkerün ardınca (11) giderlermiş. Hemān bu ḥālī

gördüklerinleyin at başın döndürüp ‘azîm cenk idüp (12) kırtulmuşlar. Gice gündüz segirdüp Benî ‘Absa gelüp bi’l-küllîye haber virdiler. Nice kim yuqaruda (13)

303b

beyân olındı. ‘Able ve bâkî hatunlar, bu hâl işidicek yaşlar dutup qaralar giydiler (1) di. Gice gündüz ağlamağa meşgûl oldılar ammâ Rebî‘ ve qardaşları gâyet ferağ olup (2) ‘ayşa ve nûşa meşgûl oldılar. Tâ Melik Qays Zîkârdan güyegüsi Nu‘mân katında (3) gelince Melik Qays, Rebî‘ den bu haberleri işitdi, endîşe deryâsına gârğ olup (4) eytdi: v’Allah imden girü bizden sa‘âdet gitdi ve hõrluq oqı cigerümüze kâr (5) kıldı. Zîrâ güyegüm Melik Nu‘mānuñ elinden gitdügünden soñra yaluñuz qaldı. (6) Zîrâ tañkîk bilürüm ki Melik Kiserî andan oğlanuñ qanın almayınca ölmez ve ‘Anter bin Şeddād dañı (7) şimden girü Şām Māliki elinden kırtulmağa çäre yoqdur. Zîrâ ‘Anter aña Şimdiyedegin itdigi (8) işüñ nihâyet yoqdur diyince Melik Qaysuñ ‘ammisi Esîd eytdi: Yâ Qays, bilmez mizüñ ki ‘Anter (9) senüñ qabîlenüñ hâfîz ve pehlüvānı idi. Bir quln suçın aña bağışlayup tek dilegin (10) qabûl itmedik didi. Eyle dincek Qays eytdi: Yâ ‘Ammî, güyegüm Nu‘māna tayanurdum. Eger Nü‘mānuñ (11) hâl bu vechle olınca idügin bilsem ben bunuñ gibi iş mi işlerdüm didi. **Rāvî eydür:** (12) Melik Qays bundan soñra ‘ayş u nüş itmegi kendüye haram itdi. Ekserî evqâtını hüzle ve guşşayla (13)

304a

geçürürdi. Likin sehl ü zamañ geçmedin bugün nāgāh bir ‘Arab pîl gibi bir ata süvār olmış (1) bulara girüp geldi. Haymeler içine geldükleyin atdan aşağa inüp çekdi. Yaqasın (2) yırtdı, vāveylā diyüp ağladı Yâ Benî ‘Abs, imden girü uyqu mestliginden ilin (3) ve oğluñuzdan kızuñuzdan vaz gelün, qaralar giyüp guşşayı kendüñüze pişe idinün. (4) Zîrâ sa‘adetüñüz gitdi, tolandı ve ‘izzetüñüz ‘ālî dîvārı yıqıldı. Yürün çend say‘ (5) idün ‘Acem leşkerüñden intikāmuñızı aluñ diyüp çok zârlıq itdi. Melik Qays (6) A‘rābı sözün tamām itmedin ağlamağa meşgûl oldı. Melik Qaysuñ ne kadar te‘alluqā (7) tı varsa bi’l-küllîye yaqaların yırtup gāriler itdiler. Ammâ Qays vāh benüm güyegüm, vāh benüm (8) şıgıncagum, v’Allah kerem ağacı yıqıldı, ‘Arabuñ ‘Acemün şemsi tolandı ‘atā bahrı şağıldı (9) Bundan soñra bu ‘Araba şordı Melik Kiserî bize ne ‘aceb zafer buldı ve Hānî (10) bin Mes‘ūd bile öldü mi veyāhūd şağ mıdur didi. A‘rābî eytdi: Hānî ölmedi, (11) bil ki şağdur. Zîrâ Hānî ve Heccārın ‘Āmir ve Nu‘mānuñ qardaşları ‘Amr bin Hindü Melik (12) Esved ve Mecîd ve kızqardaşuñ Mütecerride ve dañı bildüğüñ ‘avratlar ve Benî Kinde (13)

ve Benî Lahm ve Benî Şibân bi'l-küllîye uş yakın yirde odum, gitdüm. Sađ ve esen geliyorur (1) lardur. Anıñca ben bu gelen avme arşu varup izzet-i ikrām it. Zīrā cemī taallükātūñ ölmege (2) yakın olduklarından şöñra orup sađ esen olup saña geliyorurlar didi. (3) ays bunu işidicek fi'l-hāl atına süvār oldı ve cemī taallükāt atlarına bindi (4) ve göğüslerin dögüp yaaların āk itdiler. Bularuñ bu hālını cemī hāş (5) u āmm işidüp her arafdān ğarīler itdiler. Cemī avrat, oğlan başların (6) açdılar, saçların özüp Mütecerrideye arşu ıkdılar. **Rāvī eydür:** Hāñi bin Mesūd (7) Heccār bin Āmir ve bāi bunlar gele bile. Gelen cemā at Benî Şibāñ halkunuñ bu hāllerini göricek (8) atlarından aşıağa inüp aysa arşu varup ođ zārılıqlar itdiler. Mütecerride (9) ve ne adar Melik Numānuñ cevārısı varsa yayağ oldılar, cemīsünüñ yüz (10) leri yırtuğ, uzğun arası gibi araya mustağrağ olmışlar ve başların açup (11) saçların özmişler, yüzlerin dögmekden uşanmış ana döndürmişler, şol (12) mikdār ağlaşdılar ki gözüñ yaşıyla göñüllerindeki odı biraz söñdi. Andan şöñra (13)

ays ızardaşını yine devesine bindürüp yuların ellerine aldı. ays yine dönüp (1) aydur Yā Mütecerride, ne yerimizz geliş geldüñ, nolaydı sen öleydüñ, Nümāñ baña alaydı. Likin ekşer (2) avratların şöñi bu vechle olur Andan şöñra Hāñiye ve Heccār bin Āmire ođ izzet (3) ve ikrām idüp cemī mācerāyı şordı. Bular dağı bi'l-küllîye hikāyet itdiler. **Rāvī eydür:** (4) Nümānuñ hāl bu vechle olduğuna sebep oldı ki ol vađt ki Acem leşkeri Zī (5) āra şındılar. Muđammed Muştafanuñ Şalla'llahu Aleyhi Vesellem adını işidicek tārmar olup (6) açdılar. Hicāz vilāyetinden Benî Şibāñ leşkeri ıkınca ardlarından ovdılar, cemī melül (7) mađzūñ at butına düşüp giderler. Likin cemīsinden birer Bezerc Mihr teşviş ve ğuşşa (8) sı ziyāde. Zīrā Melik Kiserī atında bunca lāf urup oğlunu aldı geldi. Bunca leşkeri (9) şad urup oğlunu helāk iderdi. **Rāvī eydür:** Bu leşker şanup açarken Zū'l-ħimāra bulaşı (10) geldiler zīrā biz beyāñ idüp dururuz ki Zū'l-ħimār ğāyet şerīr olup mütekebbir olduğından (11) ötürü Dureyd bin Şama andan giderüp dururdu. ünkü Dureyd atından kendi aşd itdi ki (12) Ğīraya gelüp Melik Nümānuñ hizmetinde ola. Zīrā Melik Numāñ ile Melik Kiserī (13)

arasında olan mâcerâyı işidüp dururdu. Bu niyetle Melik Nu' mânia giderken (1) nâgâh Zü'l-
himâr nazâr kıldı. Gördi ki bölük bölük leşker at boynına düşüp (2) giderler ' âlemi töz qarañu
eylemiş. Zü'l-himâr bu hâl göricek bir zamân bu leşkerüñ (3) hâline mütehayyir olup fikr itdi,
yanında yidi gürbüz pehlüvân kişi yoldaşları (4) vardı, bunlara eytdi: Görmez misiz, şol
leşkeri ki şark ğarb taldurmuş (5) şanup kaçâr didi. Şunlaruñ bir ' aceb hâli vardur diyüp bu
gelen leşkerüñ birisine (6) arqurı varup eytdi: Ey Yigit, bu leşkerüñ hâli nedür, şınup mı gider
(7) veyâhüd Melik Nu' mânuñ leşkeridür ' Irâq tarafına mı gider, didi. Bu sözi (8) işidicek bu
yigit Zü'l-himâra aydurınca Melik Nu' mân Allah Te' âlâ Melik Nu' mânuñ ' ömrini (9)
ziyâde eylesün ki şümlüğü ' Araba ' Aceme yetişdi diyüp evvel-i âhîr mâcerâyı haber virdi.
Ammâ (10) âhîr-kelâm işbu oldu, aydur. Bu leşkeri kimse şımadı. Hânî bin Mes' üd dirlermiş,
bir kişi (11) dün biñ kişiyle yüz biñ leşkeri şoyup Melik Kiserînuñ oğlu Şîrsitân depesinde
çalup (12) iki pâre kıldı. Hânî bir vechle vaşf itdi ki yakın oldu ki Zü'l-himâr bî-hoš ola. (13)

306a

Zîrâ Zü'l-himârauñ i' tîkâdı buydı ki yiryüzünde kendüleyin pehlüvân kişi (1) yoqdur. Bir nice
zamân süñüsün diretüp mütehayyir olduğundan soñra baş qaldurup (2) bu yoldaşlarına eytdi:
Ey Yârenler, yalnız bir kişi dört biñ kişiyle yüz biñ (3) adamı şatmaq qanda olıcaq nesnedür?
Hîc ben yaña itmezsin, beñzer ki ol haber viren kişi (4) mecnündür, ne didigin bilmez. Birüñüz
ilerü varup bir kişiden dağı haqîkat-ı hâl (5) bilsün didi. Zü'l-himâr eyle dincek bularuñ birisi
aldı, varup bir kişiye ki (6) başı açuq yaralı saz ve selebin döküp gider. Eytdi: Es-selâmu
' Aleyküm, biz şöyle (7) işidük ki sizüñ düşmânuñuz dört biñ kişiyle şunuñ gibi ' aźim leşkeri
(8) şınup sizüñ başuñuza şunuñ gibi hâl getürmiş. İmdi bu bir sözdür ki (9) buña ' aqlı olan
inanmaz didi. Bu kişi, bu sözi işidicek eytdi: Belî, v' Allah bu söz (10) gerçektür. Ammâ size
haber viren kişi sizi likin ta' accüp itmesün diyü bu vechle (11) haber virmiş. Vallâ bizi kimse
şımadı, illâ bir kişi şındı ki adına Hânî bin Mes' üd dir (12) lermiş. Zîrâ begümüzi helâk
itdügünden soñra leşkerümüzi tarmâr idüp bizi şol (13)

306b

hâle koydı diyüp hâli üzerine yürivirdi. Zü'l-himâr bu sözi işidicek ta' accüp ziyâde (1) olup
bildiği haber vâki' olmuş, Zü'l-himâruñ yoldaşları Zü'l-himâruñ hâlin göricek aytdılar. (2) Yâ
Sebî' Allah Te' âlâdan ba' id mi görürsin ki bunuñ gibi kişi vücûda getire. Mâdâm ki çarh şu
(3) vechle hareket ider. Elbetde ' âleme pehlüvânlar zuhür bulmayınca olmaz. Sen dağı

pehlüvânlığına râzî (4) olup Allaha şükr eyledürler. Zü'l-ħimâr eytdi: v'Allah dilemezin ki dünyâda benden yeg pehlüvân ola. (5) İmdi ben anuñla buluşup cenk itmeyince ölmezim. Eger ben aña ğâlib olursam cihân pehlüvân olurım. (6) Eger ol baña ğâlib oluncağ olursa melül olmazım. Zîrâ başulursam şunuñ gibi pehlüvâna (7) başulurım didi. Bular bu sözi işidicek aytdılar. Sen ne dirsın! Biz aña muṭî' yiz, ne yire (8) giderseñ gidelüm diyüp Zîkâr tarafına müteveccih oldılar. Ammâ Zü'l-ħimâr Hânîye (9) ħasedinden serħōş, dönüp gider. Aşma'î aydur. Zü'l-ħimâr ğāyet (10) müfsid kişiydi. Zü'l-ħimâr şeqavetine ve cehline şu delâlet ider ki Nu'mānuñ ħatına (11) gider ki anuñ in' āmina ve ihsânına mustağrağ ola ve Melik Nu'mānı ölmekden ħurtaran (12) kişi öldürmek ħaşdın ider. **Rāvî eydür:** Zü'l-ħimâr bu ħâlde iken başınan (13)

307a

leşker şıngun Ħırayadegin geldiler ammâ Āyās bin Ķabîza Melik Kiserîden ħorğdu (1) ğundan Ħırada ħaldı, Melik Kiserîye varmadı. Bākî leşker tağı olup Bezerc Mihr (2) az adamıyla Meydâna vardı ħünkü şabâħ oldı. Yağası yırtuğ bastonlarıyla Melik (3) Kiserîniñ dîvânına varup bi'l-küllîye mâcerâyı ħaber virdi. Melik Kiserî oğlunuñ (4) öldüğü ħaberin işidicek getürdi, başından tâcin yire urup tahtından aşğa (5) indi ve āħ oğlum Şîrsitân diyüp yüzün gözin döğmege başladı. Cemî' ne miğdâr (6) yanında ħalğ varsa yaslar idüp ağlaşdılar. Tîz Bezerc Mihr işşa ħoñ didi. (7) Ammâ Melik Kiserîniñ ħakîmleri ve 'âlimleri Kiserîyi 'aybladılar. Ħattâ Ħayyân bin Ma'bed dirler (8) bir ħakîm vardı ki ol zamânda ancılayın şâhib-i kemâl kişi yoğdı. Ol eytdi: (9) Yâ Melik, utanmaz mısın, ağlarsın ve bunuñ gibi iş idersin didi. 'Āleme gelenüñ işi gitmekdür. (10) Ķan bu senden öndin gelüp giden pâdişâhlar ulu ħaşırlar yapup ziyâde buncılayın (11) kişi yoğdur diyenler gitdi. Biz dağı elbetde gitsevüz gerek. Geçen nesneden ötri (12) ağlayup te'essüf itmek 'âķilâne ne iş degüldür. Ħuşuşâ ki bundan oğluñı (13)

307b

Zîkâra gönderdüğüñ gün nağsdur diyüp dururdum ve anda olan mâcerâ (1) bi'l-küllîye ħaber virüp dururdum didi. Bundan şöñra Bezerc Mihre eytdi: Yâ Vezîr, (2) Melik Numân sizi ne gün şındı ve ne ħadar leşkeri vardı. Bezerc Mihr eytdi: Dört (3) biñ miğdârı leşkeri vardı. Ammâ bizi leşker şınmadı. Bil ki Şîbândan bir kişi Hânî (4) bin Mes'üd dirlermiş, ol meydâna girüp eytdi: Yâ Āl-i Muħammed didüğüñleyin gözümüze 'âlem (5) ħarañu oldı. Birbirimizi görmez olduğ, cemî' 'âlem bize düşmân oldı. (6) Gökden üzerümüze yıldurum

iner şanduk. Hemān sā‘at Hānī oğlını depeledi. (7) Cemī‘müz tarmār olup şu hāle yetişdik didi. Hayyān bin Ma‘bed eytdi: Vezīr (8) gerçek aydur. Hic vezīrūn şucu yokdur didi. Zīrā bize bunda nār u nūr dağı (9) işāret idüp varurdu **Rāvī eydür:** Zīkārda cenk olduğu günler Mecūsa bir ‘aceb (10) hāl vāki‘oldı ki Hāzret-i Resūlūn Salla’llahu ‘Aleyhi Vesellemmu‘cizātına atına delālet ider. Zīrā (11) Zīkārda Hānī, Şīrsitānı depelediği gün meydānda bir ulu zelzele oldu ki (12) nice sarāylar ve binālar hārāb oldu. Üç gün, gice ve gündüz Āteş-hānlarda (13)

308a

od sinidi.‘Avrat ve oğlanlar gariyyisi ‘ālemi taldurdu. Mecūs kavmünün uluları, (1) başların açup yemegi içmegi unudılar, çadırını şehrumüzden tışra kırdılar, kıyānet kopup āhīr zamān oldu şandılar. Ebū ‘Ubeyde aydur. Melik Kiserīniñ gönlini (3) kimse emīn kılmadı, illā Hayyān bin Müfīd emīn kıldı. Zīrā Melik Kiserīye gelüp eytdi: (4) Yā Melik, bilgil ki bu zamān bir hāl üzerine durmaz, metebeddil müteğayyir olmayınca olmaz. (5) Şol hāl ki bizüm üzerümüze vāki‘oldı, bize nār u nūruñ gāzabından degüldür. (6) Bil ki Allah Te‘ālāniñ emriyle yıldurumlar biraraya cem‘ olup durur. İmdi bu delālet aydur ki dünyāya (7) ‘Arab Beytū’l-Hārām didükleri yirden bir kişi zāhir olsa gerekdür. Çāk yeri zemzemle maqām (8) arası olsa gerekdür. Cemī‘ milletün dīnini bātıl idüp ‘ālemi kendü āyiniyle taldursa (9) gerek. İmdi bundan gönluñe melāmet getürme. Zīrā yedi günden şoñra o yılduzlar (10) biribirinden ayrulup yine ateşhāneler münevver olsa gerekdür. Andan şoñra yedi gün (11) miqdārı Melik Kiserīniñ katında oldu ki Bezerc Mihr şıgun geldi. Melik Kiserī, (12) Hayyānuñ söziyle gönli hōş olup Bezerc Mihri öldürmekden vāz geldi. (13)

308b

bundan şoñra Melik Kiserī eytdi: Nār-ı nūr haqqı, Hicāz vilāyetini (1) yıkmayınca ve oğlum Şīrsitān helāk iden kişi depelemeyince ölmeziz (2) didi ve andan şoñra ‘Arab Beytū’l-Hārām didükleri evi hārāb idüp (3) ol şimdi dünyāya gelen oğlanı helāk idüp cemī‘‘Arabuñ ‘avratın ve oğla (4) nın kırmayınca ölmeziz. Nice kim Mūsa bin ‘İmrān dünyāya geldiği vaktin fir‘avun (5) Benī İsrā’īl itdi didi. Bundan şoñra Melik Kiserī qaralar (6) giyüp cemī‘ leşkeri dağı bir ay yas dutduklarından şoñra buyurdu. (7) Hōrāsān vilāyetine bāki ‘Arab ‘Acem memleketine mektūblar perākende kıldılar ve mektūplar (8) içinde yazdılar kim Hīşārda olan erenlerden gayrı cemī‘ leşker gelmek (9) gerek. Zīrā baña bir muşibet yetişdi ki anıñ

intikāmın almayınca ölmez (10) didi. Bular bu hâlde iken nāgāh bir gün Melik Kiserīnün vezīrleri (11) üzerine girüp aytdılar. Yā Melik, muştuluk olsun ki oğlun Şīrsitānı öldüren Hānī bin (12) Mes‘ūdī Āyās bin Ḳabīza dutup getürüyür, ol maḳşūda iriştüñ. Ümīddür ki (13)

309a

Nu‘mānu daḫı ala getürevüz didiler. Bunı işidicek Melik Kiserī eytdi: (1) Nār u nūr Haḳkı için gerçek misiz. Bular aytdılar. Nār u nūr Haḳkı için ve aña (2) tapanlar ḫaḳkı için gerçeğüz Melik Kiserī eytdi: Āyās bu şeytāna ne ḫōş (3) zafer bulmuş, tiz getürün ḳanını için ve gövdesin biryān ideyin. didi. (4) Ammā Ḥayyān bin Ma‘bed eytdi: Yā Melik, bu itdügün iş, iş degüldür. ‘Arab cemirlerinden (5) bir cemri helāk itmekle intikāmuñ alınmaz. Bil ki Nū‘mānı helāk itmeyince (6) olmaz. Melik Kiserī, yā nice idelüm didi. Ḥayyān eytdi: Hemān bu şeytānı öñüñe (7) getürdükleri vaḳtın ḫil‘at giyürüp suçın bağışla. Andan soñra anuñla bir ted (8) bir ideyin ki Nu‘mānı ala, getürelüm didi. Ḥakīmden cemī‘ erkān-ı devlet bu sözi (9) işidicek aytdılar. v’Allah Yā Ḥakīm, ḫōş fikr itdüñ. Bundan murāduñ itdügünün (10) ba‘zısı bize ma‘lūm oldu didiler. Ammā Melik Kiserī eytdi: Āyās bin Ḳabīzaya gel (11) dük. Tā kim şunuñ gibi aşlānı nice ala getürdi diye didi. **Rāvī eydür:** (12) Hānī bin Mes‘ūd, bu vechle Sebī‘ün eline girdüğüne sebeb bu idi ki ol vaḳt (13)

309b

Zü‘l-Ḥimār ‘Acem leşkerünün şingününe buluşduğundan soñra Melik Nu‘māna müteveccih oldu ki (1) Hānī bin Mes‘ūd ile cenk idüp ‘ālemün pehlüvānı ola. Gice gündüz yürüyüp Ḥarsā dirler (2) bir yire geldi ki gāyet ıssuzluk ve yırtıcı cānavarları çok idi. Zü‘l-Ḥimār (3) becid sürdi ki gice olmadın bu aradan geçüp zaḫmetden ḳurtula. (4) Nāgāh ḳarşularından on atlu gözükdü. Ardlarınca üç ḳul, iki (5) deveye ta‘āmların yükledüp becid sorarlar. Zü‘l-Ḥimār bunları göricek (6) aştābına eytdi: Lāt ve ‘Uzza ḫaḳkı için yürün, şol gelenleri dutuñ, depeleñ. (7) Tā kim neleri varsa alalum, gerek olur didi. Bular Zü‘l-Ḥimārdan bu sözi (8) işidicek bi‘l-küllīye at başın şalıvirüp üzerlerine ḫamle itdiler. Likin naḳar (9) ḳıldılar, gördiler ki ḫiç bu on kişünün bunlardan ḫavffı yok. Zü‘l-Ḥimār (10) bu hāli göricek at başın çeküp buları çağırıp eytdi: Ey ‘Arab (11) Uluları, ne kişilersiz? Arañuza ḳılıç girmedin ḫaber virün. Tā kim (12) soñra pīşmān olmayasız didi. Zü‘l-Ḥimār böyle dicek bu on kişünün (13)

310a

birisi illerü gelüp ne cāhil kişiler imiş, siz ki gördünüzleyin siz (1) zafer bulcağ kişiler degül idüñüz, bilmedüñüz, yürüñ, gidüñ ve illā bir belāya uğ- (2) -rarsız didi ve eger haqıkat-ı hāli şorarsañuz size diyüvirin. (3) Tā bilesiz ki ben hayr şanurmışın, didi. Biz Zīkārñ pehlüvānlarından (4) uz. Bizümle bir kişi var ki adına Hānī bin Mes‘ūd dirler, birgün içinde ‘Arabla (5) ‘Acem leşkerinüñ yüz begini tärmār ider. Melik Kiserinüñ oğlunu depeledi. Şimdiki (6) hālde dünyāda buncılayın pehlüvān yokdur didi. Zü’l-Ĥimār bu sözi işitdiginden (7) eytdi: Bu sā‘at ne müpārek sā‘at imiş ki bu arada bu pehlüvāna buluşdum (8) diyü illerü vardı. Kılıccla çalup bu kişi iki pāre kıldı ve yoldaşlarına eytdi: (9) Şād oluñ ki Allah Te‘ālā maqşūdumuza yetişdüirdi. Zīrā benüm gece ve gündüz fikrimde (10) idi. Bu şeytān benüm elüme nice gire. Şimdiki hālde şunuñ gibi yirde elüme girdi. (11) Ben bilürin kaçan ki ben bunu dutup Kiseri kıtına iletem, ol itse gerek. (12) Dile benden ne dilersin. Ol vaqtin ben dağı ‘Arab vilāyetin isterin (13)

310b

ve andan soñra Kiseriye aydurın ki bir yılıñ içinde Nu‘mānı ve Benī Şībānı ve Şām (1) vilāyetini saña musahħar idüp maşrıķı ve mağribi emriñe muḥi‘ kılayın dirin didi. (2) Zü’l-Ĥimār, bu söz tamām itmedin Hāniniñ sekiz yoldaşı dağı na‘ra urup (3) Zü’l-Ĥimāruñ üzerine hamle itdiler. Likin Hānī bunlar bu işi bilmez ki aytdılar. (4) Ben kıanlarına girmez in diyüp yirinde kıarār kıldı. Bu sekiz kişi Zü’l-Ĥimāruñ (5) üzerine hamle idicek Zü’l-Ĥimāruñ yoldaşları biz bunları kıomazız üzeriñe (6) geleler. Belki cemisin dutalum, kıatuña getürelüm. Nice iderseñ it diyüp (7) Zü’l-Ĥimāruñ öñüne geçdiler. Zü’l-Ĥimār bunlara çağurup eytdi: Siz yirüñüzden (8) deprenmeñ, ben yalnız bunları depeleyüp Hāniniñ göñline havf birağayın. (9) Zīrā kendüsi hamle itmedügi bizi begenmedüginden ve kıuvvetine i‘timād itdiginden (10) dür diyüp şıgırçıķ arasına atmaca girer gibi bunlara hamle itdi. Bir sā‘at (11) içinde bişini helāk idüp üçüni Hāniniñ üzerine birağdı. Hānī (12) bu hāli gördüğüñleyin gāyet gāzab idüp gözleri kıana döndi. Kūlunuñ (13)

311a

elinden süñüsin alup yıldurum gibi na‘ra urup Zü’l-Ĥimāruñ üzerine hamle itdi. (1) Yā Veled-i Zinā kıışisin ki bunuñ gibi iş idersin, arayışın dur imdi (2) yiriñde didi. Bu sözi işidicek Zü’l-Ĥimār eytdi: Beni sorarsañ ben Yemen (3) vilāyetinden saña geldüm ki senden intikāmım

alam. Zîrâ sen Zîkâr cenginde (4) kardaşumuñ oğlın öldürüp durursın. Allah Te'âlâ benüm tâli' mi oñardı ki seni şunuñ (5) gibi yirde benüm elüme virdi diyüp ber-vechle cenge meşgûl oldılar ki tağ (6) taş bunlaruñ cenginden zelzeleye ve her biri cânından vâz geldiler. Ebû 'Übeyde eytdi: (7) Bularuñ haqqında şol miqdâr 'acâib ğarâib nesne işidüp dururın ki vaşf (8) itmek elümden gelmez. Likin ba'zısın 'alâ vechi'l-ihtîşâr yazdum. Fi'l-cümle (9) ellerinden süñüleri uvanınca cenk itdiler. İki dağı mecrûh alup her tar (10) aflarından kan revân olup ağıdı, her biriniñ yoldaşları bulardan ırâk (11) durup Allah du'â itdiler. Çarh buları cem' itdigine pişmân oldu. Cühenniye aydur. (12) Hânî Zü'l-Ĥimâra bu arada buluşduğuna sebeb bu oldu ki meger Kays bin (13)

311b

Mes'ûd ve kendüyle bile olan iki biñ kişinüñ 'avratı ve oğlanın kayda koyup (1) dururlardı ki bir tağın adıdur nitekim evvela beyân itdük vaqtâ kim 'Acem leşkerin (2) şandılar. Kaşd itdi ki vara bunları ala. Likin Hânî ululayup Kaysı göndermedi. (3) Belki kendisi bu on kişiyle yürügretdüğümüz 'avratı ve oğlanı getürmege gitdi. (4) Oldı ki Zü'l-Ĥimâra bulışı geldi. Ammâ Hânî kimse kendüye bu vechle (5) buluşcağınlayın ve kendü gibi 'âlemde pehlüvân vardığına i' tikkâdı olmadığı için (6) sâz u selebin giymeyüp durur idi. Nice zamân biribiriyle 'azîm cenk itdi (7) klerinden şoñra ikisi biribirini kılıçla çaldı. Hânînüñ bir pülâddan (8) kalkanı vardı. Zü'l-Ĥimâruñ kılıcına karşı dutdı, kılıç kalkanı kesdi. (9) Andan şoñra Hânînüñ omzunda oturdu. Ammâ Hânî Zü'l-Ĥimârı depe (10) sinde çaldı. Aşığın kesüp iki şakğ eyleyivirdi. Dem-i nefesin bağlanup (11) fi'l-ĥâl atdan aşığa bî-ĥudûd şedd-i sa'y itdi ki kendüyi divşire. (12) Likin tākati tāk olup Hânî dağı atdan aşığa bî-ĥöd düşdi. Hânînüñ (13)

312a

ol üç yoldaşıyla külları umarlardı ki Hânî Zü'l-Ĥimârı depeleyüp (1) yoldaşlaruñ intikâmın ala. Hemân bu ĥâli göricek bu at yeline düşüp Zîkâr tarafına (2) müteveccih oldılar. Ammâ Zü'l-Ĥimâruñ yoldaşları bu ĥâli görüp müteĥayyir oldukları (3) için bularuñ ardlarına düşmediler. Likin şuña ittifâk itdiler ki vilâyetine ilede (4) vüz. Eger bizüm re'isümüz Zü'l-Ĥimâr sağ olcağ olursa nice dilerse (5) eyle ve illâ Hânî Āyās bin Kābîzaya iletüp bunuñ sebeble ni'mete ğarğ (6) oluruz diyüp atlarından aşığa inüp bulara nazâr itdiler. Gördiler ki her birisi (7) bî-ĥöd yatur. Likin Hânînüñ cerāhati iken zarârlu degül. Fi'l-ĥâl bildükleri (8) cerāhate fâidelü otlardan ikisinüñ dağı cerāhatlerine urup şırta kodılar. Ol (9) gün anda

durdılar, yarındası ‘İrāk vilāyetinden Hīraya müteveccih oldılar. (10) Likin bularuñ cerāhatler içün katı gitmezlerdi. İki gün gıtdiler, üçüncü (11) gün Hānīnūñ ‘aqlı başına geldi, gözin açup bu yanınca giden yigitlere (12) eytdi: Lāt ve ‘Uzzā haqqı içün baña haber virüñ ki şimdiki hālde ben ne yirdeyin (13)

312b

ve siz ‘Arabda kañgi tāifedensiz ve benümle bu vechle cenk iden yigide kim dirler. (1) Zīrā benüm i‘tikādum bunuñ üzerinde idi ki ziyāde benüm gibi baña muqābil (2) olur kişi yoqdur. Bundan ötürü saz u selebüm giymedüm. Ve illā ne elünden (3) gelürdi bunuñ ki benüm yüzime gelibileydi. Belki bunu fi’l-hāl helāk idüp (4) sizi tarmār iderdüm didi. Zū’l-Ḥimāruñ aşhābı bu sözi işidicek aytdılar. (5) Yā Hānī, hasmuñ dağı aşığa kişi degüldür, melül olma. Bilki Dureyd bin El-Şam‘anuñ (6) güyegüsi idi. Sebī‘ bin El-Ḥārīşdür ve laqabı Zū’l-Ḥimārdur. didi. Biñ kişi (7) cenkde atı üzerinde helāk itmişdür. Biz biñ yoldaşları yüz dutup yolda (8) şingun leşkere ne vechle buluşa kıların ve Zū’l-Ḥimār Hānīden ötürü geldigin Hānī (9) ye haber virdiler ammā şimdiki hālde seni Āyās bin Qabīzaya iletüp senüñ sebebüñle (10) ni‘mete mustagraq oluruz didiler. Hānī bu sözi işidicek bildi ki ölmege (11) gider. Pes nolaydı Zū’l-Ḥimāruñ zarbından ölüp Melik Kiserīnūñ eline (12) girmeyeydüm diyüp bunlara eytdi: Ey ‘Arabuñ Uluları, eger murāduñuz beni Qabīzaya (13)

313a

eletdügüñüzden mālsa gelüñ beni vaṭanuma eletüñ, ne miqdār göñlüñüz māl ve at (1) ve deve isterse vireyin ve hiç kimseye dağı ‘ömrüñüzde muhtāc olmañ. (2) Zū’l-Ḥimāruñ aşhābı bu sözi işidicek aytdılar. Yā Hānī, biz olmaycaq nesne’i (3) hāṭurumuza getürmeziz. Zīrā eger Melik Nū‘mān bize zafer bulcaq olursa bize (4) içmege şu virmeye bākī nesne qanda kaldı. Ḥuşūşā ki bizüm re’isümüz ölmeli, şu (5) hālde yatıyorur ve eger senüñ söziñi dutup sen didügün idecek olursa (6) vuz cemī‘ ‘Arab kavmi bize la‘n idüp aydurlar ki Benī ‘Gārye kavmini görüñ ne (7) yaramaz iş itdiler ki pehlüvāni öldüren kişi māla şatılır dirler didiler. (8) Pes Hānī sözine muqayyed olmayup sordılar. Āḥirü’l-emr ‘İrāqa geldiler ammā Hānī (9) şihhat bulup durmağa oturmağa güci yeter oldı. Likin şol elini qaldurmaq (10) dilese qaldurmazdı ammā Zū’l-Ḥimārun başı gāyet şişüp ellerinüñ ve a (11) yaklarunuñ kuvveti qalmamış idi. Zīrā yarası büyük yara idi, ve hem ne (12) cerāhat varsa iricek yirde idi. Āşma‘i bular bu hālde olup (13)

Hānī, Āyās bin Qabīzaya getirüp cemī^c hikāyet haber virdiler. Āyās feraḥından (1) ne eyleyecegin bilmeyüp bunlara çok in^cām ve iḥsān itdi ve buyurdi. Zū'l-Ḥimārı (2) bir latīf mekāna kondurup ḥāzıq ḥekīmlere ve cerrahlara tīmār itsünler diyü (3) emr itdi ve Zū'l-Ḥimāruñ aşḥābına eytdi: Kiserīnūñ qatına varduḡuñuz vaḡtin ne dilerse (4) nüz virse gerek didi. Bundan soñra Hānīye naḡar idüp eytdi: Yā Veled-i Zinā, Melik (5) Kiserī yanına varduḡuñ vaḡtin başına ne zevāller gele göresin didi. Hānī bu sözi (6) işidicek eytdi: Yā Qarnān, helāk olmaḡdan ḥavf itsem ata binüp cenge mi (7) girerdüm, ben işimi işleyüp adam saḡup zıḡār olduḡundan soñra hiç ölmekden (8) derdüm yoḡdur didi. Āyās bu söze ḡāyet ḡazab idüp büyüdüp alalar. Gitdiler (9) ol gün anda oldılar, yarındaşı Melik Kiserī tarafına müteveccih olup āḡirü'l-emr (10) Müdāneye vardılar. Kiserīnūñ vezīrleri işidicek varup haber virdiler Yā Melik, muştuluḡ (11) olsun ki oḡlun Şīrsitānı öldüren kişi dutup getiriyorurlar didiler. Melik (12) Kiserī, bu sözi işidicek içi ve taşı feraḡla ḡolup getürsünler diyü emr itdi. (13)

Ammā Ḥayyān bin Ma^cbed eytdi: Bunuñ suçını ^cafv idüp ḡil^c at giyürmek gerek didi. Fi'l-ḡāl (1) Hānī bin Mes^cūdı yide yide dōrt yanında celladlar ellerinde yalıñ kılıç Kiserīnūñ (2) taḡtı öñüne getürdiler, Āyas ilerü varup çok du^cālar idüp Yā Melik, beşāret (3) olsun ki ba^czı düşmānıña zafer bulduḡ. Ümīddür ki bāḡisine daḡı bu vechle zafer bu (4) lup helāk idevüz didi. Bilmiş oluñ ki budur, oḡluñ Şīrsitān öldüren (5) cemī^c Ḥorāsān leşkerini tārmār iden didi. Pes, senden dilerin ki bunuñ (6) işini baña işmarlayasın. Bir ^cazabla öldüreyin ki ^cālem içinde dāstān ola didi. (7) **Rāvī eydür:** Melik Kiserī, bu sözi işidicek gelüp eytdi: Yā Āyās, ^cāḡıl olan (8) kişi bu söze inanmaz ki bir kişi üç dōrt biñ kişiyle yüz biñ kişi şaya. Meger Allah Te^cālā (9) aña yardım ide veyāḡōḡ sāḡir ola. Ve illā ma^ca ḡāzā, ben işitdüm ki cenk itmege başladuḡları vaḡtin (10) bu sa^cādetlü kişinūñ adın çağırmişlar ki ol vaḡitde dünyāya gelmiş. İmdi bizüm üze (11) rümüze vācibdür ki bu kişiye in^cām ve iḥsān idüp ḡaḡırın ile alavuz. Zīrā suc biz (12) den oldı. Yaramaz kişiler sözine uyup Melik Nu^cmān incitdük. Allah Te^cālā daḡı anı (13)

incitdügümüz muḳābelesinde bizüm oğlumuzu öldürdi. İmden girü v'Allah tevbe idüp (1) cemî' vilāyete 'adl iderin. Ümîddür ki Allah Te'ālā suçımı 'afv ide diyüp emr itdi. (2) Hānīye ḫil'atlar giyürdiler ve andan şoñra götürüp beg sarāylarından bir laṭif sarāya (3) ḳondurdılar. Bī-nihāyet 'izzet ve ikrām itdiler. Ḥattā Ḥayyān bin Ma'bed ol gice anuñla bile oldı. (4) Tā kim Hānīnūñ ḫāṭırın ala ālihe Ammā Hānī ölmege geldüğinden şoñra bunuñ gibi mertebeye yetişdigine (5) müteḫayyir olup tamām inanmayup dururdu. Tā şol vaḳtedek ki Ḥayyān bularuñ cenginde (6) Müdānīde olan zelzele'i va bāḳī mācerāyı ḫaber vircek. Hānīnūñ gönli emīn oldı ve bildi (7) ki bu iş kendünüñ sa'ādetinden imiş. Ebu 'Ubeyde aydur. Çünkü şabāḫ oldı, Melik Kiserī (8) buyurdu. Şoḫbet yarağın yiyüp Hānī ḳatına da'vet itdi. Nice zamān 'ayşā nūşā (9) meşğül olduklarından şoñra kendü ḳavminden ne vechle çıḳduğın Hānīden şordı. (10) Hānī daḫı Ḳays bin Mes'ūduñ 'avratın ve oğlanın almağa ğāfil çıḳdum diyüp evvel-i āḫır (11) mācerāyı ḫaber viridi. Melik Kiserī taḫsīnler idüp in'am ve iḫsān ider. Likin gönliñde (12) ki itdigi tedbiri izḫār itmez. Yigirmi gün bu vechle idüp Hānī kendüzi ata biner (13)

315a

ve iner oldı. Cemî' Kiserīnūñ pehlüvānlarına ḫükm ider oldı. Gāḫ olur ki Melik (1) Kiserīnūñ öninde meydāna girer, cemî' pehlüvānlarına 'avrata meydānda onca ğalebe (2) iderse bu daḫı eyle ider. Rāvī aydur. Her gün ki Hānī Melik Kiserīnūñ şoḫbetine ki (3) gider. Bir altun eyerlü atla ve daḫı ḫil'atlarla çıkar ki her birisi bir Rüm ḫarācı deger (4) bunuñ üzerine nice zamān geçdiginden şoñra bir gün ḫalvet-i şoḫbet idüp Hānī'i (5) da'vet itdi. Nice zamān 'ayş u nūş idüp mest olduklarından şoñra Melik (6) Kiserī eytdi: Yā Hānī, Melik-i Rüm benüm oğlum olup Zīḳārda leşkerüm şınuğın (7) işitdi. Her yıl günderdügi mālı göndermez oldı ve andan şoñra cāsūslardan (8) işidürin ki üzerümüze yürüyüp memleketi elimden almaḫ istemiş. İmdi dilerin ki (9) seni leşkerümüñ serleşkeri idem. Tā baña yaramaz ḳasd idenüñ ḫaḳḳından gelesin. Senüñ (10) gibi pehlüvān benüm ḳanda elüme girer, görmez miyin? Ayās bin Ḳabīzayı ki cemî' 'Arabuñ (11) ḫākimi ḳılup dururın daḫı bir gün yüz aḡartmayup durur. Bu gide, eger sen ve Benī (12) Şībān bizümle olmasañuz Melikü'l-Rūma bir ğalebe idemezdük didi. Hānī (13)

315b

Kiseriden bu sözi işidicek bir zamān fikr itdi. Zīrā gāyet ‘ākılçāk çok iş görmiş (1) kişiydi. Nice zamāndan soñra başın qaldurup eytdi: Yā Melik, v’Allah ben dilerin ki cemī‘ (2) ‘ālem benüm hūkmümde ola. Likin her kişi kendüye münāsib olmayan iş işlese hīç rāhat (3) olmaz ve şerri hayrından çok olur. Zīrā ben kendümi bilürin ki bilgil ki lāyık degülüm (4) ve hem ‘Arab dañı baña itā‘at itmez. İmdi bu bir işdür ki benüm ‘aqlum bunı şınup ögürmez. (5) Ammā dilerseñ ki ‘Arab saña itā‘at idüp yardım ide. Melik Nu‘mānla atalaruñuz zamānındağılayın, (6) şulh idüp suçı ‘afv idüñ. Tā kim ben dañı ve cemī‘ ‘Arab kavmi dañı dōstuña dōst (7) düşmānıña düşmān olup öñüñde cān ve baş oynayavuz didi. Melik Kiserī, Hāniden (8) bu sözi işidicek şu seven kişiye sovuq şu nice gelürse Melik Kiserīye dañı (9) Hānīñ sözi eyle hōş geldi. Nice kim Melik Kiserīñ sözi dañı Hāniye (10) bu vechle hōş geldi. Zīrā ölmege müsteħāk suç itdiginden soñra ‘afv idüp (11) nice in‘ām ihşān itdigiyle Hānīñ göñli hōş olup qaşd itdi ki (12) Melik Nu‘mānla şulh idüp Melik Nu‘mān Kiserīye muti‘ kıla. Melik Kiserī Hāniden (13)

316a

Bu sözi işidicek eytdi: Yā Hānī, şu nesnenüñ haqqı ki ben aña i‘tikād idüp ‘ibādet iderin. (1) Şimdiyedegin Nü‘māna itdügüm işe pişmānın. Ma‘zūr dutmak gerek. Zīrā insān haqā (2) suz olmaz. Bundan öñdin nice kerre qaşd itdüm ki adam gönderüp ‘özü dileyem (3) ve yine yirine getürem. Likin benüm sözüme inanmayup ‘özrümi qabül kılmaya, benüm ‘arzımı (4) yıqa diyüp adam göndermedüm. Huşuşā ki cemī‘ Arab seyyidleri baña adam gö- (5) -ndürdiler. Benden Nu‘mānuñ yirin taleb itdiler. Ben rāzī olmadum hattā Dureyd bin (6) El-Şam‘a adam gönderüp aytmış, Melik Nu‘mānuñ yirini baña virsün ‘Arabī ve ‘Acemle Benī (7) Selīmi ve Benī Hevāzini ve Benī Çeşmi bu mecmū‘ı benümle bile alup hizmetine varayın (8) ve saña Nuşranilerden Meryemüñ qullarından harāc alivireyin ve Melik Nu‘mān ve cemī‘ (9) sini Şībānī diler dilemez hizmetiñe eleteyin dimiş. ‘Anter bin Şeddād kışşasınüñ yigirmi (10) üçüncü cildi bunda tamām oldı. Yigirmi dördüncü cilde şürü‘ (11) olındı. Ebū ‘Ubeyde ve Aşma‘ī vechine (12) şöyle hikāyet iderler ki Kiserī eytdi: Yā Hānī, ben geçenden geçdüm. İşbu şimdiki (13)

316b

vākı‘a-i ‘adāvet götürülüp dōstluq hāşıl olmağa sebep oldı. Şimdiden soñra (1) İnşāa’llah seni ve Nü‘mān ve bāqī Benī Şībānı envā‘ gurre ve ni‘metle mu‘azzez (2) ve mütena‘im kılayın.

Zü'l-Ĥimār saña kaşd eyledi ki Dureyd taĥrīk eyledi. Dureydüñ (3) daĥı maķşüdü benüm kaţumda taķarrüp ĥaşıl kılmak idi. Yā Hānī, Őimdiki ĥâlde (4) saña ve bize gereklı oldur ki 'ale't-te'cīl ehliñe yetiŐesin. Tā ki anlar da ziyāde (5) ĥaberin ĥaşıl olup zaĥmet çekmeyeler. Hānī v'Allah Yā Melik, Őimdiki ĥâlde (6) kaţuña geldüğümden benüm daĥı maķşüdum oldu didi. Pes Őabāĥ olıncaķ Kiserī (7) buyurdu. Hānī iĥün ĥazīneden māl-i 'aẓīm ıķıardılar. Dībācdan ĥayme ķurdılar (8) kim tınābları ibriŐimden idi ve bu kaţār kaţır ve Őaņduķlar virdiler. Ol 'aţā (9) olanın māl iĥün ve ağır ĥil'atlar Hānī yārenlerinden 'Arab bahādurları iĥün (10) ve bir nice develer ĥizmet iĥün ķullar ve bedevī atlar ve bāķī tecemmülāt- imār (11) etden bī-ķuŐūr, Hāniye 'aţā eyledi. Yüz atlu 'Arabdan ta'zīmle Hānī vilāyetine iletmek iĥün (12) ve mübedān-ı müdebbir büyüt-ı nār-ı Őeyĥü'l-ma'bed daĥı bile ķoŐdı. 'Acem Ulularıyla (13)

317a

vedā' laŐup gitdi. Asma'ī aydur. Ol üç atlular ki Hānī yoldaŐlarından (1) kaĥup kavmlerine geldiler idi. Hānīnüñ mācerāsından ĥaber vircek oñ (2) kavme ulu muŐıbet vāķi' olup Nu'mān ve bāķī Benī Őībān 'Arab saĥucuların cemī' (3) eyleyüp yas eylediklerinden Őoñra Nu'mān eytdi: Ol ĥaber getiren kiŐileri getürüñ, tafŐiliyle (4) ĥaber Őoralum. Aña göre yaraķ idelüm. Ol kiŐileri getürdiler, ĥaber Őordılar. Anlar da (5) aytdılar ki Yā Melik, ancaķ Őol kağar bilürüz ki Őaĥrāda gezerken nāĥāĥ sekiz atluya tuŐ (6) olduķ. Hiĥ Őöz olmadın el kılıca urup öñce geleni üçümüzi helāk eyledi. Anı (7) görüp Hānī daĥı ĥamle kıldı, Hāniyle daĥı muķābil oldu. Biribirine kılıĥ (8) zaĥmin yetiŐdürüp ikisi daĥı mecrūĥ olup atlarından aŐaĥa düŐtiler. Anı görüp (9) biz daĥı ķarŐu durmayacaĥımız ma'lüm oldu. Döndük tizden ķabīleye ĥaber virmek iĥün. (10) Nu'mān bu ĥaberi iŐidicek 'Arab tā'ifesinden her tarafa cüst cāsūslar yer biliyüp iŐmar- (11) -ladıĥı görüñ ki Hānī diri mi veyāĥöd öli mı ve ne tāife iĥindedür Andan Őoñra pehlüvānlardan (12) bir kaĥ kiŐi iĥtiyār idüp ol cenk yirine di. LeŐleri ve baŐları görüñ. Eger Hāniden (13)

317b

eŐer bulmazsañuz, tizrek gelüñ, etrāfa cāsūslar gönderüp 'Arab devletünüñ keyfiyyet-i ĥālin bilmek (1) ardınca olalum didi. Ol pehlüvānlar, gice gündüz sürüp ol maķāma yetiŐdiler. Anda (2) bulunan mevtāyı arayup Hāniden eŐer bulmadılar. Andan Nu'māna yetiŐüp ĥaber vircek Nu'mān (3) her tarafa 'ale'l-ta'cīl 'Arab tāifesinden cüst-i cāsūslar gönderdi. Düşmān

korqusundan (4) ba'zı kabileden 'asker cem' itmege meşgöl oldu. Andan 'Irāk tarafına iki kılın (5) gönderüp şöyle emirledi ki Eger bizüm üstümüze gelür 'Acem leşkerin görürse tizrek (6) gelün, haber virün. Tā kim düşmān gafletle yetişmedin ehl ü 'ıyālümüz hālın tedbir idevüz Kūllar: (7) Sem'an ve Tā'aten! diyüp gitdiler. Ebū 'Ubeyde aydur. İşbu kışşanuñ cümle 'acāibdendür ki (8) meger ol 'Irāk tarafına virilen iki gulām bir cārīyeye ta'aşşuq itmişler idi. Her birisi (9) āharına fırsat bulduğı yerde katl eylemek gönüllerinde bağlanmışdı. Hılvet şahrāya çıkacak bundan (10) yek fırsat ele girmeye diyüp birbirin hançerle urup depelediler. Ol etrāfa gönderülen cāsūsar (11) geldiler, hiç birisi Hānīden haber bilmedik diyincek Nu'mānuñ hūzni ziyāde olup fikre meşgöl (12) lākin ol kabilenün Ehl ü Zīkārden yügürüp korqdılar, Nu'māna haber eylediler. 'Arab şücā' ları (13)

318a

tāzī atlara süvār olup cenk yarağında oldılar. Şöyle i'tikād eylediler ki gelen 'Acem leşkeridür. (1) Melik Kiserī 'Arab diyārını harāb itmege geldi. Cüheyne eytdi: Bu gelen Hānīydi 'Arabuñ ıztırābına (2) nazar idüp gönüllerine yağı şānup havf düşdüğini duydu. Bir sa'āt miqdārı geçmedin yürü (3) mekde isti'cāl idüp tizrek kendüzini bildürdi. 'Arab kavmine 'azīm ferah hāşıl olup Hāniye (4) serverle istikbāl eylediler. Birbirine yakın gelicek atlarından aşāğa inüp mu'ānağa idişdiler. (5) Nu'mān diledi ki Hānīnün keyfiyyet-i hālinden istifsār eyleye. Hānī, cevāb virmeyüp Şeyhū'lma'bed (6) Müpedāndan yaña işāret eyledi. Nu'mān, ol kavme istikbāl eyleyüp selām virdi. Müpedān (7) dizin öpüp Hāy-ı maqdem Yā Şeyh diyü ta'zīm idüp niye geldün, didi. Eyle diyincek Müpedān (8) tebessüm eyleyüp Senün sa'ādetün necmi tulū' itdiği beşāret kıлмақ için geldük didi. Andan (9) atlarına binüp ferahla seyr eyleyüp Hānī kendüye vāki' olan 'acāib Melik Kiserīnün āna ta'zīmlerini (10) ve in'āmlarını kışşa iderdi. Söz tamām olıcaқ Nu'mān eytdi: Egerce işbu vāq'aya gāyet (11) ferah olduқ. Velikin umduğumuzun hılāfı olduğı için gönlümüz tamām dilenmez didi. Mü (12) bedān, bu sözi işidicek eytdi: Yā Nu'mān Melik 'Adil haqqında bunuñ gibi sū-i zann eylemez. senünle (13)

318b

'adāvet ideliden āna 'azīm muşibetler oldu. Evvelā oğlı öldi andan soñra ol (1) diyār zelzeleden helāka yakın oldu. Ma'bedünün heykel düşdi, eyvānunun başı (2) iki pāre oldu. Büyut-ı nār ānā gāzab eyledi. Pes bu işleri göricek Allahdan korqđı. (3) İnşāf idüp atları

‘adline mercū‘ eyleyüp ol senüñ haqqıñda yaramaz söylenen hasūd (4) larüñ, sözlerin diñlemez oldu. Bir kiři oğlını katl eyleyen kişiye zafer buldığından soñra (5) iş bunun gibi ihsānlar eyleyüp yine koyuvirdi dağı anuñ haqqında gönülden ğupār (6) kılamak hayfdur didi. Yā Nū‘mān, şimdiden soñra gönülden şüphe getirüp döslüğü (7) muhkem eyleyüp vatandaşan yaña göçmege meşğül ol. Zīrā Melik-i Rūm senüñle Kiserī (8) arasındaki mācerāyı işidüp ‘asker cem‘ eyleyüp ‘Irāk tarafına hareket eylemiş, karşusıña gönder- (9) -üp yāhūd kendüzi varmak ğāyet de mühim iken senüñle şulhı ehemmi görüp bu tarafa (10) beni gönderdi. Nu‘mān bu sözleri işidicek kalb-i şāfi olup Melik Kiserīye devām-ı (11) mülke du‘ā kıldı. Hānī dağı Kiserīnün virdiği ‘atā ğil‘atlarını ‘Arab pehlüvānlar- (12) -ına giyürdi. Cemī‘ ğātırları ğoş olup Müpedān bāķi aşġabıyla yidi ğün ğice (13)

319a

şöyle gereği gibi ziyāfetlere ta‘zīmlece meşğül oldılar. Andan soñra Müpedān eytdi: Yā Nu‘mān, (1) şimdiki ġalde Melik ‘Ādil bizden ġabere muntazırdur. İcāzet buyuruñ ğidelüm Eyle olsun (2) diyü çavuşlarına emr eyledi. Zīķāruñ etrafına yürüyüp ‘Arab kavmine ğüc yarağında oluñ (3) diyü nidā eylediler. Ol ğice tā şabāġadegin cemī‘ yatu yarağı tertib eyleyüp Müpedānla bile göçdiler. (4) Her ğün şahrālarda vuġuş ve tıyūr avlarıyla ve at üzerinde kelimāt-ı tayyibe şoġbetiyle ve menā- (5) -zilde envā‘i ni‘am ve ta‘zīmātla Arz-ı Necef ve ġıraya yakın geldiler. Andan Āyās bin Ķabīzaya (6) ġaber oldu. Cemī‘ kişiyle Nū‘māna istikbāl eyleyüp yakın geleecek atdan aşığa inüp yayağ (7) öñince yürüdi. Çok şenā ve du‘ālar eyleyüp ol evvelde alınan ġazāyin ve emvālını ve ġırayı (8) aña teslim itdi. Zīrā Melik Kiserī Āyāsa bundan öñdin mektüb gönderüp öyle işmarlamışdı. (9) Yarım şabāġ olıcağ Āyās, Müpedānla Zū‘l-ġimārı alup ‘Irākdan yaña bile göç eyledi. (10) Aşma‘i aydur. Nu‘mān yine evvelinleyin emān olup emārete meşğül oldu. Andan soñra (11) Ārz-ı Yemene ġullar gönderüp Kisrāyla muşālaġa kıldığını ve Ārz-ı Necef ve ġıraya varup (12) emān oturdığını i‘lām eyledi. Anı işidicek ‘Arab melikleri ve boy başları ve ulu (13)

319b

ları her tarafdān Nu‘māna taġniye için geldiler. Nu‘mān gelen beğlere şöyle işāret eyledi ki beyāt ve yarağ (1) kıyadın görüp Kiserī kıtına Nu‘mānla bile varmak tedbirinde oldılar. Bu tarafdān Müpedān ve Āyās (2) ve Zū‘l-ġimār bāķi yārenler ile Kiserī ġizmetine yetişdiler. Nū‘mānuñ ġileden ğāfil olup yine menziline geldü- (3) -ğünden ġaber virdiler. Anı işidüp

Kiserî gâyet şādān ağır hil'atlar buyurdu, giydürdiler. (4) Andan Zü'l-ħimāruñ hâtırın sorup Hāniden intikāmın alıvirmege va' de kıldı. Andan soñra (5) Āyās ve Ma'bed bin Hāyyān ħalvet oqıdı. Nu'mānı ve Hānī ne vechle helāk ideceklerinde müşāvere (6) idecek Müpedān eytdi: Va'llahü'l-azīm! Yā Melik, ol kişi gâyet de ħavfdadur. Anuñ şayd eylemesi (7) müşkildür, yegrek oldur ki aña bir kaç gün mehl vir ile adları añılmaya. İllā ħayırla añlara ümıddür. (8) Ba'zı ta'zīm kılduğumuz günlerde pādışāhuñ ihsānların añup i'tidāle gele. Ol vaqt ne kim (9) maqşūdısa görüle. Zīrā Melik 'Ādilüñ devleti eşiginde bir kaç kişiler vardur ki Nu'mān ħaqqında (10) her ne tedbır alunursa aña i'lām eylerler. Andan soñra maqşūdı ebeden ħāşıl olmaz didi. Kiserî (11) gāzab idüp Kimlerdür ol ħurnānları bildürüñ, bugün helāk ideyin didi. Añı işidicek (12) Ma'bed bin El-Ĥāyyān El-Ĥakīm aydur Yā Melik, cemī'nden yegregi oldur ki yine ol kişiler sevduğı (13)

320a

kişiye helāk idüverevüz. Rūm Nu'mānuñ eger zamirinde bazı ħavf dağı kıldıysa ırāk (1) ola. Melik, devlet ħānesi ziyāretine 'ale'l-ta'cıl yetiše Kiserî bu sözi ħabül eyleyüp (2) Ĥakīmüñ eline bir pāre kâğıd virdi. Sözi ne vechle tezvır idersin. İşbu kâğıdda (3) yaz, göreyin didi. Ĥakīm, ol kâğıd içinde Kiserî ağızından Melik Nu'māna şöyle yazdı kim (4) Yā Melik, cemī'iliñ ölülerini cemī' eyleyüp senüñle şulĥ eylemek bābında müşā (5) vere kıldum, cemī'si maşlahat görüp terğib eylediler. İllā on kişi degül kim adları saña (6) varan mektübda yazılmışdur. Ol on kişi senüñle 'adāveti ve başuñ kesüp ħanın (7)dökmegi maşlahat görücilerdür ve hem Māliki ve evlādını gāret idüp ol diyār bi'l-küllıye (8) ħrāb eylemege fetvā dağı virdiler, bu sözlerini işidicek bildüm ki müfsidlerdür. Anlara (9) sözlerini ħabül itmege izĥār itdüm. İn-şāa'llah yakın zamānda bir ħaberle ħatuña göndersem (10) gerek. Anda varcağ düşmānlar gider, ħatlı eyleyüp intikām idesiz. Dağı senüñle bizü ara (11) muzda münāfuğ kişi ħalmayup şimdiden soñra muĥabbetümüz şāfi olup dōstluğ muĥarrer ola. (12) didi. Ĥakīm kâğıdı bu vechle tertib eyleyüp Kiseriye 'arz eyledi. Kiserî oquyup begendi. (13)

320b

Bir emīn ħulıyla mühürlenüp Nu'māna gönderdi. Vāĥ'ada ol on kişi Nu'mānuñ muĥıbleri idi. (1) Bir kaç gün soñra Ĥakīm eytdi: Yā Melik, gerekdür ki bir 'azīm cem'ıyyet kılasın, eṭrāf-ı (2) memlekete bir şāhib-i sa'ādet oğlum vücūda geldi diyü bildüresin. Şehr kenārına çıkasın, (3) ħaymeler ħurasın. Toylar ve 'aṭā'lar kılasın. Ol on kişi, Nu'māna bu ħaberi iletmege

göndüre- (4) -sin Kiserî, bu tedbiri dağı beğenüp tiz yürüdi. Tabl ve nağaralar urdılar, Dicle kenârında (5) Kiserî için haymeler kırdılar. Āvāmü'l-nās şehri tezyîn eylediller, envā'la 'ayşa ve nūşa (6) meşğül oldılar. Etrāf-ı memlekete ve yād illere müpeşşirler şaldılar. Andan sonra ol on (7) kişi eytdi: Sizler dağı Nu' māna varuñ, oğlum olup baña 'azīm ferağ hāşıl oldu. (8) Ğayra ve etrāf-ı memlekete ve yād iklimlere müpeşşirler gidüp her tarafından tehine' i veledde geldü (9) kleri haberin bir dōstumuzdur, aña dağı bildürüñ didi ve hem şöyle emroldı ki (10) Dōstuñuz Nu' mānı siz dağı gelmege terğib eyleñ, gelsün. İşbu eyyām-ı ferağda birkaç (11) gün 'ayş u nūş kılıp hātırı hōş eyleyüp tecdid-i 'ahd idelüm didi. Sem'ān (12) ve Tā' aten diyüp ol on kişi Nu' māna gittiler. **Rāvî eydür:** Evvelki mektüb Nu' māna vāşıl (13)

321a

olcağ şādān olup vüzerāsın, kardeşların cem' idüp nāmeyi 'arz eyledi. Cemī' si (1) ferağ olup aytdılar. v'Allah Yā Melik, Kiserāñ hātırında hıc vechle saña ğupār kıalmamışdur. Zirā (2) ki halvetinde aşhāb-ı sarāyla ittifağ itdiği işlere seni muṭtali' kılır, ba' zı erkān-ı devlet üzerine (3) ihtiyād ider didiler. Ammā biz veziri kim 'Amr bin Nefiledür. Ta' accüp izhār idüp (4) eytdi: v'Allah Yā Melik, ihtiyāt mağaldür, ğāfil olma. Zirā bu mertebede eger ikrām-ı hadd-i (5) keremden geçdi. Nu' mān va'llahü'l-'azīm, benüm göñlüm tamām dolunmuşdur. Zirā Kiserā (6) bizümle 'adāvet ideliden zindegāniden lezzet bulmadı ve hem Naşrāniler leşkeri (7) üzerine hücum itmişdi. Şimdiki hālde zebün olmuşdı ve hem atları ekāsire 'ād (8) bekler idi. Bu dağı Şedāyid yetişdiği sebeble inşāfa geldi didi. Andan sonra Nu' mān (9) ol mektübdä zıkr olunan on kişinüñ gelmesine muntazır oldu. Birkaç gündən sonra (10) ol on kişi dağı geldiler, virüpinlen hediyeleri Nu' māna 'arz eylediler. Nu' mān (11) bunlara hōş ta' zım ve iclāl kıldı. Haberlerin 'ale't-tefşil aldığından (12) sonra şöhbete meşğül oldılar. Giçe olıncağ cellādlara emr eyledi, cemī' sin (13)

321b

şehrüñ būrclarına aşdılar. Nu' mān Kiserāñ keremlerin göriceğ 'Arab beglerin cem' eyleyüp 'ale'l-ta' cıl (1) Kiserāya tehniye-i veled kıılmağa gitmek yarağın meşğül oldılar. Bu işlere nazar idüp Hānīñ (2) tayısı Ğays bin Mes' üd, Hānī kıatına okuyup naşihat eyledi, eytdi: Yā Veleđi, işbu niyyet (3) olunan işüñ 'ākıbeti vağimdür. Zinhār 'Irāğa yağın varcağ cemī' ñizi Kiserā kıatına (4) bile varmañ, belki yüz kişiyle ço, Nu' mān varsun. Sen biñ kişiyle Benī Nefile ve Kıntarayı (5) şıkleyde eglen, nazar it. Eger hātırā gelen gibi nesne bu ğussa' i sen dağı

varasın. Eger bir iş (6) olursa bārī ikiñüz bile helākda vāķi‘ olmaya didi. Hānī hālīnūñ naşihatın kabūl (7) kılup hātırında muhkem kıldı. ‘ Irāķa yakın varcaķ Nu‘ māna daķı Ƙaysuñ naşihatinden haber virdi. (8) Nu‘ mān işidüp taḥsīn ve āferīn okuyup kabūl kıldı. Hānī Benī Nefīlede biñ atluyla ķodı. (9) Kendūzi yüz atluyla Kistrā ķatına gıtdi. Yakın varcaķ Kistrāya haber oldı. Vūzerāsın ve bāķī hā (10) şekīlerin Nu‘ mān istiķbāle gönderdi, gelüp envā‘ ta‘ zīmātla Nu‘ mānı Kistrā ķapısına getürdiler. Anda (11) hāciblere ışmarlanmışdı ki böyle gelen kişileri her bir ķapudan iķerü girdügince biraz biraz alı (12) ķoyasız, tā ki Kistrā ķatına vardığı vaķt, yoluñuz vara. her ķapuya girdigince eylediler. Kistrānuñ (13)

322a

oturduğu yire varcaķ Nu‘ mān döndi, ardına nażar kıldı, kendünūñ adamlarından kimesne (1) bile görmeyincek hemān sā‘at kendini hīyleyle getürdükleri hātırına düşüp ‘ aźīm nedāmet eyledi. (2) Velīkin fāide kılmadı. Kistrānuñ basātin öpüp selām virdi, ķarşusuna durup cevāba (3) muntazır oldı. Kistrā başını ķaldurup eytdi: Hōş geldüñ, Yā Melikü’l-‘ Arab, ķani benüm oğlum (4) Şīristān, niķün helāk itdünūz dincek Nu‘ mān yir öpüp ağladı, ayağı üzerine durmağa (5) mecālī ķalmayup oturdı, baş aşığa dutdı. Kistrā bir daķı serzeniş idüp (6) Hālūñ nedür, ķani benüm oğlum Şīristān? Nu‘ mān eytdi: Zīķārda ol helāk (7) oldı, benüm haķķumda daķı fermān senūñ. Her ne dilerseñ işle didi. Kistrā buyurdı, (8) Fil-i Mecnūmı getürdiler, Nu‘ mānı aña gösterdiler, hortumın tolaşdurup hevāya dikdirdi, yire (9) innege yakın gelicek yine dutdı, yine döñdürdi. Andan şoñra dutmaya muķayyed olmayup (10) yir üzerine her neyse yir döndi. Andan şoñra ayağıyla başup ḥamīr gibi yığardı. (11) Kistrā, bu hālī göricek fi’l-cümle sīnesine şifā hāşıl oldı andan şoñra buyurdı. (12) Ol bile gelen yüz atluyı sarāyın etrāfına aşā ķodılar. Āyās bin Ƙabīza eytdi: Yā Melik, (13)

322b

Hānī, Nū‘ mānla gelmemişdi, eşikte isti‘ cāl kıldıñ Kistrā, Hānī dutulmaduğın işidicek (1) isti‘ cālīne pīşmān olup Āyās buyurdı ki tīz ‘ asker cem‘ eyleyüp ķandaysa yetiş, (2) ğafletle helāk eyle. Āyās, Nū‘ mānla gelen kişilerin ba‘ zısından Hānī hikāyetini tafşīliyle (3) şordı. İşbu vāķ‘adan ķorķup Hānī Benī Nefīlede biñ kişiyle ķaldığı haberin (4) alduğundan şoñra hāzır olan adamlarıyla bindi. Bāķī ‘ askerini ḥesāb-ı işden inüp (5) işiden binüp Āyāsuñ der payınca gitdiler. **Rāvī eydür:** Heccār bin ‘ Amir eglendi, ol gün (6) Müdāneye varmışdı. Ol şehir ķavminūñ ba‘ zısından Nu‘ mānuñ helākı haberin aldı. (7) Andan şoñra libāsın tağyir

eyleyüp sarāy civārına vardı. Gördi ki Nu‘mān bākī (8) aşhābıyla helāk olmuşlar. Tizden dönüp Hānīye irişdi, vāk‘adan haber (9) virdi. Āyās ‘azīm leşkeriyle kendüyi dağı dutmağa geldügin haber viricek tizrek (10) huşun Benī Nefileden ol biñ kişiyle geldi, Hīrā yolın dutdı. Bir gün ve bir giceden (11) soñra Āyās, huşun Benī Nefiyleyle geldi. Hānī’i bulmadı, eyerlerine düşüp ol dağı Hīra (12) yolın dutdı. Hānī Hīraya yetişdi. Hīra kavmine ‘Acemiñ hīlelerin ve kendülere (13)

323a

vākī‘ olan muşibetlerden haber vircek ulu yas eylediler, cigerler yaqdılar. Nu‘mānuñ (1) hatunı Mütecerride de hemşiresi dilediler ki birkaç gün Hīrada oturalar. Nu‘mā- (2) -niçün mātem dutalar, Hānī anları men‘ eyledi. Zīrā ‘Acem leşkeri ‘ağabince idigin (3) bilirdi. Dağı ziyāde muşibetler ola diyü ol gün gice kalmayup göc eylediler. (4) Ol gice gitdiler, şabāh olunca yolca gitdiler. Şabāh olıcağ Kays bin Mes‘ūd kâ- (5) -filesi yoldan çıkardı, izlerün belürsüz eyleyüp diyār-ı Benī ‘Absdan yaña müteveccih (6) oldılar. Hānī ve Heccār bin ‘İmām ve bākī Benī Şībānuñ şücā‘larıyla her merhalede dümdār- (7) -lık iderlerdi ve diyārı Benī ‘Absa yakın varcağ Melik Kaysa haber oldı. Gelen kavme (8) karşı çıkup Nu‘mānuñ qarındaşlarına tağrır kılup bir yire kındurdu ‘azīm yaslar (9) eyleyüp kırk gün tamām dutdılar. Hānī, Melik Kaysa ‘Anter bin Şeddāduñ hālinden (10) ve kandalıgından istifsār eyledi. Melik Kays ‘Anter şimdiki hālde dutsağdur diyü (11) haber viricek Hānī Melik Kaysa çok lev m ü ‘itāblar eyledi. Melik Kays dağı ‘Arab (12) t̄āifesine bunuñ gibi za‘af yetişüp ‘Anter ‘Arab içinde bulunmadığına çok te‘essüfler (13)

323b

eyleyüp Yā Hānī in-şā’Allah şimdiden soñra ‘Anterüñ hālāşı tedbīrinde olalum ‘abede’i (1) nāra gerek gibi intikāmlar idelüm didi. Andan soñra Benī ‘İtfāna adam gönderüp (2) ‘Anterüñ maħbūbesi ‘Able hātūn yārenleriyle ve gönüldaşlarıyla getürdiler. ‘Anteri hālāş (3) itmekle va‘de virüp hōş hātır eylediler. Andan Hānī eytdi: Yā Melik, gāfil oturma. (4) Ardumuzca bī-hadd ‘Acem leşkeri vardur, ihtimāl var ki tā bu yire degin geleler. Melik Kays (5) bu sözi işidicek kendünüñ beglerine buyurdu. Düşmān gelicek tarafları berkitdiler, Hīradan (6) yaña cāsūslar gönderdi. **Rāvī eydür:** Bu taraftan Āyās, Benī Kırāt leşkerle Hānīnuñ (7) izine düşüp Hīraya degin geldi ve bākī Benī Şībān anda bulunmadı. Ba‘zı bulunan (8) kişilerden Āyāsa aytdılar. Yā Melik, cemī‘si vaṭan dutmağ için Beriyye-i Hicāza girdiler. (9) Eger kaşd

eylerseñ yetişirsin. Zîrâ kâfiledür, az az göçerler. didiler. Āyās eytdi: Beriyye seferi (10) muhâtaradur, Kısradan destürsuz girmezüz. Zîrâ işbu beriyyede bir gün içinde bizüm (11) tâifemüzden otuz biñ kişi helâk olup durur diyüp Melik Kısraya adam virmeyüp (12) keyfiyyet-i hâllerin i' lām eyledi. Kısradan 'Nice emr olur.' diyü Hîra muntazır durdı. (13)

324a

Birkaç gündən soñra Melikden cevâb şöyle geldi ki Hâniye Nesâe'i Nu' mânia meşgûl (1) olmağı terk eyle. Nu' mânuñ ' Arab müpârizlerine hârc ile mümkün olduğınca ' asker (2) cem' eyle, tîzrek Müdâyene irişmek ardınca ol. Zîrâ Kayser bize resûl gönderüp (3) şol miqdâr mâl ki her yılda andan bize gelürdi şimdiden soñra baña ol miqdâr (4) mâl gönderesin dimiş ve dağı Buyût-ı nâr civârında kilise yapdurasın ki anda (5) ' İsa ve Meryem ta' zîm olunup Şalibe tapalar. Andan soñra şöyle gerekdür ki üzeründe (6) götürülen ' alemde resm-i ' İsa ve şüret-i şalib ola. Zîrâ şimdiki hâlde baña Cezâyirden (7) dîv-nigâd atlu ve bî-gerân Benî Kerân Frenk leşkeri mu'î' olup katuma geldiler. Din-i ' İsa (8) her memleketde kemâlince gâlib ve zâhir eylemege meşgûl oluruz ve eger bu zikr olunan (9) buyuruqlan itâ' at göstermezseñ hâzır olasın. Uş varduğ dimiş, peş eyle (10) olsa sen dağı âgâh ol aña göre ' asker cem' idüp irişmek ardınca olasın (11) Āyās, bu sözleri işidicek ' ale'l-ta' cîl Benî Tayydan ' İsa oğullarına haber eyledi. (12) Hâzâyin Nu' mâni hârc eyleyüp Şa' âlikden ve Tammâ' dan elli biñ ' Arab cem' eyleyüp (13)

324b

Müdâyene yetişdi. Kısra, Āyâsı bu şevketle göricek muqaddem leşker kıldı. Bir kaç gün (1) geçince bulara Şâmdan cäsüsları geldiler, şöyle haber virdiler Melik Kays, Hâriş bin (2) Ebî Semrâki yüz biñ leşkerle ba' zısı Rûmdan ve ba' zısı Frenkden ve ba' zısı Ermeni (3) vilâyetinden ' İrak tarafına gönderdi. Hârişüñ kaşdı ve himmeti ol ki elinden ki ' askerle (4) Āfâkı fetğ eyleyüp devlet-i Rûm iskender devrinde olduğu gibi qala. Nasrânilerden (5) yiryüzünde adam qomaya Kısra bu haberi işidicek kendü tâifesiyle Āyās önce (6) gönderdi. Ardınca Rüstem bin Zi- Halil ' Acemden ve Zeylemden yüz yigirmi biñ pür yarağ (7) atlu ' asker qoşup Āyâsuñ ardınca gönderdi. Şöyle işmarladı ki İş bu yıl içinde (8) benüm devletüme za' f ve nuhüset görünür. Senden umulan oldur ki dürüşüp sa' d (9) yüzüne döndüresin. Qaçan ki düşmâna zafer bulasın. Tamâm Şâm vilâyetiniñ ' imâretini (10) harâb ve içinde olan âdemilerin ba' zısın helâk ve ba' zısın esîr itmeyince dönmesin. (11) Eger Melik-

i Rūm kendüzi dağı Anṭākıyyeden hareket idicek olursa bize i' lām (12) idesin. Ardınca dağı Ḥorāsān çerisiyle dağı varam, bilād-i Şāmı tamām feth ide (13)

325a

vüz didi. Rüstem eytdi: Yā Melik, nār u nūr haqqı için diyār-ı 'Irākdan yaña dönmeyem, tā diyār-ı (1) Şāmı tamām ḥarāb itmeyince. Leşker-i 'azīm içinde lāf urdı, Şām yolın tutı gitdi (2) **Rāvī eydür:** Şām leşkeri dağı 'Irāk yolın dutmuşdı. Zīrā Sinān bin Ebī Ḥāriş, Raşif-i (3) Ekberde ḥile idüp 'Anteri dağı 'ammisi oğlanlarını yüz atluyla dutup (4) Dımışqda Ḥāriş katına getürmüşdi. Ḥāriş 'Anteri bu ḥalle göricek şād oldı. (5) Kayser buyurdi. Şehri tezyin eylediler, ṭabl ve naḳāralar urdılar. Ol günü 'id gününden (6) dağı yegrek ta'zīm eylediler. Zīrā 'Anter anlara ḳaldığı açıkları yıkar ve geçen mecellātta tafşiliyle (7) işidüp durursın. Ḥāriş 'Antere yakın gelicek kemāl-i ḡazabından 'Anteri ḳamcıyla (8) bir ḳac urdı. 'Anter eytdi: Yā la'ın, er kişiler düşmānına zafer bulicaḳ kılıcla ve sūnüyle (9) ve gürz-i gerānla ve bāḳi ālet-i ḥarble ururlar. Ḳaçḳun ḳül gibi ḳamçıyla urmazlar didi. (10) Bu sözi işidicek Ḥārişün ḡazabı dağı ziyāde oldı, eytdi: Yā Nesl-i El-Kilāb, seni (11) ḳatl itmezsin, tā senün ā'zānı bir bir kesüp her birinün 'azābını saña göstermeyince. (12) Evvel şāḡ eliñi gösterivireyin. Zīrā anuñla nice 'azizlerün ḳanını topraḡa (13)

325b

ḳarıb zelil idüp durursın. Andan şoñra etüñi rāhiblere ḳurbān eti bigi üleştürivire- (1) -yin. Andan şoñra bunları şehri içinde ṭabl ve naḳārayla gezdürdiler. Kendünün ḳaşr-ı ḳurbında (2) muḥkem bendle berkidüp ḥabs eylediler. Andan Melik-i Rūma müpeşşir ve nāme viribdi, ne vechle (3) depelemek gerek ve nice itmek gerek diyü meşveret eyleyüp cevāba muntazır oldı. **Rāvī eydür:** (4) Ol zamānda Melik-i Rūm Zīḳārda Kisrānuñ yüz biñ leşkerini üç biñ 'Arabı şayb-ı (5) helāk eyledigin işidüp 'Aceme ḡāyet muḥannes i'tiḳād idüp fikri 'Irāk vilāyetine bi' (6) l-külliyeye mālīk olup taşarruf eylemek idi. Bunu çok taḥayyül eylemekden bir gice 'İsā (7) Peyḡamberi 'aleyhi'l-şalāvātü ve'l-selām düşünde gördi. 'İsā buña ḥiṭāb idüp (8) eytdi: Yā Kayser 'azimetiñi muḥkem eyle. Niteki ḥāliş kıl, gönülünden feth idebilmem veyā (9) ḥod ide, meyyitümme şüphesiz götür tākim saña deñiz içinden cezirelerden enşār (10) gönderem ki anlaruñla bilād-i 'abede'i nārı bi'l-külliyeye feth idüp benüm şer'i atumla (11) ḥükm idesin. Zīrā benüm gökden dād-ı dünyāya nüzülüm zamāni ḳarıbdür ve hem (12) Beriyye'i Ḥicāzdan benüm için enşār cem' eyle. Zīrā 'arż-ı Fārise ve bilād-ı Ḥorāsāna (13)

anlaruñla mālîk olsam gerek ve hem sen benüm ba'zî ehl ü meşveretümden olsañ gerek. Āşma'î aydur. (1) Kaçan ki Kaşer bu düşî gördi. Şiddet-i feraħından uyanup kaşisleri ve rāhibleri ve bākî erkān-ı (2) devleti cem' eyleyüp gördiği düşî bunlara taķrîr eyledi. Bunlar düşî işidicek cemî'si feraħ o (3) lup şalîbe secde eylediler Gitdügümüz yol ve dutduğumuz dîn haķķında evvelden daħı şüphemüz yogdı. (4) Şimdiki hâlde yaķınümüz daħı ziyâde oldu diyüp aytdılar. Yā Melik, şimdiden şoñra daħı tevaķķuf (5) kalmadı, hemān 'abede'i nār ġazāsına girüñ didiler. Ebū 'Ubeyde aydur. İşbu sırruñ ġāyet 'acāibinden (6) dūr ki ol günlerde Melik Kaşsa haber iden bî-nihāyet atlar ve 'azîm leşker geldi,aytdılar Yā Melik, (7) senüñ kaķuñda murādumuz oldur ki bize 'Acem vilāyetinde ġazā kılmaġa yoldaş koşan varup 'abede'i (8) nārî kaħr idevüz. dîn-i 'İsā ol vilāyetde ġālib ve izhār idevüz. Bunlaruñ geldiği sebeb ile (9) ol vilāyet haķķı Kaşeruñ gördiği düşe tamām î tiķād eylediler. Andan buyurdı, anları hōş yire (10) koñdurdılar. Envā'ı ta'zîm eylediler, ol gelen leşkerüñ emîrine Murṭankerî dirler idi ammā Cezāyirüñ (11) kaşisleri aña fārisü'l-şālūs dir idi. Zîrā ġāyet cesîm kişi idi. Kaşer bunlaruñ dileġiñ kaķbül eyleyüp (12) eytdi: Yā Melik, saña leşker yoldaş eyleyin ve yine saġlıġıyla gelincek saña kızum virem, güyegüm idinem (13)

didi ve hem ol gördiği rüyāyı daħı Murṭankerîye taķrîr eyledi. Bu zîkr olunanları Murṭankerî işidicek (1) 'azm-i vecdî kaķvî olup eytdi: Yā Melik, Mesîḥ Haķ için māl u menāl raġbetine çıkmadum. Belki (2) ġarazum izhār, dîn-i 'İsādur. Senden murādum oldur ki dîn-i 'İsāya muḥālîf idenlerüñ ba'zısına (3) beni gönderesin, varam 'azm idem, yine gelicek dilerseñ muķîm olam. Dilemezsem Frenksitāna gidem. (4) Kaşer eytdi: Sem'ān ve Ṭā'aten! Velîkin birkaç gün rāḥat oluñ, Kisrāya resül gönderüp dîn-i 'İsāya (5) da'vet eyleyem. Daħı anda māl isteyem. Eger itā'at itmezse anuñla şulḥumuz bozalum, saña leşker-i 'azîmle (6) nāyîbimi bile koşup üstüne gönderelüm didi. Andan şoñra Kisrāya nāme'i ve resül gönderdi. (7) Dîn-i mesîḥe da'vet eyleyüp andan her yılda bunca māl viresin diyü meblaġ istedi. Kisrā elçinüñ (8) haberin aldıķdan şoñra elçiyle ne 'amel itdigini burunların ve kulaķların kesüp yine gönderdi. (9) Yuķaruda taķrîr olunmuşdı. Elçi bu hâlde Kaşer kaķına gelicek Frenk melikinden utandüğundan (10) elçiyi gizledi. Cüheyne aydur. Dımışķ begi Hārişüñ resüli 'Anter 'ammisi oġlanları ile girdiği (11) haberin ol günlerde yetişdüdi. Bu haber gelincek erkān-ı devletin

cem‘ eyleyüp gāyet sürūrla (12) oturup ‘Anterle ne mu‘āmele kıılmağ gerek idüğini meşveret eylediler. Kendünūñ re‘yi ‘Anteri bākī yolda (13)

327a

şlarıyla helāk eylemek idi. Vüzerāsına ‘arz eyleyicek Gördüğün rüyāya, bu tedbīr muvāfiğ degül didiler. (1) Zīrā ‘Abs saña bunı Hīcāzdan enşār-ı cem‘ ile bilād-i ‘Irāqı anlarıñla açsam gerek dimedi mi Qayşer (2) bu vaşıyyeti tezekkür idicek bu re‘yden rücū‘ idüp tīz Melik Frenk techīz idüp Şām tarafına gönder- (3) -di. Şöyle işmarladı ki Hārişle bulışıcağ rüyādan haber viresin. Tā ki anuñ dağı (4) hātırı hōş olup cecdi kavī ola. Andan şoñra ‘Anteri bākī aşhābıyla bir muhkem yirde (5) habs eyle. Şoñra anuñ haqqında maşlaḥat neyse görüle, diyesin didi. Andan Melik-i Frenk (6) Şāmdan yaña leşker-i ‘azīm içinde sefer kıldı. Şāma yaqın gelicek Hārişe haber oldu. Şām (7) ulularıyla Melik-i Frenke qarşu çıkdılar. Ta‘zīmle götürüp bir cennet misāl yire kōndurdılar. (8) Emīrāne ziyāfetler eylediler. Melik-i Frenk Şāmuñ bağların ne ve murğ-zārların görüp hālķına (9) taḥsīnler eyledi. Andan şoñra Qayşerūñ rüyāsını ve ‘Anter bābında işmarladuğünü Hārişe naql eyledi. (10) Hāriş rüyāyı işidicek gāyet feraḥ oldu ve ‘Anter bābındaki haberi işidicek Sem‘ān (11) ve Tā‘aten didi. Andan Melik-i Frenk eytdi: Senden dilerüm ki varam ‘Anteri görem. Andan (12) şoñra bundan götüresüz, meydāna çıka. Frenk şücā‘larıyla birkaç bend müpārezet (13)

327b

ķullar teferrüc idevüz didi. Hāriş eytdi: Yā Melik, şöyle bend ile görmek olur. Velī bendden (1) çıkarmağ olmaz, zīrā icbār gālīzü‘l-ṭab’ kişidür. Qorqarın ki bendden ḥalās bulcağ birkaç kişi (2) helāk eylemeyince yine ele girmeye. Āḥir melālet ḥāşıl ola didi. Andan atlanup dāiresin (3) teferrüc iderek ‘Anter kıatına geldiler. Hāriş ‘Antere serzeniş idüp eytdi: Yā ‘Anter, ḥālūñ nedür? ‘İsā- (4) -ya yağı olduğün için seni düşmānlarıñ elinde giriftār eyledi ‘Anter eytdi: Yā Mel‘ūn ‘İsāyı (5) ve Mūsāyı kıo ḥāturuñdakini görceğiziñ göyüneñlerine fi‘l-cümle şifā ḥāşıl olsun ve eger benden (6) ‘acāīb göreyin dirseñ bendi getir, atımı getir, ilet. Harf-i ihzār ile bir garīb iş ve ḍarb-ı (7) ḥarb göstereyin ki anuñ hevlerinden ‘uķūl ser-gerdān kıalsun Hāriş, bu sözi işidicek (8) ‘Anteri yüzre urdı Utan Yā İbnü‘l-zinā, işbu kişi Melik-i Frenkdür, deñizden çıkdı. (9) Leşker-i ‘azīmle diler ki ‘abede‘i nāruñ vilāyetini bi‘l-küllīye ḥarāb eyleyüp dīn-i ‘İsāyı izhār (10) eyleye. Zīrā ‘İsā buña va‘de eyledi ki bunuñla etrāf-i ‘ālemi fetḥ eyleye ve dağı bu şol (11) kişidür ki seni Melik Qayşerden dilek eyleyüp helāk

eylemekden men' eyledi. 'Arab küstâhlığını (12) ko, bu 'azîzün' katında edeble söyle. Eger inşâfuñ varsa dînine girüp yoldaşlığa ikdâm (13)

328a

ile ihsânlarâ iriş. İşbu yıl içinde dîn-i 'İsâya gâlibdür, aña muhâlefet eyleyen kişiler mağlûb (1) dur diyü 'Antere naşîhat eyledi. 'Anter, bu sözlerini işidicek eytdi: Yâ Hâriş 'avratlar gibi (2) ziyâde hezeyâna meşgûl olma. Ol Allah hâkkı için ki cemî' 'âlemi yaratdı, mezheb-i 'Arabı terk (3) eyleyüp kimsenün hükmi altında olmayın. Hâzır peygambere ittibâ' idüp dururun dağı kimesneye (4) ittibâ' itmezsin. İşbu bölük kurenânın eger saña ulu ve şücâ' kişi gelürse benüm katumda (5) hiçdür, inanmazsañ bendümi getürsin dağı 'askerünle bile yazdum. Eyle gör ki size ne günler (6) gösteririn. Eger beni ölmekle korğudsañ ben ölmege çoqtan müsteħâk olup dururun. Ol (7) benüm mağlûbumdur, gâyet mağlûbuma yetişem didi. Râvî Hâriş bu sö (8) zleri işidüp 'Anterden gîlzet göricek gâzab ve havfi (9) ziyâde olup şöyle i' tîkâd eyledi ki eger âhir işbu bendden hâlâş (10) bolcağ olursa çok pîşmânlıklar olsa gerekdür ammâ taşra (11) bulcağ Melik-i Frenke tesellî eyleyüp eytdi: Yâ Melik 'Antere ol (12) sen didüğüñ haberleri senün hizmetinde olmağı ve senün aña Melik Kayşer meclisinde (13)

328b

va' de eyledi ki Kiserânün 'askerin şoyup geldikten şoñra her ne hizmet (1) buyurursañ iltizâm ide. Melik-i Baħr bu sözi işidicek ferhân ve şādân olup (2) kadri ve kıymeti kendü 'askeri içinde ziyâde oldu. İki yüz biñ ere hükmi (3) iderdi. Andan Martangeriyle 'Irâk yolın dutdılar, cäsüsları dağı geldi. (4) Kiserî leşkeri Şâm üzerine yürürken haber virdi. Merhale merhale biri (5) birini göçüp kandurdılar. Cebel-i tavilde iki leşker buluşdı. At süheybinden (6) adam na' rasından 'uğul serâsime olurdu. Er kişiler başlar kesüp (7) kanlar dökmekde kem kişiler şegâl gibi mişe arasına kaçmağda fi' (8) l-cümle iki baħr gibi bir yöne qaruşup muhtelif luğâtlarla iki gün (9) gice ve gündüz söğüşüp döğüştüler. Üçünci gün olcağ (10) Frenk Meliki kendüzi hamle kıldı. 'Acem ve Dilem müpârizleriyle muğâtele (11) kılışup nicesini helâk eylediginden şoñra 'Acem leşkerinün re'isi ve emîri Rüstem (12) bunuñ cengini görüp gâyet begendi, kendüzi muğâbil oldu. Ol gün tamâm aħşâm olunca ikisi cenk eylediler. (13)

329a

Biribirinden ayrıldı, haymelü haymesine geldiler. Ol gün Rüm leşkeri gâlib göründi, (1) ‘Acem leşkerüñden ulu beglerüni hisâb sipâhî düşdi, hayli za‘f hâşıl oldı. Eger (2) Melik Kisrâdan qorquları degilmişse idi ol gice dutup kaçarlardı. Ammâ Rüm leşkeri (3) ol gice ferhân ve şādân yatdılar. Zirâ ‘Acemden hayli hayme ve māl ve esbāb, tārāc ve tālān (4) kıldıldardı ve kendülerüñ anlaruñ üzerine gâlib oldukların bilmişlerdi. Ammâ ‘Acem tarafından Āyās (5) bin Qabīza dağı ‘Irāq beginüñ ulularıyla Rüstem qatına cem‘ oldılar. İşümüz nice olsardur diyü meşveret (6) eylediler. Eger münhezim olursavuz vilāyetümüz ‘Irāq, hālümüz nite olırsardur didiler. Rüstem bunlara eytdi: (7) Yarım gayret idelüm, ölüm eri olup cenk idelüm. Eger Nuşret bize hâşıl olursa ne‘am (8) ü’l-hālet ve eger anlar gâlib olursa işbu Cebel-i tavīle arqamuzı virelüm, şabr idelüm. Kisrāya çeper, (9) ulağla adam gönderüp i‘lām-ı hāl idelüm. Bize mu‘āvin göndersün, yetişince şabr idelüm (10) Āyās eytdi: Egerçe yol gāyet ırāqdur ve ki şimdiki hālde bundan yegrek tedbīr yoqdur. (12) İki taraftan yine şāflar bağladılar. ‘Acem Fārisleri nār ve nūrdan ve harāret-i şemsen ve harāret-i harbden (13)

329b

isti‘āne itdiler. Bu taraftan ‘abede’i şalıb ‘İsā ve Meryemi zikr idüp kendü lisānlarınca çok (1) tazarru‘lar itdiler, şufūf-ı tertībi tamām olıcaq ‘Acem leşkeri içinden uzun boylu bir atlu çıqdı. (2) Başdan ayağa dikenli pūlāda garq olmuş, meydān içinde birkaç cevelān urup Frenk leşkeri (3) üzerine hamle eyledi. Yedisin biribirin ardınca helāk eyledi andan tamām ‘askerüñ qalbine (4) ancāq dibine hamle eyledi. Üç müpāz anda dağı depeledi andan şol tarafına döndi, on (5) bir şücā‘ toprağa bırağdı, andan yine meydān ortasına geldi. Bir sâ‘at miqdārı tevaqquf (6) eyledi. Hiç kimesne Rüm leşkerinden buña ‘azīm zāhir olmadı. Andan sonra Şāhib-i Şām (7) Hāriş alayınuñ önüne vardı Veylek, Yā ‘ammī Yā qurenān Yā men-lā-yerāhaqqu’l- qarāyibi ve’l-iḥvāni (8) eyle mi baña kızuñ virmedüñ, beni ḥabs eyleyüp dürlü dürlü gāzāblar eyledüğüñ bilür misin. (9) Beşāret olsun saña. Bugün dürlü dürlü ihānetlerle āḥir ‘avrat gibi şınıb kaçup ardınca (10) varup diyārı ve ehl ü beytiñi yıqup yaqub yağma tālān itmege. Eger baña inanmazsañ ol mücerreden (11) çıkan bahādırlar ve ol Rūmdan ve Şāmdan gelen müpārızler zāhir olsun, da‘vāmı anlara ve (12) istemeyenlere göstereyin didi. Asma‘ī aydur. Bu atlu, bu sözi tamām idicek Rüm leşkeri ve ‘Acem (13)

330a

leşkeri iki tarafından ‘acebe kaldılar. Velikin ‘Irāk leşkerünün rûhı rāhat oldu. Āyās (1) kendü yanında olanlara eytdi: Yā Benī ‘Ammi, işbu oğlan ‘aceb iş işledi. Eger işbu meydāndan (2) şāğ çıkarsa oquñ gelsün, keyfiyyet hālinden şoralum. Ma‘lumdur ki Hārişüñ akrabāsından (3) dur. Zīrā anuñ öñine varcağ Yā ‘Ammi diyü nidā kıldı. Hele pāsbanlarımız haberi bu ki bu oğlan (4) henüz işbu gece geldi. Bizüm ‘askerümüz şimdiki hālde yine bizüm leşkerden çıkup bunuñ (5) gibi işler gösterdi. Ebū ‘Ubeyde aydur. Bu sırıruñ rāvileri bu oğlan hakkında bir ġarīb (6) kışşa taqriz iderler, oldur ki Hāriş Şāhib-i Dımışk oğlanuñ ‘ammisi idi. Oğlanuñ (7) adı Ebū’d-Dūh idi. Atası öldiği vaqt tıfl idi ‘ammisi terbiyyet itdürdi. Hünermendler (8) buldı. Envā‘ hüneri oğumağdan ve yazmağdan ve silāhşörlükden ve bākī ādāb ve ahlāğdan (9) her ne kim öğrenmege lāyığdur, ta‘lim itdürdi. Kemāl kabilesi sebebiyle cemī‘ hünerde şol kadar (10) māhir oldu ki kendüye ta‘lim idenler andan öğrenmeye başladılar. Cüheyne aydur. Hārişüñ (11) bir Hüsna ve Cemile Hālime adlu kıızı vardı. Bu oğlan anuñla neşve nümāyla büyümüşlerdi. (12) Tamām-ı ihtilātdan aña bir kemāl-i muhabbet müte‘allik olmuşdı. ‘Aşkında hayrān ser-gerdān (13)

330b

idi, oğlan bulūga yetincek Hāriş anı kıızıyla buluşmağdan men‘ eyledi. Andan oğlan (1) iftirāka taħammül itmeyüp hālvetlerde dāim ağlardı ve dāilerden dāimā i‘lām-ı (2) hāl idüp Hālime hātūndan gāh gāh görmek taleb iderdi. Hālime hātūn aralarında (3) qarābet olduğün bu ta‘aşşuğ kılduğına rāzī degüldi ve hem atası Hāriş muṭṭali‘ ola diyü korğardı. (4) And içirdi ki ebeden ol beñi görmeyiserdür. Zīrā Naşārā dīninde kişiyi akrabāsından (5) kimesneye çiftlenmek harāmdur. Rāzī olmaduğı bu cihetden idi ve hem Ebū’d-Düvveh anı (6) tālīb olduğün bi-dīn-i i‘tikād idüp sevmezdi. Kıızıñ bunlaruñ gibi cevāblarına (7) iltifāt itmeyüp Ebū’d-Düvveh meṭālibi ziyāde kılurdi. Hālime Hātūn atası Hāriş muṭṭali‘ (8) ola diyü korğusundan atasına Ebū’d-Düvvehüñ hālini ve buña dürlü dürlü haberler gönderdügini (9) bir gün didi. Hāriş işidicek Ebū’d-Düvvehe ġazab idüp ġilmānına buyurdi. Ebū’d-Düvveh (10) dutdılar, bir habiş yirde nice rüzgār habs eylediler. Andan erkān-ı devleti ittifağ idüp (11) dilek eylediler. Ol habsden çıkardılar, dürlü dürlü serzenişler ve i‘tāblarla koyuvirdi. (12) **Rāvī eydür:** Nice gün bu zıkr olunan vech üzerine habsler ve zarblar ve ihānetler oldu. (13)

331a

Velî Hâlime ‘aşkından huşyâr olmadı andan soñra kıssîsler ve râhibler cem‘ idüp (1) dilediler ki Hâlime hâtûn aña haram eyleye. Ol dañı kendüyi delûlige (2) urdı, mecnûnlar gibi beyhüde kelimâta meşgûl oldı. Âmirâne tonların çıkarup râhibâne (3) tonlar giydi deyrlerde ve şavma‘alarda seyr iderdi. Gice ve gündüz göz yaşların dökerdi. (4) ‘Ammusi üzerine düşmân çıkduğunu temennâ kılordı ki ol çıkan düşmân tarafına varup (5) ‘ammusine intikâm idüp şovuda idi. Bu efkârla gezerken nâgâh Frenk leşkeri (6) Anţâkiyye leşker ile Şâma geldiler. ‘Ammisi dañı Şâm leşkerin cem‘ eyleyüp bunlaruñla bile (7) Kısra cengine gitdiler, işbu vâk‘ayı görceg Ebû‘d-Düvveh ‘azîm ferağ olup eytdi: v‘Allah (8) mecnûniñ yolında cân oynamaga bundan yegrek fırsat olmaya. Ba‘zı döstlerinden (9) eyü at ve ‘ille-i cenk taleb idüp aldı ‘ammüsi leşkerünüñ izinçe gitdi. Cebel-i tavilde (10) iki leşker buluşduğı yerde irişüp Kısra leşkeriyle bile gice geldi, şabâh olcağ ön (11) yukarıda zıkr olunan ‘acâib gösterdi. Andan dönüp aħşâm olcağ Kısra leşkerine (12) geldi. Âyâs bin Kâbîza adam gönderüp katına getirüp geregi gibi ta‘zîmler eyleyüp hâlınden (13)

331b

ve ne tâifeden idigin şordı. Kendüziñi bildür çok ‘atâya ve ikrâma müsteħağ olup (1) durursın didi. Eger fakîrseñ ğanî kılalum ve eger mazlûmsañ zulumüñi def‘ idelüm didi. (2) Ebû‘d-Düvveh eytdi: v‘Allah işbu didüklerüñüzden hiç birisine ihtiyâcım yokdur ve bî (3) şikâyetim ‘aşk hâretinden ve ‘ammümüñ cevrleründen ve ‘ammüm kıızı Hâlımenüñ cefâlarından (4) dur didi. Andan soñra Hâlımeye ne vechle ta‘aşşuğ idüp ‘ammüsi muţtali‘ olup ne zahmetler (5) kılduğunu tafşîliyle haber virdi. Andan soñra eytdi: Yâ Emîr, hemân ğarażum sizüñ (6) katüñüzde oldur ki size arķam virüp düşmânca intikâm idem. Bunlara hezîmet vâkı‘ (7) olcağ ardların sürüp Şâm vilâyetin feth idevüz. ‘Ammümüñ hazâinine ve vilâyet-i Şâma (8) siz hükm idesiz ve Hâlıme hâtûn taşarrufını baña şadaķa kılasız didi. Âyâs eytdi: (9) Yâ Yigit, ol Allah haķķı için ki cemî‘ ‘âlemi yaratdı. Eger Rûm leşkerine bu def‘a hezîmet vâkı‘ (10) olup Şâmı feth olıcağ olursa Kısra saña anuñ emâretin işmarlayup dañı ‘askerde (11) yoldaş eyler ve eger maşâlihiyle ķorsa hâracın saña bildürir didi. **Râvî eydür:** (12) Bu sözler tamâm olduğından soñra eyü at virüp bâķî silâhını ve libâsını Kısra tavrında (13)

332a

kıldılar. Andan soñra Âyâs eytdi: Yarın düşmân üzerine ne vechle hücum idelüm Ebû (1) ‘d-Düvveh eytdi: Siz bir vaķt gözedüñ, ben meydâna girüp ‘ammümden intikâmımı alayın. (2)

Eger üzerüme hücum idecek olursa siz dağı hamle kılasız. Andan sonra bölük işbu (3) cenk itdügünüz t̄aife üç t̄aifedür, Frenkdür ve Rümdür ve ‘ Arabdur. Bir t̄aifesine (4) ben yoluñuz muķābil olup kifāyet iderin. Ne deñlü çok dağı olursa **Rāvī eydür:** (5) bu tarafda Ebū’d-Düvvehüñ ‘ammüsi H̄ariş ğāyet melül ve bed-nān. Ebū’d-Düvveh idüğini ğayr-ı kavmden (6) gizler. Çünkü şabāh oldı, Ebū’d-Düvveh yine meydāna girdi. H̄ariş bunu göricek (7) te’essüf-i ziyāde olup erkān-ı devletine ol vaķt helāk kıılmaķdan men‘ kııldıķlar için (8) ğazab eyledi. Ğazabından mest olup Beni ‘abede’i nāra karşıasına rüsvāy eyledi (9) didi. Vüzerāsı aytdılar. Yā Emīr, melül olma, ol bed-baħtı yine ķatuña getürmek üzerimizedür, (10) getürelüm didiler. Bunlar sözde iken Ebū’d-Düvveh Naşārā leşkeri üzerine at şaldı. (11) Ol Martengirinüñ ‘ammüsi oğlı muķābil oldı. Anı görcek H̄ariş ol Frenge adam gönderüp (12) eytdi: İşbu ħarāmzede ķardaşum oğlıdur, bunca ihsānlarum muķābelesinde baña işbunuñ (13)

332b

gibi ihānetler eyledi, senden dileğüm oldur ki eger bu bed-fi‘āle zafer bulursañ öldürmeyesin, (1) baña gönderesin, intikāmı ben eyleyüp sīnemi şovutam didi. Bu sözi işidüp Sem‘ān ve Tā‘aten! (2) diyüp Ebū’d-Düvveh üzerüne hamle kııldı. Ebū’d-Düvveh, Frenk üzerüne hamle kııldı, meydān içinde (3) ğarb-ı ħarbden ol ķadar lu‘blar gösterdiler ki iki tarafda duran leşkerüñ ‘uķül ħayrān oldı. (4) Ellerinde nice süñüler, nice kıılıçlar ve nice kıalkanlar pāre pāre oldı. Tā aħşāma yaķın (5) olıncayadegin itdiler, aħşāma yaķın olıcaķ Ebū’d-Düvveh zafer bulup Frenküñ sīne (6) sini süñüyle sökdi, arķasında çıkarup helāk eyledi. Ol gün meydān āħir olup ‘asker (7) iki taraftan ħaymelü ħaymelerine döndiler. Ebū’d-Düvveh ‘Acem leşkerine geldi. Āyās, Ebū’d-Düvveh (8) için ulu ħayme ve ħuddām ve bākī esbāb emāreti iħzār itdi. Döncek karşı varup (9) ol ħaymeye ta‘zīmle ķondurdılar. Āyās ol gün ħāş atlarından elli at pīşkeş (10) kııldı, Ebū’d-Düvveh kerem kıilup ħayli lāfa meşğül oldı. Andan her kışi ħaymelü ħaymesinde(11) şabāhadegin ħuzūr itdiler. Şabāh olıcaķ iki taraftan sāflar bağlandı. Ebū’d-Düvveh ‘Irākīler (12) libāsı tavrunda giyüp yine meydāna girdi. Anı görüp Naşrānīler leşkerinden bir şaħş kııķup (13)

333a

aña muķābil oldı. Ol şaħşı bir ħamlede helāk eyledi. Andan sonra bir dağı vardı (1) bir dağı vardı. Tā nışf-ı nehāre degin bunları bir bir kıırdı. Frenkden yigirmi kışi, Şām ‘Arabından (2) otuz kışi ve Rüm ħalkından kıırķ kışiyi helāk eyledi. Andan sonra ķaşd eyledi ki döne

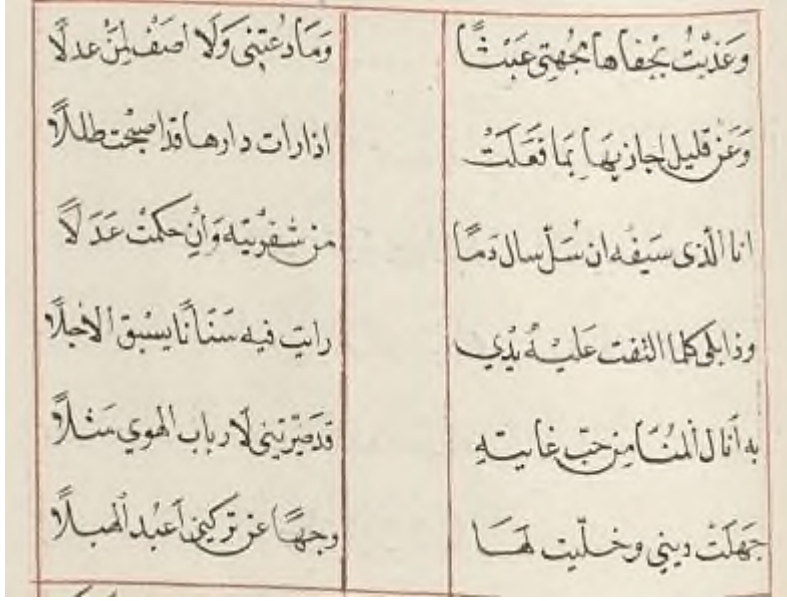
haymesine (3) gele dağı ata binüp yine meydāna vara. Naşārā leşkeri anı kaçar şanup yerlerinden dutmağa (4) ħamle kıldılar, iki leşker biribirine qarışdı. Şānki Kosovada Ğāzī Murād Ĥān cengi idi. (5) Frenk Melik, Ebū'd-Düvvehle buluşmağa kaçd eyledi, müyesser olıcağ iki 'askerüñ biribiriyle cengini (6) temāşā idüp bir yirde dururdu. Ol gün tā aĥşām olunca cenk oldı. Andan şoñra (7) iki țarafdan ĥaymelü ĥaymelerüñe döndiler. İş erenler bir yire cem' olup 'Acem țarafında Āyās ve Nāib (8) Melik Kisrā ve Ebū'd-Düvveh ve bākī aşĥābı rāy-ı cem' olduklarından şoñra Āyās eytdi: Nār-ı nūr ĥaĥkı, (9) eger Ebū'd-Düvveh bize yoldaşlığ itmese işbu meydān içinde gösterdiği işleri itmese bu gice (10) biz bu yirde maĥām dutmazduğ. Zirā Şām leşkerünüñ dāimā mededi ardından yetişür. Biz (11) iĥlīmimizden ırāĥ gitdük, günden güne za'if oluruz didi. Peş yegrek oldur ki tafşiliyle (12) cemī' ĥālümüzi yazup Kisrāya bildürevüz, bize becīd yoldaş irişdüre. Ebū'd-Düvveh eytdi: Yā Melik, (13)

333b

melül olma. Naşrānilere kuvvet viren Şām leşkeridür. Anları ĥileyle şayb-ı perākende kılavuz. (1) Andan şoñra ȓalanın işi āsāndur. Āyās eytdi: Tedbīr nicedür Ebū'd-Düvveh Baña iki (2) biñ eyü yār er yoldaş қоşuñ, işbu gice içinden yürütelüm, Şāma irişelüm. Ĥileyle (3) 'ammümüñ nāibini ele getirüp Şām ȓal'esini alalum, içini yağma ve tāl'an idelüm. İşbu muĥābilde (4) duran çerinüñ ol ĥaber işidildiği sā'at ĥālını ve ne vechle şınıb Şāmdan baña müteveccih (5) olduğunu göresiz didi. Āyās bu sözi ma'ĥül görüp begendi, tiz buyurdu. 'Acem (6) leşkerinden iki biñ ĥāş er cem' eylediler. Ol gice bir maĥfi yoldan țolaşup şabāhadegin (7) gitdiler. Şabāĥ bir beriyyeye girüp Şām țarafın dutup gitdiler. Ebū'd-Düvveh maĥbübeye vuşlat-ı (8) māl-i ĥülyāsiyla ol beriyye içinde cennet bostanlarında seyr ider kişi gibi (9) giderdi. İşbu şi'ri ol seyr içinde inşād kıldı. Şi'r. (10)

334a

Ḥattā Dımışka yakın geldiler, döndi yoldaşlarına eytdi: Bir iş ideyin, sizün baña muvāfaqatünüz (7) var mı. Aytdılar. Her ne ki işleyesin, muvāfaqat iderüz. Şimdiki hâlde şöyle gerekdür (8) ki ‘Acemi ve Deylemi atlar üzerine esirler gibi bağlayavuz. ‘Arab tãifesinden biñ kişi miqdāru (9) nuñ elleri boş olduğı yeter tã ki ‘ammümüñ nãib görcek esirler şanup bize karşı (10) çıka, hayãinde ayruksı nesne düşmeye. Benden ihtiyãsız yanımca giderken haqqından (11) gelem, ol vaqt ki aña zafer bulam. Tiz, biş yüz kişi qal‘a qapusını dutmağ arduca (12) ola. Bu sözi işidicek Yã Ebü‘d-Düvveh henı enleke‘l-‘aql zeyrek kişisin, hoş tedbir (13)

334b

idersiñ, taşarrufuña itã‘ at kılduğ didiler. Ebü‘d-Düvveh ‘Acemün begini atları ü (1) zerlerinde esirler libãsında kıluğ za‘ifce bağlarıyla bend eyledi. Ol hey‘etle (2) Dımışğ görünir yire geldiler. Tözlerini Dımışğ gözçileri görüp Şãm nãibi ‘Ābede haber (3) eylediler. ‘Ābed buyurdı Şãm tezyin eylediler, atlu ve yayağ kim varsa gelenlere karşı çıksınlar (4) diyü yasağ eyledi. Andan kendüzi atlandı, şehrüñ a‘yãnyıla gelen kişiye istiğbãl (5) eyledi. Şehr qavminden atlu ve yayağ her kişi iştihamını olduğı maqãma degin istiğbãl (6) eylediler, gitdiler. Tã şuña degin ki ‘Ābed, Ebü‘d-Düvvehle buluğdı. Ḥayr-ı mağdem Yã Ebü‘d-Düvveh, lillãhi derek (7) hoş varmışsın hem eyle gerek idi. İşte ‘ammün tamãm, senden şimdi rãzı oldu, (8) hizmetde eksik qomadun, berhürdãr olasın didi. Ebü‘d-Düvveh eytdi: Beşãret (9) olsun Yã ‘Ābid ‘abede‘i nãra zafer bulduğ didi. Dutulan esirlerün ba‘zısın baña (10) qoşup gönderdi. Tã ki saña o bãkĩ Ehl ü Beytine beşãret idem, şãdãn olalar. Andan (11) şöyle

buyurdu ki Şām vilāyetinden yayağ ‘ asker idem alam, yine anlardan yaña gidem. (12) Zīrā iş bu yıl içinde bize ‘ azīm zafer görünür, fırsatı itmeyevüz. El-kıssa (13)

335a

Ebū’ d-Düvveh ‘ Ābidle bunlaruñ gibi hōşāyende kelimāta girdi. Şām uluları müstemi‘ ler idi. (1) Tā şöyle i‘ tiğad eyledi ki şimdiki hālde ol biş yüz kişi kimsesiz kapuyı dutmağ (2) ardında olasız dimişdi. Anlar kapuyı dutdılar andan kılıcın çıkarup ‘ Ābidi (3) çaldı. Hemān anı görüp bākī yoldaşları kılıçların çıkarup ‘ Ābidle gelen Şām (4) uluların tamām kılıçdan geçürdiler. Andan soñra anlar üzerinde esīr şüretinde bağı (5) kişileruñ bendlerini çözdiler, bi’ l-külliyē Şām halkunuñ ‘ avāmına kılıc koydılar. Andan (6) kıra kıra Şām kal‘ asına girdiler. Ol hücum arasında Ebū’ d-Düvveh nidā kılup kırmağda (7) kimesneye muhābā kılmañ, tā ki gönüllerine havf düşsün, bākī vilāyet işidüp zahmetsüz (8) Kisrāya itā‘ at getürsinler dirdi. Andan maħbūbesini sarāyına hücum kıldı. Kaşd eyledi (9) ki def‘ i maqşūda yetiše, Şām kavmünüñ müpārızleri dağı Ebū’ d-Düvvehüñ bu hālini (10) görüp tiz yarağa girmek, meşğul olmuşlardı. Sarāyı dāiresinde cem‘ olup (11) Ebū’ d-Düvvehle muqābil olup cenge meşğul oldılar. Andan Ebū’ d-Düvveh bu kavme (12) nidā kılup eytdi: Ey Şām Kavmi, bilüñ ki ‘ ammüm Hāriş ve bākī Naşrāniler leşkeri (13)

335b

Kisrā leşkeriyle buluşup muqātele kıldılar. Tağdīr-i Allah şöyle imiş, Naşrāniler leşkeri (1) şındı, Şām yolın dutmağā mecālleri olmadı. Antākiyye yolın dutup kaçdılar. (2) Kisrā leşkerinüñ ba‘ zısı anları kıra kıra ardlarınca gitdiler ve ba‘ zısı Şāmı (3) fetħ itmek için birüsine müteveccih oldı. Şimdiden soñra pişmān olursız. (4) Başdan ve evlāddan ve hānümāndan çıkarsız, soñ pişmānlık fāide dağı (5) kılmaz Bu sözi işidicek ol cenge ikdām eylemiş kavm, her birisi cenk tedbirin (6) koyup Ebū’ d-Düvvehden amān dileyüp evlü evüne tağıldılar. Ol gün aħşām irişti, (7) Ebū’ d-Düvveh maħbūbe kaşrına zafer bulmayup kaşr-ı dāiresinde geçdiler, kaşr içinde (8) Hālīme hātūn ve bākī ulular hātūnları ki Melik kaşrına şıgınmışlardı. Şabāha (9) degin saçların yolup ve kolların dişleyüp efzīhaten diyüp ağlaşurlar idi. (10) Ebū’ d-Düvveh söziyle şöyle i‘ tiğad itmişlerdi ki Hāriş öldi, anıñ için bunuñ (11) gibi işler bunlaruñ başına geldi. Andan Hālīme Hātūn zārı eyledi (12) ki kendüzini kılıca düşüp depeleye. Atası katına vardı, müşāvere kıldı. Atası (13)

kılıçlarından bir kılıc bileyüp ucın çarnına dayamışdı, atası bu hâli görüp kendüyi (1) helâk ide diyü korqusundan tîz Hâlime'yi tabancayla urup kılıcı giderdi. İki (2) ellerin muhkem dutup naşîhat kııurdu. Hâlime Hâtün atası ellerin dutup (3) kendüyi depelemekden men' eyledüğine hüzn-i ziyâde olup merfû' şavtla ağlayup cez' ü ferg (4) kııldı. Anası eytdi: Cānum pāresi, hūlāşa fi'l-cümle mecāl ü erkān kendüziñe (5) niçün kııarsın? Ben atañdan işidüp dururın. Şol zindāndaki dutsāklar hākkında (6) kim 'Anter bin Şeddāddur, bāķi aşhābıyla gāyet bahādurlar ve mürüvvet ehilleridür. Sen ve ben (7) ve bāķi uluların hātūnları başlarumuz açalum, saçlarumuz çözelüm, varalum anları (8) habsden çıkarup anlardan istiğāse idelüm. Hōş māl ve menāl va' delerin virelüm. (9) Eger ilām gösterirlerse 'ahdlerine inanup çıkaralum. Ümīddür ki biz za' iflere (10) merhāmet kıılıp üzerümüze gelen düşmānla muķātele idüp def' idevireler ve hem (11) senüñ dahı şimdiiyedeğin kaçd eyledüğüñ ma' nī kim şöyle bekāretle 'İsāya mücerride (12) buluşmak idi. Hāşıl ola, eger anlar dahı bendleri çözüldükden şöñra bize merhāmet kıılmayup (13)

düşmāna yardım idecek olurlarsa kendülerümüzi ellerümüzle depeleyüp etegümüze yād el degürmeyevüz (1) Hâlime, bu sözi ma' kıl görüp kabül kııldı. Tîz ol kaçır içindeki havātīn ve cevārī (2) cem' idüp ol zıkr olunan keyfiyyetle 'Anter kıatına geldiler. Bunları bu hālle göricek (3) gālibü'l-hayākeşdi, başın aşāğa eyleyüp yüzlerüñüz örtüñ. Andan hālūñüz (4) hikāyet eylen didi ve Hâlime, bāķi havātīnden taķaddüm idüp Ebü'd-Düvvehle evvelden (5) geçen mācerā-yı āhīr Ebü'd-Düvveh bunlaruñ üzerüne ne vechle gelüp bunlara bunuñ (6) gibi mażāyaķa kıılduğını ve şimdiki hāilde hālleri neye yetiğdini 'Antere (7) hikāyet eyledi, . Yā Vechü'l-'Arab, işbu cemī' işler din-i Naşrānīden birisine sūnnet-i (8) kabīha kıılmak istedi. Aña rāzī olmaduğum için oldı (9) didi. Mücelled-i sādisede ibtidā budur ki rāvī aydur şöñra (10) 'Antere ve bāķi aşhābına eytdi: Ben kefil olayın ki sizi (11) **bişinci cild** tamām olup işbu bendden altıncı cilde şürü' olundu. (12) Fi'l-tārīh sene sitte ve seb'in ve tis'a mi'ete (13) Temmet.

BÖLÜM IV

SÖZLÜK

Sözlüğümüzde bulunan kelimeler, sayfaları ve satır numaraları verilerek gösterilmiştir.

A

āb-ı zemzem: (Fars.+Ar.) Zemzem suyu. (273b.8)

ābādan: (Fars.) Bayındır, māmur, şen.

‘**ābid:** (Ar.) İbadet eden, kulluk eden kimse. (60b.1)

‘**aceb ol-:** (Ar.+Türk.) Garip, acayip, tuhaf olmak. (22b.5)

‘**acebe kal-:** (Ar.+Türk.) Şaşırıp kalmak. (191b.12)

‘**acīb:** (Ar.) Tuhaf, garip, şaşırtıcı şey. (17b.1)

acığı gel-: (Türk.+Türk.) Acıkmak. (219b.9)

‘**āciz:** (Ar.) Gücsüz, zayıf. (40a.3)

‘**āciz ol-:** (Ar.+Türk.) Gücü yetmemek, gücsüz olmak.(9b.3/4)

a‘ dā: (Ar.) Düşmanlar. (254a.1)

‘**adāvet:** (Ar.) Düşmanlık, husūmet. (16a.11)

ādemi: (Ar.) İnsanla ilgili, insana ait olan.

‘**adm it-:** Gazap etmek, öfkelenmek.

ādemi: (Ar.) İnsan oğluna ait, onunla ilgili. (169a.9)

‘**add:**(Ar.) Sayma, sayı, adet. (71b.7)

‘**add it-:** (Ar.+Türk.) Saymak, kabul etmek. (245b.8)

‘**ādet:** (Ar.) Usūl, görenek. (17b.10)

‘**adū:** (Ar.) Düşman. (271a.10)

‘**afv it-:** (Ar.+Türk.) Bağışlamak. (50a.2)

āfet: (Ar.) Önlenmesi elde olmayan büyük felāket, belā. (65a.7)

āgāh ol-: (Fars.+Türk.) Haberi olmak. (62b.4)

āgāz it-: (Fars.+ Türk.) Başlamak. (73a.1/2)

ağır: (Türk.) Değerli. (3b.4)

ağruk: (Türk.) Eşya, yük. (70a.6)

aġvā it-:(Ar. + Türk.) Delālete sapmak. (40b.9)

āḥar: (Ar.) Çok sıcak. (317b.10)

‘**ahd**: (Ar.) Yemin, and. (203b.10)

āḥī: (Ar.) Erkek kardeş. (9b.6)

āḥir: (Ar.) Sonunda, nihāyet. (1b.7)

āḥirü’l-emr: (Ar.+ Ar.) En nihāyet, sonunda. (230a.10)

aḥşam: (Türk.) Güneşin batmasına yakın olan zamandan gecenin başlamasına kadar olan vakit. (4a.13)

aḥvāl: (Ar.) Haller. (12a.3)

‘**ākıbet**: (Ar.) Son, nihāyet, gelecek. (6b.11)

‘**ākıl**: (Ar.) Akıllı kimse. (243b.7)

‘**ākılāne**: (Ar.+Fars.) Akıllı kimseye yaraşır biçimde. (307a.13)

‘**aklı başına diril-**: (Ar.+Türk.+Türk.)Bir durumu, olayı sonunda anlamak. (210a.7)

alar at: (Türk.+Türk.) Ela renkli at. (243a.1)

alay: (Yun.) Bir dizi asker. (253a.4)

alayı: (Yun.) Hepsi. (91a.6)

alda-: (Türk.) Aldatmak, kandırmak. (101a.7)

ā’le’l-ḥuşūş: (Ar.+Ar.) Özellikle, bilhassa.

‘**ale’l-şabāḥ**: (Ar.) Sabaha karşı. (283b.3)

alkım: Gök kuşağı. (166b.10)

a’lāmet: (Ar.) İşāret, belirti, nişan, emāre. (3b.11)

ālet-i cenk: (Ar.+Fars.) Savaş aleti, nesnesi. (261a.5)

‘**ale’t-te’cīl**: (Ar.) Çabuk, hızlı bir şekilde, acele olarak. (316b.5)

‘**ale’t-tefşīl**: (Ar.) Ayrıntılı olarak. (39a.1)

‘**aliyyü’l-şabāḥ**: (Ar.) Sabah vakti. (116b.4)

amān dile-: (Ar.+Türk.) Sığınıp merhamet istemek, af dilemek. (24a.12)

āmedī: (Fars.) Yazışmaları yürüten amir. (161b.13)

- ‘**amel eyle-**: (Ar.+Türk.) Hareket etmek. (63a.3)
- ‘**amele gel-**: (Ar.+ Türk.) Harekete geçmek. (189a/b.13/1)
- ‘**ammī**: (Ar.) Amca. (62a.13)
- ‘**amūd**: (Ar.) Direk, sütun. (269b.8)
- añ-**: (Türk.) Hatırlamak, akla getirmek. (110a.11)
- añaberi**: (Türk.) Ufak tefek öteberi, sandık eşyası. (128a.4)
- ‘**anber**: (Ar.) Kolay eriyen, bal mumu kıvamında, yandığı zaman alev çıkaran, çok güzel kokulu nesne. (86b.6)
- andan**: (Türk.) Sonra, sonrasında, ardından, ondan sonra. (4a.4)
- ārām ol-**: (Fars.+ Türk.) Durmak, dinlenmek. (3a.7)
- Arḍ-El-Sevād: (Ar.) Sudan’ın eski adı. (229a.8)
- Āremī**: (Fars.) Sami ırkıdan bir kavim, Ārāmī. (248b.13)
- ārāste**: (Fars.) Süslenmiş, bezenmiş. (57a.3)
- ‘**araz**: (Ar.) Alâmet, belirti, işaret. (246a.12)
- ‘**ārī** : (Ar.) Bir şeyden kurtulma. (14b.6)
- arḳurı**: (Türk.) Geri, ters. (27a.10)
- ‘**arż it-**: (Ar.+Türk.) Anlatmak, söylemek, sunmak. (6a.1)
- ‘**arż eyle-**: (Ar.+ Türk.) Sunmak, takdim eylemek. (117a.1)
- ārzū**: (Fars.) İstek, dilek. (1b.7)
- āsān**: (Fars.) Kolay. (301a.11)
- asbab**: (Türk.) Çamaşır. (128b.11)
- aşhāb**: (Ar.) Sahipler. (7b.1)
- aşşı it-**: (Türk.+Türk.) Fayda,menfaat, kar etmek. (69a.4)
- aşl**: (Ar.) Kaynak, kök, menşe, başlangıç noktası. (175b.5)
- aşşı**: (Türk.) Fayda, kâr, menfaat. (29a.8)
- āşikāre**: (Fars.) Açık, meydanda. (107a.13)
- ata**: (Türk.) Baba. (6a.12)

- ‘**atā**’ **kıl**:- (Ar.+Türk.) Cömertçe vermek. İhsanda, bağışta bulunmak. (320b.4)
- āteş**: (Fars.) Hararet, kızgınlık. (268b.10)
- at uğurla**:- (Türk.+Türk.) Atı göndermek. (8b.5)
- āvāz**: (Fars.) Ses, sedā. (6b.6)
- āvāze**: (Fars.) Yüksek sesle bağırma.(78b.4)
- ‘**avrad**’: (Ar.) Kadın, zevce. (129a.5)
- a’ yān**: (Ar.) Şehrin ileri gelenleri, eşraf. (334b.5)
- ‘**ayān eyle**:- (Ar.+Türk.) Açıklamak, beyan etmek. (185b.12)
- avurd ur**:- (Türk.+Türk.) Çene çalmak, sohbet etmek. (16a.2)
- aya**: (Türk.) 1. Avuç içi. 2. Ayak tabanı. (22a.9)
- ayruk**: (Türk.) Artık. (2a.5)
- ‘**ayn**’: (Ar.) Gözle görülen şey, nesne, maddi varlık. (21b.3)
- ‘**ayn-ı**’ ‘**ömr**’: (Ar.+Ar.) Ömrün aslı. (263b.7/8)
- ayruksı**: (Türk.) Başka türlü, ayrı, apayrı. (334a.11)
- ‘**ayş it**:- (Ar.+Türk.) Yaşamak. (62a.11)
- ‘**ayş u işret**: (Ar.+ Ar.) Eğlence, zevk ve safa, yeme içme. (149b.6)
- ‘**azāb**’: (Ar.) Pişmanlık, çāresizlik, korku, keder. (227a.13)
- āzer**: (Fars.) Ateş gibi, kızıl. (11a.11)
- azık**: (Türk.) Yolculuk sırasında veya çalışırken yemek üzere hazırlanmış yiyecek. (127a.10)
- ‘**azīm**’: (Ar.) Bir işi yapmak için büyük çaba gösterme. (22a.11)
- ‘**azm it**:- (Ar.+Türk.) Niyetlenmek. (19b.7)
- B**
- bādire**: (Ar.) Zor durum, sıkıntı. (128b.13)
- bahāne**: (Fars.) İleri sürülen sözde sebep. (52a.1)
- bahādır**: (Fars.) Usta savaşçı, cengāver, yiğit, kahraman, cesur. (2a.10)
- baḥīl**: (Ar.) Hasis, cimri, pinti. (110a.12)
- baḥr**: (Ar.) Deniz. (328b.9)

baḥş it-: (Ar.+Türk.) Anlatmak. (243b.9)

ba' id: (Ar.) Irak, uzak. (243a.7)

bākī: (Ar.) (1) Ebedī, ölümsüz. (7a.13)

2. Devamlı, sürekli, varlığını koruyan.

bāli ğ ol-: (Ar.+Türk.) Ulaşmak, erişmek. (227b.8)

bārī: (Fars.) Hiç olmazsa. (37a.12)

bārid: (Ar.) Soğuk. (183a.3)

bārik: (Ar.) Işıklı, parıltılı, parlak. (103a.13)

baş-: (Türk.) Mağlup etmek, yenmek. (294a.3)

baş ol-: (Türk.+Türk.) Bir grubun, topluluğun başına geçmek. (93a.1)

başa baş ol-: (Türk.+Türk.+Türk.) Denk, eşit olmak. (7a.1)

başları kayu ol-: (Türk.) İçine kaygı düşmek. (127b.1)

başlu baş: (Türk.+Türk.) can. (3b.5)

bātıl: (Ar.) Doğruluğu olmayan, geçersiz. (89a.6)

bāṭın: (Ar.) Gizli olan, sır.

bayağı: (Türk.) Önceki. (7b.13)

becid: (Fars.) Çabuk, acele, derhal. (5b.7)

bedī: (Ar.) Benzeri ve örneği olmayan, ender, yeni. (116a.12)

bedihī: (Ar.) 1. Kuşkusuz. 2. Açık, belli, aşikar. (121b.12)

bed-baḥt: (Fars.+Fars.) Bahtı, şansı kötü. (332a.10)

bed-fi' āl: (Fars.+Ar.) Kötü işler, ameller. (332b.1)

bed-nān: (Fars.+Fars.) Mayası, hamuru bozuk olan. (332a.6)

bed-nām ol-: (Fars.+Fars.+Türk.) Adı kötüye çıkmak, kötü şöhret olmak. (99a.2)

beğāyet: (Fars.+Türk.) Son derece, pek çok, fazlasıyla. (4a.13)

beher-ḥāl: (Fars.+Ar.) Her durumda, mutlaka. (58b.12)

belā-yı nāgehānī: (Ar.+Fars.) Ansızın ortaya çıkan bela, sıkıntı, musibet. (11a.12)

belī: (Ar.) Evet, hay hay. (9a.13)

bend: (Fars.) Zincir, bağ,boğum. (327a.13)

bend eyle-: (Fars.+Türk.) Köle yapmak. (206b.1)

beni: (Ar.) Ogullar. (5b.11)

berhürdär: (Ar.) Muradına ermiş.

beri: (Türk.) Yakın. (296a.11)

beriyye: (Ar.) (1) Çöl, sahra. (9b.9)

ber-vech: (Fars.+Ar.) olduğu üzere, olduğu gibi. (270a.9)

beşâret ol-: (Ar.+Türk.) İyi haber, müşde vermek. (62b.6)

beyân it-: (Ar.+Türk.) Açıklamak, anlatmak, söylemek. (15b.7)

beyât: (Ar.) Gece iş yapma, geceyi iş ile geçirme. (319b.1)

bıldır: (Türk.) Geçen yıl (bir yıldır).

bilen-: (Türk.) Savaş için kuşanmak.

bilād: (Ar.) Beldeler, şehirler. (324b.13)

bî-ħadd: (Fars.+ Ar.) Hadsiz, hudutsuz. (6a.4)

bî-ħoš: (Fars.+Ar.) Hoş olmayan. (246b.4)

bî-ħüd: (Fars.) Kendinden geçmiş. (111b.3)

bî-ih̄tiyār: (Ar.) Kendiliğinden, elde olmadan. (3a.6)

bilād-i ʿ abede-i nār: (Ar.+Ar.+Fars.) Ateş ibadet edeb şehirler, beldeler. (325b.11)

bilışlik: (Türk.) Aşinalık, tanışıklık. (129a.11)

bilürici: (Türk.) Bilgin, yol bilen. (168b.2)

bi'l-semʿ i ve'l-ṭāʿ atih: (Ar.+Ar.) İşittik ve itaat ettik. (269b.4)

bî-naẓîr: (Fars.+Ar.) Benzersiz. (207b.13)

bî-nihāye: (Fars.+Ar.) Nihāyetsiz, sonsuz, sonu olmayan. (1b.5)

bintü'l-lah̄nā: (Ar.+Ar.) Güzel sesli kadın.

bir niçe gün: (Türk.+Türk.+Türk.) Bir süre, birkaç gün. (206a.9)

bir sâʿ at mikdārı: (Türk.+Ar.+Ar.) Bir saatlik sürede. (297b.1)

boğazla-: (Türk.) Öldürmek. (200a.2)

bu kerre: (Türk.+Ar.) Bu kez. (227b.3)

busu: (Türk.) Pusu.

buy-: (Türk.) Üşümek, donmak.

buyul-: (Türk.) Soğuktan ölmek.

bühtān: (Ar.) iftira. (188a.6)

bünyād it-: (Fars.+Türk.) İnşā etmek. (145b.7)

büt: (Fars.) Put.

bütün:(Türk.) Tam manasıyla, eksiksiz. (63a.7)

büyüt: (Ar.) Evler, haneler

büyüt-ı nār: (Ar.+Fars.) Ateşhane, ateş evleri. (316b.13)

C

cabbar: (Ar.) 1. Becerikli, açığöz.

2. Zorlayıcı, zorba.

cān ve baş oyna-: (F r.+TÜRK.+Türk.) Savaşmak, mücadele etmek.

cān başına sıçra-: (Fars.+Türk.+Türk.) Gözü dönmek, öfkelenmek.(15a.11)

cānları gövdelerine gir-: Kendi kendilerine gelmek, sağlık, esenlik bulmak.(4b.1)

cānı sön-: (Ar.+Türk.) Yüreği sğumak.(69b.5)

cānavār: (Fars.) Korkunç mahlūk.

cār: (Ar.) Çarşaf, örtü.

cebel el-duḥān: (Ar.+Ar.) Duman dağı.(229a.6)

cebel-i ṭavīl: (Ar.+Ar.) Uzun dağ.(328b.6)

cefā it-: (Ar.+Türk.) Eziyet etmek.(229b.8)

cehd it-: (Ar.+ Türk.) Çalışıp çabalamak, uğraşmak.(8b.11)

cehl ü ḥamākāt: (Ar.+Ar.) Ahmaklığın bilmezliği. (274a.13)

celā-yı vaṭān: (Ar.+Ar.) Vatandan ayrılma.(296b.4)

cemā'at: (Ar) Bir yere toplanmış insan kalabalığı.

cemāl: (Ar.) Yüz güzelliği.

cem^c it-: (Ar.+Türk.) Toplamak, biraraya getirmek.(69a.1)

cem^c iyyet it-: (Ar.+Türk.) Toplamak.

cemīle: (Ar.) Bir kimsenin hatırını hoş etmek, gönlünü almak için yapılan hareket.(115b.7)

cemī^c alem: (Ar.+Ar.) Bütün dünya.(316.a5)

cenk: (Fars.) Savaş, harp, muhārebe.(6a.3)

cerāhat: (Ar.) Yaralar.(312a.13)

cerr: (Ar.) Sürükleme, çekme.

cereme: (Ar.) Ceza(24b.7)

cesīm: (Ar.) İri, büyük.(325a.12)

cevādla-: (Ar.+Türk.) İkrām etmek, cömertlik yapmak.

cevārī: (Ar.) Cariyeler.

cevelān it-: (Ar.+Türk.) Dolaşmak, gidip gelmek.(29b.4)

cevelān göster-: (Ar.+Türk.) Dolaşmak, gidip gelmek, deverān etmek.(241b.5)

cevir: (Ar.) Haksızlık edip incitme, cefa, zulüm.

cezīre: (Ar.) Ada.(65b.6)

cezm it-: (Ar.+ Türk.) Kesin karar vermek, kesin olarak niyetlenmek.(252b.13)

cırman: (Türk.) Yırtıcı hayvan tırnağı.

cidāl: (Ar.) Savaş, cenk, kavga.(22b.7)

cilasun: (Moğ.) Kahraman, bahadır..

cimā^c it-: (Ar.+Türk.) Cinsel ilişkide bulunmak.

cirm: (Ar.) Büyüklük.(111a.13)

cūd: (Ar.) El açıklığı, cömertlik, ihsanda bulunma.

cūş et-: (Fars.+Türk.) Coşma, taşma, coşkunluk, galeyan.(30b.1)

cür’et: (Ar.) Çekinmeden ortaya atılma, cesāret atılmanlık.(72b.12)

cüst ü cū it-: (Ar.+Fars.+Türk.) Arama, araştırma yapmak.(290b.7)

cüst-i cāsūs: Casusun araştırması.(316a.11)

cüst çapuk: (Fars.+Fars.)Çevik, hızlı.(5b.7)

Ç

çāk: (Fars.) Yırtık.(74b.4)

çāk idici: (Fars.+ Türk.) Yırtıcı.(252a.8)

çāk it-: (Fars.+Türk.) Yırtmak.(88b.1)

çāk yeri: (Fars.+Türk.) Tam yeri.

çap-: (Türk.) 1. Saldırmak, yağma etmek, vurmak.(20a.7)

çarḥ: (Fars.) Gökyüzü, kâinat, felek.(44a.6)

çavı: (Türk.) Şöhret.(7b.3)

çavlan-: (Türk.) Haber göndermek, ilan etmek.(93b.11)

çend: (Fars.) Birkaç.(304a.5)

çeper: (Kökü belli değil) Duvar, hendek vs. iç yüzü.(328a.9)

çeri: Asker. (5a.8)

çiğer: (Fars.) Ciğer.(43b.7)

çiftlendür-: (Türk.) Evlendirmek.(228a.8)

çoḡal: (Kökü belli değil) Savaşlarda giyilen zırh.

D

dād-ı dünyā: (Fars.+ Türk.) Dünya adaleti.(325b.12)

dā' i: (Ar.) Dua eden.(207b.4)

dāḥ ol-: (Ar.+Türk.) Cariye, hizmetçi olmak.(90a.1)

daḥı: (Türk.) Bile.(2a.2)

daḥl it-: (Ar.+Türk.) Müdāhale etmek, karışmak.

dāim: (Ar.) Devam eden, devamlı, sürekli.(1a.9)

daḡḡ id-: (Ar.+Türk.) Vurmak, kapı çalmak.(113a.5)

dāll-i esed: (Ar.+Ar.) Aslana işaret eden.(273b.2)

darlaḡan-: (Türk.) Kederlenmek, bunalmak.(273b.2)

dāstān ol-: (Fars.+Türk.) Dillere dolanmak, herkes tarafından duyulmak.(76a.1)

da' vā it-: (Ar.+Türk.) Bir meseleyi çözmeye çalışmak(1b.6)

def i : (Ar.)Öteye itme.(10a.11)

def i gice: (Ar.+Türk.) Gece bittiği zaman.(14a.2)

def i yerinden tur-: (Ar.+Türk.+Türk.) Yerinden kalkmak.(6b.6)

def i var-: (Ar.+Türk.) Uzaklaşıp gitmek.(58b.9)

defterini dür-: (Fars.+Türk.) Öldürmek.(4a.1)

değşir-: (Türk.) Devşirmek, düzgün duruma getirmek.(42a.2)

değ: (Fars.) On.(98a.5)

delâlet it-: (Ar.+Türk.) İşaret etmek.(8b.8)

dellâlık ol-: (Ar.+Türk.) Karşılığı, bedeli, ücreti olmak.(115b.9)

dellâlık: (Ar.) Tellallık.(115b.13)

demâdem: (Fars.) Daima, her an.(141a.7)

dem: (Fars.) Zaman, an.(44a3)

demin: (Fars.) Az önce.(140b.1)

dem-i nefes: (Fars.+Ar.) Bir nefes kadar, bir an.(240b.11)

dep-: (Tr) Hücüm etmek, saldırmak.(298b.13)

depele-: (Türk.) Öldürmek.(2a.1)

derbend: (Türk.) İki dağ arasında geçit yeri, boğaz.(2b.12)

derk: (Ar.) En aşağı tabaka, dip.(139a.5)

derek: (Ar.) Ardından yetişmek, idrak etmek.(334b.7)

destür dile-: (Fars.+Türk.) İzin, müsâde istemek.(136b.1)

destür vir-: (Fars.+Türk.) İzin vermek.(109a.3)

deyr: (ar.) Hristiyanların yaşadığı yer, kilise.(331a.4)

deyyâr: (Ar.) Fert, kimse.(10a.8)

dîbac: (Fars.) İpek bez.

dîdâr: (Fars.) Güzel yüz, çehre.(210a.2)

dilâver: (Fars.) Yürekli, cesur.(23b.11)

dilbend: (Fars.+Fars.) Tülbent.(51a.10)

dilek it-: (Türk.+Türk.) Dilemek.(290a.13)

dilkü: (Türk.) Tilki.(8a.1)

dīn-i Īsā: (Ar.) İsa dini.(326a.9)

dīp: (Ar.) Kurt.

dirīgā: (Fars.) Çok yazık, eyvahlar olsun.(22a.10)

diri ol-: (Türk.+Türk.) Yaşamak, canlı olmak.(1b.12)

dīvār: (Fars.) Duvar.(304a.5)

diyār: (Ar.) Memleket, ülke, yer, belde.(5b.1)

dört yanı bağla-: (Türk.+Türk.+Türk.) Etrafını çevirip geçmelerine izin vermemek.(83b.7)

düş ol-: (Fars.) Birlikte olmak.(120a.6)

dūken: (Türk.) Diken. Hayvan veya bitkilerde bulunan ucu sivri ve batıcı çıkıntılardan her biri.(7a.6)

dümdār: (Fars.) Asker.(323a.7)

dün yarısı: (Türk.+Türk.) Gece yarısı.(61a.10)

dürül-: (Türk.) Biraraya gelmek.(83b.2)

düş ol-: (Türk.+Türk.) Uğramak, rastlamak, tesadüf etmek.(194b.4)

düş gel-: (Türk.+ Türk.) Tesadüf etmek.(91b.11)

düş yor-: (Türk.+Türk.) Rüya yorumlamak.()

düzenlüg: (Türk.) Düzen.

E

ebdān: (Ar.) Bedenler.

edeble-: (Ar.+Türk.) Edepli hale getirmek.(327b.13)

ef'āl: (Ar.) Fiiller, eylemler.(120a.4)

efğān: (Fars.) Izdırapla bağırarak, haykırmak.(46b.9)

efzīhaten: (Ar.+Ar.) Rezil olma.(335b.10)

eger: (Fars.) Şāyet. (3b.1)

egerçe: (Fars.) Her ne kadar .... ise de (26b.2)

egle-: (Türk.) Beklemek.(8a.5)

eglen-: (Türk.) Oyalanmak, bir şeylerle uğraşmak.(36b.1)

eğir-: (Türk.) Yün, pamuk vs.iğ ile büküp iplik durumuna getirmek.

ehemm: (Ar.) Çok önemli, en ehemmiyetli.(318b.10)

ehl ü ‘ıyāl: (Ar.+Ar.) Bir kimsenin geçindirmek zorunda olduğu aile efradı ve diğer kimseler.(43a.9)

ekābir: (Ar.) Büyük adamlar, ileri gelenler.(146b.4)

ekāsir: (Ar.) Kisralar, İran hükümdarları.(321a.8)

ekrem: (Ar.) Cömert.(275b.13)

ekşerī: (Ar.) Çoğunlukla, genellikle.(12a.7)

elem: (Ar.) Izdırap, keder, gam, tasa.(183a.11)

el-hāşıl: (Ar. + Ar.) Sözüün kıyası, hasılı.(3b.7)

elkışsa: (Ar.) Sözüün kıyası, sonuç olarak.(10a.11)

emāret: (Ar.) Emirlik, beylik.(319a.11)

emel: (Ar.) İstek, arzu.(164b.11)

emīn kııl-: (Ar.+Türk.) Kesin hāle getirmek.(243b.10)

emīr: (Ar.) Başkan, kumandan, reis.(2b.7)

emīrāne: (Ar.) Emredercesine bir tarzda.(327a.9)

emvāl: (Ar.) Mallar.(319a.8)

enām: (Ar.) Yaratılmış olan bütün mahlukat, halk.

enīs ol-: (Ar.+Türk.) Arkadaş, dost olmak.(298a.7)

enşār: (Ar.) Yardımcılar.(249a.10)

epsem: (Türk.) Sessiz, sakın.(79a.13)

erk: (Türk.) Kuvvet, güç, iktidar.(223b.4)

erkān-ı devlet: (Ar.+Ar.) Devlet büyükleri.(76b.6)

esed: (Ar.) Aslan.(113a.6)

esel-: (Türk.) Büyüme, serpilmek.(8b.13)

esen: (Türk.) Sağ salim, sıhhatte.(3a.9)
esenleş-: (Türk. + Türk.) Birbirine esenlik dilemek, selâmet dileyerek vedalaşmak.(3b.8)
esîr: (Ar.): Savaşta düşman eline düşen kimse, tutsak. (5b.5)
esirge-: (Türk.) Korumak, himāye ve muhāfaza etmek.(4b.4)
evlā: (Ar.) Daha uygun, lāyık, yeğ.(335b.5)
esbāb: (Ar.) Giysi.(145b.7)
eslem: (Ar.) Doğru, çok sağlam, emin şey.(18a.9)
esle-: (Ç.) Dinlemek, sayıp itaat etmek, itibar etmek.(100b.2)
evkāt: (Ar.) Vakitler, zamanlar.(155a.11)
evşāf: (Ar.) Vasıflar, nitelikler.(140a.7)
evvel: (Ar.) Önce.(4b.8)
evvelā: (Ar.) İlk olarak, ilk önce.(158a.7)
evvelden āhire: (Ar.+Ar.) Başından sonuna kadar.(68b.11)
eyş: (Ar.) Zarar, ziyan.(.)
eyt-: (Türk.) Söylemek, demek. (41b.1)

eyvān: (Fars.) Köşk, kasır, çardak.(55a.11)
eyyām: (Ar.) Günler.(15b.12)
eyyām- ferah: (Ar.+Ar.) Ferah, sevinç dolu günler.(320b.11)

F

fāhir hilkat: (Ar.+Ar.) Övgü dolu sözler.(103b.5)
fāriğ ol-: (Ar.+Türk.) Rahat, āsūde olmak.(8b.3)
fārisü'n- nāk: (Fars.+ Fars.) 1.Atlı. 2. Gamlı Fars.(2a.8)
fārisü'l- nār: (Fars.+Fars.) İki yüzlü Farslar.(282b.9)
faşih: (Ar.) Renkli, ahenkli.(109a.13)
faşl ol-: (Ar.) (1) Çözmek, sonuca ulaşmak, halletmek.(2a.4)
(2) Bölüm, kısım.

fāş it-: (Fars.+ Türk.) Sırrı açığa çıkmak, ifşa olmak.(161b.5)
ferāğat: (Ar.) Hakkından isteyerek vazgeçme.(27b.10)
ferah ol-: (Ar.+Türk.) Hoşa giden bir halden zevk duymak, sevinmek.(2a.6)
ferāset: (Ar.) Hemen anlama, çabuk kavrama, anlayış.(208a.1)
ferhān: (Ar.) Sevinçli, şen.(329a.4)
ferrūh ol-: (Fars.+Türk.) Uğurlu, sevinçli olmak.
fertūt: (Fars.) İhtiyar, bunak.(157a.1)
fesād: (Ar.) Fenalık, kötülük, bozgunculuk.(5b.1)
feşāhat: (Ar.) Dilin doğru açık, duru kullanılması.(110b.12)
fesād ol-: (Ar.+Türk.) Fena, kötü olmak.(1b.3)
fetret: (Ar.) İktidarsızlık dönemi.(109a.3)
fevt ol-: (Ar.+Türk.) Bir şeyi kaybetmek, elden kaçırmak, yok olmak.(12a.13)
fi‘1-cümle: (Ar.) Genellikle.(281a.12)
fi‘1-ḥāl: (Ar.) Hemen, şimdi.(53a.8)
fi‘1-tārīḥ: (Ar.+Ar.) Tarihte gerçekleşmiş, olmuş.
fikir baş-: (Ar.+Türk.) Düşünmek, kafa yormak.
firāk: (Ar.) Hüzün, teessür, mahzunluk.(163a.1)
fırkat: (Ar.) Ayrılık.(48a.8)
frenk: (Fran.) Avrupalı.(61a.6)
furşat gözed-: (Ar.+Türk.)Fırsat kollamak.(10a.9)
fuzūllıg: (Ar.+Türk.) Gereksizlik.(58a.11)
fürümānde: Yorgun, bitkin, aciz, geride kalmış.(191b.3)

G

ğadr it-: (Ar.+Türk.) Haksızlık etmek.(58a.5)
ğāfil ol-: (Ar.+Türk.) Çevresinden ve gerçeklerden habersiz olmak, dalgın olmak.(6a.6)
gāh gāh: (Fars.) Bazen, ara sıra.(3b.6)
ğāib ol-: (Ar.+Türk.) Kaybolmak.(9a.12)

ġalebe it-: (Ar.+Türk.) DöġüŖte ve savaŖta yenmek, üstün gelmek.(6a.5)

ġalüzü'l-tāb': (Ar.+Ar.) Kaba, çirkin yaratılıŖlı.(327b.2)

ġam-gīn: (Ar.) Gam dolu, gamlı.(27a.4)

ġarāib: (Ar.) Garip Ŗeyler.(311a.8)

ġaraz: (Ar.) Gaye, maksat, istek, arzu.(81a.4)

ġarb: (Ar.) Batı.(278b.13)

ġāret: (Ar.) Hücüm, yağma, çapul.(45b.10)

ġarī it-: (Fars.+ Türk.) Karasızlık, sebatsızlık etmek.(282b.7)

ġarīb: (Ar.) Garipler, zavallı, biçāre kiŖiler.(33a.11)

ġarġ ol-: (Ar.+Türk.) Batmak, boġulmak.(23a.7)

ġavġā: (Fars.) Kavga, çekiŖme, döġüŖ.(7a.1)

ġāyet: (Ar.) Çok, pek, pek çok, son derece.(2a.3)

ġayret: (Ar.) İçten gelerek çalıŖmak, belli bir Ŗey için çabalamak.(24b.5)

ġayrı: (Ar.+Türk.) BaŖka.(10a.3)

ġazā: (Ar.) SavaŖ.

ġazā it-: (Ar.+Türk.) SavaŖ yapmak.

ġazaba gel-: (Ar.+Türk.) Öfkelenmek.(228a.9)

ġazūb: (Ar.) Öfkeli, kızgın, kükre miŖ.

geçġün: (Türk.) Etkili.(73a.9)

geñ: (Türk.) GeniŖ.(41a.12)

geñez: (Türk.) 1. Kolay, yaraŖır, uygun.2. GörünüŖe göre, anlaŖılan.(14b.2)

gerçi: (Fars.) Aslına bakılırsa.(278b.5)

ġilmān: (Ar.) Köleler.(330b.10)

ġirīv it-: (Fars.+Türk.) Feryat etmek.(286b.11)

ġilzet: (Ar.) Kabalık, sertlik.(328a.9)

girgin: (Türk.) Herkesle çabucak ahbap olan, sokulgan kimse.

ġiriftār: (Fars.) Tutkun, müptelā.

giriŧtār ol-: (Fars.+Türk.) Tutulmak.
gögercin: (Türk.) Güvercin(72a.7)
gökçek: (Türk.) Güzel, sevimli.(247a.12)
göyün-: (Türk.) Üzölmek, kederlenmek.(2a.8)
gözleri kanla dol-: (Türk.+Türk.+Türk.) Öldürebilecek kadar öfkelenmek.(16b.4)
gözet-: (Türk.) Korumak.(11a.6)
gözetle-: (Türk.) İzlemek, takip etmek.
gulām: (Ar.) Köle, kul, esir.(317b.9)
gulgüle: (Fars.) Karışıklık, güröltü, velvele.(6b.10)
gurāb: (Ar.) Karga.(152b.3)
gurre: (Ar.) Parlaklık, nurlu olma.(316b.2)
guşşā: (Ar.) Gam, keder, hüzüñ, tasa.(38b.13)
guşşaları git-: (Ar.+Türk.) Kederi bitmek.(4b.1)
guşşā deryāsına ğarğ ol-: (Ar.+Fars.Ar.+Türk.) Sıkıntıdan boğulmak.(43b.8)
gün ŧol-: (Türk.+Türk.) Günün bitmesi.(4a.3)
gürz: (Fars.) Savaşlarda kullanılan topuz.(269b.8)
güşāde: (Fars.) Açılmış, açık, ferah.(206b.11)
güyegü: (Türk.) Güvey, damat.(6a.4)
güzin: (Fars.) Seçkin, seçilmiş.(7a.10)

H

ħabāset: (Ar.) Kötölük, alçaklık.(203a.13)
ħabbe: (Ar.) Küçük tane, buğday,arpa.(136a.1)
ħabibe'l-ħulüb: (Ar.+Ar.) Kalplerin sevgilisi.(210a.5)
ħabiş: (Ar.) Kötü, alçak.(231b.5)
ħabħ-cü it-: (Fars.+Türk.) Hata aramak.
ħacālet: (Ar.) Utanma, mahcup olma, utanç.(275b.8)
ħacet : (Ar.) Gerekli olmak, gereklilik.(2b.6)

ḥacīl: (Ar.) Utancından kimsenin yüzüne bakamayacak duruma düşmüş olan, mahcup olmuş.

ḥacīl ol-: (Ar.+Türk.) Küçük düşmek, utanmak.(127a.11)

ḥadd: (Ar.) Sınır.(3b.7)

ḥākīm kıl-: (Ar.+Türk.) Hüküm, söz sahibi yapmak.(266b.3)

ḥaḳḳından gel-: (Ar.+Türk.) Üstesinden gelmek.(65b.12)

ḥaḳīr: (Ar.) Değersiz, itibarsız.(7b.12)

ḥaḳīkat-ı ḥāl: (Ar.+Ar.) Gerçek durum.(246b.3)

ḥāl: (Ar.)Bir şeyin içinde bulunduğu şartlar, durum.(7b.4)

ḥalāş: (Ar.) Kurtulma, kurtuluş.(3b11)

ḥalāş ol-: (Ar.+Türk.) Kurtulmak.(10a.13)

ḥalāş-ı i' tīḳād: (Ar.+Ar.) Kurtuluş inancı.

ḥalāvet: (Ar.) Tatlılık, hoşluk.(122b.3)

ḥalvet: (Ar.) Tenhaya çekilmek.(10a.4)

ḥalāş: (Ar.) Kurtulmak.(3b.11)

ḥalel getir-: (Ar.+Türk.) Zarar getirmek.(88b.7)

ḥālī koy-: (Ar.) Boş bırakmak, تنها olmak, ıssız olmak.(13a.12)

ḥamāḳat: (Ar.) Ahmaklık, budalalık.(275a.13)

ḥamīr: (Ar.) Hamur.(2b.4)

ḥamle kıl-: (Ar.+Türk.) İleriye doğru atılmak.(24a.1)

ḥamle it-: (Ar.+Türk.) Saldırmak.(35b.13)

ḥarāb ol-: (Ar.+Türk.) Yıkılmak.(42b.2)

ḥarāc: (Ar.) Halktan alınan vergi, mal.(41a.3)

ḥarāmī: (Ar.) Haydut, yol kesen kimse.(5b.1)

ḥarbe: (Ar.) Kısa mızrak, süngü.(240a.5)

ḥarīf: (Ar.) Sanat arkadaşı, meslektaş, arkadaş.(139b.9)

ḥarīm: (Ar.) Yabancılara yasak olan, yabancılardan korunan mukaddes yer.(135b.4)

ḥarīr: (Ar.) Ateşli, harāretli.(117a.12)

ḥarīr libās: (Ar.+Ar.) İpek elbise.(87a.11)

ḥarīṣ: (Ar.) Açgözlü, hırslı.(24b.12)

ḥas: (Ar.) Dal ve ot kırıntısı, yonga, çöp.(208b.9)

ḥāṣṣ u ‘āmm: (Ar.+Ar.) His ve duygular.(103b.1)

ḥaṣār: (Ar.) Dışarıdan gelen zorlayıcı etkinin bir şey üzerinde meydana getirdiği yıpranma, zarar, ziyan.(66b.7)

ḥasbī: (Ar.)Bir karşılık beklemeden gönüllü olarak yapılan.

ḥased: (Ar.) Başkasında olan bir nîmeti çekememek.(4a.2)

ḥāṣekī: (Ar.) Padişahın ve sarayın iç hizmetlerini gören sınıfa mensup kişi.

ḥāṣıl it-: (Ar.+Türk.) Meydana getirmek.(225a.1)

ḥāṣıl ol-: (Ar.+Türk.) Netîcelenmek, sonuçlanmak.(235a.2)

ḥasīb: (Ar.) Hesap eden.(229a.2)

ḥaṣm: (Ar.) Düşman.(11a.9)

ḥaṣr: (Ar.) Sınırlı ve dar bir yeri içine almak.(66a.12)

ḥasūd: (Ar.) Kıskanç.(58a.3)

ḥāṣā: (Ar.) Asla, hiçbir şekilde.(107a.9)

ḥattā: (Ar.) Dahi, bile, üstelik.(255a.12)

ḥāṭır: (Ar.) Düşünme, akılda tutma yeteneği, zihin, hāfıza.(136b.2)

ḥāṭır dile-: (Ar.+Türk.) Canı ne isterse onu yapmak.(251a.10)

ḥātif: (Ar.) Gaybdan haber veren melek.(257a.3)

ḥatm ol-: (Ar.+Türk.) Bitirmek.(247a.3)

ḥavāle kıl-: (Ar.+Türk.) Bir şeyi bir yere veya birisine doğru savurmak, atmak, göndermek.(4b.3)

ḥavāṣ: (Ar.) 1. Bir toplumda okumuş yazmış kişiler, seçkin kişiler. 2. Nitelikler.(78a.1)

ḥavātīn: (Ar.) Hatunlar.(336b.2)

ḥavf it-: (Ar.+Türk.) Korkmak.(227b.2)

ḥāvī: (Ar.) İçine alan, içinde bulunduran, içeren.(83b.11)

ḥayā: (Ar.) Utanıp sıkılma, utanç.(66a.12)

ḥayf ol-: (Ar.+Türk.) ziyān olmak, yazık olmak.(24a.3)

ḥayl: (Ar.) Atlı asker.(168b.9)

ḥayr: (Ar.) İyi, makbul olan hal, iş.(0)

ḥayme: (Ar.) Çadır.(280a.13)

ḥāzā: (Ar.) Tam anlamıyla.(281a.4)

ḥazān: (Fars.) Sonbahar.(67b.13)

ḥazāyin: (Ar.) Hazineleler.(319a.8)

ḥazer: (Ar.) **Sakınma.**(37b.2)

ḥazerle ol-: (Ar.+Türk.) Sakınma, çekinme durumunda olmak.(67a.12)

ḥāzık: (Ar.) Usta, mahāretli.(313b.3)

hebl: Ölüm, mevt.(164b.7)

ḥelāl: (Ar.) Yasaklanmayan hareket veya davranış.(41a.1)

ḥelālleş-: (Ar. + Türk.) Dinin yasaklamadığı şey, hareket, davranış.(3b.7)

helāk ol-: (Ar.+Türk.) Ölmek, mahfolmak, yok olmak.(5a.8)

helāk it-: (Ar.+Türk.) Yok etmek.(98b.5)

hemdem edin-: (Fars.+Türk.) Dost, arkadaş edinmek.

henī: (Ar.) Hazmı kolay.(334a.13)

herze: (Fars.) Boş, abes, beyhūde.(51b.5)

hevl: (Ar.) Korku, korkma, ürkme.(327b.8)

heyhāt: (Ar.) Ne yazık.(10b.10)

hezeyān: (Ar) 1. Sayıklamak. 2.Saçmalamak.(51b.5)

ḥırdavāt: (Fars.) Ufak tefek, küçük, önemsiz şeyler.(70a.2)

ḥışm ol-: Aynı soydan gelerek veya evlenme yoluyla yakınlık kurmak.(7a.8)

ḥışm it-: (Fars.+Türk.) Öfkelenmek, kızmak, gazap etmek.(84a.12)

ḥıyānet: (Ar.) Güveni kötüye kullanmak, hilekarlık yapmak, ihanet.(17b.11)

ḥikāyet it-: (Ar.+Türk.) Bir olayı sırasıyla anlatmak.(8b.1)

ḥilāf: (Ar.) Ters, aykırı.

ḥil' at giyür-: (ar.+Türk.) Kıymetli kaftan giydirmek.(100b.6)

ḥilḳat: (Ar.) Yaratılış, tabiat.(66a.3)

himmet: (Ar.) Yardım, ihsan.(6a.7)

ḥin-i ḳabül: (Ar.+Ar.) Kabul zamanı.(201a.13)

ḥöd: (Fars.) Kendi, bizzat, dahi.(9b.13)

ḥödbiîn: (Fars.) Bencil.(30b.10)

ḥörende: (Fars.) Horanta, ev halkı.

ḥüb: (Fars.) Güzel. (80a.10)

ḥüb ol-: (Fars.+Türk.) Güzel olmak.(257b.11)

ḥüd: (Fars.) Savaşta giyilen mädenî başlık, miğfer.(179a.5)

ḥulḳ: (Ar.) Huy, yaratılış, tabiat.(113a.9)

ḥurdāvāt: (Fars.+Ar.) Ufak tefek önemsiz şeyler.(30a.10)

ḥurdabāzlık: (Fars.+Fars.+Türk.) Gereksizlik.

ḥuṣūn: (Ar.) Kaleler.(322b.11)

ḥuṣūṣā (n): (Ar.) Özellikle, bilhassa.(269b.11)

huṣyār: (Fars.) Akli başında olan, sarhoş olmayan, ayık kimse.(330b.1)

ḥūt: (Ar.) Büyük balık.(273a.13)

ḥüccet: (Ar.) Delil, vesika, senet, belge.(117b.7)

ḥücüm it-: (Ar.+Türk.) Saldırmak, üstüne yürümek.(7a.10)

ḥükemā: (Ar.) Hakîmler, ilim adamları.(251b.4)

ḥüner: (Fars.) Ustalık, beceriklilik, mahāret.(12b.8)

ḥünermend: (Fars.4Fars.) Hünerli, hüner sahibi insan.(330a.8)

ḥürmet: (Ar.) Bir şeye veya bir kimseye değer vermekten ileri gelen ölçülü davranma hissi, çekinme ile karışık bir sevginin verdiği dikkat ve itinā gösterme duygusu.(5a.13)

ḥürrem ol-: (Fars.+Türk.) Sevinçli, şen, gönül açıcı olmak, sevinmek.(4a.13)

ḥürretü'l- Arab: (Ar.+Ar.) Hür Arap.(222b.13)

I

ilgâlik: (Türk.)Geçimsizlik, kargaşalık.(150b.7)

ıssı: (Türk.) 1. Isı, sıcaklık, hararet.(3a.9)

ısmarla-: (Fars.+Türk.) Emanet etmek.(8a.11)

ışk: (Türk.) Baş için kullanılan giyim eşyası.(3b.4)

İ

i‘ānet: (Ar.) yardım.(275b.2)

ibrîşim: (Fars.) Bükülmüş ipekten iplik.(136b.4)

ibtidā’: (Ar.) Başlama.(336b.10)

icāzet buyur-: (Ar.+Türk.) İzin, müsāde, ruhsat vermek.(223b.2)

icbār: (Ar.) Zorlama.(327b.2)

iclāl: (Ar.) Büyük ve ulu olmak.(321a.12)

ictimā’: (Ar.) Bir araya gelmek, toplanmak.(95a.5)

‘id günü: (Ar.+Türk.) Bayram günü.(325a.6)

iftirāk: (Ar.) Ayrılık, ayrılma, hicran.(330b.2)

‘ifrit: (Ar.) Çok kötü ve zararlı kimse. (124a.2)

ifākat bul-: (Ar.+ Türk.) Hastalıktan kalkmak, sağlığına kavuşmak, iyileşmek.(247a.10)

iğvā’: (Ar.) Baştan çıkarma, yolunu şaşırtma.(295a.1)

ihsān: (Ar.) Bağışlama, bağışta bulunma.(37a.6)

ihtilāf it-: (Ar.+Türk.) Karşılaşıp görüşmek, tanışıp temas etmek.

ihtiyār it-: (Ar.+Türk.) (1) Seçmek, intihāb etmek, tercih etmek.(2b.10)

(2) Katlanmak, kabul etmek, razı olmak.

ihtiyāt: (Ar.) Olabilecek şeyleri hesaba katarak tebirli ve ölçülü davranmak, sakınmak.(11a.12)

iḥzār it-: (Ar.+ Türk.) Hazır etmek, hazır bulundurmak.(228a.8)

ikdām it-: (Ar.+Türk.) Bir şeyi elde etmek için sebātla gayretle çalışmak, sürekli çaba göstermek.(16a.6)

iki pāre eyle-: (Türk.+Fars.+Türk.) İkiye bölmek.(259a.7)

ikrār it-: (Ar.+Türk.) Kabul etmek, tasdik etmek.(6b.3)

i‘lām: (Ar.) Bildirme, anlatma.(8a.9)

‘ilm-i ğayb: (Ar.+Ar.) Görülmez alemin ilmi.(247a.4)

ileñ-: (Türk.) Allah’ın gazabına uğramasını dilemek, beddua etmek.(250b.3)

ilhāh it-: (Ar.+Türk.) Üstüne düşme, can sıkacak tarzda ısrar etme.(240a.11)

illā: (Ar.) Ne olursa olsun, muhakkak.(238a.2)

iltizām it-: (Ar.+Türk.) Gerekli, lüzumlu bulmak.(328b.2)

ilzām it-: (Ar.+Türk.) Susturmak, susmaya mecbur etmek.(272a.5)

imden girü: (Türk.+Türk.) Bundan sonra.(256a.5)

imdi: (Türk.) Şimdi, o halde, artık.(64a.9)

‘ināyet ol-: (Ar.+Türk.) Yardım, lutuf, iyilik etmek.(165b.7)

in‘ām: (Ar.) Lutuf ve ihsanda bulunmak, iyilik etmek.(132b.1)

insāf it-: (Ar.+Türk.) Merhamet etmek.

iñsād it-: (Ar. + Türk.) Bir şiiri topluluk önünde okumak.(109b.7)

inṭāk: (Ar.) Söz söyleme, dile getirme.()

intikām it-: (Ar.+ Türk.) Öç almak, yapılan bir kötülüğe gereken karşılığı vermek.(309a.6)

irādāt: (Ar.) İradeler.(75b.3)

isti‘cāl: (Ar.) Acele etme, çabuk olma.(318a.4)

isti‘ane it-: (Ar.+ Türk.) Yardım etmek.

istiğāse: (Ar.) Yardım isteme, yardım talep etme.

istifsār it-: (Ar.+Türk.) Açıklama istemek, sormak, araştırmak.(28b.8)

istīmān: (Ar.) Aman dileme, aman dileyerek sığınma.()

isti‘māl: (Ar.) Kullanmak.(120a.3)

istimālet: (Ar.) Bir suçu bağışlamak.

iştiyāk: (Ar.) Büyük arzu, istek duyma.(135a.10)

iştiyākı ğalebe it-: (Ar.+Ar.+Türk.) Arzusu, özlemi artmak.(47a.5)

iştiḥā’: (Ar.) İstek, arzu.

- ‘iṣret it-: (Ar.+Türk.) İçki içme, içki.(8b.2)
- iṭā‘ at ṣūreti göster-: (Ar.+Ar.+Türk.) Emre uyulduğunu göstermek.(270b.10)
- ‘İtāb: (Ar.) Azarlamak, paylamak.
- itbā‘ it-: (Ar.+Türk.) Tābi kılmak, arkasına katmak.
- i‘tidāl: (Ar.) Aşırıya kaçmamak, ölçülülük.(319b.8)
- ittibā‘ it-: (Ar.+Türk.) Uymak, ardı sıra gitmek.(328a.4)
- i‘tikād it-: (Ar.+Türk.) İnanmak. (60a.13)
- i‘timād it-: (Ar.+Türk.) İnanmak, güvenmek.(18a.5)
- ittifāk it-: (Ar.+Türk.) Fikir birliğine, anlaşmaya varmak, uyuşmak.(4b.11)
- ‘ivaż : (Ar.) Karşılık, bedel.(43b.12)
- ‘ivaż it-: (Ar.+ Türk.) Karşılık, bedel vermek.(113b.10)
- iz‘āf al-: (Ar.+Türk.) Kuvvetini azaltmak, zayıflatmak.(229a.9)
- izhār et-: (Ar.+Türk.) Meydana çıkarmak, göstermek. (87a.5)
- ‘izzet: (Ar.) (1) Hürmet, saygı, ikram.
(2) Kıymet, itibar, büyüklük.(5a.13)

K

- ḳabīha ḳıl-: (Ar.+ Türk.) Yakışık olmayan şekilde davranmak, çirkin davranmak.(336b.8)
- ḳābil ol-: (Ar. +Türk.) Kabul etmek.(15a.7)
- ḳaçan: (Türk.) Ne vakit, ne zaman.(13b.12)
- ḳadem bas-: (Ar.+Türk.) İnat etmek, ayak diremek.(128b.12)
- ḳadīd ol-: (Ar.) Zayıf hale gelmek.(171b.12)
- ḳāhil: (Ar.) Gayretsiz, tembel.(58a.6)
- ḳā’il ol-: (Ar.+Türk.) İnanmak, kabullenmek, rāzı olmak.(8a.2)
- ḳāim: (Ar.) (1) Devam eden, sürüp giden, var olan.(1b.8)
- ḳā’ir: Çok derin.
- ḳak-: (Türk.) 1. Kalkmak. 2. Vurmak.(7b.3)
- ḳakınç: (Türk.) Öfke.

ķakı-: (Türk.) Kızmak, darılmak.(37a.4)

ķāl: (Ar.) Laf, söz.(166b.12)

ķanca: (İtal.) Ucu çengelli değnek.

ķangi: (Türk.) Hangi.(61a.1)

kan akıd-: (Türk.+Türk.) Acı içinde olmak.

kanına gir-: (Türk.+Türk.) Bir konuda birinin veya birilerinin fikrini değıştirmek.

kanı boğaza bağışla-: (Türk.+Türk.+Türk.) Canı kişinin kendisine bağışlamak.

ķarābet: (Ar.) Soyca yakınlık, akrabalık.(74a.7)

ķarañu: (Türk.) Karanlık.(13b.11)

ķarār kıı-: (Ar.+Türk.) Karar almak.(242b.7)

ķaravaş: (Türk.) Cāriye, halayık, hizmetkar.(6b.1)

ķaravul: (Türk.) Nöbetçi, bekçi, gözcü.(11a.9)

ķarīn: (Ar.) Yakın,eş, dost, karib.()

ķarīne: (Ar.) İşaret, ipucu.

ķarīr ol-: (Ar.) Sevinmek, memnun olmak.

ķasīs: (Frs) Bir yolu bir tarafından diğerk tarafına kadar kesen su arkı.(326a.)

ķat: (Türk.) Mekān, yaşadığı, bulunduğu veya işlerini yürüttüğü yer.(65a.9)

ķatı: (Türk.) 1. Çok, fazla., 2. Sert, kaba.(113a.11)

ķavī: (Ar.) Güçlü, kuvvetli.(76a.10)

ķavī ol-: (Ar.+Türk.) Güçlü olmak.(275b.2)

ķavl al-: (Ar.+Türk.) Söz almak.(5b.7)

ķavl-i ķarār: (Ar.+Ar.) Söz verme.(229a.9)

ķayd: (Ar.) 1. Kelepçe, bağ. 2. Bağlamak.(9a.3)

ķadgu: (Türk.) Kaygı.

kayu: (Türk.) Kaya.

ķayur-: (Türk.) Korumak, koruyarak başarısını sağlamak, elinden tutmak.(12b.10)

ķazā'i āsmānī: (Ar.+Fars.) Allah'ın hükmü.(180b.5)

ķaziyye: (Ar.) Kabul edilmesi için 6ne s6r6len teklif, d6ř6nce,mesele,iddia.(78a.7)

ke'enne: (Ar.) Sanki.(233b.8)

kef: (Ar.) Feragat etme.(104b.4)

keje-k6nd: (Fars.+Fars.) Eğri, keskin olmayan ağaç parçası.(104b.4)

kelim6t it-: (Ar.+T6rk.) Sohbet etmek.(208b.6)

kem: (Fars.) K6t6, fen6, değersiz.(58b.10)

kem 6 6lem: (Fars.+Ar.) K6t6 alem.(273a.10)

kemend: (Fars.) Ucu ilmikli ip.(281a.2)

kem eyle-: (Fars.+T6rk.) K6t6l6k yapmak.

kem it-: (Fars.+T6rk.) K6t6l6k etmek.(291a.3)

ker6n: (Fars.) Kenar.(324a.8)

kerem ol-: (Ar.+ T6rk.) İyilik, merhamet içinde olmak.(220a.13)

kerem-i k6n6: (Ar.+ Ar.) C6mertliğe kanaat eden. (70b.9)

ker6m6'l-nefs: (Ar.+Ar.) Nefsin ululuğu.(249a.8)

ķeřret: (Ar.) okluk.(128a.12)

kev6k6b-i sit6re: (Ar.+Fars.) Y6ld6zlar.(269a.1)

keyfiyyet-i h6l: (Ar.+Ar.) Durumun keyfi.(317b.1)

ķıđr-: (T6rk.) ağırmak, seslenmek, d6vet etmek.(8b.4)

ķılıc uşur-: (T6rk.+T6rk.) Kılıç uçurmak, vermek.

ķılıc bile-: (T6rk.+T6rk.) Kılıcı keskin hale getirmek.

ķillet: (Ar.) Azlık.(111a.9)

ķillet ek-: (Ar.+T6rk.) Kıtlık çekmek.(111a.10)

ķırıl-: (T6rk.) 6ld6r6lmek, yok edilmek.(3b.2)

ķıřřa-i 6 arz: (Ar.+Ar.) Baştan geçenleri anlatmak, if6de etmek.(6a.1)

ķıřřis: (Ar.) Keşiş, papaz.(331a.1)

ķıř et-: ((T6rk.) İleri s6rmek, 6ne atmak.

ķız-: (T6rk.) Isınmak, yanmak.(80b.10)

- kıym-** : (Türk.) İşkence yapmak.
- kifāyet it-**: (Ar.+Türk.) Yetmek, kāfi gelmek.(10a.3)
- kīl:** (Ar.) Söz, kelam.()
- kilāb:** (Ar.) Köpekler.(325a.11)
- kīn bağla-**: (Fars.+Türk.) Gizli düşmanlık yapmak.(267a.8)
- kisb:** (Ar.) Kazanç.(123b.6)
- ķon-**: (Türk.) Kısa bir süre için bir yere yerleşmek, bir yeri yurt edinmek.(2b.4)
- ķonukla-**: (Türk.) Misafir etmek.(54a.9)
- kös:** (Fars.) Savaşlarda çalınan davul.(87b.13)
- kösrevī:** (Türk.) Ateş karıştırmaya yarayan bir ucu yanmış odun.(53b.9)
- kucaş-**: (Türk.) Kucaklaşmak.()
- ķulaķuzla-**: (Türk.) Yol göstermek.(172a.6)
- ķumrī:** (Fars.) Güvercinler takımından küçük kuş.(123b.7)
- ķurbān it-**: (Ar.+Türk.) Gözden çıkarmak.(58b.12)
- ķuşluk:** (Türk.) Kuşluk vakti, günün sabah ile öğle arasındaki vakti.(132b.11)
- ķuvvet-i yevm:** (Ar.+Ar.) Gücün elde edildiği gün.(227b.7)
- ķuzze:** Ok yeleği.(217b.9)
- ķur‘ a bırak-**: (Ar.+Türk.) Kura çekmek.(2a.1)
- ķurenā:** (Ar.) Yakınlar, bir hükümdarın yakın adamları.(241b.10)
- ķürsī:** (Ar.) Kürsü, iskemle.
- ķüstahlıĝ:** (Fars.+Türk.) Saygısızlık.(215b.10)
- L**
- lābüt:** 1. Lazım, gerekli. 2. Er geç, şüphesiz.
- lahza:** (Ar.) Kısa zaman parçası, an.(17a.12)
- lā-şek:** (Ar.) Şekk ve şüphe yok, şüphesiz.(276a.6)
- laķif:** (Ar.) Hoş, nāzik, ince.(16a.6)
- lāyık ol-**: (Ar.+Türk.) Uygun olmak.(52a.8)

lā-yu'qal: (Ar.) İdrak edemeyen, dalgın.(303a.9)

lerze: (Fars.) Titreme.(35a4)

leşker: (Fars.) Asker.(6a.3)

levm: (Ar.) Birinin yüzüne karşı kötü söz söylemek, aşağılamak.(323a.11)

lezzet: (Ar.) Zevk.(321a.7)

libās: (Ar.) Elbise, giyecek şey.(50b.10)

libāsgün: (Ar.+Fars.) Bir çeşit elbise.(213b.3)

licāc: (Ar.) İnat ve düşmanlığı devam ettirmek, hasımlığı sürdürmek.(2a.1)

lillāhi: (Ar.) Allah için.(265a.3)

lu' b: (Ar.) Oyun.(332b.3)

lutf u ihsān it-: (Ar.+Ar.+Türk.) İyilik yapmak ve bağışlamak.

M

mādām: (Ar.) Çünkü, değil mi ki.(228b.4)

mādde: (Ar.) İş, mesele, konu.(6b.12)

ma' mūr: (Ar.) Gelişip güzelleşmiş, bayındır duruma gelmiş.(139a.13)

mağbūn qal-: (Ar. + Türk.) Aldanmak.(10a.1)

mağbūn et-: (Ar.+Türk.) Zarara uğratmak.(8b.5)

mağrūr: (Ar.) Aldanmış, kendini beğenen, böbürlenen, kibirli, gururlu.(7a.6)

ma' a hazā: (Ar.) Bununla beraber.(314a.10)

maḥfi: (Ar.) Gizlenmiş, saklanmış.(193a.10)

mahrūqāt: (Ar.) Odun, kömür, yakılacak şeyler.

maḥrūm: (Ar.) İyi ve güzel bir şeyden hissesi ve payı olmayan.(3b.11)

maḥv it-: (Ar.+Türk.) Yok etmek.(44b.10)

maḥzūn: (Ar.) Üzüntülü, gamlı, kederli.(8b.4)

ma' hūd: (Ar.) Bilinen, sözü edilen.(211b.1)

ma' şūq: (Ar.) Aşkla sevilen.(147a.13)

mā' ile: (Ar.) Suları deniz veya göle akan bölge.(12a.6)

ma'īšet it-: (Ar.+Türk.) Yaşamak, ömür sürmek.(159a.5)

maḳdem: (Ar.) Gelme, geliş.(318a.8)

maḳdūr: (Ar.) Allah tarafından takdir edilen, mukadder.(238a.9)

maḳhūr: (Ar.) Yenilmiş, mağlup olmuş.

maḳşūd: (Ar.) Söylenmek, belirtilmek istenilen, kastedilen.(3b.11)

māl-ı 'aẓīm: (Ar.+Ar.) Büyük mal.(316b.7)

māl-ı ḥūlyā: (Ar.+Ar.) Hayal edilen mal.(333b.9)

māl u menāl: (Ar.+Ar.) Ele geçirilen mallar.(326b.1)

mālāmāl kıl-: (Fars.+Türk.) Doldurmak, dopdolu.(258b.6)

mālīk it-: (Ar.+Türk.) Bir şeye sâhip olmak.(127b.8)

ma' lūm: (Ar.) Belli, öyle, şüphesiz.(30a.8)

ma' lūm ol-: (Ar.+Türk.) **Bilinmek.** .(20b.10)

ma'reke: (Ar.) Savaş meydanı, cenk yeri.(21a.7)

maşāliḥ: (Ar.) İşler.(331b.11)

maşlahat: (Ar.) İş, mesele, husus.(18a.5)

maşrıḳ: (Ar.) Güneşin doğduğu yer, gün doğusu, doğu.(57a.1)

maṭlūb: (Ar.) İstek, istenilen, aranılan şey.(12a.13)

mazarrat: (Ar.) Zarar, ziyan.(43b.9)

mazāyık: Zor, güç işler.

ma' zūr: (Ar.) Özü bulunana.(17a.4)

mecāl vir-: (Ar.+Türk.) Güç, kuvvet vermek.(188a.10)

mecmū' : (Ar.) Biraraya getirilmiş, toplanmış, cem edilmiş.(12b.13)

mecrūḥ eyle-: (Ar.+Türk.) Yaralamak.(7b.7)

mecrūḥ ol-: (Ar.+Türk.) Yaralanmak.(59b.7)

medār: (Ar.) Sebep, vesile.(112b.10)

medār it-: (Ar.+Tr) Bir şeyin döneceği devredeceği yer.(57a.7)

mecellāt: (Ar.) Kitaplar.(325a.7)

meċid ol-: (Ar.+Türk.) Yücelmek.(92a.13)
meċd: (Ar.) Büyüklük, ululuk, şan, şeref.(116a.9)
meċelle: (Ar.) Fikir topluluğu, kitap, mecmua.()
medd: (Ar.) Uzatma, çekme.(174b.1)
meded: (Ar.) Yardım.(6b.7)
mededçi: (Ar.+Tr) Yardıma, imdada yetişen kişi.(34b.1)
mehl ver-: (Ar.+ Türk.) Süre tanımak.(174a.3)
mehleke: (Ar.) Tehlikelerle dolu yer, iş,durum.(182a.12)
mehpāre: (Fars.+Fars.) Ay parçası.(209b.8)
mehyā: (Fars.) sırt.(145b.7)
meċkār: (Ar.) Hilebāz, düzenbaz.(172a.7)
meċr: (Ar.) Hile, aldatma.(101a.6)
melāhat: (Ar.) Güzellik, şirinlik.(210b.3)
melālet göster-: (Ar.+Türk.) Bıkmak, usanmak, usanç duymak.(10b.1)
melāmet ol-: (Ar.+Türk.) Utanmak.(54a.13)
melih: (Ar.) Güzel, şirin, sevimli.(207b.13)
melül: (Ar.) Üzgün, mahzun.(8b.4)
mel' ūne: (Ar.) Lanetlenmiş kadın.(114a.10)
memlūk: Köle.(215a.6)
men' it-: (Ar.+Türk.) Yasaklamak.(14a.11)
menākıb: (Ar.) Menkıbeler.(247a.4)
menāl: (Ar.) Ele geçirilen mal, mülk.(336a.9)
menāzil: (Ar.) Konaklama yeri, durak.
menzil: (Ar.) İki nokta arasındaki uzaklık.(29b.3)
mercū eyle-: (Ar.+Türk.) Ümit etmek, ummak.(318b.4)
merdān: (Fars.) Mertler, yiğitler.(6b.2)
merdum-zāde: (Fars.+Fars.) İnsanoğlu.(151b.5)

merfū': (Ar.) Yükseltilmiş, kaldırılmış.(336a4)

merḥamet: (Ar.) Acıma.(4b.11)

merk: (Fars.) Ölüm, vefat.(250a.11)

merşiye: (Ar.) Ağıt.(263b.12)

meşālīḥ kıl-: (Ar.+Türk.) İşler yapmak, faydalar sağlamak.

meşel: (Ar.) 1. Masal. 2. Örnek, misal, numune.(166b.7)

mesīḥ: (Ar.) Hz. İsa'nın lakabı.(45b.4)

mestūr: (Ar.) Örtülü, kapalı, gizli.(251a.4)

meşāyih-i 'Arab: (Ar.+Ar.) Arap Şeyhleri.(288a.8)

meş'üm: (Ar.) Uğursuz.(186b.6)

meşrūṭ: (Ar.) Şarta bağlı, şartlı.

meşveret it-: (Ar.+Türk.) Danışmak, fikir almak.(26b.10)

meşveretleş-: (Ar.+Türk.) Fikir alış verişi yapmak.(65a.4)

meṭālib: (Ar.) İstekler.(330b.7)

meyl it-: (Ar.+Türk.) Arzu etmek, istek duymak.(24b.9)

mezlet: (Ar.) Alçalma, bayağılaşma durumu.(168a.8)

mezzemet: (Ar.) Kınamak, yermek, kötülemek.(141a.7)

mezkūr ol-: (Ar.+Türk.) Adı geçmek, zikrolunmak.(50b.5)

mezmūm ol-: (Ar.+Türk.) Ayıplanmak, kötülenmek, kınanmak.(191a.6)

mevc: (Ar.) Dalga.(74b.1)

mevkūf: (Ar.) Alıkonmuş.(229a.13)

mevlā: (Ar.) Sahip, mālīk, efendi.(186b.9)

mevzūn: (Ar.) Kafiye, vezinli.(206b.9)

mıştıla-: (Türk.) Sevindirici haber vermek, müjdelemek.

mihnet: (Ar.) Sıkıntı, zorluk, eziyet, zahmet.(3a.11)

mıhr: (Ar.) Bir kızın evliliği esnasında verilmesi gereken bedel.(25a.6)

miskīn: (Ar.) Aşırı derecede tembel, uyuşuk.(50a.12)

mişl: (Ar.) Eş, benzer, mәнend.(56b.6)

mīşe: (Fars.) Meşe ağacı.(8a.1)

mu^c abbir: (Ar.) Rüyā tābir eden kişi.(162a.5)

mu^c ānaқа: (Ar.) Birbirinin boynuna sarılma, kucaklaşma.(318a.5)

mu^c arrıқ: (Ar.) Terleten, terletici.(151b.4)

mu^c āvenet it-: (Ar.) Yardımda bulunmak, yardım etmek.(2a.7)

mu^c ayyen: (Ar.) Belli, belirli.

mu^c azzeb ol-: (Ar.+Türk.) Azap çekmek.

mu^c azzez: (Ar.) Şeref sahibi.

mu^c cizāt: (Ar.) Mucizeler.

mu^c dī: (Ar.) Emanet bırakan kişi.(105a.4)

muğayyebāt: (Ar.) Beş duyu ile bilinmeyen gizli ve görünmez şeyler, haller, ilahi sırlar.(247b.10)

muğazzī: (Ar.) Besleyici.(171b.6)

muḥakkem eyle-: (Ar.+Türk.) Sağlamlaştırma,

muḥālefet it-: (Ar.+Türk.) Karşı çıkmak, karşı olmak.(15a.11)

muḥābā: (Fars.) Korku, çekinme.(221b.5)

muḥāl nesne: (Ar.+Türk.) Yapılması, gerçekleştirilmesi mümkün olmayan şeyler.(228a.9)

muḥannet: (Ar.) Korkak, kalleş, alçak.(7b.5)

muḥanneş: (Ar.) Korkak, kalleş.(94b.4)

muḥarrif: (Ar.) Sözü, yazıyı değiştiren, bozan, tahrif eden kimse.

muḥātara: (Ar.) Tehlikeli durum, tehlike.(323b.11)

muḥib: (Ar.) Sevgi duyan, sevgi besleyen, seven (kimse).(272b.4)

muḥit: (Ar.) Bir kimsenin çeşitli ihtiyaçları yönünden devamlı ilişki içinde bulunduğu çevre, insan topluluğu.

muḥkem: (Ar.) Dayanıklı, güçlü.(27a.6)

muḥkem tut-: (Ar.+ Türk.) Sağlam, güçlü tutmak.(336a.2)

muḥniş: Mülayim, yumuşak huylu.

- muhtâc ol-:** (Ar.+Türk.) Bir şeye veya kimseye ihtiyaç duymak.(47a.8)
- mu'în:** (Ar.) Yardım eden, destekte bulunan.(295a.13)
- mukâbele:** (Ar.) Bir işin, davranışın gerektirdiği karşı davranış veya iş, karşılık.(83a.2)
- mukâbil ol-:** (Ar.+Türk.) Karşı karşıya gelmek.(7a.8)
- mukâbil tut-:** (Ar.+Türk.) Bir söz veya davranışa karşılık olarak yapmak, bir şeyin karşılığı olmak.(240b.10)
- mukâddem:** (Ar.) Önde olan, önden giden, ileride bulunan.(11b.8)
- mukârrer ol-:** (Ar.+Türk.) Kararlaştırmak.(10b.3)
- mukârreb:** (Ar.) Yaklaşmış, dost kabul edilmiş (kimse), yakın.(105a.3)
- mukârrebân:** (Ar.) Dostlar.(278b.9)
- mukârrib:** (Ar.) Yakın duruma getiren, yaklaştıran.(84a.7)
- mukâtele kıl-:** (Ar.+Türk.) Karşılıklı vuruşmak, birbirini öldürmek, boğazlaşmak.(328b.11)
- mukâyved ol-:** (Ar.+Türk.) Dikkat ve alaka ile gözetmek gözetmek, önem verip üstüne düşmek.(6b.1)
- mukîm:** (Ar.) Oturan, ikâmet eden.(45b.6)
- muntazır ol-:** (Ar.+Türk.) Beklemek, gözlemek.(5b.9)
- murâd:** (Ar.) Dilek, istek, amaç.(8b.9)
- murâfa' a:** (Ar.) Mahkeme olmak, hâkim huzûruna çıkmak.(157b.11)
- muraşşâ':** (Ar.) Kıymetli taşlarla süslenmiş, mücevherle bezenmiş.(75a.10)
- murğ-zâr:** (Fars.+Fars.) Kuş gibi inlemek, ağlamak.(327a.9)
- mu' ris:** (Ar.) Ölümü halinde miras bırakan kişi.(14a.8)
- mu' ris bûdî:** (Ar.+Fars.) Kalan miras, değerli şeyler.(58a.11)
- muşâhabet:** (Ar) Karşılıklı sohbet.(17b.7)
- musahhar it-:** (Ar.+Türk.) Ele geçirmek.(310b.2)
- musahhir it-:** (Ar.+Türk.) İstenilen hale koymak, boyun eğdirmek.
- muşâhib ol-:** (Ar.+Türk.) Arkadaş, dost olmak.(6b.2)
- muşâlahâ it-:** (Ar.+ Türk.) Barışmak.(182a.6)
- muşavver et-:** (Ar.) Zihinde tasarlamak, düşünmek.(69b.9)

muşaykal: (Ar.) Cilalanmış, parlatılmış, mücella.(226b.10)

muşlih: (Ar.) İyileştiren, düzelten.

mustağriq: (Ar.) Batmış, dalmış olan.(12b.13)

muṭṭali' ol-: (Ar.+Türk.) Haber almak, öğrenmek.(81a.5)

muṭṭali' kıl-: (Ar.+Türk.) Bilgilendirmek.

muttaşıl: (Ar.) Devamlı.(227a.7)

muṭī' ol-: (Ar.+Türk.) İtaat etmek, emirlere uymak.(12b.12)

muvāfaqat it-: (Ar.+Türk.) Uymak, kabul etmek.(45b.9)

muzaffer ol-: (Ar.+Türk.) Zafer kazanmak.(303a.2)

müpāh: (Ar.) Durum öyle gerektirdiği için yapılmasında sakınca görülmeyen şey.(133b.13)

müpāriz: (Ar.) Eski savaşlarda, savaş meydanında hasmıyla teke tek döğüşen.(324a.2)

müpeddel: (Ar.) Başka bir şekle konulmuş, değiştirilmiş.(232a.8)

müpeşşir: (Ar.) Müjdecî, muştucu.(320b.6)

mücelled: (Ar.) Ciltlenmiş.

müdārā it-: (Ar.+Türk.) Kin ve düşmanlığı örtüp dost gibi davranmak.(229a.4)

müdbir: (Ar.) Talihsiz, bahtsız.

müfāriq: (Ar.) Ayrılan, ayrılmış olan.(190b.11)

müferriq: (Ar.) Ayıran, tefrik eden, ayırıcı.

müfsid: (Ar.) Ara bozan, fesatçı, bozguncu.(45a.3)

muḥannet: (Ar.) Korkak, alçak, kalleş kimse.(49a.11)

müheyayā: (Ar.) Hazır, amade.(128b.11)

mükedder ol-: (Ar.+ Türk.) Kederlenmek, üzgün olmak.(14b.3)

mültebis ol-: (Ar.+Türk.) Karışık, bulanık hâle gelmek.

münevver kıl-: (Ar.+Türk.) Bilgilendirmek, aydınlatmak.(25a.5)

münteşir ol-: (Ar.+Türk.) Duyulmak.(65b.9)

müsaḥḥir: (Ar.) Emri ve hükmü altına alan, boyun eğdiren.

müsāvī: (Ar.) Birbirine eşit, denk.(58a3)

müsebbib ol-: (Ar.+Türk.) Sebep olmak, yol açmak.

müsellim: (Ar.) Teslim eden, veren.

müsellim tut-: (Ar.+ Türk.) Teslim tutmak.

müstağrak kıl-: (Ar.+Türk.) Batırmak.(269b.2)

müsteḥakk: (Ar.) Hak etmiş, hak kazanmış, lāyık.

müşāvere it-: (Ar.+ Türk.) Danışmak.(319b.6)

müşerref kıl-: (Ar.+ Türk.) Şeref kazanmak.(105b.11)

mütedeyyin: (Ar.) Dinine bağlı, dindar.(246b.8)

müteceddid: (Ar.) Yenilenen, tazelenen.

mütefekkir ol-: (Ar.+Türk.) Düşünmek, tefekkür etmek.(179a.12)

müteğayyer ol-: (Ar.+ Türk.) Değişmek.(54b.9)

mütena' im kıl-: (Ar.+ Türk.) Nimet, bolluk ve bereket içinde yaşatmak.(316b.2)

müteveccih: (Ar.) Yönelmiş, yönelen.(2b.10)

mütemekkin ol-: (Ar.+Türk.) Yerleşmek.(301a.6)

müpeşşer: (Ar.) Müjde almış, müjdelenmiş.

müptelā ol-: (Ar.+Türk.) Bir şeye kendini kaptırmak, düşkün olmak.

mücelled-i sādise: (Ar.+Ar.) Altıncı cilt.(336b.10)

müdebbir: (Ar.) İş ve davranışlarının sonucunu inceden inceye düşünerek hareket eden, tedbirli ve ihtiyatlı davranan kimse.(411b.4)

müfāraḳat: (Ar.) Ayrılık, ayrılma.(84b.12)

müheyyə kıl-: (Ar.+ Türk.) Hazır etmek.(179b.10)

mühlet: (Ar.) Süre, vāde(15b.11)

mühmel: (Ar.) Kendi haline bırakılmış, boş verilmiş, önemsenmemiş, ihmal edilmiş olan.(3a.1)

mühmil: (Ar.) İhmāl eden.(181a.3)

mükedder: (Ar.) Üzgün, kederli, gamlı.(146a.3)

mükerrem: (Ar.) Saygı değer, yüce, aziz, muhterem.(169b.1)

mümerrid: (Ar.) Yüksek.(56a.5)

münāsebet: (Ar.) Yakınlık, ilgi, alaka.(17b.7)

münāsib: (Ar.) Yakışır, uygun.(37a.7)

mündell: Klavuzluk edilmiş, yol gösterilmiş.(45a.7)

münezzeh: (Ar.) Eksiklikten noksanlıktan arındırılmış olan.(167a.11)

münfa‘il: (Ar.) İnfial eden, tesir ile harekete geçen.(53a.1)

münhezim: (Ar.) Bozguna, yenilgiye uğramış, yenilmiş.(329a.7)

mürüvvet: (Ar.) İyilik ve ihsanda bulunma, cömertlik.(24b.3)

müsellaḥ: (Ar.) Silahlı.(26b.8)

müsellem: (Ar.) Doğruluğu, gerçekliği ispatlanmış, herkes tarafından kabul edilmiş, şüphe götürmez, inkar edilemez.(23a.3)

müstağrıḳ ol-: (Ar.+ Türk.) Bir işe dalmak.(11a.1)

müstaḥaḳ ol-: (Ar.+Türk.) Hak etmek, lāyık olmak.

müstemi‘: (Ar.) Dinleyen, kulak veren.(335a.1)

müşābih: (Ar.) Benzer.

müşāhede it-: (Ar.+Türk.) Gözlemlemek.(7b.4)

müşekkel: (Ar.) Bir şeikle konulmuş: şekil, sūret verilmiş.(14b.2)

müşkil: (Ar.) Zor, güç, çetin.(3b.3)

müşṭāḳ: (Ar.) Şiddetle arzu çeken, özleyen, gönülden isteyen.(118b.9)

müşterik: (Ar.) Ortak.(48a.7)

müte‘allik ol-: (Ar.+Türk.) Alākadar olmak.(91a.9)

müteḥayyel: (Ar.) Hayalde canlandırılan, tahayyül edilen.

müteḥayyir: (Ar.) Şaşmış, şaşırmış, hayrete düşmüş.(31a.1)

müteveccih ol-: (Ar.+ Türk.) Birine yakınlık ve sevgi duymak.(2b.10)

müvecceḥ: (Ar.) Mākul, münāsip, uygun.(25b.7)

müyesser ol-: (Ar.+Türk.) Nasip olmak.(38a.9)

müyesser eyle-: (Ar.+ Türk.) Nasip eylemek.(5b.10)

müzāyaka ḳıl-: (Ar.+Türk.) Yokluk oluşturmak.

müzeyyen it-: (Ar.+Türk.) Süslemek, bezemek.(50b.10)

N

nā-bekār: (Fars.) İşe yaramaz, haylaz.

nāgāh: (Fars.+Fars.) Ansızın, birdenbire.(4a.13)

nāgehān: (Fars.) Ansızın, birden bire.(11a.12)

naḥif: (Ar.) Zayıf, çelimsiz.(10a.4)

naḥs: (Ar.) Zayıflama.()

nāḥār ol-: (Fars.+Türk.) Çâresiz olmak.(4a.8)

nā'ib: (Ar.) Vekil.()

nakes: (Fars.) Alçak, bayağı.

naḳara: (Türk.) Davul.(4a.13)

nāme: (Fars.) Mektup.(14a.7)

na' m: (Ar.) Nimetler.

nā-resīde: (Fars.+Fars.) Oğlancık, olgunlaşmamış.(152a.1)

nār-ı nūr ḥaḳḳı: (Fars.+Ar.) Ateş ve ışık hakkı.(75b.8)

naşīb: (Ar.) Allahın bir kimseye tāyin ve kısmet ettiği şey, tālih, baht.(121b.8)

naşīhat: (Ar.) Öğüt.(43a.1)

naẓar it-: (Ar.+Türk.) Bakmak.(4b.2)

naẓīr: (Ar.) Benzer, eş.(17a.6)

naẓīrī: (Ar.) Benzeri.(110b.5)

ne' am: (Ar.) Evet.(329a.8)

necāšet: (Ar.) Dinen pis sayılan, pislik.

necid ol-: (Ar.+Türk.) Kahraman, bahadır olmak.

necis: (Ar.) Pıs, murdar.(104a.1)

nedāmet: (Ar.) Pişman olma, pişmanlık.(322a.2)

ne ḥacet: (Türk.+Ar.) Gerek yok, gereksiz.(10b.10)

nehār: (Ar.) Gündüz, gün.

nekes: (Fars.) Cimri, eli sıkı.(111a.4)
nem varsa: (Türk.+Türk.) Neyim varsa.(265a.4)
ne miqdār: (Türk.+Fars.) Ne kadar.(76a.12)
neseb: (Ar.) Soy.(2b.8)
nevbet: (Ar.) nöbet.(9a.10)
nevmīd: (Fars.) Ümitsiz.(233b.7)
nezir: (Ar.) Adak.(169a.7)
nezr olm-: (Ar.+Türk.) Şarta bağlı olunmak, adak adanmak.(169b.5)
nışf: (Ar.) yarı, yarım.(157b.8)
nışf-ı nehār: (Ar.+Ar.) Gün yarısı.(333a.2)
ni‘am: (Ar.) Nimetler.(319a.5)
nice idelüm: (Türk.+Türk.) Ne yapalım.(309a.7)
nişār: (Ar.) Saçma, saçılma, serpme.(206a.2)
nisbet it-: (Ar.+Türk.) Kıyaslamak.(110b.1)
nişeste-cāde: (Fars.) Oturan.(179a.3)
niteki: (Türk.) Gerçekten, hakikaten, nasıl ki.(4b.8)
niyyet: (Ar.) Bir şeyi yapmayı planlama veya bir şey yapmaya karar verme.(99a.1)
nizā‘: (Ar.) Çekişme, ihtilaf, kavga, anlaşmazlık.(2a.3)
nuḥūset: (Ar.) Uğursuzluk.
nuşret: (Ar.) Yardım, Allah’ın yardımı.(78a.5)
nüdemā: (Ar.) Nedimler, yakın dostlar.(103b.1)
O
od: (Türk.) Ateş.(3a.10)
ogrı: (Türk.) Hırsız.
ogrı-: (Türk.) Hırsızlık yapmak, çalmak.
on-: (Türk.) Daha iyi bir duruma gelmek, mutlu olmak, ferahlamak.(3a.3)
oñal-: (Türk.) İyileşmek, düzelmek.(233b.3)

oñar-: (Türk.) Yardım etmek.(311a.5)

otağ: (Türk.) Geniş, süslü çadır.(279a.1)

oz-: (Türk.) İndirmek.(151a.3)

Ö

öñdin: (Türk.) Önceki, önce.(33b.7)

öñgülik: (Türk.) İnatçılık.

öküş: (Türk.) çok.(71b.8)

‘**ömrinün defterini dür-**: (Ar.+Fars.+Türk.) Birini öldürmek.

örge: (Türk.) Motif, süsleme.(150b.10)

ötürü: (Türk.) Bir sebepten dolayı.(5b.1)

öyle: (Türk.) Öğle vakti.(3a.11)

öykün-: (Türk.) Taklit etmek.(142a.1)

özi göyün-: (Türk.+Türk.) Üzülmek, alınmak.(73a.7)

P

panbuç: (Türk.) Pamuk.(24b.2)

pāre pāre it-: (FARS.+Fars.+Türk.) Parçalara ayırmak.(85b.1)

pāsbān: (Fars.) Gece bekçisi, bekçi, gözetici.(22b.3)

pāymāl: (Fars.+Fars.) Ayaklar altına alınmış, çiğnenmiş.(60b.8)

pehlüvān: (Fars.) Yiğit, güreşçi.(230b.11)

perākende: (Fars.) Birbirinden ayrı, dağınık.(16b.2)

perdaht it-: (Fars.+Türk.) Cilalamak, parlatmak.(31a.6)

perīşān ol-: (Fars.+Türk.) Acınacak durumda, zavallı olmak.(67b.9)

pes: (Fars.) Yeterli kâfi.(3a.3)

pesīn: (Fars.) En son, sonuncu.(234b.5)

peşkeş ver-: (Fars.+Türk.) Hediye, armağan vermek.(205a.2)

peyk: (Fars.) Haberci.(166a.11)

pīl: (Fars.) Fil.(304a.1)

pīr: (Fars.) Yaşlı, ihtiyar kimse.(5a.13)

pīşe it-: (Fars.+Türk.) Sanat, meslek,iş.(304a.4)

pīşkeş: (Fars.) Hediye, armağan.(332b.10)

pūlād: (Fars.) Çelik.(282a.10)

pūrḥūn: (Fars.) Kan dolu.(12b.2)

R

rağbeti ol-: (Ar.) İsteği olmak.(122b.5)

rahm it-: (Ar.+Türk.) Merhamet etmek.(213a.8)

raht: (Fars.) Yola çıkarken alınan eşya, yol malzemesi.(173a.13)

rāhat-i rūḥī: (Ar.+Ar.) Ruhun rahat olmak.(211b.6)

rā'ihā: (Ar.) Güzel koku.(.)

raḳīk: (Ar.) Merhametli.(167a.2)

rāst it-: (Fars.+Türk.) Rastlamak.(6a.12)

rāvi eyt-: (Ar. + Türk.) Rivāyet etmek, anlatmak, nakletmek.(6b.4)

rāy: (Ar.) Fikir.(63b.8)

ref : (Ar.) Yükselme.(226b.8)

re'y: (Ar.) Fikir, düşünce.(327a.3)

remīm: (Ar.) Çürümüş.(185a.5)

remz: (Ar.) Merāmı üstü kapalı bir şekilde anlatma, imā.(63a.7)

revā ol-: (Fars. + Türk.) Uygun, yerinde, münāsip.(2b.9)

revān ol-: (Fars.+Tr) Yola koyulmak, gitmek.(3a.3)

rızk: (Ar.) Yiyecek, içecek şeyler, azık.(4b.8)

ri'āyet et-: (Ar.+Türk.) Saygı, sayma, itibar.(33a.9)

ricā: (Ar.) Dilek, istek.(229a.13)

ricācı: (Ar.) Bir kimse adına ricāda bulunan, onun adına bir şey isteyen kimse.

rivāyet it-: (Ar.+Türk.) Anlatmak, nakletmek.(6a.13)

rūzī kıl-: (Fr+Türk.) Nasip olmak, kader, kısmet.(236b.8)

rücū^ç it-: (Ar.+Türk.) Sözünden caymak.(327a.3)

rüsivāy: (Fars.) Rezil, kepāze kimse.(25a.10)

S

sa^ç ādet: (Ar.) Mutluluk, bahtiyarlık.(3b.10)

sādāt: (Ar.) Büyük ve yüce kimseler, ileri gelenler, beyler.(243b.13)

şa^ç b: Zor, güç, çetin.(2b.12)

şad: (Fars.) Yüz.(68b.9)

şādık ol-: (Ar.+Türk.) Dostluğa bağlı, vefalı olmak.

sa^ç d: (Ar.) Kutluluk, bahtiyarlık.(4b.4)

sağal-: (Türk.) Sağlığa kavuşmak, iyileşmek, şifa bulmak.

sağıl-: (Türk.) Akmak, çözülmek.

sağucı: (Türk.) Ağıtçı.(317a.3)

şāhib-i devlet: (Ar.+Ar.) Devlet sahibi.(273a.9)

şāhib-i sa^ç ādet: (Ar.+Ar.) Mutluluk sahibi.(320b.2)

şāhib-i kemāl: (Ar.+Ar.) Büyüklük sahibi.(307a.8)

şāhīh: (Ar.) Gerçek, doğru(110b.1)

saht ol-: (Fars.+Türk.) Hiddetlenmek, öfkelenmek.(2a.3)

sā'ika: (Ar.) Yıldırım.

sā'il: (Ar.) Dilenen, dilenci kimse.

sākit: (Ar.) Ses çıkarmayan, konuşmayan.(281b.9)

sākit ol-: (Ar.+Türk.) Sakin olmak.

şalāh: (Ar.) Düzeltme, iyileşme.(55a.4)

şalīb: (Ar.) Haç.(324a.6)

şataş-: (Türk.) Denk gelmek, rast gelmek.(3b.6)

şavāb budur ki: (Ar.+Türk.) Doğru olan budur ki.(234b.2)

şavāb gör-: (Ar.+Türk.) Uygun görmek.(65a.1)

şavāb-ı tedbīr: (Ar.+Ar.) Tedbirin doğrusu.(9a.1)

şavb: (Ar.) Cihet, yön, taraf.

şavma' a: (Ar.) Tapınak.(331a.4)

şayb-ı perākende: (Ar.+Fars.) Dağınık, aralıklı.(333b.1)

şayd eyle-: (Ar.+Türk.) Ava çıkmak.(319b.7)

sāyis: (Ar.) Seyis.(59b.13)

sa' y it-: (Ar.+Türk.) Çalışmak, çabalamak, emek vermek.(319b.7)

şayr et-: (Ar.+Türk.) Yürütmek.(5a.3)

şayru: (Türk.) Hasta.(79a.10)

sāz u seleb: (Fars.+Ar.) Savaş için çeşitli silahlar, müzik takımları vs.(261a.3)

segirdes-: (Türk.) Koşuşturmak.(35a.2)

sehā: (Ar.) Cömertlik.(141b.13)

sehāvet: (Ar.) El açıklığı, cömertlik.(116a.4)

sehil: (Ar.) Kolay.(119a.9)

selāmet kııl-: (Ar.+Türk.) Tehlikeden uzak olmak, güvven içinde olmak.(14b.4)

seleb: (Ar.) Birinden zorla alınan eşya, elbise,silah vs.(255b.7)

sem' ān ve fā' aten: (Ar.+Ar.) Baş üstüne, emredersiniz.(10a.10)

semüz: (Türk.) Etli, yağlı, şişman.(127a.11)

şenā' it-: (Ar.+Türk.) Övmek.

şerā: (Ar.) Toprak, yeryüzü.

serāsime: (Fars.) Sersem, şaşkın bir şekilde.

sergerdān: (Fars.+Fars.) Başı dönen, şaşkırmış, sersemlemiş bir durumda olan kimse.(9a.8)

sergüzeşt: (Fars.+Fars.) Mācerā, serüven.(8b.1)

sernigūn: (Fars.+Fars.) Baş aşığı, tepe taklak.

serzeniş: (Fars.) Başa kakma, sitem.(9a.13)

server: (Fars.) Başkan, reis.(127a.11)

setil: (Türk.) Su kabı, kova.(95b.11)

settār: (Ar.) Kulların kusurlarını örten, bağışlayan.

şevāb: (Ar.) İyi ve güzel davranışlar karşılığında Allah tarafından verilen mükāfat.

şı-: (Türk.) Yenmek, mağlup etmek.

şidk: (Ar.) Doğruluk.(168b.9)

sıgıt: (Türk.) Utanma, ayıp.()

şın-: (Türk.) 1. Yenilmek.

şınan-: (Türk.) Denenmek, tecrüpe edilmek, sınavdan geçmek.(7a.10)

şinā'at: (Ar.) Zanāat, meslek, iş.(15a.1)

şingun: (Türk.) Yaralı, yenik, bozguna uğramış.(12b.1)

si' d: Yaşlı keçi, aslan, kurt.()

şimār: (Ar.) Meyveler, yemişler.(151a.4)

şimīn-sāk: (Fars. +Fars.) 1.Gümüştan. 2. Beyaz tenli.(103b.2)

şiret: (Ar.) Bir kimsenin karakterinin, davranışının, ahlākının yansıması.(149a.10)

şoğul-: (Türk.) Suyu çekilip tükenmek, bitmek,kurumak.(3a.12)

söyin-: (Türk.) Sönmek.(67a.1)

sözü kulağa koyma-: (Türk.+Türk.+Türk.) Söyleneni dinlememek.

şuph-ı şādık: (Ar.+Ar.) Güneşin doğuşuna kadar olan ikinci fecir.(238a.11)

şufūf: (Ar.) Sıralar, saflar.

şufūf-tertib: (Ar.+Türk.) Safların düzeni.(329b.2)

şulan-: (Türk.) Su içmek, su ihtiyacını karşılamak.168b.12

şūret: (Ar.) Dış görünüş.(8b.5)

sū-i zann eyle-: (Ar.+Ar.) Kötü şüpheye düşmek.(318a.13)

suya kan-: (Türk.+Türk.) Suyu doymak.

sū: (Fars.) Taraf, yön.

sū-ḥasbī: (Fars.+Türk.) Bu sebeple.(146a.3)

sūr: (Ar.) Yüksek duvar.(279b.12)

sücūd it-: (Ar.+Türk.) Secde etmek.(243a.7)

sūheyl: (Ar.) Yıldız.(258b.5)

sünnet-i kabîha kıl-: (Ar.+Ar.+Türk.) Çirkin, uygunsuz durumlara baş vurmak.

süñü: (Türk.) Mızrak ve tüfek ucuna takılan kılıcı andıran büyük bıçak.(4b.3)

süñük: (Türk.) Kemik.(245b.1)

sürür: (Ar.) Sevinç.(326b.12)

süst ol-: (Fars.+Türk.) Zayıflamak, gevşemek, güçsüzleşmek.(13b.8)

Ş

şād ol-: (Fars.+Türk.) Sevinmek, mutlu olmak.(4a.4)

şād u feraḥ ol: (Ar.+Ar.+Türk.) Sevinmek.

şāhid: (Ar.) Bir şeyin olduğu yerde bulunup olanları görmek.(37a.13)

şakḫ it-: (Ar.+Türk.) Yarmak, yarılmak.(246b.7)

şākir: (Ar.) Şükreden kimse.119a.10

şamāta: (Ar.) Gürültü, patırtı.(3b.9)

şark: (Ar.) Doğu.(278b.12)

şebḥūn it-: (Fars.+Fr.+Türk.) Gece baskını yapmak.(59b.9)

şeb-rū: (Fars.+Fars.) Gecenin yüzü.(181b.12)

şecā' at: (Ar.) Cesaret.(234a.8)

şefā' at: (Ar.)Bir suçun bağışlanması için veya bir isteğin yerine getirilmesi için aracı olmak.(9a.2)

şegāl: (Fars.) Çakal.

şekk: (Ar.) Şüphe.(276a.5)

şekāvet: (Ar.) Eşkiyalık, yan kesicilik, haydutluk.

şerḥ it-: (Ar.+Türk.) Açıklamak.(120a.4)

şerr: (Ar.) Kötü.(13b.13)

şerḥ eyle-: (Ar.+Türk.) Anlatmak, açıklamak.(17b.4)

şerik: (Ar.) Ortak.(47a.2)

şerm-sar: (Fars.) Utanma hali, utangaç.(9b.5)

şibh: (Ar.) Benzeme, benzeyiş.(165b.9)

şikestlik: (Fars.+Türk.) Kırılma, incinme.(89b.11)

şücā': (Ar.) Cesur, yiğit.(317b.13)

şikem: (Fars.) Boğazına düşkün, boğazından başka şey düşünmeyen kimse.

şikestelik: (Fars.+Türk.) Kıgınlık.(285a.1)

şî' r u şinās: (Ar.+ Türk.) Şiir bilen, anlayan, tanıyan.(206b.7)

şirk: (Ar.) Allah'a eş ve ortak koşmak.(167a.11)

şu' ā: (Ar.) Işın.(42a.13)

şüm: (Ar.) Uğursuz, meş'um.(3b.10)

şūr: (Fars.) Karışıklık, gürültü, kavga, fitne.(185b.4)

şürü' ol-: (Ar.+Türk.) Başlamak

T

ta' accüp it-: (Ar.+Türk.) Şaşırmak, hayret etmek.(16a.9)

ta' addi it-: (Ar.+Türk.) Birinin hakkına tecavüz etmek, saldırmak.

ta' allukāt: (Ar.) Akrabalar, yakınlar.(5b.12)

ta' ām: (Ar.) Yemek, aş.(211a.8)

ta' aşşup: (Ar.) Bir kimseye veya bir şeye karşı taraftarlık gösterme, taraf tutma.(295b.2)

ta' aşşuk: (Ar.) Aşık olma, gönül verme.(317b.9)

tābi': (Ar.) Birinin emri altında olan. (223a.13)

tabi' i: (Ar.) Doğal, alışılmış olan.(208b.8)

tāc: (Fars.) Taç.(87a.9)

tafşil: (Ar.) Bir şeyi bütün ayrıntılarıyla açıklamak.(317a.4)

taife: (Ar.) Kabile.(13a.11)

tağyir it-: (Ar.+Türk.) Değiştirmek.(114b.8)

taḥammül: (Ar.) Zor şeylere dayanma gücü, ses çıkarmadan katlanmak.(11a.12)

taḥsîn it-: (Ar.+Türk.) Güzel bulmak, taktir etmek, övmek.(24a.3)

taḥassür: (Ar.) Hasret çekmek.(174b.7)

taḥkīk bil-: (Ar.+Türk.) Bir şeyin doğru olup olmadığını anlamak için yapılan araştırma, soruşturmak.(55b.12)

taḥniyye: (Ar.) Öğütme ile ilgili.

taḥrīr it-: (Ar.Türk.) Köle azad etmek.

ṭā'ife: (Ar.) Kabile, kavim.(4b.3)

taḫ ol-: (Türk.+ Türk.) İhtiyaç olmak.

ṭāk kıl-: (Ar.+ Türk.) Kusur bulmak, ayıplamak.(97a.8)

taḫaddum: (Ar.) İleri geçme.

taḫarrup eyle-: (Ar.+Türk.) Yaklaşmak, yakınlaşmak.

taḫdīr: (Ar.) 1. Beğenme, (4b.9)

2. Allah'ın olmasını istediği şeyler.

taḫrīr eyle-: (Ar.+Türk.) Sözle anlatmak, ifade ve beyan etmek.(17b.2)

taḫrīr it-: (Ar.+Türk.) Anlatmak, beyān etmek.(115b.5)

taḫṣīr: (Ar.) Kusur.(20b.4)

taḫṣīrlik it-: (Ar.+Türk.) Kusur etmek.

ṭalan: (Türk.) Yağma, çapul.

ṭālī': (Ar.) 1. Doğan, tulū eden. 2. Baht, talih.(61b.1)

ṭama' it-: (Ar.+Türk.) Aç gözlülük etmek.(15a.10)

tamağ: (Türk.) Damak.

tamām ol-: (Ar.+Türk.) Tamamlanmak, bitmek, tükenmek. (3a.4)

ṭa'n eyle-: (Ar.+Türk.) Kınamak, ayıplamak.(15b.10)

ṭaniş-: (Türk.) Danışmak, fikir alış verişinde bulunmak.(4b.10)

tār: (Fars.) Karanlık.

tāraş: (Fars.) Yağma, talan.

ṭaraf: (Ar.) Yer, yöre.(12a.4)

tārāc kıl-: (Fars.+ Türk.) Yağma, çapul yapmak.(329a.4)

ṭarīk: (Ar.) Tākip edilen yol, usūl.(14b.12)

tārmār: (Fars.) Perişan, darmadağınık.284a.5

tārmār it-: (Ar.+Türk.) Dağıtmak.(306b .13)

taştağan: Dağınık, darmadağın olma.

taṽāf it-: (Ar.+Türk.) Etrafında dolaşmak.(244b.11)

taṽīl: (Ar.) Uzun.(329a.6)

tavşif it-: (Ar.+Türk.) Vasıflandırmak.

taṽyak: (Türk.) Hikāye, anlatı.(110b.13)

tazarru‘ it-: (Ar.) Yalvarmak, yakarmak.(164b.8)

tāzī: (Fars.) Arap, Arap kavmine mensup.

ta‘ zīm ol-: (Ar.+Türk.) Büyük, ulu saymak.87b.9

ta‘ zīm it-: (Ar.+Türk.) Hürmet etmek, saygı göstermek.(54b.4)

ta‘ zīmāt: (Ar.) Hürmetler, saygılar.(319a.6)

te‘ ālā: (Ar.) Şanı yüce olsun.(4a.2)

teber: (Fars.) Savaş savunma silahı, balta.(190a.6)

teberrük vir-: (Ar.+Türk.) Saadet, uğur, bolluk vermek.(25b.8)

tecdid-i ‘ ahd: (Ar.) Yemini yenilenme.(320b.12)

tecemmu‘: (Ar.) Toplanma, yığılma.(6b.7)

tecemmülāt: (Ar.) Eşya.(316b.11)

tecdid it-: (Ar.+Fars.) Yenilemek.(249b.10)

tecellī: (Ar.) Belirme, görünme.(270b.4)

te‘ cīl git-: (Ar.+Türk.)Gecikmek.(256a.10)

te‘ dīb it-: (Ar.+Türk.) Terbiye etmek.

tedevvür: (Ar.) Dönme, dönüş.

te‘ essüf it-: (Ar.+ Türk.) Üzülme, esef etmek.(307a.13)

teferru‘: (Ar.) 1. Dal budak salma, bir çok kısma ayrılma. 2. Bir kavmin en şerefli kadını ile evlenmek.

teferrücgāh: (Ar.) Gezinti yeri.(207b.7)

teferrüc it-: (Ar.+Türk.) Açılmak, rahatlamak.(8a.5)
teferrüclen-: (Ar.+Türk.) Ferahlamak, gamı gitmek.(151a.6)
tehi: (Ar.) boş.(320b.9)
te'hir: (Ar.) Erteleme.()
tehniye-i veled: (Ar.+Ar.) Çocuğun kutlanması.(321b.2)
tekellüf it-: (Ar.+Türk.) Güçlüğe, zahmetli bir işe katlanmak.(150a.3)
telef ol-: (Ar.+Türk.) Zāyī omak, yok olmak.(3a.12)
telh ol-: (Ar.+Türk.) Acı, kötü olmak.()
tergib eyle-: (Ar.+Türk.) İsteklendirmek.(320a.6)
ter'ib: (Ar.) Korkutma.()
teseffül eyle-: (Ar.+Türk.) Aşağı inmek, alçalmak.
teşviş: (Ar.) Karıştırma, karma karışık etme.(3a.4)
teşvişlen-: (Ar.+Türk.) Karıştırmak, karma karışık etmek.(9a.10)
teşvîşi yıkıl-: (Ar.+Türk.) Sıkıntıyı bitirmek.
tevaküf: (Ar.) Bekleme, durma.(234a.1)
tevārîh: (Ar.) tarihler.
tertîb eyle-: (Ar. +Türk.) Dizmek, sıralamak, düzene koymak.(319a.4)
tevḥîd it-: (Ar.+Türk.) Birkaç şeyi biraraya getirip bir yapma, birleştirme.(246b.7)
teymā: Sahra, çöl.(296a.4)
tez-: (Türk.) Kaçmak.
tezvîr it-: (Ar.+Türk.) Arabozuculuk yapmak.(320a.3)
tezyîn eyle-: (Ar.+Türk.) Süslemek, süslenmek.(320b.6)
ṭın: (Türk.) Can, ruh, nefes.(128a.10)
ṭınāb: (Ar.) Çadırı kazığa bağlayan ip.(316b.8)
tiryāk: (Ar.) Panzehir, macun.(199a.2)
tîz: (Fars.) Çabuk, hızlı.(6b.10)
tîz ol-: (Fars.+Türk.) Çabuk, hızlı olmak.(14a.7)

toprağa dök-: (Türk.+Türk.) Öldürmek.

topuqla-: (Türk.) Ayakla topuğa vurmak.(104a.10)

toru kalk-: (Türk.+Türk.) Yükselmek, ayağa kalkmak.

toz-: (Türk.) Toz halinde savrulmak.

töhmet it-: (Ar.+Türk.) Suçlamak, suçlanmak.(186b.4)

tulū' it-: (Ar.+Türk.) Doğmak.(318a.9)

turfē vāk' a: (Ar.+Ar.) Görülmemiş olay, nadir.(191b.13)

turkur-: (Türk.) Kaldırmak, dikmek, yapmak.(57b.11)

tuş-: (Türk.) Savaşmak.(15b.12)

tuş: (Türk.) (1) Bir şeyin karşısı, karşı.(317a.12)

(2) Denk, benzer.

tuşlaş-: (Türk.+Türk.) Karşılaşmak.

tuş ol-: (Türk.+Türk.)1.Güreşte rakibin iki omzunun aynı anda yere değmesiyle meydana gelen yenilgi.

tuş gel-: (Türk.+Türk.) Rastlamak, denk gelmek.(5a.8)

tutsak: (Türk.) Esir.(35a.13)

tu tu ol-: (Türk.+Türk.) Esir olmak.(101a.8)

tüvān: (Fars.) Güç, kuvvet.(166a.11)

tuyūr: (Ar.) Kuşlar.(319a.5)

tuzag: (Türk.) Birini veya bir topluluğu güç duruma düşürmek için kurulan düzen.

U

‘ūd: (Ar.) 1. Odun, ağaç. 2. Öd ağacı.

uğrı: (Türk.) Hırsız, yol kesen.(150b.6)

uğrıla-: (Türk.+Türk.) At çalmak.(150a.9)

uftāde: (Fars.) Düşmüş, düşkün.(9a.8)

‘uqāb: (Ar.) Kartal.(130b.2)

‘uqūl: (Ar.) Akıllar.(259b.3)

‘**uḳūl-ı muḥayyir:** (Ar.+Ar.) Akıllara şaşkınlık veren.

‘**ulemā:** (Ar.) Alimler.(288a.8)

umūr: (Ar.) İşler.(226b.10)

utun: (Türk.) Değersiz, alçak.

uş: (Türk.) Şimdi, işte.

uşan-: (Türk.) Kırılmak, parçalanmak, dağılmak, toz haline gelmek.(201b.7)

uşur-: (Türk.) Uçurmak.(7b.6)

uvan-: (Türk.) Parçalanmak.(311a.10)

uz it-: (Türk.+Türk.) Uzatmak.

Ü

üleşdür-: (Türk.) Paylaştırmak.(118a.2)

üş-: (Türk.) Hep birden bir yerde toplanmak, çevresine yığılmak, üşüşmek.

üşen-: (Türk.) Çekinmek.(34b.10)

üzengü: (Türk.) Ata binmek için kullanılan madeni halka.(104b.13)

V

vācib: (Ar.) Yapılması gerekli olan terkedilmesi cāiz olmayan husus.(123a.5)

vāfir: (Ar) Çok, bol.(83a.13)

vaḥşī: (Ar.) Gaddar, merhametsiz.(255a.6)

vāḳi‘ ol-: (Ar. + Türk.) Olmak, meydana gelmek.(186b.4)

vaḳ‘ a: (Ar.) Olan, vukū bulan, ortaya çıkan her türlü durum, olay, hādise.(43a.13)

vaḳ‘ a-i ‘adāvet: (Ar.+Ar.) Düşmanlık olayları.

v’Allāh ü’l-‘aẓīm: (Ar.+Ar) Yanlışım varsa Allah’a sığınırım, Allaha yemin olsun.(4a.6)

vaktā ki: (Fars.) Ne vakit ki.(246b.3)

varṭa: (Ar.) Uçurum, kuyu gibi derin yer, çukur.(233b.3)

vaşf et-: (Ar.+Türk.) 1. Bir şeyin veya kimsenin durumunu, sıfatlarını, ve niteliklerini sayarak tārif etmek.(59a.8)

2. Övmek.

vāşıl ol-: (Ar.+Türk.) Ulaşmak, kavuşmak.(229a.12)

vaşıyyet it-: (Ar.+Türk.) Bir kimsenin sözlü veya yazılı ölümünün ardından bir şeyler yapılmasını istemek.(239b.1)

vāz gel-: (Fars.+Türk.) Yapılmakta olunan birşeyi sonrasında yapmamak, vaz geçmek.(311a.7)

veblūs: (Ar.) Artı, ilaveten.

vechile: (Ar.) Sebep, vesileyle.(172a.1)

veche: (Ar.)Yüz, surat.(2a.1)

vedā' laş-: (Ar.+Türk.) Ayrılırken esenleşmek.(3b.8)

vedūd: (Ar.) Kullarını çok seven, onları lutf, ihsana garkeden; Sevilmeye layık ve müstehak yalnız kendisi olan.(174b.12)

vehm: (Ar.) Gerçekte olmayan varmış gibi sanılan, tasarlanan düşünce, zan.(179b.4)

vehme var-: (Ar.+Türk.) Bir sonuca ulaşmak.(226a.8)

veledī: (Ar.) Çocuk.(62a.1)

veled-i zinā: (Ar.+Ar.) Evlilik dışı doğan çocuk.(21a.1)

veledü'l-cāriye: (Ar.+Ar.) Çariye çocuğu.(146a.1)

veli: (Fars.) Ama, fakat, lakin.(4a.2)

velīkin: (Ar.+Fars.) Ama, fakat, lakin.(147a.9)

vesvese: (Ar.) Huzursuzluk veren şey, kuruntu.(40b.9)

veyāhūd: (Ar.+Fars.+Fars.) Veya, yāhut.(238a.2)

veylküm: (Ar.) Yazıklar olsun.(195b.11)

vezīr: (Ar.) Devlet işlerini yönetmekle yükümlü, lidere yardımcı kişi.(286a.8)

vilāyet: (Ar.) İl.(312a.10)

vişāl: (Ar.) Sevdiğine kavuşma, vuslat.(121a.2)

vuḥūş: (Ar.) Yabani hayvanlar.()

vücūda gel-: (Ar.+Türk.) Doğmak.(320b.3)

Y

yābān: (Fars.) Çöl.(227b.8)

yābāna at-: (Fars.+Türk.) Uzağa atmak.(105a.7)

yād it-: (Fars.+Türk.) Anmak, hatırlamak.

yāgmā: (Fars.) Zor kullanarak karşısındaki şeyleri alıp kaçma, talan.

yāgmācı: (Fars.+Türk.) Yağma yapan kişi.(123b.8)

ya'kel: (Ar.) Akılsız.(58b.9)

yaķin: (Ar.) Bir şeyi şüphesiz, doğru bilme.(230a.13)

yalab: (Türk.) 1. Parıltı. 2. Hızlı, çabuk.(53b.9)

yalak: (Türk.) Küçük çeşme, pınar.(94b.8)

yalaklan-: (Türk.) Yanmak.(7a.9)

yalman: (Türk.) Okun keskin kısmı.(233b.13)

yaman-: (Türk.) Bir kimseye yük olmak.(237b.1)

yas eyle-: (Türk.+Türk.) Yas tutmaya karar vermek.(317a4)

yap yap : (Türk.) Yavaş, yavaş, usul usul.(4a.3)

arak: (Türk.) Silah.(163b.6)

araķlan-: (Tp.) Silahlanmak.(58a.7)

arağa gir-: (Türk.+Türk.) Silahlanmak.(335a.11)

yaşdaş: (Türk.) Aynı yaşta olan.(208a.9)

yardımı deg-: (Türk.+Türk.) Bir işe, olaya katkısı bulunmak.(247b.6)

yatlu: (Türk.) Yabancı kimse.(38a.8)

yāvi: (Fars.) Kaybolmuş, zāyi, kayıp.

yāvi kııl-: (Fars.+Türk.) Yitirmek, kaybetmek.(8a.13)

yayak: (Tr) Yürüyerek gitme.(8b.3)

yażı: (Türk.) Kader.(228b.7)

yebāb ol-: (Ar.+Türk.) Harap, yıkık olmak.(32a.12)

yed-: (Türk.) Çekerek peşinden götürmek, yedeğine götürmek.(7a.8)

yegin-: (Türk.) Bir eylem yapmaya davranmak.

yegrek: (Türk.) Daha üstün tutulan, tercih edilen.(73b.7)

yetîme: (Ar.) Yetim kız çocuğu.(249b.9)
yenide-: (Türk.) Yenilemek, değiştirmek.(23a.13)
yıgıl-: (Türk.) Birikmek, toplanmak.(11b.10)
yig ol-: (Türk.+Türk.) Daha iyi, daha üstün olmak.(8a.1)
yuf: Yazıklar olsun.(81a.13)
yulaqlan-: (Türk.) Çoğalmak.()
yumsuz: (Türk.+Türk.) Uğursuz.
yumsuz perî: (Türk.+Fars.) Uğrsuz peri.
yufn-: (Türk.) Yıkanıp temizlenmek.(141b.9)
yügrüş-: (Türk.) Koşuşmak.()
yükün-: (Türk.) Önünde eğilmek, diz çökmek, baş eğmek.(123b.1)
Yüzden yüz döndürme-: (Türk.+Türk.+Türk.) Kimseden korkmamak.(2a.11)
Z
za' f: (Ar.) Zayıflık, kuvvetsizlik.(324b.9)
zaḥm : (Fars.) Yara.(105a.11)
zaḥm irişdür-: (Fars.+Türk.) Yaralamak.(7b.7)
zāhir: (Ar.) Açık, ortada.(228b.7)
zāhir ol-: (Ar.+Türk.) Ortaya çıkmak.(78a.5)
zāil ol-: (Ar.+ Türk.) Yok olmak, ortadan kalkmak.(74b.4)
za' if it-: (Ar.+Türk.) Güçüz, kuvvetsiz hale getirmek.(24a.10)
zāmin ol-: (Ar.+Türk.) Tazmin etmek, kefil olmak.(248b.4)
zann it-: (Ar.+Türk.) Sanmak.(243a.6)
zāniye: (Ar.) Zina eden kadın.(174b.10)
zār it-: (Ar.+Türk.) Ağlamak, inlemek.(335b.12)
zarılık: (Türk.) Yoksulluk, yoksunluk, güçsüzlük.(177a.4)
zarüret: (Ar.) Mecburiyet, zorunluluk.(48a.5)
zāyīc : (Ar.) Kayıp, yok olmuş, elden çıkmış.(4a.7)

zebūn ol-: (Fars.) Güçsüz, zayıf, āciz olmak.(23b.11)

zehre: (Fars.) Yiğitlik, cesāret.

zelīl ol-: (Ar.+Türk.) Hor ve hakir olmak, aşağı görülmek, aşağılamak.(3b.4)

zelūl: (Ar.) Yumuşak başlı, serkeş olmayan, uysal.()

zemm it-: (Ar.+Türk.) Kınamak, yermek, kötölemek.(110b.2)

zevāyā: (Ar.) Zaviyeler.(265b.1)

zeyrek: (Fars.) Anlayışlı, aklı başında, zeki.(51a.12)

zīkr it-: (Ar.+Türk.) Anmak, adını söylemek, bahsetmek.(135b.5)

zide-gānī: (Fars.+Fars.) Hayat, dirilik, yaşayış.()

zīne: (Ar.) Mücevher.(206a.4)

zīr: (Fars.) Alt, aşağı.(63b.7)

zīrā: (Fars.) Çünkü, şundan dolayı.(3b.11)

zīrek ol-: (Fars.+Türk.) Zeki, aklı başında olmak.(206b.10)

zišt: (Fars.) Çirkin.(134b.9)

ziyāde ol-: (Ar.+Türk.) Artmak.(221b.2)

ziyān it-: (Ar.+Türk.) Zarar etmek.(8a.1)

ziyāfet eyle- : (Ar.+Türk.) Ziyafet, yemek vermek.(8a.1)

zulūmāt: (Ar.) Haksızlıklar, adaletsizlikler.(270b.3)

zühre: (Ar.) Çoban yıldızı.(253a.8)

zūnnār kuşan-: (Ar.+Türk.) Keşişlerin bellerine kıldan, uzun kuşağı bağlamak.(75b.9)

SONUÇ

Transkripsiyonunu gerçekleştirmiş olduğumuz çalışmamızı bilim dünyasına kazandırarak geçmiş yüzyıllarda yaşamış olan bu kıssaların günümüzde tekrar okunması ve varlığının bilinmesini öngörmekteyiz. Metinde, Arapça ve Farsça kelimelerin çokça kullanıldığını görmekteyiz. Buna rağmen metinde Türkçenin anlatım gücünün ileri düzeyde kullanılarak hikayelerin Türkçeye aktarıldığı görülmekte ve bu anlatım gücü neticesinde hikayelerin daha etkili hâle geldiği anlaşılmaktadır. Bu bakımdan Anter kıssalarını Türkçeye transkribe etmenin ve bilim dünyasına kazandırmanın daha da önemli hâle geldiğini düşünmekteyiz.

Kıssa-i Anter 5. Cilt (Metin-İnceleme-Sözlük) adlı metnimiz, 336 varaktan oluşmaktadır. Eserde, her sayfada 13 satır bulunmaktadır. Sadece 1b-12 satır ve 14b-14 satırdır. Eser yer yer harekeli yer yer harekesiz olarak yazılmıştır.

Çalışmamız, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kahramanın hayatı, eserin yazarı ve beşinci cildin özeti yer almaktadır. Eserin yazarı hakkında yapmış olduğumuz araştırma neticesinde eserin yazarı ile ilgili net verilere ulaşılamamaktadır. Ancak, eserin zamanında Arap toplumu içinde derlenen hikâyelerden oluşmakta olduğu ve çeşitli anlatıcılardan dinlenen hikâyelerin biraraya getirilmesi ile Anter hikâyelerinin kayıt altına alındığı düşünülmektedir. Metni okurken de eserde hikâyeler Asma'î, Ebu 'Ubeyde gibi anlatıcıların anlattığı rivayetlerden yola çıkılarak yazıldığı ifade olunmaktadır. Bu bölümler bizzat metni Türkçeye aktaran kişi veya kişiler tarafından örneğin "Asma'î rivayet eder." gibi ifadeler ile verilmektedir. Ardından anlatıcının ağzından dinlenen hikâyeler, yazar tarafından kaydolunmaktadır.

Metinde anlatılan hikâyeler, Anter'in olgunluk döneminde başından geçen hikâyelerdir. Anter hikâyeleri geçmişte olduğu gibi bugün de Arap toplumu içinde oldukça meşhur olan hikâyelerdir. Ancak edindiğimiz bilgilere dayanarak Anter günümüzdeki Arap toplumu içinde daha ziyade Able ile olan aşkın anlatıldığı hikâyeler ile bilinmektedir. 5. ciltte Anter'in Able ile olan aşkı değil de artık onun kahraman olarak toplum içinde yer ettiği ve kurtarıcı rolüyle yakınlarına ve bağlı olduğu kabileye, topluma hizmet ettiği hikâyeler konu edilmektedir. Anter'in Able ile olan aşkı, hikâyelerde çok az yer bulmakta, hikâyelerin bir kaçında ifade olunmaktadır. Ancak Able, savaş esnasında kaçırılmış olan Beni Abs kabilesi içinde de bulunarak Anter'in ona olan aşkı dile getirilmekte ve Anter onun uğruna savaşmaktadır.

Eski Anadolu Türkçesi'nin diğer eserlerinde olduğu gibi bu metinde de imla birliği bulunmamaktadır. Aşağıda metnin dilbilgisi bölümü ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

1. Uygun yazı geleneğine göre ünlülerin yazıda gösterildiği görülmektedir.

idelüm	336a.9	ايدهلوم	yoldaşları	13b.11	يولداشلرى
olup	3b.2	اولوب	üzerine	234b.13	اوزرينه

2. Kalın sıradan kelimelerde س ve ت harflerinin kullanıldığı görülmektedir.

ıssılara	4b.11	اشلره	atın	7b.8	اتن
sakla	7b.9	سقاھ	yatdukları	9b.10	ياتدقلىرى

3. Arapça ve Farsça'nın etkisiyle ünlülerin yazılmadığı görülmektedir.

begenüp	97b.5	بكب	gitdiler	166a.12	كيدلر
kırdurmaz	98b.12	قردرمز	geyikler	166b.11	كيكلر

4. Nazal Nun ڭ için ك kullanılmaktadır.

diñlendi	12b.1	دكلندى	yalñuz	19b.2	يالكوذ
yaña	12b.1	يكا	bunuñ	19b.1	بنوك

5. Kalın sıradan kelimelerde sad ص, ince sıradan kelimelerde س kullanılmıştır.

şormağa	33b.11	صورمغه	şaklamağa	40b.5	صقلمغه
şovuq	41b.3	صوق	şoñı	67a.2	صوكي
sebebden	21a.10	سببدن	kimse	28a.3	كيسه

6. Çim چ ve P پ harfleri kullanılmıştır.

şapavuz	36b.1	شاپاوز	çağırdılar	50b.13	چاغردلر
parmağun	38b.1	پرمغون	suçlarını	50a.1	سوچلارونى

7. Ekler kelime tabanından ayrılmadan yazılmıştır.

bağışladuq	51b.1	بغشلدوق	haqqıçün	52a.8	حقيچون
geldükce	51b.3	كلدوكجه	azgunlık	100b.12	ازغونلق

8. Türkçe bazı kelimelerin farklı yazımlarına rastlanmıştır.

qardaşa	3b.5	قرداشه	qarındaşı	4b.12	قرداشى
yardım	77a.3	ياردم	yardum	73a.11	ياردوم
diyüp	222b.10	ديوب	diyüpdurdılar	251b.5	ديوپردلر
kimesneye	328a.4	كيسنيه	kimse	2a.9	كيسه
niçe	140a.5	نيچه	nice	146b.6	نجه

9. Kelimelerde ünlü ve ünsüzlerin kelime başında ortasında ve sonunda yazılışları gösterilmiştir.

10. Ekler, kelime tabanlarıyla birlikte yazılmıştır.

gelmişdür	272b.8	كلمشُدُر	olmağdan	273b.3	اولمقَتَن
qurtulmazsız	277b.5	قورتلمزسنز	bizden	278b.4	بزدن

11. Metnimizde için, iken, ile edatları genellikle kendisinden önceki kelimeler ile bitişik yazılmıştır.

anıñiçün	77a.6	انكيجون	virmemekiçün	80a.2	ويرمكيجون
olduğičün	80a.8	اولدوغيچون	üzerindeyken	131a.10	اوزرنده يكن

12. Arapça tamlamaların yazılışında Arapçanın yazım kurallarına uyulmuştur.

fi'l-ḥāl	285a.9	فيالحال
el-ḥāşıl	3b.7	الحاص

13. Farsça vasıf terkiplerinde izafet kesresi kullanılmamıştır.

ḥōd-bīn	30b.10	خود بين
hüner-mend	329a.8	هنرمند

14. Bazı Farsça tamlamalarda tamlanan sonundaki harf ünsüz olduğundan izafet kesresi gösterilmemiştir.

eṭrāf-ı 'ālemden	1b.7	اطراف عالمدين
cūş-ı 'ayşla	41a.3	جوش عشله

15. Bazı kelimelerin hem e hem de i sesiyle kullanıldığı görülmektedir.

yerinde	1b.4	يرنده	yire	24b.5	يره
yere	24a.8	يره	yirüñüze	53b.13	ييروكوزه
gecenüñ	157b.8	كجنوك	gice	158a.12	كجه

16. kelime kök ve gövdelerinde düzleşme görülmektedir.

-u>-ı: yorıl- 11b.9, қаvış- 25b.2, arkurı 42a.3, bulış- 310b.5, қılavuzlıқ 2b.13, şusızlıқ 2b.13, қoyıvire 18a.3.

17. Yuvarlak ünlülü kullanılan kelimeler yer almaktadır.

eşkün 2b.12, yalnız 256a.12, üzerüne 331b.11, yalnız 19a.9, yardım 335b.1, ilerü 3a.5, uyanuқ 10a.8.

18. Türkçe bazı kelimelerde ünlü düşmesi görülmektedir.

-ı>,boynın 5b.9<boyn

-u>, oğlı 188b.13< oğul, omzu 310b.10< omuz, yalnız 7b.2<yaluñuz.

19. Türkçede kelime birleşmeleri ve eklerde ünlü düşmesi meydana gelmektedir.

itmekçün 4a.1,olmağçün 10a.13,virdigiyle 286b.11, kişiyle 287b.2.

20. Ünlü türemesi meydana gelmektedir.

-ı-: hayırludur 102a.5 < hayr

-i-: fikir 165b.7 < fikr

21. Ünlü birleşmesinin yer aldığı örnekler bulunmaktadır.

böyle 2a.10 < bu+ eyle, kendüzi 324b.12 < kendü+ özin

22. Dil uyumu kelime kök, gövde ve eklerinde bulunmaktadır.

gönlünde 103b.8, söyledi 104a.11, bildürdi 176b.9, gitdigin 183b.3

23. Düzlük yuvarlaklık bakımından kelimelerde uyumsuzluk bulunmaktadır. Uyumsuzluk, kelime köklerinde, gövdelerinde ve eklerde kendini göstermektedir.

altun 205b.3, azuğ 3a.3, berü 13a.5, nedür 55b.8, nicedür 67b.4, kaçalum 42b.2, olalum 27b.7.

24. Metnimizde g'li yazılan kelimeler bulunmaktadır.

ğavğa 11b.4, geçerdı 2b.13, gelmedise 3b.1, gemrendi 129a.13, gene 279a.5, gençisi 73b.12

25. Tonsuz ünsüzlerin ünlü ile başlayan bir ek aldığı tonlu hale geldiği görülmektedir.

ayağum 156b.1, aramağa 254b.11, beglige 56a.3, bırağup 256b.2, binmege 285a.12.

26. Kelime başlarında t- > d- değişimi görülmektedir.

danışık 261b.5, dağı 246a.5, dakup 100a.7, degüldi 109b.1, degeri 117b.8.

27. Bazı örneklerde d ve t'nin karışık olarak kullanıldığı görülmektedir.

tepelere 164b.5/ depeler 173b.4, depdiler 131a.13 / teper 125b1, turur 246a.7/ durur 156b.10.

28. Bazı kelimelerin hem p'li hem de b'li yazılışları görülmektedir.

pişürmege 212a.4/ bişürüp 156a.6.

29. Ünsüz uyumu sağlam değildir.

altda 270a.9, atdan 255a.12, artdı 6b.4, 2b.5, dolmamışdur 321a.6, gerekdür 324a.6.

30. Ünsüz türemesi örnekleri yer almaktadır.

araya 234b.10, avlayup 227b.12, bağışlayup 223b.12, kızıyla 80b.10, kimseyle 187b.8.

31. -n- türemesi görülmektedir.

adını 217a.4, anasundan 208a.8, başını 212a.5.

32. Metinde çekim ekleri ve yapım ekleri örnekleri ile gösterilmiştir.

33. Fiilimsiler, zamirler, sıfatlar, zarflar, edatlar, fiiller ve fiil çekimleri örnekler ile gösterilmiştir.

34. Aynı anlama gelen kelimelerin hem Türkçe hem Arapça hem Farsça karşılıkları kullanılmıştır. Aynı dilde bulunan eş anlamlı kelimelerin de kullanıldığı görülmektedir.

alkış 40a.4, du' ā 49a.10

söylediler 4a.3, 4a.6.

ıraq 32b.13, uzak 193a.10

aḳrabā ve ta' allükātin 43b.10
'adāvet 82a.2, düşmānlık 104b.6
sebeb 104b.8, neden 160b.6
şulḥ itdi 163b.12, barışdura 37a.13
āvāz 165a.8, sesi 36a.12
and içse 42a.6
mu' āvenet 42b.5, yardım 45a.10
sehāvet 116a.4, cömerd 116a.2

35. Anlatımı daha etkili hale getirmek için deyimlerden ve ikilemelerden faydalanılmıştır.

Hünerlerinden biñde biri degüldür 163b.8/9
Bunuñ üzerine gelmeye ve göñlünde kırgın tıtmaya 164a.13
Zamāna yüz tıtuğuğı ve sa' ādet müyesser olduğı kişiyle 'adāvet idersin 38a.9/10
Göz gözi görüp yüz yüze muḳāil olıcaḳ göresin 48a.8/9
Pes göñli ile tanışdı 40b.13
Bu sözün işidicek yüregine tatlu řovuḳ şu sepildi 41b.3
Tağlardan yüce ve taşlardan şatıdır 41b.9
dürlü dürlü āndlar içdi 163b.12
ağzından od şaça şaça 247a.12
bölük bölük eyledi 59a.5
şoca şoca güreşdi 81b.4

KAYNAKÇA

- Akalın Mehmet, Eski Türkçenin Grameri, TDK Yayınları (3. Baskı), Ankara 2011.
- Alkayış M. Fatih, Haveran-Name, İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım, Kesit Yayınları (1. Baskı), İstanbul 2013.
- Atalay Besim, Divanü Lügat-it Türk (I-II-III), Kaşgarlı Mahmud, Türk Dil Kurumu Yayınları (1.Baskı), Ankara 2013.
- Banguoğlu Tahsin, Türkçenin Grameri, Türk Dil Kurumu Yayınları(9. Baskı), Ankara 2011.
- Bayat Fuzuli, Minara Esen Aliyeva, Eski Türkçe Sözlük, Yalın Yayıncılık (1. Baskı), İstanbul 2008.
- Bilgegil Kaya, Türkçe Dilbilgisi, Salkımsöğüt Yayınevi (2.Baskı), Erzurum 2014.
- Delice İbrahim, Türkçe Sözdizimi, Kitabevi Yayınları (5. Baskı), İstanbul 2016.
- Demir Nurettin, Yılmaz Emine, Türk Dili El Kitabı, Grafiker Yayınları (1. Baskı), Ankara 2003.
- Derleme Sözlüğü (I-II-III-IV-V-VI), TDK (3.Baskı), Ankara, 2009.
- Devellioğlu Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Kitabevi (34.Baskı), Ankara 2020.
- Dilçin Cem, Yeni Tarama Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları (4. Baskı), Ankara 2018.
- Doğan Ahmet, Osmanlıca Türkçe Sözlük, Akçağ Yayınları (2. Baskı), Ankara 1999.
- Doğan İsmail, Usta Zerrin, Eski Uygur Türkçesi Söz Varlığı, Altınpost Yayınları, Ankara, 2014.
- Eker Süer, Türk Dili ve Kompozisyon I (Türk Dili), Kara Harp Okulu Basım Evi, Ankara 1999.
- Ercilasun Ahmet B., Türk lehçeleri Grameri, Akçağ Yayınları (2. Baskı), Ankara 2012.
- Erdem Mehmet Dursun, Birincil Ünlü Uzunlukları ve İmâle, Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 3/6, 2008, s. 236-261.
- Erdem Mehmet Dursun, Gül Münteha, Kapalı e (è) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi, Karadeniz Araştırmaları, Sayı: 11 (Güz 2006), s.114-115.
- Erdem Mehmet Dursun, Yavuz Serdar, Gürlek Mehmet, Dost Ayhan, Eski Anadolu Türkçesi Bibliyografyası, Kesit Yayınları (1. Baskı), Ankara 2013.
- Ergin Muharrem, Dede Korkut Kitabı 1-2, Türk Dil Kurumu Yayınları (Birleştirilmiş Baskı), Ankara 2016.
- Ergin Muharrem, Orhun Abideleri, İstanbul 1983.
- Ergin Muharrem, Türk Dil Bilgisi, Bayrak,Basım, Yayım,Tanıtım, İstanbul,2002.

- Göçemen Yakup, Antere b. Şaddād'ın Hayatı ve Şiirlerinde Hamāset Teması, Sosyal Bilimler Dergisi c. 5, s. 10, Aralık 2015, s.47.
- Gülensoy Tuncer, Türkçe El Kitabı, Akçağ Yayınları (6. Baskı), Ankara 2010.
- Gülensoy Tuncer, Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları (2. Baskı), Ankara 2011.
- Güler Muhammed İkbāl, Kıssa-i Anter: Topkapı Sarayı Kütüphanesindeki El yazması Nüshaların Tanıtımı ve Değerlendirilmesi, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, S.9/1 2020, s.48-79.
- Gülsevin Gürer, Boz Erdoğan, Eski Anadolu Türkçesi, Gazi Kitabevi (3. Baskı), Ankara 2013.
- Gülsevin Gürer, Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, Türk Dil Kurumu Yayınları (3.Baskı), Ankara, 2011.
- Hatiboğlu Vecihe, Türkçenin Söz Dizimi, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Basımevi (2. Baskı), Ankara 1982.
- Hengirmen Mehmet, Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü, Engin Yayınları (3. Baskı), Ankara 2009.
- İlhan Nadir, Eşref b. Muhammed Hazā'ınu's-Sa'ādāt (İnceleme-Metin-Dizin-Sözlük), Öz Serhat Yayıncılık, Malatya, 2009.
- İlhan Nadir, Türk Dilinde Çokluk, Manas Yayıncılık (1. Baskı), Elazığ 2009.
- Kanar Mehmet, Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü, Say Yayınları (2.Baskı), Ankara 2018.
- Karaağaç Günay, Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları (I. Baskı), Ankara 2013.
- Karaağaç Günay, Türkçenin Dilbilgisi, Akçağ Yayınları (2. Baskı), Ankara 2013.
- Karaağaç Günay, Türkçenin Söz Dizimi, Kesit Yayınları (4. Baskı), İstanbul 2011.
- Karahan Leyla, Erzurumlu Darîr Kıssa-i Yusuf (Yūsuf u Züleyhā) Metin-İnceleme-Sözlük, Türk Dil Kurumu yayınları: 564(1. Baskı), Ankara 1994.
- Karahan Leyla, Türkçede Söz Dizimi, Akçağ Yayınları (20. Baskı), Ankara 2014.
- Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I, Kültür Bakanlığı Kaynak eserler, Ankara 1991.
- Korkmaz Zeynep, Türk Dili Üzerine Araştırmalar I-II. Cilt, Türk Dil Kurumu Yayınları (2. Baskı), Ankara 20005.
- Korkmaz Zeynep, Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları, TDK Yayınları (5. Baskı), Ankara 2011.
- Korkmaz Zeynep, Eski Anadolu Türkçesinde Asli Ünlü (vokal) Uzunlukları, DTCF Dergisi, Ankara 1971, C.26/3-4, s.49-66.

Korkmaz Zeynep, Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi (4.Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014.

Korkmaz Zeynep, Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2013.

Mansuroğlu Mecdut, Türkçede Zamir Çekimi, TDED, C.III, İstanbul 1949, s.501-518.

Özkan Mustafa, Tarih İçinde Türk Dili, Filiz Kitabevi (4.Baskı), İstanbul, 2009.

Özkan, Mustafa Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi, Filiz Kitabevi (5.Baskı), İstanbul, 2017.

Özkan Mustafa, Türkiye Türkçesi Ses ve Yazım Bilgisi, Filiz Kitabevi, İstanbul 2021.

Özönder Sema Barutçu, Ali Şir Nevayi Muhakemetü'l-Lügateyn, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996.

Şahin Hatice, Eski Anadolu Türkçesi, Akçağ Yayınları, Ankara 2015.

Şemseddin Sami, Kāmūs-ı Türkî, Çağrı Yayınları (10. Baskı), İstanbul 2001.

Tekin Talat, Orhon Yazıtları, Türk Dil Kurumu Yayınları (5. Baskı), Ankara 2014.

Tekin Talat, Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler, Kültür Bakanlığı Simurg Yayınları (1. Baskı), Ankara 1995.

Timurtaş Faruk Kadri, Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük, Edebiyat Fakültesi Basımevi Yayınları (2. Baskı), İstanbul 1981.

Timurtaş Faruk Kadri, Osmanlı Türkçesine Giriş I, Alfa Basım, Yayım, Dağıtım, İstanbul 2008.

Tulum Mertol, 17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı, TDK Yayınları (1.Baskı), Ankara 2011.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları (11. Baskı), Ankara 2011.

Üstünova Kerime, Türkiye Türkçesi Ad İşletimi (Biçim Bilgisi), Kesit Yayınları (1. Baskı), İstanbul 2008.

Yılmaz Emine, Demir Nurettin, Küçük Murat, Kısas-ı Enbiya (Metin, Sözlük, Dizin, Notlar) , TDK Yayınları, Ankara 2013.

Vural Hanifi, Böler Tuncay, Ses ve Şekil Bilgisi, Kesit Yayınları (I.Baskı), Ankara, 2011, s.67-68.

Yavuz Serdar, Cerrāh-Nāme İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım, Kesit Yayınları, İstanbul 2013.

Yavuz Serdar, Türkiye Türkçesi Ağzlarında Bağlaçlar, Manas Yayıncılık (1.Baskı), Elazığ 2013.

<https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/3/C03001166.pdf>

<http://lugatim.com/>

<https://www.kamusiturki.com/>

<https://www.sozce.com/>

<https://sozluk.gov.tr>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Çiğdem DAMAR

Eğitim Durumu

Lisans : Kırıkkale Üniversitesi

Yüksek Lisans: Gaziantep Üniversitesi

Doktora: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Mesleki Deneyim

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Öğretim Görevlisi